

ჩარევა სასურველია
საჯარო დებატები ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდში

ჩარევა სასურველია:

საჯარო დებატები
ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდში

ჩარევა სასურველია:

საჯარო დებატები ჰაინრიჰ ბოლის ფონდში 2007-2008

შემდგენელი: ნინო ლეჟავა

რედაქტორი: ნინო ბექიშვილი

MEDDLING IS DESIRABLE:

Public Debates at the Heinrich-Böll-Stiftung 2007-2008

Nino Lejava, Nino Bekishvili, Editors

Heinrich Böll Stiftung South Caucasus Regional Office, Tbilisi 2008.

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
SOUTH CAUCASUS

© ჰაინრიჰ ბოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური ბიურო,
თბილისი 2008.

ISBN 978-9941-9009-5-2

სარჩევი

წინასიტყვაობა	9
ქალაქი და მოქალაქეები	
დედაქალაქის ტოპონიმია: ახალი უბნები, ახალი ქუჩები	14
საუბრები ლუსტრაციაზე	24
ხელოვნება და ძალაუფლება	39
უნივერსიტეტის იდეა და ფუნქცია	52
საზოგადოება და სამოქალაქო პასუხისმგებლობა	65
რა გავლენა აქვს პოლიტიკურ კულტურას ამომრჩეველთა ნების თავისუფლებაზე? – საარჩევნო ადმინისტრაციის როლი	74
პოლიტიკური კულტურა: თავისუფლება და წესრიგი	87
პიროვნება და სოციალური ჯგუფები წინასაარჩევნო რიტორიკაში	103
სამოქალაქო საზოგადოების არჩევანი	115
სტალინიზმი საქართველოში: ისტორიული მეხსიერება და ძალაუფლების გამოცდილება	129
თანასწორობისა და ტოლერანტობის შესახებ	
როგორ უნდა ისწავლებოდეს რელიგია სკოლაში?	144
რელიგიური უმცირესობები: უბილავი აგრესია, თუ დავინწყება და გულგრილობა?	156
ჰომოფობია, როგორც სოციალური პრობლემა	168
ვის ახსოვს ინვალიდები“ – შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები?	186
ეთნიკური უმცირესობები: არჩევნები	200
სეკულარული სახელმწიფო და რელიგიური ნაციონალიზმი	214
ეთნოკონფლიქტები: წდოვის კიბაში	
სამხრეთ ოსეთის საკითხი	230
ახალი სამხრეთ ოსეთი – სამშვიდობო გეგმა, სტრატეგია, პერსპექტივა	244
ჰათამზაიტ: ბოდიშის კამპანია – რატომ უნდა მოვუხადოთ ბოდიში აფხაზებს?	256
გზა ნატოსაკენ: ქართული რეალობის შეფასება	268
აფხაზეთი: პოლიტიკა თუ პოპულიზმი	284
საქართველოს ნატოში გაწევრიანების შედეგები ქართულ-აფხაზურ სამშვიდობო პროცესზე: ქართულ-აფხაზური კონფერენციის შედეგები	298
კონფლიქტი და მიგრაცია: ქართულ-აფხაზური მაგალითი ევროპულ კონტექსტში	314
მშვიდობა ომის შემდეგ: მოგებული ომის სინდრომი?	329
სამშვიდობო მოლაპარაკებები და საერთაშორისო-სამართლებრივი მექანიზმები	346

ქართული მედია კრიზისის ზღვარზე

- 368 საინფორმაციო პოლიტიკა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის შესახებ
381 ინფორმაციის თავისუფლება: საგანგებო მდგომარეობა
398 პროფესია ჟურნალისტი: თავისუფლება და პასუხისმგებლობა
410 რას ელის საზოგადოება საქართველოს საზოგადოებრივი
მაუწყებლისგან?
426 მედია და ომი: საინფორმაციო პოლიტიკა და ჟურნალისტური
სტანდარტები

ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალურ ბიუროში 2004 წლიდან იმართება „საჯარო დებატები საქართველოს მოდერნიზაციის შესახებ“. ამ დისკუსიებს თავდაპირველად პოლიტოლოგი დავით დარჩიაშვილი უძღვებოდა, შემდეგ კი — ჟურნალისტი დავით პაიჭაძე. 2006 წლის სექტემბრიდან პროექტში ჩაერთო კინომცოდნე და რადიო „თავისუფლების“ ჟურნალისტი გიორგი გვახარია. დისკუსიების გაშიფრული ჩანაწერები¹ 2007 წლიდან თავსდება ფონდის სამხრეთ კავკასიური რეგიონალური ბიუროს ვებ-გვერდზე². 2 წლის განმავლობაში დაგროვილი მასალის გადაკითხვამ და გაანალიზებამ გვიჩვენა, რომ იგი მოიცავს საქართველოს სახელმწიფოს საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების უაღრესად დინამიურ პერიოდს და ამდენად, საინტერესო უნდა იყოს მკითხველისათვის. ამიტომ გადავწყვიტეთ მისი წიგნად გამოცემა.

* * *

„საჯარო დებატები საქართველოს მოდერნიზაციის შესახებ“ პროექტის საშუალებით ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი ქართულ საზოგადოებას სთავაზობს სადისკუსიო პლატფორმას, რომელიც საჯარო დემოკრატიული სივრცის ნაწილად მოიაზრება. ეს სივრცე აუცილებელია, რათა სახელმწიფომ და მისმა მოქალაქეებმა ღია დიალოგი აწარმოონ. დღესდღეობით საზოგადოებაში პოლარიზაციის მაღალი ხარისხი და აგრეთვე, პოლიტიკური დებატების კულტურის თავისებურებები განსაზღვრავს არსებულ გარემოს და სიტუაციას; აქ სამოქალაქო საზოგადოების აქტიურობა პოლიტიკური გადწყვეტილებების მიღების პროცესში საკმაოდ დაბალია. სადისკუსიო პლატფორმამ წვლილი უნდა შეიტანოს დემოკრატიული საჯარო დისკურსის შექმნასა და გაძლიერებაში.

ფონდი ცდილობს, განსახილველად წამოწიოს ის თემები, რაც საზოგადოებაში იმ ნორმებისა და ღირებულებების დამკვიდრებას შეუწყობს ხელს, რომელიც დემოკრატიული და სამოქალაქო პოლიტიკური კულტურის განვითარებას წაად-

1. მაღლობა რადიო „მწვანე ტალღის“ ჟურნალისტ მედეა იმერლიშვილს; მან დიდი შრომა გასწია მრავალფეროვანი დისკუსიების აუდიოჩანაწერების გამოფერის დროს. ხშირად ძალიან დინამიური სადებატო გამოსვლები მისი დამსახურებით იქცა ტექსტებად, რომლებიც ნაწილობრივ უკანასკნელი 2 წლის ქრონიკადაც კი შეიძლება იკითხებოდეს.

2. www.boell.ge

გება. ამასთანავე, მნიშვნელოვანია თავად დისკუსიის კულტურის დამკვიდრება, რომელიც მოქალაქეებს საშუალებას მისცემს, ჩაკეტილი კერძო სასაუბრო წრეებიდან მსჯელობა საჯარო სივრცეში გადაიტანონ. დიალოგი საჭიროა არა მარტო პოლიტიკოსებს შორის, არამედ საზოგადოების წარმომადგენლებსაც შორისაც.

ფონდი ხელს უწყობს საჯარო დისკუსიების კულტურის ამღლებას, რათა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესი უფრო სამართლიანი და გამჭვირვალე გახდეს.

* * *

ფონდისთვის მნიშვნელოვანია ჰაინრიჰ ბიოლის — ნობელიანტი მწერლისა და მოქალაქის მაგალითი — მისი იდეები და პოლიტიკაში მოქალაქეთა აქტიური მონაწილეობის მიმართ მისი მხარდაჭერა; მისი რწმენა, რომ პოლიტიკური ნების ჩამოყალიბებაში დემოკრატიული თანამონაწილეობისათვის აუცილებელია პოლიტიკაში სამოქალაქო საზოგადოების ჩარევა; აგრეთვე მისი წევრების მხარდაჭერა და გაძლიერება. ეს რწმენა — მიუხედავად ბიოლის შემდგომ ძირეულად შეცვლილი საზოგადოებრივი, კულტურული და პოლიტიკური გარემოებებისა და შესაძლებლობებისა, კვლავაც აქტუალურია.

სწორედ ამიტომ კრებულის სათაურად შევარჩიეთ ბიოლის ცნობილი მოწოდება, რომელიც გერმანიაში ფრთიან ფრაზად იქცა: „ჩარევა ერთადერთი საშუალებაა, რეალისტად დარჩე“. ბიოლის წერილი „A plea for Meddling“ („მოწოდება ჩარევისაკენ“) პირველად დაიბეჭდა გაზეთში *New York Times* 18.2.1973. ეს წერილი მოგვიანებით შევიდა კრებულში „ჩარევა სასურველია“³.

წერილის სათაური უკავშირდება უცხო სახელმწიფოს შიდა საქმეებში ჩაურევლობის დოქტრინას, რომელსაც ბიოლი სათაურშივე კითხვის ნიშნის ქვეშ სვამს. ამ წერილის ძირითადი სულისკვეთება შემდეგში მდგომარეობას: დაპატიმრებული და დისიდენტი მწერლების ბედით შემფოთებული მწერალი მოუწოდებს მაშინდელი დასავლეთისა და აღმოსავლეთის (სოციალისტური ბლოკის) სახელმწიფო მეთაურებსა და პოლიტიკოსებს, დაიცვან ადამიანის უფლებები; აქვე ის მწერლის და ზოგადად ინტელექტუალის პოლიტიკურ პასუხისმგებლობას უსვამს ხაზს.

ბიოლის ამ წერილის კონტექსტი, დღევანდელი გადასახედოდან შესაძლოა მოძველებულადაც კი მოგვეჩვენოს, მაგრამ იმედს ვიტოვებთ, რომ თვით კრებულის მრავალფეროვნება მკითხველს სწორხაზოვანი ასოციაციების საშუალებას ნაკლებად მისცემს.

3. Heinrich Böll, „Einmischung erwünscht - Schriften zur Zeit“, Kiepenheuer & Witsch Köln, 1977.

* * *

შეიძლება ითქვას, რომ კრებულში შესული დისკუსიების თემატიკა თითქმის სრულიად მოიცავს ფონდის სამხრეთ კავკასიის ბიუროს პროგრამების და საქმიანობის სპექტრს:

პირველი თავი — **ქალაქი და მოქალაქეები** — იწყება დისკუსიით დედაქალაქის პრობლემების შესახებ, ერთი შეხედვით ვინაობა „სა(მო)ქალაქო“ ასპარეზით და გრძელდება უშუალო დემოკრატიის — საარჩევნო თემატიკით, რომელიც ასე აქტუალური და უხვი იყო გასულ პოლიტიკურ პერიოდში. აქვე გაანალიზებულია თანამედროვე პოლიტიკური კულტურის განმსაზღვრელი ფაქტორები და დღევანდელი სამოქალაქო საზოგადოების ღირებულებები და რეალიები. წიგნის ამ ნაწილში მკითხველისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი უნდა იყოს ლუსტრაციის თემაზე გამართული დებატები.

კრებულის მეორე ნაწილში — **თანასწორობისა და ტოლერანტობის შესახებ** — თავი მოვუყარეთ თემატიკას, რომელიც ჩვეულებრივ, იშვიათად თუ ხდება საჯარო განხილვის საგანი: რელიგიისა და სეკულარული სახელმწიფოს მიმართება, ნაციონალიზმის პრობლემები, საბჭოთა წარსულის გადაფასება, ჰომოფობია, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირების სოციალური გარემო. ჩვენი დაკვირვებით, ჰაინრიხ ბოლის ფონდში გამართული დებატები თანასწორობის, ტოლერანტობისა და პლურალიზმის შესახებ — თუ არ ჩავთვლით ეთნოპოლიტიკური კონფლიქტების თემას — ყველაზე მძაფრია და რეზონანსიც მოჰყვება ხოლმე.

მესამე თავი — **ეთნოკონფლიქტები: ნდობის ძიებაში** — განიხილავს სახელმწიფოს სტრატეგიებს ქართულ-ოსური და ქართულ-აფხაზური კონფლიქტების მიმართ და, აგრეთვე, საზოგადოების დამოკიდებულებას ამ საკითხების მიმართ. ამ თავში ქოროლოგიური გამონაკლისის სახით შევიდა ფონდში შემორჩენილი დისკუსიის ჩანაწერი „სამხრეთ ოსეთის საკითხი“, რომელიც 2004 წლის ზაფხულში შედგა. იმ დღეებში გართულებული სიტუაციის გამო მოწვეულ სტუმართაგან მაშინ მხოლოდ ზაალ ქიქოძემ მოახერხა მოსვლა და ამ ნაუბრის შინაარსი დღეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად გვეჩვენება. დაკვირვებული მკითხველი ნათლად ამოიკითხავს ამ სფეროში განვითარებულ დრამატულ დინამიკას. ბოლო ორი დისკუსია, რომელიც კონფლიქტების განიხილავდა და აგვისტოს ომის შემდეგ ჩატარდა, „დამარცხებული ომის სინდრომისა“ და ომის შემდეგ სამშვიდობო მოლაპარაკებების თემას ეხებოდა.

კრებულის ბოლო თავი — **ქართული მედია კრიზისის ზღვარზე** — სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლებას, ქართული მედიისა და ჟურნალისტების პასუხისმგებლობის თემას

ედღენება. ქართულ ჟურნალისტიკაში შექმნილმა ვაკუუმმა განსაკუთრებით 2007 წლიდან იჩინა თავი და ეს თემაც შესაბამისად აისახა ფონდში გამართული დისკუსიების სპექტრში. ამ დისკუსიების ერთ-ერთი მოდერატორს, გიორგი გვახარიას, ხშირად აღუნიშნავს მრავალი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური პრობლემის გადაჭეულობა ქართული მედიის და ჟურნალისტების პროფესიონალიზმის საკითხებთან. ვერც ჟურნალ-გაზეთებმა, ვერც რადიოსადგურებმა და ვერც ტელეარხებმა ჯერჯერობით ვერ შექმნეს ის სივრცე, სადაც შესაძლებელი იქნებოდა თავისუფალი დისკუსიის გამართვა. არსებობს მოსაზრება, რომ საპარლამენტო და გარესპარლამენტო პოლიტიკური სპექტრის კრიზისი ნაწილობრივ ქართულ მედიაში ნაბიჯ-ნაბიჯ შექმნილმა ვაკუუმმაც განაპირობა.

თავი იწყება დისკუსიით „საინფორმაციო პოლიტიკა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის შესახებ“. ეს დისკუსია 2007 წლის 24 ოქტომბერს ჩატარდა; ამ თავში შესული ბოლო დისკუსია კი 2008 წლის 3 ოქტომბრით თარიღდება და მისი თემა იყო „მედია და ომი: საინფორმაციო პოლიტიკა და ჟურნალისტური სტანდარტები“. სასურველია იქნებოდა, წიგნის ამ ნაწილის წაკითხვისას ჟურნალისტები საკუთარ პასუხისმგებლობაზე დაფიქრდნენ. საზოგადოებაში, სადაც ინფორმაცია იარაღად განიხილება და გამოიყენება კიდეც, ჯერ კიდევ მწვავედ დგას კონკურენტული და თავისუფალი მედიაგარემოს პრობლემა, ჟურნალისტების პროფესიონალიზმისა და ჟურნალისტების სოლიდარობის საკითხი.

* * *

დასასრულ, გვინდა მადლობა ვუთხრათ ოთხშაბათის საჯარო დებატების ყველა მონაწილეს; დისკუსიების მოდერატორებს, რომლებსაც ხშირად ხმის ჩახლეჩამდე უწევთ დისკუსიის კულტურის დამკვიდრება; მათ, ვინც თავიანთი მოხსენებებით გაგვიზიარა საკუთარი ცოდნა, გამოცდილება და ხედვა; მათ, ვინც მოისმინა და გაიზიარა სხვისი მოსაზრება; მათ, ვინც აქტიურად მონაწილეობდა დისკუსიებში და გვთავაზობდა ახალ-ახალ თემებს განსჯისათვის; მათ, ვინც ჩვენთან ერთად ქმნიდა საჯარო დებატებისა და პოლიტიკის კულტურას; მათ, ვინც ცდილობს, რომ ჩაერიოს, რათა დარჩეს რეალისტი.

ნინო ლეჟავა

ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი

დედაქალაქის ტოპონიმია: ახალი უზნაპი, ახალი ქუჩაპი

მომხსენებლები:

ლაშა ბაქრაძე

ისტორიკოსი

ლადო შარდლოსანიძე

საქართველოს
ურბანისტა ასოციაციის
თავმჯდომარე

გიორგი ტაბიძე

ქ. თბილისის
საკრებულოს წევრი,
სახელდებისა და
სიმბოლოების შესწავლის
კომისიის თავმჯდომარე

მოღერაცია

გოგი გვახარია

27 თებერვალი, 2007 წ.

გოგი გვახარია – წარმოგიდგენთ დღევანდელი დისკუსიის მომხსენებლებს – ლადო ვარდოსანიძე, საქართველოს ურბანისტა ასოციაციის თავმჯდომარე; ლაშა ბაქრაძე, ისტორიკოსი; გიორგი ტაბიძე, თბილისის საკრებულოს სახელდებისა და სიმბოლოების შესწავლის კომისიის თავმჯდომარე.

ჯერ ბ-ნ გიორგის მინდა მივცე სიტყვა – ვიდრე დედაქალაქის ტოპონიმიაზე ვისაუბრებდეთ, იქნებ გვითხრათ, რას ნიშნავს სახელდებისა და სიმბოლოების კომისია, რას აკეთებს და ვინ არიან მისი წევრები.

გიორგი ტაბიძე – კომისია ორი თვის წინ შეიქმნა და საკრებულოს კანონმდებლობით არ არის მუდმივმოქმედი – დროებითია, სამი თვითაა შექმნილი. ანგარიშის წარდგენის შემდეგ მას კიდევ ექვსი თვით გაუგრძელდება ფუნქციონირების ვადა. როგორც გახსოვთ, პარლამენტმა დეკემბრის შუა რიცხვებში მიიღო დადგენილება, რომლის საფუძველზეც დედაქალაქში, და საერთოდ, მთელ საქართველოში უნდა შეიცვალოს საბჭოური და რუსეთის იმპერიის მიერ მინიჭებული სახელები. კომისიის წევრები ვსწავლობთ ისტორიულ მასალას, ადგილზე ვეცნობით, ვათვალიერებთ თბილისის ყველა უბანს, მათ შორის, პერიფერიულ უბნებს, მოსახლეობას ვესაუბრებით და აზრს ვეკითხებით. გადაწყვეტილებებს მოსახლეობის წერილების საფუძველზე ვიღებთ. მუშაობის სამი თვის თავზე, მარტის შუა რიცხვებში ვაპირებთ შევექმნათ საზოგადოებრივი სათათბირო ან საბჭო, და ამის თაობაზე უკვე ვესაუბრეთ ქალაქის მერს. ამ საკითხებში კომპეტენტურ ადამიანებსაც ვესაუბრე და მათ გამოთქვეს ჩვენთან თანამშრომლობის სურვილი.

სამუშაო კი, მართლაც, ძალიან ბევრია. ჩვენთან სულ არეულია ქუჩების სახელწოდებები. ბევრია ისეთი შემთხვევა, როდესაც ქუჩას ორი სახელი აქვს, არის უსახელო ქუჩებიც. დიდი მადლობა მინდა გადავუხადო ენციკლოპედიის ხელმძღვანელობას. მათი, ჯერჯერობით გამოუცემელი სამუშაო მასალა იყო ბაზისი, რომელზეც დავინყეთ მუშაობა. ბევრმა ადამიანმა უკვე უკვე გამოთქვა ჩვენთან თანამშრომლობის სურვილი. მაგალითად, თემურ ბერიძემ, კოტე ჩოლოყაშვილმა, გოგი ოჩიაურმა. ჩვენ კიდევაც ველით გამოხმაურებას, მზად ვართ ყველას აზრი გავიზიაროთ, ვინც ჩვენს კომისიასთან თანამშრომლობის სურვილს გამოთქვამს. ძალიან გვინდა ძველი თბილისის ქუჩებისთვის ძველი, ისტორიული სახელები

ბის აღდგენა, მაგრამ, ვიმეორებ, საზოგადოებრივი სათათბიროს მუშაობაში კომპეტენტური ადამიანების ჩართვამდე ამის გაკეთება ძალიან ძნელია – გვეჭირდება მცოდნე ადამიანების რჩევა და გამოცდილება.

იყო ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც ამ ყველაფერში პოლიტიკას აქსოვდნენ, მაგრამ ეს ჩვენთვის არაა მნიშვნელოვანი, მთავარია, შევიმუშავოთ რაღაც პრინციპები, თავი მოვუყაროთ ინფორმაციას და შევქმნათ ისეთი გარემო, რომ აღარ იყოს ქუჩებისთვის სახელების წამდაუნუმ შეცვლის საჭიროება. ძალიან მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია ქუჩებისთვის კოდების მინიჭება. ამ თემაზე ვანარმოებთ კონსულტაციებს იუსტიციის სამინისტროსთან, უცხოელი ექსპერტების მოწვევაც გვინდა. ამ პროცესში ჩართულია ცენტრალური საარჩევნო კომისიაც. გვინდა, ყველა ქუჩას ჰქონდეს შესაბამისი კოდი. ეს ბევრ სირთულესთანაა დაკავშირებული, შეიძლება პირადობის მონმობების შეცვლაც გახდეს საჭირო. პირადობის ახალ მონმობაზე ქუჩის სახელწოდებასთან ერთად მისი კოდიც უნდა იყოს მითითებული. ქუჩებისთვის სახელის შეცვლის მიუხედავად, კოდები უცვლელი დარჩება. არ იმოქმედებს არც ახალი ხელისუფლების მოსვლა და არც სხვა რამ. ეს საარჩევნო პროცესსაც გააიოლებს.

მეორე საკითხი – დიდ სირთულეს წარმოადგენს თელასისთვის“, ყაზტრანსგაზისა“ და სხვა ორგანიზაციებისთვის ერთ ზოლში არსებული ქუჩების დანაწევრება. მაგალითად, საბურთალოს ქუჩა სააკაძის მოედნიდან პეკინის ქუჩამდე ჭაბუკიანის სახელობისაა, პეკინიდან იპოდრომამდე – სულხან ცინცაძის, პავლოვამდე კი, კარტოზიას ქუჩა ეწოდება. ეს დაბნეულობას იწვევს. ამის თაობაზე მოსახლეობამაც მოგვმართა და უნდა განვიხილოთ ეს საკითხი. მაგრამ გადაწყვეტილებას ცალმხრივად ვერ მივიღებთ, ამისთვის იუსტიციის სამინისტროსა და ცენტრალურ საარჩევნო კომისიასაც უნდა შევეუთანხმდეთ. თუმცა, პირადად მე, მომხრე ვარ საბურთალოს ქუჩას დაუბრუნდეს თავისი სახელი.

მინდა გაცნობოთ, რომ ხვალინდელ სხდომაზე ცამეტ ქუჩას გამოეცვლება სახელი. ერთ-ერთი მათგანია ნაფარეულის ქუჩა. მისთვის სახელის აღდგენის თხოვნით ამ ქუჩის მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა მოგვმართა და ჩვენ დავაკმაყოფილეთ მათი თხოვნა. დღეს მას მემედ აბაშიძის ქუჩა ჰქვია. სხვათა შორის, დავადგინეთ, რომ მემედ აბაშიძის სახელობის ქუჩა, ვიდრე მის სახელს ნაფარეულის ქუჩას უწოდებდნენ, უკვე იყო გლდანის რაიონში. საკუთარი ქუჩისთვის ძველი სახელის დაბრუნებას ითხოვს გუდაურის ქუჩის მოსახლეობაც. ახლა ამ ქუჩას ტარიელ სვანიძის სახელი აქვს. ეს ადამიანი სამხედრო საბჭოს პერიოდში პირველი კომენდანტი იყო და ავტოავარიში დაიღუპა.

დაბოლოს, კიდევ ერთხელ მინდა გავიმეორო, ძველი თბილისის ქუჩებისთვის ისტორიული სახელების დასაბრუნებლად გამოცდილი და კომპეტენტური ადამიანების დახმარება და-

მთავარია, შევიმუშავოთ რაღაც პრინციპები, თავი მოვუყაროთ ინფორმაციას და შევქმნათ ისეთი გარემო, რომ აღარ იყოს ქუჩებისთვის სახელების წამდაუნუმ შეცვლის საჭიროება.

ძველი თბილისის ქუჩებისთვის ისტორიული სახელების დასაბრუნებლად გამოცდილი და კომპეტენტური ადამიანების დახმარება დავგვჭირდება.

გვჭირდება. რაც შეეხება ნაძალადევისა და გლდანის რაიონებს, კომუნისტური სახელწოდების ქუჩებისთვის სახელის გადარქმევის პროცესს, კომისიის წევრები, ალბათ, უფრო იოლად გავართმევთ თავს.

გოგი გვახარია – თქვენ ბრძანეთ, რომ კომისიის მუშაობა პოლიტიკაზე არ იქნება დამოკიდებული. რამდენად დამოუკიდებელია თქვენი კომისია რეალურად? მაგალითად, მტკვრის მარჯვენა სანაპიროსთვის ჰეიდარ ალიევის სახელის მინიჭების შესახებ ხომ მიიღეთ გადაწყვეტილება? ალბათ, კომისიის წევრები მთლად თავისუფლები და დამოუკიდებლები მაინც არ არიან.

გიორგი ტაბიძე – არა, ვერ დაგეთანხმებით. გადაწყვეტილების მიღების მომენტში ჩვენ დამოუკიდებლები ვართ. როდესაც ვთქვი, რომ პოლიტიკა არ გვაინტერესებს, ის ვიგულისხმე, რომ ჩვენ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს არ ვიღებთ.

გოგი გვახარია – კიდევ ერთი შეკითხვა, და შემდეგ უკვე ბ-ნ ლადოს გადავცემ სიტყვას: ჩვენ კომუნისტური წარსული ვახსენეთ. მარქსის და როზა ლუქსემბურგის ქუჩები და მოედნები ბერლინშიცაა, მაგრამ იქ არავინ ფიქრობს მათთვის სახელის გადარქმევას.

გიორგი ტაბიძე – მართალია. გერმანელებს არ რცხვენიათ საკუთარი ისტორიისა.

ლადო ვარდოსანიძე – ამ საკითხებზე მეც მაქვს მოსაზრებები. კარგია, რომ ხელისუფლება ნელ-ნელა გადადის დიალოგის რეჟიმზე. საუბარს კომუნიზმის ეპოქით დავინწყებ. ვერ დაგეთანხმებით, ბ-ნო გიორგი, რომ ყველაფერი უნდა წავშალოთ რუკიდან. მაგალითად, კომუნიზმის ჩიხს“ დავტოვებდი. არის ასეთი კურიოზული სახელებიც.

ტოპონიმიკის სპეციალისტი არ გახლავართ, არქიტექტორ-ურბანისტი ვარ, მაგრამ ურბანისტებს თავი მოგვაქვს ჩვენი დისციპლინის მრავალმხრივობით. დღეს მინდა წარმოგიდგინოთ სქემა, ურბანისტიკისა და ურბონიმების ადგილზე ენათმეცნიერების სივრცეში. მინდა დაგარწმუნოთ, რომ ტოპონიმიკა და ურბონიმიკა კომპლექსური, რთული დისციპლინებია.

ბ-ნ გიორგის ნათქვამს მინდა გამოვეხმაურო – პოლიტიკა ქალაქებში სახელების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი კომპონენტია. ალიევის გარდა, ჩვენ თბილისში ბუშის ქუჩაც გვაქვს. კომუნისტური რეჟიმი ხომ მთლიანად ქალაქებისა და ქუჩების დასახელებების პოლიტიზაციაზე იყო აგებული. ასე რომ, ეს კომპონენტი არსებობს, და ამის არ უნდა გვრცხვენოდეს, ისევე როგორც, არ უნდა გვრცხვენოდეს თავად პო-

კომუნისტური რეჟიმი ხომ მთლიანად ქალაქებისა და ქუჩების დასახელებების პოლიტიზაციაზე იყო აგებული. ასე რომ, ეს კომპონენტი არსებობს, და ამის არ უნდა გვრცხვენოდეს, ისევე როგორც, არ უნდა გვრცხვენოდეს თავად პოლიტიკისა, მთავარია, ის ჯანსაღი იყოს და საზოგადოების ინტერესებს ასახავდეს.

ლიტიკისა, მთავარია, ის ჯანსაღი იყოს და საზოგადოების ინტერესებს ასახავდეს.

გარდა ამისა, სახელდებისას გასათვალისწინებელია ისტორიის, გეოგრაფიისა და ენათმეცნიერების საკითხებიც. ამ სქემის მეშვეობით, შევეცდები, დაგანახოთ ურბონიმების ადგილი ენათმეცნიერულ სისტემაში. ონომასტიკა საკუთარი სახელების შემსწავლელი დისციპლინაა. კარგი იქნება, თუ საკრებულოს კომისიაც გაეცნობა ამ პრინციპებს. ონომასტიკა შემდეგ ქვედისციპლინებად იყოფა: ანთროპონიმებად, ზოონიმებად, ტოპონიმებად და ოიკონიმებად. ტოპონიმები, თავის მხრივ, იყოფა ჰიდრონიმებად, ოიკონიმებად, ორონიმებად და ერგოტოპონიმებად. ჰიდრონიმებში ჰიდროქსელის დასახელებები იგულისხმება და, ექსპერტების დაკვირვებით, ყველაზე მდგრად ტოპონიმებად ითვლება. რაც უფრო დიდია მდინარე, მით უფრო უცვლელია მისი სახელი. ოიკონიმები ჰქვია ქალაქების, დაბების, სხვა დასახლებული პუნქტების სახელწოდებებს. ცალკე თემაა ქალაქის უბნების საკითხი, შიდასაქალაქო ურბონიმები. ორონიმები რელიეფის ელემენტები გახლავთ და მთების, ხევების სახელწოდებებს აერთიანებს. ერგოტოპონიმებში კი, ინსტიტუციების სახელები მოიაზრება.

თავის მხრივ, ურბონიმები იყოფა აგორონიმებად, სიტყვიდან აგორა“, რომელიც მოედანს ნიშნავს, და ამ ჯგუფში შედის მოედნების, ბაზრების, ანუ, ღია საზოგადოებრივი სივრცეების დასახელებები; გოდონიმებად, რომელიც ხაზოვანი ობიექტების, ქუჩების, შესახვევების დასახელებებს გულისხმობს, და დრომონიმებად, რაც გზების და მისი ელემენტების დასახელებებს ნიშნავს. დრომონიმებია, მაგალითად, კოჯრის კარი“, დიღმის კარი“.

კიდევ ერთი რამ – ტერმინოლოგია ყოველთვის ზედმიწევნით უნდა დაზუსტდეს. თვით საკრებულოს კომისიის დასახელებაშიც არის ნიუანსები. თქვენს ფუნქციაში მხოლოდ სახელდება შედის, თუ ამ კომისიას შემსწავლელი ფუნქციაც ეკისრება?

უნდა განვასხვავოთ ტოპონიმია და ტოპონიმია. ტოპონიმია გეოგრაფიული დასახელებების, შექმნილის, გარდაქმნილის ფუნქციონირების შემსწავლელი მეცნიერებაა, ტოპონიმია კი, ტოპონიმების ერთობლიობას ნიშნავს.

რაში მდგომარეობს ამ საქმიანობის პრაქტიკული ასპექტები? – ერთია შემეცნებითი. კარგია, როდესაც ადამიანი ეცნობა, ვისი სახელობის ქუჩაზე ცხოვრობს. ყველამ, სამწუხაროდ, არ იცის ქუჩების სახელწოდებების მომდინარეობა. საერთოდ, დიდი პრობლემაა შიდა საქალაქო ტურიზმი, სახელდებისა და გადარქმევის პედაგოგიური, აღმზრდელობითი პრაქტიკა, და თქვენს კომისიას ამ თვალსაზრისითაც დიდი მომავალი აქვს. წელან კომისიის სამისამართო ფუნქციაზე საუბრობდით და ამაზე ერთს დავამატებ – ურბონიმები არ უნდა იყოს პარალელური, დუბლირებული, მათში არ უნდა მეორდებოდეს გვაჩვენებ. საკუთარი ქუჩის მაგალითს მოვიყვან. ვერაზე ბოცვა-

ძის ორი ქუჩაა, ლუარსაბ და ზეინაბ ბოცვაძეების. არჩევნების დროს ეს დიდ გაუგებრობას და გაურკვევლობას იწვევს. გაურკვევლობის მოსახსნელად საჭიროა გამართული ურბონიმიკა. ასეთივე სიტუაციაა ლალიძის ქუჩების შემთხვევაშიც. რევაზ ლალიძისა და მიტროფანე ლალიძის ქუჩებს ასი მეტრი ამორებს ერთმანეთისგან. აბრებს გარკვევით უნდა ეწეროს პიროვნების სახელიც და არა მარტო გვარი.

სერიოზული საკითხია ადეკვატური თარგმნა. თითქოს, ტურიზმის განვითარება დღეს ჩვენი პოლიტიკურად ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად ითვლება. ტურისტმა ორიენტაცია უნდა აიღოს ქალაქში. ჩვენი ენა „დახურული“ ენაა, ჩვენი დამწერლობა არ ჰგავს არც ერთ სხვა დამწერლობას. თბილისსა და ერევანში ჩამოსული ტურისტი ვერაფერს გაარკვევს, ის იძულებულია, გამვლელს დაეკითხოს, რადგან აბრებზე გაკეთებული წარწერები არაფერს ეუბნება. აბრებზე დასახელებების დუბლირებისთვის, ალბათ, პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღებაა საჭირო. გადასაწყვეტია, რომელ ენაზე შესრულდება პარალელური წარწერა. ვფიქრობ, ეს ენა ინგლისური უნდა იყოს, თუმცა, ევროკავშირში შესვლამდე, ვიდრე საქართველო დსთ-ს წევრი ქვეყანა იქნება, ჩვენს მეორე ენად იურიდიულად მაინც რუსული ითვლება. თუნდაც ცენტრალურ ქუჩებზე, აუცილებლად უნდა იყოს პარალელური წარწერები. ამ საქმეში ლინგვისტებიც უნდა ჩაერთონ. გასარკვევია ისიც, უნდა ითარგმნოს თუ არა სახელწოდება; მაგალითად დავით აღმაშენებელი“ ტრანსკრიფციით უნდა დაინეროს, თუ უნდა ითარგმნოს? ეს, შესაძლოა, პარლამენტის დონეზე გადასაწყვეტი საკითხიც კი იყოს. ალბათ, საჭიროა სახელდებისა და გეოგრაფიული სახელების შესახებ სპეციალური კანონის მიღება.

ლაშა ბაქრაძე – სახელები, თავისთავად ცხადია, არ უნდა ითარგმნოს. დავით აღმაშენებელი ლათინურ ენაზეც ასევე უნდა დაინეროს. ქუჩების სახელები არასოდეს ითარგმნება.

ლადო ვარდოსანიძე – გასაგებია, მაგრამ ამ საკითხებს უნდა მიექცეს ყურადღება. დასახელებები ქალაქში მარტო ქუჩებს არ აქვს. ჩვენ ვთქვით, რომ თბილისში ყველა უბანს თავისი სახელი აქვს, და საბედნიეროდ, ეს სახელები დღემდე შევინარჩუნეთ. აქ ეკონომიკის საკითხსაც მივადგებით. ასეთია, მაგალითად, ქალაქის და უბნების ბრენდის საკითხი. გაგახსენებთ კონიაკს ძველი თბილისი“. ჩვენი კანონმდებლობა არ იძლევა იმის საშუალებას, რომ ამ კონიაკის გასაღების მოგებიდან გარკვეული პროცენტი ძველი თბილისის გამგეობას ერიცხებოდეს. მაგალითის მოყვანა მრავლად შეიძლება. ეს ლუდ შატილს“ და ყაზბეგსაც“ ეხება. კარგი იქნებოდა, თუნდაც ერთი თეთრი ყველა გაყიდული ბოთლიდან ამ ქალაქების სასარგებლოდაც რომ ირიცხებოდეს. ალბათ, მოვა დრო და ჩვენი კანონმდებლობა ასეთ საკითხებსაც გაითვალისწინებს.

მნიშვნელოვანია ურბონიმების დაცვის თემაც. ჯერ კიდევ კომუნიზმის დროს, ბუდაპეშტში არსებობდა ისტორიული წარმოშობის ურბონიმთა სია, რომელიც ისევე იყო დაცული, როგორც მატერიალური კულტურის ძეგლები. ამ შემთხვევაში დასახელება სულიერი კულტურის ძეგლია. ჩვენთან, ჯერ-ჯერობით, არც ამას ექცევა ყურადღება.

სერიოზული საკითხია მარკირების ფორმაც. ქუჩების დასახელებების ამსახველი აბრები ძველ უბნებში, გარემოსთან მისადაგებული უნდა იყოს. ამასწინათ ამ თემაზე ქარვასლაში გამოფენა გაიმართა. ფორმები დასახვენია ახალ უბნებშიც. აბრები სადა და ადვილად კითხვადი უნდა იყოს. ეს პრაქტიკული ასპექტებია.

რა მოთხოვნები დგება ურბონიმიკის მიმართ? – ურბონიმი სტაბილური უნდა იყოს. არასერიოზულად აღიქმება დასახელებების ხშირი ცვლა. ეს გარკვეულწილად, ჩვენი ისტორიითაც არის განპირობებული, თუმცა მხოლოდ ამით არ არის გამოწვეული. მაგალითად, ჩვენი ცენტრალური მოედანი: ჯერ ერეენის მოედანი“ ერქვა, შემდეგ, მენშევიკების დროს, თავისუფლების მოედანი“ დაერქვა, მოგვიანებით, როდესაც თბილისი ამიერკავკასიის დედაქალაქი გახდა, მას ამიერკავკასიის ფედერაციის მოედანი“ ეწოდა. შემდეგ ბერიას სახელობის იყო, მოგვიანებით – ლენინის და ახლა ისევ თავისუფლების მოედნად იწოდება. ასეთი არასტაბილურობა დამახასიათებელია არა მარტო ქუჩებისა და მოედნების სახელწოდებებისთვის, არამედ ქალაქებისთვისაც. თბილისის შემთხვევაში ჯერ ტფილისი იყო, შემდეგ – თბილისი. გავიხსენოთ სანკტ-პეტერბურგიც, რამდენი ეტაპი გამოიარა. იგივე სიტუაციაა ვლადიკავკაზის შემთხვევაშიც. ეს ხელს არ აძლევს ქალაქს და საერთოდ, ქვეყნის კულტურას.

კიდევ ერთი აუცილებელი პირობა – სივრცის სტრუქტურული ლოგიკურობა. ხშირად ერთი ქუჩა სახელებით იყოფა, ამაზე თქვენც ისაუბრეთ. აბსოლუტურად ლოგიკურად მესახება, რომ კოსტავას ქუჩის მონაკვეთი ფილარმონიიდან გამართა მოედნამდე ერთი სახელისაა, შემდეგ კი – სხვა სახელით იწოდება. ეს ლოგიკურიცაა და საჭიროც, მაგრამ ქუჩების ასე დაყოფა ყოველთვის არ ექვემდებარება ლოგიკას.

სახელის უნიკალურობაზეც უნდა ვისაუბროთ. ერთი დასახელების ქუჩა ქალაქში მხოლოდ ერთი უნდა იყოს.

მნიშვნელოვანია აღიარებაც მოსახლეობის მიერ. დავით აღმაშენებლის გამზირს დღემდე ბევრი ისევ პლეხანოვს“ უწოდებს. არსებობს სხვადასხვა მდგრადობის ურბონიმები. შესაძლოა, ამას პიროვნების მიმართ დამოკიდებულებაც განსაზღვრავს. პლეხანოვი, როგორც მენშევიკი, თითქმის წაშლილი იყო საბჭოთა ქალაქების ისტორიიდან, მაგრამ თბილისმა რატომღაც შეინარჩუნა ეს გვარი. ძველი თაობის ხალხი დღემდე ახსენებს „კიროჩნსაც“. საინტერესოა, რატომ მოხდა, რომ პლეხანოვმა შეინარჩუნა ხალხში სახელი, გოლოვინსკის

სერიოზული საკითხია ქუჩების ძველი სახელების რეკონსტრუქცია. მხოლოდ ერთ მაგალითს მოვიყვან. ძალიან სანყენია, რომ თბილისში არ არის შენარჩუნებული ვორონცოვის სახელი. არადა, ის თბილისი, რომელიც გვიყვარს და მოგვწონს, ვორონცოვის აშენებულია.

კი აღარავინ ახსენებს. აქ, ალბათ, უკვე შოთა რუსთაველის უთუო ავტორიტეტი მოქმედებს.

სერიოზული საკითხია ქუჩების ძველი სახელების რეკონსტრუქცია. მხოლოდ ერთ მაგალითს მოვიყვან. ძალიან სანყენია, რომ თბილისში არ არის შენარჩუნებული ვორონცოვის სახელი. არადა, ის თბილისი, რომელიც გვიყვარს და მოგვწონს, ვორონცოვის აშენებულია. რა თქმა უნდა, იმიტომ არა, რომ ძალიან შესტკიოდა გული, უბრალოდ, მას ინგლისური განათლება ჰქონდა მიღებული, ინგლისური მუნიციპალიტეტით იყო განმსჭვალული. იმპერიამ მას ჯერ ოდესის აშენება დაავალა, შემდეგ თბილისის. მისი ევროპული ნაწილი ნამდვილად მისი აშენებულია.

აქ ითქვა, რომ ამ საკითხებში პოლიტიკა არ არის ჩარეული. ვერ დაგეთანხმებით. სხვა შემთხვევაში, რა უნდა ევროპის მოედანს რიყეზე? ვინმემ იცის, რომ ეს ევროპის მოედანია? მშვენიერი სახელი, თივის მოედანი“ ერქვა. დავეუბრუნოთ ეს სახელი. დღეს, მგონი, ლესელიძის ქუჩისთვისაც აპირებთ სახელის გადარქმევას. ამ ქუჩას ძველად შუა ბაზარი“, მოგვიანებით სომხის ბაზარი“ ერქვა. თუ გვსურს ძველი ქალაქის ტოპონიმის ან ურბონიმის რეკონსტრუქცია, დავუბრუნოთ ქუჩებს ძველი სახელები.

ერთი ტერმინი მინდა გავიხსენო – დეტოპონიმიზაცია, რაც ადგილის სახელწოდების სხვა სფეროში გადასვლას გულისხმობს. ამა თუ იმ ნაწარმისთვის ადგილის სახელწოდების დარქმევა იცავს ამ ნაწარმს. დეტოპონიმიზაცია ხშირად გვხვდება ლვინისა და უალკოჰოლო სასმელებისთვის სახელის წოდებისას.

გოგი გვახარია – გმადლობთ. ახლა სიტყვას ბ-ნ ლაშა ბაქრაძეს გადავცემ. ჯერჯერობით არ დასმულა შეკითხვა, რომელსაც ამდენი ხანი ველოდი. საჭიროა კი, საერთოდ, ქუჩებისთვის სახელების გადარქმევა? სულ მახსენდება პარიზზე ჩემი პირველი შთაბეჭდილება. პარიზის ერთ-ერთ ცენტრალურ ქუჩას სევასტოპოლის ბულვარი“ ეწოდება. როდესაც დავინტერესდი, რატომ ერქვა ქუჩას სევასტოპოლის სახელი, აღმოჩნდა, რომ ეს პარიზელებისთვის სულაც არ არის მნიშვნელოვანი და ამაზე არასოდეს უფიქრიათ. იქნებ, მართლაც ერევიან ადამიანები საკუთარი ქუჩის სახელს და შემდეგ აღარც აინტერესებთ და აღარ მიაჩნიათ საჭიროდ სახელის შეცვლა? ხომ არ არის ძალაუფლებისკენ მიდრეკილი ელემენტი იმაში, რომ ქუჩების სახელებს რამდენიმე კაცი წყვეტდეს? იქნებ სახელების წამდაუნუმ ცვლა სახეს უკარგავს ქუჩას?

ლაშა ბაქრაძე – მეც სწორედ ამით მინდოდა დამეწყოს საუბარი. ნუთუ, ქალაქს სახელების გადარქმევის გარდა სხვა პრობლემა არა აქვს? მიუხედავად დღეს აქ ჩამოთვლილი პრობლემებისა, დღევანდელი თბილისისთვის, ეს, არა მგონია, ყველაზე მნიშვნელოვანი საკითხი იყოს.

როდესაც დღევანდელ დისკუსიაში მონაწილეობა შემომათავაზეს, მაშინვე ვთქვი, რომ დისკუსიას, იმ პირობებში, როდესაც ქუჩებს სახელები პოლიტიკური კონიუნქტურის მიხედვით ეცვლება – ყველას კარგად გვახსოვს ბუშისა და ალიევის მაგალითი – აზრი არ აქვს. გოგის ნათქვამს დავუბრუნდები სევასტოპოლის ქუჩის შესახებ. პარიზში სევასტოპოლის ქუჩის არსებობა არ არის გასაკვირი, რადგან ფრანგებმა და ინგლისელებმა რუსები სწორედ სევასტოპოლში დაამარცხეს. ეს ყირიმის ომისდროინდელი სახელია და მე-19 საუკუნიდან ეწოდება.

გოგი გვახარია – მხოლოდ ასეთი სახელები არ მიგულისხმია. იქ ხშირად შეხვდებით, მაგალითად, ასეთ სახელებსაც – პატარა ჩიტების ქუჩა“.

ლაშა ბაქრაძე – ასეთი სახელები ძველ თბილისშიც იყო. ახლაც არის ბამბის ქუჩა“, ვერცხლის ქუჩა“, პურის მოედანი“, და ეს ასეც უნდა დარჩეს. კომუნისტებს უყვარდათ სწორედ, ქუჩებისთვის სახელების გადარქმევა და მათთვის პოლიტიკოსების სახელების წოდება. ისტორიული სახელების აღდგენა კარგია, მაგრამ, მეორე მხრივ, რატომ გადავარქვით სახელი, მაგალითად, კოლმეურნეობის მოედანს“ და რატომ ვუწოდებთ მას გრიგოლ ორბელიანის სახელი? კოლმეურნეობა, შეიძლება, კომუნისტურ ეპოქას გვაგონებს, მაგრამ ესეც ხომ ისტორიაა. ზოგჯერ რომ გავიხსენოთ ჩვენი წარსული, ამაში ტრაგიკულს ვერაფერს ვხედავ. საერთოდ, საქართველოში დღეს ტენდენცია იქით მიდის, რომ უკვე გვრცხვენია სიტყვა გლეხის“ თქმა და მას ფერმერს“ ვუწოდებთ. გაზეთ 24 საათში“ ქუჩებისთვის სახელების გადარქმევასთან დაკავშირებით ხშირად გვაძლევს რჩევებს ბ-ნი ტყემალაძე. ამ ადამიანს, მაგალითად, არ მოსწონს და არ ესმის, რატომ უნდა ერქვას თბილისის ერთ-ერთ ქუჩას დუტუ მეგრელის მეუღლის, ანასტასია ერისთავი-ხოშტარიას სახელი. ერთი საკითხია ის, რომ ეს ქალბატონი მწერალი ბრძანდებოდა, და მეორე ის, რომ გასათვალისწინებელია ის ფაქტორი, რომ თბილისში არ არსებობს ამ მხრივ გენდერული ბალანსი. თუკი ქუჩისთვის პიროვნების სახელის მინიჭებაზე მიდგება საქმე, ძირითადად კაცების სახელს არქმევენ.

წელან ლესელიძის ქუჩა ახსენეთ. თუ ამ ქუჩას აღვუდგენთ ისტორიულ სახელწოდებას, რატომ არ გადავარქმევთ ამ პრინციპით სახელს ვახტანგ გორგასლის მოედანს და არ ვუწოდებთ მას თათრის მოედანს“? ჩემი აზრით, ეს მშვენიერი სახელია და გაუგებარია, რატომ არ უნდა ერქვას. ასეთი სახელები ქალაქის ეროვნულ მრავალფეროვნებაზე მიუთითებს. ხომ არ შეიძლება, მრავალფეროვანი ქალაქით მხოლოდ დეკლარირების დონეზე ვინონებდეთ თავს.

რასაკვირველია, ქალაქში ბევრია ისეთი ქუჩა, რომლის სახელწოდების წარმომავლობაც არავინ იცის. მაგრამ უკე-

თესი იქნება, თუ შეძლებისდაგვარად, შეგროვდებოდა ეს ინფორმაცია და როგორც დასავლეთის ქვეყნებშია, ყველა ქუჩის დასაწყისში, გამოიკიდებოდა სპეციალური ფირნიში, რომელზეც დაინერებოდა ქუჩის სახელწოდების მოკლე ისტორია. თუ ჩვენ გვსურს, თბილისი ტურისტული ქალაქი იყოს, და ამაზე გამუდმებით ვლაპარაკობთ, ეს უნდა გაკეთდეს.

დავუბრუნდები ძირითად თემას. იმ შემთხვევაში, თუ შევთანხმდებით ქუჩებისთვის სახელების გადარქმევაზე ან ახალი ქუჩების სახელდებაზე, ეს ყველაფერი გარკვეული პოლიტიკის, პრინციპების მიხედვით უნდა გაკეთდეს. სახელების დარქმევა რაღაც ლოგიკას უნდა ექვემდებარებოდეს. ახლახან ბერლინში დიდი დისკუსია გამოიწვია ქალაქის ცენტრში ერთ-ერთი ქუჩისთვის, კოხშტრასეს სიახლოვეს, რუდი დურკეის სახელის დარქმევამ. რუდი დურკეი იყო 1968 წლის ახალგაზრდული რევოლუციის ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენელი და მისი ინტელექტუალური ლიდერი. საზოგადოებაში ეს დისკუსიის საგნად იქცა. ვფიქრობ, ჩვენშიც, როცა ქუჩას სახელი ერქმევა, ამ პროცესში საზოგადოებამაც უნდა მიიღოს მონაწილეობა. რადგან, ჩემი აზრით, ჩვენი გადასაწყვეტიცაა ქუჩებისთვის სახელების დარქმევა. რუდი დურკეის ტერორისტებთან სიახლოვეში ადანაშაულებდნენ, ეს შეიძლება სიმართლეც ყოფილიყო, მაგრამ საინტერესოა ის, რომ სწორედ ის ქუჩა, რომელსაც მისი სახელი დაარქვეს, ჰქვევს შპრინგერის ქუჩას: იყო ასეთი მემარჯვენე გამომცემლობა, შპრინგერის გამომცემლობა. ეს ორი ქუჩა ემიჯნება ერთმანეთს. როგორ ხსნიან ამას გერმანელები? – ერთ-ერთი დასაბუთება ასეთი იყო – სიკვდილის შემდეგ მაინც ყოფილიყო შესაძლებელი გერმანიის ისტორიაში შერიგება. ბერლინში არა მარტო მარქსის, როზა ლუქსემბურგისა და კლარა ცეტკინის ქუჩებს შეხვდებით, იქ, დღესაც ხშირად არქმევენ პოლიტიკურად აქტიური ადამიანების სახელებს, რომელთა მიმართ დამოკიდებულება დღესაც შეიძლება არაერთგვაროვანი იყოს. და ამის ქალაქს არ ეშინია. ვფიქრობ, ქალაქის და საერთოდ, ქვეყნის ისტორია, კარგად აისახება სახელებში.

ვფიქრობ, ქალაქის და საერთოდ, ქვეყნის ისტორია, კარგად აისახება სახელებში.

გოგი გვახარია – საინტერესოა, ამასწინათ „შტაზის¹“, არქივებზე ვსაუბრობდით. ვთქვათ, დადგინდა, რომ ვიღაც ძალიან ცნობილი პიროვნება შტაზის აგენტი იყო. როგორ მოიქცევიან ასეთ შემთხვევაში?

ლაშა ბაქრაძე – ამაზე მეც მინდოდა საუბარი. მართლაც, თბილისში შეიძლება დავარქვათ ქუჩას რომელიმე ადამიანის სახელი და ხვალინდელმა ლუსტრაციამ აჩვენოს, რომ ადამიანი, რომელსაც ყველა პატივს სცემდა, შავნელი საქმეების მკეთებელი იყო. როგორ ვიქცევით ასეთ შემთხვევაში? ამან, შესაძლოა, მუდმივი გადარქმევები გამოიწვიოს. ამ პრინციპით, მხოლოდ შუა საუკუნეების ისტორიული პიროვნებების

1. Stasi – გდრ – ის სახელმწიფო უშიშროების სამსახური

სახელები შეიძლება ვუნოდოთ ქუჩებს, ანუ, იმ ადამიანების, ვისი ღვაწლიც ეჭვს აღარ იწვევს და ერთხელ და სამუდამოდ გარკვეულია. ამიტომ, ძალიან ცუდია, როცა ქუჩას ცოცხალი ადამიანის სახელს ვარქმევთ. მაგალითად, გავიხსენებ ბუშის ქუჩას.

კიდევ ერთი საკითხი, რომელზეც მინდა რამდენიმე სიტყვის თქმა: აბრაზე პიროვნების გვართან ერთად აუცილებლად უნდა წაენეროს მისი სახელიც, იმიტომ, რომ სხვაგვარად უხერხული სიტუაცია იქმნება. გავიხსენოთ, მაგალითად, ტაბიძეების და ჯავახიშვილების ქუჩები.

ლელა გაფრინდაშვილი, ფილოსოფოსი – თუ საქართველოში კერპთაყვანისმცემლობის დაძლევაზე მიდგება საქმე, ეს პირველ რიგში ქუჩებისთვის სახელების გადარქმევით უნდა დაიწყოს. მახსოვს ჩემი პირველი რეაქცია, როდესაც ევროპაში მოვხვდი და ვნახე ქუჩების ისეთი სახელები, როგორიცაა, მაგალითად, სიმღერების ქუჩა“. ჩემი აზრით, ადამიანური მომენტების შენარჩუნება ძალიან მნიშვნელოვანი იქნება. კომუნისტური ნომენკლატურის ადამიანების სახელების თანამედროვე ნომენკლატურის ადამიანების სახელებით ჩანაცვლება, ჩემი აზრით, სამარცხვინოა.

ლაშა ჩხარტიშვილი, თანასწორობის ინსტიტუტი – მაინტერესებს, რით განისაზღვრება კომისიის თანამშრომლობა მოსახლეობასთან. ვფიქრობ, ქუჩებს სახელები მოსახლეობის აზრის გათვალისწინებით უნდა ეცვლებოდეს. ეს საკითხები ტერიტორიის გასხვისების პროცესსაც უკავშირდება. მაგალითად, თუ საბურთალოს ქუჩას დავუბრუნდებით, არის ვერსია, რომ მისი სახელი იპოდრომთან არის დაკავშირებული, მისი გასხვისება კი, დღეს აქტუალური თემაა. მისი გაყიდვა ამ სახელწოდების დაკარგვას გამოიწვევს, რაც ისტორიულ მემკვიდრეობაზე უარყოფითად აისახება. ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებში, როგორებიცაა ქალაქის ეკოლოგია და ურბანისტიკა, ექსპერტებთან და საზოგადოებასთან კონსულტაცია აუცილებლად მიმაჩნია.

საუბრაბი ლუსტრაციაზე

მომსახურებელი:

იოახიმ გაუკი

პასტორი, შტაზის

არქივების

გაშუქებისათვის

უფლებამოსილი

ფედერალური

სამმართველოს პირველი

ხელმძღვანელი

გიგა ზაძენია

ფილოსოფოსი

ნიკოლოზ რაშუა¹

ნაციონალური მოძრაობა

ივლიანე ხანიძარაშვილი

რესპუბლიკური პარტია

მოღერაცია

ლაშა პაპრაძე

9 მარტი, 2007

ლაშა პაპრაძე – დღევანდელი საუბარი კიდევ ერთხელ მისცემს ბიძგს დისკუსიას იმის თაობაზე, თუ როგორი და რა სახის ლუსტრაცია გვინდა რომ მოხდეს საქართველოში. ძალიან მოხარული ვარ, რომ გოეთეს ინსტიტუტის დირექტორის ბატონ უვე რიკენის მოწვევით, ამ დისკუსიაში მონაწილეობას იოახიმ გაუკი მიიღებს. მის სახელთან არის დაკავშირებული აღმოსავლეთ გერმანიაში ლუსტრაციის პროცესი. გერმანიისათვის გაუკი, შეიძლება ითქვას, ლეგენდარული ადამიანია, რადგან ის, რაც მისმა სამმართველომ გააკეთა, მართლაც სამაგალითოა ყველა პოსტკომუნისტური რეჟიმის ქვეყნისათვის. ჩვენთვის ამ გამოცდილების მოსმენა ძალიან საინტერესო იქნება. ამასთანავე, ბატონი გაუკი აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების მდგომარეობასაც კარგად იცნობს, მას ეპატიჟებიან ხოლმე ამ ქვეყნებში, ეკითხებიან აზრს და ა.შ. ამიტომ განსაკუთრებით სასიამოვნოა, რომ ამის შესაძლებლობა დღეს ჩვენც მოგვცა.

იოახიმ გაუკი² – ყოველთვის, როდესაც პოსტსაბჭოთა სივრცის რომელიმე ქვეყანაში ვხვდები, ერთი, ჩემთვის შემზარავი მოვლენა მხვდება თვალში — ერთი მხრივ, კომუნისტური რეჟიმის მიერ ჩადენილი ბოროტებისა და უსამართლობისა უზარმაზარი მოცულობა, და მეორე მხრივ, უცნაური გულგრილობა თუ სიმშვიდე მათი მხრიდან, ვის წინააღმდეგაც იყო ეს რეჟიმი მიმართული. რატომღაც ამის გახსენებას თავს არიდებენ. ამიტომაც, ძალიან მიხარია, რომ დღეს აქ ბევრი ხალხი შეიკრიბა. ყოველთვის ვცდილობ მხარი დავუჭირო, ხელი შევეწყო იმ ადამიანებს, რომლებიც ამბობენ: მე უნდა გავიხსენო, გავიგო, რა ხდებოდა მაშინ. რატომღაც, ასეთი ხალხი ყოველთვის უმცირესობაშია.

ჩემი სიტყვა პირადი შთაბეჭდილებით მინდა დავიწყო: პირველად ვარ თქვენს ქვეყანაში და პირველივე დღეს, რო-

1. საპარლამენტო უმრავლესობიდან ძირითად მომხსენებლად მონაწილე იყო გიგა ბოკერია.

2. **იოახიმ გაუკი (Joachim Gauck)** - *1940 - ყოფილი გდრ-ის „შტაზის“ (სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის) არქივების გაშუქებისათვის უფლებამოსილი ფედერალური სამმართველოს პირველი ხელმძღვანელი.

გდრ-ის სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის არქივების ფედერალური სამმართველო (Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR (BStU)) 1989 წლის მშვიდობიანი რევოლუციის შემდეგ დიდი ძალისხმევით შედეგად დააარსეს სახალხო კომიტეტის წევრებმა და სახალხო მოძრაობის მონაწილეებმა იმისათვის, რომ გდრ-ის უშიშროების (შტაზის) აქტები არ დაკარგულიყო. ამ ფედერალური სამმართველოს პირველი ხელმძღვანელი იყო პასტორი **იოახიმ გაუკი**, რომლის ხანგრძლივი და წარმატებული ხელმძღვანელობის შედეგად, ამ ინსტიტუტის შემოკლებით **გაუკის სამმართველოს** უწოდებდნენ.

2000 წლიდან ამ სამმართველოს მართავს **მარიანე ბირტლერი**. გერმანიის მოქალაქეებს დღესაც აქვთ საშუალება გაეცნონ მათზე შექმნილ აქტებს.

დესაც შევედი მუზეუმში³, ვნახე ფოტოები, რომელიც ჩვენთვის, ერთი მხრივ, სრულიად ახალი და უცნობი იყო, და მეორე მხრივ, ძალიან კარგად ნაცნობი. ნაცნობი იყო, რადგან ჩვენც საბჭოთა ტოტალიტარული სისტემაში – გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში ვცხოვრობდით. მინდა ვთქვა, რომ პირადად მე, პატარაობიდანვე შევეხე სტალინის რეჟიმს. 1951 წელს - მამაჩემი, რომელიც მეზღვაური იყო, ჩვენთვის სრულიად მოულოდნელად დააპატიმრეს და ყოველგვარი სამართლოს გარეშე ორჯერ მიუსაჯეს გადასახლების 25 წელი ციმბირში. მამაჩემი, საბედნიეროდ, 1956 წელს აღმოსავლეთ გერმანიაში დაბრუნდა. როდესაც გავიზარდე, გადავწყვიტე, მესწავლა თეოლოგია, გავხდი ევანგელისტური ეკლესიის პასტორი და, ალბათ, თქვენთვის გასაგებია, რომ ოპოზიციურად ვიყავი განწყობილი არსებული სისტემის მიმართ. 80-იანი წლების ბოლოს უკვე მშვიდობიანი რევოლუციის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი ვიყავი ჩემს მშობლიურ ქალაქში – როსტოკში. ამის შემდეგ, პარტია „90-იანელთა კავშირიდან“,⁴ პირველი თავისუფლად არჩეული პარლამენტის წევრი გავხდი. ამას მოჰყვა ჩემი პოლიტიკური საქმიანობა.

ვისაუბრებ იმაზე, თუ რა წინაპირობებმა მოგვცა საშუალება, ასე სწრაფად გაგვეტარებინა გერმანიაში ლუსტრაციის პროცესი. 1989 წელს, მშვიდობიანი რევოლუციის დროს, როდესაც პროტესტის ნიშნად კვირების მანძილზე ვიდექით ქუჩაში, 1989 წლის დეკემბერში „შტაზის“ შენობაში შესვლა მოვახერხეთ, მოქალაქეთა კომიტეტები შევედით და, პრაქტიკულად, ამ შენობის ოკუპაცია მოვახდინეთ. თან სახალხო პოლიციის და სამხედრო ადვოკატურის წარმომადგენლები გვახლდა. ამით ეს ორი ძალა – უშიშროების სამინისტრო და სახალხო პოლიცია ერთმანეთს დაუპირისპირეთ და ასე შევაჩერეთ „შტაზის“ შენობაში არსებული აქტების განადგურების პროცესი. გარდა ამისა, გარდამავალმა მთავრობამ მიაღწია იმას, რომ „შტაზი“ მთლიანად დაშალა – როგორც საგარეო შპიონაჟის, ასევე შიგნით არსებული აგენტურის განყოფილებები. სწორედ ეს განასხვავებს გერმანიას სხვა პოსტსაბჭოთა ქვეყნებისგან, ეს არსად სხვაგან არ მომხდარა. ამიტომ, პირველ დამოუკიდებელ პარლამენტში 1990 წლის გაზაფხულზე, ძალიან კარგი წინაპირობა გვქონდა იმისათვის, რომ კომუნისტების დანატოვარი მთლიანად შეგვესწავლა და გამოგვეყენებინა. უკვე 1990 წლის ზაფხულში გერმანიის გაერთიანებამდე, პირველ პარლამენტში, მე, როგორც დეპუტატმა, მოვახერხე და დავარწმუნე, როგორც მმართველი პარტიის, ასევე ოპოზიციის წარმომადგენლები, რომ ამ საკითხზე საერთო დამოკიდებულება გვქონოდა. მივიღეთ კანონი⁵, რომლის

3. იგულისხმება საბჭოთა ოკუპაციის მუზეუმი.

4. Bündnis 90. მოგვიანებით მწვანეთა პარტიას შეერწყა.

5. შტაზის აქტების კანონი - 1991 წლის 29 დეკემბერს გერმანიის ბუნდესტაგის ხმათა უმრავლესობით ძალაში შევიდა შტაზის აქტების კანონი. ეს კანონი ითვალისწინებდა ყოფილი უშიშროების სამსახურის აქტების სრულ გახსნას და განსაკუთრებით დაზარალებულთათვის შეადგენდა მათთვის მიცემას, გასცნობდნენ მათზე არსებულ აქტებს. 2000 წლის ოქტომბრამდე 1,7 მილიონმა კერძო პირმა გამოთქვა სურვილი, ენახა დოკუმენტაცია საკუთარ თავზე.

მაგრამ, როდესაც პოლიტიკურ დანაშაულზეა ლაპარაკი — აქ უნდა არსებობდეს საზოგადოებრივი დისკურსი. ლუსტრაცია დანაშაულის სამართლებრივი, პოლიტიკური და ისტორიული შეფასების მხოლოდ ნაწილია. ამიტომ, დღეს ჩვენ გაცილებით მეტზე ვსაუბრობთ, ვიდრე ლუსტრაციაა.

თანახმადაც, ყველა საიდუმლო სამსახურის დოკუმენტი საჯარო უნდა გამხდარიყო. ეს სულ სხვა რამაა — დოკუმენტების საჯაროობის კანონი არ არის ლუსტრაციის კანონი.

მაშინ, რა თქმა უნდა, არსებობდა ამგვარი ტენდენციაც, რომ აქტების გახსნის და დახურვის შემდეგ, დაგვეზუჟა თვალი და არსებობა გაგვეგრძელებინა იქიდან, სადაც მაშინ ვიყავით. მაგრამ ამის გამოცდილება ჩვენ ომის შემდგომ პერიოდში უკვე გვქონდა. მაშინ თითქოს ითვლებოდა, რომ გარკვეული მორალური მოსაზრებების გამო, წარსულში ქექვა არ იყო მიზანშეწონილი. ერთმა თაობამ თავი მოიკატუნა — თითქოს ებრაელების დევნა არ ყოფილა და ყველაფერი წარსულს ჩაბარდა, ერთი თაობის შემდეგ ამან ხელმეორედ იფეთქა. ამგვარი მოდელით სარგებლობენ ისინი, ვინც წინა რეჟიმის ისტაბლიშმენტში იყო და იჩაგრება ისიც, ვინც წარსულშიც დაჩაგრული იყო.

ჩვენ ვსაუბრობდით თანასწორობაზე — ვისაც ადრე ჰქონდა ძალაუფლება ხელში, მისთვის ეს საიდუმლო საქმეები მაშინაც ცნობილი იყო. ამით, ინფორმაციის თვალსაზრისით, ყოფილი ჩაგრულები და დევნილები სწორედ მათ გავუთანაბრეთ. როდესაც დაისვა შეკითხვა, რისთვის კეთდებოდა ეს ყველაფერი, ჩვენ ვუპასუხეთ: — უნდა მომხდარიყო ფაქტების ისტორიული, პოლიტიკური და იურიდიული გადამუშავება და დაძლევა.

ეს ეხმიანება კარლ იასპერსის⁶ ცნობილ ფორმულირებას, რომელიც მან ომის შემდეგ გააკეთა: — დანაშაული ყოველთვის რამდენიმე განზომილებაში არსებობს.

პირველი — ეს არის დანაშაულის სამართლებრივი მხარე, შემდეგ — მორალური მხარეა. რელიგიური ადამიანებისათვის ეს არის დანაშაულის მეტაფიზიკური მხარე. დაბოლოს, არსებობს პოლიტიკური პასუხისმგებლობაც. ვსაუბრობთ, რომ დანაშაული უნდა გავაანალიზოთ, მაგრამ თითოეულ ასპექტს სჭირდება საკუთარი ინსტანცია, რომელიც ყოველ მათგანს დაამუშავებს და მასზე პასუხისმგებელი იქნება. როდესაც საქმე ეხება დანაშაულის სამართლებრივ მხარეს, რა თქმა უნდა, ამაზე პასუხისმგებელი სასამართლოა. როცა საუბარია მორალურ დანაშაულზე — ეს ინსტანცია ვართ მე და თქვენ, ანუ ის ადამიანები, რომელთაც ერთმანეთის წინაშე მიგვიძღვის დანაშაული. როდესაც საუბარია დანაშაულის მეტაფიზიკურ მხარეზე, მაშინ უნდა მივმართოთ ღმერთს და მისგან ვითხოვთ მიტევება. მაგრამ, როდესაც პოლიტიკურ დანაშაულზეა ლაპარაკი — აქ უნდა არსებობდეს საზოგადოებრივი დისკურსი. ლუსტრაცია დანაშაულის სამართლებრივი, პოლიტიკური და ისტორიული შეფასების მხოლოდ ნაწილია. ამიტომ, დღეს ჩვენ გაცილებით მეტზე ვსაუბრობთ, ვიდრე ლუსტრაციაა.

6. კარლ თეოდორ იასპერსი (1883-1969) - გერმანელი ფილოსოფოსი. ბრალეულობის კრიმინალურ, პოლიტიკურ, მორალურსა და მეტაფიზიკურ განზომილებებზე იასპერსი მსჯელობს ნარკვევში „ბრალეულობის საკითხი“, (Die Schuldfrage), რომელიც პაიდელბერგის უნივერსიტეტში წაკითხული ლექციის საფუძველზე შეიქმნა და 1946 წელს გამოქვეყნდა. ნარკვევი წარმოადგენს ნაცისტური ეპოქის გადაზარბისა და შეფასების მნიშვნელოვან დოკუმენტს.

მთელი ეს გასაიდუმლოებული დოკუმენტები და აქტები გადაეცა დამოუკიდებელ ორგანოს, ისე, რომ ამ აქტებზე პასუხისმგებელი არა შინაგან საქმეთა მინისტრი თუ სამინისტრო, არამედ ეს დამოუკიდებელი ორგანო იყო. ამ დოკუმენტების საჯაროობის პირველადი დანიშნულება იყო იმ ადამიანების გამოვლენა, რომელნიც მალულად თანამშრომლობდნენ ტოტალიტარულ სისტემასთან. მომავალში, სწორედ ამ ადამიანების, საჯარო სამსახურისთვის უვარგისად ცნობა იყო პირველი მიზანი. ეს არის ის, რასაც აღმოსავლეთ ვეროპის ქვეყნებში ლუსტრაციას ეძახიან. ეს კანონი გერმანიის პარლამენტმა 15 წლის ვადით მიიღო. თუმცა, ამ კანონის მოქმედება, ხელისუფლების მაღალი თანამდებობის მსურველთათვის გაგრძელდა.

ლუსტრაციის შემდეგი დანიშნულება ყველა მოქალაქის უფლების გათვალისწინებაა, გაცნოს საკუთარ საქმეს ანუ იმ მასალას, რაც მის წინააღმდეგ არსებობდა. ამას არავითარი დასაბუთება არ სჭირდება, მხოლოდ სურვილიც საკმარისია. უნდა ისიც ითქვას, რომ არიან ადამიანები, რომელთაც არ უნდათ საკუთარი დოკუმენტების გაცნობა, მაგრამ სხვანაირებიც ხომ არიან — რომელთაც სურთ იცოდნენ, თუ ვინ დაასმინა, როდის და რა ვითარებაში. როდესაც ამ აქტებს გავეცანით, ბუნებრივია, გავიგეთ იმათი ვინაობა, ვინც დაგვასმინა, მაგრამ, ამავე დროს, გავიგეთ, რომ არსებობდნენ ისეთი არაჩვეულებრივი ადამიანებიც, რომელთაც ეყოთ სითამამე, არ წასულიყვნენ „შტაზის“, მიერ შეთავაზებულ გარიგებაზე. ასე, რომ ამ გახსნილი დოკუმენტებიდან მხოლოდ ნეგატიური ინფორმაცია არ მოდის. დაბოლოს, ამ აქტების მესამე მხარე, სადაც საქმე ეხებოდა სამართლებრივ დანაშაულს. მაგალითად, იმ ადამიანების სიკვდილით დასჯა, რომელნიც სასაზღვრო კედლის გადაკვეთას ცდილობდნენ – აღიარებულ იქნა, როგორც სისხლის სამართლის დანაშაული. დანაშაულის სამართლებრივი შეფასება მნიშვნელოვანი იმ ადამიანებისთვის იყო, ვინც ამ პერიოდში სრულიად უსაფუძვლოდ დაისაჯა. ამ აქტების გახსნის საფუძველზე მათ საკუთარი თავის რეაბილიტაცია იურიდიულად მოახდინეს და სახელმწიფოსგან მატერიალური კომპენსაციაც მიიღეს.

ლუსტრაცია ასევე აუცილებელია საკუთარი ისტორიის კვლევისათვის. მაგალითად, ისტორიკოსებისათვის თუ მედიის წარმომადგენელთათვის, რომელნიც უახლოეს ისტორიას იკვლევენ; მათ განაცხადის საფუძველზე ეძლევათ საშუალება ჩაიხედონ „შტაზის“, დოკუმენტებში, მაგრამ არა ყველგან, ანუ, არა მსხვერპლთა აქტებში. აქ თავად ამ კერძო პირის თანხმობა სჭირდება.

გერმანიაში ლუსტრაციის პროცესის 15 წელი გავიდა უკვე და შეიძლება ითქვას, რომ ამგვარმა მიდგომამ გააშროლა. საჯარო სამსახური პრაქტიკულად მთლიანად გაიწმინდა „შტაზის“, ყოფილი თანამშრომლებისგან. თუმცა, უნდა ითქვას ისიც, რომ ეს ყველას ერთნაირად არ

შეხებია, შეფასება მოხდა „შტაზისთან“, თანამშრომლობის აქტიურობის საფუძველზე. ზოგიერთ მათგანს დღესაც აქვს მასწავლებლად ან პოლიციელად მუშაობის უფლება, ეს დანაშაულის ხარისხიდან გამომდინარეობს. უნდა გითხრათ, რომ ამ დოკუმენტების დამუშავების პროცესი ჩვენთან დღემდე გრძელდება; ადამიანმა, რომელიც ჩემს შემდეგ ამ პროცესს ხელმძღვანელობს, უკანასკნელი წლების მანძილზე კიდევ 80 000 განაცხადი დაამუშავა — განაცხადი, ანუ მათი მოთხოვნა, ვისაც საკუთარ „საქმესთან“ გაცნობა სურდა. ამ პროცესმა ერთმნიშვნელოვნად გაამართლა, მიუხედავად იმისა, რომ მანამდე არსებობდა ამგვარი შიში — ამ აქტების გახსნას არანაკლები აგრესია, შურისძიების მცდელობა არ მოჰყოლოდა, მაგრამ ეს ასე არ მოხდა! მთავარი ის იყო, რომ მომხდარიყო შერიგება. ეს კი მხოლოდ მაშინ იყო შესაძლებელი, თუკი ჩვენ საკუთარ ისტორიას სრულად გავაანალიზებდით და გავიგებდით კონკრეტულად რა სახის ფაქტებთან გვექონდა საქმე. ამის შემდეგ შესაძლებელი გახდა საუბარი — შეწყნარებაზე, პატიებაზე და საზოგადოების გაერთიანებაზე.

ლაშა ბაქრაძე — სამწუხაროდ, ჩვენ, გერმანელებისგან განსხვავებით ლუსტრაცია 15-17 წლით დავაგვიანეთ. ლუსტრაციის კანონი, რომელიც ოპოზიციამ საპარლამენტო განხილვაზე გაიტანა, ჩემთვის ცალმხრივი იყო, რადგან ისევ და ისევ იმაზე იყო საუბარი, რომ ადამიანებს, რომელებიც თანამშრომლობდნენ ან მაღალჩინოსნები კომუნისტური რეჟიმის დროს იყვნენ, შეზღუდვოდან საჯარო სამსახურში მუშაობა. ვფიქრობ, გაცილებით მნიშვნელოვანია, ისტორიის იმ ნაწილის გაანალიზება, დაძლევა და გადამუშავება, რომელიც სწორედ ამ აქტების გახსნის შედეგად უნდა მოხდეს.

როგორც ვიცით, შინაგან საქმეთა სამინისტროსათვის, ასე ვთქვათ, „კაგებს“ დანატოვრიდან ცნობილია 23 ათასი ყოფილი შტატგარეშე აგენტის სახელი. დასაწყისისათვის საინტერესოა, როგორ ფიქრობთ, შესაძლებელია თუ არა, რომ ეს სახელები გამოქვეყნდეს? ხელისუფლება წლების განმავლობაში ამბობდა, რომ დამოუკიდებლობის დროს ამ ადამიანების გადაბირება მოხდა და აქედან გამომდინარე, არ იქნებოდა მიზანშეწონილი მათი სახელების გამოქვეყნება. როგორია თქვენი მოსაზრება, უნდა გახდეს თუ არა ეს სახელები ცნობილი საზოგადოებისათვის?

ივლიანე ხაინდრავა – დღეს 9 მარტია. ვერ გეტყვით, ამ შესვენდრის ორგანიზატორთა ჩანაფიქრია, თუ უბრალო დამთხვევა, მაგრამ დღეს ზუსტად 51 წელი შესრულდა, რაც თბილისში კავშირგაბმულობის სახლთან და მშრალ ხიდთან უიარაღო მანიფესტანტები დახვრიტეს. ჩვენ დღემდე არ ვიცით არც დახოცილთა და დაჭრილთა რიცხვი, არც მსხვერპლთა და ჯალათთა ვინაობა.

თბილისის მოვლენები ბუნებრივად გადაფარა უნგრეთში კომუნისტური დიქტატურის წინააღმდეგ სახალხო აჯანყების სისხლიანმა ჩახშობამ. შარშან, ამ მოვლენის 50 წლისთავზე, ევროპარლამენტმა საჭიროდ მიიჩნია კვლავ მიეგო პატივი აჯანყებულთა მამაცობისთვის და, კერძოდ, აღენიშნა: „ევროპარლამენტის წევრები ხაზს უსვამენ, რომ დემოკრატიულმა საზოგადოებრიობამ ერთმნიშვნელოვნად უნდა უარყოს რეპრესიული და არადემოკრატიული კომუნისტური იდეოლოგია...“, და მოუწოდა დემოკრატიულ ქვეყნებს ცხადად და მკაფიოდ დაგმონ ტოტალიტარული რეჟიმების მიერ ჩადენილი დანაშაულები⁷.

მაგრამ დავუბრუნდეთ 1956 წლის თბილისს; აქ, რკინის ფარდის მიღმა, ტირანის ავტორიტეტის დასაცავად გამოვიდა ხალხი, რაც გახსენებადაც არ ღირსო — ამგვარია მოარული შეფასება იმ სისხლისღვრისა. მაგრამ მოვლენის მსგავსი შეფასება არ არის ამომწურავი — ხალხი აპროტესტებდა იმას, რომ კაცთმოძულე რეჟიმის ყველა დანაშაული სტალინის, და მხოლოდ მას, მიაწერეს. არ არის საკამათო, რომ სტალინის დროს რეპრესიებმა გიგანტურ, ყოვლისმომცველ მასშტაბს მიაღწია და იგი ცენტრალურ ადგილს დაიკავებდა ბოლშევიკ დანაშაულთა „პრეზიდენტში“, მაგრამ მისით არც დაწყებულა და არც დამთავრებულა. ტოტალური ტერორი საკუთარი მოსახლეობის წინააღმდეგ კომუნიზმის იდეოლოგიური საფუძველი იყო საბჭოთა კავშირში, ჩინეთში, კამპუჩიაში, კუბაში, რუმინეთში თუ „სოციალისტური ბანაკის“ სხვა ქვეყნებში. აგონიაში მყოფმა კომუნისტურმა რეჟიმმა 1980-90 წლების მიჯნაზე კიდევ მოიქცია კუდი თბილისში, ბაქოში, ვილნიუსში. სხვათა შორის, თუ 9 აპრილის მსხვერპლთა ვინაობა ცნობილია, დღესაც ბოლომდე გაურკვეველი რჩება საბჭოთა რეჟიმის ამ ერთ-ერთი ბოლო დანაშაულის ორი არც თუ უმნიშვნელო მონაწილის — შევარდნაძისა და პატიაშვილის — ჭეშმარიტი როლი. პირველი მათგანი უკბილო მემუარების წერითაა დაკავებული, მეორე — საქართველოს პარლამენტის წევრია.

ჩემს თანამოაზრეებთან ერთად, ვფიქრობ, რომ კომუნიზმს დიდად სჭირდება თავისი ნიურნბერგის პროცესი (ამაზე საუბარია, მათ შორის, ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის 2006 წლის №1481 რეზოლუციაშიც); მაგრამ ასეთი პროცესი, სასურველია, რუსეთში გაიმართოს ოდესმე. რუსეთში — კომუნისტური იმპერიის მეტროპოლიაში და არა, მაგალითად, მის ერთ-ერთ პატარა კოლონია საქართველოში, თუ ევროპის რომელიმე სხვა ქვეყანაში. თუმცა, ცხადია ისიც, რომ განჭვრეტად მომავალში ამას პირი არ უჩანს — რუსეთში საბჭოთა ჰიმნი აღადგინეს და ქვეყნის ხელმძღვანელობა „კვბეშნიკებს“, ჩააბარეს.

7. http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/008-11928-293-10-42-901-20061020IPR11874-20-10-2006-2006-false/default_en.htm

კომპარტიის რიგითი წევრები უშუალოდ არ მონაწილეობდნენ ტერორში, ხშირად კი, თავად ხდებოდნენ რეპრესიების მსხვერპლნი. მაგრამ კომუნისტური პარტიის წევრობა ნამდვილად იყო კონფორმიზმის აქტი.

იმავედროულად, ჩვენ არ ვართ რევანშიზმისა და შურისძიების გრძნობებით შეპყრობილი ადამიანები; გვესმის, რომ პარტიულ-კომკავშირული ნომენკლატურის, რეპრესიული ორგანოების მუშაკებისა და სპეცსამსახურებთან მეტად თუ ნაკლებად ნებაყოფლობით მოთანამშრომლე ფარული დამსმენებისაგან განსხვავებით, კომპარტიის რიგითი წევრები უშუალოდ არ მონაწილეობდნენ ტერორში, ხშირად კი, თავად ხდებოდნენ რეპრესიების მსხვერპლნი. მაგრამ კომუნისტური პარტიის წევრობა ნამდვილად იყო კონფორმიზმის აქტი. კონფორმიზმი, მოგეხსენებათ, სისხლის სამართლის დანაშაულს არ წარმოადგენს, თუმცა, სწორედ კომპარტიის რიგითი წევრების მდუმარე თანხმობითა და მათივე სახელით ხდებოდა ის, რაც ხდებოდა. მათ, ვისაც ეს ჯერ-ჯერობით ვერ გაუგია, უნდა გაიგონ.

კომუნიზმის გამასამართლებელი საერთაშორისო ტრიბუნალის არარსებობის პირობებში კოლონიათა უმრავლესობამ (იძულებით გაკომუნისტებულმა და დაპყრობილ-დამორჩილებულმა ქვეყნებმა) მიმართა ლუსტრაციას ან შინაარსობრივად მსგავს ქმედებებს. სხვადასხვა ქვეყანაში სიმკაცრის განსხვავებული დოზის მიუხედავად, თავად ფაქტი მსგავსი კანონის მოქმედებისა არა მხოლოდ სამართლებრივად, არამედ მორალურად ანადგურებს და ასამარებს კომუნიზმს კონკრეტულ ქვეყანაში.

შევარდნაძის ხელისუფლებაზე, გასაგები მიზეზების გამო, არ ვლაპარაკობ; ამ თვალსაზრისით ქართველები განსაკუთრებით ორიგინალურები ვერ ვართ — სხვებსაც უბოძებიათ საპრეზიდენტო სავარძელი ბობოლა კომუნისტებისთვის მაშინ, როცა მათი დრო წარსულს უნდა ჩაბარებოდა. ამჟამინდელი რევოლუციური ხელისუფლება, რომელიც ქვეყნის სათავეში სწორედ შევარდნაძის რეჟიმის უარყოფის ტალღაზე მოვიდა, სამოქმედო პროგრამის სახით მხოლოდ პოლიტიკურ ძალთა და ავტორიტეტულ არასამთავრობო ორგანიზაციათა ნაწილის მიერ ერთობლივად მიღებულ დოკუმენტს ფლობდა სახელწოდებით — „ათი ნაბიჯი თავისუფლებისკენ„. ამ დოკუმენტის პირველივე პუნქტი აუწყებდა საზოგადოებას, რომ განხორციელდებოდა „სახელმწიფო მართვის საბჭოური სისტემის რეფორმა და მისი დაწყებისთვის — საბჭოთა უშიშროების სამსახურების თანამშრომელთა და კომუნისტური პარტიის ნომენკლატურის წარმომადგენელთათვის მაღალი სახელმწიფო თანამდებობების დაკავების შეზღუდვა„. ცხადია, ეს უნდა მომხდარიყო კანონის ძალით და არა ვოლუნტარისტული გადაწყვეტილებით. ამის ნაცვლად ნაციონალური მოძრაობის ხელისუფლებამ „საბჭოთა ოკუპაციის მუზეუმი„ დააარსა. თავისთავად ასეთი მუზეუმის არსებობის წინააღმდეგი არ ვარ, რადგანაც საქართველოს მიმართ მართლაც განხორციელდა აგრესია ბოლშევიკური რუსეთის მხრიდან და მოხდა მისი ოკუპაცია და ძალდატანებითი გასაბჭოება. მაგრამ ლუსტრაციის შესახებ კანონის (ან მსგავსი აქტის) ამოქმედ-

ბის გარეშე მუზეუმის დაარსება გაუტოლდა ტიპურ ფარისევლობას: ჩვენ, ქართველებმა, რა ვქნათ? ჩვენ ოკუპაციისა და თავსმოხვეული კომუნიზმის უბრალო მსხვერპლი ვართ, ჩვენ უცხოებმა დაგვატყვეს თავს რეპრესიები და ჩვენ, ქართველებს, რა პასუხი მოგვეთხოვება?

სამწუხაროდ, არ ვართ მხოლოდ მსხვერპლნი, ჩვენ ჯალათებიც ვართ, რადგანაც ვართ მონაწილეები კომუნისტური ტერორისა. და არა მხოლოდ სახელგანთქმული ჯალათებისა თუ კომუნისტური იდეოლოგიისა და პროპაგანდის ავტორთა დონეზე. 1000 სულ მოსახლეზე (არასრულწლოვანთა ჩათვლით) კომპარტიის წევრთა რიცხვით მონინავე პოზიციებზე ვიყავით საბჭოთა კავშირში; თუ სწორად მახსოვს, საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ლამის ყოველი მეათე მაცხოვრებელი კომპარტიის წევრი იყო: 400 ათასზე მეტი კომუნისტი ერთ პატარა რესპუბლიკაში! ამას კომკავშირლებიც მიუმატეთ (ყოველ შემთხვევაში — მათი აქტიური ნაწილი). დამსმენები, ჯალათები და სხვა ჯურის კოლაბორაციონისტი-დამნაშავეები ჩვენს შორის არანაკლებნი იყვნენ, ვიდრე სხვაგან; და „ქართული“ წვლილით ბოლშევიზმში ზოგადად არავის ჩამოვუვარდებით, თუ არ აღვემატებით. „საბჭოთა ოკუპაციის მუზეუმის“ ზედაპირული ექსპოზიცია უშველის ამ მემკვიდრეობას?

ჩვენივე, არცთუ შორეული ისტორიის ეს სამარცხვინო პერიოდი თუ არ არის სათანადოდ შესწავლილი, გააზრებული და დაგმოხილი, მაშინ ყოველთვის იარსებებს რისკი წარსულის რეციდივისა. კომუნისტური პერიოდის დროინდელი ჩვენი ეროვნული კონფორმიზმი დღესაც მტკივნეულად იჩენს ხოლმე თავს. ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის ზემოთ ხსენებულ რეზოლუციაშიც ეს წერია (პუნქტი 7): „ასამბლეა დარწმუნებულია, რომ ისტორიის ცოდნა ერთ-ერთი წინაპირობაა მომავალში მსგავსი დანაშაულების თავიდან აცილებისა“.

ერთ წელზე მეტია (2005 წლის დეკემბრიდან) საქართველოს პარლამენტში დევს ფრაქცია „დემოკრატიული ფრონტის“ მიერ შემუშავებული კანონპროექტი ლუსტრაციის შესახებ. ილუზია იმისა, რომ უმრავლესობა მას ტაშ-ფანდურით დაამტკიცებს, არ გვექონია, მაგრამ გვექონდა იმედი, რომ იგი იმპულსის როლს შეასრულებდა, პროვოცირებას გაუკეთებდა ფართო საზოგადოებრივ დისკუსიას და საბოლოოდ მოხერხდებოდა თუნდაც სრულიად განსხვავებული კანონის მიღება პარლამენტის მიერ. ნურას უკაცრავად, როგორც იტყვის ხოლმე ჩვენი პრეზიდენტი; საქმე ვერა და ვერ წავიგდეთ წინ.

საპარლამენტო უმრავლესობა უშუალოდ ლუსტრაციას ეწინააღმდეგება? სხვა გზებიც არის. გასული წლის 18 დეკემბერს (ანუ — სულ რაღაც 80 დღის წინ) რუმინეთის პრეზიდენტი წარსდგა მოხსენებით პარლამენტის წინაშე, რომელშიც ერთმნიშვნელოვნად დაგმო კომუნისტური წარსული (ყველას

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ლამის ყოველი მეათე მაცხოვრებელი კომპარტიის წევრი იყო: 400 ათასზე მეტი კომუნისტი ერთ პატარა რესპუბლიკაში!

„ქართული“ წვლილით ბოლშევიზმში ზოგადად არავის ჩამოვუვარდებით, თუ არ აღვემატებით.

ჩვენივე, არცთუ შორეული ისტორიის ეს სამარცხვინო პერიოდი თუ არ არის სათანადოდ შესწავლილი, გააზრებული და დაგმოხილი, მაშინ ყოველთვის იარსებებს რისკი წარსულის რეციდივისა. კომუნისტური პერიოდის დროინდელი ჩვენი ეროვნული კონფორმიზმი დღესაც მტკივნეულად იჩენს ხოლმე თავს.

გირჩევთ ყურადღებით გაეცნოთ ამ სიტყვას⁸. ოღონდაც, ნუ გაუხარდებათ მარტივი გადაწყვეტილებების მოყვარულთ ჩვენს ხელისუფლებაში — საქართველოს პრეზიდენტიც თავის რომელიმე გამოსვლაში მწარე-მწარე ეპითეტებით შეამკობს კომუნიზმს და საქმეც მოთავებულად ჩაითვლებაო. რუმინეთში (რომლის უშიშროების სამსახური „სეკურიტატე“ განთქმული იყო თავისი სისასტიკით) ჯერ მიიღეს კანონი ტრანსპარენტობის შესახებ (არქივების გახსნა) და შექმნეს კომისია, რომელმაც გააანალიზა კომუნისტური დიქტატურა ამ ქვეყანაში. კომისიის მოხსენების საფუძველზე კი რუმინეთის პრეზიდენტმა ტრაიან ბუჩესკუმ გამოიტანა დასკვნა, რომ: „ჩვენ გვაქვს საკმარისი მონაცემები, რათა დავგმოთ რუმინეთში კომუნისტური რეჟიმი აპელაციის უფლების გარეშე. დემოკრატია მესხიერების გარეშე ყოველთვის განსაცდელში იქნება. ჩვენ არ უნდა დავივინყოთ, რათა თავიდან ავიცილოთ წარსულის შეცდომები“. მხოლოდ ამგვარმა მიდგომამ მისცა მას უფლება დაესკვნა: „პასუხისმგებლობით განმსჭვალულნი დღეს აქ შევიკრიბეთ, რათა დასრულებულად მივიჩნიოთ ავბედითი ეტაპი ჩვენი ქვეყნის წარსულისა“.

საქართველოში დღემდე ეს, სამწუხაროდ, არ გვითქვამს და აუცილებელი ნაბიჯი თავისუფლებისკენ ჯერაც არ გადავიდამს.

ლაშა ბაქრაძე — რასაკვირველია, დეკომუნიზაცია ოფიციალურად თითქოს ხელისუფლებასაც უნდა, მაგრამ ფაქტია, რომ ძალიან ნელა მივდივართ ამ მიზნისკენ. უკვე 3 წელია, რაც ახალი ხელისუფლება არის სათავეში, მაგრამ ამ მიმართულებით სერიოზული ნაბიჯი არ გადადგმულა. თავისთავად ის, რომ „კაგებეს“ არქივი დღესაც შინაგან საქმეთა სამინისტროშია და არ არის გამოტანილი იქიდან, — იმისათვის, რომ უფრო ადვილად მისაღწევი იყოს საზოგადოებისათვის — მოწმობს იმას, რომ ამის სურვილი არ არსებობს. ახლა გავიგეთ, რომ პარტიის არქივიც, რომელიც „იმელის“ ბენო-ბაში იყო, გადაეცემა შინაგან საქმეთა სამინისტროს. ვფიქრობ, რომ ვიდრე კანონს მიიღებენ, კარგი იქნება, თუკი ეს არქივი გამოეყოფა შინაგან საქმეთა სამინისტროს და გახდება დამოუკიდებელი: ისე როგორც ეს სხვა ქვეყნებში მოხდა. მაგალითად, პოლონეთში შეიქმნა ეროვნული მესხიერების ინსტიტუტი, ასეთი ინსტიტუტის არსებობა აუცილებელია. ასევე მისაღებია ჩეხეთის გამოცდილება, რომელთაც მიიღეს კომუნისტური რეჟიმის უკანონოდ ცნობის კანონი. თუ ასეთი ნაბიჯები არ გადაიდგა უახლოეს მომავალში, ჩვენ უფრო და უფრო დავშორდებით ამ მიზანს.

ნიკოლოზ რურუა — თქვენის ნებართვით, ოკუპაციის მუზეუმის თემას დაეუბრუნდები. ჩვენ შეგვიძლია ვიკამათოთ ამ მუზეუმის სახელწოდების შესახებ, მაგრამ ამის გამო ჩვენ

თავისთავად ის, რომ „კაგებეს“ არქივი დღესაც შინაგან საქმეთა სამინისტროშია და არ არის გამოტანილი იქიდან, — იმისათვის, რომ უფრო ადვილად მისაღწევი იყოს საზოგადოებისათვის — მოწმობს იმას, რომ ამის სურვილი არ არსებობს.

8. სიტყვა გამოქვეყნებულია რუმინეთის პრეზიდენტის საიტზე <http://www.presidency.ro/>

უსასრულოდ შეგვიძლია ვიკამათოთ საკითხზე მაგრამ ეს შორს წაგვიყვანს. რაც შეეხება ოკუპაციის ფაქტს, თუნდაც ის, რომ ორი ქართველი⁹ ხელმძღვანელობდა ამ ოკუპაციას, არ აყენებს ქართველ ერს დამნაშავეს პოზიციაში. ეს სისტემა დაფუძნდა 1921 წლიდან, რომლის შემდეგაც იყო არა ერთი მცდელობა, რომ ამ ძალადობას შეინაღმდეგებოდნენ იარაღით ხელში. აჯანყებები მოხდა როგორც 1922 წელს, ასევე 1924 წელს და ეს გრძელდებოდა დაახლოებით 40-იან წლებამდე. როდესაც შეიარაღებული აჯანყებების ისტორია დამთავრდა საქართველოში, სწორედ მაშინ დაიწყო აქტიური კოლაბორაციონიზმი კომუნისტურ სისტემასთან. ერი დაიღალა, სულიერად გატყდა და, სამწუხაროდ, ხალხმა სიმშვიდე ამჯობინა შეიარაღებულ წინააღმდეგობას. მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი წინააღმდეგობების შემთხვევები დაფიქსირებულია. ცოტა ხნის წინ, მე და ჩემი მეგობრები სრულიად შემთხვევით გადავანყდით დოკუმენტს, რომელიც ეხება საქართველოს საბჭოთა ოკუპაციას და შედგენილია ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესში 50-იან წლებში. ეს არის სპეციალური ანგარიში, რომელიც უკვე გამოიცა და მალე მისი პრეზენტაცია მოხდება, სწორედ ოკუპაციის მუზეუმში. ეს ანგარიში დეტალურად მოიცავს იმ ისტორიულ მომენტებს და კრიზისს, რომელიც მოჰყვა საქართველოს წითელი არმიის მიერ დაპყრობას.

რაც შეეხება თავად ლუსტრაციის იდეას, არ მგონია, რომ ვინმე ეწინააღმდეგებოდეს საქართველოში. არის რამდენიმე ძალიან მნიშვნელოვანი დეტალი, რომელიც გასათვალისწინებელია. ჩემი აზრით, გერმანიაში საბჭოთა რეჟიმი მოქმედებდა გერმანული წესრიგით, საქართველოში კი, ნაკლებად ორგანიზებული სახით. ბევრი სახელი და გვარი, რომელიც არსებობს იმ სიაში, არის უშიშროების აგენტის მიერ ე.წ. გადაბირებული პირი, ამიტომ შესაძლებელია ეს სიყალბე და ტყუილი აღმოჩნდეს. საბჭოთა უშიშროებაში დანინაურების სისტემა დამყარებული იყო იმაზე, გარკვეულ რგოლებში მაინც — ვინ უფრო მეტ ადამიანს მიიმხრობდა და გადაიბირებდა მოსახლეობიდან. ამდენად, ე.წ. მიწერების პრაქტიკა ფართო გამოყენებაში იყო. ამას მოგახსენებთ საბჭოთა პერიოდის უშიშროების ნებისმიერი ცოცხალი ოფიცერი. ამდენად, თუ რამდენად სანდოა ეს სიები, ამის თქმა ჭირს.

მეორე საკითხია ის, რომ ნაწილი მართლაც ფასეული სიებისა გაიტანეს სმოლენსკში¹⁰. ნაწილი კი დაიწვა, რაც ასევე ართულებს ამოცანას. ჩემს ოპონენტებს, ბუნებრივია, ურჩევნიათ, რომ ლუსტრაციის ინიციატორები იყვნენ, რადგან მორალურად ეს ძალიან მომგებიანი თემაა. ამიტომ პოლიტიზირება ლუსტრაციისა, ამ წამდვილად საჭირო პროცესის გათავისუფლების საფრთხეა. შესაბამისად, საჭიროა კომუნიზმის, როგორც დანაშაულებრივი რეჟიმის გასამართლება. ამის

9. იგულისხმება იოსებ სტალინი და სერგო ორჯონიკიძე.

10. 1990 წელს.

ზოგადად, ლუსტრაცია, როგორც პროცესი, ტექნიკურად ძალიან მოუმზადებულია. ამისთვის ჯერ მზად არ ვართ, თუმცა ვიზიარებ, რომ საჭიროა.

ინიცირება შეიძლება – კომუნიკური სიმბოლოების დემონტაჟითაც შეიძლება; როგორც ვიცით, სტალინის ძეგლი ჯერ კიდევ დგას საქართველოს ერთ-ერთ კუთხეში. ასე, რომ ასეთი აქციები შეიძლება იყოს დაწყებული, მაგრამ, ზოგადად, ლუსტრაცია, როგორც პროცესი, ტექნიკურად ძალიან მოუმზადებულია. ამისთვის ჯერ მზად არ ვართ, თუმცა ვიზიარებ, რომ საჭიროა.

რაც შეეხება იმ არსებულ ინფორმაციას, რომელიც ღიად დევს უშიშროების არქივში და ძალიან ცუდ მდგომარეობაში იყო, ვიდრე შინაგან საქმეთა სამინისტროს დაქვემდებარებაში გადავიდოდა, დღეს ორგანიზებულ მდგომარეობაშია და ნებისმიერი მსურველისათვის ხელმისაწვდომია. ჩემთვის ცნობილია, რომ ის რეპრესიები, რომელსაც ადგილი ჰქონდა 1921 წლიდან დაახლოებით 1940 წლამდე, ძალიან კარგად არის დოკუმენტირებული. შემდეგ უკვე, როდესაც რეპრესიების და დეპორტაციების ტალღამ, სტალინის სიკვდილთან ერთად შედარებით იკლო, აქედან იწყება ინტენსიური აგენტურული მუშაობა და ეს ყველაფერი ნაკლებად არის დაფიქსირებული ამ დოკუმენტებში.

ლამა ბაქრაძე — სამწუხაროდ, უნდა ვთქვათ, რომ გარკვეული პრობლემები ამ სიებთან დაკავშირებით მართლაც არის. უნდა ვაღიაროთ, რომ ამ აქტების მიხედვით ვერ დავადგენთ, ამ ადამიანებისგან ვინ რა ზომით თანამშრომლობდა „კაგებესთან“. მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ ოპერატიული მონაცემების დაახლოებით 20 პროცენტი არსებობს და ვფიქრობ, თუნდაც ეს პატარა ნაწილი ძალიან მნიშვნელოვანია უახლესი ისტორიის შესწავლის თვალსაზრისით, რადგან თვითოეულ მაგალითზე კარგად ჩანს, თუ როგორ ფუნქციონირებდა სისტემა. საბოლოოდ შეიძლება დაისვას ასეთი კითხვა: არის გარკვეული წრეები, რომელნიც დაინტერესებულნი არიან ამ წარსულის შესწავლით, მაგრამ რამდენად მაღალია საზოგადოების ინტერესი?

გიგა ზედანია – როცა ლუსტრაციაზე ვლაპარაკობ, ვგულისმობ იმ პროცესს, რომელიც ხელს შეუშლის გარკვეული წარსულის მქონე ადამიანებს, დაიკავონ თანამდებობები საჯარო სამსახურში. ლუსტრაციის ამ პროცესის სამოტივაციოდ შეიძლება ორი ასპექტი გამოვყოთ: ერთი არის პრაგმატული მოტივაცია, როდესაც დემოკრატიული რეჟიმი თავს იცავს ამ ადამიანებისგან, ვის მორალურ თუ პოლიტიკურ ინტეგრულობაში ეჭვი ეპარება; მეორე მოტივი კი სამართლიანობის აღდგენაა. თუ პრაგმატული პოზიციიდან შევხედავთ, ჩვენ ძალიან დავაგვიანეთ. უკანასკნელი 17 წლის განმავლობაში ის პროცესები, რომლებიც ლუსტრაციის კანონს უნდა შეეჩერებინა, ქვეყანაში მოხდა. საქართველოში აღდგა საბჭოთა ნომენკლატურა და ლუსტრაციის კანონის ფუნქცია სხვა ტიპის პროცესებმა იკისრა. პოლიტიკურ სფეროში ეს იყო 2003 წლის

რევოლუცია, რომელმაც მოახდინა დე ფაქტო ლუსტრაცია, მაგრამ ვერ მიიყვანა ის ბოლომდე. განათლების სისტემაში ეს იყო განათლების რეფორმა, რომელმაც ბევრი „ღვანულმოსილი“ ადამიანი ჩამოაცილა ამ სფეროს. კულტურის სფეროში კი ადგილი ჰქონდა ბუნებრივ პროცესს, როდესაც ძველი თაობა წავიდა და ახლები მოვიდნენ, ნაწილობრივ მაინც. ინსტიტუტი, სადაც ეს ჩანაცვლება არ მომხდარა, არის ეკლესია, რომელსაც, ყველა სოციოლოგიური გამოკვლევის მიხედვით, ქართული მოსახლეობა ყველაზე სანდო ინსტიტუტად მიიჩნევს. ამ სფეროს სახელმწიფო ვერ დაარეგულირებს, მაგრამ, ჩემი აზრით, ძალიან საინტერესო იქნებოდა 1921 და 1991 წლებში ეკლესიის ისტორიის დაწერა.

რაც შეეხება თვითონ ლუსტრაციის კანონს, კანონის შექმნის ორ მცდელობას ვიცნობ: პირველი იყო „დემოკრატიული ფრონტის“ მიერ წარმოდგენილი კანონპროექტი, ხოლო მეორე – „თავისუფლების ინსტიტუტის“ მიერ წარმოდგენილი კონცეფცია. ოპოზიციის მიერ წარმოდგენილი პროექტი ძალიან ვიწროა, „თავისუფლების ინსტიტუტის“ მიერ წარმოდგენილი კონცეფცია – უფრო ფართო, მაგრამ მისი განხორციელების პერსპექტივაში ეჭვი მეპარება — იქ, მაგალითად, ლუსტრირებადი ადამიანების სიაში შედიან რეჟიმის იდეოლოგიური მხარდამჭერებიც, რისი რეალიზებაც, გასაგები მიზეზების გამო, რთული იქნება. მაგრამ, მგონია, რომ მთავარი პრობლემა ლუსტრაციასთან დაკავშირებულ დავაში ის არის, რომ ეს უკანასკნელი იზღუდება პოლიტიკის სფეროთი; საქართველოში წარსულის შესახებ არ მიმდინარეობს არანაირი დისკუსია, კონკრეტულად კი საბჭოთა წარსულის შესახებ. ამის მიზეზი გასაგებიცაა, რადგან საბჭოთა კავშირის დანგრევის შემდეგ, იმდენი რამ მოხდა (სამოქალაქო ომი, ტერიტორიული კონფლიქტები), რომ ეს პრობლემატიკა უკანა პლანზე გადავიდა.

მაგრამ უდაოდ არის პრობლემები, რომლებიც სწორედ საბჭოთა წარსულთანაა უშუალო კავშირში და რომელთა არგათვალისწინებამ შეიძლება ძალიან ცუდი შედეგი მოგვიტანოს. მაგალითად, ოკუპაციასთან დაკავშირებით დავაში მინდა ჩავერიო და ვთქვა, რომ, რასაკვირველია, აბსოლუტურად მართალია ის, რომ საქართველო იყო ოკუპირებული, მაგრამ ეს სიმართლის მხოლოდ ნაწილია. მეორე ნაწილი კი იმაში მდგომარეობს, რომ საბჭოთა იდენტობა ჩვენთვის გაცილებით მნიშვნელოვანი იყო, ვიდრე, მაგალითად, აღმოსავლეთ ევროპის ან კიდევ ბალტიისპირეთის ქვეყნებისათვის. ამას ძალიან მარტივი მიზეზი აქვს – მეორე მსოფლიო ომის დროს ჩვენ ვიცავდით არა საქართველოს, არამედ საბჭოთა კავშირს. ჩვენი იდენტობის ეს ნაწილი შევიდა ისტორიაში. ამ ნაწილის ისტორიული გამოკვლევა აუცილებელია.

ასევე მინდა ვთქვა – იმავე სტალინთან და 1956 წლის 9 მარტთან დაკავშირებით, ვერ დავეთანხმები ბატონ ივლიანე ხაინდრავას, თითქოს სტალინის შესახებ დისკურსის უკან

საქართველოში წარსულის შესახებ არ მიმდინარეობს არანაირი დისკუსია, კონკრეტულად კი საბჭოთა წარსულის შესახებ. ამის მიზეზი გასაგებიცაა, რადგან საბჭოთა კავშირის დანგრევის შემდეგ, იმდენი რამ მოხდა (სამოქალაქო ომი, ტერიტორიული კონფლიქტები), რომ ეს პრობლემატიკა უკანა პლანზე გადავიდა.

მგონია, რომ ლუსტრაციის შესახებ კანონის მიღება უნდა იყოს მხოლოდ დასაწყისი უფრო ფართო საზოგადოებრივი პროცესისა, რომლის მიზანიც იქნება საბჭოთა წარსულის გაგება და გადალახვა, პროცესისა, რომელშიც ჩაერთვებოდნენ აკადემიური წრეები, მედია, არასამთავრობო ორგანიზაციები.

თუკი ჩვენ სახელმწიფოებრივად, სამართლებრივად ვაზროვნებთ, მაშინ ერთ-ერთი ძალიან მნიშვნელოვანი უფლება არის ინფორმაციული დამოუკიდებლობის ფუნდამენტური უფლება

ავთენტური გრძნობა იმალებოდა. უკანასკნელმა დებატებმა პარლამენტში, რომლებშიც ლუსტრაციის და სტალინის თემები გადაიკვეთა, აჩვენა, რომ გარკვეული აზრით სტალინის ფიგურის პოპულარობა საქართველოში შეიძლება დაკავშირებული იყოს ჩვენს მიერ წარსულის ცალმხრივ ხედვასთან. თუკი ჩვენ საკუთარ თავს მხოლოდ მსხვერპლად აღვიქვამთ, სწორედ მაშინ ჩნდება ჰიპერკომპენსაციის ფიგურა, სტალინი, რომელსაც დამპყრობლის დაპყრობის შესაძლებლობა ჰქონდა და, შესაბამისად, მისი პოპულარობა დღევანდელ საქართველოში სრულიად აღარაა მოულოდნელი. ამიტომაც, მგონია, რომ ლუსტრაციის შესახებ კანონის მიღება უნდა იყოს მხოლოდ დასაწყისი უფრო ფართო საზოგადოებრივი პროცესისა, რომლის მიზანიც იქნება საბჭოთა წარსულის გაგება და გადალახვა, პროცესისა, რომელშიც ჩაერთვებოდნენ აკადემიური წრეები, მედია, არასამთავრობო ორგანიზაციები. დღეს კოდურ სიტყვას „ლუსტრაცია“ წარმოადგენს, მაგრამ ვისურვებდი, ის შეცვლილიყო სხვა ტერმინით — იქნებოდა ეს „წარსულის დაძლევა“, „წარსულის გადალახვა“, თუ გერმანული ტერმინოლოგიის შესაბამისი სხვა ქართული სიტყვა, რაც უფრო ფართო განზომილებას მისცემდა ამ ყოველივეს.

მინდა დავამთავრო მერაბ მამარდაშვილის ერთი მოსაზრებით, რომელიც, მგონი, ძალიან უხდება ამ თემას. მამარდაშვილი წარსულს განიხილავდა აზროვნების მტრად, რომელიც თუ არ გაიგე, განმეორდება. ამ შემთხვევაში, განმეორდება არა იმიტომ, რომ, მაგალითად, საბჭოთა კავშირი აღდგება. მეორდება ის, რაც ჩვენ არ ვიცით ისტორიაში.

ლაშა ბაქრაძე — ძალიან საინტერესოა, რომ საქართველოში დიფერენცირებული დამოკიდებულებაა ამ თემის მიმართ და სამწუხაროდ, რომ არა უცხოელი სტუმრები, უცხოური ორგანიზაციები, ასეთი დისკუსიები დამოუკიდებლად არ მიმდინარეობს. ვიმედოვნებ, ჩვენი საუბარი მომავალ დისკუსიებსაც მისცემს ბიძგს ლუსტრაციასთან დაკავშირებით. მინდა დავუბრუნდე ბატონ იოახიმ გაუკს და ვკითხო, როგორია მისი შთაბეჭდილება, რისი გაკეთებაა შესაძლებელი და რა რჩევას მოგვცემდა.

იოახიმ გაუკი – რასაკვირველია, საქართველოსთვის მზარცეპტი არ მაქვს და არც მინდა, რომ მქონდეს, რადგან საკმარისად არ ვიცნობ ამ ქვეყანას. მაგრამ დღევანდელი საუბრების შემდეგ, გარკვეული მომენტები ჩემთვის ნათლად გამოჩნდა. რაც უფრო დემოკრატიული გახდება ქვეყანა, მით უფრო მნიშვნელოვანი გახდება სამართლებრივი სახელმწიფოს ნორმები. თუკი ჩვენ სახელმწიფოებრივად, სამართლებრივად ვაზროვნებთ, მაშინ ერთ-ერთი ძალიან მნიშვნელოვანი უფლება არის ინფორმაციული დამოუკიდებლობის ფუნდამენტური უფლება. ამის შესახებ ამერიკაში არსებობს კანონი, გერმანიაში არსებობს უზენაესი სასამართლოს გა-

დანყვეტილება, რაც გულისხმობს იმას, რომ ინფორმაცია ამა თუ იმ კონკრეტული პიროვნების შესახებ, პირველ რიგში ეკუთვნის სწორედ ამ კონკრეტულ პიროვნებას.

ამიტომ, ვფიქრობ, რომ ერთ-ერთი, რაზედაც შეიძლება პირველადი შეთანხმება მოხდეს საზოგადოებაში, არის კონსენსუსი იმის შესახებ, რომ ინფორმაციაზე უფლების ამგვარი გაგება შეიძლება იქნას მიღწეული და კანონის სახით დარეგულირებული.

ეჭვი მეპარება, რომ აქ შეიძლება მოხდეს საჯარო სამსახურის ფორმალური ლუსტრაცია, როგორც მოხდა გერმანიაში ან ჩეხეთში. ვფიქრობ, რომ ეს ხსენებული ტექნიკური მიზეზების გამო შეუძლებელია. ამიტომ თავად ამ ტერმინის გამოყენებას, ლუსტრაცია — იმის აღსანიშნავად, თუ რაც ხდება და რას ვაკეთებთ ჩვენ ჩვენს წარსულთან დაკავშირებით, ცოტა სახიფათოდ მივიჩნევდი. მეორე მხრივ, უნდა მოხდეს მორალური კონსენსუსის მიღწევა იმის თაობაზე, რომ ამ რეჟიმის მსხვერპლი იყვნენ ადამიანები, რომელთაც ყველაფერს არ მოაწერეს ხელი, უნდა შევინახოთ როგორც საგანძური, რომელიც გაგვაჩნია. მესამე — დოკუმენტების მკაცრი გამოიჯვანა; ნაწილი, რომელიც ტოტალიტარული დიქტატურის პირობებში შეიქმნა და ის დოკუმენტები, რომელიც შემდგომში, დემოკრატიული მმართველობის პირობებში შეიქმნა. დემოკრატიული მმართველობის პირობებში საარქივო დოკუმენტების დახურვა გარკვეული ვადით სრულიად გამართლებულია, მაგრამ ეს ვადები არ უნდა ეხებოდეს ტოტალიტარულ რეჟიმში შექმნილ დოკუმენტებს. რა თქმა უნდა, ვისურვებდი, რომ მკვლევარებისთვის და მედიის წარმომადგენლებისათვის ეს დოკუმენტები ხელმისაწვდომი გახდეს. ვფიქრობ, ამაზე თქვენ თავად უნდა შეთანხმდეთ.

კიდევ ერთი — მიინდა ვუპასუხო ბატონ ნიკა რურუას, რომელიც ამბობს, რომ გერმანიაში ეს დოკუმენტები გერმანული წესიერებით იყო შედგენილი, საქართველოში კი ქართული „მონესრიგებულობით“. ეს არგუმენტი ჩემთვის ნაცნობია პოლონეთიდან და რუმინეთიდან, სადაც ასევე ამბობდნენ, ჩვენ პოლონელები ან რუმინელები ვართ, გერმანელები კი არაო. შემიძლია ვთქვა, რომ ეს არგუმენტი მცდარია. რაც უფრო მეტი ასეთი სია ვნახე, მით უფრო დავრწმუნდი, რომ ეს არგუმენტაცია — თითქოს ვიღაცები ამ სიაში ხელოვნურად არიან შეტანილები, და მათ ბრალი არ მიუძღვით, არც ერთხელ არ დადასტურებულა. ჩემს აზრს მაშინ შევიცვლი, როდესაც მომიყვანთ კონკრეტულ მაგალითებს, კონკრეტულ გვარებს, რომელნიც ამ სიაში მოხვდნენ, მაგრამ დაზუსტებული ინფორმაციის მიხედვით, არ თანამშრომლობდნენ კომუნისტურ რეჟიმთან. ამიტომ უმჯობესი იქნება, ამოვიდეთ იქიდან, რომ სინამდვილეში უშიშროების აქტები იყო ხელსაწყო, იარაღი იმათთვის, ვინც ამით მუშაობდა. ასეთ აქტებში არასწორი ინფორმაციის შეტანას აზრი არ ჰქონდა, რადგან შემდეგი, ვინც იმ სამსახურში მივიდოდა, ამ ე.წ. დეზინფორ-

მაცის საფუძველზე ველარ იმუშავებდა და იმ ინფორმაციას ველარ გამოიყენებდა მთავარი მიზნისთვის. ამიტომ დავიჯეროთ, რომ კომუნისტური რეჟიმის საიდუმლო დოკუმენტები – სერიოზული დოკუმენტებია.

დაბოლოს, რაც დაინვა, ალბათ, იმას ველარ დაიბრუნებთ, მაგრამ ამ ინფორმაციის ნაწილი შესაძლებელია, იყოს მოსკოვის ცენტრალურ არქივში. თუკი მოსკოვში აღმოჩნდებიან ისეთი მმართველები, რომელნიც დემოკრატიის საკეთილდღეოდ ამ ინფორმაციას გახსნიან, ვფიქრობ, საკმაოდ ბევრ დამატებით ინფორმაციას მიიღებთ. გარდა ამისა, არსებობს დამატებითი ინფორმაციის წყარო – ეს პარტიების არქივებია. ბევრი მნიშვნელოვანი დოკუმენტები „კაგებეს“ არქივებიდან მიდიოდა პარტიულ არქივებში. ამიტომ, მე გისურვებდით, რომ კი არ იკამათოთ ლუსტრაციის პროცესის სხვადასხვა ტექნიკურ საკითხებზე, არამედ იფიქროთ იმაზე, თუ რა გზები არსებობს იმისათვის, რომ ინფორმაცია რაც შეიძლება გახსნილი გახდეს. გახსნილი, თუნდაც, ადამიანთა იმ ჯგუფისათვის, რომელნიც საღად უყურებენ საკუთარ ისტორიას. სწორედ იმისათვის, რომ ის ცუდი მხარეები, რომლის შესახებაც შესაძლებელია, ყველას არ სმენია, მომავალში აღარ განმეორდეს.

ხელოვნება და ქალაუფლება

გოგი გვახარია – რატომ ჰქვია შეხვედრას **ხელოვნება და ძალაუფლება**“ და არა **ხელოვნება და ხელისუფლება**“. ამას თავისი მიზეზი აქვს. რადგან ძალიან ცოტაა დღეს ხელოვანი, რომელიც იზიარებს ხელისუფლების ტაქტიკას და სტრატეგიას და საჯაროდ აცხადებს ამას.

ხელოვნება უფრო ფართო ცნებაა და ხელისუფლების გარდა სხვა ინსტიტუტებთან ურთიერთობასაც გულისხმობს. შეიძლება, ასეც დავარქვათ – ხელოვნება და უმრავლესობის აზრი“, ან – ხელოვნება და უმრავლესობა“. ჩვენთან იმყოფება პოეტი **რატი ამაღლობელი**, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ გარკვეული ილუზიები ჰქონდა და სახელისუფლებო სტრუქტურაშიც მუშაობდა, დღევანდელი ხელისუფლების მიმართ ძალიან კრიტიკულია.

რატომ ხელოვნება“ და არა ხელოვანი“? ალბათ, ქ-ნი **ლანა ლოლობერიძე** ყველაზე კარგად გაიგებს, თუ რატომ ვუწოდებთ ჩვენი დისკუსიის თემას ასე. მასსოვს საბჭოთა ეპოქაში ქ-ნ ლანას მიერ გადაღებული ფილმი – რამდენიმე ინტერვიუ პირად საკითხებზე“, რომელიც მოვლენა იყო იმ თვალსაზრისით, რომ იმ დროს ეს ერთადერთი ქართული და საბჭოთა ფილმი გახლდათ, სადაც საუბარი იყო სტალინის გულაგებზე.

დღეს აქ სამი თაობაა წარმოდგენილი. **ნინო ძანძავა** ასაკის გამო საბჭოთა ეპოქას მხოლოდ წიგნებით იცნობს, მაგრამ მიუხედავად ამისა, უფრო საინტერესო იქნება, სად და რაში ხედავს მისი თაობა ძალაუფლებას, და ხედავს თუ არა ხელოვნებას და ხელოვანებს, რომლებიც ამ ძალაუფლებას უპირისპირდებიან.

ლანა ლოლობერიძე – თითქოს ყველაფერი ნათელია. ყველას გვესმის, რომ ძალაუფლება უპირისპირდება ხელოვნებას და პირიქით, ხელოვნება უპირისპირდება ძალაუფლებას. ერთი მხრივ, ძალაუფლება, რომელიც ემყარება ძალადობას, აკრძალვებს და მეორე მხრივ – ხელოვნება, რომელიც დამყარებულია თავისუფლებაზე. ხელისუფლება, ძალაუფლება ემყარება კოლექტივს, მასას, უმრავლესობას, ხელოვნება კი – ინდივიდს და ყველაფერს ინდივიდუალურს, პირადულს და ინტიმურსაც კი. ეს ერთმანეთთან შეუთავსებელი ცნებებია და ამ ჭიდილში იბადება ხელოვნება.

რა არ გაგახსენდება ამ თემაზე, თუნდაც, ისტორიიდან. მაგალითად, მოლიერი – სიცოცხლის მოყვარული, ბედნიერი

მომხსენებელი:

რატი ამაღლობელი

პოეტი

ლანა ლოლობერიძე

კინორეჟისორი

ნინო ძანძავა

კინომცოდნე/

ჟურნალისტი

მოდერატორი

გოგი გვახარია

4 აპრილი, 2007 წ.

ხელისუფლება, ძალაუფლება ემყარება კოლექტივს, მასას, უმრავლესობას, ხელოვნება კი – ინდივიდს და ყველაფერს ინდივიდუალურს, პირადულს და ინტიმურსაც კი. ეს ერთმანეთთან შეუთავსებელი ცნებებია და ამ ჭიდილში იბადება ხელოვნება.

ხელოვანი, რომელსაც გარეგნულად თითქოს სხვა არაფერი უნდოდა, გარდა იმისა, რომ ხალხი გაერთო, მაგრამ სწორედ თავისუფლების სიყვარულის გამო ლუდოვიკო მას პირადად ებრძოდა. ძალიან ბევრი ასეთი მაგალითია ისტორიაში. რა თქმა უნდა, ყველაზე კონცენტრირებულად ეს დაპირისპირება ტოტალიტარულ ეპოქებში ჩნდება. მისი ორი და ყველაზე მწვავე გამოვლინება ჩვენთვის კარგად ცნობილი ფაშიზმი და კომუნიზმია. თუ რა ხდებოდა გერმანიაში ფაშიზმის დროს, ყველამ კარგად ვიცით; თუნდაც, ნიგნების საჯაროდ დაწვა (მათ შორის, თომას მანის ნიგნების) – სხვა რომ არაფერი მომდარეიყო, ესეც საკმარისი იქნებოდა.

ჩვენთვის უფრო საინტერესოა, რაც ჩვენს ქვეყანაში ხდებოდა. შემადრწუნებელია, როგორ ვითარდებოდა ხელოვნების და ხელოვანი ადამიანების ბედი საბჭოთა კავშირში. ყველას გვახსენდება პოეტების მკვლელობების და თვითმკვლელობის სერია 20-იან წლებში. ძალიან განვიცადე ანა ახმატოვას ბედი, ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ მას პირადად ვიცნობდი, შემეხვედრივარ და მომისმენია მისთვის, და კიდევ იმიტომ, რომ მისი რეკვიემი“ სულისშემძვრელი იყო. ყველამ იცის, რომ ის შვილის დაჭერის გამო დაიწერა, მაგრამ მარტო ეს არ არის მიზეზი. რეკვიემი“ იმ დროის ყველა უბედურების ძეგლია.

გოგი გვახარია – იქნებ, ცოტა შემოვატრიალოთ ჩვენი თემა. თქვენ ბრძანეთ ნიგნების დაწვის შესახებ. მაშინ ეს ხელისუფლების დაკვეთით ხდებოდა. მაგრამ საქართველოს უახლეს ისტორიას ახსოვს ფაქტები, როდესაც ნიგნები ხალხის ნებით იწვებოდა. იქნებ ამაზეც ვისაუბროთ. ცოტა ხანი გავანებოთ თავი ხელისუფლებას და ტოტალიტარულ რეჟიმებს და საერთოდ, ძალაუფლებაზე ვისაუბროთ.

ლანა ლოლობერიძე – დავასრულებ ამ თემას და ამაზე შემდეგ ვისაუბრებ (კითხულობს ნაწყვეტს ანა ახმატოვას რეკვიემიდან“). ეს სიტყვები მთელი ეპოქის სიმბოლოა. ჩვენ ყველანი აქედან მოვდივართ, როგორც არ უნდა შევხედოთ დღევანდელობას, სამყაროს იმ ქვაკუთხედიდან ვხედავთ. მოგვიანებით წავიკითხე ლიდია ჩუკოვსკაიას მოგონებები ანა ახმატოვაზე. შემზარავი სურათია დახატული იმის შესახებ, თუ როგორ დადიან ოთახში, როგორ აწვდის მას ახმატოვა ჩუმიად თავის ლექსებს რეკვიემიდან“ და ამ დროს ხმამაღლა როგორ საუბრობენ სულ სხვა, ყოფით თემებზე, რადგან დარწმუნებულები არიან, რომ მათი საუბარი ისმინება. ჩუკოვსკაიამ ასე დაიმახსოვრა ეს ლექსები და ასე შემორჩა დღევანდელობას ანა ახმატოვას რეკვიემი“. მერე, ასევე სიჩუმეში, წვავდნენ ამ ლექსებს.

დაახლოებით 17-18 წლის ახალგაზრდები ვიყავით, თამაზ ჩხენკელი თავის ახალ ლექსებს რომ მაკითხებდა. წაგიკითხავთ მას (კითხულობს ლექსს), რომ წარმოიდგინოთ ის ეპოქა და საფრთხე, რომელიც ემუქრებოდა თამაზს და ჩვენ ყველას. ლექსს თავისუფლება“ ერქვა და სტალინის ეპოქაში, ომის

შემდეგ იყო დანერგილი. იმ დროს ჩვენი რამდენიმე მეგობარი, მათ შორის, ოტია პაჭკორია დაიჭირეს. იმავე დღეს თამაზი მოვიდა ჩემთან და ჩურჩულით მითხრა, რომ ლექსი დამენვა. მერე სადარბაზოში ერთად დავენით. იმ დროს, როცა შიში იყო გამეფებული და შიში მართავდა ყველაფერს, ეს ჩვეულებრივი ამბავი იყო. ამით დავასრულებ ისტორიულ ექსკურსს.

გოგი გვახარია – იმ თემას დავუბრუნდეთ, ქ-ნო ლანა, როცა ხალხი თავისი ნებით და არა ხელისუფლების ბრძანებით წვავს წიგნებს.

ლანა ლოლობერიძე – ძალიან ბევრი მიფიქრია ამ თემაზე და სწორედ ამასთან ბრძოლა ყველაზე ძნელი. გამომიცდია, რომ არ ეთანხმებოდე იმას, რაც საზოგადოებაში ხდება, არ ეთანხმებოდე მასის გაბატონებულ იდეოლოგიას, რომელიც ეწინააღმდეგება შენს ფასეულობებს და პრინციპებს. ამასთან შებრძოლება ძალიან ძნელია და ხანდახან, უბრალოდ, ჩუმდები. საბჭოთა ხელისუფლების დროს გაბატონებულ იდეოლოგიას ჩვენი ხელოვნებით ვებრძოდით. ეს ჩვენი მიზანი იყო. გამოგვდიოდა თუ არა, ეს სხვა საკითხია, მაგრამ იმ პერიოდში რომ შეიქმნა ხელოვნება, ფაქტია.

ნინო ძანძავა – ხელოვანის ურთიერთობა ძალაუფლებასთან დღეს უკვე აღარ არის ისეთი მჭიდრო და გარდაუვალი, როგორც გასულ საუკუნეში, საბჭოთა სისტემის არსებობის პერიოდში. ხელოვნების დარგში დაკავებული ადამიანები გათავისუფლდნენ იმ იდეოლოგიური მარწუხებისგან, რომელშიც თვითოეული საბჭოთა მოქალაქე იმყოფებოდა. სახელმწიფო თუ სხვა სახის ძალაუფლებებთან თანამშრომლობა არც იძულებით ხასიათს ატარებს. შესაბამისად, ხელოვანი არ არის შეზღუდული საკუთარ არჩევანში. უფრო სწორად, მას შეუძლია თავისუფლად გააკეთოს არჩევანი დამოუკიდებელ მოღვაწეობასა და ძალაუფლების წინაშე გარკვეული მოვალეობებისა თუ პასუხისმგებლობების აღებას შორის.

რა სახის ძალაუფლებას შეიძლება გადაეყაროს დღეს ხელოვანი? ეს არის სახელმწიფო, ანუ საერო, და სამღვდლო ძალაუფლება. კაპიტალისტურ ძალაუფლებას, თუნდაც საპროდიუსერო კომპანიების სახით, ჩვენს ქვეყანაში ჯერჯერობით ფეხი არ მოუკიდია. ყოველ შემთხვევაში, დღეს ის არ წარმოადგენს ხელოვანისთვის ძლიერი გავლენის სფეროს. დღეს ხელოვანს შეუძლია ძალაუფლების სისტემებთან შეუხებლად მუშაობა. მას შეუძლია, არ შეათანხმოს მათთან, თუ რას და როგორ გააკეთებს, უფრო მეტიც, შეუძლია გააკრიტიკოს სისტემა. სხვა საქმეა, რის ფასად დაუჯდება ყოველივე ეს. ის დრო წავიდა, როცა სისტემის კრიტიკას ან სწორი გზიდან ოდნავ გადახვევას ხელოვანის სიცოცხლე ეწირებოდა, სამაგიეროდ, არის ანგარიშსწორების სხვა, არა ფიზიკური ხერხები, რომლებიც, თავისთავად, მაინც ძალადობრივია.

ადამიანი ყოველთვის შეიძლება დადგეს გარიყვის სა-
შიშროების წინაშე. გარიყვის პოლიტიკას კი, სახელმწიფო
სხვადასხვაგვარად ახორციელებს. მაგალითად, გაძევება მე-
დია-სივრციდან, რაც ტელევიზიის საზოგადოებრივი აზრის
ჩამოყალიბებაზე უდიდესი ზეგავლენის გამო ავტომატურად
გულისხმობს ხალხის მხრიდან ურჩი ხელოვანის დაეინყებას.
იგნორირების ეს მეთოდი, როგორც წესი, ყველაზე კარგად
ამართლებს. ტელეარხები მხოლოდ სახელმწიფო ძალაუფლე-
ბის ინტერესებს როდი ითვალისწინებენ. ქართულ მედიაში
თავისი სიტყვა ეკლესიასაც ეთქმის. ის შეიძლება თავსმოხ-
ვეულიც იყოს, მაგრამ ისეთ არხებზე, სადაც ეთერი უფლის
წყალობის თხოვნით იწყება და სრულდება, კარნახის საჭი-
როება თავიდანვე მოხსნილია. უპატიებელია კრიტიკა სამღ-
ვდელოების მიმართ; ასე მაგალითად, შევარდნაძის ხელისუ-
ფლების პერიოდში, ოპოზიციურად განწყობილმა ტელეარხმა
რუსთავი 2“-მაც კი უარი თქვა ალექსანდრე ქორიძის დოკუ-
მენტური ფილმის - მონასტერი“ ჩვენებაზე. ეს იყო ერთა-
დერთი ბოლოდროინდელი დოკუმენტური ფილმი, სადაც
საერო და საბერო მაღალი ემელონები სიმბიოზურ ძალად
წარმოგვიდგება, სადაც ავტორის პოზიცია, რომელიც თავის-
თავად, არ არის ცალსახა, არ ემთხვევა მრევლის განწყობას.
შავნაბადას მოქმედი მონასტრის მღვდელი ასე მოძღვრავს
თავის მრევლს: ის, ვისაც პრეზიდენტი (იგულისხმება ედ.
შევარდნაძე) არ უყვარს, ეშმაკია და მისი ადგილი ამ მონას-
ტერში არ არის“, რაც იმის მიმანიშნებელი იყო, რომ მრევლში
მთავრობის წინააღმდეგ განწყობილი არც ერთი ადამიანი არ
დაიშვებოდა. ამ მოკლემეტრაჟიანი ნამუშევრისთვის ეთერის
დათმობას სხვა ქართული ტელეარხებიც მოერიდნენ. მონას-
ტერი“ პრემიერაზე მოსულმა მხოლოდ რამდენიმე ათეულმა
მაცურებელმა ნახა. მასობრივი აუდიტორიისთვის კი, ის ხელ-
მიუწვდომელი დარჩა. მაცურებლის გარეშე, რეჟისორის, ან,
ზოგადად, ხელოვანის დატოვება, მისი დასჯის ფორმად იქცა.
საქართველოში იმ შემოქმედის მოღვაწეობა, რომელიც მთა-
ვრობის სიმპათიით სარგებლობს, სრულიად შეუძლებელია,
ოპოზიციური იყოს.

მთავარი მოთხოვნა, რო-
მელსაც ხელისუფლება
მის მიმართ კეთილგანწყო-
ბილ ხელოვანებს უყენებს,
ტრადიციულობისა და პა-
ტრიოტული განწყობილე-
ბის შენარჩუნებაა. ტრა-
დიციულობას მოითხოვს
ეკლესიაც, როგორც ერთ-
ერთი ყველაზე კონსერვა-
ტიული ინსტიტუტი ჩვენს
ქვეყანაში.

მთავარი მოთხოვნა, რომელსაც ხელისუფლება მის მი-
მართ კეთილგანწყობილ ხელოვანებს უყენებს, ტრადიციუ-
ლობისა და პატრიოტული განწყობილების შენარჩუნებაა.
ტრადიციულობას მოითხოვს ეკლესიაც, როგორც ერთ-ერთი
ყველაზე კონსერვატიული ინსტიტუტი ჩვენს ქვეყანაში. რო-
დესაც სამების საკათედრო ტაძრის პროექტისთვის არქიტე-
ქტორთა კონკურსი გამოცხადდა, უპირატესობა არქიტექტორ
არჩილ მინდიაშვილის პროექტს მიანიჭეს, რადგან მასში ქარ-
თული ხუროთმოძღვრების ყველა ტრადიციული კომპონენტი
იყო გათვალისწინებული. მინდიაშვილი იმასაც ამბობს, რომ
მართლმადიდებლობა ორთოდოქსული რელიგიაა და თავის
თავში ტრადიციულს ატარებს. ბევრად იოლია, ახალს მიაგნო
და შექმნა, ვიდრე ძველზე, ტრადიციულზე ააგო ახალიო –

ამბობს იგი. საკითხავია, რომელი ახალი კონცეფციები განვითარდა სამების მშენებლობისას? შესაძლოა, ის, რომ ტაძარს წინ ვრცელი მოედანი და ლამპიონები აქვს, რომლის მსგავსს ბულვარებზე იხილავთ. ამ საკითხის განხილვა ხელოვნებათმცოდნეების საქმეა, მთავარი კი, ახლა ისაა, რომ სინამდვილეში არქიტექტორისთვის უბრალოდ კომფორტულია კანონიკის სრული დაცვა და ჩარჩოებში მუშაობა. უფრო მეტიც, კანონიკაზე უარის თქმა ქართული ეკლესიის სახის შელახვად აღიქმება. რა თქმა უნდა, ის პროექტები, რომლებშიც ტაძრის ახლებური ფორმის გააზრება, ახლებური ფორმების ძიების მცდელობა იქნებოდა, ამ კონკურსში ვერ გაიმარჯვებდა.

ამ საუბარში შეუძლებელია, გვერდი ავუაროთ ზურაბ ნერეთლის მოღვაწეობას. წმ. გიორგის ძეგლზე მუშაობისას მას და უმრავლესობას საპატრიარქოსთან მნიშვნელოვანი პუნქტების გარკვევა და დაზუსტება მოუხდათ. თავი რომ დავანებოთ საზოგადოების ნაწილის მხრიდან მონუმენტის აღმართვის გაპროტესტებას, რომელსაც შედეგი არ გამოუღია, თავად ეკლესიაშიც ჰქონდა ადგილი აზრთა სხვადასხვაობას. მოგეხსენებათ, მართლმადიდებლური კანონიკა წმინდანების მრგვალ ქანდაკებაში გამოსახვას არ ცნობს. ამასთან დაკავშირებით, პატრიარქს, რომელმაც გადაწყვიტა, ძლევამოსილ შვილებთან ურთიერთობა არ გაემწვავებინა, და ძეგლის გახსნის ცერემონიალსაც ეწვია, ბევრი სასულიერო პირი და შესაბამისად, მრევლის დიდი ნაწილიც არ დაეთანხმა. სადაც პატრიარქი უძღოური აღმოჩნდა, იქ პროტესტანტთა მცირე ჯგუფი ვერაფერს გააწყობდა. ხელისუფლებასთან სრულ ჰარმონიაში მყოფმა მოქანდაკემ, როგორც ყოველთვის, გადაწყვიტა იმ ძალას მიმხრობოდა, რომელიც ამჟამად უფრო ძლიერია. ქართული ქანდაკების ისტორიაში წმინდანის პირველი სამგანზომილებიანი გამოსახულების ავტორი ახლა ისტორიულ კომპლექსზე საქართველოს ისტორია“ მუშაობს. ჟურნალისტებთან საუბარში ის ყოველთვის აცხადებს, რომ საქართველოში მისი მოღვაწეობის მიზანი ქართველი ერის სულიერი განმტკიცებაა. თავის სიტყვებში მოქანდაკე თანმიმდევრულად იმეორებს ჩვენი პრეზიდენტისა და ხელისუფლების გამოსვლების პროგრამას. იგი ყოველთვის პასუხობს და ითვალისწინებს იმას, რაც ჩვენს ხელისუფლებას დღეს ასე მოსწონს – მონუმენტურობასა და გრანდიოზულ მასშტაბებსა და ფორმებს.

ყველასათვის ცხადია, რომ ჩვენს ქვეყანაში კალამი არ, ან ვერ ასრულებს ხმლის ფუნქციას, ამიტომ ხელოვანი ზოგჯერ სხვა გზას ეძებს საბრძოლველად. ამ გზაზე ის არ სჯერდება იარაღად მხოლოდ საკუთარი შემოქმედების გამოყენებას, თუმცა პროტესტის რადიკალური ფორმებიც კი არაფრის მომტანი ხდება იქ, სადაც საბოლოო გადაწყვეტილებას მხოლოდ ხელისუფლება იღებს. ალბათ, ასეთი ადამიანები ვერ დაეთანხმებოდნენ ირაკლი ჩარკვიანს, რომელიც ამბობდა, რომ ბრძოლა სექსს ჰგავს, ის ჩანასახშივე კვდება.

რამდენადაც გაბრაზებული ხელოვანები ვერ ახერხებენ

ყველასათვის ცხადია, რომ ჩვენს ქვეყანაში კალამი არ, ან ვერ ასრულებს ხმლის ფუნქციას, ამიტომ ხელოვანი ზოგჯერ სხვა გზას ეძებს საბრძოლველად. ამ გზაზე ის არ სჯერდება იარაღად მხოლოდ საკუთარი შემოქმედების გამოყენებას, თუმცა პროტესტის რადიკალური ფორმებიც კი არაფრის მომტანი ხდება იქ, სადაც საბოლოო გადაწყვეტილებას მხოლოდ ხელისუფლება იღებს

საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებას ან შეცვლას, და ვერც იმ სტრუქტურაზე ახდენენ გავლენას, რომელსაც აკრიტიკებენ, იმდენად აქვთ ეს შესაძლებლობა ხელისუფლების მფარველობის ქვეშ მყოფ ადამიანებს. მედიის ხელშეწყობით ისინი ავტორიტეტები ხდებიან და შემდეგ საკუთარ პრივილეგიებს თამამად იყენებენ. მათ ეკითხებიან ჭკუას ჟურნალისტები, მათი სწამით. ასე და ამგვარად, ყოფილი ჩეკისტები დღეს სახარებას გვიკითხავენ. თუკი ადრე საბჭოთა ძალაუფლების განმტკიცებას უწყობდნენ ხელს, ახლა უკვე მართლმადიდებლური ეკლესიის სამსახურში დგანან. არავინ უარყოფს იმას, რომ ადამიანებს აქვთ უფლება, ისე იცხოვრონ, როგორც სურთ, უბრალოდ, საჭირო და აუცილებელიცაა, საზოგადოებამ იცოდეს მათი წარსულის შესახებ. თუმცა, ხელისუფლება ამკარად ცდილობს, გვაცხოვროს ტყუილში, იმ გამონაგონში, რომელსაც თავად თხზავს.

მათთვის კი, ვისაც ხელისუფლებასთან დაპირისპირების მიზეზი არასოდეს ჰქონია, ან არ უყვარს კითხვების დასმა, არსებობს კონკურსები. მათ არაერთი ხელოვანი მიიჩნევს თვითრეალიზაციისა და საკუთარი ნიჭის დემონსტრირების საუკეთესო საშუალებად. ასეთია მუსიკალური კონკურსი „პატრინოტი“, რომელიც წელს უკვე მესამედ ტარდება. ტელე და რადიო ეთერის დაპყრობა, ოპერაში გალა კონცერტზე ფურორის მოხდენის შანსი – ეს არის ის, რასაც პარტია გამარჯვებულ პატრიოტ შემოქმედს პირდება. შარშან პატრიოტულ თემაზე შექმნილი რვა სიმღერა შეემატა დედა-სამშობლოს, წელსაც, ალბათ, ამდენივე დაიპყრობს ქვეყნის სიყვარულით გულანთებულ მსმენელებს. შარშან გამარჯვებულებს შორის აღმოჩნდნენ რეპერი ლექსენი და ჯგუფი „მძიმე ჯვარი“. ცნობილია, რომ რეპის და როკის მიმდევრები, იქ, სადაც ეს ჟანრები იშვა, თავიანთი დღე და მოსწრება მთავრობის, ორგანიზებული ძალაუფლების და სისტემების კრიტიკაში არიან. ჩვენთან პირიქით ხდება, რადგან „ჩვენ ერთი გუნდი ვართ“, ურღვევი და მონოლითური. რაც მთავარია, ადამიანებს, რომლებიც მსგავს კონკურსებში მონაწილეობენ, სურთ გამოადგნენ საკუთარ სამშობლოს. შემოქმედებითი მუშაობის მიზნად მათ სწორედ ეს ფაქტი ესახებათ. თუმცა, რა გასაკვირია, რომ არა თუ მხოლოდ ხელოვნების სფეროში მოღვაწეობის მიზანი უნდა იყოს სამშობლოს სამსახური, არამედ ჯანმრთელი ცხოვრების წესისაც. იცხოვრე ჯანმრთელად, გამოადექი შენს ქვეყანას“ – ეს იყო პროექტის ლოზუნგი, რომელიც 2004 წელს დაიწყო და მასობრივი სპორტის განვითარებას და ახალგაზრდების სპორტით დაკავებას ისახავს მიზნად. თუკი ჩვეულებრივი მოკვდავის ვალია ასე ცხოვრება, წარმოიდგინეთ, რა სიმძიმე უნდა ზიდოს სამშობლოს სამსახურში ჩამდგარმა ხელოვანმა, რა თქმა უნდა, უმრავლესობის ძალაუფლების განმტკიცების მიზნით.

გოგი გვახარია – გმადლობ, ნინო. ნინო შეეხო ერთ თემას –

უმრავლესობის მიმართ კრიტიკულად განწყობილი მხატვრების თემას. პოლიტიკურ უმრავლესობას გულისხმობდი?

ნინო ძანძავა – დიახ, პოლიტიკურ უმრავლესობას ვგულისხმობდი.

გოგი გვახარია – როგორც ნინომ თქვა, ხელისუფლებისადმი კრიტიკულად განწყობილი მხატვრები ვერ გამოთქვამენ საკუთარ მოსაზრებას. მოდი, ვნახოთ, ვინ არიან ეს ადამიანები და რამდენად გულწრფელები არიან ისინი. მასხოვს, ორი წლის წინ დათო დოიაშვილის სპექტაკლის - კამიუს ჭირი“ - ნახვისას თავი ლეიბორისტთა მიტინგზე მეგონა. ის, რომ ამ სპექტაკლზე ყველაფერი ზედაპირული იყო და არა გულწრფელი, გამოჩნდა, როდესაც ცოტა ხანში დათო დოიაშვილი ხელისუფლების ღონისძიებების დამდგმელ რეჟისორად მოგვევლინა. აღმოჩნდა, რომ საქმე გვქონდა კონიუნქტურასთან. თურმე, შეიძლება უმრავლესობის მიმართ კრიტიკული განწყობაც იყოს კონიუნქტურა, და თან უფრო ძლევამოსილი. ჩვენ ამ თემას კიდევ დავუბრუნდებით. რატი, ალბათ, უფრო დეტალურად ისაუბრებს ამის შესახებ. ამ ადამიანმა ძალიან რთული პერიოდი გაწვლო. ალბათ ძალიან ძნელია, არ თქვა უარი საკუთარ ილუზიებსა და იდეალებზე, და პირიქით, სხვები დაადანაშაულო იდეალებზე უარის თქმაში. მოვუსმინოთ რატი ამბლობელს.

რატი ამბლობელი – პირველი, რაც ამ თემაზე გამახსენდა, გუსტავ კურბეს საფრანგეთის მაშინდელი კულტურის მინისტრისადმი 1870 წელს მიწერილი წერილი იყო. ამ ადამიანმა კურბეს საპატიო ორდენით დაჯილდოება გადაწყვიტა. ეს წერილი ბავშვობაში წავიკითხე და ჩემზე სერიოზული შთაბეჭდილება მოახდინა, რადგან კურბე მინისტრს სთხოვს, თავი შეიკავოს მისი დაჯილდოებისგან, და ამას იმით ხსნის, რომ ძალაუფლება და ხელისუფლება, ძალმოსილი ხელისუფლება, რომელიც აჯილდოებს ხელოვანს, ხელოვნების უზურპაციაა, რადგან, თუკი ვინმეს არ გაეგება ხელოვნებისა, უპირველეს ყოვლისა – ხელისუფლებას. ამიტომ ხელისუფლებამ, როგორც ამ დარგში ყველაზე არაკომპეტენტურმა ორგანომ, არ უნდა გადაწყვიტოს ხელოვანის დაჯილდოების საკითხი. კურბე სთხოვს მინისტრს, ხელი აიღოს ამ განზრახვისგან და აცალოს მას თავისუფლებაში სიკვდილი. აი, ასეთ რეაქციულ და პათეტიკურ წერილს წერს გუსტავ კურბე და ის ჩემთვის დღესაც ძალიან საინტერესოდ ჟღერს. და მეორე, რაც გამახსენდა, ეს იყო – ანა ახმატოვას მემკვიდრის, იოსიფ ბროდსკის სიტყვა, რომელიც მან ნობელის პრემიის გადაცემის ცერემონიაზე წარმოთქვა. იგი ძალიან მნიშვნელოვან ფრაზას ამბობს, ზოგადად, კულტურის და ხელოვნების ისტორიაში. ბროდსკის თქმით, მას ურჩევნია, დაიბადოს უკანასკნელ წარუმატებელ ადამიანად და იცხოვროს დემოკრატიულ ქვე-

ყანაში, ვიდრე იყოს წარმატებული ტირანიულ სახელმწიფოში. ეს არის ფილოსოფია, კონცეფცია, რითაც განსაზღვრავს ბროდსკი ხელოვანს და მის მიმართებას ძალაუფლებასთან და ხელისუფლებასთან.

ჩვენი მდგომარეობა რადიკალურად განსხვავდება: ბოლო 15-20 წლის განმავლობაში, უცნაურ პერიოდში მოგვინია ცხოვრებამ. ოცი წლის წინ ხელოვანის სამოქალაქო აქტივობა და საზოგადოებრივი პოზიციებიდან მსჯელობა აბსოლუტურად მიუღებელი იყო და მას კომკავშირული ელფერი დაჰკრავდა. ითვლებოდა, რომ კულტურულ, განათლებულ ადამიანს წყნარად უნდა ეცხოვრა, არ უნდა ეაქტიურა, თავმდაბალი უნდა ყოფილიყო, ანუ იატაკქვეშეთში“ ყოფნა მოეთხოვებოდა. ეს იყო კლიშე. აქტიურობა კარგად არ აღიქმებოდა. ამას თავისი მიზეზი ჰქონდა. ჩვენ ვასალური სახელმწიფო ვიყავით, ჩვენი საკუთარი სახელმწიფოც კი არ გვქონდა და ხელოვანს ორმაგ დაქვემდებარებაში უწევდა ყოფნა. მას რალაცის კეთების შინაგანი სურვილი ჰქონდა და ნებისმიერი ქმედება ხელისუფლებასთან უნდა შეეთანხმებინა. ხელისუფლება, თავის მხრივ, მას უფრო მაღალ ინსტანციას, კრემლს უთანხმებდა. შესაბამისად, იმ პერიოდში აქტიურობა წარმატებაზე ორიენტირებული ადამიანის საქციელად აღიქმებოდა.

გოგიმ ჩემი ილუზიები და იდეალები ახსენა. მე განვაცხადე, რომ გამიცრუვდა ყველანაირი მოლოდინი, რომელიც მქონდა, თუნდაც რევოლუციასთან დაკავშირებით. რა იყო ეს – ჩვენ ვფიქრობდით, რომ ჩვენი სახელმწიფოსთვის ჩვენი მოქალაქეობრივი პოზიციებიდან მსჯელობა, შინაგანი ემიგრაციიდან გამოსვლა მნიშვნელოვანი და ჯანსაღი პროცესი უნდა ყოფილიყო, რადგან ჩვენ ვაშენებდით სახელმწიფოს, ვაშენებდით ჩვენი საუკეთესო საზოგადოებრივი, და არა უმრავლესობის იდეალების მიხედვით. იმიტომ, რომ, ჩემი აზრით, უმრავლესობა, დღევანდელი ხაჭაპურით“ ფიქრობს, და ჩვენ, უმცირესობას - შეგვიძლია მისთვის, 5-10 წლის მასშტაბით ვიაზროვნოთ, ვინაიდან უმრავლესობას მხოლოდ პური და სანახაობა უნდა. ეს, რასაკვირველია, პათეტიკაა. 23 ნოემბერს, ჩვენი, არტისტების, იდეალები და მოლოდინიც ის იყო, რომ ჩვენ შევძლებდით დაგვეძლია სამოქალაქო აქტიურობის სამარცხვინოობის შესახებ არსებული სტერეოტიპი, და რომ ჩვენ შევძლებდით მუშაობას სახელმწიფო დაწესებულებებში; არა უმუშევრობის გამო, არამედ, რათა პრესტიჟული გაგვეხადა საკუთარი ქვეყნისთვის შრომა და მოღვაწეობა, რადგან სამოცდაათი წლის განმავლობაში სახელმწიფო დაწესებულებებში მხოლოდ ჩინოვნიკები და ის ადამიანები მუშაობდნენ, რომლებსაც დღეს ემინიათ ლუსტრაციის კანონის. გვქონდა სიახლის შემოტანის მოლოდინი, მაგრამ პირველი გაუცხოება უკავშირდება კონკრეტულ მაგალითს, შეკვეთას: ჰოლანდიაში მივფრინავდით, როდესაც ჩვენმა პრეზიდენტმა უცნაური ფრაზა ბრძანა – ხომ არ დავწერდი პატრიოტულ ტექსტს ჩვენი სამხედროებისათვის. პატრიოტული სიმღერების არსე-

ბობა, რა თქმა უნდა, ცუდი არ არის, მაგრამ პატრიოტულ სიმღერებს პრეზიდენტი არ უნდა უკვეთავდეს. ეს უნდა ხდებოდეს ბუნებრივად, რადგან ამ შემთხვევაში, იგი კარგავს პატრიოტულობას. ეს ჩემთვის მიუღებელია.

მეორე მნიშვნელოვანი პრობლემაა ის, რომ, ჩვენ, ხელოვნებს, ასევე გვეგონა, რომ სახელმწიფო გრძელვადიანი იდეალებით იცხოვრებდა და ხელისუფლება თავის პოლიტიკას ყოველდღიური საინფორმაციო გამოშვებებით არ გაზომავდა, ანუ, მისი პოლიტიკური ამბიციები იმავე დღის საინფორმაციო გამოშვებით არ გაიზომებოდა. ჩვენ ვფიქრობდით, რომ ხელისუფლების წარმატებები 15-20 წლის შემდეგ შემოწმდებოდა, რადგან გრძელვადიან წარმატებებსა და რეფორმებზე იყო გათვლილი ის ყველაფერი, რისთვისაც ჩვენ რევოლუცია გვიხაროდა.

უცნაურია, სწორედ ამ დღეებში, ზვიად გამსახურდიას გადმოსვენების შემდეგ, ბევრს ვფიქრობდი იმ წლების კონფლიქტზე. 90-იანი წლების გარიჟრაჟზე გამოჩნდა საზოგადოებრივი ფენა, რომელსაც მანამდე სოციალურ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში არასოდეს მიეღო მონაწილეობა და მალევე ისევ გაუჩინარდა. ზვიად გამსახურდიას გადმოსვენების დღეებში ამ ფენამ ისევ იჩინა თავი და გამოაცხადა, რომ კვლავ არსებობს. ეს ის ფენაა, რომელსაც მიხეილ სააკაშვილი ეყრდნობოდა რევოლუციამდე. იგი ჩავიდა წალენჯიხაში და სწორედ ამ მიმალული რესურსებით მოახდინა რევოლუცია; ყველას გვახსოვს ის საოცარი კადრები, ჯვრის მონასტრიდან გადაღებული, რომელიც თბილისკენ მომავალ კოლონას ასახავდა. მომხდარის ანალიზი მინდა გავაკეთო. როდესაც იმ წლებზე ვფიქრობ, ვრწმუნდები, რომ არც ერთი მხარე არ ყოფილა ჯანსაღი. საზოგადოების ის ფენა, რომელსაც თავისი შრომით ჰქონდა მოპოვებული უფლება, მისთვის ელიტა ეწოდებინათ, გაუგებარ სიტუაციაში აღმოჩნდა იმ საზოგადოებრივ ფენასთან, რომელსაც სურდა, გათანაბრებოდა მას და ამას მძიმე და მიუღებელი ფორმებით ცდილობდა.

მთელი სამოქალაქო ომის პრობლემა, ჩემთვის, სოციალურ და სოციოლოგიურ დაპირისპირებაში მდგომარეობს. თუმცა, მახსენდება 1978 წელს, მწერალთა კავშირიდან ზვიად გამსახურდიასა და ირაკლი კენჭოშვილის გაძევების მოტივაცია. ყველას ვურჩევ გაეცნოს ამ ოქმებს. ძალიან საინტერესოა, რის გამო აძევებენ ამ ადამიანებს მწერალთა კავშირიდან. ძირითადი ბრალდება ოქროს სანმისში“ გრიგოლ რობაქიძის და ნიკო სამადაშვილის ლექსების გამოქვეყნება იყო. ამის გამო ისინი საბჭოთა კავშირის და საბჭოთა მწერლობის მოღალატეებად შეირაცხნენ. ჩემთვის ძალიან მნიშვნელოვანია, თუ რა პოზიციას იკავებდნენ იმ პერიოდში ჩემი საყვარელი ადამიანები. ამ შემთხვევაში ჩვენ აქ ლუსტრაციის თემასაც ვეხებით. იმის თქმა მინდა, რომ ყველა კონფლიქტს თავისი ძირი აქვს. ჩვენ იმ კონფლიქტის შედეგები ვიხილეთ. საინტერესოა ის, თუ რა შეკვეთა ჰქონდა მაშინდელ მწერალთა

90-იანი წლების გარიჟრაჟზე გამოჩნდა საზოგადოებრივი ფენა, რომელსაც მანამდე სოციალურ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში არასოდეს მიეღო მონაწილეობა და მალევე ისევ გაუჩინარდა. ზვიად გამსახურდიას გადმოსვენების დღეებში ამ ფენამ ისევ იჩინა თავი და გამოაცხადა, რომ კვლავ არსებობს. ეს ის ფენაა, რომელსაც მიხეილ სააკაშვილი ეყრდნობოდა რევოლუციამდე.

მთავარი პრობლემა ის არის, რომ პრაქტიკულად აღარ იქმნება ხელოვნება. ჩვენს საზოგადოებას თითქოს სიჩლუნგე აქვს შეყრილი.

რაც უფრო ნიჭიერია ადამიანი და რაც უფრო ნაკლებად არის პოლიტიკურად ლოიალური, მით უცებ ხდება იგი საშიში ხელისუფლებისთვის. რაც უფრო ტოტალიტარული და ავტორიტატულია ხელისუფლება, მით უფრო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს იგი ხელოვნების პოლიტიკურ მნიშვნელობას. შესაბამისად, რაც უფრო დემოკრატიულია ქვეყანა, მით უფრო ნაკლებია ჩარევა ხელისუფლების მხრიდან.

კავშირის ხელისუფლებისგან და როგორ შეასრულა მან იგი. მწერალთა კავშირის სხდომების ოქმები 1924 წლიდან ინახება და კარგად ასახავს იმას, თუ რა სახის შეკვეთები მოდიოდა ხელისუფლებისგან და როგორ ასრულებდა ამ შეკვეთებს მწერალთა ჯგუფი. ეს ჩვენი ისტორიაა და საინტერესოა.

გოგიგვახარია – ვფიქრობ, რომ არა მარტო ხელისუფლებას, არც კაპიტალისტებს გაეგებათ ხელოვნების. დღეს უკვე მათი როლი არც ისე უმნიშვნელოა. ესმით იმ ადამიანებს პოეზიის? რატომ უნდა იყოს დამოკიდებული პოეტი მათზე, დაუბეჭდავენ თუ არა ლექსებს?

ლანა ლოლობერიძე – გისმენთ და ვფიქრობ, ეს არის ვითომ პრობლემები? ჩემი აზრით, მთავარი პრობლემა ის არის, რომ პრაქტიკულად აღარ იქმნება ხელოვნება. ჩვენს საზოგადოებას თითქოს სიჩლუნგე აქვს შეყრილი.

გოგიგვახარია – ჩვენ ამ კუთხით არ დავგისვამს საკითხი.

დავით ზურაბიშვილი, პარლამენტის წევრი – კაპიტალიზმის ძალაუფლებას, მე ჯერ-ჯერობით, ვერ ვხედავ. თუმცა, არიან მდიდარი ადამიანები, რომლებიც იმგვარ პოეზიას და ლიტერატურას დააფინანსებენ, როგორიც თავად მოსწონთ. ყველგან ასეა და ეს ბუნებრივია.

რაც შეეხება ძალაუფლებისა და ხელოვნების ურთიერთობას, აქაც მარტივადაა საქმე. ცხადია, ხელისუფლებას უნდა ჰქონდეს კულტურული პოლიტიკა, მაგრამ ხშირად ამ საკითხსაც მარტივად ვუყურებ. რაც უფრო ღრმად არის ამ პროცესებში ჩართული სახელმწიფო, რაც უფრო ხშირად არკვევს, რა კარგია და რა ცუდი, მით მეტად ინტერესდება იმით, ვინ არის პოლიტიკურად ლოიალური და ვინ – არა. რაც უფრო ნიჭიერია ადამიანი და რაც უფრო ნაკლებად არის პოლიტიკურად ლოიალური, მით უცებ ხდება იგი საშიში ხელისუფლებისთვის. რაც უფრო ტოტალიტარული და ავტორიტატულია ხელისუფლება, მით უფრო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს იგი ხელოვნების პოლიტიკურ მნიშვნელობას. შესაბამისად, რაც უფრო დემოკრატიულია ქვეყანა, მით უფრო ნაკლებია ჩარევა ხელისუფლების მხრიდან. ჩემი აზრით, დღეს, რაც უფრო დიდია ხელისუფლების სურვილი, გააკონტროლოს ყველაფერი, მით უფრო მეტი ფასი ენიჭება ხელოვანის ნათქვამს საზოგადოების აქტუალურ საკითხებზე. ეს ცუდი ტენდენციაა ქვეყნისთვის. ეს იმის ნიშანია, რომ ქვეყანა არ მიდის კარგი გზით. მართალია, ხელოვნებაში არიან ადამიანები, რომლებიც ყოველთვის აქტიურები იქნებიან პოლიტიკურად და საზოგადოებრივად, ასევე, შეიძლება იყვნენ ხელოვანები, რომელიც არ არიან აქტიურები. სხვა ქვეყნებში ეს ჩვეულებრივი ამბავია. ამ სფეროს გაპოლიტიზირება ბუნებრივად იწვევს ხელისუფლების მეტად დაინტერესებას და გაკონტროლების

უფრო დიდ სურვილს. ამან შეიძლება ავტორიტარულ რეჟიმამდე მიგვიყვანოს. იმედი მაქვს, საქმე აქამდე არ მივა, თუმცა ტენდენცია არის. ამ ტენდენციას ვხედავ ხელოვანების გამოჩენაში, როდესაც ზოგს ეძლევა საშუალება, გამოვიდეს ტელევიზიით, და ზოგს – არა. არის დარეკვის და საყვედურის შემთხვევებიც, თუ რატომ თქვა ესა თუ ის რაღაც. საერთოდ, ვფიქრობ, რომ ხელოვანის ნათქვამ სიტყვას უფრო მეტი ფასი აქვს, ვიდრე ოპოზიციონერის ნათქვამს.

საზოგადოების მომნიშვნელობა თაობათა ცვლა სჭირდება. შეუძლებელია, ეს უცებ მოხდეს. ჯერ კიდევ პოპულარულია საზოგადოებაში სტალინი. გორში ყველაზე დიდ სამ ქართველად სტალინს, გიორგი სააკაძეს და ირაკლი ოქრუაშვილს ასახელებენ. ასეთია ეს საზოგადოება და ამას ვერაფერს უზამ.

ლანა ლოლობერიძე – უნდა დავინახოთ, რომ ჩვენზე ბევრი რამ არის დამოკიდებული. ვითომ შემწყნარებელი ერი ვართ. არადა, არ არის ასე. თუ ჩემი გრძელი ცხოვრების განმავლობაში რამე გავიგე, უპირველესად, ის, რომ პატივი უნდა ვცე სხვის აზრს, რომ ჩემი აზრი არ არის გადამწყვეტი და რომ მე არ ვარ ის ელემენტი, რომლის გარშემოც სამყარო ბრუნავს. უბრალოდ კი არ გავიგე, ამ აზრით ვცხოვრობ. ჩვენს ქვეყანაში სიძულვილია დაგროვებული. ხელისუფლების მხრიდან ხელოვანების მიმართ დამოკიდებულება დღეს ზედაპირული და არასერიოზულია. მართალია, რომ თაობები უნდა შეიცვალოს, თუმცა, ვფიქრობ, დღეს უკვე უნდა იყოს მოსული ის თაობა.

ლელა გაფრინდაშვილი, ფილოსოფოსი – დღევანდელი თემა, ალბათ, უფრო მოითხოვდა კონკრეტიკას, თუმცა, მაინც იკვეთება რაღაც იდეები. ძალიან ბევრი დანერილა იმის შესახებ, რომ ძალაუფლებას ის ფლობს, ვინც ფლობს ინფორმაციას და ცოდნას იმის შესახებ, რაც ხდება. დღეს ჩვენს ქვეყანაში ამის შესახებ ცოდნას საზოგადოების ძალიან მცირე ნაწილი ფლობს. ცოდნის და ინფორმაციის ქონა ამავე დროს გულხმობს გაცნობიერებას. იმისთვის, რათა დანამდვილებით იცოდე რაიმეს შესახებ, ინფორმაციას უნდა ფლობდე. და ვინ იძლევა ინფორმაციას – მასმედიის ტოტალური ბატონობის დღეში ვართ. დღეს ჩვენს მასმედიაში გამოჰყავთ ადამიანები, რომელიც ვერ გამოდგებიან ვერც ზნეობრიობის და ვერც ადამიანობის ან ჰუმანურობის მაგალითად. ხალხმა უნდა მოისმინოს განსხვავებული აზრი და ამოირჩიოს უკეთესი. მედიისა და ხელისუფლების კავშირი დღეს ძალიან მტკიცეა. ძალაუფლების ამ ორ ტიპს შეხმატკბილებული ურთიერთობა აქვს და ამის დარღვევა საჭირო.

რას ნიშნავს ტერმინი „ცნობადი სახე“? ჟურნალისტი იმაზე კი არ ფიქრობს, თუ როგორ გახადოს გადაცემა საინტერესო, არამედ იმაზე, როგორ გაყურებინოს გადაცემა, როგორ მიაჯაჭვოს შენი მზერა ეკრანს. კი არ გასმენინოს, არამედ, მიგაჯაჭვოს ცნობად სახეებს“.

ხალხმა უნდა მოისმინოს განსხვავებული აზრი და ამოირჩიოს უკეთესი. მედიისა და ხელისუფლების კავშირი დღეს ძალიან მტკიცეა. ძალაუფლების ამ ორ ტიპს შეხმატკბილებული ურთიერთობა აქვს და ამის დარღვევა საჭირო.

გოგი გვახარია – ანტიდასავლურობას ვერავინ დამნაშავეს, მაგრამ მინდა, ერთი ფაქტი გავიხსენო. ერთ-ერთ კრებაზე რადიო თავისუფლების“ ეროვნებით ბოსნიელმა, თუმცა, ამერიკელმა ქართული ბიუროს ხელმძღვანელმა, გვითხრა, კულტურა და ხელოვნება საერთოდ ამოგვეღო ჩვენი გადაცემიდან, რადგან, მისი თქმით, ეს არავის აინტერესებს. როდესაც შევეცადეთ აგვეხსნა, რომ ეს სხვა რეგიონია და აქ სხვა ინტერესებია, მან გვიპასუხა, რომ შესაძლოა, მართლაც პოპულარული იყოს, მაგრამ ასე, პორნოგრაფიაც პოპულარულია და რეიტინგს ისიც მოგიტანთო. იმის თქმა მინდა, რომ არ ვამართლებ ხელისუფლებას, რომელიც ზემოდან დაჰყურებს ხელოვნებას, მაგრამ მაინც ვფიქრობ, რომ ეს, გარკვეული თვალსაზრისით, ამერიკანიზაციის ერთ-ერთი მაგალითია. არ მგონია, რომ ამერიკა ასეთი ქვეყანა, ვფიქრობ, ეს არის იმ ამერიკული პოლიტიკური ჯგუფების აზრი, რომლებთანაც აქვს ურთიერთობა ჩვენს ხელისუფლებას. უბრალოდ, მათთვის, ინტელიგენცია, კულტურა, ხელოვნება – ეს ცნებები მეორეხარისხოვანია.

ინგრიდ დეხრავე, ნიდერლანდური ენისა და კულტურის ცენტრი – თუ საქართველოს აქვს ევროკავშირში შესვლის ამბიცია, მის კულტურაზე უარს ვერავინ იტყვის. ეს საქართველოშიც კარგად იციან. მე გამაკვირვა იმან, რომ საქართველოს ხელისუფლებას აქვს პროგრამა სახელწოდებით ქართული სეზონი“ და მასში ის ხელოვნები მონაწილეობენ, რომლებიც საკუთარ ქვეყანაში არ იფინებიან. აქ არ ტარდება მათი გამოფენები. თუმცა მათი ნამუშევრების ნახვის საშუალება აქვთ ვენეციაში, პარიზში, ბერლინში. მომავლისკენ მიმართული ხელოვნება იფინება ევროპაში – საზღვარგარეთ ვაჩვენებთ, თუ როგორი თანამედროვეები ვართ, მაგრამ საქართველოში ასეთი გამოფენები არ იმართება.

საქართველოს ხელისუფლების მიერ ევროკავშირისთვის წარსადგენი კულტურის შესახებ დაწერილი ტექსტები წავიკითხე და სულ წარსულზეა საუბარი. ჩემი აზრით, ნებისმიერი ქვეყნისთვის, თანამედროვე კულტურის განვითარება აუცილებელია. ძალიან მნიშვნელოვანია წარსულის მიღწევები და მოფრთხილება სჭირდება, მაგრამ თან ახალიც უნდა შევქმნათ. სირცხვილია მხოლოდ წარსულით სიამაყე და მხოლოდ ჩვენი წინაპრების შემოქმედებით კმაყოფილება. უფრო სიცოცხლისუნარიანი მიდგომაა, როცა შეგვიძლია ვიამაყო დღევანდელი პროდუქტით.

ლაშა ბაქრაძე, ისტორიკოსი, ეროვნული კინოცენტრი – კი, ამბობენ, რომ მემკვიდრეობის დაცვას ექცევა ყურადღება, მაგრამ დანამდვილებით შემოიძლია იმის თქმა, რომ კინომემკვიდრეობის დაცვას ჩვენს ქვეყანაში ყურადღება არ ექცევა. ბერლინში ვნახე სწორედ ქართული სეზონის“ გამოფენა. კოლხური ოქროს გვერდით არის დიდი მონიტორი, სადაც

აჩვენებენ საქართველოს შესახებ. ასეთი პრიმიტივიზმი, კომუნისტები რომ იღებდნენ ხოლმე ადრე, მას შემდეგ არსად მინახავს.

რატი ამაღლობელი – ყველა ხელისუფლებას თავისი ნიშან-თვისება აქვს. ხელისუფლებაში სოციალურად კასტრაცი ადამიანები მოდიან. მათ საზოგადოებასთან ურთიერთობა აღარ აქვთ და არც უნდათ. ადრე თუ გვქონდა მათზე ზემოქმედების სოციალური მექანიზმები, ახლა საერთოდ დაკარგეთ.

უნივერსიტეტის იდეა და ფუნქცია

მომხსენებელი:

გიგა ზაძანი

ფილოსოფოსი,
ი. ჭავჭავაძის სახელწიფო
უნივერსიტეტის
ასოცირებული
პროფესორი

ნესტან რატიანი

ფილოლოგიურ
მეცნიერებათა დოქტორი

ზაზა შათირიშვილი

ფილოლოგი და
კულტუროლოგი

მოღერაცია

დავით პაიჭაძე

30 მაისი, 2007 წ.

დავით პაიჭაძე – როდესაც ჩვენი დღევანდელი დისკუსიის თემაა **“უნივერსიტეტის იდეა და ფუნქცია”** მომხსენებლებს ვაცნობდი, ძალიან მიჭირდა პასუხის გაცემა კითხვაზე, თუ რაზე უნდა გვესაუბრა დღეს, ჩვენს უნივერსიტეტებზე თუ ზოგადად უნივერსიტეტზე. სიტყვას – უნივერსიტეტი“ ბევრნაირი გაგება აღმოაჩნდა.

საქართველოში სამი წლის წინ დაწყებულმა უმაღლესი განათლების რეფორმამ მედიაში საინტერესო გამოძახილი ჰპოვა – ერთი უნივერსიტეტის გარდა სხვა უმაღლესი სასწავლებლები აღარავის ახსოვს და მხოლოდ თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტზე და ხშირად კი, მის ბაღში მიმდინარე პროცესებზე საუბრობენ. მხოლოდ ამ პროცესების აღწერითა და ანალიზით ცდილობენ უმაღლესი განათლების რეფორმის გაგებასაც, რაც ერთნაირად უჭირთ როგორც ამავე მედია-პროდუქციის მომხმარებლებს, ისე, თავად რეფორმის ავტორებს, უფრო სწორად, მის განმახორციელებლებს ამ უნივერსიტეტის კედლებში. შესაძლოა, ამისი მიზეზი ის არის, რომ რეფორმების გატარება ერთმა შემადგენლობამ დაიწყო და შემდეგ სხვამ განაგრძო. ისიც მიფიქრია, რომ რეფორმა, ხშირად უფრო პრაქტიკული ამოცანების გადაჭრისკენ არის მიმართული. ახლო ხედით მიწვეს უნივერსიტეტში მიმდინარე მოვლენების ცქერა და სიამოვნებით მოვისმენდი იმ ადამიანების მოსაზრებებს, ვისაც ამ პროცესებთან დისტანცირებული მზერა აქვს.

დასაწყისში სიტყვას ბ-ნ ზაზა შათირიშვილს გადავცემ, რომლის ამავე სახელწოდების სტატია, გამოქვეყნებული კრებულში **“ქართული საზოგადოება და ევროპული ღირებულებები”**, აღმოჩნდა სწორედ სტიმული საიმისოდ, რომ გამოვხმაურებოდით იქ წამოჭრილ პრობლემებსა და თემატიკას.

ზაზა შათირიშვილი – დიდი მადლობა. უპირველეს ყოვლისა, დღევანდელი დისკუსიის სათაურს განვმარტავ. **“უნივერსიტეტის იდეა და ფუნქცია”** ევროპისა და ამერიკისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი სიტყვათშეთანხმებაა.

მცირე ისტორიული მიმოხილვის გარეშე, ალბათ, არაფერი გამოვა. პირველი წიგნი ამ თემაზე ჯონ ჰენრი კარდინალ ნიუმენს ეკუთვნის. უნივერსიტეტის იდეა და ფუნქცია“ 1852 წელს დაიწერა. ნიუმენი ინგლისური კულტურისა და საერთოდ, ანგლო-ამერიკული სივრცისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი ფიგურა გახლავთ. წიგნში, რომელიც უფრო თეორიულ-

პოლემიკური ხასიათისაა, ვიდრე ისტორიული, და რომელშიც ავტორი ევროპული უნივერსიტეტის იდეაზე საუბრობს, უნივერსიტეტის ჰოლისტური გაგებაა დაცული. მის სათავეებზე საუბრისას ნიუმენი უნივერსიტეტს ევროპულ მოვლენად განიხილავს, მის წინაპრად კი, ევროპაში ჯერ კიდევ XI-XII საუკუნეებში ჩასახული შტუდიუმ გენერალი⁴ მიაჩნია, როგორც მას შუა საუკუნეებში უწოდებდნენ. ყოველივე ამას თავისი წინაისტორია აქვს, რაზედაც დღეს ჩვენ აღარ შევაჩერებთ ყურადღებას.

აღსანიშნავია, რომ კარდინალი ნიუმენი გადამწყვეტ მნიშვნელობას ანიჭებს ცოდნის ერთიან გაგებას და ნაციონალური კულტურის გადაცემას. ნიუმენის თქმით, უმთავრესი მომენტი ალზრდა და თვითფორმაცია, რასაც გერმანელები ბილდუნგს⁵ უწოდებენ. უნივერსიტეტის უმთავრეს ფუნქციად მას, სწორედ, ნაციონალური კულტურისა და მისი ანტიკურ-ქრისტიანული საფუძვლების მცოდნე ჯენტლმენის ალზრდა მიაჩნია. მისი წიგნის მთელი რიგი თავებისა ეძღვნება თეოლოგიის მიმართებას ლიტერატურასთან, ფილოსოფიასთან, ფიზიკასთან, საერთოდ, ეკლესიის როლს, და ის იცავს უნივერსიტეტის ავტონომიასა და თავისუფლებას. საუბარია იმაზეც, რასაც ეწოდება „liberal arts“, და რაზეც ნესტან რატიანი, დარწმუნებული ვარ, უფრო ვრცლად ისაუბრებს. სამწუხაროდ, ჩვენთან ეს ცნება მთლად სწორად არ არის გაგებული. სიტყვასიტყვით რომ ვთარგმნოთ, ის თავისუფალ ხელოვნებებს⁶ ნიშნავს, მაგრამ თუ შინაარსობრივად ვთარგმნით, *artes liberales* არაპრაგმატულ დისციპლინებს ნიშნავს და შეიძლება ითქვას, რომ ჯერ კიდევ ანტიკურობიდან იწყება. არისტოტელესთან უკვე არის ამაზე საუბარი. ძალიან მოკლედ რომ ვთქვათ, მასში იგულისხმება ე.წ. ტრივიუმი და კვადრივიუმი. ტრივიუმი – ლოგიკა, ანუ დიალექტიკა, რიტორიკა, გრამატიკა, ის, რასაც მომავალში ჰუმანიტარული მეცნიერებები დაერქმევა, და კვადრივიუმი, რომელშიც შედიოდა არითმეტიკა, გეომეტრია, ასტრონომია და მუსიკა. ეს უკანასკნელი არა თანამედროვე, არამედ თეორიული გაგებით. მოგხსენებათ, ის, პითაგორადან მოყოლებული, მათემატიკურ დისციპლინად იყო აღიარებული.

უნივერსიტეტის განვითარებაში სამი ეტაპი გამოიყოფა – პირველია საეკლესიო უნივერსიტეტები. მიიჩნევენ, რომ XVI საუკუნემდე უნივერსიტეტები საეკლესიო იყო, თუმცა მათ ჰქონდათ ავტონომია. ეს კი იმას ნიშნავდა, რომ ისინი ადგილობრივი ხელისუფლებისგან დამოუკიდებლები იყვნენ. უნივერსიტეტებს მათ შიდა საქმიანობაში ადგილობრივი მოხელეების ჩარევისგან პაპის სპეციალური ბულა იცავდა. ავტონომიის დარღვევის შემთხვევაში ხშირად მიმართავდნენ დაცვისთვის უწმინდეს მამას, თუმცა ავეროიზმის შემოტევის მომენტებში ყოფილა ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც აუკრძალავთ არისტოტელეს ავეროისტული სწავლება.

ამის შემდეგ იწყება ყველაზე ხანგრძლივი პერიოდი, ნაციონალური ეტაპი, რომელიც, შეიძლება ითქვას, 1810 წელს

სრულდება. XVII-XIX საუკუნეების განმავლობაში უნივერსიტეტების ავტონომია იზღუდება სახელმწიფოს მიერ და უფრო მეტიც, უნივერსიტეტი დგება სახელმწიფოს სამსახურში. 1810 წელი კი იმით არის მნიშვნელოვანი, რომ ამ პერიოდში პრუსიის განათლების მინისტრი, ვილჰელმ ფონ ჰუმბოლდტი ბერლინის უნივერსიტეტის რექტორი ხდება და კვლევითი, კვლევაზე ორიენტირებული უნივერსიტეტის კონცეპტს აყალიბებს.

XIX საუკუნის ბოლოს, ამერიკაშიც კი, სადაც უნივერსიტეტები თავიდან არ ყოფილა კვლევაზე ორიენტირებული, მხოლოდ ისეთ სფეროებზე იყო ორიენტირებული, როგორიცაა „teaching“ და „public service“, ამ უკანასკნელში ბიზნესთან სერიოზული თანამშრომლობა და „community“ იგულისხმება, ძალიან საინტერესო პროცესი იწყება. კვლევის ჰუმბოლდტისეული იდეა ამერიკაშიც შედის. ამასწინათ ვათვალიერებდი სწორედ ერთ-ერთი ამერიკელი მეცნიერის სტატიას ამ თემაზე. მისი თქმით, რაც დღეს სიტყვაში უნივერსიტეტი იგულისხმება, თავისი სასემინარო ტიპებით, სპეციალური ლექციებითა და სავალდებულო მონოგრაფიებით, ყველაფერი გერმანული უნივერსიტეტისგან არის გადმოღებული.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რა ურთიერთობა ყალიბდება XX საუკუნის ამერიკაში „teaching“-ს, „public service“-სა და „research“-ს შორის. თუმცა, ვშიშობ, დღეს ამაზე საუბრის დრო არ გვექნება. მაგრამ აუცილებლად უნდა აღვნიშნო, რომ ის, რასაც დღეს უიდეო უნივერსიტეტს უწოდებენ, ამერიკულ სივრცეში მაინც, არის უნივერსიტეტი, რომელიც იმდენად უახლოვდება ბიზნეს-სექტორს, რომ უკვე თავადაც „market place“-ის მონაწილე ხდება და, შეიძლება ითქვას, რომ სერიოზულ ბიზნესზეც არის საუბარი. ცხადია, აქ დღეს წამყვან დარგებად აღიარებული ისეთი დარგები იგულისხმება, როგორიცაა ტექნოლოგიები, ბიოლოგია და ა.შ. ამერიკელი სპეციალისტები უნივერსიტეტების ბიზნესთან დაახლოებას ხშირად ხსნიან ნეოლიბერალური პოლიტიკით. ანუ, უნივერსიტეტების სახელმწიფოსთან ალიანსს, რაც სახელმწიფოს მხრიდან მათ დაფინანსებაშიც აისახებოდა, თანდათან ცვლის ამერიკული უნივერსიტეტის ბიზნესთან პირისპირ აღმოჩენა. ეს მისთვის სრულიად ახალი გამოწვევა იყო. ახლა ვმუშაობ სწორედ თემაზე უნივერსიტეტის ინსტიტუციონალური ისტორია ლიტერატურის განვითარების ჩრდილში“. მაინტერესებს გარკვეული დისკიპლინების განვითარება უნივერსიტეტში, მათი ასახვა ლიტერატურაში და თავად კაზმული ლიტერატურის ზეგავლენა უნივერსიტეტებზე. ამ მხრივ, XIX-XX საუკუნეებში ძალიან საინტერესო სურათი გვაქვს.

დავით პაიჭაძე – ძალიან საინტერესოა და კარგი იქნება, თუ ამ თემას მოგვიანებით ისევ დავუბრუნდებით. ახლა კი, ბ-ნ გიგას გადავცემ სიტყვას.

გიგა ზედანია – ზაზამ თავისი მოხსენება უნივერსიტეტების ისტორიაზე საუბრით დაიწყო. რასაკვირველია, მართლაც, ძალიან მნიშვნელოვანია, გავიხსენოთ შუა საუკუნეები, რადგან სწორედ ამ პერიოდში ყალიბდება ის, რასაც ჩვენ დღეს უნივერსიტეტს ვუწოდებთ. და მთავარი პრინციპი, რომელიც, ჩემი აზრით, უდევს საფუძვლად მის ჩამოყალიბებას, გაერთიანების პრინციპია. გავიხსენოთ, საიდან წამოვიდა თანამედროვე ლექციის იდეა. თავიდან პროფესორი კითხულობდა ტექსტს, მოგეხსენებათ, ნაბეჭდი ტექსტები იმ პერიოდში ძალიან იშვიათი იყო, და შემდეგ აკეთებდა მის ინტერპრეტაციას, ანუ, ლოგიკური საშუალებებით ათანხმებდა, ერთი მხრივ, წინასწარ ნაწერს და მეორე მხრივ, ლოგიკას, რომელიც იგივე იყო, რაც არისტოტელეს ფილოსოფია. უნივერსიტეტი ცოდნის ერთ სისტემაში მოქცევის შესაძლებლობას იძლეოდა.

უნივერსიტეტს თავდაპირველად განმარტავდნენ, როგორც საზოგადოების ენციკლოპედიას, და შეიძლება ითქვას, რომ შუა საუკუნეებში ის მართლაც იყო ენციკლოპედია ამ სიტყვის ეტიმოლოგიური გაგებით. რაც უფრო აქეთ გადმოვინაცვლებთ, მით უფრო იშლება ეს წრე, ერთიანი სისტემა და ხდება ის, რასაც სოციოლოგიაში ფუნქციონალურ დიფერენციაციას უწოდებენ. ანუ, გამოიყოფა განსხვავებული სფეროები, რომლებიც აღარ არის ერთმანეთთან არსებით კავშირში და მხოლოდ საკუთარ ლოგიკას მიყვება. დიფერენციაციის ამ პროცესს თითოეული ამ სფეროს შიგნით არნახული პროდუქტიულობა მოყვება. ამის მიღწევა გაერთიანებულ და ერთიან საზოგადოებაში შეუძლებელი იქნებოდა. უნივერსიტეტი ამ დიფერენციაციის პირობებშიც ინარჩუნებს თავის ფუნქციას, ოღონდ ახლა ის უკვე ისეთი ენციკლოპედია ხდება, რომლის სტატიებსაც ერთმანეთთან კავშირი აღარ აქვთ.

არსებობს ამ ერთიანობის აღდგენის ბევრი მცდელობა. ერთ-ერთი მათგანი სწორედ 1807-08 წლების ბერლინის უნივერსიტეტს უკავშირდება. მხოლოდ ერთ ფაქტს გავიხსენებ – ჰუმბოლდტს ამ შემთხვევაში ძალიან საინტერესო ფუნქცია ჰქონდა, მას ფიხტესა და შლაიერმახერს შორის დავა უნდა გადაეწყვიტა. ფიხტე რადიკალურად ნაციონალური პროექტის მომხრე იყო, შლაიერმახერი – უფრო ლიბერალურისა. ჰუმბოლდტმა არჩევანი შლაიერმახერის სასარგებლოდ გააკეთა და თქვა, რომ უნივერსიტეტის ფუნქცია ცოდნის უფუნქციო წარმოებაში მდგომარეობს, რაც იმას ნიშნავს, რომ ცოდნა, როგორც თავისთავადი მიზანი, არ უნდა იყოს მიზნული სხვა მიზანზე. მოგვიანებით ამას ეხმაურება ნიუმენიც, რომელიც ამბობს, რომ ცოდნის გამოსადეგობის პრინციპი ვერ გამოდგება უნივერსიტეტის განსჯის კრიტერიუმად. მაგრამ მე ყველაზე მეტად ის ნარატივი მაინტერესებს, რომლის ფარგლებშიც აქცევს ჰუმბოლდტი უნივერსიტეტის შესახებ საკუთარ მსჯელობას. ეს ნარატივი კი გულისხმობს

გონის არსებობას, რომელიც ვითარდება და რომლის განვითარების ეტაპშიც არის ჩანერილი უნივერსიტეტის განვითარება. ჩვენ ვიცით, რომ პარალელურად არსებობს ჰეგელის სისტემა, რომელიც ისტორიას ასევე წარმოიდგენს უნივერსალური გონის განვითარებად. ეს ყველაფერი ძალიან საინტერესოდ არის გადმოცემული ჟან ფრანსუა ლიოტარის ცნობილ ნიგნში „პოსტმოდერნული მდგომარეობა“, რომელშიც ლიოტარი ასკვნის, რომ ნავიდა ყოვლისმომცველი ნა რატივების დომინანტობის დრო და რომ, შესაბამისად, დღეს უკვე აღარ არსებობს არც ერთი თხრობა, არც ერთი ნარატივი, რომელიც მოიცავდა კაცობრიობის, გინდა ევროპის განვითარებას და მის ადგილზე ჩნდება ფრაგმენტული ნა რატივები. რალაც აზრით, მე ვიტყოდი, რომ ეს არის იმის დისკურსის დონეზე ასახვა, რაც მოხდა სოციუმის დონეზე, როდესაც დიფერენციაციაზე ვლაპარაკობდი. ანუ, ერთიანობის ისეთ მცირე ნაწილებად დაშლაზე, რომლებიც ერთმანეთთან არის დაკავშირებულნი, მაგრამ ერთიან იერარქიას უკვე აღარ ემორჩილება.

რა ფუნქცია შეიძლება შეიძინოს უნივერსიტეტმა ჩვენს ქვეყანაში, და არა მხოლოდ ევროპასა და ამერიკაში? მე აქ ვხედავ ერთ მნიშვნელოვან ფუნქციას, რომელსაც ის ჯერჯერობით არ ასრულებს, მაგრამ იმედი მაქვს, რომ მომავალში შეასრულებს. ვგულისხმობ რაციონალობისა და რაციონალიზაციის პროცესს, რომლის კატასტროფულ ნაკლებობასაც განვიცდით დღეს. საქმე ის არის, რომ ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, თუ რატომ იყო ერთიანი საზოგადოებრივი სისტემის ქვესისტემებად დაშლა ასეთი პროდუქტიული იმაში მდგომარეობს, რომ თითოეული ეს ქვესისტემა რაციონალობის საკუთარ სისტემაზეა აგებული, ანუ, მოქმედება ხდება არა ტრადიციაზე, არამედ გარკვეული ტიპის კრიტერიუმებზე მითითებით, რომლებიც გონების დიქტატს ემორჩილება. შესაბამისად, ის, რომ დღეს საქართველოში რაციონალიზაციის პროცესს ბევრ სფეროში არ შეუღწევია, პირიქით, ზოგჯერ შეიძლება, ისეთი შთაბეჭდილებაც კი დარჩეს ადამიანს, რომ ჩვენი საზოგადოება განმანათლებლობის ეპოქამდელი საზოგადოებაა და არა განმანათლებლობის ეპოქის, რაც, ჩემი აზრით, პრობლემური საკითხია. ამას ვხედავთ, როგორც ცალკეულ საზოგადოებრივ სფეროებში, ისე დისკურსის დონეზე. კიდევ ერთი პრობლემა, რომელიც არსებობს საქართველოში, მსჯელობისა და დელიბერატიულობის ნაკლებობაში მდგომარეობს. ვხედავ იმის ნაკლებობასაც, მსჯელობა ემორჩილებოდეს, როგორც ფაბერმასი იტყოდა, უკეთესი არგუმენტის იძულებათგარეშე იძულებას. ანუ, როდესაც ჩემი არგუმენტი უკეთესია და საზოგადოება მას ამის გამო იღებს და არა იმიტომ, რომ უმრავლესობით ვიმარჯვებ უმცირესობაზე, რაც, საქართველოში ჩვეულებრივი ამბავია. შესაბამისად, ჩემი აზრით, საქართველოში უნივერსიტეტმა სწორედ რაციონალობის ანკლავის ფუნქცია უნდა შეიძინოს. ის შე-

საძლოა არ გავრცელდეს მთელ საზოგადოებაზე, მაგრამ გავრცელდეს ქვეყნის მმართველ ელიტაზე, რომელიც ქვეყანას უახლოესი ოცი წლის განმავლობაში მართავს.

ნესტან რატიანი – ბევრი მიფიქრია ამ თემებზე. მაგრამ მიფიქრია არა მხოლოდ უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებლების, არამედ მათი კუთხიდანაც, ვინც შემოდის უნივერსიტეტში. რას მოელიან ახალგაზრდები უნივერსიტეტისგან? ალბათ, ფიქრობთ, რომ მათი მოლოდინის საგანი ცოდნა უნდა იყოს, მაგრამ ბევრი ახალგაზრდა სულაც არ ფიქრობს ასე. თუმცა, რასაკვირველია, ეს ყველა სტუდენტს არ ეხება. მაგრამ, მათი უმრავლესობა, მაინც, შეიძლება ითქვას, ინერციით შემოდის უნივერსიტეტში, რადგან ჩვენში დღემდე მიღებულია სკოლის დამთავრების შემდეგ უმაღლეს სასწავლებელში ჩაბარება. გასათვალისწინებელია მშობლების ფაქტორიც. მშობლების უმრავლესობისთვის უნივერსიტეტი პრობლემების გადაფასების ტოლფასია და ფიქრობენ, რომ მათ შვილს უსაქმურობისა და ქუჩაში დგომისგან დაიცავს. რა უნდა მიიღოს უნივერსიტეტში ინერციით შესულმა ადამიანმა, როცა მან ისიც კი არ იცის, რის მიღებას ელის. ან, მეორე შემთხვევაში, გადავადდება კი უნივერსიტეტში ჩაბარებით პრობლემა? ვისაც ქუჩაში დგომა უნდა, ის უნივერსიტეტში სწავლის პერიოდშიც იდგება ქუჩაში.

რაც შეეხება ცოდნას, ის, აბსტრაქტული და მერყევი ცნებაა, იმიტომ, რომ გაურკვეველია, რა შინაარსს ვდებთ მასში. ერთია, ცოდნა ცოდნისთვის და მეორე – ცოდნა, რომელიც ცხოვრებაში გამოსადეგი იქნება. ჩემი აზრით, ვერ გაამტყუნებ მას, ვინც ფიქრობს, რომ უნივერსიტეტმა მას ისეთი ცოდნა უნდა მისცეს, რომელიც შემდეგ ცხოვრებაში გამოადგება. ვერ გაამტყუნებ თუნდაც იმიტომ, რომ დღეს ძალიან იჩაგრება ჰუმანიტარული სპეციალობები და ესეც მიუთითებს საზოგადოების გარკვეულ ტენდენციებზე. როცა ვაბარებდი უნივერსიტეტში, მაშინ ძალიან პოპულარული იყო ჰუმანიტარული ფაკულტეტები. დღეს რომელი ფაკულტეტებია პოპულარული? ასეთებია: იურიდიული და ეკონომიკური, ანუ, ფაკულტეტები, რომელთაგანაც სტუდენტი შემდგომ მეტ სარგებელს ელის. გასაგებია, რომ სარგებელს ეძიებენ პროფესიის არჩევისას. ადრე ასეთი იყო ისტორიის ფაკულტეტი. ბევრი ისტორიკოსი შემდეგ რაიკომის მდივანი ხდებოდა. იმავე პერიოდში ყველაზე აქტიური როლი ჰუმანიტარულ ფაკულტეტებს ენიჭებოდა. ეროვნული იდეის გარშემო დაზარალებული ახალგაზრდები სწორედ ჰუმანიტარული ფაკულტეტების სტუდენტები იყვნენ. დღეს, გული მწყდება, მაგრამ ეს როლი ჩამოსცილდა ჰუმანიტარულ ფაკულტეტებს. ყოველ შემთხვევაში, 2003 წელს ყველაზე აქტიურები იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტები აღმოჩნდნენ, ოღონდ, მათ უკვე სულ სხვა იდეა აერთიანებდათ. ესეც მიუთითებს საზოგადოებაში არსებულ ტენდენციებზე.

რაც შეეხება ცოდნას, ის, აბსტრაქტული და მერყევი ცნებაა, იმიტომ, რომ გაურკვეველია, რა შინაარსს ვდებთ მასში. ერთია, ცოდნა ცოდნისთვის და მეორე - ცოდნა, რომელიც ცხოვრებაში გამოსადეგი იქნება.

ჩემი აზრით, როდესაც უნივერსიტეტის იდეასა და ფუნქციას ვსაუბრობთ, მათში, პირველ ყოვლისა, ცოდნას უნდა ვგულისხმობდეთ. ამ ეტაპზე ვმონაწილეობ პროგრამაში, რომელსაც ეწოდება „liberal arts“ და საქართველოში „liberal arts“-ის დაფუძნებას და განვითარებას გულისხმობს. ძალიან არ მინდა, რომ ვიღაცამ წლების შემდეგ თქვას, რომ არასწორად აირჩია პროფესია, არასწორად იცხოვრა და მიიღო ცოდნა, რომელიც მას ცხოვრებაში არ გამოადგა. მინდა, საქართველოში, რაც შეიძლება, ნაკლები იყოს ასეთი ადამიანი. პირიქით, მსურს, ბევრი ადამიანი ფიქრობდეს, რომ მან სწორად განსაზღვრა თავისი არჩევანი და შესაბამისად, უნივერსიტეტიც უნდა ამართლებდეს იმ იდეას და ფუნქციას, რომელსაც მისგან სტუდენტი მოეღოს.

ნოდარ ნათაძე – არიან ადამიანები, რომლებსაც აქვთ საიმისო პიროვნული მონაცემები, რომ კაცობრიობის სახელით შეეჭიდონ პრობლემას. ისინი თავიდანვე ფიქრობენ პრობლემის გადაჭრაზე. ასეთი კაცი ამ ფუნქციის მატარებელი უნივერსიტეტისთვის ბურჯი და ორიენტირია. არის სხვა ორიენტაციაც. გავიხსენოთ ფსიქოლოგიური სკოლა საქართველოში. წავიდა ადამიანი გერმანიაში, იქ მიიღო ცოდნა, სათანადო ექსპერიმენტებიც ჩაატარა, კლასიკური კანონზომიერებები აღმოაჩინა და საქართველოში დაბრუნებულმა სკოლა შექმნა. ის სკოლა იმ ცნობიერებით მუშაობდა, რომ ქართულ ფსიქოლოგიას კი არა, მსოფლიო ფსიქოლოგიის ერთ-ერთ დარგს ქმნიდა. ასეთი სკოლები იყო მათემატიკის, გეოლოგიის სფეროებშიც.

შუა საუკუნეების ევროპაში, კონტინენტურ ევროპაში, არ არსებობდა დემოკრატიის იდეა, მაგრამ უნივერსიტეტები ავტონომიური იყო. ვერც მეფე, ვერც ეპისკოპოსი და პაპი, ვერ ჩაერეოდნენ მის ცხოვრებაში. მაშინ უკვე ცნობილი იყო, რომ პედაგოგიურ და ათვისების პროცესთან დაკავშირებული პრობლემების გადაჭრა მხოლოდ პროფესორთა საბჭოს შეეძლო. ე.ი. უნივერსიტეტის ავტონომია, თავისი წარმოშობითვე, დემოკრატიული, ანუ პოლიტიკური რევოლუციის შედეგი კი არა, ტექნოლოგიის, სწავლების და სწავლის ტექნოლოგიის განვითარების შედეგი იყო. მინისტრის მიერ რექტორის და სამეცნიერო საბჭოს დანიშვნა ბუნებრივი განვითარების გზიდან ბარბაროსული გადახვევაა, მას სხვა კვალიფიკაცია არ აქვს.

სტუდენტებზე ყურადღების გამახვილება მართლაც ძალიან მნიშვნელოვანია. უნივერსიტეტისთვის განმსაზღვრელია, რას ეძებს სტუდენტი, რას მოეღოს. სტუდენტი კი ორ რამეს ეძებს – ჰქონდეს ცოდნის შესაძენი ადექვატური მომზადება, ანუ, უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ, თუ რაღაც არ ეცოდინება, უნდა შეეძლოს იმის მიგნება, სად წაიკითხოს და ჰქონდეს წაკითხულის აღსაქმელი აპარატი. უნივერსიტეტმა ასეთი აპარატი უნდა შესძინოს. და მეორე – სტუდენტი

ეძებს ჩამოყალიბებას, ქმნალობას. უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ ადამიანი სრულყოფილ და თანამედროვე ადამიანად უნდა გრძნობდეს თავს.

ნესტან რატანი – ბ-ნო ნოდარ, ჩემი აზრით, თქვენ გინდათ, რომ ამას ეძებდეს სტუდენტი. რამდენად უნდათ ეს თავად სტუდენტებს და რამდენად ფიქრობენ ისინი ამაზე, ეს სადავოა.

ნოდარ ნათაძე – სკოლის მოსწავლეც ვყოფილვარ, აბიტურიენტიც, სტუდენტიც, და მათთვისაც მისწავლებია. ის სურვილები, რომელზეც წელან ვსაუბრობდი, სტუდენტობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ადამიანის ოცნებაა. ვისაც დასახული მიზნის განხორციელების იმედი აქვს, ის ახორციელებს კიდევ მას, ვისაც არ აქვს – ვერა. ასე რომ, უნივერსიტეტი, რომელიც ამ ორ მიზანს არ უკმაყოფილებს სტუდენტს, არასრულფასოვანი უნივერსიტეტია და სტუდენტი იქ მხოლოდ პრაგმატული მიზნით შედის. ცოდნაში, რომელსაც სტუდენტი უნივერსიტეტისგან მოელის, რა თქმა უნდა, უკვე არსებით კომპონენტად არის შესული მეცნიერების დაუფლება.

ვიმეორებ, სტუდენტის თავისუფლება, პირველ ყოვლისა, ფსიქოლოგიური თავისუფლება, აუცილებელია. როდესაც ეუბნები, რომ მან თავისი იდეური ცხოვრება „second hand“-ის პირობებში უნდა გაატაროს, ის კაცად ვერ გაიზრდება, ყოველთვის საცოდავი და დაჩაგრული იქნება. ახალგაზრდამ უნდა იცოდეს, რომ ის დიდი მწვერვალებისკენ მსწრაფი ადამიანია, რომ, იმ შემთხვევაში, თუ ივარგებს, მას უმაღლესი მიღწევები ექნება. ამის გარეშე უნივერსიტეტები საერთოდ ზედმეტია. შეიძლება იყოს კოლეჯი, პროფტექნიკური სასწავლებელი, მაგრამ უნივერსიტეტი არ იქნება.

ნესტან რატანი – ბ-ნო ნოდარ, ნება დამრთეთ, მაინც საკუთარ აზრზე დავრჩე. ჩემი აზრით, თქვენ იმ ერთეულ ადამიანებს მიეკუთვნებით, რომლებმაც იცოდნენ, რას მოელოდნენ უნივერსიტეტისგან.

გია ნოდია, ფილოსოფოსი – რაც შეეხება დისკუსიის სათაურს, **„უნივერსიტეტის იდეა და ფუნქცია“**, ალბათ, უნდა იყოს იდეა და ფუნქციები, რადგან პრინციპულად შეუძლებელია უნივერსიტეტის ფუნქციები მხოლოდ ერთზე დავიყვანოთ. ეს ფუნქციები კონტექსტურია. დღევანდელ, 2007 წლის საქართველოში, შესაძლოა, რომელიმე ისეთი ფუნქცია იყოს მნიშვნელოვანი, რომელიც სხვა კონტექსტში არ იქნებოდა მნიშვნელოვანი. ფუნქცია, როგორც მოგახსენეთ, ბევრია, მაგრამ რომელია მათგან დღეს პრიორიტეტული? იდეა კი, ის არის, რაც თითქოს, ადამიანების ცნობიერებაში უნივერსიტეტის ადგილს, გარკვეულ ღირებულებას უნდა განსაზღვრავდეს. აქ, ალბათ, თვითონ უნივერსიტეტების პროფესორის აზრები და წუხილებიც უნდა გავითვალისწინოთ. აქ წარმოდ-

უნივერსიტეტი, გარკვეულწილად, არის მონასტერი, ინტელექტუალური სტანდარტების შემქნელი ადგილი, სადაც ინტელექტუალური თავისუფლებაა. მაგრამ ასეთ ადგილს პატრონი სჭირდება. ასეთი პატრონია ხან ეკლესია, ხან – სახელმწიფო და ხანაც – ბიზნესი. უნივერსიტეტს თავისი იდეის დასაცავად პატრონებთან – რომლებიც მას მუდმივად კარნახობენ თავიანთ წესებს – გამუდმებული ბრძოლა სჭირდება. უნივერსიტეტი მუდმივად იბრძვის თავისი იდეის დასაცავად.

გენილი სქემის მიხედვით, უნივერსიტეტი ჯერ თეოლოგიური სკოლის, ეკლესიური დაწესებულების ჩარჩოებში მოიაზრებოდა, შემდეგ სახელმწიფოს იდეის გამომხატველი იყო, დღეს კი, უკვე უიდეო უნივერსიტეტზე საუბრობენ.

მე ასე ვიტყვდი – უნივერსიტეტს ადრე ეკლესია პატრონობდა, ის იყო მისი დამცველი და თავის იდეოლოგიასაც კარნახობდა, შემდეგ ეს ფუნქცია სახელმწიფომ იკისრა და შესაბამისად, უნივერსიტეტი სახელმწიფოს იდეოლოგიის გამტარებელი გახდა. დღეს კი, მას არ ჰყავს ერთი ინსტიტუციონალური პატრონი. ჩემი აზრით, ამ სქემის უკან ამერიკულ უნივერსიტეტებში ნეოლიბერალური იდეოლოგიის გაძლიერებით გამოწვეული ნუხილი დგას. მაგრამ, არის სხვა იდეაც და ამის მაგალითად შეგვიძლია მივიჩნიოთ შლაინმახერისა და ფიხტეს კამათი. ამ კამათის შედეგი ეწინააღმდეგება ზაზას მიერ წარმოდგენილ სქემას. ფიხტეს სურდა, რომ უნივერსიტეტი ცალსახად ყოფილიყო ნაციონალისტური იდეისა და სახელმწიფოს იდეოლოგიის გამტარებელი, შლაინმახერს განსხვავებული შეხედულება ჰქონდა. გამოდის, რომ სწორედ მისმა აზრმა გაიმარჯვა. გიგამაც თქვა და დავეთანხმები, უნივერსიტეტის იდეა არის, იყოს ცოდნის ტაძარი, ეს შეიძლება ძალიან გაცვეთილი სიტყვებია, მაგრამ ასეა. უნივერსიტეტი, გარკვეულწილად, არის მონასტერი, ინტელექტუალური სტანდარტების შემქნელი ადგილი, სადაც ინტელექტუალური თავისუფლებაა. მაგრამ ასეთ ადგილს პატრონი სჭირდება. ასეთი პატრონია ხან ეკლესია, ხან – სახელმწიფო და ხანაც – ბიზნესი. უნივერსიტეტს თავისი იდეის დასაცავად პატრონებთან – რომლებიც მას მუდმივად კარნახობენ თავიანთ წესებს – გამუდმებული ბრძოლა სჭირდება. უნივერსიტეტი მუდმივად იბრძვის თავისი იდეის დასაცავად. ამ აზრით, რალაცები იცვლება, მაგრამ იდეა უცვლელი რჩება.

ბადრი შარვაძე, გამომცემელი – ალბათ, უფრო აქტუალური იქნებოდა, თუ დღევანდელ საქართველოში არსებულ საუნივერსიტეტო პრობლემებზეც ვისაუბრებდით. ქართველი ხალხის რეალური შესაძლებლობები, გამომდინარე მისი ისტორიული გამოცდილებიდან, სამწუხაროდ, ისეთია, რომ ვერ უპასუხებს იმ ამოცანებს, რომლებიც შეიძლება დაისვას უნივერსიტეტში. ქართულ უნივერსიტეტში წლების განმავლობაში მზადდებოდა და ახლაც შეიძლება მომზადდეს კადრები ნებისმიერ სფეროში, რომლებიც მსოფლიოს ნებისმიერ სტრუქტურაში შეიძლება იყვნენ ინტეგრირებულნი. არ ვიცი, დღეს ეს რამდენად მიიღწევა ზუსტ მეცნიერებებში. თუმცა, ცოტა უფრო გლობალურად რომ შევხედოთ, რაც შეეხება თავისთავადი ღირებულების მქონე ცოდნას, იმ საკაცობრიო პრობლემების გადამწყვეტ ცოდნას, რომელზეც ბ-ნი ნოდარი საუბრობდა, მისთვის საფუძველი საქართველოში არასოდეს არსებულა. არც იმ ე.წ. ალორძინების ხანაში, რომელიც აბსოლუტურად მითოლოგიზებულია.

გიგა ზედანია – რამდენიმე შენიშვნა მაქვს ბ-ნ ნოდარის გამოსვლასთან დაკავშირებით, მაგრამ მანამდე მინდა დავეთანხმო ბ-ნ გიას გამოსვლას და ამ პრობლემატიკის მისეულ ანალიზს. რაც შეეხება ავტონომიის საკითხს, შუა საუკუნეებში უნივერსიტეტი არ ყოფილა ავტონომიური. შუა საუკუნეებში მისი რექტორი სასულიერო ხელისუფლებას ემორჩილებოდა. დღევანდელ საქართველოში კი, შეგახსენებთ, რექტორს მინისტრი არ ნიშნავს. იყო ასეთი ორი გარდამავალი წელიწადი, როდესაც ინიშნებოდა რექტორი, ოღონდ არა მინისტრის, არამედ პრეზიდენტის მიერ. დღეს ყველა აკრედიტებული უნივერსიტეტის რექტორი არჩეულია.

ბ-ნი ნოდარი მეორეხარისხოვნობის განცდაზე საუბრობდა. ეს, მართლაც, მნიშვნელოვანი პრობლემაა, მაგრამ არა მარტო საქართველოში, არამედ, ყველა იმ ქვეყნის, რომელიც არ არის დასავლურის ნაწილი და დასავლურ მოდელზე ცნობიერი ორიენტაცია უხდება. ამისი ძალიან კარგი მაგალითია კარაშინისა და პუშკინის დროინდელი ორიენტაცია. ისინი ვოლტერს იღებენ, მაგრამ როდესაც ვოლტერი ადამიანის გონებაზე საუბრობს, პუშკინი ლაპარაკობს ევროპულ ცივილიზაციაზე, როდესაც ვოლტერი აკვიატებული იდეებისაგან დამოუკიდებლად აზროვნებაზე საუბრობს, პუშკინი ევროპელების მსგავსად აზროვნებაზე ლაპარაკობს. ამ გამონათქვამებს შორის არსებული სერიოზული განსხვავება იმაზე მიუთითებს, რომ არც რუსული კულტურა განიხილებოდა იმ დროისთვის ევროპულის ნაწილად. პუშკინს ჰქონდა ამის კომპლექსი და ის გამონაკლისი არ ყოფილა. ასეთივე მოტივი მეორდება ჩვენთანაც. ცნობიერი ორიენტაცია ხდება იმ ინსტიტუტზე, რომელიც ჩვენში არ წარმოქმნილა და არსებობს მუდმივი სიმულირების საფრთხე. არსებობს საფრთხე, რომ როგორც აქამდე, ამის შემდეგაც გვექნება უნივერსიტეტი, რომელიც ახდენდა სიმულაციას. გამოდიოდა სტატიების კრებული, რომელსაც არ ჰქონდა ღირებულება, იკითხებოდა ლექციები, რომლებიც არ აკმაყოფილებდნენ ცოდნის გაცემის ფუნქციას. უნივერსიტეტი, ისევე როგორც ბევრი სხვა საზოგადოებრივი ინსტიტუტი, საქართველოში დღესაც სიმულირების რეჟიმში მუშაობს.

უნივერსიტეტი, ისევე როგორც ბევრი სხვა საზოგადოებრივი ინსტიტუტი, საქართველოში დღესაც სიმულირების რეჟიმში მუშაობს.

ნოდარ ნათაძე – ჩემი სტუდენტობის დროს ლექციების 40 პროცენტი შესაძლოა, იყო კიდევ სიმულაცია, მაგრამ, 60 პროცენტი ნამდვილად იყო ცოდნის მომცემი.

გიგა ზედანია – 90-იან წლებში ეს პროცენტული მაჩვენებელი, ალბათ, ბევრად უფრო კონტრასტულად გამოიყურებოდა, თუმცა ბოლო პერიოდში, ჩემი აზრით, საპირისპირო მიმართულებით დაიწყო მოძრაობა. მაგრამ ეს პრობლემა ერთ და ორ წელიწადში არ გადაწყდება.

დღევანდელ უნივერსიტეტს მომავალი არ აქვს, იმიტომ, რომ სკოლაა ასეთ დღეში.

მერაბ ჯიბლაძე, ფიზიკოსი – თქვენ ფილოსოფოსი ბრძანდებით და თქვენს მიერ მიღებული ცოდნის მიხედვით მსჯელობთ. მე ფიზიკოსი გახლავართ. ჩემი პედაგოგი ნობელის პრემიის ლაურეატი გახლდათ და იმ ცოდნიდან გამომდინარე ვისაუბრებ, რომელიც მე მაქვს თავის დროზე მიღებული. ერთი რამის თქმა შემიძლია, ყველაფერი გაკეთდა საიმისოდ, რათა საქართველოში უნივერსიტეტი დახურულიყო. დღეს საქართველოში უნივერსიტეტი აღარ არსებობს.

დღეს ისეთ მდგომარეობაშია სკოლა, რომ უნივერსიტეტის აღორძინების იმედიც კი აღარ არსებობს. უარი ვთქვი უნივერსიტეტში გამოცხადებულ კონკურსებზე, რადგან არ მინდოდა არარსებული უნივერსიტეტის პროფესორი ვყოფილიყავი. შარშანწინ პირველკურსელებთან ვკითხულობდი ლექციებს. მათმა 70 პროცენტმა მე-7 კლასის პროგრამაც კი არ იცოდა. წელს უარესი მდგომარეობაა. უარი ვთქვი უნივერსიტეტში დარჩენაზე და სკოლაში დავიწყე მუშაობა. მერვე, მეცხრე და მეათე კლასებში შევდივარ და ყველგან ერთნაირი უცოდინრობა მხვდება. მერვე და მეთექვსისეულს ვერ გაარჩევთ ერთმანეთისგან ცოდნის დონით. არის რამდენიმე ნიჭიერი და მონდომებული ბავშვი, დანარჩენების სწავლისადმი მოტივაცია კი, მხოლოდ ერთი რამით შემოიფარგლება – მას უნივერსიტეტის იმ ფაკულტეტზე სურს ჩაბარება, რომელიც გამდიდრებაში დაეხმარება. ასეთი ფაკულტეტი უნივერსიტეტში ორია, ყველას ან მენეჯერობა, ან იურისტობა სურს, იმიტომ, რომ ხედავენ, როგორ ცხოვრობენ მოსამართლეები და პროკურორები.

დღევანდელ უნივერსიტეტს მომავალი არ აქვს, იმიტომ, რომ სკოლაა ასეთ დღეში.

დავით პაიჭაძე – მაგრამ სკოლა ასეთ დღეშია 90-იანი წლების შემდეგ.

მერაბ ჯიბლაძე – ასეთი ვითარება ადრე არ ყოფილა. პირველ და მეორე კურსელებს შორის უფსკრულია, და ეს ახალი სტანდარტების მისაღები გამოცდების შემოსვლის შემდეგ დაიწყო.

რაც შეეხება ბ-ნ ნოდარის ნათქვამს იმის შესახებ, რომ ჩვენ უნივერსიტეტისგან ველოდით ერთს – ვყოფილიყავით ისეთები, რომ შემდეგ დამოუკიდებლად შეგვძლებოდა ცოდნის მიღება – ვეთანხმები. თუ რამე ვისწავლე, ჩემს მასწავლებლებთან კამათში ვისწავლე. იმიტომ, რომ მთავარი აზროვნების განვითარება და წიგნზე მუშაობის უნარის განვითარება იყო. დღეს წიგნი აღარავის აინტერესებს, ის კომპიუტერმა შეცვალა. ჩვენთან უნივერსიტეტი მხოლოდ ფორმალურადღა არსებობს. რეალური სიტუაცია, სამწუხაროდ, ასეთია.

მამუკა ჯიბლაძე, მათემატიკოსი – კატეგორიულად არ ვეთანხმები ბ-ნ მერაბ ჯიბლაძის და მისი თაობის მეცნიერების პოზიციას. ეს, ჩემი აზრით, უზნეო პოზიციაა. უნივერსიტეტის

განვითარების ახალ ეტაპზე მუშაობაზე უარის თქმით მათ ქართულ მეცნიერებას უდიდესი ზიანი მიაყენეს. ამ თაობის ბევრმა წარმომადგენელმა შეგნებულად თქვა უარი კონკურსში მონაწილეობაზე, რადგან მიაჩნიათ, რომ მათი მონაწილეობის გარეშე რეფორმა არ ჩატარდება და კრახით დასრულდება. ისინი მაზოხისტური სიამოვნებით ელიან ამ დღეს. ჩემი აზრით, ახალი თაობისადმი ასეთი დამოკიდებულება არასწორია. მათ, პირიქით, ახალგაზრდებს უნდა დაანახონ დაშვებული შეცდომები. მათემატიკის ინსტიტუტში რეფორმების ჩამოლას არ ველოდებით. ჩვენ მუდმივად ვატარებთ სემინარებს ახალგაზრდებისთვის, რომელიც ძალიან მეცოდებიან ასეთი ქაოსური სიტუაციის გამო და ვმუშაობთ მათთან. ასე უნდა გამოიზარდოს ახალი თაობა.

ნინო ჯაფარიძე, ფსიქოლოგი – ქართულ სიმანდვილეში მართლაც არის ტენდენცია, რომ ყველას ნასწავლი შვილი“ და დიპლომიანი სასიძო“ უნდა ჰყავდეს. ვერაფერს ვხედავ საწინააღმდეგოს იმაში, ფაკულტეტზე 700 სტუდენტი ირიცხებოდეს. სულაც არ არის აუცილებელი, ყველა მათგანი პროფესიონალი აღიზარდოს. საამისო მოთხოვნა, არც საუნივერსიტეტო და არც სხვა ბაზარზე, არასოდეს ყოფილა. ყოველთვის იყო ორიენტაცია, გაეზარდათ, თუნდაც, ათამდე პროფესიონალი, მეტს ვერც დაასაქმებდნენ. და მოტივაციას რაც შეეხება, თვითონ პროფესორებს უნდა ჰქონდეთ სტუდენტებისთვის მოტივაციის შექმნის უნარი, გაუჩნდეთ ძიების სურვილი. სტუდენტი უნივერსიტეტში იმ ღირებულებებს იღებს, რომელთა მატარებელიც არის მისი ლექტორი. თუ მას ამ ღირებულებების შეთვისებისა და ძიების სურვილი აქვს, ის თავადაც გაიზრდება.

ნესტან რატიანი – თუ ამ სურვილით შემოდის უნივერსიტეტში, ბუნებრივია, ძიებასაც დაიწყებს და აუცილებლად მიიღწევს კიდევ შედეგს.

ნინო ჯაფარიძე – ჩვიდმეტი წლის ბავშვები, ხშირად, საკუთარი სურვილით არც შედიან უნივერსიტეტში. ჩვენ მინისოციუმებში ვცხოვრობთ და იგი განაპირობებს სწორედ ჩვენს ისეთად ყოფნას, როგორებიც ვართ. მინისოციუმს ვერ შევცვლით. ამის ილუზია ნუ გვექნება. ასე, ერთი ხელის მოსმით ვერაფერს გადავაკეთებთ. ვიმეორებ, ალბათ თითოეული პროფესორი უნდა შეეცადოს, გაუღვივოს სტუდენტს ძიებისა და საკუთარ თავზე მუშაობის სურვილი. სხვას ჩვენ სტუდენტებს ვერაფერს მივცემთ. მეც ლექტორი ვარ და მქონია მათთან ურთიერთობა.

ნანა კვარაცხელია – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტში ვმუშაობ და მიმაჩნია, რომ მთელი რეფორმა მხოლოდ სტრუქტურების ცვლილებაში გამოიხატება. მოგეც-

სენებათ, ჩამოყალიბდა დეპარტამენტები. მათმა ხელმძღვანელებმა ჯერაც არ იციან თავიანთი ფუნქციები, არადა, სხვა პროფესორებთან შედარებით 4-5-ჯერ მეტი ხელფასი აქვთ. ეს დანარჩენი პროფესორების გალიზიანებას იწვევს. დეპარტამენტების შექმნისა და მათი ხელმძღვანელების შერჩევის პროცესიც, ჩემი აზრით, არასწორად წარიმართა. ნაცვლად იმისა, რომ დეცენტრალიზაცია მომხდარიყო, მთლიანად ცენტრალიზებულია ყველაფერი. მონოპოლია აქვს პატარა ჯგუფს და ფაკულტეტების იგნორირება ხდება. იმის ნაცვლად, რომ ფაკულტეტს დამოუკიდებლობა შეეძინა, ის მთლიანად დამოკიდებული გახდა იერარქიულ სტრუქტურებზე. ასე რომ, მართალია ამბობენ, რომ უმაღლესი განათლების რეფორმა წარმატებით მიმდინარეობს, ჩემი აზრით, მან სრული კატასტროფა გამოიწვია.

გიგა ზედანია – ერთი რამ მინდა დავაზუსტო – როდესაც უნივერსიტეტზე ვსაუბრობთ, ამაში ავტონომიური წარმონაქმნი იგულისხმება. თუ თქვენსავით ბევრი ფიქრობს, საკუთარი წარმომადგენლის გადარჩევა ნებისმიერ სტრუქტურაში შეგიძლიათ. და კიდევ, გთხოვთ, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტის გამოცდილებას ნუ გავავრცელებთ სხვა უნივერსიტეტებზე. დღეს რამდენიმე უნივერსიტეტი გვაქვს.

დავით პაიჭაძე – ვისაც აინტერესებს უნივერსიტეტის ისტორია, შეგიძლიათ წაიკითხოთ მიხეილ ჭაბაშვილის მოგონებები. ამ წიგნში არაჩვეულებრივად ჩანს უნივერსიტეტში არსებული ტრადიციები. აქ არ არის საუბარი ერთ ტრადიციაზე. მე კლასიკური ფილოლოგიის ფაკულტეტი მაქვს დამთავრებული, ახლა ჟურნალისტიკის ფაკულტეტზე ვმუშაობ. გარემო, სადაც სწავლა მიწევდა, აბსოლუტურად განსხვავებულია იმ გარემოსგან, სადაც ახლა ვმუშაობ, გინდა სტუდენტებთან დამოკიდებულების, გინდა, საერთოდ, ურთიერთობის წესებისა და ფუნქციების თვალსაზრისით. წელან ბ-ნმა ნოდარმა „second hand“-ის ადამიანი ახსენა. ასეთი ადამიანები წლების განმავლობაში იზრდებოდნენ ჟურნალისტიკის ფაკულტეტზე და ძალიან ძნელია ამის შეცვლა.

საზოგადოება და სამოქალაქო პასუხისმგებლობა¹

ლაშა ბაქრაძე – დღეს შევეცდებით ვისაუბროთ თემაზე – საზოგადოება და სამოქალაქო პასუხისმგებლობა. გერმანულში დღევანდელი დისკუსიის სათაური ცოტა უფრო საინტერესოდ ჟღერს. სიტყვა „Einmischung“ (ჩარევა) იქ შემთხვევით არ არის ნახსენები. ეს ჰაინრიხ ბიოლის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი სიტყვაა, შეიძლება ითქვას, რომ ბიოლის ფონდის ერთ-ერთი ლოზუნგაცაა. ჩარევა სასურველია – ამბობდა ჰაინრიხ ბიოლი. სიტყვა ანგაჟირებული² ქართულში, რატომღაც, მხოლოდ ნეგატიურად აღიქმება. დასავლეთში ის არ ნიშნავს მხოლოდ და მხოლოდ ცუდს.

ჩვენ ვნახეთ ფილმები², ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საგულისხმოა კატარინა ბლუმის შეღავათი ლირსება³. ამ რომანის შემდეგ გერმანული მემარჯვენე საზოგადოება განსაკუთრებულად გააქტიურდა და ბიოლს ტერორისტების ქომაგს უწოდებდა. გერმანიაში არსებობს პოლიტიკურ აქტუალობასთან დაკავშირებული მწერლების მთელი რიგი. შეიძლება გავიხსენოთ ბიუხნერი, ბრეხტი, ბიოლი. ეს ძალიან მნიშვნელოვანი იყო 1945 წლის გერმანიაში, როგორც გერმანულ ლიტერატურასა და ხელოვნებაში უწოდებდნენ, „Stunde Null“, ანუ, ათვლის ნულოვანი წერტილის დადგომის შემდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ კრიტიკა ძალიან დიდი იყო, ასეთი ნულოვანი პერიოდი სხვა დროს გერმანულ ლიტერატურაში არასოდეს არსებულა. 1945 წელს, პირველი ლიტერატურა, რომელიც გერმანიაში მასობრივად გამოიცა, იყო მათი ლიტერატურა, ვინც გარე ან შინაგან ემიგრაციაში იყო წასული.

მაგრამ შემდეგ, ამავე წელს გაჩნდა მწერლების ახალი თაობა. ბიოლი წერდა, რომ 1945 წლის შემდეგ, თუნდაც, ნახევარი გვერდი ტექსტის დაწერა დაუფერებლად ძნელი იყო. ეს სიტყვები კიდევ უფრო გამძაფრებული აქვს თეოდორ ადორნოს, რომელიც საერთოდ კითხვის ნიშანს უსვამს ოსვენციმის შემდეგ ლექსების წერის შესაძლებლობას. მიუხედავად ამისა, წერენ, და შეიძლება ითქვას, სხვანაირად წერენ. გერმანიაში ენას თავიდან იგონებენ, იმიტომ, რომ ის ენა, რომლითაც მანამდე გერმანელები საუბრობდნენ, ნაცისტების მიერ იმდენად იყო ნახშიარი პირდაპირი თუ გადატანითი მნიშვნელობით, რომ ამ ენაზე წერა ძალიან ძნელი იყო.

მომხსენებელი:

რატი ამაღლოპალი

პოეტი

ნაირა ბელაშვილი

მწერალი, კავკასიური
სახლის“ ხელმძღვანელი

მოღერაცია

ლაშა ბაქრაძე

19 დეკემბერი, 2007 წ.

ბიოლი წერდა, რომ 1945 წლის შემდეგ, თუნდაც, ნახევარი გვერდი ტექსტის დაწერა დაუფერებლად ძნელი იყო.

გერმანიაში ენას თავიდან იგონებენ, იმიტომ, რომ ის ენა, რომლითაც მანამდე გერმანელები საუბრობდნენ, ნაცისტების მიერ იმდენად იყო ნახშიარი პირდაპირი თუ გადატანითი მნიშვნელობით, რომ ამ ენაზე წერა ძალიან ძნელი იყო.

1. საჯარო დისკუსია გაიმართა ჰაინრიხ ბიოლის ფონდისა და საქართველოში გოეთეს ინსტიტუტის მიერ ჰაინრიხ ბიოლის 90 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი კვირეულის ფარგლებში.
2. ჰაინრიხ ბიოლის 90 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი კვირეულის პროგრამის ფარგლებში გაიმართა ფილმების „კატარინა ბლუმის დაკარგული ლირსება“, „კლოუნის თვალთახედვით“, „ჰაინრიხ ბიოლი საბჭოთა ვარსკვლავი“, „ჯგუფური პორტრეტი ქალთან ერთად“ ჩვენება.

ინტელექტუალებმა ფაშიზმის შემდეგ იდეოლოგიური ნაგვის გატანის ზეგრძელი და გრძელვადიანი სანიტარული სამუშაო შეასრულეს და მერე განსაზოგადოებრივად მათი როლი“.

ისევ ენას დაეუბრუნდები. ვოლფგანგ ბორხერტი, იმ დროის ერთ-ერთი საუკეთესო გერმანელი მწერალი, წერდა, რომ მათ არ სჭირდებოდათ მწერლები კარგი გრამატიკით. კარგი გრამატიკისთვის მოთმინება გვაკლია. გვჭირდება ისინი, ვინც ხეს ხეს უწოდებენ, დედაკაცს – დედაკაცს, არას ამბობენ და კის, ხმამაღლა და მკაფიოდ, და სამჯერ, თანხმობითი კილოს გარეშე.“ მართლაც, ძალიან კარგი მწერალია და ყველას გირჩევთ მის ნაკითხვას, რადგან დღესაც ძალიან აქტუალურია მისი ნაწერები.

წარსულის დაძლევიდან თანამედროვეობის კრიტიკამდე ერთი ნაბიჯია და ამ მწერლების რიცხვიც თანდათან სულ უფრო იზრდებოდა; მათ შემდეგ უერთდებოთ გიუნტერ გრასი და სხვები; გიუნტერ გრასი და ჰაინრიხ ბიოლი ძალიან ახლოს დგანან ერთმანეთთან, როგორც პოლიტიკაში ანგაჟირებით, ისე ბევრ სხვა საკითხშიც, ქმნიან საზოგადოებრიობას“ (*Gemeinschaft*), ქართულად არ გვაქვს სხვა შესატყვისი. ეს ადამიანები თავიანთი ლიტერატურის საშუალებით ჩაენაცვლებიან საზოგადოებას. ამას სპეციალურად ვუსვამ ხაზს, რადგან, საქართველოშიც ასეთი ვითარებაა, სერიოზული პრობლემა გვაქვს იმის გამო, რომ საზოგადოება ჯერ კიდევ არ არის ჩამოყალიბებული. ასეთ დროს კი, სწორედ შემოქმედი ადამიანების ზურგზე გადადის ის, რაც საზოგადოებამ უნდა იკისროს ხოლმე და რაც გააკეთა გერმანულმა ლიტერატურამ, გერმანულმა მედიამ და ა.შ. და ნელ-ნელა ჩამოყალიბდა საზოგადოება. ამის შესახებ ძალიან კარგად წერს ჰანს მაგნუს ენცენსბერგერი – ინტელექტუალებმა ფაშიზმის შემდეგ იდეოლოგიური ნაგვის გატანის ზეგრძელი და გრძელვადიანი სანიტარული სამუშაო შეასრულეს და მერე განსაზოგადოებრივად მათი როლი“. ალბათ, შეიძლება ამ ტერმინის მოხმობა, რაც საზოგადოებაზე მათი ფუნქციის გადატანას ნიშნავს.

საქართველოში ენჯეოების³ შექმნა, ნაწილობრივ მაინც, შეიძლება ითქვას, დასავლეთიდანაც იყო თავისმოხვეული. ეს ორგანიზაციები გახდა საფუძველი იმ საზოგადოებისა, რასაც ჩვენ სამოქალაქო საზოგადოებას ვეძახით. ასე რომ, ეს რთული პროცესი, რომელიც გერმანელებმა გაიარეს, ჩვენც უნდა გავიაროთ. და ამ პერიოდში ძალიან მნიშვნელოვანია ინტელექტუალთა აქტიურობა საზოგადოების ჩამოსაყალიბებლად, რომელიც მერე გადაინაწილებს იმ ტვირთს, რომელიც ჩვენ ყველამ უნდა ვატაროთ. ამიტომ, დღეს ჩვენ აქ გვყავს მონვეული საზოგადოებრივ ცხოვრებაში აქტიურად ჩართული ორი ინტელექტუალი. სამწუხაროდ, ბატონი გია ნოდია, რომელიც ასევე მონვეული იყო მომხსენებლად, დღევანდელ ჩვენს შეხვედრას ვერ დაესწრება. სამწუხაროა, როდესაც სახელმწიფოსთან დაახლოებული ინტელექტუალები ვერ მონაწილეობენ ასეთ დისკუსიებში. პირველ რიგში ქ-ნ ნაირა გელაშვილს მივცემ სიტყვას, რათა გაგვიზიაროს საკუთარი აზრი სამოქალაქო პასუხისმგებლობის შესახებ.

3. NGO - არასამთავრობო ორგანიზაციები

ნაირა გელაშვილი – მე მინდა ამ ფილმზეც⁴ ვისაუბროთ, რომელიც ცოტა ხნის წინ ვნახეთ. ალბათ, ყველამ კარგად შეიგრძენით ის დამთრგუნველი ატმოსფერო, რომელსაც გადმოსცემს ეს ფილმი. თვალთვალისა და მეთვალყურეობით აღბეჭდილი ატმოსფერო, სადაც უცხოელ, და მით უმეტეს, გამოჩენილ ადამიანთან შეხვედრა და საუბარი უკვე ნიშნავდა სერიოზულ უსიამოვნებასა და რისკს. სწორედ ასეთ ატმოსფეროში იყო ჩამოსული ჰაინრიხ ბიოლი 1972 წელს თბილისში. თქვენ იცით წრე, რომელსაც მაშინ ბიოლი ეწვია. ბედნიერი ხანა იყო, ყველანი ცოცხლები იყვნენ – ბატონები ზურაბ და ნოდარ კაკაბაძეები, ბუბა ყარალაშვილი, დათო დავლიანიძე. ისინი ევროპული მასშტაბის გერმანისტები და ჩვენი, ქართული გერმანისტის შემქმნელები და ბურჟუები იყვნენ. მართლაც შეგეძლო მხრებგაშლილი დახვედროდი დიდი მასშტაბის პიროვნებას, იმიტომ, რომ იგი თავის ტოლებსა და სწორებს ხვდებოდა. ჩვენი ერთ-ერთი მიზანი ბატონი ბიოლის გივი მარგველაშვილთან შეხვედრის მოწყობა იყო. ეს შეხვედრა ჩვენთან, სახლში, წიგნებით გამოჭედილ ერთოთახიან ბინაში შედგა. იქ შეიკრიბა მთელი ეს საზოგადოება. ჩვენი მიზანი იყო, ბიოლს გივი მარგველაშვილის ნაწერები გერმანიაში წაეღო. გივი მარგველაშვილს ამ დროს უკვე ბევრი რომანი ჰქონდა დაწერილი. ძალიან უპერსპექტივო მდგომარეობა იყო. ყოველ წუთს ველოდით „კგზ“-ს⁵ თანამშრომლების მოსვლას, რადგან ქალაქში გახმაურებული იყო მარგველაშვილის, როგორც გერმანულენოვანი მწერლის ამბავი. ბიოლს მეტისმეტად თავხედი მეთვალყურე აღმოაჩნდა: ეს იყო ადამიანი, რომელიც მას მასპინძლობდა და ყველგან დაჰყევებოდა. ეტყობა, დავალებული ჰქონდა ყველაფრის შემოწმება მის უჯრებში, ჩანთაში, ოთახში. ამის გამო ბიოლი ძალიან გაღიზიანებული და აღშფოთებული იყო. ძალიან უნდოდა ხელნაწერების ნაღება. ამავე აზრზე იყვნენ ნოდარ კაკაბაძე და ბუბა ყარალაშვილიც, მაგრამ როდესაც გივიმ გაიგო, როგორი მეთვალყურეობის პირობებში იმყოფებოდა ბიოლი, შეეშინდა, რომ მის ხელნაწერებს აქვე გაანადგურებდნენ და აღარ გაატანა. ბიოლს ეწყინა, რადგან თავის მოვალეობად მიიჩნევდა ამის გაკეთებას.

1972 წელს ბიოლი მარტო ჯანგატეხილი კი არა, გულგატეხილიც ჩანდა. ჩვენს გამო კი არა – რაც აქ ხდებოდა. ეს ახალი არავისთვის ყოფილა. იგი გულგატეხილი იყო ევროპულ ჰუმანიზმზეც, იგი ველარ ხედავდა ევროპული დემოკრატიის პერსპექტივებს. ამაზეც ვისაუბრეთ, ჩვენ ხშირად არ გვქონია ასეთ ადამიანებთან შეხვედრისა და საუბრის საშუალება. მე მას ფრანც კაფკას ცხოვრებიდან ერთი მომენტი გავახსენე – მიძიმდ დაავადებული კაფკა საავადმყოფოში დაწვინეს. მაშინ ის ჯერ არ იყო სახელგანთქმული მწერალი. ცნობილი მწერალი იმ დროს ფრანც ვერფელი იყო, რომელმაც საავადმყოფოს დირექტორს წერილი მისწერა, სადაც სთხოვდა ყუ-

4. „ჰაინრიხ ბიოლი საბჭოთა ვარსკვლავებზე“

5. КГБ — სუკი/ სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტი

რადღება მიექციათ ფრანც კაფკასთვის. დირექტორი ძალიან გაუკვირვებია ამ წერილს და ასეთი რამ უთქვამს, ფრანც კაფკა, გასაგებია, ვინც არის, პაციენტი №..., მაგრამ ეს ფრანც ვერფელი ვინაა, ვერ გამიგიაო. ბ-ნ ბიოლს ეს შემთხვევა გაეახსენე და ვკითხე, კიდეც თუ შეიძლებოდა მომხდარიყო გერმანიაში ასეთი რამ, კიდეც თუ შეიძლებოდა გერმანიაში ასეთ ვითარებაში აღმოჩენილიყო მწერალი. საავადმყოფო თუ ელირსა, მადლობა თქვასო, მიპასუხა ბიოლმა. ამ სიტყვებმა ძალიან გამაკვირვა, იმიტომ, რომ ჩვენთვის ევროპა იმედი იყო. გვეიმედებოდა, ჩვენ გვეგონა, რომ იქ ყველაფერი ისე იყო, როგორც უნდა ყოფილიყო.

ლაშა ბაქრაძე – ერთ პატარა დეტალს დავამატებ. გერმანიაში 1983 წელს კონსერვატიული მთავრობის, ქრისტიან-დემოკრატიული კავშირის მოსვლის შემდეგ ძალიან სერიოზულად დაისვა საკითხი იმის შესახებ, რომ ჰაინრიჰ ბიოლსა და გიუნტერ გრასს აღარ წარმოედგინათ გერმანია საზღვარგარეთ, ყოველ შემთხვევაში, გოეთეს ინსტიტუტის საშუალებით. სერიოზულად განიხილებოდა მათთვის გამოსვლების აკრძალვის საკითხი. მაგრამ უნდა ითქვას, რომ ეს ასე არ მოხდა, გოეთეს ინსტიტუტმა ეს გააპროტესტა.

ნაირა გელაშვილი – ბიოლის პუბლიცისტური წერილების კრებული, რომელიც წელან ლაშამ ახსენა, მართლაც ძალიან მნიშვნელოვანია. ის 1977 წელს გამოვიდა. რა არის ყველაზე მნიშვნელოვანი ჰაინრიჰ ბიოლთან? მან პუბლიცისტური წერილების კრებული პირველად 1966 წელს გამოსცა და აქედან მოყოლებული, მთელი ცხოვრებისა და შემოქმედების განმავლობაში, მისი ღირებულებები არ შეცვლილა. ის უმყარესი და მაღალი ზნეობრივი ღირებულებების ადამიანი იყო. ამ წერილებში იგი ასაბუთებს და ლიტერატურას სთხოვს ეთიკურისა და ესთეტიკურის განუყოფლობას. ეს იდეოლოგიური დავალება არ არის. აქ საუბარია იმაზე, რომ ის, რომელიც ქმნის ნაწარმოებს, ძლიერი ეთიკური საყრდენის მატარებელი უნდა იყოს, ასეთი პიროვნების ნაწარმოები თავისთავად აღარ არის ცარიელი იდეოლოგია და დიდაქტიკა, თუმცა კი, მას შეუძლია იმ შემოქმედების მოხდენა, რომელიც საზოგადოებას სჭირდება.

წაგიკითხავთ ბიოლის სიტყვებს – ჩვენ, ავტორები, ვალდებული ვართ, ჩავერიოთ ყველაფერში. ჩარევა ერთადერთი საშუალებაა, რეალისტად დარჩე. “რატომ არის ბიოლი აქტუალური? იმიტომ, რომ მას აქვს სწორი ზნეობრივი ღირებულებები, იგი ყოველთვის აქტუალური იქნება და კიდეც უფრო მეტად დასჭირდება დასავლეთის საზოგადოებასაც და ჩვენც. ის ჯერ კიდევ მაშინ ამბობდა, რომ სხვა სახელმწიფოს საქმეში, როგორც მის საშინაო საქმეში ჩაურევლობა, ევროპის ფარისევლური პოზიცია იყო. ახლაც ასე ხდება. რუსეთი რომ ჩეჩნების გენოციდს აწყობს, ეს თითქოს მისი შინაური საქმეა

ჩ ვენ, ავტორები, ვალდებული ვართ, ჩავერიოთ ყველაფერში. ჩარევა ერთადერთი საშუალებაა, რეალისტად დარჩე.”

და არავინ უნდა ჩაერიოს. ამაზე საუბარი. ეს ადამიანი დღეს ცოცხალი რომ ყოფილიყო, გერმანიის პოზიციის შემხედვარეს თმა ყალყზე დაუდგებოდა. სწორედ ამიტომ არის ჰაინრიჰ ბიოლი ოფიციალური ინსტანციებისთვის არაკომფორტული, და გერმანიისთვისაც არაკომფორტული მწერალი იყო, იმიტომ, რომ ის ნამდვილი, კლასიკური ნონკონფორმისტი იყო.

ლაშა ბაქრაძე – ბიოლი დღეს ჩვენთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის მაგალითია. გთხოვთ, ვისაუბროთ სამოქალაქო პასუხისმგებლობაზე.

რატი ამაღლობელი – ვეთანხმები ქ-ნ ნაირას სულისკვეთებას. მახსენდება რამდენიმე შეხვედრები იმ ადამიანებთან, ვინც მეტწილად განსაზღვრავს სახელმწიფო პოლიტიკის საკითხებს დღევანდელ საქართველოში. ერთხელ, რაღაც თემაზე კამათისას, ერთ-ერთმა ცნობილმა პოლიტიკოსმა ასეთი რამ მითხრა, რომ, თუ არ მინდა აქ ყოფნა, შემიძლია წავიდე საქართველოდან. ეს თავისთავად საინტერესოა. ჩვენ ვიცით ტერორი, ვიცით დაჭერა, ზენოლა სამოქალაქო სექტორზე, ინტელიგენციაზე, უამრავი რამის გახსენება შეიძლება, მაგრამ დამოუკიდებელი სახელმწიფოს მხრიდან წარმოებული აგრესია საზოგადოებაზე ჩვენს მეხსიერებას არ შემოუნახავს. ჩვენ, სამწუხაროდ, არ გვქონია იმის ფუფუნება, გვცოდნოდა, რა პრობლემები შეიძლებოდა ჰქონოდა დამოუკიდებელ ქართულ სახელმწიფო სექტორს თავისუფალ ადამიანებთან, რადგან ყოველთვის არსებობდა იმის რომანტიზმი, რომ ჩვენს წინა თაობებს ებრძოლა არა მარტო სახელმწიფო ტოტალიტარულ რეჟიმთან, არამედ მასთან ასოცირებულ დამპყრობელთანაც. როდესაც ჩვენი წინა თაობის ადამიანები იცავდნენ თავიანთ თავისუფლებას, ყოველთვის არსებობდა ასეთი დისკურსი. საინტერესოა, როგორ ეუბნება დღეს ქართველი პოლიტიკოსი ასეთ რამეს რიგით ქართველ პოეტს. მე მაშინ საკუთარ თავს დავუსვი კითხვა: როგორ მოხდა, რომ ასეთი დიალოგი შედგა პოეტსა და პოლიტიკოსს შორის და რამ მიგვიყვანა ამ მდგომარეობამდე. რა არის იმის მიზეზი, რომ პოლიტიკოსს შეიძლება გაუჩნდეს აზრი, რომ ქვეყნიდან წასვლა გირჩიოს? ეს არ ყოფილა მუქარა, ეს რჩევა იყო.

მეორე ფრაზაც, რომელიც ჩაურევლობასთან დაკავშირებით მახსენდება, პოლიტიკოსს უკავშირდება. ჩემთვის უთქვამთ, რომ პოეტმა უნდა წეროს ლექსები და სხვაზე არაფერზე უნდა ილაპარაკოს, რომ არ არის საჭირო, პოეტმა გამოხატოს თავისი დამოკიდებულება და პოზიცია სამოქალაქო პროცესების მიმართ. ლაშა ბაქრაძემ ახსენა მოსაზრება იმის შესახებ, რომ შეიძლება არ იყოს გრამატიკის და ესთეტიკის დრო და ეს, შესაძლოა, აქტუალური ყოფილიყო ევროპაში, და ამავდროულად საუბრობდა პოეტურ“ პოეტზეც, რომელსაც არაფერი აქვს საერთო სოციალურ პრობლემებთან და დღევანდელობასთან. ეს, გარკვეულწილად, საბჭოთა რეალობამ

ჩვენ ვიცით ტერორი, ვიცით დაჭერა, ზენოლა სამოქალაქო სექტორზე, ინტელიგენციაზე, უამრავი რამის გახსენება შეიძლება, მაგრამ დამოუკიდებელი სახელმწიფოს მხრიდან წარმოებული აგრესია საზოგადოებაზე ჩვენს მეხსიერებას არ შემოუნახავს.

ნუთუ, ადამიანების უმრავლესობისთვის დემოკრატიული პროცესები ერთჯერადი იყო, ნუთუ ეს ყველაფერი კონკრეტული თანამდებობებით უნდა დასრულებულიყო? ნუთუ, სახელმწიფოს პრობლემები ნაკლებად მნიშვნელოვანია რომელიმე პოლიტიკური პარტიის ინტელექტუალურ წინადადებებზე?

სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ყველაზე დიდი პრობლემა კონფორმიზმია, რომელიც ქართულ საზოგადოებას მეტასტაზივით აქვს მოდებული. ეს არ ეხება მხოლოდ კონკრეტულ პიროვნებებს, ეს მთელი ჩვენი საზოგადოების სენია.

მოიტანა. მაშინ ინტელექტუალისგან, ხელოვანი ადამიანისგან ასეთ თემებზე საუბარი კარიერიზმს უკავშირდებოდა. იმ პერიოდში ისეთი ადამიანები იყვნენ აქტიურ პოზიციებზე, რომლებსაც სერიოზული კავშირი ჰქონდათ საბჭოთა კავშირთან და სერიოზული თანამდებობებიც ეკავათ. ნებისმიერი სამოქალაქო აქტივობა კომკავშირლობად ითვლებოდა და ჩამოყალიბდა სტერეოტიპი, რომ ხელოვანი განზე უნდა იდგეს და მხოლოდ განყენებულ თემებზე ისაუბროს. ჩვენ ამ პრობლემის წინაშე ვდგავართ.

ხშირად მიჩნდება პასუხგაუცემელი კითხვები სწორედ სამოქალაქო პოზიციებთან დაკავშირებით; შესაძლოა, ეს ჩემი ეგზისტენციალური კრიზისია და არა მთელი საზოგადოების. ნუთუ, ადამიანების უმრავლესობისთვის დემოკრატიული პროცესები ერთჯერადი იყო, ნუთუ ეს ყველაფერი კონკრეტული თანამდებობებით უნდა დასრულებულიყო? ნუთუ, სახელმწიფოს პრობლემები ნაკლებად მნიშვნელოვანია რომელიმე პოლიტიკური პარტიის ინტელექტუალურ წინადადებებზე? მიჩნდება განცდა, რომ საქართველოში ბევრმა ინტელექტუალმა აირჩია ერთი კონკრეტული პოლიტიკური ეგოისტური ჯგუფის კონიუნქტურის ქვეშ ყოფნა და გადაწყვიტა, თავი აერიდებინა შეფასებებისგან, როცა საქმე ეხებოდა სამოქალაქო პოზიციებს. დღევანდელი ჩვენი სამოქალაქო და საზოგადოებრივი კრიზისიც, ჩემი აზრით, იმის გამოა, რომ ბევრმა ჩემთვის პატივსაცემმა ადამიანმა არ გამოხატა თავისი სამოქალაქო დამოკიდებულება გარკვეული პროცესების მიმართ და შედეგმაც არ დააყოვნა.

სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ყველაზე დიდი პრობლემა კონფორმიზმია, რომელიც ქართულ საზოგადოებას მეტასტაზივით აქვს მოდებული. ეს არ ეხება მხოლოდ კონკრეტულ პიროვნებებს, ეს მთელი ჩვენი საზოგადოების სენია.

ლაშა ბაქრაძე – საზოგადოებრივი აზრი, სადაც ახლა ჩვენ ვიმყოფებით, ასეთ ადგილებში იქმნებოდა და ყალიბდებოდა. სიტყვა კონფორმიზმი“ ბოლო დღეებში ძალიან ხშირად მესმის; გასაგებია, ეს რატომაც ხდება, მაგრამ არც სიტყვა „ოპორტუნიზმი“ უნდა დავივიწყოთ, რომელიც ასევე დამახასიათებელია ჩვენი რეალობისთვის. ადამიანები საკუთარი მიზნების მისაღწევად ძალიან იოლად ხვდებიან მათთვის აქამდე თითქოს მიუღებელ პოზიციებზე. ამიტომ ხდება, რომ მომღერლები და სხვა ხელოვანი ადამიანები ასე ადვილად ემბეებიან ხელისუფლების პროპაგანდის მახეში.

ქ-ნო ნაირა, როგორ ფიქრობთ, რისი ბრალია ეს, იმისი ხომ არა, რომ ჩვენ ჯერ კიდევ ვერ გავწყვიტეთ კავშირი საბჭოთა ეპოქასთან? ჩემი აზრით, ჩვენ ვერ მოვახერხეთ იმის გაკეთება, რაც მოახერხეს გერმანელებმა 1945 წლის შემდეგ საკუთარი ისტორიის გადამუშავებითა და გადახარშვით; თუმცა ეს პროცესი, შესაძლოა, არც იქ დასრულებულა. ჩემი აზრით, ვიდრე თვალს არ გავუსწორებთ ჩვენს წარსულს, სა-

ქართველოში მუდმივად წარმოიშობიან ოპორტუნიზტები და მუდმივად გვეყოლება ახალგაზრდობა, რომელიც ძალიან გვაგონებს 20-იანი წლების კომკავშირს და ამას ხელს უწყობს ხელისუფლებაც. ამის მაგალითად მე უნივერსიტეტებთან არსებულ თვითმმართველობებს ვგულისხმობ.

ნაირა გელაშვილი – დღეს ვერ ავცდებოდით ამ თემაზე საუბარს. 2007 წლის შვიდი ნოემბრის მოვლენები, ჩემი აზრით, ისეთი კატასტროფა იყო, რომ ამ თემაზე ლაპარაკიც კი მიჭირს. მაგრამ, უფრო დიდი დანაშაულია, როცა მომხდარს იმ სახელს არქმევ, რომელიც, სამწუხაროდ, ამ მოვლენას საზოგადოების დიდმა ნაწილმა დაარქვა. დანაშაული მით უფრო მძიმეა, რაც უფრო შენიღბულია და რაც უფრო ირგებს სხვა სახელებს. მეოცე საუკუნის ერთ მოაზროვნეს ჰკითხეს, როგორ წარმოედგინა მას 21-ე საუკუნე და ერთი სიტყვით უპასუხა – უსირცხვილო. მართლაც, ასეა. მეოცე საუკუნეში დაიწყო ეს საოცარი მოვლენა და მას არ აქვს წამალი. კაცისმკვლელი შეიძლება გამოსწორდეს, მრუში შეიძლება გახდეს წმინდანი, დაცემულ ადამიანს შეიძლება აღუდგეს სინდისი, მაგრამ თუ ადამიანმა სირცხვილის გრძნობა დაკარგა, ეს მისი საბოლოო სიკვდილია. ვფიქრობ, ჩვენი საბოლოო კატასტროფაა ის, რომ 21-ე საუკუნის უსირცხვილობაში საქართველო დიდ წვლილს შეიტანს. იმ ხმებს ვგულისხმობ, რომლებიც ამტკიცებდნენ, რომ ჩვეულებრივი, ხალხისთვის სასიკეთო რამ მოხდა. ამ ხმას სინანულისა და დაბნეულობის ნიშანი არ ეტყობოდა. ისინი ამ ყველაფერს სახელმწიფოს აშენების სურვილით ხსნიდნენ. ყველაზე საგანგაშო ის არის, რომ არც მომხდარის და არც ნათქვამის გამო ქვეყანა არ დაქცეულა. დღეს რადიო თავისუფლებას “ვუსმენდი და ეს ყველაფერი გიგა ბოკერიას ტონმა და პოლიტიკურმა ტერმინოლოგიამ გამიმძაფრა. ხალხი არ განიხილება, როგორც ცალკეული ადამიანების ერთობლიობა, ხალხში მხოლოდ ელექტორატი მოიაზრება, კრიტიკული მასა. ჩემი აზრით, ასე დარჩენა ქვეყანას მომავალს უკეტავს, იმიტომ, რომ ყველაფერი სინდისზეა დამყარებული. თუ გაქრა სინდისი და სირცხვილი, რალა უნდა ააშენო? მეშინია, ასევე ეშინიათ სხვებსაც. დღეს, ადამიანს, ხმის ამოღება და რალაცისთვის სახელის დარქმევა, შესაძლოა, რალაცის ფასად დაუფდეს – სამსახურის დაკარგვად, შესაძლებლობის განხორციელების საშუალების დაკარგვად. ასეთი სიტუაციაა დღეს ჩვენთან. ზნეობრივი კატასტროფის ბოლო წერტილი ის კი არ არის, რომ ადამიანები ზნეობრივ ნორმებს არღვევენ, ბოლო წერტილია, როცა, წარმოდგენას დაკარგავ, რა არის ზნეობა. ჩვენ ამ მორალური ქაოსის წინაშე ვდგავართ.

გიორგი ამაშუკელი, განათლების ეროვნული კავშირი – ქ-ნო ნაირა, ხელისუფლების წარმომადგენლების მხრიდან სხვაგვარ კომენტარებს ელოდით? ფიქრობდით, რომ სააკაშვილი სწორი გზით წაიყვანდა ქვეყანას?

კაცისმკვლელი შეიძლება გამოსწორდეს, მრუში შეიძლება გახდეს წმინდანი, დაცემულ ადამიანს შეიძლება აღუდგეს სინდისი, მაგრამ თუ ადამიანმა სირცხვილის გრძნობა დაკარგა, ეს მისი საბოლოო სიკვდილია. ვფიქრობ, ჩვენი საბოლოო კატასტროფაა ის, რომ 21-ე საუკუნის უსირცხვილობაში საქართველო დიდ წვლილს შეიტანს.

ხალხი არ განიხილება, როგორც ცალკეული ადამიანების ერთობლიობა, ხალხში მხოლოდ ელექტორატი მოიაზრება, კრიტიკული მასა.

დღეს, ადამიანს, ხმის ამოღება და რალაცისთვის სახელის დარქმევა, შესაძლოა, რალაცის ფასად დაუფდეს – სამსახურის დაკარგვად, შესაძლებლობის განხორციელების საშუალების დაკარგვად. ასეთი სიტუაციაა დღეს ჩვენთან. ზნეობრივი კატასტროფის ბოლო წერტილი ის კი არ არის, რომ ადამიანები ზნეობრივ ნორმებს არღვევენ, ბოლო წერტილია, როცა, წარმოდგენას დაკარგავ, რა არის ზნეობა. ჩვენ ამ მორალური ქაოსის წინაშე ვდგავართ..

ბ-ნ რატისთანაც მაქვს შეკითხვა. თქვენ თანამდებობა გეკავათ განათლების სისტემაში. გვახსოვს თქვენი სატელევიზიო გამოსვლები, რომლებშიც ხოტბას ასხამდით იმ რეფორმებს, რომლებმაც საქართველოში განათლების სისტემა დანგრევამდე მიიყვანა. მაშინ თუ გრძნობდით იმას, რომ ეს ხალხი არ მიდიოდა სწორი გზით?

რადი ამაღლობელი – პირველი, რამაც ჩემში პროტესტი გამოიწვია იყო ის, რომ ხელისუფლებამ უარი თქვა თვითმმართველობაზე – დემოკრატიის უმთავრეს ფასეულობაზე. დემოკრატია არ არის ერთჯერადი აქტი, დემოკრატია დინამიკაშია, პროცესებსა და პრეცედენტებში. ხელისუფლებამ უარი თქვა თვითმმართველობაზე და მე და ჩემმა მეგობრებმა ვთქვი, რომ ჩვენთვის წარმოუდგენელი იქნებოდა მუშაობა იმ ხელისუფლებასთან ერთად, რომელიც უარს ამბობდა დემოკრატიის უმთავრეს ღირებულებაზე. პირადი კონფლიქტი არავისთან მქონია, ეს პრინციპებთან კონფლიქტი იყო. როდესაც ხელისუფლებამ სასამართლოზეც უარი განაცხადა, მაშინ კიდევ ერთხელ ვთქვი, რომ წარმოუდგენლად მესახებოდა რეფორმების განხორციელება, თუ არ იარსებებდა თვითმმართველობა და სასამართლო. ამასვე ამბობდა მოგვიანებით ყველა უცხოელი ექსპერტი და დამკვირვებელი. ისინი ხელისუფლებას სწორედ იმ პრობლემებზე მიანიშნებენ, რაც საზოგადოებას აქვს. ვიმეორებ, ჩვენთვის ყველაზე მნიშვნელოვანია პასუხისმგებლობის აღება. პასუხისმგებლები უნდა ვიყოთ ხვალინდელ დღეზე.

ნაირა გელაშვილი – მე მინდა ჯერ ბ-ნ გიორგის ვუპასუხო. თქვენ ბრძანეთ, რომ აქ მხოლოდ ფაქტებზე ვსაუბრობთ და სიტუაციიდან გამოსავალს ვერ გთავაზობთ. მაგრამ, ჩემი აზრით, სწორედ ფაქტების კონსტატაციითა და სახელების დარქმევით იწყება ყველაფერი. მთავარი – პრობლემის დანახვა. ხსნა ყოველთვის ერთშია, საზოგადოებას სჭირდება განათლება, ზნეობრივი იდეალები და პატიოსანი შრომის კულტურა. ახალგაზრდას გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს, რომ მას, უპირველესად, განათლება და კარგად სწავლა მოეთხოვება. საბჭოთა პერიოდში, როდესაც ყველაფერი დეფიციტური იყო და წიგნებიც კი არ იშოვებოდა, ჩვენ ამას მაინც ვახერხებდით. გივი მარგველაშვილს ჰუსერლისა და ჰაიდეგერის წიგნები ხელით ჰქონდა გადანერვილი. ხელით ვინერდით, რადგა სხვა საშუალება არ არსებობდა, მაგრამ გვინდოდა განათლების მიღება. თუ ახალგაზრდებს არ გაუჩნდათ სერიოზული განათლების მიღების სურვილი, როგორც დარგობრივი, ისე ზოგადი და სამოქალაქო, ამ საზოგადოებას არაფერი ეშველება.

დარგობრივი და თუნდაც ჰუმანიტარული განათლება დღეს აღარ არის საკმარისი, აუცილებელია სამოქალაქო განათლება. სამოქალაქო საზოგადოების არარსებობა იყო

დარგობრივი და თუნდაც ჰუმანიტარული განათლება დღეს აღარ არის საკმარისი, აუცილებელია სამოქალაქო განათლება. სამოქალაქო საზოგადოების არარსებობა იყო გერმანიაში მომხდარი კატასტროფის ერთ-ერთი მიზეზი. ჰუმანიტარულმა კულტურამ მაშინ გერმანია ვერ გადაარჩინა. მხოლოდ კულტურა არ არის საკმარისი, იმიტომ, რომ თავისი ბევრი ნიშნით ის კონსერვატიულია და ვერ ერკვევა პოლიტიკურ და სამოქალაქო სიტუაციებში.

გერმანიაში მომხდარი კატასტროფის ერთ-ერთი მიზეზი. ჰუმანიტარულმა კულტურამ მაშინ გერმანია ვერ გადაარჩინა. მხოლოდ კულტურა არ არის საკმარისი, იმიტომ, რომ თავისი ბევრი ნიშნით ის კონსერვატიულია და ვერ ერკვევა პოლიტიკურ და სამოქალაქო სიტუაციებში. სამოქალაქო განათლების მისაღებად დღეს ნიგნებიც არსებობს და ინტერნეტიც. ეს აუცილებლად უნდა გაკეთდეს. მაგრამ თუ ახალგაზრდებს არ უნდათ ამის გაკეთება, ჩვენ ვერაფერს ვიზამთ.

და მეორე პრობლემა – ქართველებს, თითქოს ძალიან უყვართ ისტორია. სინამდვილეში კი, ჩვენ ანტიისტორიული ხალხი ვართ. ამდენი რამ გამოვიარეთ 1989 წლიდან მოყოლებული და ისტორია არ დაგვიწერია. არც მენშევიკური საქართველოს ისტორია ვიცით. არადა, უნდა ვიცოდეთ ჩვენი შეცდომები, უნდა ვიცოდეთ, ვინ რა გააკეთა, რომ ფაქტები მითების დონეზე არ იყოს შემორჩენილი. ჩვენ ფაქტებზე ვერ შევთანხმებულვართ, იმაზე ვერ შევთანხმებულვართ, რა დავარქვათ გამსახურდიას რეჟიმს. ნაცისტური ნიშნები და ეთნოცენტრიზმი დღემდე ვერ გაგვირჩევია ნამდვილი პატრიოტიზმისგან. დღემდე ვერ გაგვირკვევია, რას შეენირა საქართველო, რატომ დაკარგეთ აფხაზეთი. ახლაც მილიტარისტული კლიპები გადის ტელევიზიით. ეს საზოგადოებრივი დაკვეთაა, ეს მოსწონს ხალხს. მაგრამ შეიძლება გავიმარჯვოთ, როცა დამარცხების მიზეზი ვერ გაგვიგია?

გაგა ჩხეიძე, ეროვნული კინოცენტრის დირექტორი – ჩემი აზრით, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში პოლიტიკური ძალების უმეტესობას წარმოდგენა არა აქვს დემოკრატიაზე, დემოკრატიისკენ მაინც მივდივართ. რაღაცებს ვსწავლობთ, თანდათან გადავფასებთ და შევფასებთ მოვლენებს. მე მენიშნა ბ-ნი რატის სიტყვები – მე და ჩემი მეგობრები“. ჩვენი პოლიტიკოსები ძალიან ხშირად წარმოთქვამენ ამ სიტყვებს და ესეც მიაწიან ჩვენს პოლიტიკურ უმწიფრობაზე. უმაღლესი ეშელონიდან მეგობრებზე საუბარი ცოტა უცნაურად ჟღერს. ეს, ჩემი აზრით, პარტიულ ნიჰილიზმზე მიგვანიშნებს. მეც, ბ-ნ რატივით, ამ ხელისუფლების დიდი იმედი მქონდა და ამიტომ ვიკისრე ის ფუნქცია, რომელსაც დღეს ვასრულებ. მიმაჩნია, რომ ბევრი რამ გაკეთდა კიდეც, მაგრამ ამ ყველაფრის დაკარგვის დიდ საფრთხესაც ვხედავ. აქვე მინდა დავამატო, რომ საზოგადოების მხრიდან არ კეთდება ცალსახა შეფასებები. არც შვიდი ნოემბრის მოვლენები შეიძლება შეფასდეს ცალსახად. უზნეობა ორივე მხარეს ჩანდა. მე ვერ გავამართლებ ვერც ერთ მხარეს.

რატი ამაღლობელი – საზოგადოება მაშინ არის ძლიერი, როდესაც, მიუხედავად იმისა, თუ როგორ იქნება განწყობილი კობა დავითაშვილის მიმართ, როდესაც მას ცემით ლამის სიკვდილამდე მიიყვანენ, მის დასაცავად გამოვა. ეს არის თავისუფლება და სამოქალაქო საზოგადოება.

და მეორე პრობლემა – ქართველებს, თითქოს ძალიან უყვართ ისტორია. სინამდვილეში კი, ჩვენ ანტიისტორიული ხალხი ვართ. ამდენი რამ გამოვიარეთ 1989 წლიდან მოყოლებული და ისტორია არ დაგვიწერია. არც მენშევიკური საქართველოს ისტორია ვიცით. არადა, უნდა ვიცოდეთ ჩვენი შეცდომები.

რა გავლენა აქვს პოლიტიკურ კულტურას ამომრჩეველთა ნაზის თავისუფლებაზე? – საარჩევნო ადმინისტრაციის როლი

მომსახურება:

ლევან თარხნიშვილი

ცენტრალური საარჩევნო
კომისიის თავმჯდომარე

გიორგი ჩხეიძე

საქართველოს
ახალგაზრდა
იურისტთა ასოციაციის
თავმჯდომარე

მოღერაცია

გოგი გვახარია

11 მაისი, 2008 წ.

გოგი გვახარია – ბუნებრივია, არჩევნების დასრულების შემდეგ ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი უყურადღებოდ არ დატოვებდა ამ თემას. ჩვენ მოვიფიქრეთ სათაური, რომელმაც, შესაძლოა, ბევრი საგონებელშიც ჩააგდო – რა გავლენა აქვს პოლიტიკურ კულტურას ამომრჩეველთა ნების თავისუფლებაზე? – საარჩევნო ადმინისტრაციის როლი“. ეს ყველაფერი, რასაკვირველია, ჩვენი საზოგადოების პოლიტიკურ კულტურას განსაზღვრავს. მინდოდა, მედიაზეც გვესაუბრა, მედიის, როგორც სუბიექტის პოლიტიკურ კულტურაზეც, მაგრამ სამწუხაროდ, ქ-ნმა მაკა ანთიძემ დღეს ვერ მოახერხა მოსვლა. ასე რომ, დღეს ორი მომხსენებელი გვყავს. ჩვენი სტუმრები არიან ცენტრალური საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ლევან თარხნიშვილი და ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის“ თავმჯდომარე გიორგი ჩხეიძე.

მოდით, ჯერ ბატონ ლევანს მოვუსმინოთ. რა არის თქვენი აზრით, პოლიტიკური კულტურა და რამდენად ზრუნავდა ცესკო ამომრჩეველთა პოლიტიკური კულტურის ამაღლებაზე არჩევნების წინ?

ლევან თარხნიშვილი – პოლიტიკური კულტურა ბევრად უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე არჩევნებია, თუნდაც ზოგადად, ინსტიტუტი, და მით უმეტეს, ცალკე აღებული არჩევნები. არჩევნები ლაკმუსის ქალაღივითაა, რომლიც გვაჩვენებს რა მდგომარეობაშია საზოგადოება, პოლიტიკური სპექტრი, მედია და ა.შ. და რამდენად არის იგი მზად, ჩაატაროს დამოუკიდებელი, დემოკრატიული და თავისუფალი არჩევნები. ითვლება, რომ არჩევნების ჩატარება და წარმართვა საარჩევნო ადმინისტრაციის მონოპოლიზებული უფლება და პასუხისმგებლობაა. რა თქმა უნდა, საარჩევნო ადმინისტრაციას დიდი პასუხისმგებლობა აქვს, მაგრამ უნდა გავითვალისწინოთ, რომ საარჩევნო სისტემა შედგება ბევრად უფრო ფართო სპექტრისგან, ვიდრე საარჩევნო ადმინისტრაცია და საარჩევნო კომისიებია.

დღევანდელი კანონმდებლობით, საარჩევნო ადმინისტრაცია შედგება სამი დონისგან. ესენია ცენტრალური საარჩევნო კომისია, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიები. თითოეულ მათგანში 13 წევრია, მათგან 7 მივლენილია პოლიტიკური პარტიების მიერ. პოლიტიკური პარტიების მიერ სულ 24 ათასი საარჩევნო ადმინისტრატორიაა წარმოდგენილი. შესაბამისად, მათი როლი ძალიან დიდია.

საარჩევნო კლიმატის წარმოქმნაში ასევე დიდ როლს თამაშობენ ის საარჩევნო სუბიექტები, რომლებიც არჩევნებში მონაწილეობენ. მინდა შეგახსენოთ ის საარჩევნო ატმოსფერო, რომელიც გვქონდა საპრეზიდენტო არჩევნების დროს და რომელიც გამოჰყვა საპარლამენტო არჩევნებსაც. პრინციპში, ამაში ყველაზე ნაკლები როლი ადმინისტრაციამ ითამაშა, ბევრად უფრო ფართო იყო პოლიტიკური პარტიებისა და მედიის როლი. სამწუხაროდ, ხშირია შემთხვევა, როდესაც ზოგიერთი პოლიტიკური პარტია არასათანადოდ აფასებს მათ მიერ გაკეთებული განცხადებების თუ მათი ქმედებების როლს. იგივე შეიძლება ითქვას ადმინისტრაციაზე, არასამთავრობო სექტორზე, მედიასა და ამომრჩეველზეც. შესაბამისად, თუ ამ ხუთი კომპონენტიდან რომელიმე სუსტია და ვერ ან არ ასრულებს თავის მოვალეობას, ჩნდება პრობლემები.

დავინწყოთ ამომრჩეველით, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ეს არ არის პირველი არჩევნები, მაინც არ ჩამოყალიბებულა არჩევნების კულტურა. ჩვენ ხშირ შემთხვევაში გვყავს უფრო პასიური ამომრჩეველი, რომელიც უბრალოდ, არჩევნებიდან არჩევნებამდე მოდის და აძლევს ხმას, და რაღაც პერიოდში ერთხელ იფეთქებს მასში სოციალური ან სხვა სახის დაგროვილი მუხტი, რასაც მივყავართ იმ მოვლენებამდე, რომლებიც განვითარდა 1990, 1992, 2003 და 2007 წლებში. სამოქალაქო კულტურის ნაბიჯ-ნაბიჯ, თანმიმდევრული ჩამოყალიბება საქართველოში ჯერჯერობით არ მომხდარა. შესაძლოა, ეს ჩემი პირადი აზრია.

გოგი გვახარია – იქნებ, კონკრეტული მაგალითები დაგვი სახელოთ. რაში ვლინდება ეს?

ლევან თარხნიშვილი – მუდმივად არის საუბარი ზენოლაზე, მაგრამ თუ შევადარებთ თეორიულად ზენოლილი ადამიანების რაოდენობას იმ კონკრეტული ადამიანების სახელებსა და გვარებს, ვინც თქვა, რომ მათზე განხორციელდა ზენოლა, ვნახავთ, რომ მათ შორის სხვაობა ძალიან დიდია. მოქალაქეებს უჭირთ ასეთი სახის აღიარებები, განცხადებების დაწერა. იგივე შეიძლება ითქვას არასამთავრობო სექტორზეც. როდესაც საუბრობენ ზენოლაზე, ყველას ავიწყდება ხოლმე, რომ ზენოლა მხოლოდ ერთი პოლიტიკური პარტიის მიერ არ ხორციელდება. ზენოლა მიმდინარეობდა არა მარტო დამკვირვებლებზე, არამედ კომისიის წევრებზეც სხვადასხვა პოლიტიკური სუბიექტების მხრიდან. ჩვენი მუდმივი პრობლემაა ობიექტურობა. ეს წარმოშობს ეჭვებს და უნდობლობას, რაც საბოლოოდ იწვევს იმას, რომ კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება არჩევნების ჩატარებაც და შედეგებიც. კიდევ ერთი კონკრეტული მაგალითის მოყვანა შემიძლია. მუდმივად საუბრობენ საარჩევნო სივრცეზე, მაგრამ ამ შემთხვევაშიც მხოლოდ აბსტრაქტული ცნებებით შემოვიფარგლებით. ჩვენ კი რეაგირებისთვის ვითხოვთ კონკრეტული მაგალითების დასახელებას. 23 დღის

განმავლობაში სულ 30 ათასამდე სახელი და გვარი დასახელდა, მაშინ როცა საუბარი იყო მილიონობით დარღვევაზე.

რაც შეეხება იმას, რა გაკეთდა საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ ამომრჩევლებისთვის ინფორმაციის მისაწოდებლად, ჩვენ პირველად დავამყარეთ მჭიდრო ურთიერთობა არასამთავრობო სექტორთან და ვცადეთ, ბევრი რამ ერთობლივად გაგვეკეთებინა. ჩემი აზრით, ამ ექსპერიმენტმა გაამართლა და ღირს მისი განვითარება. ეს ერთობლივი მუშაობა კი იმაში გამოიხატება, რომ ჩვენ მთელ რიგ საკითხებში ჩამოვყალიბეთ ერთობლივი ხედვა იმის შესახებ, თუ როგორ გვესმის ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენება, საჯარო პირების ჩართვა არჩევნებში, როგორ გვესმის პოლიტიკური ფიგურების ჩართვა ამ პროცესში. ჩვენ არ ვლაპარაკობთ იმაზე, კანონი კარგია თუ ცუდი. ეს სხვა დისკუსიის თემაა და იმაზე, მასში რაიმე ცვლილების შეტანა ხომ არ იქნება საჭირო, არჩევნების დასრულების შემდეგ შეიძლება საუბარი. მაგრამ ის კანონი და ჩარჩოები, რომლებიც არსებობს, იმისთვის არის, რომ ჩვენ მათ დავემორჩილოთ და მივყვეთ. სწორედ აქედან გამომდინარეობს მემორანდუმი, რომელიც შემდგომ ერთობლივ განცხადებაში გადაიზარდა, ამის შემდეგ ერთობლივ ბიულეტენში, რომელიც გადაეგზავნა ყველა სამინისტროსა და ადგილობრივ თვითმმართველობას.

მეორე მაგალითი იყო, როდესაც ერთობლივად ვიხილავდით გასაჩივრების ფორმებს და გასაჩივრების მექანიზმს, რომლის ბაზაზეც შეიქმნა საჩივრების ინსტრუქცია. ამასთან, ერთობლივად დავამზადეთ საჯარო მოხმარების პროდუქტები – ბროშურები და ბუკლეტები. მათ ჰქონდათ არა მარტო ცესკოს, არამედ არასამთავრობო ორგანიზაციების ლოგოც და ერთად ვავრცელებდით. იყო საკმაოდ საინტერესო პროექტი, ავტობუსებით ტური საქართველოს გარშემო, რომელსაც გაერო და ევროკავშირი აფინანსებდა. მიმაჩნია, რომ არასამთავრობო სექტორისა და საარჩევნო ადმინისტრაციის ერთობლივი მუშაობა ზრდის გამჭვირვალობის დონეს და არჩევნების მიმართ ნდობის ხარისხს. პოლიტიკური კულტურის თვალსაზრისითაც, ამომრჩეველს უჩვენებს, რომ მაშინაც კი, როდესაც არსებობს უთანხმოება არჩევნების ორგანიზატორებსა და დამკვირვებლებს შორის, რაც თავისთავად იწვევს დისბალანსს – მაინც არსებობს თემები, რომლებზეც შეიძლება შეთანხმება. იდეალურია სისტემა, როდესაც იგივე შეიძლება განხორციელდეს პოლიტიკურ პარტიებთან და მედიის წარმომადგენლებთან.

გოგი გვახარია – წინასაარჩევნო კამპანია როგორ მიმდინარეობდა. მედიის მუშაობაში თუ დააფიქსირა დარღვევები საარჩევნო ადმინისტრაციაში?

ლევან თარხნიშვილი – მედიის მუშაობაში იყო დისბალანსი. გავიხსენოთ ბოიკოტი ჯერ ოპოზიციური ძალების მხრიდან მთელი რიგი ტელევიზიების მიმართ, შემდეგ კი, პირიქით, ტე-

ლევინების მხრიდან ოპოზიციური პარტიების მიმართ. ამან, რა თქმა უნდა, აპრილის პირველ ნახევარში დიდი დისბალანსი წარმოშვა იგივე მზეზეც“ და რუსთავი2-ზეც“, რაც დაფიქსირებულია ჩვენს მიერ გამოქვეყნებულ მედია-მონიტორინგის მასალებში. თუმცა, შემდეგ, როდესაც ეს ბოიკოტი მოიხსნა, რუსთავი2-ზე“ დაბალანსდა სიტუაცია. საზოგადოებრივი მაუწყებელი თავიდანვე იცავდა ბალანსს და ბოლომდე ასე იყო. ეს თავიდან აღიარეს პოლიტიკურმა ძალებმა, თუმცა, შემდეგ გადათქვეს. ციფრების მიხედვით, იქ არსებობდა ბალანსი. იყო ძალიან დისბალანსური ტელევიზიები: მზე“ – სამთავრობო მხარეს, კავკასია“ კი, ოპოზიციის მხარეს.

გოგი გვახარია – ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას თუ ჰქონდა მათზე ზემოქმედების საშუალება?

ლევან თარხნიშვილი – ჩვენ მხოლოდ მონიტორინგის უფლება გვაქვს. შემდეგ მიღებული ინფორმაცია უნდა მივანოდოთ კომუნიკაციების მარეგულირებელ კომისიას, რომელმაც უნდა იმსჯელოს იმის შესახებ, ეს გადახრები ექვემდებარება თუ არა ლიცენზიაზე კანონმდებლობის პირობებს. თუმცა, არსებობს რამდენიმე სფერო, რომელიც უშუალოდ ცესკოს პრეროგატივაა. ესენია საარჩევნო რეკლამაზე მონიტორინგი, ანუ, იყო თუ არა ფასი ყველა საარჩევნო სუბიექტისთვის ერთი და იგივე, და იყო თუ არა უფასო რეკლამა ყველასთვის ხელმისაწვდომი. ამ მხრივ, სიტუაცია კანონს ექვემდებარება. მეორე პრეროგატივაა, ტელევიზიებს და მაუწყებლებს, რომლებსაც ჰქონდათ სურვილი განეთავსებინათ პოლიტიკური რეკლამა, მუდმივად მიეწოდებინათ ცესკოსთვის ინფორმაცია ფასებზე, დროსა და განთავსებაზე, და შემდეგ რეპორტი, სადაც ასახული იქნებოდა ეს პროცესი. ეს პირობა ტელევიზიებმა შეასრულეს. იყო პატარა ამოვარდნები, რომლებიც მონიტორინგის ჯგუფმა დააფიქსირა და მათზე ცენტრალური საარჩევნო კომისია უახლოეს მომავალში იმსჯელებს. სხვა მხრივ, მედიასთან პრობლემები არ ყოფილა. თუნდაც გორბის“ მიერ საერთაშორისო გამჭვირვალობის“ დაკვეთით ჩატარებული კვლევის თანახმად, სიუჟეტების 95% ნეიტრალურ ხასიათს ატარებდა. რა თქმა უნდა, ზოგადად, მედიის როლი ძალიან დიდია, როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი თვალსაზრისით. ის დაძაბულობაც, რომელიც მთლიანად გასდევდა ფონად, განსაკუთრებით საპრეზიდენტო წინასაარჩევნო პერიოდს, აისახებოდა მედიაშიც.

მედიის როლი ძალიან დიდია, როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი თვალსაზრისით. ის დაძაბულობაც, რომელიც მთლიანად გასდევდა ფონად, განსაკუთრებით საპრეზიდენტო წინასაარჩევნო პერიოდს, აისახებოდა მედიაშიც.

გოგი გვახარია – ვაკეში იყო ასეთი შემთხვევა, ხალხს ურეკავდნენ 4, 5 საათზე და ეკითხებოდნენ, აპირებდნენ თუ არა არჩევნებზე წასვლას, თან ეუბნებოდნენ, რომ როგორც მათთვის იყო ცნობილი, ისინი ნაციონალური მოძრაობისთვის“ აპირებდნენ ხმის მიცემას. თუ შემოიტანა ვინმემ ამის თაობაზე საჩივარი ცესკოში?

პარტიების საქმიანობა ჩვენში, უმეტესწილად ადმინისტრაციული მეთოდების გამოყენებასა და მატერიალური ფასეულობის დარიგებას უკავშირდება.

ჩვენ, ყველამ, ვერ ავიღეთ საკუთარ თავზე პასუხისმგებლობა და ვერც ის შევძელით, რომ ამომრჩევლის ნების თავისუფლებაზე პოლიტიკურ გარემოს და კულტურას უარყოფითი გავლენა არ მოეხდინა.

ლევან თარხნიშვილი – ასეთ შემთხვევას ვერ ვიხსენებ. მაგრამ აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ ამაში დარღვევა არც ყოფილა. იმიტომ, რომ ნებისმიერ პარტიას აქვს უფლება შეაგროვოს ინფორმაცია თავის ამომრჩეველზე და მოუწოდოს მას არჩევნებზე წასვლისკენ. თუ, რა თქმა უნდა, ეს ზენოლისა და დაშინების გზით არ ხდება. შეგახსენებთ, არჩევნების დღეს აგიტაცია საქართველოში აკრძალული არ არის. არჩევნების დღეს აკრძალულია სამი რამ – სოციოლოგიური კვლევის შედეგების გამოქვეყნება 8 საათამდე, მათ შორის ეგზიტპოლებისაც, აგიტაცია უბნის შიგნით და ფასიანი და უფასო პოლიტიკური რეკლამა ტელევიზიასა და რადიოში.

გიორგი ჩხეიძე – ვფიქრობ, პოლიტიკურმა კულტურამ ამომრჩევლების ნების თავისუფალ გამოვლინებაზე ძალიან დიდი გავლენა მოახდინა. ასევე ძალიან მნიშვნელოვანი იყო გასული არჩევნების წინასაარჩევნო პერიოდიდან მოყოლებული, საპრეზიდენტო არჩევნების შემდგომი მოვლენები და ის პროცესებიც, რომლებიც ვითარდებოდა წინასაარჩევნო პერიოდში. ამის მიზეზია ის, რომ პარტიების საქმიანობა როგორც დასავლეთშია მიღებული, იმ ფორმით არ განვითარებულა – არ ყოფილა დაკავშირებული მათი პროგრამების წარდგენასა და დებატების კულტურასთან. ეს ჩვენს მედიასივრცეშიც ნაკლებად არის განვითარებული. პარტიების საქმიანობა ჩვენში, უმეტესწილად ადმინისტრაციული მეთოდების გამოყენებასა და მატერიალური ფასეულობის დარიგებას უკავშირდება. ამ პრობლემაზე ჩვენ ადრეც ბევრი გვისაუბრია. მოდით, მას ჯერ პრობლემად შევაფასებ. იყო ინფორმაცია დაშინებასა და ზენოლაზეც. გარემომ, რომელიც იყო წინასაარჩევნო კამპანიის დროს, ცუდი გავლენა მოახდინა არჩევნების დღეზეც და შემდგომ პროცესებზეც, და საბოლოოდ, ჩვენ, ყველამ, ვერ ავიღეთ საკუთარ თავზე პასუხისმგებლობა და ვერც ის შევძელით, რომ ამომრჩევლის ნების თავისუფლებაზე პოლიტიკურ გარემოს და კულტურას უარყოფითი გავლენა არ მოეხდინა. როგორ შეიძლება დაეხმარო ამომრჩეველს – ეს არის მისი ინფორმირება, რათა იგი არ შევიდეს შეცდომაში. ამომრჩეველს უნდა ჰქონდეს ნდობა საარჩევნო ადმინისტრაციის მიმართ, უნდა ხედავდეს სამართლიანობას და სჯეროდეს, რომ მის მიერ გამოვლენილი ნდობა არ იქნება დაკარგული.

ინფორმირებულობის თვალსაზრისით, ძალიან ბევრი გაკეთდა. საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ, განსაკუთრებით საპარლამენტო არჩევნების დროს, ძალიან დიდი მხარდაჭერა იყო საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან, ყველამ სცადა, რომ რაც შეიძლება მეტად ყოფილიყო ინფორმირებული ამომრჩეველი. ამისთვის კლიპებისა თუ ბროშურების მეშვეობით საარჩევნო ადმინისტრაციამაც ბევრი რამ გააკეთა. ამ პროცესში ჩვენც ვცდილობდით წვლილის შეტანას.

რას ვგულისხმობთ ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებაში. სამწუხაროდ, არც პირველები ვართ და არც უკანასკნელები, ვინც ამაზე ვლაპარაკობთ, კვლავ ფიქსირდება პარტიის რესურსსა და სახელმწიფოს რესურსს შორის განმასხვავებელი ხაზის არარსებობის პრობლემა. ამაზე ყოველთვის გვპასუხობენ, რომ ასეთია კანონი, რომელიც შეიცვალა საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ და პოლიტიკურ სუბიექტებს საქმიანობისთვის სუპერლიბერალური გარემო შეუქმნა რესურსების გამოყენებაზე არსებული შეზღუდვების მერბილებით. თუ საპრეზიდენტო არჩევნების დროს სახელმწიფო ორგანოებს ეკრძალებოდა მის საკუთრებაში არსებული რესურსის პარტიისთვის გამოყენება, ამ არჩევნებისთვის მას კი არ ეკრძალებოდა ამის გაკეთება, სხვა პარტიებისთვისაც თანაბარ პირობებში უნდა დაეთმო იგი. აქ ისმება კითხვა, რამდენად არის სუპერლიბერალური კანონმდებლობა ჩვენი გარემოსთვის, საქართველოში არსებული გარემოსთვის მიზანშეწონილი და რამდენად არიან მოქალაქეები დაცულები, რომ არ შევიდნენ შეცდომაში. როდესაც ეს კანონი შეჰქონდათ პარლამენტში, ჩვენ მაშინაც ვამბობდით, რომ არ შეიძლებოდა მისი მიღება. იმიტომ არა, რომ განვითარებულ ლიბერალურ დემოკრატიაში არ შეიძლება არსებობდეს მსგავსი ლიბერალური ნორმები, რომლებიც პარტიას მისცემს საშუალებას კონკურენციის შედეგად გამოიყენოს საზოგადოებაში არსებული სხვადასხვა რესურსი და საზოგადოებას თავი მოაწონოს, არამედ, ჩვენ მაშინაც მიგუთითებდით ქვეყანაში მექანიზმების არარსებობაზე არბიტრისთვის, რომელიც გააკონტროლებდა ამ ნორმების მუშაობას.

მოსახლეობაში მატერიალური ფასეულობის დარიგების გამო წინასაარჩევნო პერიოდში რამდენჯერმე მიემართეთ საჩივრებით ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას და სასამართლოს, როგორც სადამკვირვებლო ორგანიზაციამ. პარტიები ამ თემაზე ხმამაღლა ლაპარაკისგან ყოველთვის თავს იკავებენ. ესეც პოლიტიკური კულტურის პრობლემაა. როდესაც ამ თემაზე ვინცეხდით საუბარს, ხშირად გვსაყვედურობდნენ როგორც ხელისუფლების, ისე საარჩევნო ადმინისტრაციის მხრიდან, რომ ჩვენ მხოლოდ ერთ მხარეს ვაქცევდით ყურადღებას. თუ საარჩევნო ადმინისტრაციისთვის ცნობილი იყო, რომ სხვა მხარეც არღვევდა ნორმებს, რატომ არ რეაგირებდა ამაზე? ეს ძალიან მნიშვნელოვანი იქნებოდა, იმიტომ, რომ შემდგომში იმაზე ლაპარაკი, რომ ჩვენ მხოლოდ ერთი ფაქტი დავინახეთ და მეორესთან მიმართებაში თვალს ვხუჭავდით, არ იყო სწორი. ძალადობას რაც შეეხება, ასეთი ფაქტები სხვადასხვა სუბიექტების მხრიდან მართლაც იყო და ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას მათზეც უნდა მოეხდინა რეაგირება.

გოგი გვახარია – ბ-ნო გიორგი, შეგიძლიათ დაშინების მაგალითის მოყვანა? რა მექანიზმებს მიმართავდნენ ამომრჩევლის დასაშინებლად?

რას ვგულისხმობთ ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებაში. სამწუხაროდ, არც პირველები ვართ და არც უკანასკნელები, ვინც ამაზე ვლაპარაკობთ, კვლავ ფიქსირდება პარტიის რესურსსა და სახელმწიფოს რესურსს შორის განმასხვავებელი ხაზის არარსებობის პრობლემა.

გიორგი ჩხეიძე – რამდენიმე შემთხვევა შემიძლია გავის-სენო. მაგალითად, მათ, ვისაც პატიმრები ჰყავთ ოჯახის წევრები, მიმართავდნენ, გაეკეთებინათ მხარდამჭერთა სიები და პირდებოდნენ, რომ მათ პატიმრებს გამოუშვებდნენ. ამის შესახებ ჩვენი ორგანიზაციის ადვოკატებსაც მომართეს. ჩვენ მოვუწოდეთ მოსახლეობას, ერთად მიგვემართა პოლიციისთვის, დაგვეწერა განცხადება ან საარჩევნო ადმინისტრაციისთვის შეგვეტყობინებინა ამ ფაქტის შესახებ, რათა მას რეაგირება მოჰყოლოდა, მაგრამ ამის გასაკეთებლად მოქალაქეების დაყოლიება ძალიან რთულია.

ლევან თარხნიშვილი – მხარდამჭერთა სიებით არჩევნები არ ტარდება.

გიორგი ჩხეიძე – აქ საუბარია მოქალაქეებზე გავლენის მოხდენაზე. ეს ფსიქოლოგიური ზეგავლენაა. წინასაარჩევნო პერიოდში კომისიის წევრებზეც იყო ძალადობა პოლიტიკური ჯგუფების მხრიდან. ეს არ ყოფილა მხოლოდ ერთ რეგიონში. ასეთი ფაქტების შესახებ ვაცნობებდით საარჩევნო ადმინისტრაციას და სამთავრობო ჯგუფს, რათა საზოგადოებას ენახა კონკრეტულ ფაქტებზე რეაგირების შედეგი.

წინასაარჩევნო პერიოდის დასაწყისში ჩვენ აღვნიშნეთ, რომ ნაკლებად ვხედავდით დაშინებისა და ზეწოლის ფაქტებს. ასეთი იყო პირველი პერიოდის შეფასება. მეორე პერიოდთან მიმართებაში, ჩვენთან უკვე შემოდიოდა ამ სახის ინფორმაცია. ჩვენ ვცდილობდით მათ გადამოწმებას და ცესკოსთვის ინფორმაციის მიწოდებას და მხოლოდ ამის შემდეგ ლაპარაკს მათზე საჯაროდ. იყო არჩევნებამდე რამდენიმე დღით ადრე ასეთი ფაქტებიც, როცა დამკვირვებლების მიმართ ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლებისა და საარჩევნო კომისიების მხრიდან იყო გაფრთხილება, რომ დიდად არ ეაქტიურათ არჩევნების დღეს და დარღვევებზე არ მოეხდინათ რეაგირება. ამან არჩევნების დღეზე გავლენა იქონია. ამიტომ წინასაარჩევნო პერიოდში ასეთი ფაქტებისთვის უფრო მეტი ყურადღება უნდა მიექცია საარჩევნო ადმინისტრაციას, არჩევნების დღეს რეგიონებში პოლიტიკურ სუბიექტებს და კომისიის წევრებს ის პრობლემები აღარ შეექმნებოდათ.

ოლესია ვართანიანი, ჟურნალისტი, რუსთავი2 – ბ-ნო ლევან, თქვენ თქვით, რომ არავინ ლაპარაკობს კომისიის წევრთა მისამართით განხორციელებულ ზეწოლაზე. ასეთი ფაქტები მართლა იყო?

ლევან თარხნიშვილი – მთელ რიგ საარჩევნო ოლქებში გარკვეული ზეწოლა კომისიის წევრებზე მართლაც მიმდინარეობდა. ვგულისხმობ იმას, რაც ხდებოდა მარნეულში ერთ-ერთი პოლიტიკური კანდიდატის მხრიდან, ასევე ზუგდიდსა და სილნალში, სადაც პოლიტიკური პარტიის წარმომადგენ-

ლები შეიქმნენ უბანზე და გატეხეს ბიულეტენების ყუთი. ინფორმაციის მხოლოდ ერთი კუთხით წარმოჩენა მოსახლეობაში უნდობლობას იწვევს. მინდა გაგაცნოთ ამერიკული ორგანიზაციის მიერ ჩატარებული სოციოლოგიური გამოკვლევის შედეგები, მათი კვლევის მიხედვით, საქართველოს მოსახლეობის დაახლოებით 62% მიიჩნევს, რომ არჩევნები დემოკრატიულად და სამართლიანად ჩატარდა და საარჩევნო ადმინისტრაციამ ნორმალურად იმუშავა.

ოლესია ვართანიაძე, – ბ-ნო გიორგი, თქვენ კანონმდებლობაზე საუბრობდით, თუ შეგიძლიათ დაასახელოთ ხუთი პრინციპული ცვლილება, რომლის შეტანაც აუცილებელია საარჩევნო კოდექსში.

გიორგი ჩხეიძე – ჩემი აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვანია, რომ ის ნორმები, რომლებიც დაკავშირებულია წინასაარჩევნო პერიოდთან, რესურსის გამოყენებასთან, მოხელეების მონაწილეობასთან, უნდა გამკაცრდეს და რეალური და ნათელი შეზღუდვები უნდა დაწესდეს. საარჩევნო ადმინისტრაციას უფრო მეტი ვალდებულება უნდა დაეკისროს. მედიას, როგორც ითქვას, საარჩევნო ადმინისტრაციისთვის ანგარიშის წარდგენა ევალება, მაგრამ თუ არ წარადგინა, საარჩევნო ადმინისტრაციას არც ბერკეტი და არც ვალდებულება არ გააჩნია, რომ რეაგირება მოახდინოს ამ ფაქტზე. ნორმებში, რომლებიც დაიხვეწა გასაჩივრების პროცედურასთან დაკავშირებით, კვლავ დარჩა თეთრი ლაქები და ისინიც უნდა ამოივსოს.

სოსო ცისკარიშვილი – ბ-ნო ლევან, რატომ არ შეიძლება ვიდეოთვალის ჩანაწერების ნახვა?

ლევან თარხნიშვილი – ვიდეოთვალს თავიდანვე, 2006 წელსაც და შემდგომშიც, ორი ძირითადი ფუნქცია ჰქონდა, პრევენცია და კონკრეტული დარღვევების დამტკიცება-დადასტურება ან უარყოფა. კონკრეტული ფაქტები კი ხდება კონკრეტულ დროში, კონკრეტულ საათზე.

თამარ კაკაბაძე, იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტი – როგორც საპრეზიდენტო, ისე საპარლამენტო არჩევნებზე ერთ-ერთი არასამთავრობო ორგანიზაციის სახელით ვაკვირდებოდი და რამდენიმე შეკითხვა მაქვს. ჯერ 5 იანვრის დარღვევებზე მოგახსენებთ. ნაძალადევის რაიონის მე-14 უბანზე უცებ 60-მდე ადამიანი შემოვიდა, გაურკვეველი იყო ვინ ხმას აძლევდა და ვინ რეგისტრაციას გადიოდა, ამასთან, აღმოჩნდა, რომ კონვერტების დასალუქი ბეჭედი კომისიის თავმჯდომარეს სახლში ჰქონდა წაღებული.

21 მაისის არჩევნებზე, ყარაჯალაში, დამკვირვებლებმა დააფიქსირეს, რომ საარჩევნო უბანში კედელზე ჩამოკიდებულ საჩვენებელ ბიულეტენზე 5-იანი იყო შემოხაზული. რამდენჯერმე ჩამოახსენებინეს ეს ბიულეტენი. შემდეგ უბანზე

პოლიცია შეიჭრა, ამომრჩევლები და დამკვირვებლები ცალკე ოთახში ჩაკეტა და მათ იქიდან გამოსვლის საშუალებას არ აძლევდა. ამაზე სოზარ სუბართანაც არის საჩივარი შესული.

რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, კომისიის თავმჯდომარეს, მის მოადგილეს და მდივანს არა აქვთ უფლება ერთდროულად დატოვონ საარჩევნო უბანი. 65-ე უბანზე ორი საათის განმავლობაში არავინ იცოდა, სად იყვნენ ისინი გასულები. როდესაც პრობლემა დავაფიქსირეთ, არ ვიცოდით, ვისთვის მიგვემართა. იყვნენ ყალბი პირადობის მონმობით მოსული ადამიანებიც.

ავთანდილ კახნიაშვილი, იურისტი – შემაჯამებელი ოქმის პირველ გვერდზე ამომრჩევლის საერთო რაოდენობა სხვა ციფრია, ხოლო ოლქების მიხედვით რომ შევაჯამოთ, სხვა ციფრს ვიღებთ. ეს, არა მარტო ცესკოს ადმინისტრაციის არაპროფესიონალიზმზე, არამედ დარღვევაზეც მიუთითებს. რატომ არ ემთხვევა ეს ციფრები ერთმანეთს?

ლევან თარხნიშვილი – არჩევნების გაყალბებასთან რა კავშირი აქვს ამომრჩევლის საერთო რაოდენობას? საქართველოს კანონმდებლობით არ არსებობს ე.წ. ქვედა ბარიერი. ამომრჩევლთა საერთო რაოდენობა არჩევნების შედეგების დაჯამებაში არ მონაწილეობს. შესაბამისად, საუბარი იმაზე, რომ შეცდომამ მასში, შესაძლოა, გაყალბება გამოიწვიოს, არაკორექტულია. არც ერთ ქვეყანაში არ არის თანაბარი რაოდენობის საარჩევნო უბანი გახსნილი. არსებობს ვარიაცია და ეუთოს მიერ დადგენილი რეკომენდაცია, რომ ეს ვარიაცია არ აღემატებოდეს 10%-ს, თუმცა შემიძლია დაგისახელოთ ევროკავშირში და ნატოში შემავალი ქვეყნებიც, სადაც ეს ვარიაცია ბევრად უფრო მეტია, ვიდრე საქართველოში.

გიორგი ჩხეიძე – რეალურად ფაქტი მეტი იყო. როდესაც პოლიტიკურ სუბიექტებს ვეკითხებოდით, მიმართეს თუ არა მათ ოფიციალურად რესურსის გამოყენებაზე, უმეტესობამ გვიპასუხა, რომ ოფიციალურად არავისთვის მიუმართავთ, რაც სწორედ დაბალ პოლიტიკურ კულტურაზე მიანიშნებს. საქართველოში ზეპირად ხშირად მიმართავენ, წერილობით – ნაკლებად. ჩვენ კითხვა ასე უნდა დავსვათ, ეს კანონმდებლობა მოქმედებს საქართველოში, ეფექტურად მუშაობს თუ არა, შექმნა მან სამართლიანი წინასაარჩევნო გარემო? ეუთომ წინასაარჩევნო გარემო უარყოფითად შეაფასა. მაგრამ ჩემთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ის არის, რომ როდესაც მანამდე, მარტში, კანონში ცვლილებები შედიოდა, მივედით პარლამენტში და ამ ნორმების დახვეწა შევთავაზეთ, ბოლო დღემდე არ იყო ჩვენთვის ცნობილი, პარლამენტი რა ტიპის ცვლილებებს შეიტანდა. ბოლო დღეს აღმოჩნდა, რომ შეზღუდვები მოიხსნა და გამარტივდა. ამ მოდელის არსებობა დემოკრატიაში, სადაც არსებობს არბიტრები, საარჩევნო ადმინისტრაცია-

ცია და სასამართლო, შეიძლება გამართლებულიც იყოს, მაგრამ საქართველოში დღეს იგი უარყოფითად მუშაობს.

ლალი დევიძე, რესპუბლიკური პარტიის წევრი – ჩიტადის ქუჩაზე ვიმყოფებოდი დამკვირვებლად და შემიძლია ვთქვა, რომ იქ არჩევნები საოლქო კომისიის წარმომადგენელმა ჩაატარა და არა საარჩევნო უბნის კომისიის თავმჯდომარემ. საღამოს 8 საათზე სიები არ დალუქულა, პირიქით, იქვე დაიწყეს სიების დათვლა. როდესაც გავაპროტესტე ეს ფაქტი, შეურაცხყოფა მომაცემს. ვუთითებდი, რომ სიები უნდა დაეღუპათ და საოლქო კომისიაში გადაეგზავნათ. არც საოლქო კომისიაში საარჩევნო ყუთის გადატანის პროცესზე დასწრების საშუალება მომეცა. გაყალბებაზე არაფერს ვამბობ, ეს ფაქტები მხოლოდ პოლიტიკური კულტურის დონის დასამოწმებლად მომაქვს.

ირაკლი ხორბალაძე, რესპუბლიკური პარტიის იურისტი – პოლიტიკური კულტურა ჩვენს ქვეყანაში არ არის მაღალი დონის. რა განაპირობებს ამას, ეს რთული საკითხია. ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი მაინც ცენტრალური საარჩევნო ადმინისტრაცია და მისი ქვემდგომი საარჩევნო ადმინისტრაციები მიმაჩნია. ისინი განსაზღვრავენ და ავითარებენ ამომრჩეველში გარკვეულ თვისებებს და უზრუნველყოფენ მათი ნების თავისუფალ გამოვლინებას და დაცვას. პირველი, რაც უნდა ითქვას, ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ დადებითი ნაბიჯებიც გადადგა, მაგრამ მნიშვნელოვან საკვანძო ადგილებში მან ვერ დაიცვა ეს უფლებები. საუბარი იყო ამომრჩევლის მოსყიდვაზე, მატერიალური ფასეულობით დაინტერესებაზე, რაც მეტისმეტად დაბალი დონის პოლიტიკურ კულტურაზე მიანიშნებს. ეს აკრძალულია ჩვენი კანონმდებლობით და ამაზე რეაგირების უფლება აქვს ცენტრალურ საარჩევნო ადმინისტრაციას და შემდეგ სასამართლოს. თუმცა პირველად ასეთ ფაქტებს ცესკო განიხილავს. ორი ასეთი ფაქტი ტელევიზიითაც გადაიცა, ერთს ზესტაფონში ჰქონდა ადგილი. სამთავრობო მაჟორიტარ კანდიდატს, კახა გენაძეს, უშუალოდ არ გადაუცია თანხა, თუმცა ზესტაფონის საკრებულოს წევრი მიდის 100 წლის ქალბატონთან და გადასცემს 100 ლარს და ეუბნება, რომ ეს თანხა მას დაბადების დღეზე კახა გენაძემ გაუგზავნა.

ლევან თარხნიშვილი – ძალიან გთხოვთ, თუ ციტირებას ახდენთ, ის ზუსტი იყოს. ამ ადამიანმა ჩამოთვალა საკრებულო, თვითმმართველობა და ხელისუფლება, ამ დროს უკნიდან ისმის ხმა, რომელიც ამბობს, რომ ამაში ბ-ნ კახა გენაძესაც მიუძღვის წვლილი. რეალურად ასე იყო.

ირაკლი ხორბალაძე, რესპუბლიკური პარტიის იურისტი – ისნის მაჟორიტარი კანდიდატი, გოგუაძე კი, ამომრჩეველს

ელექტროენერგიის გადასახადების ჩამონერას შეპირდა. როდესაც გავასაჩივრეთ ეს ფაქტი, აღმოჩნდა, რომ თურმე შეიქმნა რალაც კომისია, რომელიც საერთოდ არ უკავშირდება გოგუაძეს და ის დამოუკიდებლად მუშაობს. ასეთ ფაქტებთან დაკავშირებით ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას თავისი დამოკიდებულება უნდა დაეფიქსირებინა.

თამარ კაკაბაძე, იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტი –

ნაციონალური მოძრაობის“ წარმომადგენლები, კონკრეტულად, ლაშა ჟვანიას შტაბის წევრები დადიოდნენ და კითხვარს ავსებინებდნენ მოსახლეობას იმის შესახებ, თუ რა მოლოდინი ჰქონდათ დეპუტატობის კანდიდატისგან და რას სთხოვდნენ მას. მე მობილური ტელეფონი და 100 ლარი ვითხოვე. რამდენიმე დღის შემდეგ ჩემთან მოვიდა ნაციონალური მოძრაობის“ იგივე წარმომადგენელი, მომიტანა ჩემი შევსებული კითხვარი და მითხრა, რომ ბ-ნმა ლაშა ჟვანიამ შემისრულა სურვილი და თუ მე მას ხმას მივცემდი, ეს თანხაც გადმომეცემოდა და ახალი ტელეფონიც. მე ამ ადამიანს სასამართლოში წაყვანა დავუპირე, მაგრამ ამის შემდეგ ჩემს ოჯახზე ზეწოლა დაიწყო.

ნინო ლეჟავა, ჰაინრიხ ბიოლის ფონდი – მექმნება შთაბეჭდილება, რომ ჩვენი დისკუსია ნელ-ნელა ბ-ნ ლევან თარხნიშვილთან პრესკონფერენციას ემსგავსება. დისკუსიის კულტურის წარმოებაც პოლიტიკური კულტურის ნაწილია. შევეცდები, ცოტა კალაპოტში ჩავსვა დისკუსია, თუმცა, საკუთარი გამოცდილების გაზიარებაც მინდა. ის კითხვა, რომელიც მექმნება ბ-ნ გიორგისთან და ბ-ნ ლევანთან, არ არის მხოლოდ წარსულზე ორიენტირებული, ის მომავალს უფრო უკავშირდება. ჩემთვის უფრო მნიშვნელოვანია, მომავალში რა იქნება. საინტერესოა, რა კეთდება და რა უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ თუნდაც, ასეთი ტიპის საზოგადოებაში ამდენი უცნაური კითხვა აღარ დაისვას და ასეთი გაღიზიანება არ არსებობდეს ყველა მხრიდან, როგორსაც ახლა ვაწყნებთ.

ბ-ნო ლევან, 21 მაისს მეც ვიყავი დამკვირვებელი. მსურდა, საკუთარი აზრი შემქმნოდა კონკრეტულ უბნებზე საარჩევნო პროცედურების მიმდინარეობის შესახებ. ტრენინგის გავლის შემდეგ თბილისის ერთ-ერთ უბანზე წავედი დამკვირვებლად. ეს ის უბანი იყო, სადაც მეც მქონდა ხმის მიცემის საშუალება. ჩემი პირადი დაკვირვებით, საარჩევნო ადმინისტრაციის ამ კონკრეტული უბნის წარმომადგენლებმა კარგად არ იცოდნენ საკუთარი მოვალეობა, რის გამოც უბანზე ქაოსი იყო. დამკვირვებლებს ხშირად გვინევდა მიმთითებლის როლის თამაში, თუმცა, ეს არ არის დამკვირვებლის ფუნქცია. ვაკის უბანში, არჩევნებამდე ორი დღით ადრე, მრეწველების“ მაჟორიტარმა კანდიდატმა, ჯანგირაშვილმა მოხსნა საკუთარი კანდიდატურა, მაგრამ არჩევნების დღეს, დღის 12 საათისთვის აღმოვაჩინე, რომ ბიულეტენებში კომისიის წევრები,

უბრალოდ ხაზავდნენ ამ კანდიდატის სახელს და გვარს. ეს იყო ის ინფორმაცია, რომელიც მიენოდებოდა ამომრჩეველს. როცა მივუთითე იმის შესახებ, რომ კანონის მიხედვით, ეს ბიულეტენები ბეჭდით უნდა ყოფილიყო აღნიშნული, თქვეს, რომ წინა დღეს ამის თაობაზე საოლქოში სხვა რამ უთხრეს, მერე საოლქო კომისიაში დარეკეს და ბოლოს, ჩემი დაჟინებული მოთხოვნით, პირველის ნახევრისთვის ბიულეტენებზე ბეჭდის დასმა დაიწყეს. ეს ერთი პატარა და კონკრეტული მაგალითია, მაგრამ მაინტერესებს, ტენდენცია თუ იყო. ამავე უბანზე აღმოჩნდა, რომ სიაში გატარებული რამდენიმე ამომრჩეველი, არათუ საქართველოში არ იმყოფებოდა, არამედ საქართველოს მოქალაქეც კი აღარ იყო. მათი მშობლები, და-ძმა მოდიოდნენ და ხედავდნენ, რომ სიაში გვარების გვერდით ხელმოწერა იყო გაკეთებული. მათ ამის დამადასტურებელი საბუთები მოიტანეს. შემექმნა შთაბეჭდილება, რომ ამ უბანში ასეთი ტენდენცია იყო. რა კეთდება იმისათვის, რომ მომავალში ეს თემა კვლავ არ გახდეს დისკუსიის საგანი?

ლევან თარხნიშვილი – ყოველთვის იქნებიან ადამიანები, რომლებიც ჩაატარებენ პრესკონფერენციებს, დაასახელებენ რამდენიმე გვარს, ილაპარაკებენ ასობით ადამიანის სახელით, არა აქვს მნიშვნელობა, ვინ იქნება ცესკოს თავმჯდომარე, ასეთი ადამიანები ყოველთვის მოიძებნებიან, ასეთი სახის დისკუსიებიც ყოველთვის ჩატარდება. ნებისმიერ სიას აქვს ცდომილება, მაგრამ იგი არ აღემატება დასაშვებ ზღვარს.

გიორგი ჩხეიძე – არ ვიცი, ტენდენციას ჰქონდა თუ არა ადგილი თბილისში. მართლაც დაფიქსირდა ასეთი შემთხვევა, ჩვენც მოგვმართა რამდენიმე ადამიანი, რომელთა ახლობლებიც თბილისში არ იყვნენ, მათი გვარების გასწვრივ კი ხელმოწერა იყო გაკეთებული. ეს მხოლოდ ერთ-ორ უბანში მოხდა. რაც შეეხება იმას, რა უნდა გაკეთდეს, რომ ასეთი საუბარი აღარ გაიმართოს – თებერვლის დასაწყისში რამდენიმე ორგანიზაციამ გამოაქვეყნა ათი წინაპირობა, რა უნდა გაკეთებულიყო საპარლამენტო არჩევნებისთვის. სიებზე ვერაფერს ვიტყვი, მე არ მაქვს იმის კომპეტენცია, ვილაპარაკო, სიები გაყალბებული იყო თუ არა. ჩვენ მხოლოდ იმას ვამბობდით, რომ სამწუხაროდ, იანვრიდან მოყოლებული, 10 აპრილამდე, ვიდრე სიები საჯარო არ გახდა, არ იყო ნათელი, რას აკეთებდა საარჩევნო ადმინისტრაცია სიების დასაზუსტებლად. მთელი ამ ხნის განმავლობაში ამ საკითხის მიმართ დახურული კარის პოლიტიკა წარმოებდა, რაც, ჩემთვის დღემდე გაუგებარია. იმისათვის, რათა მსგავს თემაზე არ მოხდეს პოლიტიკური სპეკულირება, საარჩევნო ადმინისტრაციამ ღია პოლიტიკა უნდა აწარმოოს, რადგან საარჩევნო სიები არის ის პრობლემა, რომლის დროსაც ერთადერთი გამოსავალია, რაც შეიძლება ღია იყოს პროცესი.

შეუძლებელია არჩევნების მხოლოდ 21 მაისით შეფასება. არჩევნების წინა და შემდგომი პერიოდიც უნდა გავითა-

ვლისწინათ. ჩვენს ვებგვერდზეც შეგიძლიათ იხილოთ, წანა-საარჩევნო პერიოდში, დაახლოებით, ოცამდე საჩივარი შემოვიდა. არჩევნების დღეს – 147 საჩივარი, შემდგომ პერიოდში – 96. მაგრამ ეს ციფრები არაფერს ამბობს. ჩემი შეფასებით, საარჩევნო ადმინისტრაციისა და სასამართლოს მხრიდან გამოიკვეთა არასწორი მიდგომა ამ საჩივრების განხილვის მიმართ. არჩევნების დღეს ტენდენციად შეიძლება ჩაითვალოს დამკვირვებლებზე ზეწოლა და სალამოს 8 საათის შემდეგ მათი უბნებიდან გამოძევება, რამაც ხელი შეუშალა კონკრეტულ დარღვევებთან დაკავშირებით საჩივრების წარმოდგენას. ძნელია იმის თქმა, გაყალბდა საქართველოში არჩევნები თუ არა. მხოლოდ იმის თქმა შეიძლება, რომ თბილისში, არჩევნების დღეს, პროცედურულ დარღვევებთან დაკავშირებით დაფიქსირდა ნაკლები საჩივარი, ვიდრე რეგიონებში. სამწუხაროდ, რეგიონებში ადგილი ჰქონდა უხეშ დარღვევებს. ყველაზე დიდი პრობლემა პასიურობაა. საჩივრები დამკვირვებლების გარდა არავის წარმოუდგენია. რით იყო ეს განპირობებული, შიშით, უცოდინრობით თუ მოსყიდვით, ამას ჩვენი პოლიტიკური სუბიექტების მხრიდან სჭირდება შესწავლა.

პოლიტიკური კულტურა: თავისუფლება და წესრიგი

დათო პაიჭაძე – ერთი შეხედვით, თითქოს ნათელია, რას ნიშნავს პოლიტიკური კულტურა, რა შინაარსით შეიძლება დაიტივროს ეს ცნება, მაგრამ ამ ცოდნას გამოხატვა და არტიკულირება სჭირდება. ჩვენი მომხსენებლებისგან ველი ამ ცნების შინაარსის წარმოჩენას და მისი ქართული თავისებურებების შესახებ საუბარს. წარმოგიდგენთ ჩვენს დღევანდელ მომხსენებლებს: **მალხაზ სალდაძე** – პოლიტოლოგი; **ემზარ ჯგერენია** - სოციოლოგი და **ია ანთაძე** – ჟურნალისტი. შევეცადეთ, პროფესიული სპექტრი რაც შეიძლება მრავალფეროვანი ყოფილიყო, რათა განსხვავებული კუთხით შეგვეხედა პრობლემისთვის – პოლიტიკური კულტურა საქართველოში.

მალხაზ სალდაძე – პოლიტიკური კულტურის შესახებ ერთიანი დეფინიცია არ არსებობს. ამ ცნების შესწავლის მხარე მიდგომების განსხვავების შესაბამისად, დეფინიცია, სკოლების მიხედვით, შესაძლებელია სხვადასხვაგვარად იყოს ჩამოყალიბებული. ზოგადად, რასაც პოლიტიკური კულტურა გულისხმობს, ეს არის საზოგადოებრივი ღირებულებები, განწყობები, მოლოდინები, ქცევის ფორმები და სოციალიზაციის ის მექანიზმები, რომლებიც გავლენას ახდენს პოლიტიკურ პროცესებზე ამა თუ იმ ქვეყანაში.

იმის შესახებ, თუ რა სახის პოლიტიკური კულტურა იკვეთება საქართველოში, ფართომასშტაბიანი დებატები არ ყოფილა და ამას თავისი მიზეზები აქვს. იმაზე, რომ პოლიტიკური კულტურა მნიშვნელოვანი ფაქტორია პოლიტიკის განსაზღვრისას, ჩვენი ბოლოდროინდელი პოლიტიკური განვითარების ეტაპები და პოლიტიკურ ელიტაში გამოკვეთილი სწრაფი ცვლილებებიც მიუთითებს.

2007 წლის ნოემბრამდე სახელმწიფოს და საზოგადოების აშკარად გამოკვეთილი ნეოლიბერტანული მიდგომა გექონდა, ნოემბრის შემდეგ კი მმართველი პოლიტიკური ელიტისგან უცებ ვიღებთ ახალ ფორმულირებებს უფრო მემარცხენე-პოპულისტური მიმართულების დისკურსის სახით. მაგალითად, ის ლოზუნგი, რაც მმართველ პოლიტიკურ პარტიას ჰქონდა წინასაარჩევნოდ – საქართველო სიღარიბის გარეშე“.

სწორედ იმ დეფინიციიდან გამომდინარე, თუ რას მოიცავს პოლიტიკური კულტურა, გადაწყვიტე კომპონენტებად დამეყო ჩემი მოხსენება. დავიწყებ იმით, თუ რა საზოგადოებრივი ღირებულებები განაპირობებს პოლიტიკის პროცესის თავისებურებებს საქართველოში. ამ შემთხვევაში რთულია

მომხსენებლავი:

ია ანთაძე

რადიო თავისუფლება“

მალხაზ სალდაძე

*პოლიტოლოგი/
ომბუდსმენის აპარატთან
არსებული ეთნიკური
უმცირესობების საბჭოს
აღმასრულებელი
მდივანი*

ემზარ ჯგერენია

*სოციოლოგი/ილია
ჭავჭავაძის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი*

მოღერაცია

დათო პაიჭაძე

13 თებერვალი, 2008 წ.

ღირებულებების აკადემიურ ანალიზს დავეყრდნოთ. უფრო, შესაძლებელია, საკუთარი გამოცდილებიდან და დაკვირვებიდან გამოვიტანოთ დასკვნები, დისკურსების საფუძველზე გავეანალიზოთ ისინი.

ვერ ვიტყვი, რომ არსებობს ერთი დომინანტური ღირებულებათა სისტემა, რომელსაც პოლიტიკა ემყარება. ასეთ დისკურსებად, პირობითად, შეიძლება გამოვყოთ ეთნონაციონალიზმი, რელიგიური ნაციონალიზმი, ნაციონალიზმ-ეტატიზმი, ეს არის გადასავლურებული ნაციონალიზმის ფორმა, რომელიც ვარდების რევოლუციამ¹ მოიტანა საქართველოში; ასევე პირობითად შეიძლება გამოვყოთ ე.წ. მოდერნული დასავლური დისკურსი, რომელიც ყველაზე ვიწროა. სიას რომ გადავხედოთ, ქართული პოლიტიკური სისტემის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე, პოლიტიკურ განვითარებათა ეს სისტემები სხვადასხვა ჟღერადობით გვხვდებოდა და შესაბამისად, სხვადასხვა პოზიციები ჰქონდა თითოეულ მათგანს.

90-იანი წლების ეთნიკური ნაციონალიზმი, რელიგიური ნაციონალიზმისგან განსხვავდება და 90-იან წლებში გარკვეული ძვრების წყალობით დაიძლია. ეს უკავშირდება ძველი საზოგადოებრივი სტრუქტურების რღვევას, რომელიც საბჭოთა კავშირში იყო ჩამოყალიბებული. თუმცა, რა თქმა უნდა, ეს არ გულისხმობს, რომ ღირებულებათა სისტემა მთლიანად იქნა დაკნინებული და გაქრა ჩვენი დღევანდელი დისკურსიდან. ბოლო დროს ვხედავთ ისეთი დისკურსის წარმოჩენას, როგორიც რელიგიური ნაციონალიზმია. მან, დომინანტი დისკურსი, ნაციონალიზმ-ეტატიზმი, ასე თუ ისე, დაჩაგრა. ამ შემთხვევაში, ემპირიული დაკვირვების დონეზე მედიის გადახედვაც საკმარისია იმის დასანახად, თუ როგორ შემოდიხარ რელიგიური ნაციონალიზმი ქართულ დისკურსში. მასხენდება ერთი ფრაზა: ინგა გრიგოლიას გადაცემაში - პრაიმ-თაიმი² - ერთ-ერთმა მონაწილემ თქვა, რომ მკრეხელობაა, რალაც არ აღიარო, იმიტომ, რომ მას აღიარებს წმინდა სინოდი და პატრიარქი³. ბევრი სხვა მაგალითის მოყვანაც შეიძლება. მიუხედავად იმისა, რომ პოლიტიკური გემოვნების მიხედვით, საქართველოში სხვადასხვა პოლიტიკური ჯგუფები იკვეთება, მაინც ორი ბანაკი გვაქვს და ორივე ამ თემატიკაზე აპელირებს. რაც შეეხება მოდერნულ-დასავლურს, იგი, მართალია, სუსტად, ჯერ კიდევ 90-იანი წლებიდან იყო წარმოდგენილი და დღესაც სუსტია. მისი გამოვლინება პოლიტიკაში რეალურად არც გვხვდება, იგი უფრო სამოქალაქო სექტორშია აკუმულირებული და იქაც კი სუსტია. ამის მაჩვენებელია ის, რომ მემარცხენე-დასავლური დისკურსი, რომელიც ამ სეგმენტისთვის არის დამახასიათებელი, საქართველოში არ არის პოპულარული.

რაც შეეხება საზოგადოებრივ განწყობებს, შეიძლება რამდენიმე პუნქტი გამოიყოს. პოლიტიკური განწყობების ჩამოყალიბებაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი სოციალიზაციის ის მექანიზმებია, რომლებიც სოციალურ კაპიტალს

და ამაზე დაფუძნებით პოლიტიკური სისტემისა და საზოგადოების მიმართ ინდივიდების დამოკიდებულებას, მომავლის ხედვის თვალსაზრისით განსაზღვრავს. სამწუხაროდ, ვერც ამ შემთხვევაში დავყვდნობი აკადემიურ კვლევებს, იმიტომ, რომ მსგავსი კვლევა საქართველოში ჯერ არ ჩატარებულა, მაგრამ შემოიღია ისევ საკუთარი დაკვირვებითა და გამოცდილებით ვისაუბრო.

ამ თვალსაზრისით, ქართული საზოგადოება წინ ნამდვილად არ წასულა. სოციალური კაპიტალი ნდობის ხარისხის ინდექსს გულისხმობს და მისი გაზომვა საზოგადოებაში ჯგუფური კუთვნილების, ან ამის მიუხედავად, ინდივიდებისადმი ნდობას ეფუძნება. სოციალური კაპიტალი მაღალია საზოგადოებებში, სადაც ნდობა ინდივიდებს შორის არ ეფუძნება პირად ურთიერთობებს ან ჯგუფურ კუთვნილებებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ ადამიანს მხოლოდ იმიტომ კი არ ვენდობი, რომ ის მართლმადიდებელი ან ქართველია, ან სხვა ეროვნების წარმომადგენელი, არამედ ვენდობი იმის გამო, რომ ის ამ ქვეყნის მოქალაქეა. თუ ამ ტიპის ნდობა გვაქვს საზოგადოებაში, სოციალური კაპიტალი უფრო მაღალია. ასეთი ტიპის ნდობა განაპირობებს ზოგადად ურთიერთქმედებას სოლიდარობის და გარკვეული საკითხების გადაჭრის თვალსაზრისით, მობილიზების მაღალუნარიანობას საზოგადოებაში. შესაბამისად, მაღალი სოციალური კაპიტალის მქონე საზოგადოებას, შესაძლებელია პოლიტიკური ინსტიტუტების კონტროლის მეტი ალბათობა ჰქონდეს. საზოგადოება, სადაც სოციალური კაპიტალი დაბალია, პოლიტიკური სისტემა საზოგადოებრივ ცხოვრებას მოწყვეტილია. ამის საპირისპიროდ საქართველოში შეიძლება მოიყვანონ არგუმენტი, რომ არსებობს მობილიზების მექანიზმები: რომ ნოემბერში ვხედავდით 100-ათასიან თუ 200-ათასიან მიტინგებს, მაგრამ ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, თუ რის საფუძველზე ხდება მოქალაქეების მობილიზება. არსებობს მობილიზების განმაპირობებელი ორი ძირითადი ფაქტორი და ისინი არ უკავშირდება სოციალურ კაპიტალს. ჩვენს შემთხვევაში, მსგავსი მობილიზების უნარი საზოგადოებას ნეგატიური ფაქტორით მობილიზაციის გარეშე მოეხდამისცა.

რადგან ნდობაზე ვსაუბრობდით, კარგი იქნებოდა, ბოლოდროინდელი მოვლენების შემდეგ გვეჩონოდა ანალიზის საშუალება, თუ რა დამოკიდებულებები და ნდობის ხარისხი იკვეთება ამა თუ იმ პოლიტიკური ინსტიტუტის თუ საერთოდ, საზოგადოებრივი ინსტიტუტების მიმართ. სამწუხაროდ, არც ასეთი კვლევა ჩატარებულა საქართველოში. რთულია, ისაუბრო, რომელი ინსტიტუტების მიმართ არის ნდობა უფრო მაღალი. მაგრამ თუ კვლავ საკუთარ გამოცდილებას მოვიხმობთ, დავინახავთ, რომ თუ 2003 წლის რევოლუციის შემდეგ ნდობა სახელმწიფოსა და ინსტიტუტების მიმართ მკვეთრად გაიზარდა, ამ ეტაპისთვის, გარდატეხა 2007 წლის ნოემბრის მოვლენების დროს არ მომხდარა, ნდობის დაკარგვის პროცესი უფრო ადრე დაიწყო.

სოციალური კაპიტალი მაღალია საზოგადოებებში, სადაც ნდობა ინდივიდებს შორის არ ეფუძნება პირად ურთიერთობებს ან ჯგუფურ კუთვნილებებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ ადამიანს მხოლოდ იმიტომ კი არ ვენდობი, რომ ის მართლმადიდებელი ან ქართველია ან სხვა ეროვნების წარმომადგენელი, არამედ ვენდობი იმის გამო, რომ ის ამ ქვეყნის მოქალაქეა. თუ ამ ტიპის ნდობა გვაქვს საზოგადოებაში, სოციალური კაპიტალი უფრო მაღალია.

თუ 2003 წლის რევოლუციის შემდეგ ნდობა სახელმწიფოსა და ინსტიტუტების მიმართ მკვეთრად გაიზარდა, ამ ეტაპისთვის, გარდატეხა 2007 წლის ნოემბრის მოვლენების დროს არ მომხდარა, ნდობის დაკარგვის პროცესი უფრო ადრე დაიწყო.

ვალდებულნი, რომ არსებობენ ძალები, რომლებიც აბსოლუტურ ჭეშმარიტებას ფლობენ და მათ ვემხრობით, გადის რაღაც პერიოდი, ჩვენი მოლოდინი არ მართლდება და მერე უცებ მთლიანად ვუპირისპირდებით ამ პოლიტიკურ ძალას. ამის მიზეზი არ არის საზოგადოება. ამის მიზეზია ის, თუ როგორ მუშაობს პოლიტიკური სისტემა, რომელიც თავად არის სოციალიზაციის გარემო.

სი უფრო ადრე დაიწყო. დღეისთვის, საზოგადოებრივი ინსტიტუტების დიდი სპექტრია დისკრედიტირებული. საიდუმლო ჩანაწერების გაჟღერებამ მკვეთრად შეამცირა ნდობა მედიის მიმართაც და სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტების მიმართაც კი. თუმცა, საქართველოში ამ მხრივ, განსაკუთრებული მდგომარეობა არც ყოფილა. სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტებს ნაკლებად იცნობდა ფართო საზოგადოებრიობა. პოლიტიკურ ცნობიერებაში სამოქალაქო საზოგადოების სეგმენტების მუშაობა მითოლოგიზებული იყო. ერთადერთი ინსტიტუტი, რომელიც საქართველოში ნდობის მაღალ ხარისხს ინარჩუნებს, არის ეკლესია. ეკლესიის მიმართ ნდობის მაღალი ხარისხი განპირობებულია რელიგიური ნაციონალიზმით, რომელზეც წელან ვსაუბრობდი.

დღევანდელ პოლიტიკურ დისკურსებში, განსხვავებული აზრის მიუღებლობა საქართველოში პლურალისტური კულტურის უქონლობაზე მიუთითებს. ამის შედეგია ექსტრემიზმის მაღალი დონე, რაც ქართულ პოლიტიკას ახასიათებს. ვალდებულნი, რომ არსებობენ ძალები, რომლებიც აბსოლუტურ ჭეშმარიტებას ფლობენ და მათ ვემხრობით, გადის რაღაც პერიოდი, ჩვენი მოლოდინი არ მართლდება და მერე უცებ მთლიანად ვუპირისპირდებით ამ პოლიტიკურ ძალას. ამის მიზეზი არ არის საზოგადოება. ამის მიზეზია ის, თუ როგორ მუშაობს პოლიტიკური სისტემა, რომელიც თავად არის სოციალიზაციის გარემო. პოლიტიკური სისტემა ჩაკეტილია საზოგადოებრივი მონაწილეობისთვის. სწორედ ამ ჩაკეტილობის შედეგი იყო ნოემბრის აქციები და შემდგომი მოვლენები.

რაც შეეხება მოლოდინებს, რომლებიც პოლიტიკური კულტურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია, რისი და როგორი მოლოდინი შეიძლება იკვეთებოდეს ქართულ საზოგადოებაში პოლიტიკური სისტემის მიმართ? რა ხედვები შეიძლება ყალიბდებოდეს მომავლის თვალსაზრისით იმ კრიზისის ფონზე, რომელიც ახლახანს განვითარდა და ჯერაც არ დასრულებულა? ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანია და ჩვენი დისკუსიის სათაურშიც არის გამოტანილი ეს სიტყვები – თავისუფლება და წესრიგი“, ამ ორ ცნებას შორის არის საკითხების გამაშუალებელი ფენა, რომელსაც შეიძლება ზოგადად, სამართლიანობა დავარქვათ. ხალხი სამართლიანობას მოითხოვდა. თავისუფლებასა და წესრიგს შორის ზღვარსაც სწორედ სამართლიანობის ცნება არეგულირებს. წესრიგი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სახის, ამის გამოცდილება არსებობს. იდეალური წესრიგი სტალინური ტიპის რეჟიმის დროსაც შეიძლება იყოს და ისეთ სისტემაშიც, როგორიც არის აშშ-ში, სადაც სამართლიანობის განცდა უფრო მაღალია, ვიდრე ეს საბჭოთა კავშირში, სტალინის პერიოდში იყო. ამიტომ სამართლიანობის გაგების გარეშე წესრიგის დამკვიდრება აბსოლუტურად გამორიცხულია. ეს დასავლური მიგნებაა და აღმოსავლეთს არ ეკუთვნის. რეალურად კანონმორჩილება და პოლიტიკური სისტემის მიმართ დადებითი დამოკიდებულება,

როგორც ლეგიტიმური ფორმის აღიარება, სამართლიანობის განცდას ეფუძნება. საქართველოში დღეს სწორედ სამართლიანობაზე კეთდება აქცენტი. სამწუხაროდ, სამართლიანობის მოთხოვნამ დააზარალა დემოკრატიის იმიჯი საქართველოში და დააზარალა დასავლეთის, როგორც დემოკრატიის უზრუნველმყოფელი ფაქტორის სახე.

საზოგადოებას ნაკლებად აქვს გაცნობიერებული ის, რომ გარედან თამაშის წესები არ მკვიდრდება, შესაძლებელია მხოლოდ გავლენის მოხდენა. დასავლეთის სახე, რომელიც გაიდევალებული იყო ქართულ საზოგადოებაში, შესაძლოა, ნელ-ნელა რაციონალურ ჩარჩოებშიც მოექცეს. თუმცა არის საფრთხე, რომ ისევ მოხდეს მითოლოგიზაცია და გაიდევალბიდან საპირისპირო მხარეს - სტიგმატიზაციასა და დემოკრატიული ღირებულებების დისკრედიტაციაში გადავეშვათ.

ია ანთაძე – ჩემი მოხსენების საყრდენ წერტილად მიმდინარე პოლიტიკური მომენტი შევარჩიე, რომელიც, ვფიქრობ, სწორედ პოლიტიკური კულტურის თვალსაზრისითაა საეჭაპო. პირობითად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ეს 2007 წლის ორ ნოემბერს დაიწყო და, ალბათ, საპარლამენტო არჩევნებით დასრულდება. რა არის დამახასიათებელი ამ ეტაპისათვის ისეთი, რაც პოლიტიკური კულტურის თვისებრივ ცვლილებაზე საუბრის საფუძველს გვაძლევს?

ვფიქრობ, ეს არის დაპირისპირებულ ძალთა მეტ-ნაკლები წონასწორობა, რაც საქართველოში მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესს, როგორც წესი, არ ახასიათებდა. ამ წონასწორობის გულისგულში არის საზოგადოება, რომელსაც, ერთი მხრივ, აღარ უნდა ძველებურად ცხოვრება, მაგრამ, მეორე მხრივ, არც რადიკალური დაპირისპირების მომხრეა. დიახ, მიმდინარე პოლიტიკურ მომენტს ახასიათებს ხალხმრავალი მიტინგები, საპროტესტო სულისკვეთება, პერიოდულად დიალოგის შეწყვეტა ხელისუფლებასა და ოპოზიციას შორის. მაგრამ სწორედ ეს ადამიანები, რომლებიც თავს იყრიან საპროტესტო მიტინგებზე, ქმნიან პოლიტიკურ კალაპოტს როგორც ხელისუფლებისთვის, ისე — ოპოზიციისთვის.

ჩვენ, ალბათ, ვთანხმდებით, რომ საზოგადოების პროტესტმა აიძულა პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი, ვადამდელი არჩევნები დაენიშნა. ამ არჩევნებზე, პირველად საქართველოს უახლეს ისტორიაში, გაჩნდა რეალური საპრეზიდენტო ალტერნატივა; პირველად არჩევნების წინ არ იყო ცნობილი, ვინ გახდებოდა გამარჯვებული; და ის ფაქტი, რომ ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მონაცემებით მიხეილ სააკაშვილმა ორჯერ მეტი ხმა მიიღო, ვიდრე მეორე ადგილზე გასულმა ლევან გაჩეჩილაძემ, ჯერ კიდევ არ ნიშნავს იმას, რომ პრეზიდენტს და მის პარტიას ორჯერ მეტი მომხრე ჰყავს, ვიდრე ოპოზიციას. სინამდვილეში, მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესს ახასიათებს ორიენტაცია დიალოგზე, რადგან ძალთა რეალური ბალანსი ხელისუფლებასაც და ოპოზიციასაც აიძულებს,

ამ წონასწორობის გულისგულში არის საზოგადოება, რომელსაც, ერთი მხრივ, აღარ უნდა ძველებურად ცხოვრება, მაგრამ, მეორე მხრივ, არც რადიკალური დაპირისპირების მომხრეა.

საზოგადოებრივი დაკვეთა დღეს გადამწყვეტი მნიშვნელობის მქონე ფაქტორია როგორც ხელისუფლებისთვის, ასევე ოპოზიციისთვის. საზოგადოება ქმნის ერთიან კალაპოტს, რომელშიც ყველა პოლიტიკური ძალა მოძრაობს. ამიტომ, მიმდინარე პოლიტიკური მომენტის გარდაუვალი ატრიბუტია დიალოგი ერთიან კალაპოტში მოქცეულ ხელისუფლებასა და ოპოზიციას შორის.

ერთმანეთთან სალაპარაკო ენა მოძებნონ.

საზოგადოება დღეს პოლიტიკური პროცესის მთავარი მოკარნახეა. საზოგადოებრივი დაკვეთის საფუძველზე ოპოზიციის მნიშვნელოვანი ნაწილი იძულებული გახდა, გაერთიანებულიყო, და ერთიან საპრეზიდენტო კანდიდატზე შეთანხმებულიყო. დღესაც, როდესაც ოპოზიცია საპარლამენტო არჩევნებს საპრეზიდენტო არჩევნების მეორე ტურად განიხილავს, საზოგადოება ისევ ითხოვს ერთიანობას და არჩევნებზე ერთიანი სიით გასვლას. შედარებით ძლიერი და რეიტინგული პარტიები იძულებულნი არიან, საზოგადოებრივ აზრს ანგარიშში გაუნიონ, საკუთარი ამბიციები გვერდზე გადადონ და ისეთი ადამიანები შეიყვანონ პარლამენტში საკუთარი ხმებით, რომლებიც, დამოუკიდებლად, 5%-იან ბარიერს ვერ გადალახავდნენ. გადამწყვეტილებების მიღება არა საკუთარი ამბიციების კარნახით, არამედ, პოლიტიკური მიზანშეწონილობის პრინციპით, მიმდინარე პოლიტიკური მომენტის ერთ-ერთი ძირითადი მახასიათებელია.

პრეზიდენტიც იძულებულია, ხალხის აზრს ანგარიშში გაუნიოს. მისი მხრიდან დაშვებული შეცდომების აღიარება, სახალხო დამცველის ოფისში სტუმრობა¹ და სოზარ სუბარისთვის ინსტიტუციური თანამშრომლობის შეთავაზება, მთავრობის წევრების თუნდაც ერთი ნაწილის შერჩევა პროფესიული ნიშნით და პარტიული სიის დაკომპლექტება უპარტიო ადამიანებით — ეს სწორედ ის კალაპოტია, რომელშიც პრეზიდენტი მოძრაობს არა საკუთარი გემოვნების შესაბამისად, არამედ, საზოგადოებრივი აზრის ზეწოლით.

საზოგადოებრივი დაკვეთა დღეს გადამწყვეტი მნიშვნელობის მქონე ფაქტორია როგორც ხელისუფლებისთვის, ასევე ოპოზიციისთვის. საზოგადოება ქმნის ერთიან კალაპოტს, რომელშიც ყველა პოლიტიკური ძალა მოძრაობს. ამიტომ, მიმდინარე პოლიტიკური მომენტის გარდაუვალი ატრიბუტია დიალოგი ერთიან კალაპოტში მოქცეულ ხელისუფლებასა და ოპოზიციას შორის. ამ პროცესს ახასიათებს თვისებრივად ახალი პოლიტიკური კულტურა, რის გამოც პროცესი ხარვეზებით, ჩავარდნებით, რთულად მიმდინარეობს, მაგრამ უალტერნატივოა მანამ, სანამ რომელიმე მხარე — ხელისუფლება ან ოპოზიცია — საზოგადოების მიერ მონიშნულ კალაპოტს ძალის გამოყენებით არ დაარღვევს და ჯვებიერებს არ გადავა. სწორედ ასეთ ძალადობად შეიძლება განვიხილოთ საპარლამენტო არჩევნები, თუ ეს არჩევნები გაყალბდება. ამიტომ, მე ვფიქრობ, სწორედ არჩევნებამდე დარჩენილ დროში უნდა მოხდეს ცვლილებები, რომლებიც საზოგადოებას მისცემს გარანტიებს, რომ საპარლამენტო არჩევნებიც ჩაჯდება, მოთავსდება მის მიერ ჩამოყალიბებულ კალაპოტში. ამ თვალსაზრისით, გადამწყვეტ ფაქტორებად მიმაჩნია საარჩევნო კანონმდებლობისა და საარჩევნო ადმინისტრაციის მაქსიმალურ-

1. 2008 წლის 5 იანვრის საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ (14.01.2008) საქართველოს სახალხო დამცველმა სოზარ სუბარმა ღია წერილით მიმართა მიხეილ სააკაშვილს. 15 იანვარს მიხეილ სააკაშვილი სახალხო დამცველს ესტუმრა სასაუბროდ.

რად გაკეთილშობილება და, რა თქმა უნდა, საზოგადოებრივი მაუწყებლობის გათავისუფლება ცენზურისგან.

ემზარ ჯგერენაია – ჩემი აზრით, პოლიტიკურ კულტურაზე მხოლოდ იქ შეიძლება საუბარი, სადაც დაძაბულობის მოხსნა სოციალურ ინსტიტუტებს შეუძლიათ, ან საერთოდ, ინსტიტუტებს, ანუ, სადაც ინსტიტუტებს აქვთ კონფლიქტების შთანთქმის: აბსორბაციის უნარი. დღეს ამ დარბაზში რომ ვიკითხოთ, გაყალბდა თუ არა არჩევნები, თითქმის ყველა იტყვის, რომ გაყალბდა. შესაძლოა, ვინმემ თქვას, რომ არ გაყალბებულა. მაგრამ საიდან ვიცით ან ერთი, ან მეორე? პრობლემა ის არის, რომ ადამიანები სოციალურ ინსტიტუტებს არ ენდობიან. ამასწინათ ნოდარ ლადარიასთან ვიყავი გადაცემაში „ლამის საუბრები“ და მკითხა, თუ რა უფრო კარგად აღწერს ჩვენს საზოგადოებას, ეთნოგრაფია თუ სოციოლოგია. ეს ძალიან ჭკვიანურად და ეშმაკურად დასმული შეკითხვა იყო. რა მკითხა მე ამ ადამიანმა? – არის თუ არა ჩვენი საზოგადოება მოდერნული, რომელსაც, როგორც წესი, შეისწავლიან სოციოლოგები, თუ არის ტრადიციული, რომელიც ეთნოგრაფების შესწავლის ობიექტია? შევეცადე ბუნდოვანი პასუხი გამეცა, რადგან, მაინცდამაინც, დიდი გამბედაობით არ გამოვიჩინე. ვთქვი, რომ სოციოლოგიის ობიექტია. უფრო სწორი იქნებოდა, თუ ვიტყოდი, რომ ჩვენი საზოგადოების ზოგიერთი სოციალური ფენის აღსაწერად სოციოლოგია, ზოგის კი, ეთნოგრაფია უფრო უპრიანი იქნებოდა. ეს კითხვა პოლიტიკურ სისტემაში რომ გადავიტანოთ და საკითხი ასე დავაყენოთ, რა უფრო კარგად შეისწავლის ჩვენს პოლიტიკურ სისტემას, ეთნოგრაფია თუ სოციოლოგია, ამაზე პასუხი არ მაქვს. მაგრამ ასეთი კითხვა შეიძლება გაჩნდეს. არის თუ არა ის სოციოლოგიის შესწავლის ობიექტი, თუ ის ისეთივე ეთნოგრაფიული ობიექტია, როგორც რომელიმე კუნძულის მკვიდრთა ცხოვრება, რომელიც ფრეზერმა ან ტაილორმა შეიძლება აღწერონ?

წესრიგი და თავისუფლება – რას ვგულისხმობ მე ამ ცნებებში? საერთოდ, სოციოლოგიაც და ეთნოგრაფიაც, ისეთი მეცნიერებებია, რომლებიც, მაინცდამაინც, დიდად არ მეგობრობენ ისტორიასთან. ჩვენი პრობლემა კი, მაინც მგონია, რომ ისტორიულია. მალხაზ სალდაძეს მსურს მივმართო, მისი გამოსვლა ძალიან კომპეტენტური იყო და დასავლური პოლიტოლოგიიდან და სოციოლოგიიდან აღებული ცნებებით გაჯერებული. ეს იყო სწორი და ბუნებრივი მიდგომა. მაგრამ როდესაც ახალ დროში, ან სულაც, რეფორმაციის, მარტინ ლუთერის შემდეგ ევროპული აზრი იწყებს იმაზე ფიქრს, თუ როგორ უნდა მოენყოს საზოგადოება, რას ნიშნავს სახელმწიფო, ვინ არის მოქალაქე, რა უფლებები აქვთ ადამიანებს, როგორია პოლიტიკური სისტემა ან როგორი უნდა იყოს ის და ა.შ. საქართველოში ამ დროს ქართველი პოეტები სხედან და წერენ თავიანთ შედევრებს. ლიტერატურას არავინ უარ-

უმთავრესად, მაინც იმ ბარბაროსებივით ვიქცევით, ევროპული კოსტუმით რომ შემოსეს, მაგრამ მენტალიტეტის თვალსაზრისით, მაინც იქ ვართ, სადაც დიდი ხნის წინ ვიყავით. შესაბამისად, ჩვენს კულტურას არ აქვს „საცეცები“ დასავლურ პოლიტიკურ სისტემასთან დასაკავშირებლად...

პრობლემა ის არის, რომ ერთი მხრივ, არსებობს ძველი კულტურა, და მეორე მხრივ, არსებობს ახალი ფენომენი ქართული სახელმწიფოს სახით. მე მეჩვენება, რომ არსებობს კოლიზია ამ ძველ კულტურასა და ახალ წარმონაქმნს შორის, რომელსაც სახელმწიფო ჰქვია.

მხოლოდ ამ გამოცდილების წიაღში იბადება ტოლერანტობის ცნება. ჩვენ დღეს ვლაპარაკობთ ტოლერანტობაზე და ამით ჩვენ ვიმეორებთ ევროპის ისტორიას ისტორიული გამოცდილების გარეშე.

ყოფს, ეს ძალიან დიდი კულტურაა, მაგრამ ის, რასაც ჰქვია სოციალურ წესრიგსა და სახელმწიფოსა და საზოგადოების მოწყობაზე რეფლექსია, პოლიტიკური სისტემების შესახებ მსჯელობა, ანუ როგორც დღეს ვამბობთ — დისკურსი, ჩვენს კულტურას ან საერთოდ არ აქვს ან ლიტერატურული ფორმითაა მოწოდებული. ამის გამო ვიტანჯებით და ვთამაშობთ დასავლეთს, მაგრამ სინამდვილეში რა არის დასავლეთის ბუნება, როგორ არის მოწყობილი დასავლეთის სოციალური და პოლიტიკური ყოფა, ჩვენთვის სრულებით გაუგებარია. ამიტომ, უმთავრესად, მაინც იმ ბარბაროსებივით ვიქცევით, ევროპული კოსტუმით რომ შემოსეს, მაგრამ მენტალიტეტის თვალსაზრისით, მაინც იქ ვართ, სადაც დიდი ხნის წინ ვიყავით. შესაბამისად, ჩვენს კულტურას არ აქვს „საცეცები“ დასავლურ პოლიტიკურ სისტემასთან დასაკავშირებლად, და დღეს არსებული პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური სტრუქტურები „ხელით გაკეთებულს“ უფრო ჰგავს, ვიდრე ჩვენი საზოგადოების ისტორიული განვითარების ბუნებრივ პროდუქტს — ნაციონალურ „ბრენდს“.

ერთი რამ მასხენდება: 2002 წელია. ზაზა შათირიშვილთან ერთად თბილისობაზე ვარ, ძველი ქართული ტიპის, უწესრიგო, ჭუჭყიან თბილისობაზე – სუფრებით ქალაქის ცენტრში, ივერიის“ წინ. მაშინ ვთქვით, რომ ეს ბოლო ასეთი თბილისობა იყო და რომ მალე მოხდებოდა მისი „ევროპეიზაცია.“ რაც მართლაც მოხდა. პრობლემა ის არის, რომ ერთი მხრივ, არსებობს ძველი კულტურა, და მეორე მხრივ, არსებობს ახალი ფენომენი ქართული სახელმწიფოს სახით. მე მეჩვენება, რომ არსებობს კოლიზია ამ ძველ კულტურასა და ახალ წარმონაქმნს შორის, რომელსაც სახელმწიფო ჰქვია. ჩვენ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ დასავლურ ცნებებზე, გამოვიყენოთ სხვადასხვა თეორია, მაგრამ რაციონალიზაციის გამოცდილება არ გვაქვს. რეფორმაცია არ გაგვივლია. გამოვტოვეთ ჰიპების მოძრაობა, ევროპული დაპირისპირება მამების კულტურასთან და ბევრი სხვა რამ. ჩვენ შინაგანი, ინტელექტუალური მუშაობა არ ჩაგვიტარებია ტოლერანტობაზე სასაუბროდ. სად ლაპარაკობენ ტოლერანტობაზე? – ლუთერის შემდეგ, როდესაც კათოლიკური ეკლესიის ერთიანი სხეული დაიშალა, ევროპული საზოგადოება დაიყო მრავალ ერთმანეთთან მოქიშპე რელიგიურ თემად, როდესაც მოქალაქეებმა რელიგიური განსხვავების გამო ერთმანეთი დახოცეს, დაიწყო კონტრეფორმაცია და ა.შ. მხოლოდ ამ გამოცდილების წიაღში იბადება ტოლერანტობის ცნება. ჩვენ დღეს ვლაპარაკობთ ტოლერანტობაზე და ამით ჩვენ ვიმეორებთ ევროპის ისტორიას ისტორიული გამოცდილების გარეშე.

წესრიგისადმი ნდობა არსებობს იქ, სადაც ადამიანები წესრიგისათვის მუშაობენ, როდესაც წესრიგი გაიგება, როგორც საკუთარი კულტურის შინაგანი მუშაობის პროდუქტი, როგორც წესრიგის ქმნადობაში მოქალაქეების მონაწილეობის პროდუქტი. ჩვენთან, ტრადიციულად, წესრიგთან მიმართე-

ბაში ყოველთვის არსებობდა წინააღმდეგობა და ეს წინააღმდეგობა გაიგებოდა, როგორც თავისუფლება. იმიტომ, რომ ეს წესრიგი ჩვენ ისტორიაში დიდი ხნის მანძილზე გარედან იყო იმპორტირებული. ჩვენი წესრიგი იყო ან სპარსული, ან თურქული, რუსული და საბჭოთა წესრიგი. ამ „წესრიგებს“ ჩვენ თავისუფლების ჩვენულ გაგებას ვაგებებდით. შესაბამისად, გვაქვს წინააღმდეგობა წესრიგის მიმართ, იმიტომ, რომ იგი ჩვენი ისტორიული აქტივობის ორგანული პროდუქტი არ არის. არის თუ არა წესრიგი, რომელიც დღეს გვაქვს, ჩვენს მიერ შექმნილი? საშუალო სტატისტიკური ქართველი გეტყვით, რომ ის წესრიგი, რომელიც ჩვენ გვაქვს, უკიდურესად არაქართული მოვლენაა, რომ ეს არის საზიზღარი და არამართლმადიდებლური, რადგან გლობალიზაციის მიერ არის თავსმოხვეული, რომ უნდა არსებობდეს სიკვდილით დასჯა და ხამურაბის კანონები. ისტორიულად წესრიგის შინაგანად ფორმირებისთვის ქართველს მუშაობის ჩატარება არ დასცალდა. აქედანაა პრობლემები.

რაც შეეხება ია ანთაძის მოსაზრებას, რომ საზოგადოება კარნახობს ხელისუფლებასაც და ოპოზიციასაც თავის მოთხოვნებს, ჩემი აზრით, ეს უფრო ჩვენი საზოგადოების განვითარების პერსპექტივაა. საზოგადოების შეკვეთა არის დიალოგზე, მაგრამ მთავარია, სად ჩატარდება ეს „დიალოგი“: ქუჩაში თუ პოლიტიკური სისტემის შიგნით. თუ მოხდება პრობლემის „ინსტიტუციონალური დამუშავება“, პოლიტიკურ სისტემას მიეცემა შემდგომი არსებობის საშუალება. ამიტომ, ვფიქრობ, რომ თანამედროვე ქართული საზოგადოების უმთავრესი გამოწვევა არის ინსტიტუციური კრიზისის დაძლევა, ანუ, ინსტიტუციებისადმი ნდობის ამაღლება.

ინტელექტუალურ წრეებში ყოველთვის დომინირებდა მოსაზრება, რომ არჩევნების შედეგების გარკვეული კორექცია აუცილებელია, იმიტომ, რომ ქართველი ხალხის ნებაზე მიშვება წარსულში და კომუნისტურ თუ ფსევდოკომუნისტურ ბნელში დაგვაბრუნებს. არ ვიცი. შესაძლოა ეს მართალაც ასე იყოს, მაგრამ ამგვარ კორექციას უფრო ცუდი შედეგი მოაქვს: წესრიგისადმი უნდობლობა.

დათო პაიჭაძე – ემზარ, თქვენ თქვით, რომ ქართველებს არ დასცალდათ იმ გზის გავლა, რომელიც გაიარა დასავლეთმა იმისთვის, რომ ჩამოყალიბებულიყო ისეთი სახით, როგორიც დღეს აქვს. ამის შესახებ ხომ არის დაგროვილი ცოდნა და გამოცდილება, ხომ არსებობს ლიტერატურა, რომელიც ირეკლავს ამ გზას, ნუთუ ამ ცოდნის გაზიარებას და ათვისებას ის დრო სჭირდება, რაც მის დაგროვებას დასჭირდა?

ემზარ ჯგერენია – თუკი ქართველები ადამიანები ვართ, ეს იმას ნიშნავს, რომ სხვა ადამიანური გამოცდილების ათვისება შეგვიძლია. შეიძლება რალაც ისწავლო, მაგრამ პრობლემა ის არის, რომ ამას, ეტყობა, მაინც სჭირდება დიდი დრო.

ნაცია ყალიბდება დიდი სისხლით, სამოქალაქო ომებით – გაიხსენეთ საფრანგეთის რევოლუცია. დემოკრატიის მიმართ ნუ გექნებათ განსაკუთრებული მოლოდინი. დემოკრატია ეს არის ტანჯვა, ბრძოლა, ეს ტრიალი, მაიას სამყაროა, მდინარე რომელშიაც ორჯერ ვერ შეხვალ. და ყოველთვის ასე იქნება, სანამ იქნება დემოკრატია.

დათო პაიჭაძე – ჩვენ აქ არჩევნები და კანდიდატები ვახსენეთ. დღეს უნივერსიტეტში საარჩევნო გეოგრაფიასთან დაკავშირებული ერთი ძალიან საინტერესო კვლევის პრეზენტაციას დავესწარი. კვლევის ავტორებმა კანდიდატები ორ ჯგუფად დაყვეს. იამ თქვა, რომ ეს კონკურენტუნარიანი არჩევნები იყო და რეალურად არსებობდა ოპონენტი. ამ კვლევის მიხედვით, ერთ ჯგუფში იყვნენ კანდიდატები, რომლებიც სოციალურ დღის წესრიგს წარმოუდგენდნენ მოქალაქეებს, სოციალური პრობლემების გადაჭრაზე იყვნენ ორიენტირებული, მეორენი – უმთავრესად პოლიტიკურ ცვლილებებსა და ადამიანის უფლებებზე საუბრობდნენ. პირველ ჯგუფში მოექცნენ ბადრი პატარკაციშვილი, შალვა ნათელაშვილი და მიხეილ სააკაშვილი, მეორეში – დავით გამყრელიძე და ლევან გაჩეჩილაძე. პოლიტიკური კულტურა იმ მახასიათებლითაც წარმოჩნდება ჩვენს წინაშე, თუ რას ანიჭებს ამომრჩეველი მეტ მნიშვნელობას - პოლიტიკოსების სოციალურ პრობლემებზე თუ პოლიტიკურ ცვლილებებსა და ადამიანის უფლებებზე ორიენტირებას. კვლევაში გეოგრაფია რეგიონების მიხედვით გამოისახებოდა. ძალიან საინტერესო დასკვნა იყო იმის შესახებ, რომ რეგიონებში, სადაც მოჰყავთ ციტრუსები, ყურძენი და სადაც ისხმება ბორჯომი, სააკაშვილმა მარცხი განიცადა; რეგიონებში კი, სადაც მოდის ხილ-ბოსტნეული და მარცხოვანი კულტურები, ის მეტ ხმას აგროვებს. ეს ნახევრად ხუმრობით იყო ნათქვამი, მაგრამ მაინც საინტერესოა.

დავით არაბიძე, მასწავლებელთა თავისუფალი პროფკავშირის თავმჯდომარე – ბ-ნო მალხაზ, რა სოციალურ, კლასობრივ, იდეოლოგიურ და სტრატეგიულ განსხვავებას ხედავთ იმ ორ კანდიდატს შორის, რომლებმაც ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მონაცემებით 53 და 26 პროცენტი აიღეს?

და ბ-ნ ემზართანაც მაქვს შეკითხვა – არის თუ არა ლიბერალური დემოკრატიის ზეობა გუანტანამო და ის, რაც დღეს ხდება ავღანეთში?

ემზარ ჯგერენაია – თქვენ ფიქრობთ, რომ ლიბერალური დემოკრატიის ისეთი მომხრე ვარ, რომ თავს მოვიკლავ მის გამო? არის ერთი საფლავი ვაკის სასაფლაოზე. საფლავის ქვაზე დაბადებისა და გარდაცვალების თარიღი აწერია: 1935 - 1985. ზაზა შათირიშვილის თქმით, ეს ადამიანი ბედნიერი იყო. იმიტომ, რომ მეორე მსოფლიო ომში არ წაუყვანიათ და ის საშინელებები არ უნახავს. 37 წელიც ასცდა. 1985 წელს

დაიწყო პერესტროიკა“, შესაბამისად, არც საბჭოთა კავშირის დანგრევას მოსწრებია. თუ ეს ადამიანი კომუნისტი იყო, მოკვდა იმ რწმენით, რომ კომუნიზმი კარგია; თუ დისიდენტი იყო, იმ რწმენით გარდაიცვალა, რომ დასავლეთია კარგი და სადღაც მაინც არის სიკეთე. თანამედროვე სამყარო ასეთია. ასეთია დემოკრატია, ეს არის მუდმივი პროცესი. გავიმეორებ ადრე ჩემს მიერ ნათქვამ ფრაზას – დემოკრატია წელიწადის დროსავით ჩვენი ჩარევის გარეშე არ დადგება. ის თავისთავად არასოდეს დადგება. ძალისხმევა სჭირდება, ამ პროცესს თან ახლავს შეცდომებიც. ნუ ელოდებით სამოთხეს. ლიბერალური დემოკრატია არ არის სამოთხე, და ის საერთოდაც აქ დედამიწაზე არ არის და ჩვენ მეტი რეალიზმი გვჭირდება.

მალხაზ სალდაძე – სოციალურ-კლასობრივ ჩარჩოებში ცოტა რთული ასახსნელი იქნება თქვენი შეკითხვა. რომ შევხედოთ, თუ როგორ გადანაწილდა თბილისში ხმები სააკაშვილსა და გაჩეჩილაძეს შორის, დიდ სხვაობას ვერ დავინახავთ, იმიტომ, რომ სააკაშვილმა არა მარტო ვაკეში, არამედ, იმ რაიონებშიც წააგო, რომლის მოსახლეობაც ნაკლები სოციალური სტატუსით სარგებლობს. ამ ნიშნულით გამიჯვნა მართალ სურათს ვერ მოგვცემს. რაც შეეხება იდეოლოგიურს, ერთი საინტერესო დაკვირვება შემიძლია შემოგთავაზოთ. ჯერ კიდევ 2003 წლიდან ნაციონალურ მოძრაობას რეალურად, ყველა იდეოლოგიური ნიშა ჰქონდა შევსებული – ნაციონალური კომპონენტიც, სოციალისტურიც, მემარჯვენეც და ა.შ. როდესაც წინასაარჩევნო პერიოდში კანდიდატებმა თავიანთი პროგრამები წარმოადგინეს, შეიძლება ითქვას, რომ მათ შორის განსხვავება არც ყოფილა. თითქმის ყველა კანდიდატი ერთსა და იმავეს სთავაზობდა ამომრჩეველს. თუმცა, ლევან გაჩეჩილაძის პროგრამასა და მის მხარდამჭერთა რიტორიკაში სოციალური საკითხები ნაკლებად იყო წამოჭრილი, ისევე, როგორც ნაკლებად იყო საუბარი ამ თემებზე ნოემბრის აქციებში. შეიძლება ითქვას, რომ სოციალური თემატიკა პრიორიტეტული არ ყოფილა. საზოგადოება წინ სამართლიანობის საკითხს აყენებდა.

აქვე უნდა ითქვას, რომ ოპოზიცია ანტისისტემური იყო და დღემდე ასეთია, იმიტომ, რომ მთელი ოპოზიციური სპექტრი გაერთიანებულია იმ იდეის ირგვლივ, რომ არსებული სისტემა არ არის სწორი. ეს ოპოზიციის ანტისისტემურობაზე მიუთითებს. ოპოზიციის მთავარი განმასხვავებელიც ეს იყო, დანარჩენ საკითხებში განსხვავებას ოპოზიციას და ხელისუფლებას შორის ვერ ნახავთ.

ჰამლეტ ზუკაკიშვილი, კავკასიური სახლი – თქვენ ნეოლიბერტანული და მემარცხენე იდეები ახსენეთ. დღევანდელი ხელისუფლება თითქოს ნეოლიბერტანულ იდეებს ატარებდა. ნუთუ ნეოლიბერტანიზმია, როდესაც პროკურატურაში დაიბარებენ და დაბარებული თავის ქონებას სახელმწიფოს ჩუქ-

დემოკრატია წელიწადის დროსავით ჩვენი ჩარევის გარეშე არ დადგება. ის თავისთავად არასოდეს დადგება. ძალისხმევა სჭირდება, ამ პროცესს თან ახლავს შეცდომებიც. ნუ ელოდებით სამოთხეს. ლიბერალური დემოკრატია არ არის სამოთხე, და ის საერთოდაც აქ დედამიწაზე არ არის და ჩვენ მეტი რეალიზმი გვჭირდება.

შეიძლება ითქვას, რომ სოციალური თემატიკა პრიორიტეტული არ ყოფილა. საზოგადოება წინ სამართლიანობის საკითხს აყენებდა.

ჩვენ ვიცით, რაზეც დგას დემოკრატია. ეს არის სამოქალაქო საზოგადოება. არის დღეს ჩვენში სამოქალაქო საზოგადოება? შედგა იგი ჩვენთან? უამრავი კვლევა არსებობს იმის შესახებ, რომ საქართველოს მოქალაქეთა უმრავლესობა ქსენოფობიური და ვინწონაციონალურია.

ნის, ან საკუთრებას ართმევენ, უნგრევენ? ავიღოთ, თუნდაც, განათლების რეფორმა. რა მივიღეთ, არსებობს დღეს სკოლა? არის არბიტრაჟი? არის სასამართლო? იქნებ, ყველაფერი მართლაც თამაში იყო?

შორენა შავერდაშვილი, ჟურნალ ცხელი შოკოლადის“ მთავარი რედაქტორი – რას ნიშნავს ხალხი? ჩვენ ვიცით, რაზეც დგას დემოკრატია. ეს არის სამოქალაქო საზოგადოება. არის დღეს ჩვენში სამოქალაქო საზოგადოება? შედგა იგი ჩვენთან? უამრავი კვლევა არსებობს იმის შესახებ, რომ საქართველოს მოქალაქეთა უმრავლესობა ქსენოფობიური და ვინწონაციონალურია. ასევე მიგვაჩნია, რომ მართლმადიდებლობა პრივილეგიებული რელიგია უნდა იყოს. მაშინ, როდესაც საზოგადოება არ არის ჩამოყალიბებული და სამოქალაქო საზოგადოების არსებობა კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას, რამდენად ანგარიშგასაწევია დემოკრატიულ ინსტიტუტებსა და მათ გაძლიერებაზე საუბარი? რამდენად ყურადღებით უნდა ვუსმინოთ ხალხის მითითებებს?

გურამ სვიმონიშვილი, მოძრაობა მდგრადი საქართველო“ – ერთი შეკითხვა ბ-ნ მალხაზთან მაქვს – თუ გიცდიათ, გაგანალიზებინათ პოლიტიკური მდგომარეობა, დაწყებული, თუნდაც 1918-21 წლებიდან დღემდე, როგორი ვითარება იყო პოლიტიკური კულტურის თვალსაზრისით? ჩემი აზრით, პოლიტიკური კულტურა ურთიერთობის კულტურაა.

მალხაზ სალდაძე – პირველი შეკითხვა იმას ეხებოდა, ჯდება თუ არა ლიბერალიზმის ჩარჩოებში საქართველოში გატარებული რეფორმები. მე ვახსენე სიტყვა დეკლარირებული“. რამდენად რეალური იყო, ეს კიდევ სხვა საკითხია. ისევე, როგორც დემოკრატიაზე საუბრისას არის ორი მიდგომა – დემოკრატია, როგორც სუბსტანცია და დემოკრატია, როგორც აქციდენცია. ეს ეხება იმას, რომ არის დასავლეთი, რომელსაც ჩვენ ვაღიარებთ, როგორც დემოკრატიის აკვანს და არსებობს დანარჩენი სამყარო, სადაც დემოკრატიის იმიტირება მაინც ხდება. პერუელ პოლიტოლოგს, ერნანდო დე სოტოს, ამავედროულად სამოქალაქო აქტივისტს, აქვს წიგნი: რატომ არის კაპიტალიზმი დასავლეთში და არსად სხვაგან“. ჩვენ ლიბერტანელობას ვარქმევთ იმას, რაც საქართველოში ეკონომიკური რეფორმების თავსაზრისით ხდებოდა. ლიბერტანელობის ძირითადი პრინციპი კი, რა თქმა უნდა, საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში, მათ შორის ეკონომიკის სფეროშიც, სახელმწიფოს მინიმალური ჩარევაა. 90-იანი წლებიდან მოყოლებული ჩვენში საკუთრების გადანაწილების პროცესში სახელმწიფო ძალიან აქტიურად მონაწილეობდა. ამ პროცესებში ლიბერტანულს ვერაფერს დავინახავთ. მაგრამ ისინი, ვინც ამ რეფორმებს ახორციელებდნენ და ეკონომიკური რეფორმების ბლოკს ხელმძღვანელობდნენ,

დეკლარირებულად მაინც, თავს ლიბერტანელებად აღიარებდნენ. ასე იყო კახა ბენდუქიძისა და ასეა ლადო გურგენიძის შემთხვევაშიც. ცოტა გაუგებრად კი გამოიყურება, როცა მთავრობაში გავლენიანი პირები გყავს, რომლებიც თავს ლიბერტანელებად მოიაზრებენ და მეორეს მხრივ, მათ მიერ პოპულისტური რეფორმების გატარება. ესეც არის სწორედ პასუხი იმაზე, თუ რა არის დემოკრატია და ლიბერალიზმი დასავლეთში და როგორ აღიქმება იგი საქართველოში.

მეორე კითხვა სამოქალაქო საზოგადოებას ეხებოდა. დასავლეთში, მაგალითად, საზოგადოება იმდენად არის სამოქალაქო, რამდენადაც საზოგადოების შიგნით ურთიერთობებს სამოქალაქო ღირებულებები არეგულირებს. სამოქალაქო საზოგადოება არ არის მხოლოდ სამოქალაქო ინსტიტუტები და ფორმალურად არსებული ორგანიზაციები. საქართველო, სამწუხაროდ, ამ სეგმენტს ვერ გასცდა. სამოქალაქო საზოგადოება ჩვენიდან გაიგება, როგორც არასამთავრობო სექტორი და იგი დემონიზებულია ფართო საზოგადოების თვალში. შეიძლება ვისაუბროთ იმაზე, თუ რამდენად აქტიურია საზოგადოების ესა თუ ის სეგმენტი საზოგადოებრივ საკითხებთან მიმართებაში. რატომ გამოდის საქართველოში კონფლიქტი ქუჩაში? იმიტომ, რომ ინსტიტუციური გარემო დაკეტილია. არსებობს პარლამენტი, სადაც აბსოლუტურ უმრავლესობას ერთი პარტია წარმოადგენს და არსებობენ პარტიები, რომლებიც პარლამენტში ძალიან მცირედ, ან საერთოდ არ არიან წარმოდგენილები. ამავე დროს არსებობს ინტერესთა ჯგუფები, რომლებიც იმის გამო, რომ დომინანტ პარტიაზე გავლენის მექანიზმები არ აქვთ, ვერ შეძლებენ საპარლამენტო სივრცეში გადანეგეტილებების მიღების პროცესზე გავლენის მოხდენას. შესაბამისად, ერთადერთი გზად პოლიტიკაზე გავლენის მოსახდენად და იმისთვის, რათა შენთვის სასურველი გადაწყვეტილება მიაღებინო, ქუჩის აქციები იქცევა.

ემზარ ჯგერენაია – მაქს ვებერს ჰქონდა შეკითხვა – რას ნიშნავს დასავლური კაპიტალიზმი და რას ნიშნავს დასავლეთი ზოგადად. კულტურა, გარკვეულწილად, ჩვენი იმ საბაზისო სურვილების რეპრესიაა, რომელთა პირდაპირი წესით დაკმაყოფილება არ შეგვიძლია და მრუდე სარკის სახით ვლინდება. პოლიტიკური კულტურა, ვებერსის დროიდან მოყოლებული მაინც, დასავლეთში პრობლემის ინსტიტუციის შიგნით, რაციონალური გზებით გადაჭრას გულისხმობს. ეს არის პოლიტიკური კულტურის არსი. ალბათ, ყველა თქვენგანმა იცის ალექსის დე ტოკვილის წიგნი დემოკრატია ამერიკაში“. დამეთანხმებით, რამდენად არაორგანულია ჩვენი კულტურისთვის ის, რაც ამ წიგნშია.

დათო პაიჭაძე – პოლიტიკური კულტურის კიდევ ერთი ასპექტი მსურს შემოგთავაზოთ განსახილველად: თუ შეიძლება, რომ საქართველოში ვილაპარაკოთ რეალურ და ოფიციალურ

დასავლეთში, მაგალითად, საზოგადოება იმდენად არის სამოქალაქო, რამდენადაც საზოგადოების შიგნით ურთიერთობებს სამოქალაქო ღირებულებები არეგულირებს. სამოქალაქო საზოგადოება არ არის მხოლოდ სამოქალაქო ინსტიტუტები და ფორმალურად არსებული ორგანიზაციები.

პოლიტიკურ კულტურაზე, ანუ ნორმებსა და ღირებულებებზე, რომლებსაც გვთავაზობს სახელმწიფო მოქალაქეებს და ნორმებსა და ღირებულებებზე, რომლებიც განსხვავებულია და მათ მოქალაქეები ატარებენ?

ემზარ ჯგერენაია – არის ასეთი წიგნი – ისტორიის და-სასრული ანუ უკანასკნელი ადამიანი². მისმა ერთმა თავმა განსაკუთრებით მიიპყრო ჩემი ყურადღება. განსაკუთრებით ერთმა მაგალითმა: მრავალი ინდოელი, რომელიც დასავლეთში მიემგზავრება სასწავლებლად, ძალიან დიდ წარმატებას აღწევს პროფესიული თვალსაზრისით, მაგრამ როგორც კი ბრუნდება ინდოეთში, ეს წარმატებები ქარწყლდება. რატომ? ისინი ხვდებიან ინდური საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურაში და წარმატებას ვერ აღწევენ. მაგალითად, სალომე ზურაბიშვილი ამ კულტურაში „იქაური“ კულტურიდან არის მოსული და ჩვენ, იქნებ არც ვიცით, ვინ არის იგი, ან შე-საძლოა, მას არ ესმოდეს, რა ხდება აქ? ავიღოთ სასამართლო. რატომ არ არის ის დამოუკიდებელი? არ შეუძლია მო-სამართლეს, იყოს დამოუკიდებელი? მაგრამ ის სოციალურ ურთიერთობათა ისეთ ქსელშია ჩაბმული, რომლის განწყვეტა მას ქართველობისა და კაცურკაცობის იმიჯს დაუკარგავს. ჩვენს კულტურას აკლია ასევე.

ია ანთაძე – მინდა გუპასუხო შორენა შავერდაშვილს სამო-ქალაქო საზოგადოებასთან დაკავშირებით. ვეთანხმები ემ-ზარს, ჯერჯერობით არ გვაქვს უნარი, რომ ლოკალური პრო-ბლემების გადასაჭრელად თვითორგანიზება მოვახდინოთ. ეს ძალიან მნიშვნელოვანი ნაწილია პოლიტიკური კულტურის, რომელიც ჩვენ არ გავაჩნია. მაგრამ მე მაინც ოპტიმისტუ-რად ვუყურებ ერთ მომენტს. ჩვენს ხალხს აღმოაჩნდა ორი მნიშვნელოვანი ღერძი. პირველი – ღირსების, და მეორე – სამართლიანობის განცდა. დავიწყეთ იმით, რომ ადამიანები, რომლებსაც პროცესებში მონაწილეობის მისაღებად ინსტი-ტუციურად მართლაც დახურული ჰქონდათ ყველანაირი სა-შუალება, ქუჩაში გამოვიდნენ. ისინი პროტესტს აცხადებდნენ ქვეყანაში არსებული უსამართლობის მიმართ. 7 ნოემბერს ეს ადამიანები ღირსეულად იდგნენ ქუჩაში, თუმცა, მათ რო-გორც უღირს ადამიანებს, ისე გაუმასპინძლდნენ. რა მოხდა ამის შემდეგ? – დაინიშნა არჩევნები. მე ვფიქრობდი, რომ თუ ამ არჩევნებზე მთელი საქართველო კვლავ პრეზიდენტის მხარდამჭერი აღმოჩნდებოდა, აღარასოდეს გავიდოდი მიტინ-გებზე. მაგრამ ასე არ მომხდარა. ხალხი არჩევნებზე წავიდა და ხმა მისცა საკუთარ კანდიდატს. ეს ძალიან მნიშვნელოვან პროცესად მიმაჩნია.

შორენა შავერდაშვილი – ის ადამიანები, რომლებსაც არ გამოუხატავთ პროტესტი და არ მიუღიანთ მონაწილეობა ამ

2. Francis Fukuyama (ფრენსის ფუკუიამა): *The End of History and the Last Man*.

აქციებში, უღირსი ადამიანები იყვნენ? შესაძლოა თუ არა, რომ იყო ღირსეული ადამიანი და არ მონაწილეობდნენ ქუჩის აქციებში?

ია ანთაძე – რა თქმა უნდა. ყველა ადამიანს აქვს თავისი ფუნქცია. ადამიანები თავიანთი ბუნებით არიან პასიურები და აქტიურები. არიან ადამიანები, რომლებიც მონაწილეობენ აქციაში და მოითხოვენ ცენტრალური საარჩევნო კომისიის შეცვლას. მაგრამ არიან ადამიანები, რომლებსაც შეუძლიათ, ხელეწიფებათ ხელი შეუწყონ ამ კომისიის შეცვლას. მაგრამ იმ ადამიანების მხრიდან რომ არ იყოს ძალიან სერიოზული წნეხი ხელისუფლებაზე, ჩვენნი ადამიანების საქმიანობა, რომლებიც არ გავდივართ ქუჩაში, შედეგს არ მოიტანდა. დემოკრატია შენდება დიდი სიმამაცით და დიდი შრომით. ვფიქრობ, რომ ქართველ ხალხს ერთიც აღმოაჩნდება და მეორეც და ისინი ააშენებენ დემოკრაციას. ამ მოდელში ყველას ჩვენი ფუნქცია და ადგილი გვაქვს.

დათო პაიჭაძე – ელექტორალური თვალსაზრისით საქართველოში ყველაზე პლურალისტური მთა აღმოჩნდა. სვანეთსა და აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში ოთხმა კანდიდატმა გადალახა ათპროცენტის ზღვარი. ეს არ მომხდარა საქართველოს სხვა რეგიონებში. ყაზბეგის რაიონში გაჩეჩილადის გამარჯვების მიზეზი კი, შეიძლება ისიც იყოს, რომ ყაზბეგის რაიონს ადრე გაცილებით მსუბუქი სავიზო რეჟიმი ჰქონდა რუსეთთან მიმოსვლისთვის. ეს იქაური მოსახლეობისთვის ეკონომიკურად ხელსაყრელი იყო. ასევე ჰქონდათ გაზი, რომლის საფასურსაც არ იხდიდნენ, ან იხდიდნენ ძალიან დაბალი ტარიფით. ახლა არც ერთი ეს სიკეთე არსებული ხელისუფლების ხელში აღარ აქვთ. შესაძლოა, ესეც ყოფილიყო მათი პასუხი ამ ხელისუფლებისათვის.

ემზარ ჯგერენია – ყველა პრობლემა ინსტიტუტის შიგნით უნდა გადაწყდეს. პოლიტიკური პრობლემა პოლიტიკური სისტემის შიგნით უნდა გადაიჭრას. მაგრამ არის კი, ჩამოყალიბებული ასეთი სისტემა? პრობლემაც ეს არის და ამიტომ მოვლენები, რომლებსაც სისტემა ვერ აკონტროლებს, გარეთ ვითარდება.

ირაკლი ხორბალაძე – ჩემი აზრით, დღევანდელი პროცესები ჩვენი დაბალი კულტურის მანიშნებელია.

დათო პაიჭაძე – ველოდი ასეთ შეფასებებს – მაღალი“ და დაბალი“. იმის თქმა, რომ ქართული კულტურა ან მაღალია, ან დაბალი, თუ ამ ნათქვამს კონკრეტული შინაარსით არ შეავსებ, არაფრის მთქმელია. იამ ხალხის ღირსების ნიშნად მის მიტინგებზე გამოსვლა, იქ დგომა და შემდეგ მშვიდობიანად დაშლა მიიჩნია. შეიძლება, ამან სხვა პრობლემაზე გავი-

დემოკრატია შენდება დიდი სიმამაცით და დიდი შრომით. ვფიქრობ, რომ ქართველ ხალხს ერთიც აღმოაჩნდება და მეორეც და ისინი ააშენებენ დემოკრაციას. ამ მოდელში ყველას ჩვენი ფუნქცია და ადგილი გვაქვს.

თუ ვინმე ამ პროცესების შედეგად დასუსტდა და მორალურად დაზარალდა, ერთ-ერთი, მედიაა, იმიტომ, რომ მან ვერ შეასრულა ის ფუნქცია, რაც მას ბუნებრივად აკისრია.

ყვანოს. ეს არის მედიაციის მექანიზმების სისუსტე, რადგან, როდესაც ქუჩაში გიხდება გამოსვლა საიმისოდ, რომ ხელისუფლებას შენი შეტყობინება გაუგზავნო, იმაზე მეტყველებს, რომ მედია არ ვარგა, არც ხელისუფლებისადმი ლოიალური და არც ოპოზიციისადმი ლოიალური. არ ვარგა იმიტომ, რომ ის ორიენტირებულია პოლიტიკურ კლასზე; თქვენ შეიძლება თქვათ, რომ ვარგა და ამაზე მისი პოპულარობა მეტყველებს. მაგალითად, გადაცემა პრაიმ-თაიმი“. თუ შეგიძლიათ, გაიხსენოთ თუნდაც ერთი შემთხვევა, როდესაც შოუში წარმოდგენილი მხარეების მიერ გადაცემის მსვლელობისას გარკვეულ რაიმე იდეა? მიჭირს ასეთი შემთხვევის გახსენება. მედიის ყველაზე პროდუქტიული პროცესი არ ემსახურება იმ ძირითად ფუნქციას, რომელიც აქვს – არ ემსახურება მედიაციას, ხახუნის ძალის შემცირებას ინტერესებს შორის.

არის მედია, რომელიც ცდილობს ამის გაკეთებას, მაგრამ რადიო არ არის პოპულარული. ცოტა მსმენელი ჰყავს, იქ შოუს ვერ მოაწყობ, უნდა ისაუბრო. მერწმუნეთ, როდესაც ჟურნალისტებს საყვედურობენ, რომ ისინი არ იწვევენ პოლიტიკოსებს, უნდა გაითვალისწინოთ ის, რომ რომ ეს ორი ბანაკი ამჟამად ერთდროულად მხოლოდ ინგა გრიგოლიასთან მიდის. საზოგადოებრივ რადიოში ვმუშაობ და სერიოზული პრობლემა მაქვს ერთმანეთთან ორი მხარის დასმის. მათ არ სურთ გადაცემაში ერთად მონაწილეობა და საუბარი, ამიტომ, ცალ-ცალკე მომყავს. მოთხოვო პასუხი ჟურნალისტს, პროდიუსერს ან მაუწყებელს იმის გამო, რომ ის ხშირად ცალმხრივია, არ არის სწორი. ჩემი აზრით, თუ ვინმე ამ პროცესების შედეგად დასუსტდა და მორალურად დაზარალდა, ერთ-ერთი, მედიაა, იმიტომ, რომ მან ვერ შეასრულა ის ფუნქცია, რაც მას ბუნებრივად აკისრია. მან შეასრულა სულ სხვა ფუნქცია, ერთმა მედიამ განსაკუთრებით, და გადაყვა კიდეც ამ ფუნქციის შესრულებას და აღარც იარსებებს. იმედს“ ვგულისხმობ.

პიროვნება და სოციალური ჯგუფები წინასაარჩევნო რიტორიკაში

გოგი გვახარია – თავდაპირველად ვფიქრობდით დღევანდელი დისკუსიისთვის ასე გვეწოდებინა – მარგინალური ჯგუფები წინასაარჩევნო რიტორიკაში“, მაგრამ ბევრი ვიბრძოლე სიტყვა მარგინალურის“ ამოსაგდებად, რადგან ეს სიტყვა სხვა ასოციაციებს იწვევს. თუმცა დღეს ჩვენ, ალბათ, ამ ჯგუფებზეც ვისაუბრებთ.

დავინწყოთ დისკუსია. სიტყვას, პირველ რიგში, ეკა აღდგომელაშვილი გავაძეგმ.

ეკა აღდგომელაშვილი – დღევანდელი დისკუსიის სათაური ჩემთვის ძალიან საინტერესოა. წინასაარჩევნო პერიოდში ელექტორატთან მუშაობა ყველა ქვეყანაში ერთნაირად ხდება, საქართველო გამოწვევის არ არის. არჩევნებში მონაწილე მხარეები ხშირად მიმართავენ ელექტორატის მოსყიდვის მეთოდს. ჩვენს ქვეყანაში რამდენიმე წლის წინ საკმაოდ გავრცელებული მეთოდი იყო ამომრჩევლის ფქვილით, ზეთით და საწვავით, ან თუნდაც, გაზრდილი პენსიებითა და ხელფასებით მოსყიდვის მექანიზმი. ჩვენდა საბედნიეროდ, ამ ბოლო პერიოდში ასეთი მეთოდები კრიტიკისა და განსჯის საგანი გახდა. ამ ფონზე, განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა სიმბოლური კაპიტალის დაგროვების პროცესმა, პოლიტიკურმა რიტორიკამ, რომლის მეშვეობითაც საკუთარი ამომრჩევლის ჩამოყალიბება ხდება.

მნიშვნელოვანია, ესა თუ ის პოლიტიკოსი თავის წინასაარჩევნო პოლიტიკაში ვის მიმართავს და ვის მოიაზრებს საკუთარ ელექტორატად. მემკვიდრეობა და არა მხოლოდ საბჭოური მემკვიდრეობა, შეიძლება ითქვას, რომ კულტურული მემკვიდრეობა და თავისებურებებიც განსაზღვრავს და ახდენს გავლენას ამ პროცესებზე. ყველაზე მნიშვნელოვანი ის არის, რომ სახელმწიფოს იდეალად მიჩნეულია სოციალურად ერთგვაროვანი და მონოლითური ჰომოგენური საზოგადოება, რომლისთვისაც აბსოლუტურად მიუღებელია ერთმანეთის გვერდიგვერდ განსხვავებული შეხედულებების და იდეალების მატარებელი პიროვნებების თუ ჯგუფების თანაარსებობა. პლურალიზმი ასეთი რეჟიმისთვის საფრთხეს წარმოადგენს. ამიტომაც, წინასაარჩევნო რიტორიკაში ძალიან ხშირად კეთდება ამაზე აქცენტი. სწორედ კონფრონტაცია და ერთმანეთის მტრის ხატად ქცევა, უცხოვსგან მტრის ჩამოყალიბება შეიძლება განვიხილოთ ჩვენი წინასაარჩევნო პოლიტიკური მოვლენების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან თავისებურე-

მომხსენებლები:

ეკა აღდგომელაშვილი

*ქალთა ინიციატივების
მხარდამჭერი ჯგუფი*

ნინო ღანელია

*მედია-კომუნიკაციის
სპეციალისტი,
საქართველოს
საზოგადოებრივ საქმეთა
ინსტიტუტი*

თამარ გორთაშაშვილი

*ანალიტიკური ჯგუფის
„პრაიმ-თაიმი“ მედია-
მონიტორინგის
განყოფილების
ხელმძღვანელი*

მოღერაცია

გოგი გვახარია

7 მაისი, 2008 წ.

ყველაზე მნიშვნელოვანი ის არის, რომ სახელმწიფოს იდეალად მიჩნეულია სოციალურად ერთგვაროვანი და მონოლითური ჰომოგენური საზოგადოება, რომლისთვისაც აბსოლუტურად მიუღებელია ერთმანეთის გვერდიგვერდ განსხვავებული შეხედულებების და იდეალების მატარებელი პიროვნე-

ბების თუ ჯგუფების თანაარსებობა. პლურალიზმი ასეთი რეჟიმისთვის საფრთხეს წარმოადგენს.

ბოლო დროის მოვლენებს თუ გადავავლებთ თვალს, გარდა იმისა, რომ სახელმწიფო ცდილობს საჯარო სივრცის მონოპოლიზაციას და მას თავისი მიზეზები აქვს ამისთვის, მისთვის იბრძვიან ის ძალებიც, რომლებიც საკუთარ თავს ეროვნული და მართლმადიდებლური ტრადიციების დამცველებს უწოდებენ.

ბად. შესაბამისად, დღევანდელ პოლიტიკურ დისკურსში ეს ბინალური ოპოზიციები, ჩვენ და ისინი, სხვა, უცხო, ბაზისურ სანყისად გვევლინება. თუ შევხედავთ პოლიტიკურ ძალებს, ნაციონალური მოძრაობის“ და ხელისუფლების წარმომადგენლებისათვის ამგვარი უცხო“, საზღვრებს გარეთ რჩება, ტერიტორიულად არსებულ უცხოს ნიშნავს. რუსეთი თავისი ამბიციებით თუ პოლიტიკით მშვენივრად ჯდება მტრის ხატის სურათში. სწორედ ამ ნაცადი მეთოდით ცდილობს ხელისუფლება იმუშაოს საკუთარ ამომრჩეველზე.

რაც შეეხება ოპოზიციურ პარტიებს, თუნდაც, მხოლოდ ბოლო ორი კვირის მასალებს რომ გადავხედოთ, ვნახავთ, რომ მათთვის მტერი თავად ხელისუფლებაა. მეორე საკითხია, როგორ ხდება ხელისუფლებისგან მტრის ხატის შექმნა. ერთი მნიშვნელოვანი თავისებურება, რომელიც ამ პროცესს ახასიათებს, და იმ მედია-კვლევებმა და მონიტორინგმა გამოავლინა, რომელსაც მუდმივად ვატარებთ, ისაა, რომ ეს დაპირისპირება, წინასაარჩევნო დებატები, ახალი, ნეომორალისტური ტალღის ფონზე მიმდინარეობს. ეს ეხება არა მარტო ჰომოსექსუალურ ქცევას, არამედ ისეთ საკითხებსაც, როგორიცაა სექსუალური განათლება, აბორტები და ა.შ. ასეთ დისკურსში განხილვა ყველა საკითხისა, სიმბოლური საზღვრების ამგვარად დადგენა, ცხადია, გულისხმობს კრიტერიუმებსაც. რას ემყარება ისინი? ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კატეგორიაა ცოდვა, რომელიც განგვასხვავებს ერთმანეთისგან. შემძლია მაგალითებიც მოვიყვანო – ქრისტიან-დემოკრატიული მოძრაობის“ პოლიტიკური მდივანი, ნიკა ლალიაშვილი ასე ახასიათებს ხელისუფლებას – მოძალადე ამორალები, რა თქმა უნდა, ძირს უთხრიან ჩვენს სახელმწიფოებრიობას, ჩვენს უდიდეს კულტურას და ქართველი ხალხის, რომელიც მორალურ უმრავლესობას წარმოადგენს, ამოცანაა, რომ 21 მაისს სწორი არჩევანი გააკეთოს და ამორალები სახლში გაუშვას“. ბევრი ასეთი მაგალითის მოყვანა შეიძლება.

მეორე მნიშვნელოვანი რამ, რაც ახასიათებს ნეომორალისტურ დისკურსს და ამ დისკურსში საკითხების განხილვას, საჯარო სივრცის ამორალობისგან დაცვა, განმენდა და ამ სივრცის მონოპოლიზაციაა. ბოლო დროის მოვლენებს თუ გადავავლებთ თვალს, გარდა იმისა, რომ სახელმწიფო ცდილობს საჯარო სივრცის მონოპოლიზაციას და მას თავისი მიზეზები აქვს ამისთვის, მისთვის იბრძვიან ის ძალებიც, რომლებიც საკუთარ თავს ეროვნული და მართლმადიდებლური ტრადიციების დამცველებს უწოდებენ. მხოლოდ იმას არ ვგულისხმობ, რომ საპატრიარქოს გააჩნია საკუთარი მაუწყებლობა. ცოტა ხნის წინ იმაზეც საუბრობდნენ, რომ რუსეთის საპატრიარქოს არხი უნდა ჩართულიყო, საუბარი იყო საზოგადოებრივი მაუწყებლის მეორე არხის სიხშირის საპატრიარქოს მაუწყებლობისთვის დათმობაზეც. მორალის საფუძველზე საპატრიარქო ბევრჯერ ჩარეულა ღიად კომერციული ტელევიზიების საქმიანობაში.

ამ ფონზე მნიშვნელოვანია, რომ გარკვეულმა პოლიტიკურმა ძალებმა დაიწყეს ლიბერალური ღირებულებების გადფასება. ის, რომ ეს ფასეულობები მოსახლეობის უმრავლესობისთვის მხოლოდ დეკლარირების დონეზე დარჩა, დღეს განსაკუთრებით მძაფრად ჩანს. სწორედ ამანაც გამოიწვია ასეთი გამძაფრებული დაპირისპირება. ცხადია, არიან ძალები, რომლებიც ღიად უპირისპირდებიან ლიბერალურ და დასავლურ ფასეულობებს. ასე აკეთებს ქრისტიან-დემოკრატიული“ და ლეიბორისტული“ პარტიები. გაგახსენებთ ლეიბორისტების წინასაარჩევნო კლიპს, რომელიც ეკლესიის ფონზე გაფანტული ცხვრების ჩვენებით იწყება. შემდეგ ამას მოჰყვება მწყემსი კეთილი“ ცხვრით ხელში დამას მოსდევს ნათელაშვილის ფოტო. არიან ადამიანები, რომლებიც საუბრობენ, რომ მათთვის ისევე მიუღებელია ხელისუფლება, როგორც ლიბერალური ღირებულებების მატარებელი ერთადერთი პარტია საქართველოში – რესპუბლიკური პარტია“, რომ თუ არჩევანს ვაკეთებთ, იგი აუცილებლად ამ ორი ძალის წინააღმდეგ უნდა გავაკეთოთ. რესპუბლიკელები“ ისეთივე საფრთხეს წარმოადგენენ ქვეყნისთვის, რომელიც მართლმადიდებლურ და ეროვნულ ტრადიციებზე უნდა აშენდეს, როგორც ხელისუფლების წარმომადგენლები. ამაზე საუბრობს ელიზბარ ჯაველიძე – უნდა წავიდეს მიხეილ სააკაშვილი და ნაციონალური მოძრაობა“, მაგრამ მის ნაცვლად არ უნდა მოვიდეს უარესი – რესპუბლიკური პარტია“. რესპუბლიკელები“ ლიბერალ-დემოკრატიობას იჩემებენ და ადამიანის უფლებათა დამცველებად მოაქვთ თავი. ეს საკმაოდ ძველი ავადმყოფობაა. მოაზროვნეებმა ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნის დასაწყისში შეამჩნიეს ევროპას მოდებული ეს სენი...”

ამასთან ერთად, გამოჩნდნენ ადამიანები, რომლებიც ასე ღიად არ უპირისპირდებიან ლიბერალურ ფასეულობებს, მაგრამ ამბობენ, რომ ეს ფასეულობები ჩვენთან არასწორად იქნა გაგებული. მაგალითისათვის შემიძლია დავისახელოთ იგივე ქრისტიან-დემოკრატები“ და ირაკლი კაკაბაძის წერილი რეზონანსში“. წერილს ეწოდება ქრისტიანული კოალიცია – პასუხი ნაციონალების ძალადობაზე – უარი ვატქმევინოთ ხელისუფლებას ძალადობის, აბორტების, ჰომოსექსუალური ქორწინების მხარდაჭერაზე“. ირაკლი კაკაბაძე სპეციალურად რეზონანსისთვის“ – დღევანდელ დღეს ლიბერალიზმი ერის განადგურების ახალ საშუალებებს პოულობს. ადრე თუ ეს იყო მხოლოდ ეკონომიკური სოციალური დარვინიზმი, დღეს ეს გამრავლების პროცესის გაჩერება აბორტებისა და ჰომოსექსუალთა ქორწინების ხელშეწყობით ხდება. იმისთვის, რათა შევინარჩუნოთ ჩვენი დემოგრაფიული აღმასვლა, საჭიროა სახელმწიფომ უარი თქვას არა მარტო პირდაპირ ძალადობაზე, არამედ შეწყვიტოს აბორტებისა და ჰომოსექსუალთა ქორწინების ხელშეწყობი პოლიტიკა. ჩვენმა ვაილიბერალებმა უნდა უპასუხოთ შეკითხვას, რატომ უჭერენ მხარს ქართველი ერის პირდაპირ თუ არაპირდაპირ გენოციდს“. ამ

შეკითხვას უსვამს წერილის ავტორი გიგა ბოკერიას, კახა ლომაიას, ლევან რამიშვილს და მათ მეგობრებს.

გარდა მართლმადიდებლობაზე, ეროვნებასა და ოჯახზე აპელირებისა, ძალიან საინტერესოა გენდერის საკითხიც. ამ თვალსაზრისით ცალკე შესასწავლია წინასაარჩევნო რიტორიკა. ტრადიციონალისტები“ როგორ უდგებიან ამ საკითხს – ქ-ნი გუგული მალრაძე, რომელმაც შექმნა ქალთა პარტია“, მიიჩნევს, რომ მამაკაცებმა, ვისაც უნდათ, ქალებმა კი, ხმა მათ უნდა მისცენ. იგი საუბრობს იმაზეც, რომ ოჯახი უმთავრესი ფასეულობაა – ჩვენ გვინდა ეროვნული სახელმწიფოს აშენება. არა მარტო ნაციონალური მოძრაობა“, არიან სხვა პარტიებიც, რომლებიც სწორ ლოზუნგებს იძლევიან, მაგრამ არა აქვთ საერთო პრიორიტეტები. ლიბერალური დემოკრატია? მაგრამ რამდენად ქართულია იგი, ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს“.

შემიძლია გაგაცნოთ რუსუდან კერვალიშვილის ფრაზაც – ქალი დედა და მეუღლეა“ – ეს გახლავთ მისი მთავარი სლოგანი. მას თავი პარლამენტში დედა ფუტკრის“ მდგომარეობაში წარმოუდგენია.

5 აპრილიდან მოყოლებული დღემდე, ერთადერთი, სადაც წავაწყდი ქალებს, როგორც ზოგადად სოციალურ ჯგუფს, გარდა ზემოთხსენებული სიტყვებისა, რომლებიც ქ-ნ გუგული მალრაძეს ეკუთვნის და ერთ-ერთი პარტიის დასახელებაში მოხსენიებული სიტყვისა, ერთადერთი, აკაკი ასათიანი ეხმიანება ამ თემას და წერს, რომ გუგულის საინტერესო იდეა მოუვიდა თავში“, შეგახსენებთ, ამ ადამიანმა თავის დროზე კონდოლიზა რაისი იმ შავ ქალად“ მოიხსენია. მეორე, რაც შემხვდა – კახა კუკავა ხშირად საყვედურობს ქალთა ორგანიზაციებს იმის გამო, რომ მასთან არ თანამშრომლობენ და ამავე დროს სახელისუფლებო პარტიის კრიზისის ერთ-ერთ ნიშნად იგი ასახელებს იმას, რომ მათ აღარ დარჩათ რესურსები – ნაციონალური მოძრაობა“ არა მარტო პოლიტიკური რესურსის გარეშეა დარჩენილი, არამედ, მე ვიტყვოდი, ადმინისტრაციული რესურსიც კი ისე აღარ მუშაობს. დღეს ვინც ნაციონალური მოძრაობისთვის მუშაობს, არის კრიმინალური სამყარო და მისი ყველაზე უვარგისი ნაწილი“. მეორეგან კი წერს, – აღარ დარჩათ უკვე ადამიანები, დანარჩენ ოლქებში მათ ადგილებზე ნაციონალური მოძრაობის“ მხარდამჭერები, დიასახლისები დანიშნეს საოლქო საარჩევნო კომისიების წევრებად, რომლებსაც არა აქვთ გამოცდილება“. დიასახლისებისა და კრიმინალური სამყაროს წარმომადგენლები, როგორც ჩანს, კახა კუკავასთვის ერთ კატეგორიაში გადიან.

ალბათ, ისიც საინტერესოა, სიებში როგორ არიან წარმოდგენილი ქალები. აღმოჩნდა, რომ ყველაზე მეტი ქალი პროცენტულად შეყვანილია პოლიტიკურ პარტიაში ჩვენი ქვეყანა“, აქ 48%-ით არიან ქალები წარმოდგენილი.

რაც შეეხება ეროვნულ უმცირესობებს, ამ მხრივ კატასტროფული ვითარებაა ყველა პარტიულ სიაში. გიორგი თარ-

გამაძე – ქრისტიან-დემოკრატები“ ერთადერთი პარტიაა, რომლებსაც სიაში საერთოდ არ ჰყავთ შეყვანილი ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელი. ეს, ალბათ, უფრო იდეოლოგიურ დატვირთვას ატარებს. საინტერესოა, ოპოზიციური ძალები როგორ საუბრობენ ეროვნულ უმცირესობებზე და რა არის მათთვის მნიშვნელოვანი. საინტერესოა ამ კუთხით თბილისის, როგორც ცენტრის, და რეგიონების, დაპირისპირება და ამით ხელისუფლებაც ვაჭრობდა საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ, როდესაც ამბობდნენ, რომ პრეზიდენტმა გამარჯვება სწორედ ეროვნული უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ ტერიტორიებზე მიღებული ხმების ხარჯზე მოახერხა. მაგრამ რას აკეთებენ ოპოზიციური პარტიები იმისთვის, რომ ასე არ მოხდეს? ყველა ბოროტად იყენებს იმას, რომ ამ ადამიანების უმეტესობამ არ იცის ქართული ენა, ბიულეტენები არ არის შედგენილი მათ ენაზე და ხშირად არც იციან, ვის აძლევენ ხმას. ამის საწინააღმდეგოდ გაერთიანებული ოპოზიციის“ წარმომადგენელმა, კახა კუკავამ შემდეგი რამ შეიმუშავა – მის თავიდან ასაცილებლად მარნეულში კომისიის შემადგენლობა მთლიანად თბილისელებით დავაკომპლექტეთ“. ეს ესახება კახა კუკავას პრობლემის გადაჭრის გზად და არა ის, რომ ჩავიდნენ და ესაუბრონ ამ ადამიანებს და შიგნიდან შეხედონ პრობლემებს. როდესაც დაპირისპირებასა და სიმბოლურ საზღვრებზე ვსაუბრობთ, მნიშვნელოვანია ისიც, და ეს მხოლოდ ლევან გაჩეჩილაძეს არ უთქვამს, დავით გამყრელიძეც საუბრობს ამაზე, რომ თუ ვაკეში ვერ გაიმარჯვებს, იგი დეპუტატობაზე უარს იტყვის. როგორც ჩანს, ვაკის ამომრჩეველი ყოფილა გადამწყვეტი და მას ენიჭება უპირატესი როლი, მან უნდა განსაზღვროს ქვეყნის ბედი.

გოგი გვახარია – დიდი მადლობა, ეკა. ახლა ნინო დანელია ისაუბრებს.

ნინო დანელია – დღეს ძირითადად მედიაზე ვისაუბრებ. რა თქმა უნდა, შევეხები პოლიტიკოსების წინასაარჩევნო რიტორიკასაც, მაგრამ უფრო მეტად, ვისაუბრებ იმაზე, თუ რა არის მედიის ფუნქცია ასეთ ვითარებაში, როგორ უნდა შექმნას მედიამ რეალური სურათი. მედია არის ის სტრუქტურა, რომელიც ადამიანებს აწვდის ინფორმაციას იმისთვის, რათა მათ შეექმნათ და ჩამოუყალიბდეთ დამოკიდებულება, შეხედულებები, კრიტიკულად შეხედონ საკუთარ ღირებულებებს და შეძლონ სხვების ღირებულებების გაგება და გააზრება. ამ ბოლო დროს ბევრს საუბრობენ პრესის თავისუფლებაზე, და ნაკლები მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ თავისუფლებასთან ერთად მედიას დიდი პასუხისმგებლობაც აკისრია. ვალდებულია საკუთარი აუდიტორიის წინაშე და ეს ვალდებულება გამოიხატება არა მარტო იმაში, რომ უმრავლესობა რასაც უკვე თავს, ის შესთავაზოს, თუმცა, ისიც საკითხავია, ნამდვილად

მედიის ვალდებულება სწორედ ის არის, რომ შექმნას ფონი საიმისოდ, რათა საზოგადოების ყველა წევრს, განსაკუთრებით კი, სოციალურ ჯგუფებს, უმცირესობებს, ყველა იმ ადამიანს, რომელიც განსხვავებულია ქვეყანაში არსებული უმრავლესობისგან, ჰქონდეს ხმის უფლება მედიაში. სამწუხაროდ, ეს ხმა სულ უფრო ნაკლებად ისმის, სულ უფრო ძლიერდება უმრავლესობის ხმა.

სხვა არჩევნებთან შედარებით ამ არჩევნების წინ ყველაზე ხშირად ჩნდება ჩოხა, ფაფახი, სვანური კოშკები, ხაზი ესმება საქართველოს ლანდშაფტს. შეიძლება ითქვას, რომ ვიზუალურად შუა საუკუნეების რიტორიკას ვუბრუნდებით.

არის კი ეს უმრავლესობის დაკვეთა? თუ ეს მართლაც ასეა, გაცილებით ცუდად გვექონია საქმე, ვიდრე გვგონია და, ალბათ, გადამჭრელი ზომების მიღებაა საჭირო იმისთვის, რომ საქართველო არ იქცეს საბოლოოდ ჩაკეტილ, იზოლირებულ და ტოტალიტარული აზროვნების ქვეყნად.

მედიის ვალდებულება სწორედ ის არის, რომ შექმნას ფონი საიმისოდ, რათა საზოგადოების ყველა წევრს, განსაკუთრებით კი, სოციალურ ჯგუფებს, უმცირესობებს, ყველა იმ ადამიანს, რომელიც განსხვავებულია ქვეყანაში არსებული უმრავლესობისგან, ჰქონდეს ხმის უფლება მედიაში. სამწუხაროდ, ეს ხმა სულ უფრო ნაკლებად ისმის, სულ უფრო ძლიერდება უმრავლესობის ხმა.

რეკლამის ბიზნესის ერთ-ერთი ძალიან ცნობილი წარმომადგენელი ამბობდა, რომ პოლიტიკური რეკლამა ყველაზე უფრო ფარისევლური და მატყუარაა და მცდარი ღირებულებების პროპაგანდას ცდილობს. სწორედ ასეთი სურათი იხატება დღევანდელ სარეკლამო სივრცეში. რეკლამისგან, ცხადია, არავინ მოითხოვს იმას, რასაც მედიისგან მოითხოვენ, რომ მან უნდა გაანათლოს ადამიანები და უტყუარი ინფორმაცია მიანდოს. რეკლამა საჭიროა იმისთვის, რათა მოახდინონ საზოგადოების მობილიზება გარკვეული საკითხებისა და ღირებულებების გარშემო. სწორედ ამ მხრივ არის საინტერესო სარეკლამო რიტორიკა, თუ რის გარშემო ახდენს საზოგადოების მობილიზებას. რას უნდა დაუჭირონ ადამიანებმა მხარი, რა უნდა დაიცვან და რისგან უნდა გადაარჩინონ ქვეყანა.

ჩემი მოხსენება არ ეფუძნება მეცნიერულ კვლევას, მაგრამ ზედაპირულმა გადახედვამაც გამიჩინა განცდა, რომ აუცილებლად უნდა გაკეთდეს ასეთი ანალიზი, რადგან სურათი, შეიძლება, ძალიან მძიმე იყოს. პირველი, რაც ძალიან თვალშისაცემია, ის არის, რომ პოლიტიკურ რეკლამაში საერთოდ არ არის საუბარი უმრავლესობისგან რაიმე ფორმით განსხვავებული ადამიანების, განსხვავებული სოციალური ჯგუფების შესახებ, არ არის საუბარი არც ერთ საკითხზე, რომელსაც, შესაძლოა, კრიტიკულად მიდგომოდა უმრავლესობა. თითქმის ყველა პარტიას, როგორც სახელისუფლოს, ისე ოპოზიციურს, წინა პლანზე ეროვნულ-ნაციონალური ფასეულობები გამოაქვს. სხვა არჩევნებთან შედარებით ამ არჩევნების წინ ყველაზე ხშირად ჩნდება ჩოხა, ფაფახი, სვანური კოშკები, ხაზი ესმება საქართველოს ლანდშაფტს. შეიძლება ითქვას, რომ ვიზუალურად შუა საუკუნეების რიტორიკას ვუბრუნდებით. კლიშეების მიხედვით ჩანს, რომ ეს არის შუა საუკუნეების ქვეყანა, რომელიც იბრძვის საკუთარი ტრადიციების დასაცავად. ეს არ არის შემთხვევითი. 2006 წელს ჩატარებულმა საზოგადოებრივი ღირებულებების კვლევამაც აჩვენა, რომ ქართული საზოგადოების 86% ყველაზე დიდ ფასეულობად სწორედ ტრადიციებს მიიჩნევს და იბრძვის მათ დასაცავად. ამ მხრივ, ცოტა უკეთესი ვითარებაა მედიაში. ცხადია, მედიის წარმომადგენელთა უმეტესობა ასევე ამაყობს საკუთარ-

რი ტრადიციებით და ისტორიით, მაგრამ შესაძლოა, ტრენინგების და სხვადასხვა დისკუსიების გამო, დეკლარირებულად მაინც, მათ იციან, რომ სხვადასხვა ეთნიკურ თუ რელიგიურ ჯგუფებთან მიმართებაში უფრო ფრთხილები უნდა იყვნენ. მათი ტოლერანტობის დონე უფრო მაღალია ფართო საზოგადოებასთან შედარებით. თუმცა, კარგი იქნებოდა, თუ ეს არ იქნებოდა მხოლოდ დეკლარირების დონეზე.

პოლიტიკური რეკლამა, რომელიც განკუთვნილია საზოგადოების მობილიზებისთვის, ნაციონალური, ან შეიძლება ითქვას, ნაციონალისტურია, მართლმადიდებლურ ხაზს ატარებს, რაც ასევე არ არის შემთხვევითი, რადგან ამავე კვლევის თანახმად, ქართული საზოგადოების უდიდესი ნაწილი ნდობას დღეს ეკლესიას უცხადებს.

და მესამე, რაც ასევე აშკარაა პოლიტიკურ რიტორიკაში – ანტიდასავლური განწყობები, ფობიური დამოკიდებულება დასავლური ღირებულებების მიმართ. გაგახსენებთ გოჩა ფიფიას წინასაარჩევნო რიტორიკას. იგი შედარებას ახდენს თერგდალეულებსა და ოკეანედალეულებს შორის. მრჩება შთაბეჭდილება, რომ ამ ადამიანს უკუღმა ესმით ილია ჭავჭავაძის ნათქვამი. მისი როტორიკის მიხედვით, საშიშადაც კი ითვლება განათლებული ადამიანი. ლიბერალური ღირებულებები პრობლემური ხდება.

ძალიან კარგია, რომ მედია თანაბარ დროს უთმობს და საშუალებას აძლევს ყველა პოლიტიკურ პარტიას წინასაარჩევნოდ საკუთარი აზრების წარმოსაჩენად, მაგრამ არ ხდება ჩადიება ღირებულებების თვალსაზრისით, რატომ ფიქრობენ ეს ადამიანები ასე და რას ნიშნავს ეს ქვეყნისთვის. რამდენჯერმე პრაიმ-თაიმშიც დაისვა შეკითხვა, ხომ არ ხდება საეკლესიო თემით სპეკულირება, მაგრამ ამას ეკითხებიან ადამიანებს, ვინც თავად აკეთებს ამას და ისინი, ცხადია, არ აღიარებენ.

გოგი გვახარია – საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ ეთნიკურ უმცირესობებთან დაკავშირებით გამართულ დისკუსიაზე მოწვეული გვყავდა მრავალეროვანი საქართველოს წარმომადგენელი აგიტ მირზოევი, რომელმაც საპრეზიდენტო არჩევნების პერიოდში ჩატარებული კვლევის შედეგები გაგვაცნო. მისი თქმით, სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში არჩევნები არ გაყალბებულა. ხალხმა მართლა მისცა ხმა ხელისუფლებას, რადგან ოპოზიციის მიტინგებზე ვერ მოისმინეს ვერც ერთი სიტყვა თავიანთ სასარგებლოდ და შეეშინდათ. ალბათ, ასეთი სახის დისკუსიები სხვაგანაც უნდა ჩატარდეს, სხვა სივრცეში.

ნინო დანელია – გეტანხმები, გოგი. წინასაარჩევნოდ მედიის ფუნქცია სწორედ ის არის, რომ ჩაატაროს ფორუმი, რომელიც მრავალხმიანობას გულისხმობს. ამომრჩეველმა ამ მრავალი ხმიდან უნდა შეძლოს ამორჩევა და გადაწყვეტილების მიღება. ეს მრავალხმიანობა კი მხოლოდ პოლი-

ტიკას არ გულისხმობს. პოლიტიკოსებისთვის მედია ისედაც ყოველთვის ხელმისაწვდომია, იმიტომ, რომ ისინი საკითხებს დღის წესრიგში აყენებენ და ფუთავენ, მაგრამ არ ისმის პოლიტიკოსებისთვის მთავარი, მიზნობრივი აუდიტორიის ხმა, იმ ადამიანების ხმა, რომელთა გულების მოგებასაც ისინი ცდილობენ. ასეთი საჯარო ფორუმი დღეს ძალიან აკლია ქართულ მედიას.

კიდევ ერთი რამ, რაც ძალიან თვალშისაცემია – თორმეტი პოლიტიკური გაერთიანებიდან ყველა უპირისპირდება ერთს, თუმცა, მათ შორისაც არის განსხვავებები. მაგრამ იმ საკითხებში, რომელზეც დამოკიდებულია დემოკრატიული გადაწყვეტილებები და ქვეყნის სწორად განვითარება, ჰომოგენურობი არიან და ამ თემებზე კითხვებს არავინ სვამს. გავიხსენოთ, თუნდაც, შიმშილობის აქციის შემდეგ ქალაქში მოარული ხმები. ეს თემა არავის განუხილავს. რატომ უნდა ჩარეულიყო ეკლესია ასეთ საკითხებში, რატომ ხდებოდა ორივე მხრიდან აპელირება იმაზე, რომ ისინი ემორჩილებიან ეკლესიის აზრს? ეს მთელი საზოგადოების პრობლემაა.

გოგი გვახარია – ცოტა უცნაურად მეჩვენება, რომ თორმეტი პოლიტიკური გაერთიანების საარჩევნო კლიპებში, თითქმის არ არის განსხვავება. ამ ფონზე გოჩა ფიფიას პოლიტიკური ბლოკი იყო პირველი, რომელმაც თქვა, რომ არ სურთ ნატოში გაწევრიანება. ეს, ჩემი აზრით, პოლიტიკურად სწორი გათვლა იყო, იმიტომ, რომ არსებობს საზოგადოების ნაწილი, რომელსაც არ უნდა ნატოში შესვლა და ისინი ხმას უკვე ამ გაერთიანებას მისცემენ. უცნაურია ისიც, რომ ამ თორმეტ პოლიტიკურ გაერთიანებაში არ აღმოჩნდა არც ერთი, რომელიც თუნდაც ოდნავ განსხვავებულ რიტორიკას აირჩევდა. ყველამ ერთი გზა აირჩია და ეს სარეკლამო კლიპებშიც ჩანს.

თამარ გორთამაშვილი – ძალიან მოკლედ მინდა შევეხო იმ პროცესებს, რამაც გამოიწვია დღეს მედიის ასეთი ქცევა. ოპოზიციური პარტიები ნოემბრის მოვლენებმა გააძლიერა და ამის შემდეგ შეძლეს დაპირისპირებოდნენ ხელისუფლებას ჯერ საპრეზიდენტო, ახლა კი უკვე საპარლამენტო არჩევნებში. ოპოზიციამ საპრეზიდენტო არჩევნების დროს ამ პროტესტის ფონზე საკმაოდ დიდი რაოდენობის ხმების შეგროვება შეძლო. მინდა, პარალელი გავავლოთ რამდენიმე თვის წინანდელ და ახლანდელ მოვლენებს შორის. ბოლო დროს ვითარების პოლიტიკური სიმწვავე ნაციონალური მოძრაობის“ სიებს უკავშირდება, უფრო კონკრეტულად, ნინო ბურჯანაძის მიერ საარჩევნო სიაში ყოფნაზე უარის თქმას. ესეც ნოემბრის მოვლენების გამოძახილი იყო. ეს გადაწყვეტილება, ჩემი აზრით, დიდ გავლენას მოახდენს 21 მაისის შემდეგ განვითარებულ პროცესებზე.

საზოგადოებას გაუთავებლად უწევს იმის მოსმენა, რომ არასასურველი შედეგის მიღების შემთხვევაში, შეიძლება, ად-

გილი ჰქონდეს საერთო სახალხო აჯანყებას. დღეს გამოვიდა სწორედ დავით გამყრელიძე და საერთო სახალხო პროტესტი ახსენა, რაც შეიძლება საზოგადოებისადმი მოწოდებადაც ჩაითვალოს.

ვნახოთ, რომელი პარტია რაზე აკეთებს აქცენტს წინასაარჩევნო პერიოდში – ის, რომ საქართველოს მოსახლეობა კვლავ მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაშია, ნაციონალური მოძრაობის “წინასაარჩევნო კამპანიიდანაც კარგად ჩანს. ლოზუნგი საქმე ლაპარაკის ნაცვლად”, თუ სიაში ბიზნესმენების შეყვანა, იმაზე კი არ მიუთითებს, რომ ეს ადამიანები წარმატებულნი იყვნენ თავიანთ საქმიანობაში და ახლაც ასევე წარმატებულნი იქნებიან პოლიტიკაში, არამედ იმაზე, რომ ხალხს ბიზნესმენების დახმარების იმედი უნდა ჰქონდეს.

უნდა აღინიშნოს ეკლესიის როლიც წინასაარჩევნო პერიოდში. გაგახსენებთ ლეიბორისტული პარტიის “კლიპსაც, ასევე, ქაშვეთიდან გუშინდელ პირდაპირ ჩართვას ტელევიზიაში. იქ ქალაქის მერთან, გიგი უგულავასთან ერთად იმყოფებოდა ნაციონალური მოძრაობის” სიის პირველი ნომერი. რელიგიური თემის გამოყენება, მომგებიანია, რადგან მრევლი დღეს ძალიან მრავალრიცხოვანია.

გოგი გვახარია – საინტერესოა, პარტიებს თუ ჰყავთ დაქირავებული სოციოლოგი ან ფსიქოლოგი, რომელიც მათ ურჩევთ, როგორ წარმართონ საარჩევნო კამპანია.

თამარ გორთამაშვილი – მათ ჰყავთ პიარ-ჯგუფები, თუმცა, რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, ასეთი ჯგუფი არ ჰყავს ლეიბორისტულ პარტიას“.

გოგი გვახარია – თქვენ თქვით, რომ ყველას ერთი ტექსტი აქვს, ალბათ, ამ შემთხვევაში, მთავარია, ვინ როგორ იტყვის და წარმოაჩენს ამ ტექსტს.

თამარ გორთამაშვილი – გაერთიანებული ოპოზიცია“ აგრესიული საარჩევნო კამპანიით გამოირჩევა. აქცენტირებულია მხოლოდ ცუდი ხელისუფალი. ისინი აძაგებენ ხელისუფლებას, მაგრამ საზოგადოებას ამის სანაცვლოდ საკუთარ პროგრამას არ წარმოუდგენენ, არ ამბობენ, რის გაკეთებას აპირებენ. ეს საზოგადოებას აბნევს, მხოლოდ ხელისუფლების ლანძღვა მომგებიანი არ არის. მათ ყველა კლიპში გამოყენებულია ნოემბრის აქციის დარბევის კადრები, მოსახლეობაზე ზეწოლის მოხდენას იმით ცდილობენ, რომ არ დაავიწყონ მათ მომხდარი.

გოგი გვახარია – ძალიან საინტერესოა ერთ-ერთი მათი კლიპი იმის შესახებ, თუ რა გააკეთა ცუდი სააკაშვილის ხელისუფლებამ. იქ არის ერთი ფრაზა ეროვნული მენტალიტე-

ტის დანგრევის შესახებ. ძალიან გთხოვთ, ყურადღება მიაქციოთ იმას, თუ რას აჩვენებენ ამ სიტყვების წარმოთქმისას. საზოგადოებრივ არხზე ხშირად მეორდება ეს კლიპი.

თამარ გორთამაშვილი — თქვენ წელან ნატოსადმი დამოკიდებულება ახსენეთ. ნატოსადმი უარყოფითი დამოკიდებულება მხოლოდ გოჩა ფიფიას არ გამოუხატავს. ასეთივე აზრი გაუღერდა ტრადიციონალისტები – ქალთა პარტიის“ მიერაც. ეს პარტიები მოსახლეობის იმ 22%-ზე აკეთებენ აქცენტს, რომელმაც რეფერენდუმზე ნატოში შესვლაზე უარი განაცხადა.

რესპუბლიკური პარტიის“ წინასაარჩევნო კამპანია აგრესიულობით არ გამოირჩევა. ისინი აქცენტს საკუთარ სახეებზე აკეთებენ. გათვლა გაკეთებულია საზოგადოების მოაზროვნე ნაწილზე.

სანდრო კაკაბაძე, ჟურნალისტი, რუსთავი2 – საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობები მოსახლეობის მხოლოდ 17%-ს შეადგენს? თქვენ თქვით, რომ პოლიტიკოსების მთელი წინასაარჩევნო რიტორიკა რელიგიის თემაზეა აგებული. ხშირად მინევეს რეგიონებში გასვლა, უზარმაზარი ტერიტორიებია, სადაც არ ცხოვრობენ ქრისტიანები, იქ ქართულიც კი არ იციან. რამდენი პროცენტია ასეთი მოსახლეობა და ვის მისცემენ ისინი ხმას?

გოგი გვახარია – ამაზე იყო ზუსტად საუბარი ჩვენს ერთ-ერთ დისკუსიაზე. მაშინ მარინა ელბაქიძემ თქვა, რომ როდესაც არჩევნების შემდეგ მიხეილ სააკაშვილს ოპოზიციამ მარნეულის პრეზიდენტი უწოდა, ამ რეგიონის მოსახლეობის ხმა სამუდამოდ დაკარგა. ნუთუ ასეთ საკითხებზე არავინ ფიქრობს?

ნინო დანელია – საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაში არსებობს ერთი ძალიან ცნობილი კონცეფცია, რომელსაც უმრავლესობის ტირანია ეწოდება. ანუ, იქმნება სურათი, რომ უმრავლესობა თანხმდება რაღაც ფასეულობებზე. ადამიანები, რომლებიც არ ეთანხმდებიან ამ რიტორიკას, ჩუმად არიან და ესეც ძალიან ცნობილი კომუნიკაციის თეორიაა. ანუ, არის უმრავლესობა, რომელიც თანხმდება რაღაც საკითხებზე, დომინანტურ თემებზე და არის უმცირესობა, რომელიც ვერ ბედავს წინ აღუდგეს უმრავლესობას, რომ არ გახდეს დაციონის ობიექტი. შემდეგ უკვე თავად ეს ადამიანებიც იჯერებენ, რომ ის, რაც საყოველთაოდ არის აღიარებული, მართლაც სრული ჭეშმარიტებაა და მისთვის წინააღმდეგობის გაწევას აზრი არ აქვს. მგონი, სწორედ ამიტომ ხდება ეკლესიის და მართლმადიდებლობის კულტივაცია, რომ ადამიანებს შეკითხვები აღარ გაუჩნდეთ, კრიტიკული ხმა რაც შეიძლება ნაკლები იყოს და თუ იქნება, რაც შეიძლება ჩუმი იყოს. მე-

დიის ფუნქცია სწორედ ის არის, რომ ეს არ მოხდეს. მან უნდა დაარღვიოს სიჩუმის სპირალი“ და ყველა ჯგუფს მისცეს თანაბარი ხმა.

გოგი გვახარია – ალბათ, შემთხვევითი არც ის უნდა იყოს, რომ საარჩევნო კლიპებში ასე ფიგურირებს სიტყვა ერთად“. ჩვენ გამუდმებით ვისმენთ ლოზუნგებს – ჩვენ ერთად დავამარცხებთ“, ჩვენ ერთად გავაკეთებთ ამას“.

გიორგი ყიფიანი – პოლიტიკურ კულტურას ქმნის მედია. ამ კვლევების მიხედვით კი, გამოდის, რომ იგი ტენდენციურია. შესაბამისად, პოლიტიკური კულტურა არასოდეს იქნება, რადგან მედია შეკრულია ხელისუფლებასთან. ამიტომ არასამთავრობო ორგანიზაციებმა ხმამაღლა უნდა ისაუბროთ ამაზე.

ნინო დანელია – ძალიან თვალშისაცემი იყო ნაციონალური მოძრაობის“ რიტორიკის ცვლა. საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების ორი მოდელი არსებობს. ერთია სქემა-თეორიები, რომლებიც ინფორმაციის შედეგად მიღებულ გადაწყვეტილებებს გულისხმობს და არის ღირებულებითი მოდელი. სქემა-მოდელში ოპერირება უფრო ადვილია, იმიტომ, რომ ერთი ინფორმაცია ჩაენაცვლება მეორეს და შესაბამისად, ინფორმაციის მიღების ხარჯზე ადამიანის გადაწყვეტილებები იცვლება. გაცილებით რთულია ღირებულების მოდელში ოპერირება, იმიტომ, რომ ღირებულებები კონკრეტული პერიოდის შესაბამისად არ იქმნება, ის ძალიან ღრმა და მნიშვნელოვანი პროცესია. ნაციონალურმა მოძრაობამ“ თავიდან ოპერირება სწორედ სქემა-თეორიაში დაიწყო. ლოზუნგი საქმე ლაპარაკის ნაცვლად“ სწორედ ამას ნიშნავდა, მან დაიწყო მოყოლა თავის საქმიანობაზე, მაგრამ მიხვდა, რომ წამგებიან რეკლამას აკეთებდა, როდესაც მას ღირებულებით სარეკლამო კამპანიას უპირისპირებდნენ, რომლის ამოსავალიც ენა, მამული, სარწმუნოება“ იყო და ამიტომ პრეზენტაციის დროს ფოკუსირება მოახდინა იმაზე, რომ მათი წევრები სწორედ საქმით ამტკიცებენ იმას, რომ კარგი მეოჯახეები, მართლმადიდებლები და ქართველები არიან.

ლელა გაფრინდაშვილი, ფილოსოფოსი – არჩევნების შედეგების თვალსაზრისით, მგონი, განსხვავებულ სურათს არ უნდა ველოდეთ. მიმაჩნია, რომ ეთნიკური უმცირესობით დასახლებულ რეგიონებში ამჯერადაც იგივე სურათი გვექნება. არა აქვს მნიშვნელობა წინასაარჩევნო კლიპებს, ეს რეგიონები ხმას კვლავ მმართველ პარტიას მისცემენ. სხვა რეგიონები დავყოთ ინდუსტრიულ ცენტრებად და მთიან უბნებად. მთაში საზოგადოებრივი მაუწყებელი“ არ არჩვენებს. ასე რომ, ინფორმაციის თანაბრად და ბალანსირებულად მიღებაზე და აქედან გამომდინარე, არჩევანის თავისუფლებაზე ლაპარაკი

მედიის როლი ამ ბრძოლაში გადამწყვეტია, მაგრამ მედიასაც, ისევე როგორც პოლიტიკურ პარტიებს, ამ თემებზე ღიად საუბარი ეშინია. მედიის წარმომადგენლები ამბობენ, რომ ამ თემებს იმიტომ არ აშუქებენ, რომ საზოგადოებაში არ არის მათზე მოთხოვნილება.

ზედმეტია, ყველგან მხოლოდ რუსთავი2⁴ უჩვენებს. ამიტომ ამ პროპაგანდისტული მიმართულების მიხედვით შეიძლება გამოვიტანოთ დასკვნა, რომ მთიან რეგიონებშიც ხმების უმრავლესობას მმართველი პარტიის წარმომადგენლები მიიღებენ.

დავეთანხმები გამომსვლელებს, მედიის როლი ამ ბრძოლაში გადამწყვეტია, მაგრამ მედიასაც, ისევე როგორც პოლიტიკურ პარტიებს, ამ თემებზე ღიად საუბარი ეშინია. მედიის წარმომადგენლები ამბობენ, რომ ამ თემებს იმიტომ არ აშუქებენ, რომ საზოგადოებაში არ არის მათზე მოთხოვნილება. ამის სანინაღმდეგოდ შემიძლია გითხრათ, რომ მედიის გაუნათლებლობიდან გამომდინარე, ვერ ქმნიან ისეთ კულტურას, რომელიც მოთხოვნილებას გააჩენდა სხვა ტიპის თემებზე. იმისათვის, რომ სოციალური პრობლემატიკა მედიის წარმომადგენელმა პოპულარული გახადოს, მან კარგად უნდა იცოდეს ეს თემა, უნდა იცნობდეს ქვეყნის რეგიონებსაც. იმისათვის, რომ ჩვენ შევქმნათ ახალი კულტურის მაყურებელი, მაღალი პოლიტიკური კულტურის ამომრჩეველი, მედიის წარმომადგენლები განათლებულები უნდა იყვნენ.

სამოქალაქო საზოგადოების არჩევანი

დათო პაიჭაძე – დღევანდელ დისკუსიას ეწოდება სამოქალაქო საზოგადოების არჩევანი“. თითქოს უთქმელად იგულისხმება, რომ ლაპარაკია სამოქალაქო საზოგადოების პოლიტიკურ არჩევანზე. ჩვენ შეგვიძლია გავაფართოვოთ კიდეც ეს თემა, ან კონკრეტული მნიშვნელობა მივანიჭოთ სიტყვას არჩევანი“.

სამოქალაქო საზოგადოება როგორ არჩევანს აკეთებდა პოლიტიკაში, ამას არა მხოლოდ სამოქალაქო საზოგადოებისთვის ჰქონდა მნიშვნელობა, არამედ საქართველოს ბოლო წლების ისტორიისთვის. მე სამოქალაქო საზოგადოების საზოგადო ასპარეზზე გამოჩენის პერიოდს ვგულისხმობ. მნიშვნელობა ჰქონდა იმ თვალსაზრისით, რომ ის თავისი არჩევანით კვალს ატყობდა ქვეყნის ისტორიას, რაც, ალბათ, ყველაზე თვალსაჩინოდ რამდენიმე წლის წინანდელ მოვლენებში გამოჩნდა. შემთხვევითი არ არის, რომ ამ საკითხზე დისკუსიას აუდიტორიას არჩევნების წინ ვთავაზობთ, რადგან ამ 4-5 წლის წინაც ეს საკითხი სწორედ არჩევნების წინ იყო აქტუალური. გუშინ ბ-ნმა გიგიმ ჩემთან გადაცემაში საუბრისას არჩევნების წინ სამოქალაქო საზოგადოების საპროტესტო მოძრაობა პოლიტიკური კლასის საპროტესტო მოძრაობისაგან გამოიჯნა. მაშინ, 2003 წელს ეს საპროტესტო პათოსი, ნეგატიური პათოსი, რაც ჰქონდა სამოქალაქო საზოგადოებას, ალბათ, ერთ-ერთი გადამწყვეტი ფაქტორი აღმოჩნდა პოლიტიკური ელიტის, ხელისუფლების შესაცვლელად. ცხადია, დღევანდელი დისკუსიის დროს გვერდს ვერ ავუქცევთ პოლიტიკურ ანალიზს.

ჩვენი დისკუსიის ძირითადი მომხსენებლები დღეს არიან **ლელა გაფრინდაშვილი**, კავშირის – ქალების ინიციატივა თანასწორობისათვის“ თავმჯდომარე და ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორი **გიგი თევზაძე**.

ქ-ნ ლელას ვაძლევ სიტყვას.

ლელა გაფრინდაშვილი – დათომ სწორი აქცენტები დასვა. როდესაც არჩევნების წინ სამოქალაქო საზოგადოების არჩევანზე ვსაუბრობთ, გვინდა თუ არა, პოლიტიკურ არჩევანზე მახვილდება ჩვენი ყურადღება; თუმცა, მხოლოდ ამ ასპექტში არ ვისაუბრებდი, ვინაიდან სამოქალაქო საზოგადოების, როგორც მთელის, დახასიათება, ვფიქრობ, ძალიან მნიშვნელოვანია იმისთვის, რომ მივიღეთ სამოქალაქო საზოგადოების პოლიტიკურ არჩევანამდე. აპრილის მეორე ნახევრიდან და-

მომხსენებლები:

ლელა გაფრინდაშვილი

კავშირის ქალების
ინიციატივა
თანასწორობისათვის“
თავმჯდომარე

გიგი თევზაძე

ილია ჭავჭავაძის
სახელმწიფო
უნივერსიტეტის
რექტორი

მოდერატორი

დათო პაიჭაძე

13 მაისი, 2008 წ.

სამოქალაქო საზოგადოება როგორ არჩევანს აკეთებდა პოლიტიკაში, ამას არა მხოლოდ სამოქალაქო საზოგადოებისთვის ჰქონდა მნიშვნელობა, არამედ საქართველოს ბოლო წლების ისტორიისთვის.

ლიან ბევრი ადამიანი მომმართვედა შეკითხვით, ხომ არ შევედო ლეიბორისტულ პარტიაში“. იცით, რომ ლეიბორისტულ პარტიაში“ არის ლეილა გაფრინდაშვილი. ისინი, ვინც მირეკავდნენ, სწორედ სამოქალაქო სექტორს წარმოადგენენ; ანუ, არიან ადამიანები, რომლებიც მიცნობენ, როგორც სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენელს. მათი შეკითხვის მთავარი პათოსი ჩემი პოლიტიკურ პარტიაში შესვლა არ ყოფილა. მათ გააკვირვებას ჩემი ლეიბორისტულ პარტიაში“ სავარაუდოდ შესვლა იწვევდა. მათ არ გააკვირვებდათ ჩემი სამოქალაქო სექტორიდან პოლიტიკაში გადასვლა. ეს ლოგიკა, ჩემი აზრით, ძალიან ნიშანდობლივია ქართული სამოქალაქო საზოგადოებისათვის, რადგანაც სამოქალაქო საზოგადოებაში მოღვაწე ადამიანების ძალიან დიდი უმრავლესობა პოლიტიკაში გადავიდა. საქართველოში ამას თავისი საფუძველი აქვს.

დავინწყოთ 90-იანი წლების მეორე ნახევრიდან. 1992 წლიდან იწყება საქართველოში არასამთავრობო ორგანიზაციების შექმნა. ამ ორგანიზაციების შექმნიდან დღემდე სამ პერიოდს გამოვყოფდი. პირველი – 1992 წლიდან 1998 წლამდე. ამ დროს საქართველოში დაახლოებით 1500-მდე არასამთავრობო ორგანიზაცია შეიქმნა. მეორე პერიოდი – 1998 წლიდან 2000 წლამდე. სამ წელიწადში 1500 ორგანიზაცია დაფუძნდა. და მესამე პერიოდი – 2003 წლიდან დღემდე – 6000 ორგანიზაცია დარეგისტრირდა. ბუნებრივია, ვერ ვიტყვით, რომ ცხრა ათასივე ორგანიზაცია აქტიური და მოქმედი და ამინდს ქმნის ჩვენს საზოგადოებაში, მაგრამ ამ რეგისტრირებული ორგანიზაციებიდან 10-15% ნამდვილად მოქმედი და ავად თუ კარგად გავლენას ახდენს თავის ინტერესთა ჯგუფზე ან ზოგადად, სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებაზე. მაგრამ ამ ორგანიზაციების არა იმდენად თვისობრივი დახასიათებაა საინტერესო, რამდენადაც მათი დაარსების დინამიკა. აქვე შემიძლია გითხრათ, რომ პირველ ექვს წელიწადში შექმნილი არასამთავრობო ორგანიზაციები პირველწყაროდ იქცა შემდეგ წლებში შექმნილი ორგანიზაციებისათვის. ანუ, შემდეგი 7500 ორგანიზაცია პირველ ეტაპზე შექმნილი 1500-დან გამომდინარეობს. ეს ორგანიზაციები დააფუძნეს ადამიანებმა, რომლებიც გამოეყვნენ იმ პირველ ორგანიზაციებს და შექმნეს დამოუკიდებელი ორგანიზაციები.

თვისობრივი დახასიათებაც საინტერესოა. არსებული არასამთავრობო ორგანიზაციების უმრავლესობის ლიდერს საქართველოში პრეზიდენტი ეწოდება. თუ ორგანიზაციას ორი ლიდერი ჰყავს, ერთს პრეზიდენტი ეწოდება, მეორეს – ვიცე-პრეზიდენტი. კანონმდებლობა ამას არ კრძალავს. ეს, არა მგონია, შემთხვევითი მახასიათებელი იყოს. იმ დინამიკაზე, რომელზეც გესაუბრეთ, პრეზიდენტ-ვიცე-პრეზიდენტის ურთიერთობა ნამდვილად ახდენს გავლენას. ამ ისტორიაში საინტერესოა შემდეგი გარემოებაც – 1999-2000 წლებიდან ქართულ არასამთავრობო ორგანიზაციათა სივრცეში იწყება კოლაბორაციის ბუნებრივი და ჯანსაღი ტენდენცია. სხვა-

დასხვა ინტერესთა ჯგუფის წარმომადგენლებს შორის გაერთიანების ტენდენცია ჩნდება და იქმნება კოალიციები, არასამთავრობო ორგანიზაციათა გაერთიანებები.

ახლა მინდა არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობის ტიპზე ვისაუბრო. ამ ორგანიზაციების უმრავლესობა ორიენტირებულია ეკონომიკურ და პოლიტიკურ საკითხებსა და უფლებებზე. რაც შეეხება ფუნდამენტურ უფლებებს, სოციალურ და კულტურულ უფლებებს და საკითხებს, ასეთ საკითხებზე მომუშავე ორგანიზაციები, შეიძლება ითქვას, რომ უმცირესობას წარმოადგენენ და ამ პოლიტიკურ პროცესებთან არასაოცირებულობის გამო გარკვეული აზრით, მარგი-ნალიზებულნიც არიან არასამთავრობო სექტორში.

ასევე საინტერესოა ამ პრობლემის გენდერული ანალიზი. პოლიტიკურ და ეკონომიკურ საკითხებზე არასამთავრობო ორგანიზაციების უმრავლესობას ლიდერობენ მამაკაცები, ხოლო ფუნდამენტურ და სოციალურ და კულტურულ უფლებებზე ორიენტირებულ არასამთავრობო ორგანიზაციებს – ქალები. მთლიანობაში, ორგანიზაციების ხელმძღვანელთა 25%-ს ქალები წარმოადგენენ, 75%-ს მამაკაცები.

არ შეიძლება არ ვისაუბროთ არასამთავრობო ორგანიზაციების პოლიტიკურ ორიენტაციაზე. ფენომენი, რომელზეც ძალიან ცოტას ლაპარაკობენ თვითონ არასამთავრობო სექტორშიც, როგორიც არის გონგო-ორგანიზაციები, ეს არის მთავრობაზე ორიენტირებული ორგანიზაციები. მათ ჩამოყალიბებასაც საქართველოში ხელი შეუწყო პირველმა ფონდებმა, რომლებიც შეიქმნა ქვეყანაში. ანუ, გაეროს პროექტების უმრავლესობა ორიენტირებული იყო ისეთ იდეებზე, რომლებსაც არასამთავრობო სექტორი გააკეთებდა სამთავრობო სექტორთან კოლაბორაციისა და თანამშრომლობის გზით. ამან გააჩინა ის ტენდენცია და ჩამოაყალიბა სტერეოტიპი, რომ არასამთავრობო სექტორი უნდა თანამშრომლობდეს, ერთობლივ პროექტებს უნდა ახორციელებდეს მთავრობასთან ერთად; რამაც, ჩემი აზრით, ძალიან სერიოზული დაღი დაასვა არასამთავრობო სექტორში ისედაც გაბატონებულ მიმდინარეობას, რომ ან მთავრობასთან კორელაციაში უნდა განეხორციელებინათ რაღაც პროექტები და შეესხათ ხორცი იდეებისთვის, ან არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლებს ირიბად მაინც ეჭირათ თვალი პოლიტიკაში მოხვედრაზე; ანუ რაღაც პოლიტიკურ პარტიაში ინტეგრაციაზე. საერთაშორისო ორგანიზაციების ამ სტრატეგიამ გააძლიერა ისედაც არსებული ტენდენცია საქართველოში.

დაფინანსების თვალსაზრისით აუცილებლად უნდა გაკეთდეს აქცენტი შემდეგ გარემოებაზე – სწორედ ის ფაქტი, რომ საერთაშორისო ორგანიზაციები ლობირებდნენ არასამთავრობო სექტორის კოლაბორაციულ პროექტებს მთავრობასთან, ჩამოაყალიბა ე.წ. ენჯეო-არისტოკრატია. საქართველოში ჩამოაყალიბდა არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც არისტოკრატია იყო არა იმიტომ, რომ თავიანთი უნარე-

ბით გახდნენ ასეთები, არამედ, იმიტომ, რომ დაფინანსების ძირითადი წყაროები სწორედ მათი მიმართულებით მიედინებოდა. ამის შედეგად მოხდა მარგინალიზება იმ ჯგუფებისა და იმ არასამთავრობო ორგანიზაციებისა, რომლებმაც ამ კონკურენციას ვერ გაუძლეს. მათ თავიანთი იდეების რეალიზაციისთვის არ ჰქონდათ ფინანსები. თუმცა, იყვნენ და არიან ადამიანებიც, რომლებიც დღემდე ენთუზიანზით მუშაობენ.

დგება კითხვა, რა ემართება ამ პროცესში იმ მნიშვნელოვან ღირებულებებს, რომლებიც უნდა მუშაობდეს ენჯეო-სექტორში და ისეთ ფუნდამენტურ ღირებულებას, როგორიც დემოკრატია და მონაწილეობითი დემოკრატიაა; იმიტომ, რომ ბუნებრივია, თუ ადამიანი იჩენს სამოქალაქო ინიციატივას, ქმნის ჯგუფს, პოულობს თანამოაზრეებს – მას უნდა მონაწილეობის მიღება სამოქალაქო პროცესებში; მაგრამ მისი მონაწილეობა ყოველივე იმის გამო, რაზეც ვისაუბრე, ან შესუსტებულია ან საერთოდ იგნორირებულია ის წვლილი, რომელიც მათ უნდა შეიტანონ დემოკრატიზაციის პროცესში საქართველოში. ამის მაგალითი ძალიან ბევრია და მათი ჩამოთვლით თავს არ შეგანწყენთ.

გიგი თევზაძე – როდესაც დღევანდელი დისკუსიის სათაურს, სამოქალაქო საზოგადოების არჩევანი“, გავეცანი, ვიფიქრე, რომ კლასიკურად გაგებულ სამოქალაქო საზოგადოებაზე უნდა მესაუბრა; იმიტომ, რომ რა ხდება ენჯეო-საზოგადოებაში შიგნით, როგორ ვითარდება ერთი კონკრეტული ჯგუფი და რას აკეთებს იგი, ეს საინტერესოა სოციალური მეცნიერების თვალსაზრისით; მაგრამ ნაკლებად საინტერესო მეჩვენება მთლიანად სამოქალაქო საზოგადოებასთან მიმართებაში და რატომ – დაახლოებით 90-იანი წლების ბოლო იყო; გია ნოდუასთან ერთად რომელიღაც ფონდისთვის რალაც თემაზე ვმუშაობდი და მოგვივიდა კამათი იმაზე, სამოქალაქო საზოგადოება არის მხოლოდ არასამთავრობო ორგანიზაციები თუ მთლიანად საზოგადოება, გამოკლებული სახელმწიფო აპარატი. მაშინ ვეკამათებოდი, მაგრამ ახლა მიმაჩნია, რომ გია ნოდია, რომელიც ამ უკანასკნელ მოსაზრებას უჭერდა მხარს, მართალი იყო. მან ასევე თქვა, რომ სამოქალაქო საზოგადოებამ განვითარება დაიწყო არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან და ეს მართლაც ასე იყო. თვითონ არასამთავრობო საზოგადოება პირდაპირ კავშირში დემოკრატიასთან არ არის. თავისთავად, სამოქალაქო საზოგადოების ისტორია ყველამ ვიცით, მას დიდი ისტორია აქვს და ქალაქ-სახელმწიფოებში იწყება. სამოქალაქო საზოგადოების იდეა არის თანხმობა საზოგადოების წევრებისა ერთმანეთთან. არ არის აუცილებელი სამოქალაქო საზოგადოება დამყარებული იყოს მაინცდამაინც დემოკრატიულ იდეებზე. მოგეხსენებათ, კანტმა თქვა, რომ სამოქალაქო საზოგადოება შესაძლოა, ეშმაკებს შორისაც არსებობდეს, იმიტომ, რომ თანხმობა მათ შორისაც შეიძლება იყოს.

არ მგონია, რომ მხოლოდ დღეს არასამთავრობო ორგანიზაციებია სამოქალაქო საზოგადოება. იგი ასევე შედგება ლობისტური ჯგუფებისგან, პოლიტიკური პარტიებისგანაც კი, ვიდრე ისინი გახდებიან სახელმწიფოს ნაწილი. სამოქალაქო საზოგადოება გახდა განათლების სისტემაც. ეს 21-ე საუკუნის შედეგია, როდესაც განათლების სისტემაში მყოფი ხალხი თავს სამოქალაქო საზოგადოებად აღიქვამს და არა სახელმწიფოს ნაწილად.

რა არჩევანის წინაშე დგას დღეს სამოქალაქო საზოგადოება? ლელას მოყვანილ მაგალითს დავეყრდნობი. თავისთავად, ის განწყობა, ნაცნობი რომ გეკითხება, ლეიბორისტულ პარტიაში“ ხომ არ განვერიანდიო, იმაზე მეტყველებს, რომ საქართველოში დაშვებულია – ისეთი ღირებულებების ადამიანი, როგორიც ლელაა, უცებ ლეიბორისტული პარტიის“ წევრი გახდეს. სწორედ ეს არის არჩევანის პრობლემა, რომლის წინაშეც დღეს დგას სამოქალაქო საზოგადოება – იყოს უსაფრთხო ურთიერთობაში პოლიტიკასთან, ისეთ მდგომარეობაში, როცა შედეგს ვერაფერს მიიღებს. მიმაჩნია, რომ სამოქალაქო საზოგადოების სიმამაცე 2003 წელს არასწორად არის გაგებული. ის, რომ სამოქალაქო საზოგადოებამ პრინციპული პოზიცია დაიკავა, ამან დიდი შედეგი გამოიღო.

ლობისტური ორგანიზაცია, ვიდრე პოლიტიკური ისტე-ბლიშმენტის ნაწილი გახდება, სამოქალაქო საზოგადოების წევრია. მიმაჩნია, რომ არჩევანი, რომლის წინაშეც დღეს ვდგავართ, იმაში გამოიხატება, რომ ვიყოთ უფრო გაბედულები, დავდგეთ უფრო მეტი საფრთხის წინაშე, უფრო მკვეთრი კრიტიკული პოზიცია დავიკავოთ. კრიტიკული პოზიცია იქნება სწორედ ის, რომ საზოგადოებას ლელასთვის ასეთ კითხვას აღარ დაასმევენებს.

დღეს ვდგავართ ასეთი არჩევანის წინაშე – სამოქალაქო საზოგადოება ღირებულებითი თვალსაზრისით ნეიტრალური იყოს, ან საერთოდ არ ჰქონდეს ღირებულებები, ჰქონდეს რეაქცია მხოლოდ მკვეთრ დარღვევებზე. არის ასეთი არჩევანი – სამოქალაქო საზოგადოება იყოს ნეიტრალური ან გადავდგათ სახიფათო, მაგრამ პროდუქტიული ნაბიჯი, დავიწყოთ შეფასებების გაკეთება და პოზიციის გამოხატვა.

დათო პაიჭაძე – ბ-ნმა გიგიმ დასვა საკითხი, შემოიფარგლება თუ არა სამოქალაქო საზოგადოება მხოლოდ არასამთავრობო ორგანიზაციებით და მის მიღმა საზოგადოება არის თუ არა სამოქალაქო საზოგადოება და როგორია საზოგადოების არჩევანი. ქ-ნმა ლელამაც მკაფიოდ და გასაგებად ჩამოაყალიბა თავისი მოსაზრება. დისკუსიას გახსნილად ვაცხადებ.

ლიკა ნადარაია, საქართველოს პარლამენტის გენდერული კომისია – მსურს ლელას მოხსენებას დავეზრუნდე. რა როლი ითამაშა უცხოურმა კაპიტალმა, კონკრეტულად, საერ-

მიმაჩნია, რომ არჩევანი, რომლის წინაშეც დღეს ვდგავართ, იმაში გამოიხატება, რომ ვიყოთ უფრო გაბედულები, დავდგეთ უფრო მეტი საფრთხის წინაშე, უფრო მკვეთრი კრიტიკული პოზიცია დავიკავოთ.

თაშორისო ორგანიზაციების სტრატეგიამ იმ რეალობის შექმნაში, რომელსაც ჰქვია ენჯეო-სექტორი? სამოქალაქო საზოგადოების ფართო გაგება ჩვენთვის მისაღებია, მაგრამ დემოკრატიული ცვლილებების ლოკომოტივები მაინც არასამთავრობო ორგანიზაციები იყვნენ. ჩვენ ამ პროცესის კარგი კვლევა გვმართებს. რა იყო პოზიტიური გარედან შემოსულ დაფინანსებაში, რა პრობლემები წარმოშვა მან დღევანდელი ჩვენი სახელმწიფოებრიობის ფორმირება-განვითარებისთვის და როგორ უნდა მოველოს ამ პრობლემებს?

გიგი თევზაძე – რასაკვირველია, არასამთავრობო ორგანიზაციებმა საქართველოში სტრუქტურულ ცვლილებებში დიდი წვლილი შეიტანეს, მაგრამ ამ წვლილის ძალიან გადაჭარბება, მგონი, ზედმეტი იქნება. თუკი გაიხსენებთ ისტორიას, და ყველანი ამ ისტორიის მონაწილეები ვართ, არასამთავრობო ორგანიზაციების პირველი გამოსვლა სცენაზე ზურაბ ჟვანიას შეგნებულ პოლიტიკურ ნაბიჯში გამოიხატა. მისი მხრიდან ეს იყო მცდელობა, მოენახა საპირწონე ნომენკლატურისათვის, რომელიც იმ დროს იყო მოქალაქეთა კავშირში“. იგი, შეიძლება ითქვას, ორად იყო გაყოფილი: იყო ზურაბ ჟვანიას ჯგუფი და ნომენკლატურული ჯგუფი. ენჯეო-სექტორს რაც არ უნდა გაეკეთებინა, რომ არა თავად პოლიტიკურ ისტებლიშმენტში წარმოქმნილი დაძაბულობა, არ ვიცი, ისტორია როგორ განვითარდებოდა; მაგრამ ისიც უცნობია, როგორი განვითარება ექნებოდა სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობას პოლიტიკაში, ზურაბ ჟვანია რომ არ ყოფილიყო. მან ეს სექტორი პოლიტიკურ ძალად გამოიყენა, რამაც ბევრი კარგი შედეგი მოიტანა. ეს ყველაფერი პოლიტიკური ისტებლიშმენტის განვითარების შედეგია და არა უცხოური დაფინანსებისა.

სამოქალაქო საზოგადოება, სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანიზაციები ერთმანეთთან კავშირის გარეშე არ ვითარდება. სხვა ამბავია, რომ ჩვენ, საბჭოთა კავშირიდან მოყოლებული, მოგვდევს ასეთი ფორმულები, რომ ცუდია სახელმწიფოსთან კავშირი და რომ შეიძლება საზოგადოების დამოუკიდებლად განვითარება. მაგრამ როდესაც არასამთავრობო სექტორის განვითარებაზე ვლაპარაკობთ, უნდა გვახსოვდეს, რომ საქართველოში ერთი ნაბიჯი არ გადადგმულა სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებისთვის პოლიტიკოსების მონაწილეობის გარეშე, თან იმ პოლიტიკოსებისა, რომლებსაც იმ პერიოდში ძალაუფლება ჰქონდათ.

ლელა გაფრინდაშვილი – ეს მაინც ისეთ ორგანიზაციებს ეხებოდა, რომლებიც ორიენტირებულნი იყვნენ ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სამოქალაქო საკითხებზე; მაგრამ ისეთებზე, როგორიცაა სოციალური, კულტურული და ფუნდამენტური უფლებები, თითქოს არ ვრცელდებოდა. პოლიტიკოსები თითქოს არ ყოფილან დაინტერესებულნი, ამ სფეროშიც ჩაე-

სამოქალაქო საზოგადოება, სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანიზაციები ერთმანეთთან კავშირის გარეშე არ ვითარდება.

დოთ თავიანთი გავლენა, ეს მომგებიანი არ იყო. მაგრამ რაც შეეხება სამოქალაქო, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ საკითხებს, ამ მიმართულებით მხარდაჭერა მართლაც დიდი იყო.

ირაკლი მაჭარაშვილი, მწვანე ალტერნატივა – გიგიმ თქვა, რომ პირველი არასამთავრობო ორგანიზაციები საქართველოში გარემოსდაცვითი ორგანიზაციები იყო და ყველაზე მეტად სწორედ ისინი დააზარალა პოლიტიკამ. როდესაც დაიწყო ეროვნული მოძრაობა, მისი ერთ-ერთი მამოძრავებელი იყო ეკოლოგიური მოძრაობა ხუდონჰესის წინააღმდეგ, ტრანსკავკასიის მაგისტრალის წინააღმდეგ და ა.შ. როდესაც დაიშალა საბჭოთა კავშირი, შემუშავდა აზრი, რომ ახალი ხელისუფლება უკვე ჩვენები იყვნენ და გარემოს აღარაფერს დაუშვებდნენ. გარემოსდაცვითი მოძრაობაც შენელდა. თავად გარემოსდაცვითი ორგანიზაციებიც შესუსტდა, იმიტომ, რომ იქ მომუშავე ადამიანების დიდი ნაწილი პოლიტიკაში გადავიდა. გაგახსენებთ, მოქალაქეთა კავშირი“, ისევე, როგორც მწვანეთა პარტია“, მწვანეთა მოძრაობის“ ბაზაზე წარმოიშვა, რამაც თავად ეს ორგანიზაცია დაასუსტა.

დათო პაიჭაძე – ლელას მინდა კითხვით მივმართო. თქვენ ბრძანეთ, რომ წახალისებული იყო საერთაშორისო ორგანიზაციებისგან მთავრობასთან არასამთავრობო ორგანიზაციების თანამშრომლობა. თუმცა, თუ გავიხსენებთ 90-იანი წლების მეორე ნახევრიდან ვარდების რევოლუციამდე“ უფლებადაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობას, არ შეიძლება ითქვას, რომ ისინი თანამშრომლობდნენ ხელისუფლებასთან; პირიქით, მათი აქტივობა მიმართული იყო მხოლოდ ხელისუფლების წინააღმდეგ, მისი დისკრედიტაციისათვის და ვერ ვიტყვით, რომ ისინი არ ფინანსდებოდნენ. ვარდების რევოლუციის“ წინ ერთ-ერთმა უფლებადაცვითმა ორგანიზაციამ ადამიანის უფლებათა დაცვის პროექტის განსახორციელებლად ნახევარი მილიონი ევრო მიიღო. საქმე ეხება ყოფილ პოლიტპატიმრებს ადამიანის უფლებებისთვის“.

ვასილ კობახიძე, კავკასიური სახლი – მაინც მრჩება შთაბეჭდილება, რომ ჩვენი საზოგადოების დიდ ნაწილს სიტყვა სამოქალაქო“ ესმის როგორც არასამხედრო და მეტი არაფერი. ისიც გაუგებარია, რა განსხვავებაა მოქალაქესა და ქვეშევრდომს შორის; იმიტომ, რომ როგორიც არ უნდა იყოს არასამთავრობო ორგანიზაციები, თუ მის შიგნით იქნებიან ქვეშევრდომები და არა მოქალაქეები, ღირებულებები ვერ შეიცვლება. როგორი გასაკვირიც არ უნდა იყოს, ესპანეთში სამოქალაქო საზოგადოება ჯერ კიდევ ფრანკოს მმართველობის პერიოდში შეიქმნა კათოლიკური ეკლესიის შიგნით. და ისიც, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციების დიდი ნაწილი პოლიტიკურად ანგაჟირებულია, ღირებულებების უანგა-

როგორიც არ უნდა იყოს არასამთავრობო ორგანიზაციები, თუ მის შიგნით იქნებიან ქვეშევრდომები და არა მოქალაქეები, ღირებულებები ვერ შეიცვლება.

როდ დაცვაზე კი არ მიუთითებს, არამედ პოლიტიკურ თამაშსა და პოლიტიკურ სტატუსზე. შესაბამისად, ადამიანები უკან იხევენ. საინტერესოა, უნივერსიტეტების როლი როგორია ამ თვალსაზრისით დღეს ევროპასა და საქართველოში.

გიგი თევზაძე – ახლა ძალიან მცირეა ეს როლი. განათლების სისტემაში ჩართულმა ხალხმა, ადამიანებმა, რომლებიც აქტიურად წარმოადგენდნენ ამ სისტემას, მხოლოდ ცოტა ხნის წინ დაიწყეს გამოსვლა სახელმწიფო მოხელის გარემოდან. მასწავლებლები, უნივერსიტეტები სახელმწიფოს ნაწილია და ფაქტიურად, ის პრიმიტიული დაპირისპირება საზოგადოებასა და სახელმწიფოს შორის, გარკვეული აზრით, უნივერსიტეტებში გადაიტანებოდა, როცა იყო დაპირისპირება სტუდენტებსა და პროფესორებს შორის. თვითონ სამოქალაქო საზოგადოების ღირებულებების ჩამოყალიბებაში, რა თქმა უნდა, უნივერსიტეტებს დიდი როლი აკისრიათ. თუ უნივერსიტეტი იზღუდება, მაშინ ჩნდება სხვა ადგილები. საქართველოში ეს სხვა ადგილები არ შექმნილა. ესპანეთში, საქართველოსგან განსხვავებით, იყო ასეთი ტრადიცია. საქართველოში ჩვენს მახსოვრობაში ასეთი რამ არასოდეს მომხდარა. მას შემდეგ, რაც თავად სახელმწიფო ცდილობს, გამოდევნოს სკოლები და უნივერსიტეტები თავისი გავლენის სფეროდან, შესაძლოა, უკვე აქ შეიქმნას ეს ადგილი. მაგრამ ჯერჯერობით უნივერსიტეტები და სკოლები არ ყოფილა ღირებულებათა გავრცელების ადგილები, თუმცა, შეიძლება, ეს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინააღმდეგობა იყოს სამოქალაქო საზოგადოების საზოგადოებად აღქმისათვის.

ირაკლი ვაჭარაძე, ჰაინრიხ ბიოლის ფონდი – მოგეხსენებათ, ჩვენი დღევანდელი დებატების თემაა სამოქალაქო საზოგადოების არჩევანი“. თითქოს ავტომატურად იგულისხმება, რომ რაღაც მოცემულობაზეა საუბარი, რომელიც აკეთებს არჩევანს; მაგრამ მაკვირვებს, რომ ასეთი შეკითხვა ჯერ არ დაისვა – შედგა თუ არა სამოქალაქო საზოგადოება? რა ფენომენზე ვსაუბრობთ ჩვენს კონკრეტულ რეალობაში? გასათვალისწინებელია, რომ ჯერ არ ყოფილა თაობათა ცვლა იმ ფენომენში, რომელსაც სამოქალაქო საზოგადოებას ვუწოდებთ. იყო მხოლოდ ჰორიზონტალური გადაადგილება. რამდენად შედგა კლასიკური გაგებით სამოქალაქო საზოგადოება დამოუკიდებელი ქართული სახელმწიფოს ჩამოყალიბების შემდეგ?

ლელა გაფრინდაშვილი – როდესაც სამოქალაქო საზოგადოების არჩევანზე ვსაუბრობთ, ბუნებრივად ისმება კითხვა, სად არის ეს საზოგადოება დღეს. რას ვუწოდებთ ჩვენს სამოქალაქო საზოგადოებას. თუ დავაკვირდებით ბოლო წლების პროცესებს ზედაპირულადაც კი, სამოქალაქო საზოგადოება როგორც დემოკრატიზაციის პროცესის ლოკომოტივი, სად

რამდენად შედგა კლასიკური გაგებით სამოქალაქო საზოგადოება დამოუკიდებელი ქართული სახელმწიფოს ჩამოყალიბების შემდეგ?

ჩნდება ქართულ სინამდვილეში: ჩნდება პოლიტიკური პროტესტის ერთ-ერთ კომპონენტად. ჩვენ არ გვაქვს არც ერთი პრეცედენტი საქართველოში, როდესაც სამოქალაქო საზოგადოება თავის პროტესტში ავტონომიურია. ჩვენ ორი პოლიტიკური კონფლიქტი გვაქვს საქართველოში – ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური. უამრავჯერ შეიქმნა დაძაბული სიტუაცია საომარი მოქმედებების განახლებასთან დაკავშირებით, შეიძლება მე ვერ დავაკვირდი და თქვენ გახსოვთ ასეთი პრეცედენტები. არც ერთ არასამთავრობო ორგანიზაციას, რომლებსაც ამ თემაზე პროექტები აქვთ რეალიზებული და გრანტები მოპოვებული, არ გამოუთქვამს პროტესტი საომარი მოქმედებების განახლების წინააღმდეგ. არც ერთი ასეთი პროტესტი მე არ მახსოვს.

ან, თუნდაც, ის ადამიანები გავიხსენოთ, რომლებიც განსაკუთრებულ ზრუნვას საჭიროებენ. უამრავი დისკრიმინაციული გამოთქმა შეგხვდებათ მათ მიმართ პოლიტიკოსების საჯარო გამოსვლებშიც და საგაზეთო ინტერვიუებშიც. არ მახსოვს არც ერთი საპროტესტო წერილი ამის წინააღმდეგოდ. აღარაფერს ვამბობ, ზოგადად, ქსენოფობიურ ტერმინოლოგიაზე. მე მქონია ქსენოფობიის წინააღმდეგ წერილები, ამ თემაზე საჯაროდ რადიოშიც მისაუბრია, მაგრამ ახლა ვსაუბრობ ამ პროტესტის გამოსახატავად ძალთა გაერთიანებაზე. არ არის სავალდებულო, რომ იგივე შეზღუდული შესაძლებლობის ადამიანების მიმართ დისკრიმინაციული გამოთქმების წინააღმდეგ საპროტესტო გამოსვლაში მხოლოდ ამ პრობლემაზე მომუშავე არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები მონაწილეობდნენ. „არასამთავრობოები“ საქართველოში თავის პროტესტში ავტონომიურები არ არიან. ვერც ისეთ საპროტესტო გამოსვლებს გავიხსენებ, რომლებიც არ იქნება ასოცირებული პოლიტიკურ პროტესტთან. ჩემი აზრით, დღეს საქართველოში არსებული არასამთავრობო ორგანიზაციების მთავარი პრობლემა სწორედ ეს არის.

დავით პაიჭაძე – აქ ითქვა იმის შესახებ, რომ გარემოსდაცვითი პრობლემატიკის აქტუალობა შემცირებულია. არ არიან პოლიტიკური ძალები, ვისაც დღეს ეს თემა აინტერესებს. სამოქალაქო საზოგადოებაში „მწვანე სეგმენტის“ პროტესტი მიბმული არ არის პოლიტიკასთან. შეგვიძლია ამის თქმა?

ირაკლი მაჭარაშვილი – მართალი ბრძანდებით და ძალიან კარგია, რომ არ არის მიბმული. ჩვენ რამდენჯერმე ჩავატარეთ საპროტესტო აქცია ტყეებთან დაკავშირებით. ორგანიზების დროს დიდი ძალისხმევა დამჭირდა იმისთვის, რომ არ მოსულიყვნენ პოლიტიკოსები და არ გამოეყენებინათ ეს აქცია. მაგრამ არის მეორე მხარე – შესაბამისად, თუ პოლიტიკოსები არ მოდიან, ასეთი აქციით მედია არ ინტერესდება. მიუხედავად ამისა, ასეთ საპროტესტო აქციებს მაინც აქვს თავისი შედეგები. პოლიტიკოსებს როდესაც დასჭირდებათ,

მაშინ ძალიან კარგად იხსენებენ გარესმოდაცვით საკითხებს. თვალი გადავავლოთ, თუნდაც, წინასაარჩევნო რიტორიკას, ტყეების გაჩეხვასთან დაკავშირებულ განცხადებებს ვგულისხმობ. სხვა შემთხვევაში პოლიტიკოსები ასეთ თემებს არ ეხებიან. იმიტომ, რომ რთული თემაა; ჯერ უნდა გაერკვეს ადამიანი იმ საკითხში, რაზეც აპირებს ლაპარაკს. ამის გაკეთება კი ყველას ეზარება და მეორეც – სენსაციების შექმნა ისეთ თემაზე, რაც მან კარგად არ იცის, ძნელია.

გიგი თევზაძე – სამუხსაროდ, სამოქალაქო საზოგადოებას ყოველთვის ნათელ ფერებში წარმოიდგენენ. სამოქალაქო საზოგადოება არის სივრცე, სადაც საზოგადოებას აქვს გარკვეულ ღირებულებებზე თანხმობა. საქართველოში არსებობს სამოქალაქო საზოგადოება. მოგვწონს თუ არა ეს, ის ეკლესიის გარშემოა გაერთიანებული, როგორც ესპანეთში მოხდა თავის დროზე. ამის დასაბუთება ძალიან ადვილია. ამიტომაც, ლაპარაკი იმაზე, რომ სამოქალაქო საზოგადოება იმიტომ არ არსებობს, რომ ხალხი არ იცავს ლიბერალურ ღირებულებებს, არასწორია. მართალია, საქართველოში არ არსებობს ლიბერალური ღირებულებების დამცველი სამოქალაქო საზოგადოება, მაგრამ არსებობს სივრცე, სადაც არის თანხმობა, საერთო იდეები, პრინციპები და მოქმედების წესები.

მინდა შევთანხმდეთ, სამოქალაქო საზოგადოება არ არის ყოველთვის კარგი. ის არ არის სამოთხე. როდესაც ვამბობთ, რომ იგი ქსენოფობიის წინააღმდეგ უნდა იყოს მიმართული, გარკვეული აზრით, ესკატოლოგიური დისკურსია. უნდა ვალიაროთ, რომ დღევანდელ საზოგადოებაში არის თანხმობა რაღაც საკითხებში.

გია გოთუა – იმ შემთხვევაში, თუკი სამოქალაქო საზოგადოებაში მხოლოდ „ენჯელებს“ არ მოვიაზრებთ, ჩაითვლება თუ არა საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესია სამოქალაქო საზოგადოების წევრად?

გიგი თევზაძე – რა თქმა უნდა, ეკლესია და მისი მრევლი სამოქალაქო საზოგადოების წევრია. ეკლესია სათემო ორგანიზაციადაც შეგვიძლია მივიჩნიოთ, ინტერესთა ჯგუფადაც, ლობისტურ და არასამთავრობო ორგანიზაციადაც. ვიდრე საქართველო არ გახდება თეოკრატიული სახელმწიფო, იგი არასოდეს გამოვა სამოქალაქო საზოგადოების ფარგლებიდან. რაც შეეხება არჩევანს, რომლის წინაშეც დღეს დგას ეკლესია – იგივეა, რაზეც ვისაუბრე მთლიანად სამოქალაქო საზოგადოების შემთხვევაში: იყოს ღირებულებითი თვალსაზრისით ნეიტრალური, მკვეთრ საკითხებზე მოახდინოს რეაგირება თუ დადგეს ცოტა უფრო სარისკო, მაგრამ საზოგადოებისთვის უფრო პროდუქტიულ პოზიციაში.

საქართველოში არსებობს სამოქალაქო საზოგადოება. მოგვწონს თუ არა ეს, ის ეკლესიის გარშემოა გაერთიანებული, როგორც ესპანეთში მოხდა თავის დროზე. ამის დასაბუთება ძალიან ადვილია. ამიტომაც, ლაპარაკი იმაზე, რომ სამოქალაქო საზოგადოება იმიტომ არ არსებობს, რომ ხალხი არ იცავს ლიბერალურ ღირებულებებს, არასწორია. მართალია, საქართველოში არ არსებობს ლიბერალური ღირებულებების დამცველი სამოქალაქო საზოგადოება, მაგრამ არსებობს სივრცე, სადაც არის თანხმობა, საერთო იდეები, პრინციპები და მოქმედების წესები.

პაატა საბელაშვილი, ფონდი ინკლუზივი – პრობლემა ის არის, რომ ჩვენ არ გვაქვს სამოქალაქო აქტივობის კულტურა და ელემენტარული სამეზობლო ამხანაგობების კულტურა, საიდანაც თანამედროვე ლიბერალისტური გაგებით სამოქალაქო საზოგადოება წარმოიშვა. ჩემთვის ბავშვობაში ამხანაგობა ბინების აშენებას უკავშირდებოდა. კიდეც ბევრი სხვა სიტყვა, რომელიც ჩვენს საზოგადოებრივ დისკურსში ჩნდებოდა, ინგლისურის სწავლასთან ერთად სხვა მნიშვნელობებს იძენდა. ჩვენ ელემენტარულად ის არ გვესმის, რომ ეზოში ნაგავი არ დავყაროთ. ყველა პრობლემას მოეცლება ცალკეული ინდივიდების სამოქალაქო აქტივობის მეშვეობით.

ეკა აღდგომელაშვილი, ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი – თქვენ ძალიან გააფართოვეთ სამოქალაქო საზოგადოების ცნება. ასეთ შემთხვევაში, რაზე უნდა შევთანხმდეთ: ვინ ვართ ჩვენ, სამოქალაქო საზოგადოება თუ მრევლი, ან მოქალაქეებად როგორ უნდა აღვიქვათ თავი?

გიგი თევზაძე – საკითხი, თუ ვინ ვართ, ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი პრობლემაა დღევანდელ ფილოსოფიასა და სოციალურ მეცნიერებაში. შეიძლება ეს კითხვა სხვაგვარადაც დავსვათ – რა არის საზოგადოებაში მყოფი კონკრეტული ადამიანების იდენტობა. თანამედროვე მეცნიერები და მოაზროვნეები თანხმდებიან იმაზე, რომ ადამიანს არა მარტო არ უნდა ჰქონდეს მხოლოდ ერთი იდენტობა, არამედ ბევრი იდენტობის ქონა ეთიკური მოწოდებაცაა. არიან მეცნიერები, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ ეს არის გამოსავალი და ადამიანის ესქატოლოგიურად გადარჩენის პირობა. მაგრამ საქართველოში ადამიანები მიმართულნი არიან ერთი იდენტობისკენ. ეს სამოქალაქო საზოგადოების არარსებობის კი არა, არამედ მისი არსებობის პრობლემაა.

ლელა გაფრინდაშვილი – არა მგონია, რომ პოლიიდენტური ფონი საქართველოში არ იყოს. ჩვენთან მთავარი პრობლემა ის არის, რომ იდენტობები ერთმანეთს ხელს უშლიან და გამოირიცხავენ. მაგალითად, ჩემი, როგორც ეთნიკურად ქართველის იდენტობა გამოირიცხავს ჩემს სამოქალაქო იდენტობას, როცა ვლაპარაკობ სხვა ეთნოსების თანასწორობაზე საქართველოში. ზოგადად ასეა. როდესაც საქართველოში ლაპარაკობენ ქართველზე, ეთნიკურად ქართველი იგულისხმება და რა საქართველოს მოქალაქე. ამიტომ, ბუნებრივია, რომ სხვა იდენტობების მქონე ადამიანებისთვის, ვისაც თვითიდენტიფიკაცია გაკეთებული აქვს სხვა ეთნოსთან, ეს დისკრიმინაციაა. საქართველოში იდენტობები არ არის ურთიერთშემავსებელი და ურთიერთგანმპირობებელი.

გიგი თევზაძე – ეს მხოლოდ ჩვენი პრობლემა არ არის. იდენტობებს შორის კონფლიქტურობა ერთ ადამიანში თანა-

პრობლემა ის არის, რომ ჩვენ არ გვაქვს სამოქალაქო აქტივობის კულტურა და ელემენტარული სამეზობლო ამხანაგობების კულტურა, საიდანაც თანამედროვე ლიბერალისტური გაგებით სამოქალაქო საზოგადოება წარმოიშვა.

მედროვე მიმართულებაა. იმის თქმა, რომ სამოქალაქო საზოგადოება მხოლოდ იქ არის, სადაც ბევრი იდენტობა იყრის თავს, არ არის გამართლებული. უბრალოდ, ჩვენი სამოქალაქო საზოგადოება ასეთია. მისთვის დამახასიათებელია იდენტობებს შორის კონფლიქტი. საქართველოში დღეს ყველაზე გავრცელებული იდენტობა მართლმადიდებლობაა. შეიძლება ვილაპარაკოთ იმაზე, ეს კარგია თუ ცუდი; მაგრამ ფაქტია, რომ სამოქალაქო საზოგადოება დღეს საქართველოში ამ იდენტობის ნიშნით არსებობს.

ვაჟა ვარდიძე, სულხან-საბას სახელობის თეოლოგიური ინსტიტუტი – ქართული იდენტობა დღეს წარსულისკენ არის ორიენტირებული. ჭიდილი ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებებსა და ფუნდამენტალისტურ მიმართულებას შორის იმდენად ძლიერია, რომ საზოგადოება ვერ გარკვეულა, საით ეძებოს თავისი იდენტობა.

გიგი თევზაძე – ავტონომიურობის ნიჭი ყველაზე დამლუბველი ნიჭია. ჩვენთან ეს ნიჭი არის. ამის შესახებ ჩვენ კვლევაც ჩავატარეთ. მნიშვნელოვანი სწორედ ამ ავტონომიურობის დაძლევაა. ამისთვის კი სამოქალაქო საზოგადოებამ და პოლიტიკოსებმა ერთად უნდა იმუშაონ. სამოქალაქო საზოგადოება მეტად უნდა დაინტერესდეს თუნდაც იმით, რა წერია ისტორიის სახელმძღვანელოებში. თორემ, რა თქმა უნდა, იდენტობა კონსტრუირებადია, არაფერია თანშობილი, არ არსებობს ასეთი გენეტიკური ინფორმაცია. ინფორმაციის გადაცემა შესაძლებლობების და არა შინაარსის გადაცემას გულისხმობს.

მალხაზ სალდაძე – თუ შევთანხმდებით იმაზე, რომ ყველაფერი, რაც სახელმწიფოს მიღმაა, არის სამოქალაქო საზოგადოება, მაშინ ისეთი დაყოფაც შეიძლება მივიღოთ, როგორც ბატონმა ვასილ კობახიძემ ასხენა: სამოქალაქოებისა და სამხედროების შესახებ. ამ შემთხვევაში ის ძირითადი პრინციპები, რომლებიც სამოქალაქო საზოგადოებას თავის თვისობრივი განზომილებებით, ნიშნებით ტვირთავს, გაქრა. სამოქალაქო საზოგადოების, როგორც სივრცის, ერთ-ერთი ფუნქცია, განხილვისა და მსჯელობის სივრცის შექცევაა. მედია არის ადგილი, რომელიც წაახალისებს მსჯელობას და მას სამოქალაქოდ გახდის იმდენად, რამდენადც მრავალფეროვნებას აძლევს გზას. საზოგადოება მართლა ვერ გაერკვა, რას გულისხმობს სამოქალაქო საზოგადოება. იმის თქმა, რომ თანხმობა უნდა იყოს ერთი იდეოლოგიური ღერძის თუ იდენტობაზე აგებული ღირებულებითი სისტემის ირგვლივ, ბევრ რამეს გამოორიცხავს.

ლელა გაფრინდაშვილი – ასეთი თეორეტიზაცია, ჩემი აზრით, არ არის საჭირო. მედიამ, როგორც სერიოზულმა და

გავლენიანმა ძალამ, უნდა წაახალისოს სამოქალაქო ინიციატივები; თუმცა, რის სტიმულირებას ახდენს დღეს საქართველოში, ამაზე ლაპარაკიც არ მსურს. ჩვენ ვლაპარაკობთ არასამთავრობო სექტორზე, რომელსაც მესამე სექტორსაც ეძახიან. მას საზოგადოებაში თავისი ადგილი და თავისი გავლენა უნდა ჰქონდეს. მედიის წარმომადგენლები ყოველთვის ამბობენ, რომ აშუქებენ ისეთ თემებს, რაზეც საზოგადოებას აქვს მოთხოვნილება. თუ გადაცემა არის რეიტინგული, ის არ დაიხურება, თუ არ არის - იხურება. ქართულ საზოგადოებას არ აინტერესებს ინტელექტუალური გადაცემები, მოთხოვნილებაა შოუზე და ჩვენც ვაჩვენებთ ამას. საამისოდ ასეთი არგუმენტი მაქვს: ყველა არხზე რომ პორნოგრაფიული ფილმები გაუშვავთ, ექნება თუ არა ამ არხებს რეიტინგი? მთელი საქართველო მიუსხდება ეკრანებს, მაგრამ ამიტომ უნდა გაუშვათ? მედიის არგუმენტი იმის შესახებ, რომ ისინი საზოგადოების მოთხოვნილებას ითვალისწინებენ, არაპროფესიონალიზმისა და ჩამორჩენილობის მაჩვენებელია; რადგან ისევე, როგორც სამოქალაქო საზოგადოებამ უნდა შექმნას სოციალური და სამოქალაქო პროტესტის კულტურა, ასევე, მედიამაც უნდა შექმნას ამ თემების მოსმენის კულტურა. მაგრამ ეს ყველაფერი მედიის წარმომადგენლებისგან მოითხოვს შრომას და პასუხისმგებლობას.

ირაკლი ვაჭარაძე – ბუნებრივია, ჩვენ ვერ ავცდით ფუნდამენტალიზმის პრობლემას. ძალიან კარგია, რომ მოგვინია საუბარი თვითონ ტერმინის განსაზღვრებაზე. როდესაც ბატონმა გიგიმ სამოქალაქო საზოგადოების საკუთარი განსაზღვრება შემოგვთავაზა, მომეჩვენა, რომ დამსწრე საზოგადოების აზრი გაიყო. ცოტა არ იყოს, შემეშინდა აქ წარმოდგენილი იმ ტენდენციების გამო, რომლებიც იკვეთება საქართველოში. არ ვისურვებდი, ყოფილიყო განსაზღვრება, რომელიც გულისხმობს იმას, რომ ჩვენ ვართ იმ სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილი, რომლის ძირითადი ნაწილი მრევლთან ასოცირდება. თითქოს ზენოლა ხდება, თითქოს მართლმადიდებელი უნდა გულისხმობდეს ჰომოფობს, ქსენოფობს, ნაციონალისტს. თუ ეს მართლაც ასეა, თუ ასე ძლიერია ეს ტენდენცია, მაშინ რა არის ჩვენი არჩევანი?

გიგი თევზაძე – კარგია, რომ ისევ დავუბრუნდით სამოქალაქო საზოგადოების არჩევანის თემას. მაღბაზ სალდაძეს ვერ დავეთანხმები, იმიტომ, რომ სამოქალაქო საზოგადოება არ არის ანფლოზთა ერთობა. იმისათვის, რაზეც ის საუბრობდა, სოციალურ მეცნიერებაში არსებობს სხვა ტერმინები, ისეთი, როგორიცაა სოციალური კაპიტალი და სხვ. რაც შეეხება არჩევანს, იგი სწორედ ის არის, რაზეც ახლა თქვენ საუბრობდით. პოლიტიკოსები, რა თქმა უნდა, ყოველთვის იქნებიან ორიენტირებულნი იმათზე, ვისაც თავისი პოზიცია მკვეთრად აქვს განსაზღვრული და ჩამოყალიბებული და, შე-

საბამისად, არასოდეს იქნებიან ორიენტირებულნი იმ სამოქალაქო საზოგადოებაზე, რომელიც არ ცდილობს პროტესტის გამოხატვას, იკრიბება ასეთი ტიპის აუდიტორიებში და იქ ამბობს თავის სათქმელს. არასამთავრობო ორგანიზაციების პროტესტი – ჩამოყალიბებული, იდენტობა კი – განსაზღვრული უნდა იყოს. ამ არჩევანის წინაშე ვდგავართ. ჩვენი საზოგადოება განვითარდება ისე, როგორც ვითარდება, ანუ, არ განვითარდება და იქნება ისეთი, როგორიც არის. შესაბამისად, პოლიტიკოსებიც ისეთები იქნებიან, როგორებიც არიან. ხელისუფლებაც და ოპოზიციაც ერთ წრეში ვიტრიალებთ, ვიდრე სამოქალაქო საზოგადოების ის ნაწილი, რომელზეც ახლა ვლაპარაკობთ, არ გამოხატავს თავის რეაქციას. სხვა არჩევანი ჩვენ არ გვაქვს.

სტალინიზმი საქართველოში: ისტორიული მახსიარეკა და კალაუფლების გამოცდილება

დათო პაიჭაძე – 80-იანი წლების მეორე ნახევარში, საბჭოთა ლიბერალიზაციის ხანაში სტალინის რეჟიმზე აქტიურად წერდნენ და ლაპარაკობდნენ. ეს ტალღა შემდეგ თითქოს ჩაცხრა, 90-იანი წლებში სტალინზე მსჯელობა აღარ ყოფილა. ახლა ეს თემა კვლავ იქცა დისკუსიების საგნად. ამასწინათ უკრაინაში დააფუძნეს საბჭოთა რეპრესიების მსხვერპლთა დღე, ცოტა სხვა დამოკიდებულებაა რუსეთში. რუსული გაზეთების ერთ-ერთი მთავარი ფიგურა, მოხსენიების სიხშირის თვალსაზრისით, დღემდე სტალინია. მაგრამ სტალინის მიმართ რუსეთის დამოკიდებულების ხსენებისას მხოლოდ ეს არ მიგულისხმია. სტალინთან პირდაპირ თუ ირიბად დაკავშირებული ბოლო ნაბიჯები ის იყო, რომ რუსეთმა უარი განაცხადა, გადაეცა პოლონეთის მთავრობისთვის დოკუმენტები, რომლებიც კატინის ტრაგედიის გამოძიებას უკავშირდება. საქართველოში ამ თემაზე დისკუსიები ხშირად არ იმართება. შეიძლება გავიხსენოთ რამდენიმე წლის წინ გამოცემული კრებული: საქართველო ათასწლეულთა გზაგასაყარზე“, სადაც რამდენიმე სტატია სტალინის ფენომენის გააზრებას ეთმობა.

ჩვენი სტუმრები არიან **ლევან გიგინეიშვილი**, ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტიდან და **გიორგი მაისურაძე** ჰუმბოლდტის უნივერსიტეტიდან. ჩვენ გვსურდა დღევანდელი დისკუსიის მესამე მონაწილედ ბ-ნი ნოდარ ლადარია მოგვეწვია. მან ვერ მოახერხა ჩვენთან მოსვლა, თუმცა 24 საათში“ წინმსწრებად გამოაქვეყნა წერილი სტალინთან დაკავშირებით.

ლევან გიგინეიშვილი – დიდი მადლობა მოწვევისთვის. ამ საკითხით ჯერ კიდევ პერესტროიკის“ პერიოდში დავინტერესდი, სკოლის ბოლო კლასებში. მაშინ ინტენსიურად აქვეყნებდნენ სტალინზე სტატიებს გაზეთები „Огонек“, „Литературная газета“. ძალიან მაინტერესებდა, რა ხდებოდა საბჭოთა კავშირში, რა იყო ტოტალიტარიზმი, სტალინიზმი. თან იმ პერიოდში საბჭოთა კავშირი ჯერ კიდევ არ იყო დაშლილი. მაშინ ნავიკითხე ორუელის 1984 წელი“ და ცხოველთა ფერმა“, ევგენი ზამიატინის პროზა და ა.შ. მოგვიანებით, საბჭოთა რეპრესიების თემით ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის მიერ დაფინანსებულ პროექტზე მუშაობის დროს დავინტერესდი. წიგნი აკმოლინსკის ბანაკის ტუსაღი ქალებისა და მათი შთამომავლების შესახებ მალე გამოიცემა. იქ მო-

მომხსენებლავი:

ლევან გიგინეიშვილი

ფილოსოფოსი, ილია
ჭავჭავაძის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

გიორგი მაისურაძე

ფილოსოფოსი,
ჰუმბოლდტის
უნივერსიტეტი, ბერლინი

მოდერატორი

დათო პაიჭაძე

28 მაისი, 2008 წ

ტოტალიტარული იდეოლოგიის მიზეზი ზოგადკაცობრიული მორალის კლასობრივი მორალით ჩანაცვლებაა. იმის გამოცხადება, რომ არ არსებობს ზოგადსაკაცობრიო მორალი, მარქსის და ენგელსის დროს დაიწყო.

თხრობილია სამშობლოს მოღალატეების ცოლობის მუხლით რეპრესირებული ქალების შეილების ზეპირი ისტორიები. ეს, დამნაშავეებად გამოცხადებულების ცოლების გადასახლების უპრეცედენტო შემთხვევა იყო. ხალხის მტრის ცოლობა, ტროცკისტის ცოლობა დანაშაულად ითვლებოდა. მათ ბრალი იმაში ედებოდათ, რომ სიფხიზლე ვერ გამოიჩინეს, ვერ შეინიშნეს, რომ ტროცკისტი ჰყავდათ ოჯახში. სახელმწიფო ქმნიდა მოტივაციას, რომ ცოლს დაესმინა ტროცკისტი ქმარი, რათა თავად დაეხსნა თავი გადასახლებისგან. ასეთი შემთხვევებიც ხდებოდა.

ტოტალიტარული იდეოლოგიის მიზეზი ზოგადკაცობრიული მორალის კლასობრივი მორალით ჩანაცვლებაა. იმის გამოცხადება, რომ არ არსებობს ზოგადსაკაცობრიო მორალი, მარქსის და ენგელსის დროს დაიწყო. ამას აღიარებდნენ ბაკუნინიც და ლენინიც. ამან გამოიწვია ყველა სხვა კლასის ადამიანების დემონიზაცია. ადამიანი უნდა გებრალეობდეს, მაგრამ თუ ის კულაკია, ან კლასობრივი მტერი, მაშინ არ უნდა შეიბრალო; პირიქით, მოვალეც კი ხარ, რომ არ შეიბრალო ასეთები – აი, ასეთი იდეები ინერგებოდა. პირადი სინდისიც კლასობრივი სინდისით ჩანაცვლდა. გაგახსენებთ ლოზუნგს *Партия ум, честь и совесть нашей эпохи*“. თუ პარტიაა სინდისი, მაშინ ღირსება დაფუძნებულია იმაზე, რამდენად ემსახურები პარტიას. თუ პარტიას არ ემსახურები, უღირსი გამოდიხარ.

რა იყო სტალინის წარმატების მიზეზი? როგორც ისტორიკოსები წერენ, სტალინი ტროცკისთან შედარებით ნაკლებად იყო თეორიულად ანგაჟირებული. მისთვის ძალაუფლება ბევრად უფრო მნიშვნელოვანი იყო, ვიდრე თვითონ მარქსისტული თეორია. ტროცკი მიჰყვებოდა მარქსის თეორიას, სტალინმა კი თავისი ჩამოაყალიბა. მან მარქსისტული თეორია რუსულ მენტალიტეტს მიუსადაგა; რადიკალური მოდიფიკაციები მოახდინა მარქსისტულ თეორიაში, რაც დაუშვებელი იყო, მაგრამ სწორედ ამის მეშვეობით მოერგო ეფექტურად ძალაუფლებას. სტალინის ხაზმა ამიტომაც გაიმარჯვა. თუ თეორია გაბრკოლებს, რომ ძალაუფლება ხელში ჩაიგდო, რატომ არ უნდა გადასინჯო იგი – ფიქრობდა სტალინი. ტროცკის, ბუხარინის და სხვა რევოლუციონერებს განსხვავებული დამოკიდებულება ჰქონდათ მარქსის თეორიის მიმართ. სტალინი პრაქტიკოსი იყო, ძალაუფლებისმოყვარე. თანმიმდევრული მაკიაველიზმი – ასე შეიძლება შეფასდეს სტალინის პრაქტიკული გენია. მაკიაველი სტალინის სამაგიდო წიგნი იყო.

რუსეთში სამოქალაქო საზოგადოების არ არსებობდა. ჯერ კიდევ მეფის რუსეთში არის ობჟმინის“ სიტუაცია. ასეთ ვითარებაში პირადი ინიციატივა უარყოფილია. ადამიანებს ყველაფერი საერთო აქვთ; პირადულის, ინდივიდუალურის გაგება არ ყალიბდება. კაპიტალიზმი, ისევე როგორც სამოქალაქო საზოგადოება, რუსეთში არ ყოფილა. ასეთი საზო-

გადოებისთვის ყველაზე ადვილი იყო კომუნისტური იდეოლოგიის მორგება. რუსული მენტალისტებისთვის დამახასიათებელი იყო სახელმწიფოს პირველ, პიროვნულის კი მეორე პლანზე დაყენება. ასეთ დროს ინდივიდი შეიძლება შეენიროს სახელმწიფოს ინტერესს. სტალინმა ეს კარგად იცოდა. მთავარი იყო ომში გამარჯვება და ინდუსტრიის აშენება, მაგრამ ეს რომ საშინელი რეპრესიების ხარჯზე ხდებოდა, ამას აღარ ჰქონდა მნიშვნელობა.

რელიგიას პარტია ენაცვლება, პარტია ხდება ჭეშმარიტების კრიტერიუმი. პარტია ქრისტიანული ეკლესიის ადგილს იკავებს. ის თანდათანობით იგივდება სტალინთან და ხდება ჭეშმარიტების კრიტერიუმი. პარტია ანაცვლებს სიმართლის ინდივიდუალურ აღქმას. ფსევდორელიგია ჭეშმარიტ რელიგიად ცხადდება. სტალინმა ამ მენტალისტს კომუნისტური წყობა მოარგო. რუსეთი პასიური იყო მეფესთან და მოხელეებთან მიმართებაში, პასიური იყო რუსული ეკლესიაც, ის თავისუფლად შეურიგდა პეტრე პირველის მიერ საპატრიარქოს გაუქმებას. ბიზანტიაშიც კი არ ყოფილა ისეთი ცეზაროპაპიზმი, როგორიც რუსეთში იყო. რუსეთში არ ყოფილა ძალა, რომელიც იმპერატორის თვითმპყრობელ ნებას დაუპირისპირდებოდა. რუსეთის საზოგადოება წინასწარ იყო უკვე დახეიბრებული და სტალინმა ეს კარგად გამოიყენა. ბიზანტიაც ასეთი იყო. ბერძენიც, მას შემდეგ, რაც მათზე რომმა რამდენიმესაუკუნიანი გავლენა გაავრცელა, პოლიტიკურ ცხოვრებაში ძალიან პასიურები გახდნენ. ქრისტიანობის შემოსვლის შემდეგაც გაგრძელდა ეს ფონი. იმპერატორი ერთპიროვნული მმართველი იყო. ერთადერთი თავისუფალი სივრცე თეორიულად რჩებოდა ეკლესიაში. თუ ბიზანტიის იმპერატორი დააპირებდა დოგმატებში რალაციის შეცვლას, მხოლოდ მაშინ აჯანყდებოდნენ თავისუფლების დასაცავად, ადმინისტრაციულად კი ეკლესიაც იმპერატორს ემორჩილებოდა. ამ ბიზანტიურმა მოდელმა რუსეთში გადაინაცვლა და კიდევ უფრო მძაფრი სახე მიიღო. სტალინი, ფაქტობრივად, რუსეთს ახალ მეფედ მოველინა.

რა არის სტალინიზმის არსი? – ინდივიდის ფასეულობის ნიველირება და მასზე პარტიის ფასეულობის უფრო მაღლა დაყენება. ჭეშმარიტების, ლოგიკური ტრადიციის, ფილოსოფიის ჩანაცვლება იდეოლოგიით და ინიციატივის მოკვლა. სტალინიზმის საფრთხე ყოველთვის იარსებებს, ვიდრე იქნება ცდუნება, ჭეშმარიტების ძიება პარტიას ან რომელიმე სხვა ძალას მიანდო და ელოდო, როდის გადაგინწყვეტს ის, როგორ მოიქცე. ეს ნებისმიერ საზოგადოებაში შეიძლება მოხდეს. როგორია ბალანსი თავისუფლებასა და კომფორტს შორის? ადამიანები ხშირად კომფორტს ირჩევენ. შეიძლება ადამიანმა უსაფრთხოება ამჯობინოს თავისუფლებას, მაგრამ რა დონეზე? რალაც დონეზე მეტად თუ ამჯობინებს, მაშინ შეილახება მისი დემოკრატიული უფლებები და ინტერესები. ეს ბალანსი ძალიან რთული განსასაზღვრია. ყველა საზოგადოება ხე-

რელიგიას პარტია ენაცვლება, პარტია ხდება ჭეშმარიტების კრიტერიუმი. პარტია ქრისტიანული ეკლესიის ადგილს იკავებს. ის თანდათანობით იგივდება სტალინთან და ხდება ჭეშმარიტების კრიტერიუმი. პარტია ანაცვლებს სიმართლის ინდივიდუალურ აღქმას. ფსევდორელიგია ჭეშმარიტ რელიგიად ცხადდება. სტალინმა ამ მენტალისტს კომუნისტური წყობა მოარგო.

ერთ პოეტს, თუ არ ვცდები, მიხეილ ქვლივიძეს, უთქვამს, რომ ძეგლებს ვანადგურებთ, მაგრამ კვარცხლბეკები რჩება. იქ, სადაც პიროვნული პასიურობაა, ყოველთვის შეიძლება გაჩნდეს სტალინიზმის საფრთხე.

აღსანიშნავია, რომ სტალინიზმმა მემარცხენე პოლიტიკური დისკურსის დისკრედიტაცია მოახდინა. ის, რომ დღეს საქართველოში, მემარცხენე პოლიტიკური აზროვნება არ არსებობს, სწორედ იმ სტერეოტიპიდან გამომდინარეობს, რომელიც დაუკავშირდა და გაიგივდა სტალინთან და საბჭოთა კავშირთან.

ლახლა საზღვრავს მას. არის საფრთხე, მივიღოთ ცოტალიტარული სახელმწიფო დემოკრატიული ფასადის უკან. ერთ პოეტს, თუ არ ვცდები, მიხეილ ქვლივიძეს, უთქვამს, რომ ძეგლებს ვანადგურებთ, მაგრამ კვარცხლბეკები რჩება. იქ, სადაც პიროვნული პასიურობაა, ყოველთვის შეიძლება გაჩნდეს სტალინიზმის საფრთხე. ახალი ტიპის იდეოლოგიამ შეიძლება ჩაანაცვლოს ძველი ტიპის იდეოლოგია, რაც მოხდა საქართველოს დამოუკიდებლობის შემდეგ. მერაბ მამარდაშვილი ხედავდა ამ საფრთხეს და ამაზე ხმაბლდა ლაპარაკობდა. ადვილია ცხოვრება სამყაროში, სადაც განსაზღვრულია მტერი, ბოროტება და სიკეთე. ეს მარადიული პრობლემებია. რაც შეეხება იმ ინტერვიუების პრაქტიკულ ნაწილს, რომლებზეც წელან გიამბობდით, ასევე ძალიან საინტერესო იყო ჩემთვის, როგორ იხსენებდნენ სტალინს პარტიული მუშაკები და მათი შვილები. ზოგისთვის თავად სტალინი მისაღები იყო, მაგრამ იდეოლოგია იყო მიუღებელი, ან პირიქით. იმედი მაქვს, მალე გამოვა ეს წიგნი, ყველას გირჩევთ მის წაკითხვას. ამ წიგნის სამუშაო სახელწოდებაა „ალჟირი: სამშობლოს მოღალატეთა ცოლების აკმოლინსკის ბანაკი“¹.

გიორგი მაისურაძე – რადგან ლევანმაც ბიოგრაფიული მომენტი დაიწყო, მეც მოგახსენებთ: პირველად სტალინიზმით 2000 წელს დავინტერესდი, როდესაც გერმანიაში აღმოსავლეთ ევროპის ინსტიტუტმა მთხოვა, წამეკითხა მოხსენება ამ თემაზე. შემდეგ უკვე სტატიაც შემეკვეთეს. სტატიას სტალინის აქცენტი² ერქვა. თეზისი კი ასეთი იყო, რომ ერთადერთი, რაც სტალინს ქართული ჰქონდა, აქცენტი იყო. დავუბრუნდეთ იმ ტრადიციას და გენეალოგიას, საიდანაც შეგვიძლია სტალინიზმის წარმოშობას და მის ფესვებს თვალყური მივადევნოთ. გერმანელი, წარმოშობით ავსტრიელი, შემდეგ ამერიკაში გადასახლებული პოლიტოლოგი, ერიკ ფიოგელინი 1938 წელს აქვეყნებს წიგნს პოლიტიკური რელიგიები³. ფიოგელინის ერთ-ერთი მთავარი თეზა ის იყო, რომ სეკულარიზაციის პროცესმა თავის აბსოლუტიზმს გერმანულ ნაციონალ-სოციალიზმსა და სტალინის სახით, საბჭოთა ბოლშევიზმში მიაღწია და ამით, მისი რესაკრალიზაცია დაიწყო, ანუ რელიგიური ფორმა მიიღო. შესაბამისად, მოდით, ამ ორი პერსპექტივიდან: სეკულარულისა და საკრალურის ურთიერთმიმართებიდან შევხედოთ ამ საკითხს. ჩემი აზრით, ასეთი მიდგომა მეტ სინათლეს მოჰფენს იმ ფენომენს, რასაც სტალინიზმი ჰქვია და როგორი სახითაც სტალინიზმი იყო საქართველოში ან არის დღეს.

ლევანმა უკვე ახსენა სტალინიზმის ბიზანტიური წარმომავლობის შესახებ, თუმცა, მე ოდნავ განსხვავებულ პოზიციას დავიკავებ, უპირველესად, მარქსიზმთან დაკავშირებით. აღსანიშნავია, რომ სტალინიზმმა მემარცხენე პოლიტიკური დის-

1. რუსული აბრევიატურა: АПЖИР - Акимолдинский лагерь жен изменников родины.

კურსის დისკრედიტაცია მოახდინა. ის, რომ დღეს საქართველოში, მემარცხენე პოლიტიკური აზროვნება არ არსებობს, სწორედ იმ სტერეოტიპიდან გამომდინარეობს, რომელიც დაუკავშირდა და გაიგივდა სტალინთან და საბჭოთა კავშირთან. ჩვენთვის, პოსტსაბჭოთა ქვეყნისთვის, ყოველთვის არსებობს ბარიერი: როგორ უნდა შევხედოთ მემარცხენეობას, მარქსიზმს და სოციალისტურ აზროვნებას, როდესაც ჩვენს უკან სტალინის აჩრდილი და საბჭოთა კავშირი დგას? იძულებულები ვართ, ასოციაციურადაც კი გავაიგივოთ ეს ყველაფერი სტალინთან და საბჭოთა იმპერიასთან. თუმცა, უნდა ითქვას, რომ ის ელემენტები, რომელიც სტალინიზმს განახორციელა საბჭოთა იმპერიის სახით, ნაკლებად არის მარქსისტული და უფრო ღრმა ისტორიული ფესვები აქვს. ამას, ერთი მხრივ, რუსული, მეორე მხრივ კი, ბიზანტიური ტრადიცია განსაზღვრავს.

ქრისტიანული უნივერსალიზმი წმინდა მამების მოძღვრებაში უარყოფს ნაციონალიზმის ნებისმიერი სახით გამოვლინებას. ქრისტიანობა თავის არსში არათუ უპირისპირდება ნაციონალიზმს და ეთნიკურობას, არამედ აცხადებს მას საპყრობილედ, რომლისგანაც ქრისტემ – როგორც კოსმოკრატოსმა ადამიანები უნდა გაათავისუფლოს. ეს მოდელი, რა თქმა უნდა, გადმოდის ბიზანტიაშიც, როგორც ერთადერთ იმპერიულ ფორმაში, უკვე კონსტანტინეს დროს. კონსტანტინეს მიერ შექმნილი ქრისტიანული იმპერია იდეალურად ერგება რომაული უნივერსალიზმისა და იმპერიალიზმის პრინციპს, ასევე ახალ მოძღვრებას – ქრისტიანობას, სადაც იმპერატორი იღებს უკვე ცოცხალი ღმერთის სახეს. ეს პირდაპირ არის ნაჩვენები ეკლესიის მამის, კონსტანტინეს კარის ისტორიკოსის, ეუსებოის კესარიელის მოძღვრებაში, რომელმაც ქრისტიანული პოლიტიკური თეოლოგია შექმნა, სადაც უკვე იმპერატორის ძალაუფლება აიყვანება ღვთაების რანგში და სწორედ იმპერატორის პირით ლაპარაკობს თავად ღმერთი. ეს იდეა სულ უფრო და უფრო ვითარდება და იხვეწება სწორედ ბიზანტიაში, რამდენადაც სქიზმის შემდეგ ამის რეალიზება დასავლეთ ევროპაში შეუძლებელია. ბიზანტიის დაცემის შემდეგ კი მისი განხორციელებული სამართალმემკვიდრე არის რუსეთის ჯერ სამთავრო, შემდეგ სამეფო. გავიხსენოთ ცნობილი გამოჩენილი ივანე მესამის კარზე – ორი რომის დაცემის, მესამე რომად მოსკოვის აღიარებისა და მეოთხე რომის უპერსპექტივობის შესახებ. ამის რეალიზებას ახერხებს რუსეთი თავისი პოლიტიკით. შესაბამისად, ის ტიტულიც, რომელსაც მეფე ატარებს, აფუძნებს ამ ტრადიციას.

კიდევ ერთი შენიშვნა რუსეთთან მიმართებაში პეტრე პირველს უკავშირდება, რომელიც ცდილობს რუსეთის გადასავლურებას, ძალიან მნიშვნელოვანია ტახტის გადატანა ახლად დაარსებულ ქალაქში, რომელიც ატარებს წმ. პეტრეს სახელს. ეს არის რადიკალური გამიჯვნა ერთი მხრივ, მესამე რომის – მოსკოვის მოდელთან და მეორე მხრივ, წმ. პეტრეს

ქალაქი, მოგეხსენებათ, პირველი რომია. თუმცა კი, უკვე პეტრეს სიცოცხლეშივე რუსული თეოლოგია, როგორც პოლიტიკური, ისე საეკლესიო, პეტერბურგს სწორედ პეტრე პირველის ქალაქად აქცევს. რუსეთში უნივერსალიური რომის იდეის ნაციონალიზაცია ხდება და ეს ბიზანტიური იმპერიალიზმის გაგრძელებაა. მე-19 საუკუნეში ჩნდება ახალი მოძღვრება მარქსიზმის სახით (თუმცა, მარქსს უთქვამს, რომ შეუძლიათ ყველა სხვა მიმართულებას მიაკუთვნონ, მარქსიზმის გარდა, რადგან ამ მოძღვრებასთან, მისივე თქმით, მას საერთო არაფერი აქვს). მარქსიზმი იმეორებს იმ უნივერსალიზმს, რომელიც პავლე მოციქულის მიერა შექმნილი. ეს არის ტრანსნაციონალიზმი, ინტერნაციონალიზმის პრინციპით, რომელიც მაღლა დგას ნაციონალიზმის იდეაზე. ეს არის სწორედ ადრე-ქრისტიანული იდეის განხორციელების მცდელობა.

რა ხდება რუსეთში ოქტომბრის რევოლუციის დროს? შევეცდები გაგმიჯნო პირველადი საბჭოთა რუსეთი სტალინის რუსეთისგან. ჩემი აზრით, ეს არის ორი სრულიად განსხვავებული სახელმწიფო, რომლებსაც დიდიხანაა დაკვირვება უნდა. კი ნაკლები აქვთ საერთო ერთმანეთთან. მოგეხსენებათ, ერის სტალინისეული განსაზღვრება, მან 1913 წელს ვენაში დაწერილ ტრაქტატში გამოაქვეყნა. შეიძლება ითქვას, რომ ნაციონალიზმის ის თეორიები, რომლებიც მე-20 საუკუნეში გაჩნდა, დიდად არ წასულა შორს. აქ არის მნიშვნელოვანი და ყურადღებამისაქცევი სწორედ ისტორიულად ჩამოყალიბებული ერთობის მომენტი. ბერდიაევის თქმით, გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ დედაქალაქი მოსკოვში გადმოაქვთ, ეს კი რუსეთის ტრადიციულ იდეასთან – მესამე რომთან დაბრუნებაა. თუმცა კი, საბჭოთა რუსეთი დაახლოებით, სულ ცოტა, 1923-24 წლებამდე (უკანასკნელი ვადა 1927 წელი იქნებოდა), რადიკალურად განსხვავდება იმისგან, რაც შემდეგ შეიქმნა. რა თქმა უნდა, თვალშისაცემია წითელი ტერორი, რომელიც რუსეთში სამოქალაქო ომის დროს მიჰყვანებოდა. გავიხსენებ ტროცკის სიტყვებს, როგორ ახსნა მან წითელი ტერორის საჭიროება – *Чтобы помочь уходящему классу*“.

მინდა გაგახსენოთ ადოლფ ჰარნაკის წიგნიც *Militia Christi*, რომელიც ეხება ადრექრისტიანულ ეპოქას, კერძოდ, ქრისტიანობის დამოკიდებულებას ძალის გამოყენებასთან და სამხედრო თემატიკასთან. რომის იმპერიაში ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადების შემდეგ დაიწყო არაქრისტიანთა მასობრივი დევნა, ზუსტად ისეთივე ფორმით, რა ფორმითაც ერთ დროს იმპერატორი დიოკლეტიანე დევნიდა ქრისტიანებს. როგორც ჰარნაკმა აჩვენა, ქრისტიანული ეკლესია არათუ ხელს არ უშლის, არამედ ლეგიტიმურს ხდის ძალადობის გამოყენებას და ამართლებს არაქრისტიანების ფიზიკურ განადგურებას, ვინაიდან ისინი არ მიეკუთვნებიან იმ უნივერსალურ პრინციპს, რომელიც ახალმა რელიგიამ შემოიტანა. ქრისტიანობამ ახალ სიმაღლეზე აიყვანა მონარქიის, იმპერატორის, როგორც ერთადერთი ღმერთის უმაღლესი და ერთადერთი რეპრეზენ-

ტანტის იდეოლოგიაც. ვინც არ ემორჩილება იმპერატორს, ის ეწინააღმდეგება ხელისუფლებას, უპირისპირდება მას და ამის მეშვეობით, უარყოფს ღმერთს. ამდენად, მისი ფიზიკური განადგურება არათუ გამართლებული, საჭიროც კია. ეს მოდელები ჩნდება რუსეთის რევოლუციის დროს, განსაკუთრებით, სამოქალაქო ომისას; მაგრამ სამოქალაქო ომის დამთავრების შემდეგ საბჭოთა რუსეთის ხელმძღვანელობა ახალ ექსპერიმენტებს იწყებს. ეს არის ემანსიპაციის რადიკალური ფორმები და პროექტები, რომლებსაც მოგვიანებით, ძლიერი უკურეაქცია მოჰყვა. აქ მარტივი ისტორიული პარალელის გავლენაც შეიძლება. როდესაც ირანის შაჰმა მოჰამედ რეზა ფეჰლევიმ ირანის მოსახლეობის ძალით ემანსიპირება და ისლამური რელიგიის ძალით დათრგუნვა სცადა, ეს მცდელობა 1979 წელს ისლამური რევოლუციით დასრულდა.

პარალელი შეგვიძლია დავინახოთ იმ რეაქციას შორის, რომელიც მოჰყვა ლენინის და ტროცკის პოლიტიკას სტალინის ხანაში. ტროცკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი იდეა პავლოვის რეფლექსებისა და ფროიდის ფსიქოანალიზის გამოყენებით ადამიანის რადიკალური გარდაქმნა იყო, რისიც მას სწამდა. ეს გულისხმობდა ახალი ადამიანის ლამის ლაბორატორიულ გამოყვანას. ადამიანი ფსიქოანალიზისა და პავლოვის თეორიების პრაქტიკული გამოყენებით, კერძო საკუთრების ინსტინქტისგან, იერარქიული ცნობიერებისგან, ღმერთისა და თვით არაცნობიერისგან უნდა გათავისუფლებულიყო, რადგან ტროცკიმ სწორედ არაცნობიერი მიიჩნია ყველანაირი უკეთურების ბუდედ. ეს ფანტაზიები და ტროცკის აბსოლუტური უტოპიზმი 1927 წელს მისი გაძევებით და სტალინის რეალისტური, ტრადიციული და ბიზანტიურ-რუსული ტიპის იმპერიალისტური ხელისუფლების დამყარებით მთავრდება. რამდენადაც ის ფორმა, რომელსაც სტალინი ქმნის, ტრადიციასთან დაბრუნებაა. მემარცხენეობა და მემარცხენული დისკურსი, ისევე, როგორც ქრისტიანული უნივერსალიზმი, ტრადიციიდან ამოვარდნაა. ტრადიციონალიზმი უნივერსალიზმიდან გამოსვლას და სეპარატიზმსა და ნაციონალიზმს გულისხმობს. სტალინი უბრუნდება ტრადიციონალიზმს, რომლისგანაც ტროცკიმ და, გარკვეულწილად, ლენინმაც ამოაგდეს რუსეთი. სტალინის საბჭოთა კავშირი არის ისეთივე საკრალური იმპერია, როგორიც ბიზანტია იყო: უფრო მეტად, ვიდრე საღვთო რომის იმპერია დასავლეთ ევროპაში. ცხადად ვლინდება ეს მეორე მსოფლიო ომის, დიდი სამამულო ომის დროს. თავად ეს ტერმინი არის სინთეზი სეკულარიზმისა და საკრალურობისა. ეს არის *Отечественная война*“, რომელიც „*Священная война*“-დ ცხადდება. ნინ მოდის სამშობლოს, მამულის ცნება, რომელიც დამკვიდრებულია საფრანგეთის დიდი რევოლუციის მიერ. არსებობს ფორმულა „პრო რეგე ეტ პატრია“, რომელიც როგორც სეკულარიზაციის წინამორბედი XIII საუკუნის ევროპაში გაჩნდა - მეფისა და სამშობლოს სახელით“. გავიხსენოთ სტალინური მოდელი „*За родину, за Сталина*“.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მომენტი, ლევანმაც ისაუბრა პარტიის ფუნქციაზე. პარტია საბჭოთა კავშირში — ესაა სეკუარარიზებული ეკლესია, ხოლო მის იდეოლოგიურ დოქტრინას საეკლესიო დოგმატიკის ფუნქცია ენიჭება. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ლენინთან პირადი ავტორიტარიზმის მომენტი არ ყოფილა; პირიქით, მისი მცდელობა იყო სახელმწიფოს მონყობა პარტიული ელიტის მმართველობაზე, შიდა-პარტიულ დემოკრატიაზე, რომელიც ასევე მთვარდება სტალინის დროს. თუ ლენინი ქმნიდა „პრინციპატის“ მოდელს, სტალინის დროს აბსოლუტური „დომინანტი“ იწყება. გავიხსენოთ მეორე მსოფლიო ომის თემაზე შექმნილი სიმღერებიც. სიმბოლიკა, რომელზეც იგება საბჭოთა იდეოლოგია, ეს არის აღორძინება ერთ დროს კლასობრივი მტრების — მეფეებისა და მხედართმთავრების სახეებისა, რომელთა მეშვეობითაც ახალი, უკვე საბჭოური ნაციონალისტური პანთეონის შექმნა იწყება. შემობრუნება ხდება იმ ნაციონალიზმისაკენ, რომელიც თავის არსშივე ენიშნაღმდეგება მარქსისტული ინტერნაციონალიზმის პრინციპებს. სტალინის დროს მიმდინარეობს ზუსტად ის პროცესი, რომელიც შუასაუკუნეების ევროპაში ქრისტიანობის პაგანურ, ანუ ნაციონალურ ფორმებთან შერწყმით მოხდა და რამაც, საბოლოოდ, სეკულარიზაციის ნიადაგი მოამზადა.

ქართველი ერის ჩამოყალიბების საფუძველს ქმნის ილია ჭავჭავაძე ტერმინი „მამულის“ შემოტანით და მისთვის ახალი შინაარსის მიანიჭებით. თუკი მამულს ჩვეულებრივად მინის ნაკვეთის შინაარსი ჰქონდა შუა საკუნეებში, ახლა ის ზესახელმწიფოებრივ ცნებად იქცევა, მასში კონცენტრირდება სახელმწიფოს გაგება. ილიას გადმოაქვს ევროპული სტილის ნაციონალიზმის ის მოდელი, რომელიც მან რუსეთში ყოფნისას შეითვისა. საუბარია ტერმინ „პატრიარზე“, რომელმაც საფრანგეთის რევოლუციის დროს ლოიალობის უმაღლესი სუბიექტის შინაარსი შეიძინა. თუმცა კი, ეს უფრო მითო-პოეტური ბაზისის შექმნა იყო მომავალი ნაციონალიზმისათვის. შემდგომში, ჩემი აზრით, ეს პროცესი შეფერხდა და მხოლოდ სტალინის დროს განახლდა. რეალურად ქართული ნაციონალიზმის „კლასიკური“ ფორმების გაჩენა და დამკვიდრება, რაოდენ პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, სტალინის და მის შემდგომ საბჭოთა ეპოქაშია შექმნილი.

ნაციონალიზმი ისტორიის რემითოლოგიზაციით ახალ კულტურულ იდენტურობას ამკვიდრებს. ერთი მხრივ, ისტორიული პიროვნებები გადაიქცევიან მითოლოგიურ არსებებად და ეროვნულ პანთეონს აკომპლექტებენ. მეორე მხრივ, მითების ნაციონალურ კონტექსტში გაცოცხლება ხდება. ამ ტიპის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი მაგალითია არგონავტების მითი: ქართულ კულტურულ მეხსიერებაში არანაირი მდედა და აიეტი არ ყოფილა და მათი „გაქართველება“ მას შემდეგ დაიწყო, რაც გრიგოლ წერეთელმა აპოლონიოს როდოსელის არგონავტიკა“ რუსულად თარგმნა; მას შემდეგ,

რეალურად ქართული ნაციონალიზმის „კლასიკური“ ფორმების გაჩენა და დამკვიდრება, რაოდენ პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, სტალინის და მის შემდგომ საბჭოთა ეპოქაშია შექმნილი.

რაც კოლხეთში არქეოლოგიური გათხრები დაიწყო და ქართულმა ისტორიოგრაფიამ არგონავტიკა საქართველოსთან დააკავშირა. ეს ქმნის ისტორიციზმის უკვე ახალ მოდელს. დასავლეთ ევროპაში ისტორიციზმი XVII-XIX საუკუნეებში სეკულარიზაციის შედეგად ჩნდება. შეგვიძლია, გავიხსენოთ საფრანგეთში შექმნილი მთელი პანთეონები, თვითონ პანთეონის ცნება, რომელიც საკრალურ, ღმერთების პანთეონს ეროვნულ გმირთა და მოღვაწეთა პანთეონით ცვლის. გმირიც სეკულარული ფენომენია და იგი უპირისპირდება წმინდანის ინსტიტუტს. გმირთა ინსტიტუტის მასობრივი გავრცელება ხდება სტალინის დროსაც და უშუალოდ მისი მითითებებით; ისევე, როგორც მთელი რიგი კულტურული და ნაციონალური პანთეონების შექმნა სტალინის სახელს უკავშირდება. გარდა ამისა, თქვენ კარგად გახსოვთ 1956 წელი, როდესაც ქართველმა ხალხმა საკუთარ შეურაცხყოფად მიიღო სტალინის კულტის დამხობა. გავიხსენოთ სტალინის დედის – ეკატერინე ჯულაშვილის საფლავიც მთანმინდაზე. ამ რანგში აყვანა, მისი კანონიზაცია არ არის მხოლოდ „პადხალიმოვის“ შედეგი. აქ ვხედავ კიდევ ერთ სეკულარულ აქტს: „ღვთისმშობლის“ საფლავის, როგორც საკრალური ობიექტის შექმნას მის მშობლიურ ქართულ მიწაზე.

შემდეგომ პერიოდში, 1956 წლიდან 1987 წლამდე არის ქართული ნაციონალიზმის ჩამოყალიბების მესამე ეტაპი, სადაც ქართული ჰუმანიტარული აზროვნება – ისტორიოგრაფია, ფილოლოგია, ხელოვნებათმცოდნეობა ქართული ეროვნული ნარატივის ახალ ვარიანტს ქმნის. ეს არის სტალინისტურ პარადიგმაზე აგებული ნაციონალიზმი და მთავრდება 1987 წელს ილია ჭავჭავაძის წმინდანად კანონიზაციით. თანაც, სწორედ ჩანასახში მყოფი ეროვნული მოძრაობის ძალისხმევით. ეს არის აბსორბცია: ეკლესიას ილია ჭავჭავაძემ წაართვა მისი მედიალური ფუნქცია, საეკლესიო ენა ხალხის ენით შეცვალა, მოახდინა კოლექტიური იდენტურობის ახალი ფორმის შემოტანა მამულის სახით, დაუდო საფუძველი სეკულარიზაციას. ილია ჭავჭავაძის კანონიზაცია გენიალური ნაბიჯი იყო კათალიკოს-პატრიარქ ილია მეორისგან, რომელიც მესამე ფიგურაა ამ ტრიადაში – ილია ჭავჭავაძე-სტალინი-ილია შიოლაშვილი. ამით იკვრება წრე და ფორმდება ის რედაქცია ქართველი ერისა, რომელიც დღეს არის მოცემული. 80-იანი წლების ბოლოს კულტურული ნაციონალიზმი პოლიტიკურად ფორმდება: აკაკი ბაქრაძე და ზვიად გამსახურდია ქმნიან ქართულ მესიანისტურ ნაციონალიზმს, ხოლო ნოდარ ნათაძე ეთნოცენტრისტულს.

დათო პაიჭაძე – დიდი მადლობა. დისკუსია გახსნილია. როგორც ჩანს, ჩვენი მომხსენებლების გამოვლა უნდა მივიღოთ შესავლად იმ თემაზე სასაუბროდ, რომელიც დღეს გვაქვს წარმოდგენილი. დიდი მადლობა მათ საკითხების ვრცელი რიგის მოხაზვისათვის, თუმცა, სასურველია, სტალინიზმზე საქართველოშიც ვისაუბროთ.

ეკლესიას ილია ჭავჭავაძემ წაართვა მისი მედიალური ფუნქცია, საეკლესიო ენა ხალხის ენით შეცვალა, მოახდინა კოლექტიური იდენტურობის ახალი ფორმის შემოტანა მამულის სახით, დაუდო საფუძველი სეკულარიზაციას. ილია ჭავჭავაძის კანონიზაცია გენიალური ნაბიჯი იყო კათალიკოს-პატრიარქ ილია მეორისგან, რომელიც მესამე ფიგურაა ამ ტრიადაში – ილია ჭავჭავაძე-სტალინი-ილია შიოლაშვილი. ამით იკვრება წრე და ფორმდება ის რედაქცია ქართველი ერისა, რომელიც დღეს არის მოცემული.

ნოდარ ნათაძე, სახალხო ფრონტის თავმჯდომარე – სტალინის მიერ, პირველ რიგში საინტერესოა, როგორც დიქტატურა. დიქტატურის ძირითადი ტიპებია დესპოტი და ტირანი. ამ ტიპებს შორის რომელს აკმაყოფილებს სტალინის დიქტატურა, სად არის მისი ადგილი? მეორე პარამეტრი დიქტატურის საკითხთან დაკავშირებით – რა სიღრმემდე ჩადის იგი საზოგადოების ორგანიზმში და პიროვნების ფსიქიკაში. სტალინის დიქტატურა, ცხადია, უფრო ღრმად ჩადის, ვიდრე რომელიმე მისი წინამორბედის. ავტორხანოვის და პაიპსის წიგნებს თუ იცნობთ? უნდა იცნობდეთ, რადგან ის პროცესები, რომლებიც თქვენ აღწერეთ, მათზე კარგად არავის აქვს აღწერილი. იმ წიგნებს ვგულისხმობ, სადაც პაიპსი ლაპარაკობს იმაზე, რომ მეფის რუსეთი უკვე 90-იანი წლებისთვის იურიდიული თვალსაზრისით ჩამოყალიბებული იყო სრულ პოლიციურ სახელმწიფოდ, მაგრამ მექანიზმებს ვერ იყენებდა. იმიტომ, რომ თვითონ ბიუროკრატია, რომლის ხელშიც იყო ეს მექანიზმები, იყო ევროპეიზებული. უნდა გახსოვდეთ, რომ ბოლშევიკები ხელისუფლების სათავეში მოსვლამდე ტერორს უარყოფდნენ, როგორც მეთოდს. რომელ პროცესებსაც თქვენ იხილავთ, მათ ვერ შეიმეცნებთ ისე, თუ არ გამოიყენებთ გაგების მეთოდს; არა ახსნა, არამედ გაგება. თუ არ დადებით მოქმედი სუბიექტების პოზიციაზე და შიგნიდან არ შეეცადეთ ფსიქოლოგიურად მისი მოქმედების მოტივაციის გაგებას, არაფერი გამოვა.

დავით არაბიძე, მასწავლებელთა თავისუფალი პროფკავშირის თავმჯდომარე – სტალინის მიერ განხორციელებული ქმედებების, სტალინური რეპრესიების კანონიზაცია სხვა არაფერია, თუ არა მცდელობა, რომ დღეს, როდესაც ლიბერალიზმი ჩადის ისეთ საშინელ დანაშაულებს, როგორიც ხდება ერაყში, ავღანეთში, ბალკანეთსა და კოსოვოში, მიიჩქმალოს? რატომ საუბრობთ სტალინის დანაშაულზე და არაფერს ამბობთ გენერალ ეიზენჰაუერის საქციელზე, რომელმაც გერმანელ სამხედრო ტყვეებს სამხედრო ტყვეების სტატუსი წაართვა და ამის შედეგად ნახევარი მილიონი გერმანელი დაიღუპა?

გიორგი მაისურაძე – არ ვიცი, რატომ გგონიათ, რომ ამაზე არავინ საუბრობს. კრიტიკაც არის და რადიკალური გინებაც; როგორც ეიზენჰაუერის, ისე ალიანსის წევრების მიმართაც. საუბარია მეკკარტიზმზეც, მძაფრი კრიტიკაა რეიგანისაც. საქართველოში, შესაძლოა, არ აღწევდეს რეიგანის ეპოქის რადიკალური კრიტიკა, რომლის ხანაც ზოგიერთ ამერიკელ ავტორთან ლამის ტოტალიტარიზმთან არის გაიგივებული.

ევროპელები აღიარებენ საკუთარ დანაშაულს. გაგახსენებთ გერმანიის კანცლერის დაჩოქებას ვარშავის გეტოს მემორიალის წინ, რომლითაც მან მთელი გერმანიის სახელით მოიხადა ბოდიში გერმანელი ხალხის მიერ მე-2 მსოფლიო ომის დროს ჩადენილი დანაშაულისათვის. ჩემი აზრით, ჰიტ-

ლერის დანაშაულს და რეჟიმს ანალოგი არ აქვს. სტალინიზმი და ფაშიზმი განსხვავებული გენეალოგიის ფენომენებია. თუკი სტალინიზმი შირმად მაინც იღებს ინტერანაციონალიზმსა და უნივერსალიზმს, არაფერი მსგავსი ნაციონალ-სოციალიზმში არ ყოფილა და ყველაფერი ერთი ეთნოსის, ერთი რასის ბატონობაზე იყო აგებული.

მინდა დავუბრუნდე ბ-ნ ნოდარ ნათაძის შეკითხვას. მე პრინციპულად ვდგავარ იმ პოზიციაზე, რომ დავინყებული ილია ჭავჭავაძე 1937 წელს მისი 100 წლისთავის აღნიშვნით, უშუალოდ სტალინმა წამოწია წინ.

ლევან გიგინეიშვილი – ბ-ნმა ნოდარმა იკითხა, როგორი დიქტატურა იყო სტალინის დროს. ძალიან რთულია ამაზე საუბარი. იმპერატორს განასხვავებენ სპარსეთის მონარქისგან და ამბობენ, რომ ის კი იყო დიქტატორი, მაგრამ მაინც ჰყავდა სენატი და რომის რესპუბლიკურ ტრადიციებს სიმბოლურად მაინც ინარჩუნებდა. იმპერატორი იდეაში უნდა ყოფილიყო პირველი მოქალაქე, კანონის დამცველი და მისი პირველი აღმსრულებელი და არა კანონზე მაღლა მდგომი. ამის საპირისპიროა სპარსული მოდელი. როგორი იყო სტალინი, რთულია ამის განსაზღვრა. ის თვითონაც იყო იმ სისტემის ნაწილი, რომელიც შექმნა; ამდენად ემორჩილებოდა იმ წესებს, რასაც ეს სისტემა ითვალისწინებდა; მაგრამ ვერ ვიცით, რომ დესპოტის ელემენტები არ ჰქონია.

ნოდარ ნათაძე – ტირანია არის ისეთი დიქტატურა, რომელიც ემყარება საზოგადოებაში არსებულ რაღაც ძალთა კომბინაციას. კომბინაციის ცვლილებას დიქტატორის გადავარდნა მოჰყვება, ამიტომ, ტირანია ყოველთვის მოკლევადიანია. დესპოტია ისეთი დიქტატურაა, რომელიც საზოგადოებაში ძალების არარსებობას ემყარება. იგი მხოლოდ მმართველი ჯგუფისა და უფორმო მასის არსებობას გულისხმობს. სპარსეთი დესპოტიზმის კლასიკური ნიმუშია. ასევეა რუსეთის შემთხვევაშიც. სტალინის დიქტატურა დესპოტური იყო, მაგრამ თანამედროვე ტექნოლოგიურ დონეზე და ამიტომაც, ის საზოგადოების ორგანიზმში უფრო ღრმად იჭრებოდა, ვიდრე რომელიმე სხვა მისი წინაპარი დედამიწის ზურგზე. ეს არის მისი არსი. რატომ იყო სტალინის პროპაგანდა ყველაზე ძლიერი? იმიტომ, რომ პროპაგანდა ერთიანი იყო ყველასთვის.

გიორგი მაისურაძე – რაც შეეხება ტირანიას და დესპოტიზმს, ერთ რამეს დავამატებ. არ მესმის საკითხის ასე დაყენება. ბ-ნო ნოდარ, თქვენი თარგმნილია ქართულად ჰეგელი. რომელ დეფინიციებზე ლაპარაკობთ? ჰეგელს აქვს დესპოტია, ოლიგარქია და ოხლოკრატია, როგორც მმართველობის არათავისუფალი ფორმები. უნივერსალური განსაზღვრებები, რომლებზეც თქვენ ისაუბრეთ, არ არსებობს. არის ერთი პიროვნება, ან ერთი დისკურსი, რომელშიც რაღაც ასე განი-

საზღვრება. საბერძნეთში ტირანი სხვა რამეა, რომშიც დიქტატორი სხვა შინაარსითაა დატვირთული, ვიდრე XX საუკუნეში.

რომან ფინი, ლიტერატორი – საკითხი, რომელზედ დღეს იმართება დისკუსია, მეტისმეტად რთულია. დისკუსიის მოხსენებლებმა, როგორც თავად ბრძანეს, ამ თემაზე მუშაობა დაახლოებით ათი წლის წინ დაიწყეს. მე შემექმნა შთაბეჭდილება, რომ თქვენ არ გასცნობიხართ 30 წლის წინანდელ ლიტერატურას სტალინის თემაზე. დისიდენტები სიღრმისეულად იკვლევდნენ ამ საკითხს. დისდენტური მწერლობა ცარიელ ადგილზე არ აღმოცენებულა. მას წინ უძღოდა უზარმაზარი რუსული კულტურა, ანა ახმატოვა, ნიკოლაი ვავილოვი და სხვები. ახლა თითქოს ყველაფერი ღიაა, ხელმისაწვდომია, მაგრამ შესაბამის პასუხს თანამედროვე ლიტერატურა ვერ გვაწვდის. აი, მაგალითად, ვერ დაგეთანხმებით იმაში, რომ რასაც ჰიტლერი აკეთებდა, ამას ანალოგი არ აქვს. მოდით, მეორე მხრიდან შევხედოთ. მე ასე ვიტყოდი, რომ რასაც სტალინი აკეთებდა, იმას ჰიტლერი არ გააკეთებდა. ჩვენ ვიცით – ჰიტლერმა გაანადგურა ებრაელები, კომუნისტები, ბოშები. სტალინმა რა გააკეთა? გაანადგურა ათობით მილიონი საკუთარი მოქალაქე, დაწყებული გლეხებიდან და მუშებიდან, ყველა კლასი მოიცვა მისმა ტერორმა. რატომ აკეთებდა ამას, აი, ეს არის გასარკვევი. სტალინიზმის თემა ამოუწურავია. იმედი ვიქონიოთ, რომ მომავალში ისტორიკოსები შეეცდებიან პასუხის გაცემას შეკითხვებისთვის. დღევანდელ საქართველოზე როგორ აისახება სტალინიზმის ფესვები? ეს ძალიან რთული საკითხია. მეორე მსოფლიო ომის პარალელურად სტალინი საკუთარი ხალხის წინააღმდეგაც აწარმოებდა ფარულ ომს. რა ამოძრავებდა ამ ადამიანს, ეს არის საინტერესო.

სანდრო კაკაბაძე, რუსთავი 2“-ის ჟურნალისტი – თქვენ ილია ჭავჭავაძე ახსენეთ და ჩამონათვალი ილია მეორით დაასრულეთ. რა არის ეს, ქართველის მითოლოგიზაცია? მაინტერესებს, დღევანდელ ჩვენს პოლიტიკურ კულტურას რომ ვუყურებ, ისეთი შთაბეჭდილება მექმნება, რომ სახელმწიფო არასოდეს გვქონია. თქვენი აზრით, ქართველი ხალხი როდის შეიქმნა პირველად; ქართველობა, როგორც პროდუქტი, როდინდელია?

გიორგი მაისურაძე – გიორგი მერჩულეს ქართლად ფრიადი ქვეყანაი აღირაცხების...“ ქართველი ერის განსაზღვრებად ან თუნდაც დაბადების თარიღად გამოცხადება არასერიოზული ნათქვამია, ანტიმეცნიერებაა. ის პროცესები, რასაც ერის ჩამოყალიბება ჰქვია, გარკვეულ მომენტებთან არის დაკავშირებული; ეს არის სეკულარიზაციის შედეგი, გარკვეულ ნიშანთა ერთობლიობა, რომელიც ქმნის ხალხის ერთად თვითშეგნებას.

ივანე ჯავახიშვილის ქართველი ერის ისტორია“ იმ სქემის მიხედვითაა დაწერილი, რომელიც ევროპაში მე-19 საუკუნეში არსებობდა. ეს იყო იმ სეკულარული და ნაციონალისტური პროცესების პროდუქტი, რომელიც მე-18-19 საუკუნეების ევროპაში მიმდინარეობდა. ჯავახიშვილმა დღევანდელი ჰუმბოლდტის უნივერსიტეტი დაამთავრა და დისერტაციაც იქ დაიცვა. ამ სქემით მე-20 ან 21-ე საუკუნეებში ხელმძღვანელობა უკვე ანაქრონიზმია. რაც შეეხება ერების ჩამოყალიბებას ან ნაციონალიზმის პრობლემატიკას, ამაზე მე-20 საუკუნის ბოლოს მრავალი ახალი თეორიული ნაშრომი შეიქმნა. ქართულ ენაზე ამ თეორიების გათვალისწინებით მხოლოდ ლევან ბერძენიშვილის სტატია მახსენდება. მოკლედ რომ გავიმეორო, მამულის კონცეფცია პირველად ილია ჭავჭავაძემ ჩამოაყალიბა. მისი ეს პროექტი რა თქმა უნდა, განსხვავდება სტალინის პროექტისგან, რომლის დროსაც ქართული ნაციონალიზმის რეალური ჩამოყალიბება ხორციელდება, რომელიც ბოლოს ილია შიოლაშვილის მიერ რესაკრალიზებული ეროვნული ნარატივით მთავრდება. მალე გამოიცემა წიგნი სეკულარიზაცია“. მასში არის ჩემი და ზაალ ანდრონიკაშვილის ერთობლივი სტატია სეკულარიზაცია და მისი ბედი საქართველოში“, სადაც ჩვენი აზრი გვაქვს გამოთქმული ამ თემაზე. აქვე დავამატებ, რომ რა მოდელის დამკვიდრებასაც საქართველოს დღევანდელი ხელისუფლება და მისი თეორეტიკოსები ცდილობენ, გადმოტანილია ამერიკიდან, კერძოდ კი ამერიკული ნეოკონსერვატორიზმიდან, რომელიც ვერ იქნება ილია მეორის მართლმადიდებლური ნაციონალიზმის ალტერნატივა.

როგორ უნდა ისწავლებოდეს რელიგია სკოლაში?

მომხსენებლები:

სოზარ სუბაქიანი

თავისუფლების
ინსტიტუტი“

მამა ზაზა (თაყაიძე)

ბექა მინდიაშვილი

ჟურნალ „ზღვარის“

რედაქტორი,

არასამთავრობო

ორგანიზაცია „ალპე“,

მოღერაცია:

დავით ღარჩიაშვილი

21 აპრილი, 2004 წ.

ჩვენი საზოგადოება და სახელმწიფო, უნდა ეფუძნებოდეს დემოკრატიულ და ლიბერალურ ღირებულებებს, სადაც არ უნდა იყოს გარჩევა არც რელიგიური, არც ნაციონალური და სქესობრივი ნიშნით, რაც წარმოადგენს უმაღლეს პრინციპს, თუ ციტატას მოვიყვანთ – ს აცა არა არს ურიება, არცა წარმართება, არც ელინი და ბარბაროსი“.

დავით ღარჩიაშვილი – დღეს ჩვენ ძირითადად სახელმწიფო სკოლებზე ვისაუბრებთ. ჯერ მომხსენებლებს მოვუსმენთ, შემდეგ კი დისკუსია გაიმართება. სამწუხაროდ, დღეს ერთი მომხსენებელი გვაკლია. ბ-ნმა გრიგოლ გულიამ, წმ. გიორგის სახელობის გიმნაზიის დირექტორმა ბოლო მომენტში ვეღარ შეძლო ჩვენთან მოსვლა.

მამა ზაზა – ჩვენ რელიგიის კი არა, რელიგიის ისტორიის სწავლებაზე უნდა ვისაუბროთ. ახალმა დროებამ დასვა საკითხი, რომ ის, რაც იდევნებოდა საბჭოთა ხელისუფლების დროს, რალაც ფორმით დამკვიდრებულიყო პოსტსაბჭოური ეპოქის სკოლაში. საგანს რელიგიის ისტორია და კულტურა“ ჰქვია. ის, რომ ამ საგანს მხოლოდ საგანმანათლებლო ფუნქცია აკისრია და არა რელიგიური აღზრდა, ძალიან მნიშვნელოვანია. სამწუხაროდ, ეს მხოლოდ ფორმალურადაა, სინამდვილეში სწორედ რელიგიას ასწავლიან და თანაც ძალიან ცუდად. ეს ნამდვილად არ შედის სახელმწიფო სკოლის ფუნქციებში. მინდა ხაზი გავუსვა იმას, რომ ჩვენი საზოგადოება და სახელმწიფო, უნდა ეფუძნებოდეს დემოკრატიულ და ლიბერალურ ღირებულებებს, სადაც არ უნდა იყოს გარჩევა არც რელიგიური, არც ნაციონალური და სქესობრივი ნიშნით, რაც წარმოადგენს უმაღლეს პრინციპს, თუ ციტატას მოვიყვანთ – საცა არა არს ურიება, არცა წარმართება, არც ელინი და ბარბაროსი“... სახელმწიფო სკოლას ეს პრინციპები შენარჩუნებული უნდა ჰქონდეს. თუ ამას ვერ გავაკეთებთ, მაშინ მივიღებთ დენომინაციათა ქიშპობის ასპარეზს სკოლაში, ან თავად სკოლას, როგორც რომელიმე რელიგიური ორგანიზაციის ხელშეუხებელ საკუთრებას, რაც, რა თქმა უნდა, საზიანო იქნება. ამიტომ აუცილებლად უნდა განვსაზღვროთ, რატომ უნდა ვასწავლოთ ეს საგანი. ისიც უნდა გავარკვიოთ, თუ რა ეწოდება ამ საგანს, რელიგიის ისტორია“ თუ რელიგიათმცოდნეობა“.

რაც შეეხება რელიგიის სწავლებას, ეს კონკრეტული კონფესიური სკოლის, საკვირაო სკოლის და თავად ეკლესიის ფუნქციაა. ის გონების სფეროს კი არა, გულის სფეროს ეხება და სკოლაში სწავლება ძალიან სახიფათოა. შეცდომები შეიძლება საბედისწერო აღმოჩნდეს. გული არის სწორედ ცნობიერების ის ნაწილი, რომელსაც საქმე აქვს წმინდასთან, საკრალურთან, და ამდენად, ამ სფეროში მოღვაწეობა გაცილებით დიდ პასუხისმგებლობას ითხოვს, ვიდრე ინტელექტუალურ-რაციონალურ სფეროში. ამ სფეროების აღრევა

ძალიან მაშფოთებს. თანაც, ეს აღრევა პარანოიდულ ნიშნებსაც ატარებს. საჭიროა ჩვენი საზოგადოება დაფიქრდეს, რა ხდება სკოლაში ამ თვალსაზრისით. ჩემმა ბავშვმა, რომელიც მეოთხე კლასში სწავლობს, ასეთი რაღაც მითხრა, კლასში ოცდახუთსა დეკემბერსა“ უნდა ემღერათ, მაგრამ ზოგიერთებს უთქვამთ, რომ ეს კათოლიკური საგალობელია და ამის გამო არ იმღერებდნენ. როდესაც მასწავლებელს სულხან-საბა უხსენებია, მასზეც უთქვამთ, რომ სულხან-საბა კათოლიკე იყო და პატივს არ სცემდნენ. წარმოიდგინეთ, რასთან გვაქვს საქმე. ეს არ ყოფილა მასწავლებლის აზრი. ეს აზრი ბავშვებმა ოჯახიდან მოიტანეს. უამრავი მაგალითის მოყვანა შეიძლება. ეს ყველაფერი ძალიან კარგად უნდა გავიაზროთ, თანამედროვე სკოლა რელიგიას გვერდს ვერ აუვლის, მაგრამ იგი შესაბამისად უნდა ისწავლებოდეს. თუ როგორ და რომელი კლასიდან, ან რა ფორმით, ძალიან კომპეტენტურად არის გადასაწყვეტი. განათლების სამინისტროში წლების განმავლობაში მიშვებული იყო ეს საკითხები, სკოლებში ამ მხრივ სრული შეუსაბამობაა. რელიგიის სწავლება ეკლესიის და შესაბამისი კონფესიური სკოლის, სასულიერო გიმნაზიის ან საკვირაო სკოლის ფუნქციაა და არავითარ შემთხვევაში – სახელმწიფო სკოლის. თუ სახელმწიფოს უნდა ამ ფუნქციის დამატება, მაშინ უნდა მოემზადოს ამისთვის, იმიტომ, რომ ეს არ არის სკოლის კომპეტენცია.

ბექა მინდიაშვილი – იმ სკოლაში, სადაც მივედი რელიგიის მასწავლებლად, ჩემამდე ამ საგანს სასულიერო პირი, დიაკვანი ასწავლიდა. რელიგია და კულტურა“ იქ სავალდებულო საგნად ითვლებოდა. გაკვეთილებზე არ დაიშვებოდნენ იელოველები, ბაპტისტები და სხვა რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლები. წარმოქმნილმა პრობლემებმა აუცილებელი გახადა პედაგოგის შეცვლა, თუმცა, მას ძალიან დიდი მხარდაჭერა ჰქონდა მასწავლებლების მხრიდან, რაც, ჩემი აზრით, სიმპტომატურია. ვფიქრობ, რომ თითქმის ყველა სკოლაში, არა აქვს მნიშვნელობა, ეს სკოლა ქალაქის ცენტრში იქნება თუ გარეუბანში, ეს პრობლემები არსებობს. ყველგან არის ნიადაგი რელიგიური ექსტრემიზმისა და არამართლმადიდებლების ჩაგვრისთვის. როდესაც გავიდა დრო და მივაღწიე იმას, რომ სხვა აღმსარებლობის წარმომადგენლებიც დასწრებოდნენ გაკვეთილებს და დადგა ნიშნების დაწერის დრო, ყველას ხუთიანები ჩამოვუწერე. მაშინ მკაცრად მითხრეს, რომ იელოველებს და ბაპტისტებს ხუთიანები არ ეკუთვნოდათ, იმიტომ რომ მართლმადიდებლები არ იყვნენ. ეს ძალიან დიდი პრობლემაა და მომავალი ქსენოფობიის და რელიგიური ექსტრემიზმისა და შეუწყნარებლობის საფუძველს წარმოადგენს. ხდებოდა ისიც, რომ ბავშვებს ცემდნენ იმის გამო, რომ ისინი სხვა აღმსარებლობისანი იყვნენ. მეორე საკითხია, ვინ ასწავლის რელიგიას და კულტურას“. მართალია, ბ-ნ რევაზ თვარაძის მიერ შედგენილი სახელმძღ-

ისწავლება არა რელიგია და კულტურა, არამედ ნაციონალური იდეოლოგია, რომელსაც არც რელიგიასთან, არც კულტურასთან კავშირი არ აქვს. ისწავლება ის, თუ როგორ უნდა იყვნენ ბავშვები მონები, თუ როგორ არ უნდა აზროვნებდნენ ადამიანები და როგორ უნდა უთხრან საკუთარ თავს უარი ცხოვრებაზე, აზროვნებაზე, თავისუფლებაზე.

დღეს ჩვენში არსებული ვითარებიდან გამომდინარე, იმის გამო, რომ რელიგიის ნიადაგზე ვინმე არ დაიჩაგროს, ეს საგანი არ უნდა ისწავლებოდეს. ჩაგვრის მომენტი სრულიად უნდა იყოს გამორიცხული. ვიდრე არ მომზადდებიან კვალიფიციური კადრები, არ შეიძლება ამ საგნის სწავლება.

ვანელო ექსტრემიზმს გამოიწვია, მაგრამ, სრულყოფილი არ არის. სხვა საკითხია ის, რომ სკოლებში სწორედ ანტი-სექტანტური კურსი ისწავლება. ყველაზე იოლია იმის თქმა, რომ რაღაც სწორია, ან არასწორი, ვიღაც არის მტერი და ა.შ. თან ამ ყველაფერს აქვს ნაციონალურ-იდეოლოგიური ხასიათი. ისწავლება არა რელიგია და კულტურა, არამედ ნაციონალური იდეოლოგია, რომელსაც არც რელიგიასთან, არც კულტურასთან კავშირი არ აქვს. ისწავლება ის, თუ როგორ უნდა იყვნენ ბავშვები მონები, თუ როგორ არ უნდა აზროვნებდნენ ადამიანები და როგორ უნდა უთხრან საკუთარ თავს უარი ცხოვრებაზე, აზროვნებაზე, თავისუფლებაზე. ამას ემატება ისიც, რომ ადამიანები, რომლებიც ასწავლიან ამ საგანს, ხშირად გაუნათლებლები არიან, არ იციან რა არის რელიგია. რელიგიის განსაზღვრება ძალიან რთულია, მაგრამ ელემენტარული ცოდნაც კი არ აქვთ იმისა, რასთანაც შეხება აქვთ.

დღეს რელიგია სჯობს ამოვიღოთ სასკოლო პროგრამიდან. ჯერ სერიოზულად უნდა მოვემზადოთ მისი სწავლებისთვის და მერე ვასწავლოთ. საზოგადოდ, ეს საგანი, რა თქმა უნდა, აუცილებლად უნდა ისწავლებოდეს. ევროპული მაგალითიც ამაზე მეტყველებს. იტალიაში, მაგალითად, მღვდლები ასწავლიან საღვთო სჯულს, გერმანიაში და ინგლისშიც ისწავლება სკოლაში რელიგია. საფრანგეთში არ ისწავლება, სახელმწიფოს მხრიდან ამ საგნის სუბსიდირება არ ხდება. თუმცა, იმ ბავშვებს და მშობლებს, რომლებსაც სურთ, ისწავლებოდეს ეს საგანი – ასწავლიან. გერმანიაში რელიგიის სწავლების ასეთი გამოცდილებაა, თუ ვთქვათ, კათოლიკეები და პროტესტანტები ამ საგანს სკოლაში სწავლობენ, იუდეველები და სხვა აღმსარებლობის წარმომადგენლები ამ დროს მიდიან თავიანთ რელიგიურ ორგანიზაციებში, სადაც მათთვის გამოყოფილია მასწავლებელი, და ეს სახელმწიფოს მხრიდან ფინანსდება.

დღეს ჩვენში არსებული ვითარებიდან გამომდინარე, იმის გამო, რომ რელიგიის ნიადაგზე ვინმე არ დაიჩაგროს, ეს საგანი არ უნდა ისწავლებოდეს. ჩაგვრის მომენტი სრულიად უნდა იყოს გამორიცხული. ვიდრე არ მომზადდებიან კვალიფიციური კადრები, არ შეიძლება ამ საგნის სწავლება.

სოზარ სუბელიანი – მამა ზაზამ იმაზე ისაუბრა, თუ როგორ უნდა ისწავლებოდეს ეს საგანი, ბექამ კი თქვა, რომ რელიგია საერთოდ არ უნდა ისწავლებოდეს. აქ არ მოსულა, მაგრამ, შესაძლოა, შემოგვესწროს პარლამენტარი დავით ზურაბიშვილი, რომელიც აპირებდა საუბარს იმაზე, რომ რელიგია სკოლაში არ უნდა ისწავლებოდეს, იმიტომ, რომ წარმოუდგენლად მიაჩნია ეს საგანი არ გადაიზარდოს საღვთო სჯულის სწავლებასა და ვილაციის ჩაგვრასა და ღირსების შელახვაში. მაინც მგონია, რომ საკითხის ასე კატეგორიულად დასმა სწორი არ არის. ერთ მაგალითს გავიხსენებ, 1987 წლიდან მოყოლებული, რამდენიმე წლის განმავლობაში, მედა-

ვითნე ვიყავი და აღმოვაჩინე ერთი რამ – ის, რაც ძალიან ხშირად საბჭოთა ხელოვნებათმცოდნეობაში, ხელნაწერთა ინსტიტუტის ძველი თანამშრომლების მიერ ამა თუ იმ ფრესკაში, ან ხელნაწერში ლამის თეოლოგიურ აღმოჩენად ითვლებოდა, აღმოჩნდა, რომ რიგითი მორწმუნისთვის, რომელიც ხშირად დადის ეკლესიაში და ესწრება წირვა-ლოცვას, მედავითნისთვის, რომელსაც შეხება აქვს ამ ტექსტებთან, აბსოლუტური ჭეშმარიტებაა, „ბანალური“ შეიძლება არ იყოს კარგი სიტყვა საკრალურ ტექსტებთან მიმართებაში, ანუ, ისეთი რამ, რაზეც არ იყო საჭირო მონოგრაფიების წერა, რაც თავისთავად იყო ცხადი. ეს იმის შედეგია, რომ რელიგიის ცოდნა დაკარგული იყო. ჩვენ ვერ მოვახდენთ ამ კულტურასთან ადაპტირებას, თუ არ მოვნახეთ საშუალება, რომ აღვადგინოთ რელიგიის სწავლება, მისი ისტორია და კულტურა. ამისთვის უნდა გამოვძებნოთ რაღაც ფორმა.

გასულ თვეში, თავისუფლების ინსტიტუტის “რეგიონული კოორდინატორები იყვნენ ჩვენთან ჩამოსულები, ტრენინგებს ვუტარებდით. ერთ-ერთი ყველაზე მწვავე პრობლემა, რაც გამოიკვეთა, იყო ის, თუ როგორ მიმდინარეობს რელიგიის სწავლება სკოლებში. განსაკუთრებით მწვავეა ვითარება ამ კუთხით ქუთაისში. ვთხოვეთ ჩვენს კოორდინატორებს, რამდენიმე თვის განმავლობაში მონიტორინგი ეწარმოებინათ რეგიონებში საერთო სურათის შესაქმნელად. იყო ასეთი შემთხვევა, როდესაც ამ საგნის არამართლმადიდებელი პედაგოგი გააგდეს სკოლიდან. ეს დუშეთის რაიონში მოხდა. მაშინ განათლების სამინისტროს ეგიდით ჩავედით სოფელ ბაზალეთში მე და ნუგზარ პაპუაშვილი. იქ დაგვიდასტურეს ეს ფაქტი, თუმცა, თქვეს, რომ მასწავლებელს სკოლიდან არ გაუშვებდნენ და სხვა საგანს ჩააბრებდნენ. ჩვენ დუშეთის რაიონის გამეგებლსაც შევხვდით, რომელმაც გვითხრა, რომ მისი აზრით, სკოლაში არ უნდა იყოს ბაპტისტი მასწავლებელი. თავად სკოლაში არავის უთქვამს, რომ ეს ადამიანი თავისი რელიგიის პროპაგანდას ეწეოდა და საგანს კარგად არ ასწავლიდა. მიუხედავად ამისა, მაინც მგონია, რომ საგანი უნდა ისწავლებოდეს და სწავლებაში დიდი ადგილი უნდა ეთმობოდეს მართლმადიდებლობის ისტორიას და კულტურასაც, რათა ადამიანებს ესმოდეთ ის სიმბოლოები, რასაც ჩვენი კულტურა ეყრდნობა. ამისთვის უნდა გამოიძებნოს რაღაც ფორმა. განათლების სამინისტროს პოზიცია ძალიან მკაცრი უნდა იყოს, რომ საგნის სწავლებისას ადგილი არ ჰქონდეს დარღვევებს.

დარწმუნებული ვარ, განათლების სამინისტროზე დიდი თავდასხმებიც იქნება, ამიტომ მას საზოგადოების მხრიდან დიდი მხარდაჭერა დასჭირდება. ნაგიკითხავთ ციტატას „საპატრიარქოს უწყებანის“ ბოლო ნომრიდან, – ისინი ამბობენ, რომ სექსოლოგიას არ ასწავლიდნენ, მაგრამ ჩვენ მათი არ გვჯერა.“ – მთელი წერილი აგებულია ლანძღვასა და კრიტიკაზე. სექსოლოგიამდე საუბრამდე კი სტატიის პირველ

ნაწილში მიმოხილულია კახა ლომიასთან 24 საათში“ გამოქვეყნებული ინტერვიუ. მოყვანილია ციტატა – საქართველოს სკოლებში ბევრი არაქართველი და არაქრისტიანი სწავლობს. ჩვენ ვერავის ვაიძულებთ ამა თუ იმ რელიგიის ძალით სწავლას. ასეთი ბავშვები გაუგებრობაში ხვდებიან, როცა მთელი კლასი მამაო ჩვენოს“ კითხულობს. ფფიქრობ, ბევრად უკეთესი იქნება, თუ ბავშვებს ქრისტიანობის ისტორიას შევასწავლით. ის ყველასთვის გასაგები იქნება.“ ეს არის მინისტრის სიტყვები, რომელსაც მოსდევს საპატრიარქოს უწყებანის“ მკაცრი კომენტარები – როგორც ჩანს, განათლების სამინისტროს ურჩევნია, რომ ბავშვებმა ზოგადად, რელიგიის ისტორია ისწავლონ და არა მართლმადიდებლობა. ერთი რამ უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში, როგორც აღწერამაც დაადასტურა, მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობა მართლმადიდებელია. გარდა ამისა, მართლმადიდებლობამ უდიდესი წვლილი შეიტანა ჩვენი ხალხის ცხოვრებაში. მთელი ჩვენი კულტურა, ფსიქოლოგია, ხელოვნება, ანუ ყველაფერი ის, რაც ძვირფასი გვაქვს, ამ სარწმუნოებას ეფუძნება. ეს ფაქტი საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლშიც არის დაფიქსირებული. ამიტომ, ბუნებრივია, ადამიანებმა იცოდნენ მკვიდრი ენის, სარწმუნოების საფუძვლები, იმ სარწმუნოების, რომელმაც უდიდესი წვლილი შეიტანა ჩვენი ქვეყნის ისტორიაში. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ვინმეს ძალით ვახვედდეთ თავს ჩვენს სარწმუნოებას“. თავად ეს კომენტარიც მკაცრია. როგორც წესი, პრაქტიკაში ის გადაიზრდება ხოლმე მკაცრ იდეოლოგიურ წნეხად. თვითონ ასეთი მიდგომაც არასწორია.

ცხადია, უნდა ისწავლებოდეს რელიგიის ისტორია, მაგრამ ნეიტრალური ფორმა უნდა ჰქონდეს და არ უნდა იყოს გაიგივებული ენასთან. ის, რომ სახელმწიფო ენა უნდა ისწავლებოდეს, ბუნებრივია. ქვეყანაში ამ ადამიანებს სახელმწიფო ენის უცოდინრობის გამო თავად შეექმნებათ პრობლემები, თუმცა, ძალით სწავლება და ლიცენზიების დანესება დაუშვებლად მიმაჩნია. როცა ამ თემაზე იყო კამათი, ენის პალატა აღმოჩნდა საღ პოზიციაზე, გურამ შარაძე და მისი მომხრეები ამბობდნენ, რომ უფლებები უნდა შეგვეზღუდა იმ ადამიანებისთვის, რომლებიც ვერ ფლობდნენ სახელმწიფო ენას. ერთ-ერთ დისკუსიაში მაგალითად მოვიყვანე ბებიაჩემი, რომელმაც არ იცოდა ქართული. მთელი ცხოვრება სვანეთში გაატარა და რამდენიმე სიტყვა თუ იცოდა ქართულად. მისთვის პენსია უნდა შეეზღუდათ იმისთვის, რომ სახელმწიფო ენას ვერ ფლობდა და წერა-კითხვა არ იცოდა? ასეთი შეზღუდვა გამორიცხულია. როდესაც საუბარია სარწმუნოებაზე და მისი სწავლების საკითხი დგება სახელმწიფო ენის სწავლების დონეზე, ეს არასწორია, რადგან აბსოლუტურად სხვადასხვა რანგის მოვლენებია და ამ საკითხის ასე განხილვა არ შეიძლება. ჩემი აზრით, რელიგია უნდა ისწავლებოდეს, ამისთვის კი უნდა დაინეროს კარგი სახელმძღვანელოები..

ნელან გერმანიის მაგალითი ვახსენე, ბავარიაში იყო ასეთი შემთხვევა, როდესაც სკოლის კედლებიდან სასამართლოს გადანეწყებილებით ჩამოხსნეს ხატები და ჯვრები, რადგან ჩაითვალა, რომ ამით ილახებოდა იმ ადამიანების უფლებები, რომლებიც არ ეკუთვნოდნენ უმრავლესობის რელიგიას. ბავარიის შემთხვევაში ეს არის კათოლიციზმი. ამ ამხრივ, ჩვენი სკოლების ინტერიერიც საჭიროებს გადახედვას, რომელიც ძალიანაა გადატვირთული მართლმადიდებლური სიმბოლიკით.

შალვა ფიჩხაძე – ბ-ნ ზაზასთან მაქვს ერთი შეკითხვა, და მეორე, ალბათ, სამივე მომხსენებელს ეხება. საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას თუ აქვს საერთო აზრი შემუშავებული იმის შესახებ, როგორ უნდა ისწავლებოდეს სკოლაში ეს საგანი, ან რა მოსაზრებები არსებობს ეკლესიის წიაღში.

ასევე მაინტერესებს, რატომ ხდება, რომ რექციული და ფუნდამენტური მიდგომის მომხრეები გაცილებით მეტად სდევნიან და უპირისპირდებიან ქრისტიანობის სხვა მიმდინარეობების წარმომადგენლებს, ვიდრე სხვა აღმსარებლობების, მაგალითად, იუდაიზმისა და მაჰმადიანობის მიმდევრებს. რა არის თქვენი აზრით, ამის მიზეზი.

ავთანდილ უნგიაძე, „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი“ – მამა ზაზა, თქვენი აზრით, უნდა ისწავლებოდეს თუ არა ეს საგანი. თქვენ ბრძანეთ, რომ ამ საგანს ეკლესია უნდა ასწავლიდეს. მართლმადიდებლურ ეკლესიას გულისხმობდით?

მამა ზაზა – მე ვგულისხმობდი ეკლესიას, რომელიც ასწავლის თავის მრევლს, აწარმოებს მის რელიგიურ აღზრდას თავისი ინტერესებიდან გამომდინარე. მართლმადიდებელი ეკლესია მართლმადიდებელ მრევლს ასწავლის, კათოლიკური ეკლესია – კათოლიკე მრევლს, უბრალოდ, რელიგიური აღზრდა უნდა განვასხვავოთ რელიგიის ისტორიის ან რელიგიათმცოდნეობის სწავლებისგან. ეს სულ სხვადასხვა საგნებია. ერთი გონების სფეროს ეკუთვნის, მეორე – გულის. მათი აღრევა ძალიან სახიფათოა. პირადად მე, ერთ-ერთ სკოლაში ვასწავლი საღვთო სჯულს, ანუ რელიგიას. ეს ორი ცნება მე სინონიმად მიმაჩნია. ჩემი მოვალეობაა ის, რომ საგანი ვასწავლო. მაგრამ რელიგიის ისტორიაზე საუბარს საღვთო სჯულისგან მკვეთრად განვასხვავებ. ოფიციალურად სახელმწიფო სკოლაში საგანს ეწოდება რელიგიის ისტორია და კულტურა“, მაგრამ სამწუხაროდ, თავად მასწავლებლებიც კი ვერ ანსხვავებენ, ეს რელიგიაა თუ მისი ისტორია. ცნებების აღრევის გამო, ხშირ შემთხვევაში, გვაქვს გაუგებრობები და ღია კარის მტკრევა.

ავთანდილ უნგიაძე – მე ისეთი შთაბეჭდილება დამრჩა, რომ თქვენ ისეთ საგანზე ლაპარაკობთ, როგორიც არის გეო-

გრაფია, ისტორია და სხვა საგნები. ეს მიუღებელია. საღვთო სჯული და ეკლესია მხოლოდ ჭეშმარიტებას ასწავლის, თქვენი გამოსვლიდან მე ვერ დავინახე, რომ ეს ჭეშმარიტება მიტანილი უნდა იყოს მოსწავლეებამდე. არის სწავლების მცდელობა, თითქოს გვინდა სწავლება, მაგრამ თან ამას ჯეროვნად არ ვაკეთებთ. ჩემი აზრით, თქვენი მიდგომა არათანმიმდევრულია და ის ასეთი დარჩება კიდევ, ვინაიდან რელიგიის ქვეშ თქვენ სულ სხვა რამ გესმით, ეკლესიისგან განსხვავებით.

აქ ნახსენები იყო ექსტრემიზმი და ფუნდამენტალიზმი. მიმაჩნია, ეს თითქმის გამოწვევილი პრობლემაა, რადგან ჩვენში არასოდეს ყოფილა რელიგიური ექსტრემიზმი. და კიდევ ერთი, მოდით, ნუ ავურევთ ერთმანეთში ლიბერალიზმს ანუ შეუმწყარებლობას და კაცთმოყვარეობას. საქართველოში ექსტრემიზმი არასოდეს ყოფილა იმის გამო, რომ ჩვენ კაცთმოყვარეობი ვართ. შესაძლოა, არიან ერთეული ფიგურები, მაგრამ ეს არ ეხება მთელ ერს.

ბ-ნმა სოზარმა წაიკითხა საპატრიარქოს მოსაზრება განათლების მინისტრთან დაკავშირებით, მამა ზაზა, თქვენ, როგორც ეკლესიის წევრი, როგორ ფიქრობთ, მკაცრი იყო ეს განცხადება?

მამა ზაზა – როდესაც სკოლაში ეს საგანი დამკვიდრდა, განათლების სამინისტრო და საპატრიარქო თანამშრომლობდნენ. მონიტორინგს ვანარმოვებდით იმის გასარკვევად, როგორ ისწავლებოდა იგი სკოლაში. მართლმადიდებელი მორწმუნეების სახელით პროტესტიც იყო გამოთქმული, ეს გახლდათ ორგანიზაცია მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი“, რომელიც უჩიოდა ამ საგნის სახელმძღვანელოს ავტორს, ბ-ნ რევაზ თვარაძეს. ერთი პერიოდი ეს საგანი გააუქმეს კიდევ, როგორც არარეგისტრირებული. ასე რომ, საპატრიარქოს და მართლმადიდებელი მრევლის პოზიცია, შეიძლება ითქვას, რომ განსხვავდება კიდევ ერთმანეთისგან. ცნებების აღრევამ წარმოშვა მთელი რიგი პრობლემები. თუ ვთქვათ, სკოლაში ისწავლება ბუდიზმის ისტორია, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ვასწავლით ბუდიზმს, ეს საგანი წარმოდგენას უქმნის ადამიანებს ბუდიზმზე, მის ისტორიაზე, კულტურაზე, როგორც ცნობიერ მოვლენაზე. ხშირად ასეთი საკითხების გაშუქებისას შეცდომებს უშვებენ ჟურნალისტებიც, იმიტომ, რომ მათ არ აქვთ შესაბამისი განათლება. მათ რომ თავისია დროზე ესწავლათ რას ნიშნავს ეკლესია, კულტი და ა.შ. უკეთესი იქნებოდა. ამ ტერმინების ცოდნა აუცილებელია განათლებული და კულტურული ადამიანისათვის.

ბექა მინდიაშვილი – დირექტივის შესახებ დასმულ შეკითხვას ვუპასუხებ. დირექტივა არამართლმადიდებლების დაჩაგრის შესახებ, ალბათ, არ ყოფილა, მაგრამ ზოგადად იყო ასეთი ფონი. ეკლესიაში ახლაც ასეთი ვითარებაა. ეს ფონი მასწავლებლებისა და დირექტორების მიერაც აღიქმებოდა,

როგორც სახელმწიფო იდეოლოგია, ისევე როგორც თავის დროზე აღიქმებოდა კომუნისტური იდეოლოგია. მაშინაც ყველაფერი, რაც ანტიკომუნისტურად ითვლებოდა, მაშინვე იხშობოდა. ეს პრობლემა დღესაც არსებობს და ეს ანტირელიგიაა.

ჩვენ კი არ უნდა მივუტანოთ ბავშვებს ჭეშმარიტება, მათ უნდა მოგვითხრონ ჭეშმარიტება. თუ სახარებას ვიცნობთ. არ შეიძლება, მათ მიმართ მენტორული დამოკიდებულება გვქონდეს. ეკლესიის ფუნქცია და მოვალეობაა მისიონერობა. კატეხიზატორული სკოლები არსებობდა და დღესაც უნდა არსებობდეს საკვირაო ან კერძო კონფესიური სკოლები, ჩვენ მათზე არ ვსაუბრობთ. იქ უნდა ისწავლებოდეს საღვთო სჯულის. ჩვენ მხოლოდ საერო, სახელმწიფო სკოლებზე ვსაუბრობთ, რომლებიც სახელმწიფოს მხრიდან სუბსიდირდება და სადაც კლასების შემადგენლობა რელიგიური თვალსაზრისით ჭრელია და ამის გამო არ შეიძლება იმ სახით, როგორც დღეს ხდება, ისწავლებოდეს რელიგია. რელიგიის სწავლება ძალიან მარტივად შეიძლება გადანაწილდეს ისტორიაზე, ეთიკაზე, კულტუროლოგიაზე და სხვა სფეროებზე, რათა მან არ გამოიწვიოს ის დაპირისპირება, რომელზეც აქ იყო საუბარი.

სოზარ სუბელიანი – შეკითხვა დაისვა იმის შესახებ, რატომ არის აგრესია ქრისტიანული რელიგიების და არა იუდაიზმის ან მაჰმადიანობის მიმართ. მთლად ასე არ არის საქმე. აგრესია საკმაოდ ძლიერია ჩვენში ახლად შემოსული რელიგიების, ვთქვათ, კრიშნაიტების მიმართ. როდესაც აქტიურობდნენ და ქუჩებში ატარებდნენ გამოსვლებს, როცა იზრდებოდა მათი მრევლი, მათ მიმართ აგრესია მართლმადიდებელთა მხრიდან ძალიან ძლიერი იყო. რუსეთში არის, ჩემი აზრით, აბსურდული გამოთქმა იმის შესახებ, რომ რუსეთი არის მართლმადიდებლობის კანონიკური ტერიტორია. ეს თვალსაზრისი დღეს საქართველოშიც არის გაბატონებული. ითვლება, რომ თუ ვინმე სხვა რელიგიას ქადაგებს, ის პოტენციურად იტაცებს მართლმადიდებელთა მრევლს, მათ სულებს და ეს წინააღმდეგობას იწვევს ეკლესიის თუ ცალკეული მოძღვრების ან მორწმუნეთა ჯგუფების მხრიდან. ასევე ითქვა იმის შესახებ, რომ საქართველოში არ ყოფილა ექსტრემიზმი. უკანასკნელ წლებს თუ გადავხედავთ, ეს ნამდვილად არ არის ასე. ექსტრემიზმი არის და თან ძალიან ძლიერიც. არის განსხვავებული აზრის მიუღებლობა და ეს არ ეხება მხოლოდ გამოგონილ ფიგურებს. მართლმადიდებელი ეკლესიის წიაღში მყოფი მღვდლები და მათი მრევლიც ძალიან ხშირად ავლენენ აგრესიას.

აქ ითქვა, რომ საღვთო სჯული ასწავლის ჭეშმარიტებას და ჭეშმარიტების სწავლებაა ჩვენი მიზანი. საღვთო სჯულის სწავლების ადგილი არის ეკლესია და არა სკოლა. სკოლის დანიშნულება არ არის ჭეშმარიტების სწავლება, მან ბავშვებს განათლება და უნარ-ჩვევები უნდა მისცეს, ეს არ არის ადგილი, სადაც შეიძლება ჭეშმარიტება ასწავლო.

ნიკოლოზ დარსალაძე – ჩემი შვილიც სწავლობს სკოლაში და თქვენს მიერ მოყვანილი მაგალითები გოგონების თავსაფრით სიარულისა და ბავშვების რელიგიის ნიადაგზე ცემის შესახებ, მოგონილი მგონია. საქართველოს მთელი ისტორია მართლმადიდებლობისთვის ბრძოლაა. ვეთანხმებით, ისტორიას თუ ვასწავლით ბავშვს სათანადო დონეზე, ეს პრობლემა გადაიჭრება. აქ იძულებაზე არ არის ლაპარაკი, რომელი მართლმადიდებელი მოძღვარი გინახავთ, ამბობდეს, რომ იძულებით უნდა გახდეს ვინმე მართლმადიდებელი.

ბ-ნმა შალვა ფიჩხაძემ იკითხა, თუ რატომ არ არის აგრესია იუდაიზმისა და საერთოდ, არაქრისტიანული რელიგიების მიმართ. ისინი თავისთვის არიან. აგრესიის მიზეზი თავდაცვაა, გამოდის, რომ მართლმადიდებლები თავს იცავენ. ბასილი მკალავიშვილის და მისი მსგავსი ფიგურებისგან შეიქმნა აგრესიული მართლმადიდებელი ხალხის სურათი, ეს არის უბედურება. ამაზე საგანგებოდ მუშაობდნენ. ამაზე მუშაობს მთელი გლობალური მსოფლიო.

სოზარ სუბელიანი – არის თუ არა დევნა სხვა კონფესიების მიმართ, ამაზე ცალსახა პასუხი არსებობს, სამწუხაროდ – არის. ეს ნაკლებად შეეხება მუსლიმებს, იმიტომ, რომ არავინ მიიჩნევს, რომ შესაძლოა, ვინმეს მრევლი წაართვან. რაც შეეხება იუდაიზმს, ისიც ერთი ეთნიკური ჯგუფის რელიგიაა, თუმცა იუდაიზმის მიმართ მართლმადიდებლებში აგრესია არსებობს, ყველამ ჩაიხედოს საკუთარ გულში. რაც შეეხება სხვა ეკლესიებს, გორში კათოლიკურ ეკლესიაში მართლმადიდებელი ეპისკოპოსია. ბათუმში, ქუთაისშიც ითხოვენ გადაცეთ თავიანთი კუთვნილი ეკლესია ან ახლის აშენების ნება დართონ, თუმცა, ამის უფლება წინა ხელისუფლებას კათოლიკეებისთვის არ მიუცია.

ზურაბ კიკნაძე, პროფესორი – მამა ზაზამ ბრძანა, რომ რელიგია არის გულის საქმე, ინტიმური საქმე და კითხვა, რა კონფესიას წარმოადგენ, რა გნამს, უხერხულია და არ შეიძლება – უტაქტობაა. ვეთანხმები მამა ზაზას, რელიგია რწმენის საქმეა, მაგრამ რელიგია ცოდნის სფეროცაა, რომელიც შეიძლება ისწავლებოდეს. მინდოდა კითხვა დამესვა, როდესაც ვამბობთ, რომ რელიგიის მასწავლებელი იშვიათია და ამიტომ რელიგია არ უნდა ისწავლებოდეს, ვიდრე საამისოდ არ მომზადდებიან მასწავლებლები, საინტერესოა, ვინ უნდა მოამზადოს ეს ხალხი?

რა ვუყვით ისტორიას, იქაც ხომ არის რელიგიური მომენტები. პირდაპირ ვიტყვი, რელიგია და კონფესიები იყო ისტორიის წარმმართველი და დღესაც წარმართავს, შეიძლება ფარულად, მაგრამ ასეა. ჯვაროსანთა ლაშქრობებმა ძირფესვიანად შეცვალა მთელი მსოფლიო.

მინდა გაიმიჯნოს ორი რამ – სახელმწიფოსა და ეკლესიის გამიჯვნა პირველ რიგში თავად ეკლესიისთვის არის სასარ-

გებლო. იმპერატორ იუსტინიანეს დროს ეს ერთგვარი სიმფონია იყო. ეკლესიას აქვს თავისი ფუნქციები და ის ღვთისგან მოდის, ღვთისგან მოდის საერო ხელისუფლებაც. მათ თანთან ფუნქციები აქვთ და ჰარმონიულად თანაცხოვრობდნენ. ეს არის, ცხადია, იდეალი.

ჯერ უნდა გადავწყვიტოთ, რა არის საერთო საგანმანათლებლო სკოლა. არსებობს დანყებითი სკოლა, სადაც აღზრდაა პრიორიტეტული, ამას მოსდევს საერთო საგანმანათლებლო სკოლა, სადაც ბავშვს უკვე ცოდნა უნდა მივანოდოთ. რა თქმა უნდა, საღვთო სჯულის სწავლება შეიძლება, მაგრამ ამას თავისი ატმოსფერო სჭირდება. ეკლესიას აქვს თავისი სკოლები. რუსეთში პეტრე დიდის რეფორმებამდე, საღვთო სჯული მონასტრებში ისწავლებოდა. საღვთო სჯულის სკოლებში შეტანამ, ჩვენ ვიცით, რა გამოიწვია საზოგადოებაში. რევოლუცია, რომელიც 1917 წელს მოხდა, იმის გამო იყო, რომ საღვთო სჯული ისწავლებოდა სკოლებში. მოხდა ეკლესიის დისკრედიტაცია რუსეთშიც და საქართველოშიც. მოდით, ნუ გავიმეორებთ ამას, ნუ გადავიტანთ ეკლესიის პრეროგატივას სკოლაში და ნუ დავინწყებთ იქ საღვთო სჯულის სწავლებას. ძნელია ამის გაკეთება. სკოლაში უნდა ისწავლებოდეს საერო საგანი რელიგიის ისტორია“, რომ ბავშვს ჰქონდეს წარმოდგენა, რა არის რელიგია, იცოდეს, რომ ის არის ისტორიის მამოძრავებელი. ცალკე საკითხია, როდის შეიძლება დავანყებინოთ ბავშვს რელიგიური ელემენტების სწავლება. ეს აკნიდანაც შეიძლება, ყოველთვის შეიძლება, რადგან ეკლესიას თავისი დოგმატური და მისტიური სფეროს გარდა აქვს ზნეობრივი მხარეც, რაც შეიძლება ითქვას, რომ პირველადია ბავშვისთვის. 10-12 წლის ასაკამდე ბავშვებს რელიგია ზნეობრივ დონეზე უნდა მიეწოდოს, ქრისტეს იგავებით. ბავშვი უფრო მეტს ხვდება, ვიდრე ჩვენ. ამ საგანში ნიშანი არც უნდა იწერებოდეს. იელოველი, თუ მოინდომებს, დაესწროს ასეთ გაკვეთილებს, ისწავლოს, მოისმინოს და შეიძლება, მოიქცეს კიდევ. ყოველდღიურ ლოცვებშიც ხომ მოვიხსენიებთ მართალი გზიდან აცდენილებს.

უმტკივნეულოდ შეიძლება რელიგიური ელემენტების შეტანა სკოლაში. საბავშვო ბაღიდანაც შეიძლება კეთილი ცხოვრების, პატიოსნების და უანგარობის სწავლება. ბავშვს ეს სჭირდება და არა – დიოფიზოტობისა და მონოფიზიტობის განხილვა. არის მაღალი კლასები. ამ დროს ბავშვი უკვე მომწიფებულია და მას უკვე შეუძლია ყველაფრის მიღება. ზოგს აქვს სურვილი, ათეისტი იყოს და არ უნდა დავაძალოთ რელიგია. ზოგადქრისტიანული ღირებულებები შეიძლება ვასწავლოთ მაღალ კლასებში. შემოიღია, მაგალითი მოგიყვანოთ, საპატრიარქოსთან ვთანამშრომლობდით, მამა ზაზაც ჩვენთან ერთად იყო, გია მურღულიაც. დაიწერა რელიგიების ისტორიის პროგრამა. ქრისტიანობას ცენტრალური ადგილი ეკავა. იყო საუბარი ბუდიზმზეც, სხვა კონფესიებზეც. ამ მუშაობაში პრესვიტერი მამა გიორგიც მონაწილეობდა და

10-12 წლის ასაკამდე ბავშვებს რელიგია ზნეობრივ დონეზე უნდა მიეწოდოს, ქრისტეს იგავებით. ბავშვი უფრო მეტს ხვდება, ვიდრე ჩვენ. ამ საგანში ნიშანი არც უნდა იწერებოდეს.

მან შენიშვნაც კი მოგვცა, რატომ არ იყო საუბარი ბუდიზმზე უფრო ვრცლად. მე ვუპასუხე, რომ განსაზღვრული იყო საათები და ბუდიზმისთვის საათების გაზრდა ქრისტიანობის საათების შემცირებას გამოიწვევდა. როდესაც მეათე კლასში ასწავლი რელიგიის ისტორიას, როდესაც განმეცდებულ აქვთ რწმენა, საშიში აღარ არის. სწავლება და სწავლა არის მონოდება, ცოდნის მიღება სხვა საკითხია. რწმენა სხვა არის, ცოდნა – სხვა. ელემენტარული ცოდნა ყველას უნდა გვექონდეს, რომ არ გაგვიკვირდეს, პირველად რატომ ინერენ, ან განსხვავებულად რატომ ინერენ. ყველა კონფესია უნდა ვიცოდეთ, რას წარმოადგენს. უმაღლესი მათემატიკა ყველამ არ იცის, მაგრამ მათემატიკის ელემენტებს ყველანი ესწავლობთ. ჩემი აზრით, ჩვენი საზოგადოება ახლა მაჭრის მდგომარეობაშია. აქ დასმული შეკითხვებიც ამას მოწმობს.

სტუდენტი – სოზარისგან განსხვავებული პოზიცია მექნება. ჩემი აზრით, პრობლემა წიგნში კი არ არის, არამედ იმ კადრებში, ვინც უნდა ასწავლოს სკოლაში ეს საგანი. მე ვიცი, რომ უნივერსიტეტის თეოლოგიის კათედრა ამისთვის მზად არ არის. სკოლებში ამ საგანის ისტორიის და ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლები ასწავლიან და თუ როგორ, თქვენც კარგად იცით. მაინტერესებს თქვენი აზრი, რამდენად მიზანშეწონილად მიგაჩნიათ, სასულიერო აკადემიის სტუდენტებმა ასწავლონ ეს საგანი. როგორ უნდა გადაიჭრას ეს პრობლემა?

ბექამინდიაშვილი – რელიგიის ნაცვლად ჩვენთან ფსევდომართლმადიდებლური იდეოლოგია ისწავლება. ჩემი აზრით, ძალიან მნიშვნელოვანი საკითხია – არ შეიძლება სახელმწიფო ქადაგებდეს რელიგიას, ვინაიდან, მაშინ მაცხოვარი მოვიდოდა რომის იმპერატორად და არ დაიბადებოდა ხუროს ოჯახში. სახელმწიფო არ უნდა ქადაგებდეს არც ერთ რელიგიას. ის, რომ რელიგიის კულტუროლოგიური, ისტორიული, ეთიკური და ესთეტიკური მხარე აქვს, საკამათო არ არის და ბინებრივია, უნდა ისწავლებოდეს, მაგრამ ეს არ იქნება რელიგია, ეს იქნება სხვა საგანი. გიყვარდეს მტერი შენი“, ამის სწავლება, უფრო ეთიკაა და არა რელიგია. ის, რომ სვეტიცხოველი მშვენიერია, ესთეტიკის სფეროა. ის, რომ გრიგოლ ხანძთელი“ დიდებული ძეგლია, ლიტერატურაა და ა.შ. რელიგია, ამ სიტყვის პირდაპირი გაგებით, უნდა ისწავლებოდეს, მაგრამ ახლა არა, როგორც უკვე მოგახსენეთ.

სოზარ სუბელიანი – ბექამ თქვა, – სვეტიცხოველი რომ მშვენიარია, ეს ესთეტიკის სფეროა, მაგრამ როდესაც შევდივართ სვეტიცხოველში ან სხვა რომელიმე ტაძარში და იქ ვხედავთ ფრესკებზე გამოსახულ ლომს, არწივს, კარგი იქნება, გვესმოდეს, რა დევს ამ სიმბოლოების მიღმა, ვიცოდეთ, რომ მახარებლებია. კულტურა ჩვენგან გაუცხოებული დარჩება,

თუ რაღაც დონეზე მაინც არ ვასწავლით ამ საგანს. ამიტომ, კიდევ ერთხელ ვამბობ, რომ ეს საგანი უნდა ისწავლებოდეს, ოღონდ ისე, რომ მან ხელი შეუწყოს არა გაუცხოებას სხვადასხვა კონფესიის ადამიანებს შორის, არამედ პირიქით, მათ ურთიერთდაახლოებას. ასეთია ჩემი პოზიცია. ამისთვის კი, უფრო მცირე დოზით, მაგრამ უნდა ისწავლებოდეს სხვა რელიგიების სიმბოლიკაც. ამ საგნის სწავლებამ დიალოგის კულტურა უნდა შემოიტანოს.

რელიგიური უმცირესობები: უხილავი აბრასია, თუ დავინახავ და გულგრილობა?

მომსენებლები:

ბექა მინდიაშვილი

სახალხო დამცველთან
არსებული
ტოლერანტობის
ცენტრის მთავარი
ექსპერტი

სერგო რატიანი

ფილოსოფოსი,
ილია ჭავჭავაძის
სახ. სახელმწიფო
უნივერსიტეტის
ასოცირებული
პროფესორი

მალხაზ სონულაშვილი

ევანგელურ-ბაპტისტური
ეკლესიის ეპისკოპოსი

მოღერაცია

დავით პაიჭაძე

21 მარტი 2007 წ.

დავით პაიჭაძე – დღეს ჩვენ რელიგიურ უმცირესობათა პრობლემებზე ვისაუბრებთ. ეს თემა ახლობელია მოდერატიზმისთვისაც, რადგან როგორც ჟურნალისტი, ხშირად ვეხებოდით მას. პროტესტი იმ პერიოდში სამოქალაქო საზოგადოების ერთ ჯგუფში გამოხატული უკმაყოფილებით შემოიფარგლებოდა. ეს იყო და ეს. მერე შეიცვალა ხელისუფლება და რელიგიური ექსტრემისტების ერთი ნაწილი ციხეში აღმოჩნდა, ხოლო მეორე ნაწილის აქტიურობის შესახებ ფართო საზოგადოებას ახლა არაფერი ესმის. იმის თქმა მინდა, რომ ამ თემატიკას ჟურნალისტების ყურადღება მოაკლდა.

როგორ ცხოვრობენ ახლა რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლები, როგორ ეკიდებიან მათ? არის თუ არა დისკრიმინაცია მათ წინააღმდეგ – საზოგადოების დამოკიდებულებას ამ საკითხებისადმი, ალბათ – გულგრილი. ჩვენს დღევანდელ დისკუსიასაც სათაურად შევუწიეთ **რელიგიური უმცირესობები: უხილავი აბრასია თუ დავინახავ და გულგრილობა?**

მაგრამ, შესაძლოა საქმე სრულიად განსხვავებულ დეფინიციასთან გვექონდეს, თუმცა, ტოლერანტობის რიგი მკვლევრები ამბობენ, რომ გულგრილობაც ტოლერანტობის ერთი ფორმა გახლავთ. არა აქვს მნიშვნელობა, ის ვის მიმართ იქნება გამოხატული, თუ არ ერჩი და გულგრილი ხარ, ეს ნიშნავს იმას, რომ შენ იწყნარებ მას და ცხოვრობ მის გვერდით.

ამ საკითხს დღევანდელ დისკუსიაზე, გვინდა, რამდენიმე მხრიდან შევხედოთ. დისკუსიის ძირითადი მომსენებლები იქნებიან – ბ-ნი **სერგო რატიანი**, როგორც აკადემიური წრეების წარმომადგენელი, ფილოსოფოსი, ილია ჭავჭავაძის სახ. უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი. ცოტა ხნის წინ გამოიცა ქართული საზოგადოების ღირებულებითი კვლევის შეჯამება. ბ-ნი სერგო ამ კვლევის შედეგებზე და კიდევ ერთი ახალი კვლევის შედეგებზე ისაუბრებს; ბ-ნი **ბექა მინდიაშვილი**, სახალხო დაცველის აპარატთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრის მთავარი ექსპერტი. მას ყოველდღიური შეხება აქვს რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლებთან და კარგად იცნობს მათ პრობლემებს; ბ-ნი **მალხაზ სონულაშვილი**, ევანგელისტურ-ბაპტისტური ეკლესიის ეპისკოპოსი საქართველოში.

მალხაზ სონულაშვილი – ვითარება იმასთან შედარებით, რაც ადრე იყო, ძალიან შეიცვალა. ადარც წიგნებს წვავენ ქუჩაში, მაგრამ იმასთან შედარებით, რაც უნდა იყოს, შთამ-

ბეჭდავი არ არის. რამდენიმე პოსტულატზე შეიძლება ვისაუბროთ. აქამდე რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლებს ფიზიკურ და ვერბალურ შეურაცხყოფას აყენებდნენ. მსგავს მოვლენებს ახლა ადგილი აღარ აქვს, ადგილი აქვს უხილავ აგრესიას. მაგრამ, მგონი, ეს აგრესია უხილავი სულაც არაა, რადგან ამას კარგად ხედავენ არა მარტო ჩვენი ეკლესიის, არამედ სხვა რელიგიებისა და ორგანიზაციების წარმომადგენლებიც. ვხედავთ – თუკი აქამდე ხდებოდა მათი შეურაცხყოფა და განაპირება, ახლა მათი ერთგვარ გეტოში მომწყვდევა ხდება. დამოკიდებულება ასეთია – ჩვენ ყველაფერი გავაკეთეთ იმისათვის, რომ თქვენთვის თავში აღარ ერტყათ, იყავით მშვიდად და ცხვირი აღარ გამოყოთ ამ გეტოდან. მონაწილეობა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში რელიგიური უმცირესობებისთვის ფაქტობრივად შეუძლებელია. საინტერესოა, რელიგიური უმცირესობების დიდი ნაწილი, ძირითადად ქრისტიანული, პროტესტანტული და ევანგელური, ზოგჯერ კათოლიკური ეკლესიის წევრები, ხშირად სამსახურში იძულებულნი არიან დამალონ თავიანთი რელიგიური კუთვნილება. ეს, ვფიქრობ, კიდევ ერთი სამარცხვინო მოვლენაა.

სკოლაში ხილული დევნა ხდება როგორც ლუთერანული, ბაპტისტურ-ევანგელური და კათოლიკე ბავშვებისა, ასევე მასწავლებლებისაც. გაცნობებთ ამბავს, რომელიც რამდენიმე დღის წინ გადახდა ერთ-ერთი სკოლის გეოგრაფიის ბაპტისტ მასწავლებელს. ადგილობრივ ეპარქიას სკოლაში ჰყავს მეთვალთვალები, რომლებმაც უნდა გააკონტროლონ, ხომ არ ახდენს ეს მასწავლებელი პროზელიტიზმს. ეს უხეში ჩარევა სახელმწიფო ინსტიტუციის ცხოვრებასა და საქმიანობაში, და არ არის პირველი შემთხვევა. ამ მასწავლებელს ადგილობრივმა მღვდელმა დაკითხვაც მოუწყო. გარდა ამისა, არის ბევრი დეტალი, რომელიც რელიგიურ უმცირესობებს აიძულებს თავი მოიაზრონ, როგორც საზოგადოების მეორეხარისხოვანმა ნაწილმა.

თუკი რელიგიურ უმცირესობას ეთნიკური უმცირესობაც ერთვის, ამ საზოგადოებაში კიდევ უფრო იზოლირებულად და დამცირებულად გრძნობენ თავს. თუკი გაგრძელდება ამ ხალხის იზოლაციაში, გეტოში ყოფნა და შევიწროვება, ეს ჩვენი ქვეყნის ინტეგრაციას ხელს არ შეუწყობს და ამას ექნება თავისი გამოვლინებები. საჭიროა გამოჩნდეს, რომ ხელისუფლებისათვის ყველა აღმსარებლობის ადამიანი თანასწორია. ეს ეგალიტარიანული დამოკიდებულება ჯერჯერობით არ ჩანს. ჩვენი ხელისუფლება ბიზანტიური ხელისუფლებასავით იქცევა და გამოხატავს ბიზანტიურ პათოსს, სადაც არსებობს ერთი სახელმწიფო რელიგია და დანარჩენ რელიგიებს, უბრალოდ, იტანენ. კონსტიტუციის მიხედვით, გაუგებარია, რატომ ხდება ასე. ამ საკითხს, რა თქმა უნდა, სჭირდება ყურადღების მიქცევა.

აქ ითქვა, რომ რელიგიურ უმცირესობებს მოაკლდა ჟურნალისტების ყურადღება, არადა, ეს ყურადღება არასდროს

აქამდე რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლებს ფიზიკურ და ვერბალურ შეურაცხყოფას აყენებდნენ. მსგავს მოვლენებს ახლა ადგილი აღარ აქვს, ადგილი აქვს უხილავ აგრესიას. მაგრამ, მგონი, ეს აგრესია უხილავი სულაც არაა, რადგან ამას კარგად ხედავენ არა მარტო ჩვენი ეკლესიის, არამედ სხვა რელიგიებისა და ორგანიზაციების წარმომადგენლებიც. ვხედავთ – თუკი აქამდე ხდებოდა მათი შეურაცხყოფა და განაპირება, ახლა მათი ერთგვარ გეტოში მომწყვდევა ხდება.

ჰქონიათ, არც საბჭოთა, არც ზვიად გამსახურდიას პერიოდში და არც მის შემდეგ. რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელთა ნიუსს“ არც საზოგადოებრივს, არც პოლიტიკური და რელიგიური შინაარსისას, ქართველი ჟურნალისტებისთვის ფასი არ აქვს.

დავით პაიჭაძე – ბ-ნი მალხაზის გამოსვლა რამდენიმე შეკითხვას ბადებს. თუ დავაკვირდებით ჩვენი ხელისუფლების წარმომადგენელთა საუბარს, ვერ დასწამებ მათ დისკრიმინაციულ დისკურსს ეთნიკური ნიშნით. შეიძლება, ვარდების რევოლუციამდელ პერიოდში ეს დისკურსი მეტნაკლებად გამოკვეთილი იყო, პრეზიდენტ შევარდნაძესაც კი დაცდენია ერთი-ორი სიტყვა, მაგალითად, სომხების მისამართით. დღევანდელ ხელისუფლებაში კი, ეს არ ხდება.. ბ-ნი მალხაზის ეს დაკვირვება, რომ რელიგიური განსხვავებებისადმი არათანაბარი დამოკიდებულება შენარჩუნებულია, ვფიქრობ, შესაძლოა, იქცეს დისკუსიის საგნად.

ბექა მინდიაშვილი – გაგაცნობთ ერთ შემთხვევას – 16 ნოემბერს, ტოლერანტობის დღესთან დაკავშირებით, იმ დინამიკის წარმოსაჩენად, რაც რევოლუციის შემდეგ შეინიშნება – როგორც პოზიტიური, ისე ნეგატიური, თუმცა, პოზიტივმა, განსაკუთრებით რელიგიურ ნიადაგზე მომხდარი ძალადობის კუთხით, გადაწონა ნეგატიური – სახალხო დამცველის ოფისში არსებულ ტოლერანტობის ცენტრში ბრიფინგი გაუმართეთ. ნეგატიური დინამიკა არსებობდა მანამდეც და ის სტრუქტურული თუ სისტემური პრობლემები დარჩა დღესაც. მაგრამ არსობრივად ახალ პრობლემებს ადგილი არ ჰქონია. თუ 2001 წლიდან 2004 წლის ჩათვლით, რელიგიურ ნიადაგზე მომხდარი 800-მდე ფაქტია დაფიქსირებული. მას შემდეგ, რაც სახელმწიფომ თავისი დამოკიდებულება მკაფიოდ გამოხატა რელიგიური ძალადობის მიმართ, შეიძლება გადაჭარბებული ძალითაც კი მოხდა ბასილ მაკალავიშვილის და დანაშაულებრივი ჯგუფის დაკავება, მას შემდეგ 2005 წლის პირველ ნახევრამდე რელიგიურ ძალადობას ადგილი აღარ ჰქონია; ყოველ შემთხვევაში, ჩვენთვის ასეთი ფაქტები ცნობილი არ ყოფილა. სახალხო დამცველის ოფისში ასეთი ტიპის განცხადება აღარ შემოსულა. 2005 წლის შემდეგ ნელნელა იწყება ამ დანაშაულის შემთხვევები. თუმცა 2005 წლის მეორე ნახევრიდან დღემდე, ამ ხასიათის დანაშაულზე სახალხო დამცველის ოფისში სულ 55 განცხადებაა შემოსული. ეს არ გვაძლევს იმის უფლებას, რომ გულ-ხელი დავიკრიფოთ და მშვიდად ვიყოთ, არის ძალიან სერიოზული ძალადობის ფაქტები და მათ შესახებ შემდეგ ვისაუბრებ.

16 ნოემბერს, ღამის 11 საათზე დამიკავშირდა იეჰოვას მოწმე და რუსთავში მშენებარე იეჰოვას მოწმეთა დარბაზზე განხორციელებული სასტიკი დარბევის შესახებ მაუწყა. ამ ტიპის ქმედებები ისევ არსებობს, თუმცა, ძალიან მნიშვნელო-

ვანია, რომ სახელმწიფო რელიგიურ ძალადობას, განსაკუთრებით, ბოლო ერთი წლის განმავლობაში, ადეკვატურად ეკიდება, ანუ სამართალდამცველი უწყებები ცდილობენ რეაგირებას. ამ ტიპის დანაშაული ხშირად დაკავშირებულია რომელიმე რელიგიური გაერთიანების მხრიდან თავისი მრწამსის ღიად ქადაგებასთან, რაც ძირითადად იეჰოვას მოწმეებისათვის არის დამახასიათებელი, და კონსტიტუციური საქმიანობაა მათი მხრიდან. ამ დროს ხდება დაპირისპირება. მათ შეურაცხყოფენ როგორც სიტყვიერად, ისე ფიზიკურად, ხშირ შემთხვევაში. და რაც მთავარია, ზოგჯერ ამ ტიპის კონფლიქტი სისტემურ ხასიათს იღებს. მაგალითად, რუსთავში ბოლო ერთი წლის განმავლობაში 8 სხვადასხვა ასეთი ტიპის შემთხვევა დაფიქსირდა, რუსთავში არსებობდა ექსტრემიზმით გამორჩეული ორგანიზაცია „ჯვარი“. მისი ლიდერი ამჯერად სისხლის სამართლებრივ დევნაში იმყოფება და ახლა მიმალულია. რუსთავში იეჰოვას მოწმეების ოფისის მშენებლობასაც ორგანიზებული წინააღმდეგობა შეხვდა. მოახერხეს დაერაზმათ სკოლის პედაგოგები, ოფისის წინააღმდეგ მიმართულ აქციებში ბავშვებიც მონაწილეობდნენ. ისინი ქვებს ისროდნენ და შლიდნენ პლაკატებს წარწერებით – „დატოვეთ საქართველო“, „თქვენ ხართ ერის მოღალატეები“. რაც მთავარია, ამ ქმედებებს მედიაშიც კარგად აუბა მხარი. რუსთავი 2“-ის ერთ-ერთ საინფორმაციო გამოშვებაში გასულ აბსოლუტურად დაუბალანსებელ სიუჟეტში ჩანერილი 6 რესპოდენტიდან მხოლოდ ერთი იყო იეჰოვას მოწმე, დანარჩენები იეჰოვას მოწმეთა მიმართ უკიდურეს ნეგატიურ დამოკიდებულებას გამოხატავდნენ, ერთ-ერთი სასულიერო პირი კი ამ სიუჟეტით პირდაპირ მოუწოდებდა საზოგადოებას ამ სენის წინააღმდეგ ყველა საშუალებით ბრძოლისაკენ. ეს მოხდა 2006 წლის 2 ნოემბერს, ათი დღის შემდეგ მართლაც არბევნ ამ ოფისს. აქ არის ძალადობის სტრუქტურა. ერთი მხრივ, მასში ჩართულია ეკლესია, და ჩემი აზრით, მართლმადიდებლური ეკლესიის პოზიცია დღესდღეობით, სამწუხაროდ, რელიგიური შეუწყნარებლობის აკუმულატორია.

ნეგატიური დამოკიდებულება არა მარტო ე.წ. ახალი რელიგიური გაერთიანებების, არამედ ყველა რელიგიური გაერთიანების მიმართ, ეკლესიის დეკლარირებული პოზიციაა. ეკლესიამ 1997 წელს დატოვა ეკლესიათა მსოფლიო საბჭო და უარი განაცხადა ყოველგვარ დიალოგზე განსხვავებულ რელიგიურ გაერთიანებასთან, შემდეგაც ხშირად გაისმოდა შეუწყნარებლობისა და ძალადობის შემცველი მოწოდებები მაღალი იერარქიის სასულიერო პირების მხრიდან. თუმცა, ამ ბოლო დროს, შეიძლება ითქვას, ძალადობის შემცველ მოწოდებებს ადგილი აღარ აქვს, მაგრამ ფაქტი, რომ ეკლესია უკიდურესად ნეგატიურ დამოკიდებულებას ავლენს განსაკუთრებით ახალი რელიგიური გაერთიანებების მიმართ, სახეზეა. ამას მხარს უბამს მედია, სკოლა – ბუნებრივია, ისინი ცდილობენ საზოგადოების აყოლიებას. ექსტრემისტული პო-

ზიციების გამომხატველი ორგანიზაციები, თავის მხრივ, ცდილობენ საზოგადოების ორგანიზებას. ამას უკვე ბუნებრივად მოჰყვება ძალადობის ფაქტი, მაგალითად ის, რაც რუსთავეში მოხდა.

ოფისს ლამის 11 საათზე დაესხნენ თავს. დარაჯს აიძულებდნენ გადაესახა პირფარეზი, უარეყო თავისი მრწამსი. ადგილზე მისული სამართალდამცველები ხშირად იბნევიან. არ იციან როგორ იმოქმედონ. დარაჯი მიუთითებდა პოლიციას 200 მეტრის რადიუსში მდგარ დამრბევებზე, მაგრამ პოლიცია არ რეაგირებდა. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ჩვენ დავეუკავშირდით უფრო მაღალი რანგის სამართალდამცველებს, ზუსტად ერთ საათში დარბევის მონაწილე ოთხი პირი დააკავეს. ნება ზოგადად არსებობს, მაგრამ საშუალო და დაბალი რგოლის თანამშრომლები დისკომფორტს განიცდიან ასეთი ტიპის დანაშაულისთვის პასუხის გაცემისას.

ერთი ასეთი შემთხვევა წინასაახალწლოდ მოხდა. იეჰოვას მონმეები თბილისში ავრცელებდნენ თავიანთ ლიტერატურას. მათ გააჩერეს ადამიანი, რომელმაც ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა. პოლიციაში საშველად მისულებს იქ იგივე პირი დახვდათ და იქაც განმეორდა შეურაცხყოფა. აღმოჩნდა, რომ ეს პირი თავად იყო ყოფილი პოლიციელი. ამ შემთხვევაშიც, მხოლოდ ჩვენი ჩარევის შემდეგ აღიძრა სისხლის სამართლებრივი დევნა ამ პირის მიმართ. სავარაუდოდ, ალბათ, მასაც დააკავებენ. საშუალო და დაბალ რგოლში ნამდვილად არსებობს რეაგირების პრობლემა.

ჩვენს საზოგადოებაში მყარად გამჯდარი პრობლემებია, რაც, უპირველესად საზოგადოების რელიგიური გაერთიანებების მიმართ დამოკიდებულებაში გამოიხატება. გამოვყოფებრაულ თემს, რომლის მიმართაც ასეთი დამოკიდებულება არ შეიმჩნევა. დანარჩენი ყველა სხვა რელიგიური გაერთიანების მიმართ, მათ შორის, მუსლიმების მიმართაც, საზოგადოების დამოკიდებულება მკვეთრად ნეგატიურია და ეს განსაკუთრებით ახალ რელიგიურ გაერთიანებებს ეხება. სურათი ძალიან კარგად აისახება ბექდურ მედიაში.

ჩავატარეთ კვლევა მედიაში რელიგიური სტერეოტიპების, ნეგატიური სტერეოტიპების გამოსავლენად. პრობლემა ისიც, რომ არ არსებობს თანასწორი სამართლებრივი ბაზა, ანუ ისეთი სამართლებრივი ბაზა, რომელიც შესაძლებლობას მისცემდა რელიგიურ გაერთიანებებს, თანასწორად ეგრძნოთ თავი დომინანტურ რელიგიასთან. არსებობს კონსტიტუციური შეთანხმება, რომლის თანახმადაც მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიას ენიჭება უპირატესობა. ჩვენ არ ვამბობთ, რომ თავად კონსტიტუციური შეთანხმება არის დისკრიმინაციული, იმიტომ, რომ არ შეიძლება ორ სუბიექტს შორის გაფორმებული ხელშეკრულება იყოს დისკრიმინაციული, მაგრამ ირიბად შეიძლება იწვევდეს დისკრიმინაციულ ფონს, რადგან იქ არ არის ნახსენები მესამე სუბიექტი. მაგალითად, თუკი მართლმადიდებელი სასულიერო პირი მთლიანად გა-

თავისუფლებულია როგორც სამხედრო, ისე ალტერნატიული სამსახურიდან, ეს პრობლემა არსებობს ნებისმიერი სხვა რელიგიური გაერთიანების სასულიერო პირისათვის. თუკი მართლმადიდებლური ეკლესია მთლიანად არის გათავისუფლებული გადასახადებისგან საეკლესიო ნივთების წარმოებაზე ან იმპორტზე, ეს პრობლემა არსებობს სხვა ნებისმიერი რელიგიური გაერთიანებისთვის. სახელმწიფო ამბობს: მე შენ გმიჯნავ რელიგიური ნიშნით და უპირატესობას ვანიჭებ დომინანტური რელიგიის წარმომადგენელს. თუკი სახელმწიფო იღებს ნაწილობრივ ვალდებულებას, დაუბრუნოს, რესტიტუცია მოახდინოს მე-19 და მე-20 საუკუნის დასაწყისში ჩამორთმეული ქონებისა, ანალოგიური ვალდებულება არა აქვს ნაკისრი სხვა რელიგიური გაერთიანებების მიმართ.

საქართველომ მოახერხა ერთი პრობლემის გადაწყვეტა, ოღონდ ნაწილობრივ. იგი რელიგიური გაერთიანებების სამართლებრივ სივრცეში არსებობას უკავშირდებოდა, ანუ 2005 წლის 6 აპრილამდე ამ შემთხვევას ანალოგი არ ჰქონია არც პოსტსაბჭოურ და არც, ალბათ – მთელ მსოფლიოში. რელიგიურ გაერთიანებებს მანამდე არ ჰქონიათ რეგისტრაციის საშუალება. რეგისტრირებული იყო მხოლოდ მართლმადიდებელი ეკლესია, საპატრიარქო, ხოლო დანარჩენი სხვა რელიგიური გაერთიანებები სამართლებრივად არალეგიტიმურ ზონაში არსებობდნენ. 2005 წლის 6 აპრილს პარლამენტის მიერ სამოქალაქო კოდექსის 1509-ე მუხლში შეტანილი ცვლილებების თანახმად, რელიგიურ გაერთიანებებს შესაძლებლობა მიეცათ დარეგისტრირებულიყვნენ ფონდების ან კავშირების სახით. ვიცი, რომ ბევრი რელიგიური გაერთიანებისთვის, განსაკუთრებით ე.წ. (ჩემთვის მიუღებელია რელიგიების ასე დაყოფა) ტრადიციული კონფესიებისთვის, მიუღებელია ამ ფორმით რეგისტრაციის გავლა, თუმცა, ზოგიერთ ევროპულ ქვეყანაში, მაგალითად დიდ ბრიტანეთში, საფრანგეთში, ჰოლანდიაში, ასევე აშშ-ში, რელიგიური გაერთიანებები არსებობს, როგორც კულტურული ან საქველმოქმედო ფონდები ან ასოციაციები. სახალხო დამცველი ამ პრობლემის გადაჭრისთვის რეკომენდაციასაც იძლევა. მის საპარლამენტო ანგარიშში არის ნათქვამი იმის შესახებაც, რომ სახელმწიფო სავარაუდოდ უნდა წავიდეს ხელშეკრულების გაფორმების გზით რელიგიურ გაერთიანებებთან და ამ შემთხვევაში აღარ მოხდება გამიჯვნა ტრადიციულ და არატრადიციულ რელიგიურ გაერთიანებებს შორის. ყველასთან შესაძლებელია ხელშეკრულების გაფორმება, როგორც მაგალითად, იტალიაშია, სადაც სახელმწიფოსა და ვატიკანს შორის ანალოგიურად არსებობს კონკორდატი.

პრობლემები სამართლებრივი თვალსაზრისით გადაწყდა სკოლაში. თუმცა, საჯარო სკოლა არის ერთ-ერთი ყველაზე სერიოზული პრობლემა დღესაც, როგორც რელიგიის სწავლების თვალსაზრისით, ისე რელიგიური დისკრიმინაციის კუთხითაც, მაგრამ სამართლებრივად ეს პრობლემა მოგვა-

ძალიან სერიოზული პრობლემაა სადაო ეკლესიების საკითხიც. ეს პრობლემა დგას კათოლიკური და სომეხთა წმინდა სამოციქულო ეკლესიის წინაშე და სახელმწიფოს არც მის გადასაჭრელად გადაუდგამს ნაბიჯი. მას შემდეგ, რაც სომეხთა სამოციქულო ეკლესიამ უკვე ღიად მოითხოვა ამ პრობლემის გადაჭრას, საპატრიარქომ მიმართა საპასუხო ნაბიჯს, და ჩემი აზრით, აბსურდული გადანაცვლებები მიიღო – სომხეთის ტერიტორიაზე დააფუძნა მართლმადიდებელი ეკლესიის ეპარქია იმ ადგილას, სადაც ქართველები არ ცხოვრობენ.

რეზულია. საჯარო სკოლების შესახებ ახალი კანონის თანახმად აკრძალულია პროზელიტიზმი, ინდოქტრინაცია და არა-აკადემიური მიზნით რელიგიური სიმბოლოების გამოფენა, მაგრამ ეს პრობლემა არ გადაჭრილა. სახალხო დამცველის ოფისში არსებულმა ტოლერანტობის ცენტრმა რელიგიათა საბჭოსთან ერთად შეიმუშავა კითხვარი რელიგიური დისკრიმინაციის შესახებ და ვფიქრობ, საზოგადოებისთვის საგანგაშო იქნება ამ კითხვარის პასუხები. ნაგიკითხავთ ერთ პასუხს, რომელსაც მოსწავლე გვაძლევს შეკითხვაზე, თუ რა იყო მისთვის ყველაზე სერიოზული პრობლემა, როგორც რელიგიური უმცირესობის წარმომადგენლისათვის, სკოლაში. ამაზე მოსწავლის პასუხი ასეთია – როდესაც რელიგიის სწავლა დაიწყო (იგულისხმება რელიგია, რომელსაც ეს ბავშვი აღიარებს), მასწავლებელი ღიად მენინააღმდეგებოდა და ბავშვებიც დამცინოდნენ და მენინააღმდეგებოდნენ. მასწავლებელი ღიად იერიშზე მიდიოდა იეჰოვას მოწმეებზე და ა.შ. ეს ტიპური პასუხია. ვიცი, რომ განათლების სამინისტროც შეწუხებულია ამ პრობლემის გამო, მაგრამ ვერ ახერხებს ნაბიჯების გადადგმას. რელიგია ბევრ სკოლაში ისევ ძველი სახელმძღვანელოებით ისწავლება. განსაკუთრებით დისკრიმინაციულია სახელმძღვანელო ქრისტეს გზა“. ეს არის კატეხიზმოს ტიპის სახელმძღვანელო ერთ რელიგიაზე მოსაქცევად (2002 წელს არის დამტკიცებული განათლების სამინისტროს მიერ) და რაც მთავარია, ასევე ექსკლუზიური უფლება ეძლევა საპატრიარქოს, მონაწილეობა მიიღოს სახელმძღვანელოების ექსპერტიზასა და სასწავლო პროგრამების შემუშავებასა და ახალგაზრდობასთან ურთიერთობაში. 2005 წლის დასაწყისში განათლების სამინისტროსთან გაფორმებული მემორანდუმში პირდაპირ ავალდებულებს სამინისტროს, იმუშაოს საპატრიარქოსთან ერთად. რამდენადაც ჩემთვის არის ცნობილი, ეს ხორციელდება დღესაც.

ძალიან სერიოზული პრობლემაა სადაო ეკლესიების საკითხიც. ეს პრობლემა დგას კათოლიკური და სომეხთა წმინდა სამოციქულო ეკლესიის წინაშე და სახელმწიფოს არც მის გადასაჭრელად გადაუდგამს ნაბიჯი. მას შემდეგ, რაც სომეხთა სამოციქულო ეკლესიამ უკვე ღიად მოითხოვა ამ პრობლემის გადაჭრა, საპატრიარქომ მიმართა საპასუხო ნაბიჯს, და ჩემი აზრით, აბსურდული გადანაცვლებები მიიღო – სომხეთის ტერიტორიაზე დააფუძნა მართლმადიდებელი ეკლესიის ეპარქია იმ ადგილას, სადაც ქართველები არ ცხოვრობენ. იქ არის ძველი ტაძრები, თუმცა, ჩემთვის ცნობილია სომხური ეკლესიის პოზიცია იმ ტაძრებთან დაკავშირებითაც, რომლებსაც საპატრიარქო საპასუხოდ მოითხოვს: თქვენ შეგიძლიათ, განახორციელოთ ამ ტაძრების მოვლა-პატრონობა კულტურული თვალსაზრისით, იქ არ ტარდება ღვთისმსახურება. ეს არ არის ჯერჯერობით დეკლარირებული პოზიცია, მაგრამ დაახლოებით ასეთი იქნება სომხური ეკლესიის ოფიციალური პოზიცია. 1921 წლამდე საქართველოში, თბილისში 40-მდე

სომხური ეკლესია არსებობდა და დღეს მხოლოდ 2 ფუნქციონირებს, 5 კი უმძიმეს მდგომარეობაშია, რადგან არც მართლმადიდებელ და არც სომხურ ეკლესიას არ ეძლევა საშუალება იქ მსახურება აღადგინოს. ჯერჯერობით ამ პრობლემის გადაწყვეტას პირი არ უჩანს. ეს სახელმწიფოს გადასაწყვეტი პრობლემაა, იმიტომ, რომ სომხური ეკლესიები, ისევე როგორც თითქმის ყველა კათოლიკური ეკლესია, ე.წ. სადაო ეკლესიები, სახელმწიფოს ბალანსზეა და სახელმწიფომ უნდა გადადგას ეს ნაბიჯი. მაგრამ ბუნებრივია, რომ სახელმწიფო ერიდება იმ ინსტიტუციის პროტესტს და განაწყენებას, რომელსაც ყველაზე დიდი ნდობა აქვს დღეს საქართველოში.

კიდევ ერთი სერიოზული პრობლემა, რომელიც ძალიან დიდ გავლენას ახდენს საზოგადოების დამოკიდებულებაზე, მედიას უკავშირდება. თუ ავიღებთ ელექტრონულ მედიას, სრული იგნორირება ხდება ნებისმიერი რელიგიური უმცირესობისა, არც ერთი გადაცემა არ ეძღვნება რელიგიური უმცირესობების საქმიანობის გაშუქებას. საინფორმაციო სიუჟეტებში არ ჩანს რელიგიური უმცირესობების ცხოვრების ამსახველი კადრები.

დავით პაიჭაძე – ბექამ რამდენიმე პრობლემა ჩამოაყალიბა. ვფიქრობ, არანაკლებ ყურადსაღები იქნება საკითხები, რომლებსაც ბ-ნი სერგო გაგვაცნობს. ბ-ნი ნოდარ ლადარია ყოველ ორშაბათს 24 საათში“ მოგვინოდება, რომ როდესაც ამა თუ იმ გამოკითხვის შედეგებზე ვსაუბრობთ, არ ვთქვით, რომ ეს არის მოსახლეობის გარკვეული პროცენტული რაოდენობა, არამედ ვთქვით, რომ ეს არის გამოკითხულთა მაჩვენებელი. ასე აღვიკვთებ ბ-ნ სერგოს ხელთ არსებული მონაცემებიც.

სერგო რატიანი – რამდენიმე კვლევის შედეგს გაგაცნობთ. ერთია კავკასიის რესურს-ცენტრის“ მიერ ჩატარებული კვლევის მცირე ნაწილი, მეორე – ფონდ ღია საზოგადოებაში“ ჩატარებული ღირებულებების კვლევის ნაწილი, და მესამე – საერთაშორისო კვლევის ფრაგმენტები.

„კავკასიის რესურს-ცენტრის“ მიერ ჩატარებული კვლევისას რესპოდენტებს შემდეგი შეკითხვა დაესვათ – გთხოვთ, გვიპასუხოთ, როგორია თქვენი დამოკიდებულება სხვადასხვა რელიგიური აღმსარებლობის მიმართ, და კონკრეტული კითხვა: იმეგობრებდით თუ არა მათთან – პროცენტები, ჩემი აზრით, აღმაშფოთებელია. მიზეზი არ ვიცი, რა არის, მაგრამ ქართული საზოგადოება ამ გამოკითხვის შედეგების მიხედვით, განსაკუთრებით ლოიალურია კათოლიკეთა მიმართ. ფონდ ღია საზოგადოებაში“ 2000 რესპოდენტი გამოიკითხა, აქ არ დამიზუსტებია გამოკითხულთა რაოდენობა. კვლევა მთელი საქართველოს მასშტაბით ჩატარდა. კათოლიკეებთან მეგობრობაზე 15%-დან იწყება პასუხი არა“, გრიგორიანელებთან – 24%, მუსულმანთან – 29%, იეჰოვას მოწმეებთან –

66%, პროტესტანტებთან – 45%, იუდეველებთან – 32%. ბ-ნმა ბექამ აღნიშნა, რომ იუდეველების მიმართ საქართველოში ყველაზე ნაკლებად გამოითქმის სანიშნაობა, მაგრამ ეს მონაცემი საპირისპიროს ასახავს, ბაპტისტებთან – 56%. აღსანიშნავია, რომ გამოკითხვაში ბაპტისტები ყველა კითხვაში მეორე ადგილზე დგანან.

სამუშაოსთან დაკავშირებით – 10% არ იმუშავებდა კათოლიკეებთან, გრიგორიანელთან – 16%, მუსულმანთან – 19%, იეჰოვას მოწმესთან – 48%, პროტესტანტებთან – 33%, იუდეველთან – 23%, ბაპტისტთან კი – 40%.

მეზობლობასთან დაკავშირებით – აქაც დაახლოებით იგივე მაჩვენებლებია.

ვფიქრობ, სამარცხვინო მდგომარეობაა – კითხვაზე, იცხოვრებდნენ თუ არა ერთ ოჯახში. კათოლიკესთან ერთად ცხოვრებაზე უარს ამბობს 53%, გრიგორიანელებთან – 64%, იეჰოვას მოწმეებთან – 83%, პროტესტანტებთან – 74%, იუდეველებთან – 71%, ბაპტისტებთან – 78%.

ამ კითხვარს შეგვიძლია გადავავსოთ თავად ჩვენი საზოგადოების კვლევა რელიგიურობის კუთხით. 93% ჩვენი საზოგადოებისა, კითხვაზე, თუ რომელ რელიგიურ მიმდინარეობას მიეკუთვნება, აღიარებს, რომ რელიგიურია და მათგან 77% მართლმადიდებელია, 11% – ისლამის მიმდევარი, 2,3% – გრიგორიანელი, 1,6% – კათოლიკე, 0,5% – იეჰოვას მოწმე, 0,3 – პროტესტანტი, იეზიდი – 0,1, ამ კითხვას არ პასუხობს 0,2%, 7% ამბობს, რომ არ არის რელიგიური.

რელიგიისადმი მიკუთვნებულობა ნიშნავს გარკვეული რიტუალისა და გარკვეულ ღირებულებათა სისტემის აღიარებას. გამოკითხვების მიხედვით, საქართველოში კვირაში ერთხელ ეკლესიაში დადის, ანუ ეკლესიური ცხოვრებით მხოლოდ 5-დან 11%-მდე ცხოვრობს.

როგორია ვითარება სხვა ქვეყნებში – ესპანეთში ეკლესიაში კვირაში ერთხელ – 26%, არგენტინაში – 25%, საფრანგეთში – 8%, დანიაში – 3%, უნგრეთში – 11%, ნორვეგიაში – 5%, მექსიკაში – 55%, აშშ-ში – 46% დადის.

ჩვენს საზოგადოებაში უცნაური ნიშნები შეიმჩნევა. ერთი მხრივ, უნდა ვთქვათ, რომ ჩვენ ვაკეთებთ პოსტსაბჭოთა საზოგადოების ანალიზს და მისთვის დამახასიათებელია, როგორც საბჭოთა საზოგადოების ნიშნები, ასევე – ტრადიციული საზოგადოებისა. საქართველოს საზოგადოებაში რელიგია ესმით, როგორც გარკვეული ტრადიცია, ტრადიციისადმი მიკუთვნებულობა. თუ მამა იყო მართლმადიდებელი, შვილიც მართლმადიდებელი უნდა იყოს. ქართულ საზოგადოებაში არის ტრადიციული საზოგადოების ნიშნები, მაგალითად, ისინი აღიარებენ ოჯახს და რწმენას, და თან მეორე მხრივ, რეალურად მორწმუნეთა რიცხვი საკმაოდ დაბალია. ეს არის ორი მოვლენის ძალიან უცნაური გადაჯაჭვა.

დიდია პროცენტი საზოგადოების, რომელსაც აუცილებლად მიაჩნია ეკლესიაში წასვლა, მაგრამ მხოლოდ დღე-

სასწაულებზე, ან რიტუალებზე დასასწრებად. თუმცა, თავის მხრივ, არც 11% -ია ცოტა.

მეორე ნიშანი, რომელიც გარკვეულწილად ერთნაირია, როგორც ტრადიციული, ისე საბჭოთა საზოგადოებისთვის. საზოგადოება უარყოფითად უყურებს მისთვის უცხო სარწმუნოებას და საერთოდ, უცხო რამეს. ის დაშინებულია და ნეგატიურად არის განწყობილი არა მხოლოდ სხვა რელიგიების, არამედ, ყველაფერი უცხოს მიმართ.

კიდევ ერთი ნიშანი, რომელიც თან ახლავს ტრადიციულ საზოგადოებასაც და საბჭოთა საზოგადოებასაც: მას არ აინტერესებს ადამიანის არჩევანი. არ აინტერესებს სხვისი რწმენა. მას აინტერესებს დაქვემდებარება და ამ დაქვემდებარების აღიარება. რეალურად, თუ თვალს გადავავლებთ ამ გამოკითხვების შედეგებს, 11% თუ არის რეალურად მორწმუნე, და კითხვაზე, მართლმადიდებელი ხარ თუ არა, პასუხობს უფრო მეტი. გამოდის, რომ აქ მოქმედებს მიკუთვნებულობა და აღიარება. თუ საქართველოში აღიარებულია, რომ მართლმადიდებლობა ნიშნავს ნაციონალურს, გამოდის, რომ ეს უნდა ვთქვა, არა აქვს მნიშვნელობა, რა მწამს და არც იმ საზოგადოებისთვის არა აქვს მნიშვნელობა, მას მართლა სწამს თუ არა.

კიდევ ერთი მომენტი – თვითგადარჩენის ინსტინქტი. ამ გამოკითხვების შედეგებიდან გამომდინარე, ძალიან მარტივად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ჩვენ არა ვართ თანამედროვე ტიპის საზოგადოება. ჩვენ ჯერ-ჯერობით შეუძლებელი თანამედროვე საზოგადოება ვართ. ასეთ მდგომარეობას ზოგი სოციოლოგი ერთობას უწოდებს. ერთობა ერთ იდეას დაქვემდებარებულ ადამიანთა შეკრებაა, საზოგადოება კი - თანხმობასა და სოლიდარობაზე დამოკიდებული პიროვნებების გაერთიანებაა.

ჩვენთვის მნიშვნელოვანია მიკუთვნებულობა ტრადიციის მიმართ და აქ უნდა განვმარტო, რომ მიუხედავად იმისა, რომ რელიგია სახლობს ტრადიციაში, რელიგია და ტრადიცია ერთი და იგივე არ არის. რელიგიისათვის მნიშვნელოვანია თავისუფალი არჩევანი; ის, რომ მართლმადიდებელი მხოლოდ იმიტომ ვარ, რომ ჩემი წინაპრები იყვნენ მართლმადიდებლები, ტრადიციისა და წარსულის პრიმატის აღიარებაა. ეს დამოკიდებულება შესაძლებელია იმის გამოა, რომ ქართველი ხალხის ერთობა, ისტორიულად, არ ყოფილა წარმატებული ერთობა. მუდმივად დაპყრობილი ერთობა იყო. საზოგადოების დაბადებისათვის, გაჩენისათვის და ჩამოყალიბებისათვის, თანამედროვე ტიპის საზოგადოებად ჩამოყალიბებისათვის, აუცილებელია ძალიან მდგრადი ერთობა.

შემდეგი ეტაპია პიროვნების თავისუფლება. ამაზე მახსენდება ილია ჭავჭავაძის ლექსი „ქართლის დედა“, სადაც იგი ამბობს, ძმობა, ერთობა, თავისუფლება“-ს. ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ილია თანამედროვეობის სამ ძირითად პრინციპს – ძმობა, თანასწორობა და თავისუფლება – ცვლის და ერთ-ერთ პრინციპს ანაცვლებს სხვა ცნებით. ამოიღებს თავ-

ჩვენი საზოგადოებისათვის დღეს პრობლემაა ის, რომ ჩვენ არ ვყოფილვართ წარმატებული ერთობა და დღეს ამ ერთობის კომპენსირება ხდება. დღეს ვიქნები შედარებით ოპტიმისტი და ვიტყვი, რომ ეს შეიძლება იყოს იმის საფუძველი, რომ ძლიერი ერთობა, საზოგადოებაში გადაიზარდოს და შემდეგ, ვფიქრობ, ერთობას ჩაანაცვლებს თანასწორობა. თანასწორობა იქნება ის საფუძველი, რომელიც ამ პრობლემებს მოშლის.

ნასწორობას“, რომელიც არის თანამედროვე საზოგადოების საფუძველი და დებს ერთობას“. ჩემი აზრით, ილია ხედავდა, რომ საზოგადოებისთვის, რომელიც არ არის გათავისუფლებული, ერთობა ძალიან მნიშვნელოვანი იყო. შეიძლება ეს ცვლილება არც არის ამასთან დაკავშირებული. შესაძლოა, ის ფაქტორია გასათვალისწინებელი, რომ ილია ამ დროს სანკტ-პეტერბურგში იმყოფებოდა და იმპერიაში თანასწორობა“ სრულიად განსხვავებულ რალაცას ნიშნავდა.

ჩვენი საზოგადოებისათვის დღეს პრობლემაა ის, რომ ჩვენ არ ვყოფილვართ წარმატებული ერთობა და დღეს ამ ერთობის კომპენსირება ხდება. დღეს ვიქნები შედარებით ოპტიმისტი და ვიტყვი, რომ ეს შეიძლება იყოს იმის საფუძველი, რომ ძლიერი ერთობა, საზოგადოებაში გადაიზარდოს და შემდეგ, ვფიქრობ, ერთობას ჩაანაცვლებს თანასწორობა. თანასწორობა იქნება ის საფუძველი, რომელიც ამ პრობლემებს მოშლის.

ჩვენს წინაშე დგას განათლების სერიოზული პრობლემა. ერთ-ერთი შეკითხვა იყო, რამდენად ხარტ დაინტერესებულნი რელიგიური ლიტერატურით და პასუხებია, მაგალითად, რომ 35% ამ რელიგიური საზოგადოებიდან საერთოდ არ კითხულობს რელიგიურ ლიტერატურას წელიწადში ერთხელაც კი.

დავით პაიჭაძე – მითი ქართველთა ტოლერანტობის შესახებ – უფრო გვიანი სოციალიზმის პროდუქტია. მანამდე ქართველების შემწყნარებლობის მტკიცების აუცილებლობა შეიძლება არც იყო – თბილისი გაცილებით ჭრელი ქალაქი იყო და იმპერიული ტოლერანტობის გარემო ქალაქში მაინც იყო შექმნილი. შესაძლოა, ეს მითი თავისებური ბანგი იყო საიმიხოდ, რომ შეეკავებინათ ის, რაც ამ გამოკითხვაში გამოვლინდა, – შეუწყნარებლობა. კომუნისტურ იმპერიას თავისი ამოცანა ჰქონდა. მას არ აწყობდა კონფლიქტი არანაირ და მათ შორის, არც რელიგიის ნიადაგზე.

ახლა ეს მითი გაფანტულია, რაც არ ნიშნავს მაინცდამაინც იმას, რომ ჩვენ შეუწყნარებლები ვართ. ასეთი კითხვა მაქვს – როდესაც ასეთი გამოგონებელია გამოკითხულებში დისპროპორცია ამა თუ იმ რელიგიური უმცირესობის მიმდევართა რაოდენობასა და მათდამი ნეგატიურად განწყობილ ადამიანთა რაოდენობას შორის. შეიძლება თუ არა, რომ ის დამოკიდებულია, რაც აქ კვლევის შედეგებშია წარმოდგენილი - იუდეველთა და გრიგორიანელთა მიმართ - შეიძლება რომ უმნიშვნელო ცდომილებით გადავიდეს ებრაელებსა და სომხებზე?

სერგო რატიანი – რასაკვირველია. ეს მონაცემები არ მინახავს, მაგრამ ვკითხე ადამიანებს, რომლებმაც იმუშავეს ამ გამოკითხვაზე და მიპასუხეს, რომ ეროვნული ნიშნის მიმართ, ეროვნების მიმართ შემწყნარებლობა ცოტა უფრო მაღალია. ეს ნიშნავს, რომ პოლიტკორექტულები გავხდით და ამას უფრო ექცევა მნიშვნელობა.

ბექა მინდიაშვილი – მეექვსეა, რომ რელიგიური და ეთნიკური ნიშანი ემთხვეოდეს ერთმანეთს იუდეველებთან და ებრაელებთან მიმართებით, იმიტომ, რომ შესაძლებელია, იუდაიზმის როგორც რელიგიის მიმართ, იყოს ნაკლები შეუწყნარებლობა (მე ისევ ამ ფოკუსში ვუყურებ ყველაფერს). ერთადერთი კონფესია, რომელთანაც ამ ბოლო 15 წლის განმავლობაში მოხდა თანალოცვა, როცა პატრიარქმა და ებრაული თემის ლიდერმა ერთად წარმოთქვეს ფსალმუნი და დაანთეს სანთლები, იუდაიზმია. არ ვიცი, ეს რით არის განპირობებული, თუმცა, მას შემდეგ, რაც ეს ფაქტი გახმოვანდა პრესაში, საპატრიარქომ გაავრცელა განცხადება იმის შესახებ, რომ პატრიარქს ფსალმუნთა ჟღერადობის მოსმენა სურდა ებრაულად. ეს მაშინ, როცა ძალიან ნეგატიურია დამოკიდებულება კათოლიკეებთან, ბაპტისტებთან, ანგლიკანებთან, იგივე სომხურ სამოციქულო ეკლესიასთან. არა მგონია, რომ სომხური სამოციქულო ეკლესიის, როგორც კონფესიის მიმართ არსებობდეს შეუწყნარებლობა, რამდენადაც არსებობს ეს გამჟღადარი, სტერეოტიპული დამოკიდებულება სომეხის“ მიმართ. ეს კარგად ჩანს ანექდოტებში.

სერგო რატიანი – ჩვენს კვლევაში იყო ასეთი კითხვა – პიროვნებისთვის რა როლს თამაშობს ეკლესია ყოველდღიური პრობლემების გადაწყვეტაში და აქ პროცენტი ძალიან მცირეა. ანუ, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში სხვადასხვა პრობლემების მოგვარებაში, იგივე განათლების საკითხში, სხვადასხვა სოციალური პრობლემების გადაჭრაში, მართლმადიდებელი ეკლესიის ჩართულობა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში საკმაოდ დაბალია, მაშინ როცა დასავლურ საზოგადოებაში ეს პროცენტი ძალიან მაღალია.

გიორგი ხუციშვილი, კონფლიქტებისა და მოლაპარაკებების საერთაშორისო ცენტრი (ICCN) – ჩვენი საზოგადოება სპეციფიურია იმ თვალსაზრისით, რომ სოციალური გამოკითხვის შედეგად იმის დადგენა, თუ სინამდვილეში ხალხი რას ფიქრობს, ძალიან ძნელია. სტანდარტული პასუხები არსებობს, რომლებიც საჯარო გამოსვლებში ჭარბობს. ეს კარგად იგრძნობა, როდესაც საუბარია ტაბუირებულ თემებზე. ტაბუირებულ თემებს თუ შეეხება, ვთქვათ, სქესობრივ საკითხებს, ოჯახურს, ვიღებთ სტანდარტული პასუხებს. ეს არის თავდაცვის ფორმა. საზოგადოება ამ გზით ვერ მიიღებს ინფორმაციას. როცა გამოკითხვა ანონიმურია, ადამიანი უფრო გახსნილია, მაგრამ იქ თვითცენზურა მოქმედებს, რომლის გამოც ბოლომდე მაინც ვერ იხსნებიან. ეს არის სპეციფიკა და ამ სპეციფიკის ფონზე საერთოდ დგება საკითხი იმის შესახებ, თუ რა მეთოდები უნდა იყოს გამოყენებული. განათლებაა საჭირო, ამ დარგში განსაკუთრებით.

ჰომოფობია, როგორც სოციალური პრობლემა

მომსახურება:

ეკა აღდგომელაშვილი

ფონდ ინკლუზივი“
პროგრამების მენეჯერი

შორენა შავერდაშვილი

ჟურნალ ცხელი
შოკოლადი“ მთავარი
რედაქტორი და
თანაგამომცემელი

სოფიო ჯაფარიძე

საქართველოს
ახალგაზრდა იურისტთა
ასოციაციის წევრი

მოღერაცია

დავით პაიჭაძე

16 მარტი, 2007 წ.

დავით პაიჭაძე – ჩვენ ადრეც გვისაუბრია ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის ოფისში ამ თემაზე და მაშინ დარბაზში, ჩემი ჩათვლით, სულ ორი თუ სამი მამაკაცი ვიყავით, რაც, ალბათ, კანონზომიერია, რადგან, ცნობილია, რომ იმ საკითხის მიმართ, რომელსაც დღეს ჩვენ განვიხილავთ, ქალები მეტ ტოლერანტობას იჩენენ. ვგულისხმობ, ცხადია, არა ჰომოფობიას, არამედ ჰომოსექსუალურ ურთიერთობებს და ამ ურთიერთობათა სუბიექტებს. დღევანდელ დისკუსიაზე მამაკაცთა სიმრავლე კი, შესაძლოა, იმის მიმანიშნებელი იყოს, რომ ორი წლის განმავლობაში ჩვენი საზოგადოება უფრო შემწყნარებლური გახდა ამ საკითხისადმი.

ცხადია, ჩვენთვის ცნობილია საზოგადოებაში არსებული ჰომოფობიის განმსაზღვრელი რამდენიმე ფაქტორი. ჰომოფობიას ინვევს განათლების სიმცირე, თუმცა, თავისთავად, განათლება არ არის ის, რაც ამა თუ იმ სოციალურ პრობლემას დაგაძლევინებს. განათლება პირობას ქმნის, რაღაც გაიზარო და დაძლიო. ერთ-ერთი მიზეზია ტრადიციულ შეხედულებათა სისტემა, რომელიც ასევე ტრადიციული ინსტიტუტებითაა განსაზღვრული. ჰომოფობიის გამომწვევი შეიძლება იყოს რელიგია, რომელსაც აღიარებს ჩვენი მოქალაქეების უმრავლესობა, შეიძლება იყოს გენდერული სტრატეგიკაციის შენარჩუნების საკითხიც.

წარმოგიდგენთ ჩვენს სტუმრებს – **ეკა აღდგომელაშვილი**, ფონდ ინკლუზივის“, პროგრამების მენეჯერი და ჟურნალ მეს“ რედაქტორი, **შორენა შავერდაშვილი** – ჟურნალის, ცხელი შოკოლადი“, მთავარი რედაქტორი და **სოფიო ჯაფარიძე** – საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის წარმომადგენელი.

უპირველეს ყოვლისა, ასეთი კითხვით მინდა მოგმართოთ – ცნობილია, რომ ჰომოსექსუალობა დეტერმინირებულია, არის თუ არა იგი დეპათოლოგიზებულიც?

ეკა აღდგომელაშვილი – დეპათოლოგიზებასთან დაკავშირებით გუშინდელი შემთხვევა მინდა გაგაცნოთ. მიუხედავად იმისა, რომ ჯანდაცვის მსოფლიო საზოგადოებამ ჰომოსექსუალობა დაავადებათა სიიდან 1991 წელს ამოიღო, მის მიმართ ასეთი დამოკიდებულება ბევრგან კვლავ თავს იჩენს. ეროვნულ ბიბლიოთეკაში, იქ, სადაც პერიოდული ჟურნალების კლასიფიკაციას ახდენენ, ჩვენი ჟურნალისთვის შესაბამისი კოდის ასაღებად ვიყავი მისული. როდესაც დავინტე-

რესდი, რა კოდს ანიჭებდნენ ჟურნალს, პასუხი ასეთი იყო – სექსობრივი გარყვნილება“. ნიგნში, რომელიც 2002 წელს არის გამოცემული, და რომლის მიხედვითაც განსაზღვრავენ გამოცემის კლასიფიკაციას, ვერსად ვნახე სიტყვები გენდერი“, სექსუალობა“. როდესაც ვიკითხე, რა იყო ჟურნალისთვის ასეთი კლასიფიკაციის მინიჭების მიზეზი, ბიბლიოთეკის თანამშრომლებმა მიპასუხეს, რომ მათ სხვაგვარად მოქცევის უფლება არ ჰქონდათ და ჩვენი ჟურნალის გარეკანზე დაბეჭდილ სიტყვაზე მიმითითეს. ეს იყო სიტყვა ლესბოსელი“. მოგვიანებით აღმოჩნდა, რომ კლასიფიკატორში სიტყვა გენდერი“ მხოლოდ ქალთა უფლებების მნიშვნელობით არის მოყვანილი.

ვიდრე განვმარტავდეთ, რას ნიშნავს ჰომოფობია“, ალბათ, უკეთესი იქნება, თუ ჯერ ჰომოსექსუალობაზე ვისაუბრებდით. ისევე როგორც გენდერი, ჰომოსექსუალობაც სოციალური კონსტრუქტია, იმიტომ, რომ არ არსებობს ერთიანი წარმოდგენა ჰომოსექსუალურ ქცევაზე, რომელიც აღწერდა ამ ქცევას ნებისმიერ საზოგადოებასა და კულტურაში. ცალკე საკითხია, კულტურა როგორ აფასებს მას, დადებითად თუ უარყოფითად. სექსუალობა, სექსოლოგია, ახალგაზრდა მეცნიერებაა. დამოუკიდებელ მეცნიერებად ის გვიან, წინა საუკუნეში ჩამოყალიბდა. სექსუალობის, და მათ შორის, ჰომოსექსუალობის შესწავლა, მეცნიერებმა მე-19 საუკუნის ბოლოს დაიწყეს. მაშინ გაჩნდა სწორედ ეს ტერმინიც, რომელიც ასეთ ქცევას აღწერდა. თუ გავითვალისწინებთ იმ პერიოდის გარემოს, და იმას, თუ როგორი გავლენა ჰქონდა არსებულ, მათ შორის, რელიგიურ, წარმოდგენებს მეცნიერებაზე, ადვილად გასაგები გახდება, როგორ აღწერდნენ იმდროინდელი მეცნიერები ჰომოსექსუალობას.

მოგიყვანთ რამდენიმე მაგალითს. ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნის დასაწყისიდან, სწორედ რელიგიური წარმოდგენების ზეგავლენით, მეცნიერულად ასაბუთებდნენ“, რომ ქალის გონებრივი შესაძლებლობები ჩამორჩებოდა მამაკაცისას, ასევე ასაბუთებდნენ“, რომ მასტურბაცია ნერვიულ აშლილობას იწვევდა, და რომ, ქალი ასექსუალური და ფრიგიდული უნდა ყოფილიყო. ქალის მხრიდან სექსუალობის ნებისმიერი გამოვლინება ნერვიულ აშლილობად აღიქმებოდა. ქალის სექსუალობის, როგორც არანორმატიული მდგომარეობის შესახებ წარმოდგენა, შემდგომში ფსიქოანალიზმაც გააძლიერა. ამას ისიც იწვევდა, რომ მეცნიერების უმეტესობა ამ მოვლენაზე საკუთარი პაციენტებიდან გამომდინარე მსჯელობდა. მოგვიანებით, როდესაც დაიწყეს ზოგადი კვლევები, სადაც ის ადამიანები მონაწილეობდნენ, რომლებიც საკუთარ თავს და საკუთარ სექსუალობას ადეკვატურად აღიქვამდნენ, მეცნიერები მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ ეს არ იყო ფსიქოლოგიური დაავადება და 1971 წელს ამერიკის ფსიქოთერაპევტთა ასოციაციამ ჰომოსექსუალობა დაავადებათა სიიდან ამოიღო. 1975 წელს ასევე მოიცა ფსიქოთერაპევტთა მსოფლიო ასო-

სექსიზმთან, რასიზმთან, ანტისემიტიზმთან, და საერთოდ, ასეთ მოვლენებთან მიმართებაში, კვლევის და ანალიზის საგანი იყო ის კონკრეტული ადამიანები ან მათი ჯგუფი, ვის წინააღმდეგაც იყო მიმართული დისკრიმინაცია. რატომღაც, ყოველთვის ყურადღების მიღმა რჩებოდა მედლის მეორე მხარე, ანუ ის, თუ რა გავლენას ახდენს ზემოთ ჩამოთვლილი მოვლენები თავად წინასწარგანწყობის მატარებელ ადამიანებზე ან მათ ჯგუფებზე და მთლიანად საზოგადოებაზე.

ციაციაც; საბოლოოდ, 1991 წელს მსოფლიო ჯანდაცვის საზოგადოებამაც ამოიღო ჰომოსექსუალობა დაავადებათა სიიდან. ამ დღეს, 17 მაისს, ჰომოსექსუალობის დეპათოლოგიზაციის დღეს, მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში ჰომოფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის დღედ მოიაზრებენ. ჩვენც გვსურდა ამ დღისთვის ღონისძიებები მიგვეძღვნა. ერთ-ერთი მათგანია სწორედ დღევანდელი ჩვენი შეხვედრა, საჯარო დებატები ამ თემაზე, რომელიც ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის ხელშეწყობით იმართება.

რაც შეეხება ჰომოფობიას, ჰომოსექსუალობის მსგავსად, მისი კონკრეტული პორტრეტის განსაზღვრა ძალიან ძნელია. ტერმინი „ჰომოფობია“, თავდაპირველად მამაკაცის მიმართ შიშს ან ზიზლს გამოხატავდა. ფსიქოთერაპევტებმა ამ ტერმინის მამაკაცი ჰომოსექსუალის ან ჰომოსექსუალური ქცევის მიმართ გამოყენება 70-იანი წლებიდან დაიწყეს. ტერმინი „ჰომოფობია“ გარკვეულ წინააღმდეგობებს შეიცავს, იმიტომ, რომ ხშირად იგი განისაზღვრება, როგორც სხვა ფობიები, ანუ, კონკრეტული ადამიანებისთვის დამახასიათებელი შიში, და გამორიცხავს ამ მოვლენის მიმართ კოლექტიური დამოკიდებულების მომენტს, რაც არასწორია. მოგვიანებით გაჩნდა რამდენიმე ტერმინი, რომლის საშუალებითაც ცდილობდნენ არსებული მდგომარეობის ზიზლისა და შიშის კოლექტიური დამოკიდებულებისადმი დაკავშირებას. ესენია ჰეტეროსექსიზმი“ და სექსუალური წინასწარგანწყობა“. საბოლოოდ, ჰომოფობიაში ძირითადად, უფრო გაფართოებული მნიშვნელობა იდება. მაგალითად, ევროპარლამენტის რეზოლუციაში, ჰომოფობია განმარტებულია, როგორც ირაციონალური შიში და სიძულვილი ლესბოსელების, გეების, ბისექსუალებისა და ტრანსგენდერი ადამიანების მიმართ, ეფუძნება წინასწარგანწყობას და ემსგავსება რასიზმს, ქსენოფობიას, ანტისემიტიზმსა და სექსიზმს. ჰომოფობია, როგორც მოვლენა, შემთხვევით არ მოხვედრილა ამ ჩამონათვალში. მას ბევრი რამ ანათესავებს სექსიზმთან, გენდერულ შოვინიზმსა და ანტისემიტიზმთანაც. ამ მოვლენებს ბევრი საერთო აქვთ. ამ ტიპის მოვლენებზე საუბრისას გვერდს ვერ ავუვლით ვერც წინასწარგანწყობებს, ვერც ცრურწმენებსა და ვერც სტერეოტიპებს.

ერთი რამ მინდა აღვნიშნო. სექსიზმთან, რასიზმთან, ანტისემიტიზმთან, და საერთოდ, ასეთ მოვლენებთან მიმართებაში, კვლევის და ანალიზის საგანი იყო ის კონკრეტული ადამიანები ან მათი ჯგუფი, ვის წინააღმდეგაც იყო მიმართული დისკრიმინაცია. რატომღაც, ყოველთვის ყურადღების მიღმა რჩებოდა მედლის მეორე მხარე, ანუ ის, თუ რა გავლენას ახდენს ზემოთ ჩამოთვლილი მოვლენები თავად წინასწარგანწყობის მატარებელ ადამიანებზე ან მათ ჯგუფებზე და მთლიანად საზოგადოებაზე. არსებობს მცდარი მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ჰომოფობია მხოლოდ გეებზე, ლესბოსელებზე, ბისექსუალებსა და ტრანსსექსუალებზე მოქმედებს. ერთ მარტივ მაგალითს მოვიხმობ. ეს ამბავი 80-იანი წლების დასაწყისში, ამერიკის ერთ-ერთ უნივერსიტეტში მოხდა. გეი-

აქტივისტებმა გადაწყვიტეს, დახმარებოდნენ ადამიანებს, რომლებიც თავს გეიდ მოიაზრებდნენ, მაგრამ ხმამაღლა ამის აღიარება არ შეეძლოთ. იმისათვის, რათა წაეხალისებინათ მათი იატაკქვეშეთიდან გამოსვლის პროცესი და მისთვის მასობრივი ხასიათი მიეცათ, დაითქვა კონკრეტული დღე და გადაწყდა, რომ ამ დღეს უნივერსიტეტში გეები ცისფერი ჯინსით მისულიყვნენ. როგორც ჩანს, ეს განცხადება გახმაურდა, მის შესახებ მთელმა უნივერსიტეტმა შეიტყო, და მოხდა უცნაური რამ – გეების იატაკქვეშეთიდან ამოსაყვანი აქცია სულ სხვა მოვლენაში გადაიზარდა. დათქმულ დღეს უნივერსიტეტში მამაკაცების 90% შორტებით მივიდა. ეს შემთხვევა კარგად გამოხატავს იმას, თუ როგორ გავლენას ახდენს ჰომოფობია ჰეტეროსექსუალებზე, რომლებმაც, იმის შიშით, ვინმეს ისინი ჰომოსექსუალებად არ აღექვა, უარი თქვეს საკუთარ ჩვევასა და გემოვნებაზე.

ჩვენ წელან ჰომოსექსუალობის დეპათოლოგიზაციაზე ვსაუბრობდით. მასზე გავლენა გეების განმათავისუფლებელ, დისკრიმინაციის წინააღმდეგ მიმართულ მოძრაობასთან ერთად, მეცნიერებაში მომხდარმა მნიშვნელოვანმა ცვლილებამაც იქონია. ამ მეთოდს პოსტსტრუქტურალისტური ეწოდება და დღემდე არსებობს. მანამდე იყო ესენციალისტური მიდგომა, რომელიც ამა თუ იმ მოვლენის აღწერისას ყოველთვის ბინარული ოპოზიტებით სარგებლობს. ესენციალიზმი სექსუალობას, ზოგადად, ადამიანის სექსუალობას, განსაზღვრავს, როგორც დესტრუქციულ და საშიშ სურვილს, რომელიც აუცილებლად უნდა ექვემდებარებოდეს გარკვეულ სოციალურ კონტროლს. შეიძლება ითქვას, სავსებით შესაბამეა სექსუალობაზე იუდაისტურ-ქრისტიანულ ტრადიციებში არსებულ წარმოდგენას და იმ რეპრესიულ მექანიზმებს, რომლებიც ახასიათებთ ამ ინსტიტუტის წარმომადგენლებს. მეორე მეთოდი – ფემინისტური, პოსტსტრუქტურალისტური, აღარ ოპონირებს ბინარული ოპოზიტებით, და იძლევა იმის საშუალებას, სრულად დავინახოთ არსებული გრადაცია. იგი გვაჩვენებს იმასაც, რომ გენდერიც შეიძლება იყოს ტრანსპრესიული, ანუ არ იყოს მხოლოდ ფემინიზრობა და მასკულინობა და არსებობდეს გრადაცია ამ ორ პოლარულ მხარეს შორის. ეს ცვლილება მეცნიერებაში ძალიან მნიშვნელოვანი იყო, რადგან ჰომოფობიის დონეზე საზოგადოებაში მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სწორედ გენდერული შოვინიზმი და გენდერული როლების მკვეთრი პოლარიზაცია.

დავით პაიჭაძე – თუ შეიძლება, განგვიმარტეთ, რას ნიშნავს გენდერული შოვინიზმი“.

ეკა აღდგომელაშვილი – მამაკაცურობასა და ქალურობაზე წარმოდგენა ბევრ კულტურაში მაქსიმალურად პოლარიზებული და ურთიერთგამომრიცხავია. შეკითხვაზე, თუ რომელია დომინანტური და წახალისებული, რომელი აღიქ-

მება ნორმატიულად, პასუხი პატრიარქალურ საზოგადოებაში ცალსახაა. ასეთ საზოგადოებაში არის აგრესიული მასკულიზმის კულტი.

დღევანდელ სიტუაციაზეც მინდა ვისაუბრო. ყოველივე იმას, რაც დღეს ჩვენს ქვეყანაში ხდება, შეიძლება, ნეოპატრიარქალიზმი უწოდო. ფასეულობების, მათი შეცვლის და ჩამოყალიბების თვალსაზრისით ძალიან უკან გადავცვივდით. ეს არ გამოიხატება მხოლოდ ცალკეულ ლოზუნგებსა და მეტყველებაში მე-19 საუკუნის სხვადასხვა ტერმინის დამკვიდრების მცდელობაში. ასეთია, მაგალითად სიტყვა მანდილოსანი“. პოლიტიკოსების მხრიდან კარგ ტონად ითვლება ქალის მანდილოსნად მოხსენიება.

დავით პაიჭაძე – შეიძლება დაეუშვათ, რომ პოლიტიკოსთა ახალმა თაობამ სულ არ იცოდეს ამ სიტყვის წარმომავლობა, ის ნეოლოგიზმი ეგონოს და განსხვავებულ მნიშვნელობას დებდეს ამ ცნებაში.

ეკა აღდგომელაშვილი – ჰომოფობიაზე საუბრისას ძალიან მნიშვნელოვანია კონკრეტული ადამიანის ან კონკრეტული ჯგუფის მიმართ წინასწარგანწყობის საკითხი. წინასწარგანწყობის ბუნებაზე საუბრისას კი, უნდა გავითვალისწინოთ, თუ რა ამართლებს მათ არსებობას. წინასწარგანწყობა გახლავთ ის, რისი მეშვეობითაც ხდება სოციალური უთანასწორობის რაციონალიზაცია და მისი გამართლება. საზოგადოებაში არსებული სოციალურად არათანაბარი სტატუსი, იერარქიები, თავის მხრივ, ხელს უწყობს, წინასწარგანწყობის ჩამოყალიბებასაც. ეს ურთიერთგადაჯაჭვული პროცესია. და არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ იგი სტრატეგიზაციის მნიშვნელოვანი ეტაპია. ისეთი მოვლენების არსებობა კი, როგორებიცაა სექსიზმი, შოვინიზმი და ანტისემიტიზმი, მხოლოდ ადამიანთა თვის ან ადამიანთა ჯგუფისთვის, არათანაბარი სტატუსების მინიჭებას ემსახურება. შესაბამისად, საზოგადოებაში არათანაბრად გადანაწილება ძალაუფლებაც. ეს არის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი, რის გამოც, ჰომოფობიას საშიშ სოციალურ მოვლენად მივიჩნევთ.

დავით პაიჭაძე – როგორც ეკამ აღნიშნა, ამ მოვლენამ შეიძლება მოქალაქეებისთვის არათანაბარი სტატუსის მინიჭება გამოიწვიოს. მოქალაქეების ხსენება კი, სამართლებრივ სფეროს გულისხმობს, რომელზეც სოფიო ჯაფარიძე ისაუბრებს. სოფიო გვესაუბრება ამ ნიადაგზე არსებული დისკრიმინაციის შესახებ და იმ ლოკალურ და საერთაშორისო საკანონმდებლო აქტებსაც მიმოიხილავს, რომლებიც ეხება და არეგულირებს ამ საკითხს.

სოფიო ჯაფარიძე – უპირველეს ყოვლისა, ნებისმიერმა დემოკრატიულმა სახელმწიფომ უნდა შექმნას ეფექტური კა-

ნონდებლობა, რათა მაქსიმალურად იყოს დაცული სექსუალური უმცირესობების გარანტიები, როგორც ქვეყნის უზენაესი კანონით – კონსტიტუციით, ისე სხვა ნორმატიული აქტებით. ჩვენს ქვეყანაში კონსტიტუცია უზენაესი კანონია და ყველა სხვა ნორმატიული აქტი მას უნდა შეესაბამებოდეს. საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებსაც, თუ ისინი არ ეწინააღმდეგება კონსტიტუციას და კონსტიტუციურ შეთანხმებას, უპირატესი ძალა გააჩნიათ შიდა სახელმწიფოებრივ ნორმატიულ აქტებთან მიმართებაში. ჩვენ მიერთებულნი ვართ სხვადასხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებას და შეთანხმებას, რომელიც კრძალავს დისკრიმინაციას, მათ შორის, ისეთ ნიშნებზე დაყრდნობით, როგორიც სექსუალური ორიენტაციაა. ასეთია, მაგალითად, ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია. კონსტიტუციისა და ამ საერთაშორისო მექანიზმების ურთიერთდამოკიდებულებაზე მსჯელობამდე, უნდა აღვნიშნოთ, რომ სექსობრივი თანაცხოვრება და სექსუალური ორიენტაციის არჩევა ის საკითხებია, რომლებიც პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის გარანტიებითაა რეგულირებული. საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლი, რა თქმა უნდა, იცავს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას, რომელიც სხვადასხვა კომპონენტებისგან შედგება. ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი ასევე იცავს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას. დისკრიმინაციის წინააღმდეგაა მიმართული მე-14 მუხლიც. ჩვენ ახლახან მივუერთდით ევროპული კონვენციის მე-12 ოქმსაც, რომელიც ასევე კრძალავს დისკრიმინაციას.

მოგესხნებათ, რომ პირადი ცხოვრება, არც ჩვენი კონსტიტუციით, და არც საერთაშორისო ხელშეკრულებით, არ არის აბსოლუტური უფლება, და ის, გარკვეულ გარემოებებში, შესაძლოა, შეიზღუდოს კიდევ. მაგალითად, კონსტიტუციის მიხედვით, ეს შეიძლება მოხდეს სასამართლოს გადაწყვეტილების შემთხვევაში, ან თუ არსებობს ამის გადაუდებელი აუცილებლობა, სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე. რაც შეეხება ევროპულ კონვენციას, აქაც არის გარკვეული ჩამონათვალი, რომელთა საფუძველზეც შეიძლება შეიზღუდოს ეს უფლება. ეს შეიძლება განპირობებული იყოს ეროვნული უშიშროებით, უსაფრთხოებით, სხვისი უფლებების დაცვით, მორალით და ა.შ. მაგრამ, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის შეზღუდვა აუცილებლად კანონით უნდა იყოს განსაზღვრული. უნდა არსებობდეს თანაფარდობა მიზანსა და შეზღუდვას შორის. ეს არის აუცილებელი პირობა დემოკრატიულ საზოგადოებაში.

რაც შეეხება დისკრიმინაციას, კონსტიტუციის მე-14 მუხლი აცხადებს, რომ კანონის წინაშე ყველა თანასწორია, განურჩევლად კანის ფერის, სქესის, პოლიტიკური და რელიგიური შეხედულებებისა, მაგრამ ევროპული კონვენციის მე-14 მუხლსა და ჩვენი კონსტიტუციის მე-14 მუხლს ერთი რამ განასხვავებს. საქართველოს კონსტიტუციაში ეს წერ-

უნდა აღვნიშნოთ, რომ სექსობრივი თანაცხოვრება და სექსუალური ორიენტაციის არჩევა ის საკითხებია, რომლებიც პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის გარანტიებითაა რეგულირებული.

ტილით დასრულებული დებულებაა, რაც იმას ნიშნავს, რომ იქ არის კონკრეტული ჩამონათვალი იმ ნიშნებისა, რომელთა საფუძველზეც იკრძალება პიროვნების დისკრიმინაცია და მათ შორის არ არის მოხსენიებული სექსუალური ორიენტაცია. რა თქმა უნდა, ამის საწინააღმდეგო არგუმენტად შეიძლება დაასახელონ ის, რომ საერთაშორისო ხელშეკრულებებს და შეთანხმებებს ჩვენთან პირდაპირი მოქმედების ძალა აქვს და ისინი ინტეგრირებულია ჩვენს საკანონმდებლო სივრცეში, და რომ ჩვენთვის სავალდებულოა ის მოვალეობები, რომლებსაც გვაკისრებს ეს ხელშეკრულებები და შეთანხმებები. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მაინც უკეთესი იქნებოდა, რომ სექსუალური ორიენტაცია, როგორც ნიშანი, პირდაპირ ყოფილიყო მოხსენიებული დისკრიმინაციის ამკრძალავ მუხლში. სექსუალური ორიენტაცია არც ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის კონკრეტული ნიშნების ჩამონათვალშია მოხსენიებული, მაგრამ ეს ღია დასასრულის დებულებაა, რაც ნიშნავს, რომ დებულება სრულდება ტერმინით და სხვა...“, და ამაში სექსუალური ორიენტაცია იგულისხმება.

დისკრიმინაციის აკრძალვის თვალსაზრისით, ჩვენს შრომის კანონთა კოდექსში შეტანილი ბოლო ცვლილებები, დისკრიმინაციის შრომითი ურთიერთობების დროს აკრძალვის შესახებ, წინადადებული ნაბიჯია. ეს საერთაშორისო საზოგადოებაშიც აღიარა. მე-2 მუხლში, დისკრიმინაციის ამკრძალავ ნორმაში, უკვე სახელდება სექსუალური ორიენტაცია, და ეს პოზიტიური ნაბიჯია.

რაც შეეხება სისხლის სამართლის კანონმდებლობას, აქაც გვაქვს მოცემული ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული, მაგრამ პრობლემა აბსოლუტურად იდენტურია, გადმოტანილია კონსტიტუციის შესაბამისი დებულება და აქაც გამორჩენილია სექსუალური ორიენტაცია, როგორც დისკრიმინაციის ამკრძალავი ერთ-ერთი ნიშანი. რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ბრძოლის ევროპულმა კომიტეტმა ამ მუხლთან დაკავშირებით შენიშვნა გამოთქვა და განაცხადა, რომ უკეთესი იქნებოდა, თუ ეს მუხლი ნაკლებად შემზღუდავი იქნებოდა. ამაში იგულისხმება კონკრეტული ჩამონათვალის დაბოლოება სიტყვებით – ეს ადამიანის უფლებების არსებით დარღვევას უნდა იწვევდეს“. ევროპული კომიტეტის აზრით, არ იყო სავალდებულო მუხლში არსებითი დარღვევის“ ჩადება.

პრობლემაა ისიც, რომ ჩვენ არ გვაქვს მკვეთრად და მკაფიოდ ჩამოყალიბებული ანტიდისკრიმინაციული კანონმდებლობა, თუნდაც, ვთქვათ, სიძულვილის მოტივზე დამყარებული დანაშაულების სისხლის სამართლის კოდექსსა თუ სხვა კოდექსებში ჩადების მხრივ, რისი გამოცდილებაც სხვა ქვეყნებს აქვთ. სიძულვილის მოტივზე დამყარებული განცხადებები ბევრი ქვეყნის სხვადასხვა საკანონმდებლო სივრცეში გვხვდება. ჩვენთან პრობლემაა ის, რომ ასეთი განცხადებების აკრძალვა, თუკი არ გავითვალისწინებთ დისკრიმინაციის

ამკრძალავ ზოგად დებულებას, პრინციპში, არ არსებობს. ეს კი ხშირად ხდება იმის საფუძველი, რომ მაღალი თანამდებობის პირების მხრიდან გაკეთდეს სიძულვილზე დამყარებული განცხადებები, რაც უშუალოდ აისახება საზოგადოების განწყობაზე.

არ შეიძლება, არ აღინიშნოს, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 408-ე მუხლის მიხედვით ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულად ჩაითვლება ნებისმიერი ქმედება, ჩადენილი სამოქალაქო მოსახლეობაზე ან პირებზე, ფართომასშტაბიანი ან სისტემატური თავდასხმის ფარგლებში, გამოხატული მკვლელობით ან სხვა ნიშნებით, ასევე, პირთა ჯგუფის დევნით, პოლიტიკური, რასობრივი, ეროვნული, ეთნიკური, კულტურული, რელიგიური, სქესობრივი ან სხვა ნიშნის საფუძველზე. ეს შეიძლება მივიღოთ, როგორც ღია და სასრულის დებულება და სხვა ნიშანში“ სექსუალური ორიენტაციაც მოვიანოთ.

მნიშვნელოვანია, საქართველოში სექსუალური უმცირესობების უფლებების დარღვევა არასრულყოფილი კანონმდებლობით არის განპირობებული, თუ მისი არაადეკვატური იმპლიმენტაციით და პრაქტიკაში გამოყენებით. სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლით (ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა) რომელზეც წელან ვსაუბრობდი, 2006 წელს სულ ოთხი საქმეა აღძრული. მათგან ოთხივე რელიგიური უმცირესობების ხელყოფის ფაქტებს ეხება. თამამად შემიძლია ვთქვა, რომ სექსუალური ორიენტაციის ნიადაგზე განხორციელებული ქმედებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის გამო ჯერ არც ერთი საქმე არ აღძრულა. თუმცა, იყო ერთი შემთხვევა, როდესაც ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია სექსუალური უმცირესობის ერთ-ერთი წარმომადგენლის ინტერესებს იცავდა. ამ ადამიანს თავს დაესხნენ, მის მიმართ სექსუალურ ორიენტაციასთან დაკავშირებული შეურაცხყოფილი განცხადებებიც გაკეთდა. მაგრამ, საყურადღებოა ის, რომ, სისხლის სამართლის საქმე მხოლოდ ძარცვის მუხლით აღიძრა. მიუხედავად დაზარალებულისა და მისი ადვოკატების მხრიდან დიდი მცდელობისა, ეს ქმედება დაკვალიფიცირებულიყო დანაშაულად ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის წინააღმდეგ, ეს არ მოხდა, რაც, პირადად მე, მაკეთებინებს დასკვნას, რომ ეს შესაძლოა მენტალიტეტის პრობლემა უფრო იყოს, ვიდრე არასრულყოფილი კანონმდებლობის. ჩემი აზრით, მთავარი პრობლემა სახელმწიფოსა და სამართალდამცველი ორგანოების მხრიდან უმოქმედობა და ასეთ ფაქტებზე რეაგირების სურვილის არქონაა.

დავით პაიჭაძე – ამ საკითხზე მსჯელობა, ჩემი აზრით, შეუძლებელია იმ ვითარების გაუთვალისწინებლად, რომელიც მას-მედიაში შეიძლება ამოიკითხოს ადამიანმა. ამაზე შორენა შავერდაშვილი ისაუბრებს.

შორენა შავერდამელი – სწორედ ამ დისკუსიისთვის მზადებისას გავეცანი ფონდ ინკლუზივის“ მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგებს, რომლებიც ამავე ფონდის საიტზეა განთავსებული და ქართულ მას-მედიაში ჰომოსექსუალობისა და ჰომოსექსუალების რეპრეზენტირებას წარმოადგენს. აქ ამოკრეფილია ამ თემასთან დაკავშირებული ყველა ის მარგალიტი“, რომელსაც შეიძლება გადავანყდეთ ბოლო 4-5 წლის პრესაში. რამდენიმე მათგანს გაგაცნობთ – გეი-რევოლუცია მოდის და უნდა მოვემზადოთ, რომ არ გაირყვან ჩვენი შვილები“, დასავლური ტალღა სულ მალე ნავლევკავს“. აქვე წააწყდებით ცისფერთა შეთქმულების თეორიას“ ცისფერთა მაფიის“ შესახებ, რომელიც მძვინვარებს“ ყველა სფეროში, დანყებული შოუ-ბიზნესიდან, პოლიტიკით დამთავრებული. ამ კვლევაში კარგადაა ნაჩვენები ის ტენდენციები, რომლებიც რეალურად არსებობს ჩვენს საზოგადოებაში, ამიტომაც გირჩევთ მის წაკითხვას.

შევეცდები ვისაუბრო ჩემს პირად გამოცდილებაზე და იმ შეკითხვებზე, რომლებიც მიჩნდება და მანუხებს, როგორც ცხელი შოკოლადის“ რედაქტორს და ადამიანს, რომელსაც პროტესტი უჩნდება ამ ყველაფრის მიმართ და აქვს სურვილი, რაღაც დაუპირისპიროს ასეთ მედიას. ამასწინათ ვნახე პოსტსკრიპტუმში“ გასული სიუჟეტი, რომელსაც, წესით, ახალ ჟურნალზე, მეზე“, უნდა მოეთხრო. აღმაშფოთა სიუჟეტში გაკეთებულმა აქცენტებმა. აქცენტი იყო გაკეთებული იმაზე, რომ ჟურნალში არ არის მითითებული რედაქციის მისამართი. ჩემთვის გაუგებარია, რატომ ჩაითვალა ეს ასეთ მნიშვნელოვან საკითხად. მეორე, რაზეც გამაზვილდა ყურადღება – ხომ არ შეუწყობს ჟურნალი ხელს გეი-პრაიდებს და ხომ არ ალაშფოთებს ეს მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის წევრებს. კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი“ აქცენტი იყო გაკეთებული – ჟურნალის გადაცემაში ჩანერილი ერთ-ერთი ავტორის ჰეტეროსექსუალობა საგანგებოდ იყო დაკონკრეტებული. ეს აქცენტები ჩემთვის გაუგებარი იყო. მეს“ ბოლო ნომერში ძალიან სწორად არის შეფასებული ეს სიუჟეტი.

იმავე პერიოდში წავიკითხე ეკა აღდგომელაშვილის ესე ერთ-ერთ კრებულში და გადავწყვიტე, იმ ყველაფრის საპასუხოდ, რაც ხდებოდა, რამე გაგვეკეთებინა ცხელ შოკოლადში“ ამ თემაზე და ეკაზე, რადგან იგი, მისი ნაწერებიდან გამომდინარე, ჩემთვის ძალიან საინტერესო ადამიანი აღმოჩნდა. ვისაც წავიკითხავთ ცხელი შოკოლადი“, იცით, რომ ისტორიები პიროვნებებზე ჩვენი ტრადიციული რუბრიკაა. ჩვენი ინტერვიუ შედგა, მაგრამ, სამწუხაროდ, საბოლოოდ, ის სტატია ძალიან მშრალი გამოვიდა იმ სივრცისთვის, რომლისთვისაც მომზადდა. ჩემი, როგორც რედაქტორის მიზანი იყო, ხმა მიგვეწვდინა არა იმ 100 და 200 ადამიანისთვის, რომელსაც ამ თემის, ჰომოსექსუალობის ან ჰომოსექსუალების მიმართ, ისედაც ჩამოყალიბებული და

სწორი პოზიცია აქვს, არამედ, პირობითად, დანარჩენი 4800 მკითხველისთვის, რომელიც, ვეჭვობ, რომ, თუ აგრესიული არა, ნეიტრალური დამოკიდებულებით შემოიფარგლება ამ საკითხის მიმართ. სამწუხროდ, მომზადებული სტატია ვერ ჩაითრევდა ასეთ მკითხველს, ვერ გახსნიდა მათთვის ხედვის ახალ რაკურსს. ძალიან ბევრი ვიფიქრე, რა ფორმით, რა ხერხებით მიგვეღწია ჩვენი მიზნისთვის. ერთი შეხედვით, ამოცანა ძალიან იოლი იყო – ჩვენ ეკასთვის უნდა გვეკითხა, თუ რატომ მუშაობს ამ თემებზე, უნდა გადმოგვეცა პერსონალური ისტორიები, აქ, საქართველოში არსებულ რეალობაზე გვსურდა საუბარი – ასეთი იყო ჩემი მოლოდინი, მაგრამ ამ მოლოდინმა არ გამიმართლა.

საინტერესოა, რომ როცა ჩვენთან კეთილგანწყობილი მედია-საშუალება ჩნდება, ამ თემაზე ღიად საუბარი მაინც გაჭირდა. მომზადებული ინტერვიუ, ინფორმაციულობის თვალსაზრისით, ძალიან საინტერესო იყო. პირადად ჩემთვის, ამ ინტერვიუმ ბევრი უცნობი ფაქტი გახადა ცნობილი, მაგრამ უფრო მოხსენების ფორმით გაკეთებული სახელმძღვანელო ტექსტი გამოვიდა. ძალიან დამწყდა გული. არ ვიცი, ვისი ბრალია, იქნებ ჩემი, როგორც რედაქტორის, რომელმაც სწორად ვერ ჩამოაყალიბა ამოცანა, იქნებ ჟურნალისტის, რომელიც დაკომპლექსდა და სწორად ვერ დასვა შეკითხვები, იქნებ, ეკასიც, რომელმაც ვერ გასცა შეკითხვებს ადეკვატური პასუხები. ბოლოს მივაგენით ასეთ გზას – ჟურნალში დაიბეჭდა რეალურ ისტორიაზე დაფუძნებული მზა მასალა. მზად ვართ ამ თემებზე მომავალშიც ვწეროთ. ვიმეორებ, ჩემთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი შეკითხვაა, როგორ უნდა ვწეროთ ამ თემაზე ჟურნალისტებმა ისე, რომ მომზადებული სტატია მისაღები იყოს იმ ადამიანებისათვის, რომლებიც მათ აგრესიულად ეკიდებიან.

დავით პაიჭაძე – ჩვენთან ხშირად უსაუბრიათ საზოგადოების შეუწყნარებლობასა და არატოლერანტულობაზე. ფონდ ღია საზოგადოება – საქართველოს“ გრიფით გამოქვეყნებული ქართული საზოგადოების ღირებულებების კვლევა, გვიჩვენებს, რომ არსებობენ ადამიანები, რომლებსაც არ სურთ მეზობლობა, მაგალითად, რელიგიური უმცირესობის წარმომადგენელთან.

ეკა აღდგომელაშვილი – კვლევებთან დაკავშირებით მინდა მოგახსენოთ. ძალიან მნიშვნელოვანია, როგორ ატარებ ამას, როგორ კითხვებს უსვამ ადამიანებს, ღიას თუ ფარულს. თუ ღია შეკითხვას სვამ და მაგალითად, ეკითხები, თუ ვის არ ისურვებდა მეზობლად, ადამიანი უფრო მეტად არის თავისუფალი საკუთარ არჩევანში, და, შესაძლოა, საერთოდ არ გაახსენდეს ამ დროს არც რომელიმე ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენელი, არც ნარკომანი და ჰომოსექსუალი.

რა ტიპის მხარდაჭერა შეგვიძლია ჩვენ? მესმის, რომ ასეთი კულტურული რეპრესიის პირობებში ამ სოციალური ჯგუფის წარმომადგენელთა მხრიდან საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის შესახებ ხმა-მალლა საუბარი ძალიან ძნელიცაა და შესაძლოა, რისკთანაც იყოს დაკავშირებული. მაგრამ, თუნდაც ერთი მათგანი რომ გამოვიდეს და თქვას, რომ ამ ჯგუფს ეკუთვნის, და რომ ამ ჯგუფს აქვს ყველა სხვა ინტერესთა ჯგუფისგან განსხვავებული ინტერესი, და იჩაგრებიან, მაგალითად, შრომით ბაზარზე, სხვა სოციალური ჯგუფების მხრიდან მხარდაჭერა ამ ადამიანების მიმართ გაიზრდება.

ლელა გაფრინდაშვილი, ფილოსოფოსი, კავშირი ქალების ინიციატივა თანასწორობისათვის – ჰომოფობია დაკავშირებულია ქსენოფობიასთან – განსხვავებულისადმი შიშთან. ერთია შიში და მეორეა სიძულვილი. ჩვენ გვანტერესებს, როგორ გადაიზრდება შიში სიძულვილში. შიში უცხო და უცნაურის მიმართ, ადამიანის ბუნებრივი მდგომარეობაა, მაგრამ რაღაც ეტაპზე, ამ უცხო ობიექტის შესწავლის შემდეგ, ეს შიში ან დაიძლევა, მოიხსნება, ან პირიქით, სიძულვილში გადაიზრდება. ამასთან დაკავშირებით ერთი მაგალითი მახსენდება მედია-სივრციდან. დაახლოებით ორი წლის წინ ინგა გრიგოლიამ ჰომოსექსუალობის თემას სპეციალური გადაცემა მიუძღვნა, სადაც პარლამენტარი გოჩა ფიფია, პოეტი დავით გოგიბედაშვილი, ერთ-ერთი მოდელი და ტელერეჟისორი გააქანტურია მონაწილეობდნენ. ამ გადაცემაში გოჩა ფიფიამ ჰიტლერის ნათქვამი გაიხსენა იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა გაეყვანათ გემით ზღვაში ჰომოსექსუალები და ერთად ჩაეძირათ ისინი, და დაამატა, რომ ისიც ასე მოიქცეოდა, ამის საშუალება რომ მისცემოდა. ალბათ, გახსოვთ, იგივე დეპუტატი პარლამენტის ტრიბუნიდან ხმამალლა საუბრობდა პარლამენტართა გენეალოგიისა და ეთნიკური წარმომავლობის დადგენაზე. ჰომოსექსუალობის, როგორც დომინანტისაგან განსხვავებულის, დაკავშირება დომინანტური ეთნოსისაგან ასევე განსხვავებული კულტურისა და ეთნიკურობის წარმომადგენლებთან, ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან ორივე შემთხვევაში განსხვავებულის მიმართ შიშით არის განპირობებული.

მნიშვნელოვანი საკითხია, რა ტიპის მხარდაჭერა შეგვიძლია ჩვენ? მესმის, რომ ასეთი კულტურული რეპრესიის პირობებში ამ სოციალური ჯგუფის წარმომადგენელთა მხრიდან საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის შესახებ ხმამალლა საუბარი ძალიან ძნელიცაა და შესაძლოა, რისკთანაც იყოს დაკავშირებული. მაგრამ, თუნდაც ერთი მათგანი რომ გამოვიდეს და თქვას, რომ ამ ჯგუფს ეკუთვნის, და რომ ამ ჯგუფს აქვს ყველა სხვა ინტერესთა ჯგუფისგან განსხვავებული ინტერესი, და იჩაგრებიან, მაგალითად, შრომით ბაზარზე, სხვა სოციალური ჯგუფების მხრიდან მხარდაჭერა ამ ადამიანების მიმართ გაიზრდება.

ეს პრეცედენტი საკანონმდებლო აქტივობასაც გაზრდის და ხელს შეუწყობს მის ინტეგრირებას რომელიმე სამართალში. ეს სოციალური ჯგუფები უნდა ამოვიდნენ ანდერგრაუნდიდან“. უნდა მოხდეს მათი სახელდება. ფარული სოციალური ჯგუფის ინტერესების დაცვა არ ხდება, ეს არც ერთ ქვეყანაში არ მომხდარა. ანდერგრაუნდში“ ყოფნა ამძაფრებს ამ ჯგუფის ინტერესების მითოლოგიზაციას და მის მიმართ ქსენოფობიისა და ჰომოფობიის ხარისხს ზრდის.

ნესტან ცეცხლაძე, ჟურნალისტი – როგორ წარმოგიდგენიათ ამ სოციალური ჯგუფის მხრიდან საკუთარი სექსუალუ-

რი ორიენტაციის ხმამაღლა აღიარება, როცა საზოგადოების ასეთი მაღალი პროცენტი ამბობს, რომ არ ისურვებდა მეზობლად ჰომოსექსუალის ყოლას?

ლელა გაფრინდაშვილი – მე პასუხისმგებლობა და სოციალური გმირობა ვიგულისხმე. რა თქმა უნდა, საქართველოში ბევრი პრობლემაა, რომელთა დაძლევა, მესმის, ძალიან რთულია. მაგრამ პრეცედენტი აკეთებს საქმეს. ჯერ ერთი, სოციალურად აქტიულებს ხდის საკითხს. ინყება ამ თემაზე საუბარი, ამ ფორმით კი არა, როგორც ახლა ვსაუბრობთ. არ შეიძლება ამ თემებზე მხოლოდ ჩაკეტილ სივრცეში საუბარი. ვიცი, რომ ამ ადამიანებს ჰაერივით სჭირდებათ მხარდაჭერა. მათ აქვთ სოციალური ურთიერთობების შიში. დეკლარირების გარეშე შეუძლებელია მათ მხარდაჭერა მოიპოვონ. ეს გამოიწვევს კვლევებსაც ამ საკითხთან დაკავშირებით.

პაატა საბელაშვილი, ფონდი ინკლუზივი – აზრი მინდა გამოეთქვა შორენას შეკითხვაზე, იმასთან დაკავშირებით, თუ რატომ ვკარგავთ ასეთ საკითხებზე წერის დროს გახსნილობას. როგორც წესი, რესპოდენტი, ასეთ თემებზე საუბრის დროს, კადრს მიღმა რჩება ხოლმე. მას ხშირად ხმასაც უცვლიან, და ამ ფონზე, როდესაც უცებ ჟურნალისტს რესპოდენტი სტიგმის გარეშე, ღიად ესაუბრება, მას შეიძლება ითქვას, სტიგმის კომპენსაცია ემართება. ჩემი აზრით, როდესაც ამ თემაზე ფარულ საუბარს ელი და საპირისპიროს იღებ, ეს გარკვეულ რეაქციას იწვევს. არის პროექციის მომენტებიც. ბევრი ჟურნალისტი, სამწუხაროდ, საკუთარი ფობიების პროექტირებას ახდენს.

ჩვენთან მოსული ჟურნალისტები ხშირად გვეუბნებიან, რომ ჩვენ ანდერგრაუნდული“ ორგანიზაცია ვართ. მე კი მათ ვპასუხობ, რომ მესამე სართულზე ვიმყოფებით. ხშირად გვეკითხებიან იმასაც, თუ რატომ არ ვუთითებთ ჩვენს მისამართს. ჟურნალზე სულ რამდენიმე ადამიანი ვმუშაობთ და მუდმივად რედაქციაში არასოდეს ვართ. მითითებული გვაქვს იმილი, სისტემატურად ვპასუხობთ შემოსულ წერილებს. ჩვენთან დაკავშირების პრობლემა, დღემდე არავის ჰქონია. ჩვენ არაფერს ვმაღავთ და არც შეკითხვებზე პასუხის გაცემას ვარიდებთ თავს. არც იმ გადაცემებში მონაწილეობაზე ვამბობთ უარს, სადაც მონაწილეობა ჩვენი საინფორმაციო პოლიტიკიდან გამომდინარე, საჭიროდ და სასარგებლოდ მიგვაჩნია. მაგალითად, უარი ვთქვით მონაწილეობაზე გადაცემაში ტაბუ“, რადგან მიგვაჩნია, რომ ამ გადაცემის ფორმატი არ იყო ისეთი, სადაც ჩვენი საინფორმაციო პოლიტიკის მიზნის მოსახლეობისთვის სწორად და ობიექტურად გაცნობის საშუალება მოგვეცემოდა. უარი ვუთხარით რეაქციასაც“. საერთოდ, ჟურნალისტებთან ძალიან ფრთხილი დამოკიდებულება გვაქვს, იმიტომ, რომ ძალიან ბევრ არაკომპეტენტურ სოუჟეტს და სტატიას ვაწყდებით. არაკომპეტენტურობაზე

მითითება კი, რატომღაც, ზენოლად აღიქმება. იმედი მაქვს, ჩატარდება ამ თემაზე ტრენინგები და რალაც შეიცვლება.

დავით პაიჭაძე – ლელამ როგორც თქვა, დეკლარირების გარეშე მხარდაჭერას ვერ მოიპოვებ, ოღონდ ეს დეკლარირება ჯგუფის სახელით უნდა იყოს გაკეთებული. არ ვიცი, რამდენად გაამართლებს ეს გზა. ერთ შემთხვევას გავიხსენებ. ეს ამბავი ქუთაისში მოხდა და ჟურნალისტებთან ურთიერთობის საილუსტრაციოდაც კარგი იქნება. ახალგაზრდა კაცმა ლიად განაცხადა საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის შესახებ. არ მინახავს ამ თემაზე მომზადებული სატელევიზიო სიუჟეტი, საგაზეთო პუბლიკაცია მაქვს მხედველობაში. მამამ საკუთარი შვილი პოლიციას მისი სექსუალური ორიენტაციის გამო დააჭერინა. თუმცა, მერე გამოიხსნა კიდეც. ამ ბიჭს არ დაუმალავს საკუთარი ვინაობა, მაგრამ საინტერესოა, რომ ჟურნალისტი მას მაინც ინიციალებით მოიხსენიებდა. ეს ადამიანი ჯგუფის სახელით არ გამოსულა. მან საკუთარი ნებით განაცხადა საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის შესახებ. მაინტერესებს, რამდენად აუცილებელია, ასეთი განცხადებების მაინცდამაინც ჯგუფის სახელით გაკეთება? აქ ისიც ითქვამს, რომ ჰომოფობია არის წინასწარგანწყობა გარკვეულ ადამიანთა ჯგუფის მიმართ. თქვენს მსჯელობებში სიტყვა „ჯგუფი“ ფიგურირებს. თუ ასეთ განცხადებას ინდივიდი გააკეთებს და არა ჯგუფი, ამ ადამიანების გაგება და ტოლერანტული დამოკიდებულების ჩამოყალიბება უფრო ძნელი იქნება?

ეკა აღდგომელაშვილი – როდესაც ხილვადობასა და ქა-მინგ აუთზეა“ საუბარი, რა თქმა უნდა, არ უნდა დაგვავიწყდეს ის გარემო, რომელშიც ვცხოვრობთ. რაც უფრო მეტი ადამიანი აღიარებს საკუთარ სექსუალურ ორიენტაციას, შიში, რა თქმა უნდა, მით უფრო შემცირდება ამ სოციალური ჯგუფის მიმართ, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ასეთი განწყობა შესაძლოა მთლიანად გაქრეს. რაც შეეხება დათოს შეკითხვას, მე, მაგალითად, ვერ წარმომიდგენია, თუ რას უნდა ნიშნავდეს ჯგუფური აღიარება. საგულისხმოა ისიც, რომ ხილვადობის გაზრდასთან ერთად იზრდება ძალადობის ტალღაც, როგორც ჯგუფის, ისე კონკრეტული ადამიანების მიმართაც.

ლელა გაფრინდაშვილი – მაგრამ, საინტერესოა, ამის შემდეგ რა პერიოდი იწყება. ამის შემდეგ იწყება ყველაზე მნიშვნელოვანი ეტაპი. ამას მოჰყვება საქმის სასამართლომდე მისვლა, ანუ ზოგადად რეზისტენცია ხდება.

ეკა აღდგომელაშვილი – გეტანხმებით, მაგრამ არ უნდა დავვიწყოთ, არც ერთი აღიარებული გეისთვის ან ლესბოსელისთვის არ არის ეს ერთჯერადი პროცესი. ყველა ახალი ნაცნობ-მეგობრის წრეში მას ხელახლა უნევს ასეთი აღიარება, და ხშირად ეს პროცესი მთელი ცხოვრება გრძელდება.

რაც შეეხება ქსენოფობიას, ერთი მხრივ, რაღაც დროის განმავლობაში, თითქოს შეიცვალა სიტუაცია. იყო პერიოდი, როცა არატრადიციული სექსუალური ორიენტაცია ჩვენთან დასავლეთიდან ხელოვნურად შემოტანილ პროდუქტად ითვლებოდა. ითვლებოდა, რომ სხვაგან, შორს, შეიძლებოდა ყოფილიყვნენ განსხვავებული სექსუალური ორიენტაციის ადამიანები, მაგრამ ეს ჩვენთვის უცხო უნდა ყოფილიყო. დღეს სიტუაცია შეცვლილია. ბოლო რამდენიმე წელია, შეიცვალა დისკურსი. დღეს ეს მოვლენა უკვე, არა როგორც უცხო, არამედ, როგორც ჩვენი დაავადებული ნაწილი, ისე განიხილება. აქ უკვე აბსოლუტურად განსხვავებული მექანიზმები მუშაობს და საზოგადოების მხრიდან ნამოსულ დამსჯელ ღონისძიებებს და აგრესიას სულ სხვანაირი სიმძაფრე აქვს. ეს აგრესია, არასოდეს მიემართება ერთი კონკრეტული ადამიანისკენ. ის ჯგუფისკენაა მიმართული. შესაძლოა, ეს ჩვენში დამკვიდრებული კოლექტიური ღირებულებებითაც იყოს განპირობებული. ჩვენთან ჯგუფი, რომელსაც მიეკუთვნები, ოჯახი, მეგობრები, სამსახური, უფრო ფასეულია. ანუ, ჩვენთან ასეთი აღიარება აუცილებლად გულისხმობს პასუხისმგებლობას არა მარტო საკუთარი თავის წინაშე, არამედ ოჯახის წინაშეც, რომლის წევრებიც ასევე ხდებიან ჰომოფობიის მსხვერპლნი.

ეს აგრესია, არასოდეს მიემართება ერთი კონკრეტული ადამიანისკენ. ის ჯგუფისკენაა მიმართული. შესაძლოა, ეს ჩვენში დამკვიდრებული კოლექტიური ღირებულებებითაც იყოს განპირობებული. ჩვენთან ჯგუფი, რომელსაც მიეკუთვნები, ოჯახი, მეგობრები, სამსახური, უფრო ფასეულია.

ელიზბარ ელიზბარაშვილი, ფილოსოფოსი – თუკი მიზეზების სპექტრი მხოლოდ თქვენს მიერ ჩამოთვლილით შემოიფარგლება, მაშინ უნდა ვთქვათ, რომ ჰომოფობია ცალსახად ნეგატიური მოვლენაა და მის დასაძლევად დიდი ძალისხმევაა საჭირო. მაგრამ მსურს, უფრო ღრმად გავანალიზოთ ყველაფერი. კიდევ რა მიზეზებით შეიძლება იყოს განპირობებული საზოგადოებაში ჰომოფობია? ამაზე პასუხის გასაცემად მე დღევანდელი ქართული საზოგადოების ძველ ბერძნულ საზოგადოებასთან შედარება მჭირდება. ჰომოფობია ფუნქციონალური ხდება, რაც იმას ნიშნავს, რომ ანტიკურ საბერძნეთში ჰომოსექსუალი ადამიანი ჩვეულებრივ ადამიანად ითვლებოდა. საქართველოში, ქრისტიანული და ქართული ტრადიციებიდან და ღირებულებებიდან, ასევე მამაკაცისა და ქალის შესახებ არსებული ზოგადი წარმოდგენებიდან გამომდინარე, ჰომოსექსუალი ადამიანი ქართული წიაღიდან მოწყვეტილად მოიაზრება. ამიტომ ქართველი ჰომოსექსუალი თავს ყოველთვის გამიჯნულად და გარიყულად აღიქვამს. იგი საზოგადოების მხრიდან ყოველთვის აწყდება აგრესიას, რის შედეგადაც თავად მასაც უმუშავდება საპასუხო აგრესია საზოგადოების მიმართ. საბოლოოდ, ის, მისი დამსჯელი საზოგადოების მიმართ აგრესიული და ასოციალური ხდება. არ ვამბობ, რომ ეს კარგია, მაგრამ ფაქტია, და იმის გამო, რომ ბერძენი ჰომოსექსუალისგან განსხვავებით, რომელსაც ყველა ბერძენი, როგორც ჩვეულებრივ ბერძენს, ისე უყურებდა, საქართველოში ჰომოსექსუალები ეჭვს იწვევენ – არიან თუ

არსებობს თანასწორობა და არ არსებობს სხვებთან შედარებით უფრო თანასწორი ადამიანი. ასე რომ, თუ შენთვის არსებობს თანასწორობა, არ შეიძლება იყო ტოლერანტული, ვთქვათ, სომეხის მიმართ და არ იყო ტოლერანტულად განწყობილი იეჰოვას მოწმის მიმართ. ტოლერანტობა არჩევითი არ არის. თანასწორობა არის თანასწორობა, მიუხედავად იმისა, ეს შენთვის მისაღებია თუ არა, ეს არის ობიექტური რეალობა და ჩვენი აზრებისგან დამოუკიდებლად არსებობს.

არა ისინი ქართული საქმის მიმართ, ქართული სახელმწიფოს მიმართ ერთგულები.

ჩემი აზრით, ჰომოფობიის ერთ-ერთ მიზეზად, ვიმეორებ, შეიძლება ის გარემოება ჩაითვალოს, რომ ეს ადამიანები საქართველოსათვის ბრძოლაში, მისი ინტერესების დაცვაში, იქნება ეს ბრძოლის ველზე თუ კალმით ხელში, საქართველოს მოსახლეობის მიერ არასანდოებად აღიქმებიან. თუმცა, ეს არ არის ცალსახად ნეგატიური მიზეზი, რადგან ყველა ერი ცდილობს თავის გადარჩენას და უცხო ელემენტებს ეჭვის თვალით უყურებს.

შიში, როგორც უკვე ვთქვე, არ არის მხოლოდ ნეგატიური ფენომენი.

ვიდრე ეს სოციალური ჯგუფი საზოგადოებას არ დაარწმუნებს, რომ მისი წევრები არ ეწინააღმდეგებიან მას და სახელმწიფოებრივ მიდგომებში ისეთივე ქართველები არიან, როგორც სხვა ადამიანები, მათ მიმართ დამოკიდებულება არ შეიცვლება.

პაატა საბელაშვილი – ერთია პოზიცია, მაგრამ მნიშვნელოვანია, როგორ ახდენ მის რეპრეზენტაციას. არსებობს თანასწორობა და არ არსებობს სხვებთან შედარებით უფრო თანასწორი ადამიანი. ასე რომ, თუ შენთვის არსებობს თანასწორობა, არ შეიძლება იყო ტოლერანტული, ვთქვათ, სომეხის მიმართ და არ იყო ტოლერანტულად განწყობილი იეჰოვას მოწმის მიმართ. ტოლერანტობა არჩევითი არ არის. თანასწორობა არის თანასწორობა, მიუხედავად იმისა, ეს შენთვის მისაღებია თუ არა, ეს არის ობიექტური რეალობა და ჩვენი აზრებისგან დამოუკიდებლად არსებობს. რამდენად ვიღებთ მას, ეს უკვე სხვა მომენტია. ყველას აქვს უფლება რაღაც არ მიიღოს, მაგრამ ასევე ყველას აქვს უფლება იცხოვროს აბსოლუტურად თანასწორ მდგომარეობაში იმის მიუხედავად, ვის რას დაუდასტურებს და სხვები როგორ დაიჯერებენ მის ნათქვამს.

ორიოდე სიტყვა მინდოდა მეტქვა ინსტიტუციონალურ ჰომოფობიაზე. ევროსაბჭოს ადამიანის უფლებათა დაცვის კომისართან შეხვედრისას დავით დარჩიაშვილმა ასეთი შეკითხვით მოგვმართა, რაღა უნდა გვდომოდა ამაზე მეტი, ახლანდელი მთავრობა შევარდნაძისა და გამსახურდიას მთავრობებისგან განსხვავებით, ხომ გაცილებით უკეთ ეკიდება ამ საკითხს. ვის მოეთხოვება საქართველოში ადამიანის უფლებების დაცვა? ამისთვის, ბუნებრივია, რამდენიმე სახელმწიფო უწყება არსებობს, და ისინი ანგარიშვალდებულნი არიან ქვეყნის ყველა მოქალაქის მიმართ. ავიღოთ, მაგალითად, ადამიანის უფლებათა დაცვის საპარლამენტო კომიტეტი. შეგიძლიათ იხილოთ ქ-ნ ელენე თევდორაძის ციტატები ამ თემაზე. მათ ჩემი კომენტარი არ სჭირდება. ჩვენ ომუდსმენის პოზიციაზეც გამოვთქვით პრეტენზია. მისი თქმით, იგი მზად არის დაიცვას ყველა ცალკეული ადამიანის უფლება, მაგრამ

არ არის ვალდებული გაიზიაროს ჯგუფთა თანასწორობის უფლება. ამაზეც უხერხულად მიგვაჩნია კომენტარის გაკეთება. იგივე, დავით ბაქრაძე, საქართველოს ევროპაში ინტეგრაციის საპარლამენტო კომიტეტის თავმჯდომარე – მას მოეთხოვება იმ ევროპული საკანონმდებლო ველის ცოდნა, რომელსაც მიერთებულია საქართველო, ამბობს, რომ კონსტიტუცია უნდა იცავდეს ისეთ მოთხოვნებს, რომლებიც ადამიანს დაბადების მომენტში უჩნდება და არ შეიძლება მათი შეცვლა – კანის ფერი, რასა და სქესი. ჩემი აზრით, სამივეს შეცვლა შეიძლება და ადამიანის გემოვნება და პირადი შეხედულებები კონსტიტუციის დასაცავი არ არის. ამას რომ ქვეყანაში რეაგირება მოჰყვება, ეს უკვე დიდი პრობლემაა.

კიდევ ერთ ყოფილ სახელმწიფო სტრუქტურას შევხვები. საზოგადოებრივ მაუწყებელს ვგულისხმობ, რომელმაც ყველაფერი გააკეთა ევროპის მაუწყებელთა კავშირში მოსახვედრად, რათა სოფო ხალვაშს საქართველო წელს ევროვიზიაზე“ ესახელებინა. ჩვენ შევთანხმდით, რომ 17 მაისს საზოგადოებრივი მაუწყებლის ეთერში უნდა გასულიყო გერმანული კომპანიის მიერ გადაღებული ფილმი ცისარტყელის დასასრული“. იქ აღწერილია, თუ როგორ სთხოვენ ბრიტანეთში თავშესაფრის ძიების სისტემაში ადამიანს თავისი სექსუალური უმცირესობისადმი მიკუთვნებულობის დადასტურებას, იგივე, ისლამში როგორ ეკიდებიან ამ საკითხს, ჰოლანდიაში, ამსტერდამში როგორ ხდება გეების დისკრიმინაცია. მიუხედავად მიღწეული შეთანხმებისა, ქ-ნ თამარ კინწურაშვილის თბილისში დაბრუნების შემდეგ აღმოჩნდა, რომ ფილმის საეთერო სივრცეში ჩასმა ქრონომეტრაჟის გამო ვეღარ მოხერხდებოდა. ჩვენ ღიად ვდებთ ბრალს საზოგადოებრივ მაუწყებელს ჰომოფობიაში. მათ ერთი თხოვნა მაქვს – არ ვთქვათ -ზმი“ და -სტი“, რადგან, როგორც არ შეიძლება უნარშეზღუდულს ინვალიდი ეწოდოს, ასევე გაუმართლებელია ტერმინები ჰომოსექსუალიზმი“ და ჰომოსექსუალისტი“. ეს ფორმები რუსულიდანაა შემოსული და კრიმინალთან, გარყვნილებასა და დაავადებასთან ასოცირდება, რაც არ არის სწორი.

და კიდევ ერთ საკითხზე მსურს თქვენი ყურადღების შეჩერება – განვასხვავოთ ჰომოსექსუალური ქცევა ჰომოსექსუალური ორიენტაციისგან. იმიტომ, რომ ესეც უკვე დადასტურებულია, რომ ჰომოსექსუალთა უმრავლესობას არ ახასიათებს ჰომოსექსუალური სქესობრივი კავშირი და იმ ადამიანების უმრავლესობა, რომლებსაც აქვთ ასეთი კავშირები, ჰეტეროსექსუალები არიან.

დავით გაბუნია, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, გენდერის მაგისტრატურა – ჩვენი სოციალურ-პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი ამ თემაზე კვლევებს ატარებს. აქ მეთოდოლოგიის შესახებ დაისვა შეკითხვა. ჩვენ გვაქვს ფოკუს-ჯგუფები, კვლევის თემა კი ზუსტად ემთხვევა დღევანდელი დისკუსიის თემას – ჰომოფობია, როგორც სო-

ციალური პრობლემა“. ჯერჯერობით კვლევა მხოლოდ ორ ფოკუს-ჯგუფთან გვაქვს ჩატარებული – 27-დან 35 წლამდე დაუქორწინებელ მამაკაცებთან და ამავე ასაკის ქალებთან. ჯერ საბოლოო შედეგებზე ლაპარაკი ზედმეტია, არც იმას ვფიქრობთ, რომ ამ აზრებს მთელი საქართველო იზიარებს. სოციოლოგიური პრინციპებიდან გამომდინარე, რასაკვირველია, ასე არ ხდება. ეს კვლევა არ არის რეპრეზენტატული და აქვე უნდა ითქვას, რომ საქართველოში ისეთი კვლევების ნიმუშები, რომელთა განზოგადებაც შესაძლებელია და სტატისტიკურად სანდოა, თითზე ჩამოსათვლელია. სადაც არ არის სახელმწიფოს მხრიდან დაკვეთა, ასეთი მასშტაბის კვლევები არ ტარდება. ჩვენ ვაპირებთ კვლევის გაგრძელებას, მაგრამ საინტერესო ტენდენციები გამოიკვეთა და მათზე მსურს გესაუბროთ.

ჩვენ ველოდით, რომ მამაკაცებში ჰომოფობია გაცილებით უფრო ხშირი იქნებოდა, ვიდრე ქალებში. და ჩვენი ეს ვარაუდი 99,9%-ით დადასტურდა. რა თქმა უნდა, არ გვიფიქრია, რომ ქალები ნაკლებად ჰომოფობები აღმოჩნდებოდნენ, ქალთა ჯგუფიდან არ ველოდით ნაკლებ ჰომოფობიურ აზრებს, მაგრამ საინტერესო იყო თავად მიდგომა ამ საკითხისადმი, თუ ვის გულისხმობენ ისინი ჰომოსექსუალებში. აღმოჩნდა, რომ ყოველთვის მამაკაცი ჰომოსექსუალები იგულისხმებიან. ანუ, განხილვის საგანი ყოველთვის კაცი ხდება. საინტერესოა, რატომაა, რომ ლესბოსელობა საერთოდ არ აღიქმება სერიოზულ მოვლენად.

და კიდევ ერთი, ჩვენ ასეთი შეკითხვითაც მივმართეთ ჩვენს კვლევის ობიექტებს: მათი ნება რომ ყოფილიყო, რომელ სფეროში არ დაასაქმებდნენ ჰომოსექსუალებს? როგორც ქალების, ისე მამაკაცების 100%-მა გვიპასუხა, რომ ჰომოსექსუალთა დასაქმების სფერო არავითარ შემთხვევაში არ უნდა იყოს პედაგოგიკა და სამხედრო და სასაზღვრო სფეროები.

ნინო ლეჟავა, ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი – მსურს გამოვეხმაურო ბ-ნ ელიზბარის შეკითხვას იმასთან დაკავშირებით, თუ სად ვხედავთ ჰომოფობიას. როდესაც 6 მაისს საქართველოს კონსერვატიული პარტიის“ წევრებმა გიორგობა და საფრანგეთში კონსერვატორების გამარჯვება იზეიმეს, ზვიად ძიძიგურმა ბრძანა, რომ ევროპაში კონსერვატორების დაბრუნება იმაზე მიუთითებს, რომ წავიდა საყურადღებო ბიჭების დრო და ევროპაშიც კი ჩოხოსანი „ბიჭები მოდიან“. არ არის ეს ჰომოფობია, თქვენი აზრით?

როდესაც პარლამენტარმა ბესო ჯუღელმა მიკირტუმები“ ახსენა, ამას საზოგადოების ნაწილის მხრიდან საჯარო სივრცეში რეაგირება მოჰყვა, მაგრამ, სამწუხაროდ, მე არ გამიგია, რომ ვინმე ზვიად ძიძიგურის ამ კომენტარს აღეშფოთებინა.

დავით პაიჭაძე – გაზეთ 24 საათში“ დაინერა ამის შესახებ.

ეკა აღდგომელაშვილი – აქ საუბარი იყო იმის შესახებ, რომ ჩვენ არასრულად ჩამოვთვალეთ ჰომოფობიის მიზეზები. მათზე მართლაც დაუსრულებლად შეიძლება საუბარი. ცალსახად გამომწვევი მიზეზები არ არსებობს. მხოლოდ იმის თქმა შეგვიძლია, თუ რა შეიძლება უწყობდეს ხელს წინასწარგანწყობას. არც ის უნდა დავივიწყოთ, რომ რაიმეს ლოგიკური დასაბუთება ამ ადამიანების წინასწარგანწყობის ავტომატურად შეცვლას არ გულისხმობს. ერთადერთი, რაც შეიძლება ამას მოჰყვეს, საამისოდ ადამიანის მეტად გახსნაა. მიზეზი მართლაც ბევრია და ისინი საძიებელია როგორც ინდივიდუალურ, ისე კოლექტიურ ცნობიერებაში. ინდივიდუალურ თავისებურებებზე საუბარი ძალიან შორს წაგვიყვანს. ჰომოფობიის მიზეზებზე დღევანდელი ჩვენი ზოგადი საუბრის მიზანი იმის ჩვენება იყო, რომ სექსიზმს, ანტისემიტიზმს, ჰომოფობიას და სხვა ასეთ მოვლენებს, ერთნაირი მექანიზმები ახასიათებთ. დაფუძნებულია თუ არა ეს წინასწარგანწყობაზე, წარმოადგენს თუ არა ეს ვილაცის წინასწარგანწყობას, რომელზეც, თავის მხრივ, რელიგიურმა შეხედულებებმა მოახდინა გავლენა? მაგრამ სწორედ იმაზეა საუბარი, რომ ადამიანს არაფერი, თუნდაც მისი რელიგიური ან პირადი შეხედულებები, არ აძლევს უფლებას, მოახდინოს სხვა ადამიანის დისკრიმინაცია.

ვის ახსოვს ინვა ლიდები“ – შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები?

მომხსენებლები:

ამირან დათეშიძე

შრომის,
ჯანმრთელობისა
და სოციალური
დაცვის სამინისტროს
დარგობრივი პოლიტიკის
დეპარტამენტის
მთავარი სპეციალისტი

ნათია ნიაშრი

საქართველოს
პორტივის ასოციაცია,
სპეციფიკური
განათლების
მასწავლებელი

მადონა ხარაბაშა

ასოციაცია დეას“
ადამსრულებელი
დირექტორი

მოღერაცია

გოგი გვახარია

13 ივნისი, 2007 წ.

საზოგადოებაში დღემდე გავრცელებულია აზრი, რომ ეს მხოლოდ ინვალიდებს, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს ეხება და ამიტომ საზოგადოებას ისინი ნაკლებად მიაქვს გულთან. არადა, თუ დაკვირვებით შევხედავთ, დავინახავთ,

გოგი გვახარია – აქამდე, თითქოს, უფრო მეტად, მწვავე, სკანდალურ თემებზე ვმსჯელობდით ხოლმე. დღევანდელი ჩვენი დებატები, ფიქრობ, მშვიდი, მაგრამ საქმიანი იქნება.

წარმოგიდგენთ ჩვენს მომხსენებლებს. შეგახსენებთ თემის სათაურს, **ვის ახსოვს ინვალიდები“ – შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები?** ამ თემაზე დღეს ჩვენთან ბატონი ამირან დათეშიძე და ქალბატონები ნათია ნიაშრი და მადონა ხარაბაშა ისაუბრებენ.

მოდით, ჯერ ბ-ნ ამირანს მოვუსმინოთ, რომელიც შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს წარმომადგენს.

ამირან დათეშიძე – ინვალიდობასთან დაკავშირებული პრობლემები ყველა ქვეყნისთვის საერთოა, მაგრამ ისინი ზოგან უკეთ არის მოგვარებული, ზოგან – ნაკლებად. ამ სფეროში ჩახედული ადამიანები მათ კარგად იცნობენ: ესენია – თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფა დასაქმებისა და განათლების სფეროებში, და ზოგადად, დისკრიმინაცია. ამ პრობლემების გადაჭრა სხვადასხვა ქვეყანაში ორ ფაქტორზეა დამოკიდებული. იმაზე, თუ როგორ აცნობიერებს საზოგადოება ინვალიდობის პრობლემას, და იმ რესურსებზე, რომლებიც კონკრეტულ ქვეყანას მათ მოსაგვარებლად გააჩნია. სამწუხაროდ, საქართველოში არც ერთი მიმართულებით არ არის სახარბიელო ვითარება. მაგრამ, ჩვენში, ჩემი აზრით, საზოგადოების მხრიდან ამ პრობლემების გაცნობიერების საკითხი უფრო მნიშვნელოვანია. საზოგადოებაში დღემდე გავრცელებულია აზრი, რომ ეს მხოლოდ ინვალიდებს, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს ეხება და ამიტომ საზოგადოებას ისინი ნაკლებად მიაქვს გულთან. არადა, თუ დაკვირვებით შევხედავთ, დავინახავთ, რომ ეს პრობლემები დიდ გავლენას ახდენს მთელ საზოგადოებაზე. ინვალიდები საზოგადოებისგან გარიყულნი არიან, ეს კი საზოგადოებაზეც უარყოფითად აისახება, მის ფრაგმენტაციას იწვევს და საერთო იდეალებისა და ფასეულობების ირგვლივ გაერთიანებას აბრკოლებს. ეს ქვეყნის ეკონომიკაზეც უარყოფითად მოქმედებს, რამდენადაც ასეთი ადამიანების დაუსაქმებლობა, გარიყვა, მათი შემოსავლების უქონლობა ქვეყნის ეკონომიკას მძიმე ტვირთად აწევს – მათი საჭიროებების დაკმაყოფილების ტვირთი სახელმწიფოსა და ბიუჯეტზე ნაწილდება.

გოგიგვახარია – თქვენი სამინისტრო რას აკეთებს ამ ადამიანების გარიყვის დასაძლევად?

ამირან დათეშიძე – შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს ძირითადი ფუნქცია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანების და მათი ოჯახების დაცვის უზრუნველყოფა გახლავთ. ინვალიდთა მდგომარეობის გაუმჯობესება მართლაც არის სამინისტროს სოციალური პოლიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი პრიორიტეტი და ეს ასახულია კიდევ საშუალოვადიან გეგმაში.

რაც შეეხება პროგრამებს, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა სოციალური რეაბილიტაციის ხელშეწყობის პროგრამა ყოველწლიურად ხორციელდება და ის რამდენიმე ქვეკომპონენტს შეიცავს, ესენია – შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირების სოციალური ინტეგრაციის პროგრამა და ინსტიტუციური პატრონაჟის ხარჯების, დამხმარე საშუალებებით უზრუნველყოფისა და შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვთა რეაბილიტაციის ქვეპროგრამები. ნელს, შარშანდელთან შედარებით, დაფინანსების ზრდის ტენდენცია იკვეთება. ნახევარი მილიონით გაიზარდა სახელმწიფო პროგრამის დაფინანსება. მისი ბენეფიციარია შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე 20 ათასზე მეტი პირი. ამით არ მინდა იმის თქმა, რომ რაც კეთდება, ის საკმარისია, მაგრამ რამდენი კარგი პროგრამაც არ უნდა არსებობდეს, ვიდრე ინვალიდობის მქონე პირთა რეაბილიტაცია თავად საზოგადოების ცნობიერებაში არ მოხდება, ვიდრე არ შეიცვლება მათ მიმართ საზოგადოების დამოკიდებულება, ეს ჯგუფი მაინც დისკრიმინირებულად იგრძნობს თავს, რაც ჩემი აზრით, ყველაზე მწვავე პრობლემაა.

აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ ამ პრობლემის გააზრება და გაცნობიერება საზოგადოების მცირე ჯგუფის მიერ, ანუ იმ ჯგუფის მიერ, რომელიც უშუალოდ არის დაკავშირებული ამ პრობლემასთან, თუნდაც ისინი გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილი პირები იყვნენ, საკმარისი არ არის. ეს მთელი საზოგადოების საფიქრალი უნდა იყოს. ქართულ საზოგადოებას, სამწუხაროდ, კიდევ ბევრი მწვავე პრობლემა აქვს და ამიტომ მისი დარწმუნება ინვალიდობასთან დაკავშირებული პრობლემების პრიორიტეტულობაში საკმაოდ ძნელია, ამისთვის ხანგრძლივი მუშაობაა საჭირო. სტერეოტიპების დაუმსხვრევლად სიტუაციის რეალურად შეცვლა შეუძლებელია.

გოგიგვახარია – თქვენ თვითონ რას აკეთებთ სტერეოტიპების მსხვრევისთვის? თუ არსებობს სპეციალური პროგრამები?

ამირან დათეშიძე – აღნიშნული სახის ღონისძიებები უშუალოდ სამინისტროს ფუნქციას სცილდება. ეს ზოგადსახელმწიფოებრივი საქმეა და ერთნაირად ევალება როგორც ყველა

რომ ეს პრობლემები დიდ გავლენას ახდენს მთელ საზოგადოებაზე. ინვალიდები საზოგადოებისგან გარიყულნი არიან, ეს კი საზოგადოებაზეც უარყოფითად აისახება, მის ფრაგმენტაციას იწვევს და საერთო იდეალებისა და ფასეულობების ირგვლივ გაერთიანებას აბრკოლებს.

რამდენი კარგი პროგრამაც არ უნდა არსებობდეს, ვიდრე ინვალიდობის მქონე პირთა რეაბილიტაცია თავად საზოგადოების ცნობიერებაში არ მოხდება, ვიდრე არ შეიცვლება მათ მიმართ საზოგადოების დამოკიდებულება, ეს ჯგუფი მაინც დისკრიმინირებულად იგრძნობს თავს, რაც ჩემი აზრით, ყველაზე მწვავე პრობლემაა.

სხვა სამინისტროს, ისე არასამთავრობო სექტორსაც, მედია-საშუალებებსაც და მათ აქტიურ მონაწილეობას მოითხოვს. დაბოლოს, დასკვნის სახით მინდა დავძინო, რომ ნებისმიერი პროგრამის დაგეგმვისას აუცილებელია შესაბამისი საკომუნიკაციო სტრატეგიების შემუშავება და განხორციელება, რისთვისაც სახელმწიფოს რესურსები საკმარისი არ არის; მას ამ მხრივ, არასამთავრობო ორგანიზაციებთან შედარებით, გამოცდილებაც ნაკლები აქვს. სამინისტრო თანამშრომლობს არასამთავრობო სექტორთან. ამ დარბაზში მყოფი არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებიც დამეთანხმებიან, რომ გადაწყვეტილებებს ამ საკითხში მათთან ერთად ვიღებთ. ახლა ერთდროულად ვმუშაობთ USAID-ის (აშშ-ს საერთაშორისო განვითარების სააგენტო) თანაბარი შესაძლებლობის უზრუნველყოფის პროექტის ფარგლებში, უკვე შევიმუშავეთ კიდევ კონცეფციის სამუშაო ვერსია. იმედი მაქვს, პარლამენტი მიიღებს მას. შემდეგ სამოქმედო გეგმაც დამუშავდება. როგორც ხედავთ, ეს არ არის მარტივი პროცესი. სტერეოტიპების მსხვერველს დიდი დრო და ძალისხმევა სჭირდება.

გოგი გვახარია – ვფიქრობ, რომ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ადამიანებისთვის სახელმწიფოს მხრიდან მატერიალურ დახმარებაზე მნიშვნელოვანი მათ მიმართ საზოგადოების, სოციუმის დამოკიდებულების შეცვლაა. ეს პრობლემა, ალბათ, პირველ რიგში, მართლაც, არასამთავრობო სექტორმა უნდა გადაწყვიტოს. მოდით, ახლა ქ-ნ მადონას მოვუსმინოთ.

მადონა ხარებავა – როდესაც ამ დისკუსიაში მონაწილეობა შემომთავაზეს, და გავიგე დისკუსიის სათაური – **ვის ახსოვს ინვალიდები** – “შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები?”, თემა პროვოკაციულად მეჩვენა. აქვე მინდა დისკუსიის ორგანიზატორებს მადლობა გადავუხადო იმ ხედვისთვის, რომელიც ჩანს დისკუსიის სათაურში – აქცენტს აკეთებთ ადამიანზე, პიროვნებაზე, რომელსაც შეიძლება ჰქონდეს შეზღუდვა, პიროვნებას აყენებთ წინ და არა თავად შეზღუდვას. ჩემი აზრით, ეს სწორი ხედვაა. შეკითხვა შეიძლება ასეც დაისვას, ახსოვთ კი, საერთოდ, ინვალიდები? საინტერესოა ისიც, რას გვაძლევს ჩვენ, ინვალიდებს, მაპატიეთ, პირდაპირ ასე ვიტყვი, ან ჩვენს ოჯახებს, ეს ხსოვნა? ვის ახსოვს ინვალიდები? უპირველესად, თავად ამავე სოციალურ ჯგუფს მიკუთვნებულ ადამიანებს და მათი ოჯახის წევრებს და ახლობლებს, იმ ხალხს, ვისაც უშუალო შეხება გვაქვს ამ პრობლემასთან, ვისთვისაც ეს საქმიანობის სფეროა და გასახსენებლად დამატებითი ბიძგი არ გვჭირდება. პრობლემის გადაჭრისთვის ჩვენ საზოგადოებისა და სახელმწიფოსგან მხარში ამოდგომას ვითხოვთ.

პერიოდულად სახელმწიფო სტრუქტურის წარმომადგენლებსა და პოლიტიკოსებსაც ვახსენდებით. აქვე უნდა ითქვას,

რომ მათი დაინტერესების პირდაპირპროპორციულია ჩვენი მედიის დაინტერესებაც. პოლიტიკოსები კი, მხოლოდ იმ შემთხვევაში ინტერესდებიან ჩვენი პრობლემებით, თუ ეს საკითხები მათი პროგრამის ნაწილია, ან იძულებული არიან ცვლილებები შეიტანონ საკანონმდებლო ბაზაში, ან საერთაშორისო დოკუმენტაციის ჰარმონიზაციისას. ამ ყველაფერს ხშირად დაჰკრავს საერთაშორისო ორგანიზაციების წინაშე კეკლეუცობის ელფერი, თუმცა, უსამართლობა იქნება, არ აღვნიშნო, რომ ბოლო პერიოდში სახელმწიფოს მხრიდან დადებითი ძვრები ნამდვილად შეიმჩნევა.

ბ-ნმა ამირანმა ახსენა, რომ ინვალიდთა კოალიცია კონცეფციაზე მუშაობს. ეს იქნება სახელმწიფო სტრუქტურებისა და არასამთავრობო სექტორის ერთობლივი პროექტი, მაგრამ მიუხედავად ყველაფრისა, სახელმწიფოს მხრიდან მაინც ძალიან ცოტა რამ კეთდება. ისიც უნდა ითქვას, რომ ჩვენ ხშირად, გამიზნულად, საქველმოქმედო ობიექტებად ალგვიკვამენ. ეს არის ერთჯერადი, სიცოცხლისუნარი აქციები, ზოგჯერ დამამცირებელიც კი. როდესაც სახელმწიფო ვალდებულია, ინვალიდი ეტლით უზრუნველყოს, გარკვეული სტრუქტურები კი ამას თავის მოსაწონებლად და მზრუნველობისა და სიკეთის დასადასტურებლად აკეთებენ, ეს ჩვენთვის შეურაცხმყოფელია.

რა შეიძლება ითქვას მედიაზე? როგორც მოგახსენეთ, მედია ხელისუფლების პროპორციულად აშუქებს ამ საკითხს. ჩვენ 2002 წლიდან ვანარმოებთ მედია-მონიტორინგს. ამ თემებზე მომზადებული საგაზეთო პუბლიკაციები და სხვადასხვა სატელევიზიო არხებით გადაცემული სიუჟეტები, ძირითადად, ზედაპირული ხასიათისაა. მათში ჩვენ ან ქველმოქმედების ობიექტებად განვიხილებით, ან სამედიცინო მოდელი დომინირებს. პროფესიით ფიზიკოსი გახლავართ და როდესაც ფიზიკაზეა საუბარი, ინვალიდობა ჩემს პროფესიაზე საერთოდ არ ახდენს გავლენას და ჩემთვის შეურაცხმყოფელია, როდესაც ინვალიდ ფიზიკოსს“ მიწოდებენ. მაგრამ, მედიას მაინც ვერ გავამტყუნებთ. მას ჩვენ უნდა შევთავაზოთ არაორდინარული ფორმატი, როგორც ინსტრუმენტი, ისე უნდა გამოვიყენოთ და ამ შემთხვევაში, დარწმუნებული ვარ, ბევრი კარგი საქმის გაკეთებას შეძლებს. მედიამ ინვალიდობასთან დაკავშირებული საკითხები საერთო გლობალურ ქრილში უნდა განიხილოს.

მეორე საკითხია, არის თუ არა საქართველოში ინვალიდობის ნიშნით დისკრიმინაცია და როგორია ინვალიდების დამოკიდებულება დისკრიმინაციის ფაქტების მიმართ. ჩემი აზრით, დისკრიმინაცია არსებობს. შესაძლოა, სტუმარ-მასპინძლობის ეთიკას ვარღვევ, მაგრამ არ შემიძლია, არ ვთქვა, რომ ფონდში მოსვლის დროსაც განვიცადეთ გარკვეული დისკრიმინაცია. სიამოვნებით ვივლიდი ეტლით, მისი სარგებლობის შესაძლებლობა რომ იყოს. დისკრიმინაციას ყოველ ფეხის ნაბიჯზე ვაწყდებით, ყველაზე საშინელი კი ის არის, რომ ის

სულ არ მინდა გამიჯნული ვიყო თქვენგან, საზოგადოების სხვა წევრებისგან. იგივე უფლებები მინდა, რაც თქვენ გაქვთ, მაგრამ სახელმწიფომ და საზოგადოებამ, იმ უფლებების, - რომლებიც თქვეთან ერთად ჩვენც გვეკუთვნის, ჩვენთვის ხელმისაწვდომობა უნდა უზრუნველყოს.

დისკრიმინაცია, რომელსაც ჩვენ განვიცდით, არ მოიაზრება მძიმე დისკრიმინაციად. მიმაჩნია, რომ ეს ჯგუფი, მეტნაკლებად, ყველა ქვეყანაში დისკრიმინირებულია, თუმცა, ჩვენს ქვეყანაში ასეთი ფაქტები ძალიან ხშირია.

გოგი გვახარია – ქ-ნო მადონა, თქვენ ხელისუფლება ახსენეთ. ოპოზიციური პოლიტიკური პარტიების პროგრამებში რამდენად ექცევა ამ საკითხებს ყურადღება?

მადონა ხარებავა – წინასაარჩევნო პროგრამებში მართლაც არის ხოლმე ნახსენები სოციალურად დაუცველი მოსახლეობა, მათში სხვადასხვა სოციალური ჯგუფი იგულისხმება. მაგრამ ეს მხოლოდ საქართველოს პრობლემა არ არის. ევროპისა და საერთაშორისო აქტებიც ყველაზე ნაკლებ ყურადღებას ინვალიდების ჯგუფს უთმობს. ყოველთვის არის ჩამოწერილი დისკრიმინირებული ჯგუფები, მაგრამ ინვალიდები, როგორც წესი, მხოლოდ და სხვაში“ იგულისხმებიან. სულ არ მინდა გამიჯნული ვიყო თქვენგან, საზოგადოების სხვა წევრებისგან. იგივე უფლებები მინდა, რაც თქვენ გაქვთ, მაგრამ სახელმწიფომ და საზოგადოებამ, იმ უფლებების, რომლებიც თქვეთან ერთად ჩვენც გვეკუთვნის, ჩვენთვის ხელმისაწვდომობა უნდა უზრუნველყოს. უნდა შეგუშავდეს მექანიზმი, რომლითაც ამ უფლებებს მე ისევე გამოვიყენებ, როგორც თქვენ იყენებთ. გარემო, სამუშაო, მხოლოდ ფიზიკურად ჯანმრთელ ადამიანებზეა მორგებული.

გოგი გვახარია – ახლა ქ-ნ ნათიას მოვუსმინოთ, შემდეგ კი, უკვე აუდიტორიაც ჩაერთვება ჩვენს დისკუსიაში.

ნათია ნიაური – ჩემთვის, როგორც სპეციფიკური განათლების პედაგოგისთვის, ძალიან აქტუალურია ჩვენი დისკუსიის თემა. ტერმინოლოგიას მინდა შევეხო. წინასწარ ბოდიშს გიხდით იმისთვის, რომ შესაძლოა, ისეთი ტერმინების წარმოთქმა მომიწიოს, როგორიცაა “უნარშეზღუდულობა” და “ინვალიდობა”.

ჯანდაცვის საერთაშორისო ორგანიზაციის კლასიფიკაციით, “უნარშეზღუდულობის” სამი ხარისხი, ანუ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა სამი კატეგორია გამოიყოფა.

ინვალიდობა უფრო სოციალური ხასიათის ცნებაა – ორი ერთნაირი “უნარშეზღუდულობის” მქონე ადამიანიდან ერთი შეიძლება იყოს ინვალიდი, მეორე კი, არა. მაგალითად, დანიაში, სადაც ეტლით მოსარგებლე პირისთვის ადაპტირებულია გარემო, ეტლით მოსიარულე ვერ იგრძნობს თავს უნარშეზღუდულად. ჩვენი მოქალაქეებისთვის, მოგვხსენებთ, ქუჩები არ არის სათანადოდ მოწყობილი, მათ არც ტრანსპორტით გადაადგილების საშუალება აქვთ, და შეიძლება ითქვას – ჩვენვე ვაქცევთ მათ ინვალიდებად. ინვალიდობა არ არის

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა ხარისხის პირდაპირპროპორციული. ერთია პოტენციური უნარი და მეორე, თუ რამდენად აძლევს ადამიანს გარემო მისი რესურსებისა და პოტენციის რეალიზაციის საშუალებას. განვითარებულ ქვეყნებში რისკის ჯგუფს მიეკუთვნებულ, მათ შორის, ობოლ და უსახლკარო ბავშვებზე ზრუნვა ძალიან აქტუალურია. ამავე ქვეყნებში ეკონომიკური გამოთვლებით დადგენილია, რომ სახელმწიფოს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ადამიანების და წარსულში რისკის ქვეშ მყოფი პირებისგან წარმოქმნილი კრიმინალური დაჯგუფებების მოვლა უფრო ძვირი უჯდება, ვიდრე პრევენციული ზომების გატარება და სპეციალური პროგრამების დაფინანსება.

მინდა შევეხო შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა ორ კატეგორიას – თვალსაჩინო და არასათვალჩინო უნარშეზღუდულობას. ეს, ჩემთვის, როგორც პედაგოგისთვის, ძალიან მტკივნეული თემაა. თვალსაჩინო უნარშეზღუდულობაში იგულისხმება პირი, რომელსაც თვალშისაცემი ფიზიკური ნაკლი აქვს, ზღუდავს და ხელს უშლის ყოველდღიურ აქტივობაში, როგორც მოქმედებაში, ისე მონაწილეობაში. არასათვალჩინო უნარშეზღუდულობის შემთხვევაში, ადამიანებს განვითარების გარკვეულ ეტაპამდე არ ეტყობათ, რომ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონენი არიან და მათი პრობლემის გამოვლენა გაძნელებულია. ხშირად ეს პრობლემა თავს ბავშვის სკოლაში მიყვანის პერიოდში იჩენს, როდესაც წერა-კითხვის შესწავლის აუცილებლობას აწყდებიან, მათ კი უჭირთ სწავლა. მაგრამ, სამწუხაროდ, არის შემთხვევები, როდესაც მშობელიც და მასწავლებელიც ამ შეზღუდულ უნარს, ბავშვის სიზარმაცეს და ინტერესების სფეროს არქონას მიაწერენ და შეურაცხყოფელ ტერმინებსაც მიმართავენ ამ ბავშვების პრობლემების გამოსახატად. ეს ეხება ქცევითი და ემოციური დარღვევისა და დღეს განსაკუთრებით აქტუალურ ჰიპერაქტივობისა და უყურადღებობის სინდრომის მქონე ბავშვებს.

გოგი გვახარია – გმადლობთ. ახლა, ალბათ, უკვე შეგვიძლია, კითხვებიც დავუსვათ ჩვენს მომხსენებლებს და აზრიც გამოვთქვათ ამ თემაზე.

ზაზა სიხარულიძე, ღვთისშვილთა კავშირის“ ხელმძღვანელი – ჩვიდმეტი წელია, ამ სფეროში ვსაქმიანობ. პრობლემა ძალიან ბევრია. დავინყოთ სახელით. რა გვქვია, ინვალიდები თუ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები? ტერმინი “შეზღუდული” ჩემთვის უფრო მიუღებელია, ვიდრე ინვალიდი“. ამაზე მეცნიერებათა აკადემიაშიც მუშაობდნენ. თუმცა, საბოლოოდ ტერმინი მაინც ვერ მოიძებნა. ქართული ენა მრავლად შეიცავს ინვალიდობის სპეციფიკური ნიშნების სახელებს, მაგრამ კრებითი სახელი არ არსებობს.

ბ-ნი ამირანი დაფინანსებაზე საუბრობდა, რომელიც დაახლოებით ექვს მილიონს უტოლდება. ჩვენს ხელისუფლე-

ბას, პრესის ინფორმაციით, სხვადასხვა ღონისძიებებზე ერთ დღეში ოც მილიონზე მეტი დაუხარჯავს. დაეხარჯა აქედან ნაწილი ინვალიდების პროგრამების დასაფინანსებლად. ჩვენ პიარის“ ელემენტები გავხდით. დაუნახაობა არ ვარგა, მაგრამ ადამიანს მაინც რჩება შთაბეჭდილება, რომ ბევრი რამ საჩვენებლად კეთდება. თუმცა, ბოლო პერიოდში, თითქოს დადებითი ძვრებიც შეინიშნება. ამასწინათ დაიწყო მუშაობა პრეზიდენტთან არსებული ეროვნული კომიტეტის შესაქმნელად. ასეთი კომიტეტი ადრეც იყო, მაგრამ, რატომღაც, მის რეორგანიზებას სამი წელი დასჭირდა. აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ ინვალიდობის პრობლემები მხოლოდ ჯანდაცვის სამინისტროს არ ეხება. ამ პრობლემების მოგვარება ბევრ სხვა სამინისტროსთანაა დაკავშირებული.

შეგახსენებთ, საქართველოს პარლამენტმა თორმეტი წლის წინ, თოთხმეტ ივნისს ინვალიდთა სოციალური დაცვის შესახებ კანონი მიიღო. ჩვენ გვაქვს საკანონმდებლო ბაზა და უნდა გამოვიყენოთ.

ირინა ინასარიძე, ასოციაცია „ანიკა“, კოალიცია დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის – დისკუსიის სათაურით უნდა დავიწყო – ვის ვახსოვართ ჩვენ? ჩემი აზრით, ჩვენ არავის ვახსოვართ, ვიდრე თავად ჩვენვე არ გავახსენებთ თავს. თუ ვინმეს გავახსენდებით, მაშინაც ჩვენთვის მიუღებელი ფორმით გამოხატავენ. არასოდეს გვეკითხებიან, რა გვჭირდება ყველაზე მეტად. ერთი ფაქტი მინდა გაგაცნოთ. ჩვენი ბავშვები კინოთეატრ „რუსთაველში“ წაიყვანეს. იქ ეტლით მოსიარულეთათვის გადაადგილების საშუალება არ არსებობს. 14-15 წლის მოზარდებს ხელში აყვანა და მეექვსე საერთულზე ასე ასვლა შესთავაზეს. ჩემმა ნათქვამმა, რომ ჯერ ბავშვებისთვის უნდა ეკითხათ, რამდენად ექნებოდათ მათ ამის სურვილი, მათი გაკვირვება გამოიწვია. ვიდრე რაიმეს გაკეთებას დააპირებდნენ, კარგი იქნება, ჯერ ჩვენ გვეკითხონ, რა უფრო გვჭირდება, რა გვირჩევნია.

ასე ხდება ყველა სფეროში. გადანეციტეს პენსიის მიმნიჭებელი ბიუროების დახურვა, რადგან კორუფციის წყაროდ ჩათვალეს და ეს ფუნქცია პოლიკლინიკებს დააკისრეს. აქამდე თუ ათი ბიურო იყო კორუფციის წყარო, ახლა ასეთი ასი პოლიკლინიკაა. რაც მთავარია, პოლიკლინიკებში არ იციან, როგორ მოიქცნენ. ხალხს ჯერ მხოლოდ გადასახადებში ეხარჯება უამრავი ფული. ჩემი ბენეფიციარები მირეკავენ და მეუბნებიან, რომ მხოლოდ გადასახადებში ასი ლარის გადახდა მოუწიათ. ბევრს, ვიდრე პოლიკლინიკაში გაარკვევდა სიტუაციას, ერთი თვის პენსია დაეკარგა.

კიდევ ერთი პრობლემა – ინვალიდებს სოციალურად დაუცველ ფენაში მოიაზრებენ, თუმცა, ინვალიდობა არ ნიშნავს სოციალურად დაუცველობას. ადამიანი შეიძლება იყოს ინვალდი, მაგრამ არ იყოს სოციალურად დაუცველი. სიღატაკე არ ნიშნავს ინვალიდობას.

მადონა ხარებავა – შევეცდები ავხსნა, რატომ ვართ ინვალიდები გაიგივებულნი სოციალურად დაუცველ ფენასთან. მხოლოდ კონკრეტულ შემთხვევებში არა აქვთ ინვალიდებს სოციალური პრობლემები, მათი ძირითადი ნაწილი მაინც უღარიბეს ფენას განეკუთვნება. ამის მიზეზი კი, განათლების ხელმიუწვდომლობაა. სოციალურ სტატუსს, თითქმის მთელ მსოფლიოში, განათლება განსაზღვრავს. განათლების მიღების კუთხით ბევრი რამ უნდა გაკეთდეს. მიუხედავად დადებითი ძვრებისა, ძალიან ბევრი რამ რჩება გასაკეთებელი. ამისთვის ფინანსური მხარდაჭერა და მასწავლებელთა მომზადებაა საჭირო. ჩვენი ძალისხმევაც, ვფიქრობ, სწორედ ამ მიმართულებით უნდა წარიმართოს.

ამ ბოლო პერიოდში ჩვენ ინკლუზიურ განათლებაზე მოგვინია მუშაობა და ბევრი ახალი დეტალი აღმოვაჩინეთ. კიდევ ერთხელ დავრწმუნდით, რომ საზოგადოების მზაობა ნულის ტოლია. ინვალიდს, როგორც შეცოდებისა და სიბრაღის ობიექტს, ისე გიყურებენ. შენ სხვა ადამიანებში არ ილიქმები, როგორც პიროვნება, ალიქმები, როგორც ინვალიდი. გამოსავალი ერთია – განათლების სამინისტრომ გაცილებით ბევრი უნდა გააკეთოს.

ვფიქრობ, რომ რაც არ უნდა ვთქვათ, რაც არ უნდა ბევრი ვეცადოთ, ყველაფერი ამაო იქნება, თუ არ იქნება ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკა. სხვა შემთხვევაში ჩვენი საუბარი მხოლოდ ჩივილად დარჩება.

ამირან დათეშიძე – მინდა ავიხსნათ, რას უკავშირდებოდა სამედიცინო სოციალური ექსპერტიზის ბიუროების გაუქმება. ეს ბიუროები ინვალიდობის სტატუსის შეფასების სისტემაში ზედმეტი რგოლი აღმოჩნდა. რამდენიმე ეტაპი იყო გასაველი და დიდი იყო სუბიექტური გადაწყვეტილების მიღების ალბათობა. შესაბამისად, ეს კორუფციას წარმოშობდა. თუმცა, ბიუროების ამ ფორმით გაუქმებამ, გეტანხმებით, ბევრი სირთულე წარმოშვა. დღევანდელ ეტაპს გარდამავალ ეტაპს ვუწოდებდი.

რაც შეეხება არასამთავრობო ორგანიზაციების მოთხოვნებს, ყველაზე ხშირი, დასაქმების, ადაპტირებული, ინდივიდუალური სამუშაო ადგილების შექმნის ხელშეწყობის მოთხოვნაა. წლებადღელ პროგრამებში, სხვათა შორის, დასაქმების სფეროში, გათვალისწინებულია პილოტური მექანიზმების შექმნა. ეს ძალიან მნიშვნელოვანი პრობლემაა და პირდაპირ უკავშირდება ქვეყანაში სიღარიბის დონის შემცირებას, რაც სოციალური დაცვის სისტემის ერთ-ერთი ყველაზე პრიორიტეტული საკითხია.

ვისარგებლებ შემთხვევით და ვიტყვი, რომ ინვალიდობა არ შეიძლება გაიგივდეს სოციალურად დაუცველობასთან, თუმცა, ამ ადამიანების სიღარიბეში აღმოჩენის რისკი ნამდვილად დიდია.

გოგი გვახარია – როგორც აღმოჩნდა, არასამთავრობო ორგანიზაციები სახელმწიფოს ყველაზე ხშირად დასაქმების პრობლემასთან დაკავშირებით მიმართავენ. ალბათ, ხშირია ხელფასისა და პენსიის მომატების მოთხოვნაც.

საინტერესოა, თუ ყოფილა რომელიმე არასამთავრობო ორგანიზაციის მხრიდან ინვალიდების შეურაცხყოფის გამო მედიისთვის ჩივილის შემთხვევა.

მადონა ხარებავა – ამ კუთხით მედიის მუშაობაზე ჩატარებული მონიტორინგის შედეგებს ჩვენ ყოველთვის ვაწვდით თავად მედიას და სახალხო დამცველის აპარატს. ჩვენ მართლაც გვქონდა ერთი შემთხვევა, როდესაც ადგილობრივ ხელისუფლებას ეტლით მოსიარულეთათვის სპეციალური ბილიკების შექმნასთან დაკავშირებით ვუჩივლეთ, რის შემდეგაც ზუგდიდის თეატრში გაკეთდა ასეთი ბილიკი. ზუგდიდის თეატრი ადაპტირებულია ეტლით მოსარგებლე ინვალიდებისათვის. დადებითი ძვრები, ვიმეორებ, ნამდვილად არის, განსაკუთრებით, ადგილობრივ დონეზე. პატარა ქალაქში უფრო ადვილია ამის გაკეთება. ჩვენ ზუგდიდის მე-2 სკოლაშიც მოვახერხეთ გაუქმებული ბილიკის აღდგენა. ასეთი ბილიკი ზუგდიდის ორ სკოლაში დამონტაჟდა. ერთ-ერთ მათგანში სწავლობს მოსწავლე, რომელსაც ორივე ფეხი ამპუტირებული აქვს. ეს ბავშვი მესამე კლასში იყო, როდესაც ნაღმზე აფეთქდა. დაზარალებისთვის განათლების სამინისტროსაც მივმართეთ. მას ახლა მეურვეც ჰყავს. მისი განათლებისთვის ფული ჩვენმა კანადელმა მოხალისემ გამოგვიგზავნა. მას ცალკე ვამეცადინებთ, რათა დროულად დაენიოს თავის კლასელებს, ბავშვი ახლა უკვე მე-9 კლასშია და თავის თანატოლებთან ერთად სწავლობს. მოგეხსენებათ, ინკლუზიური განათლების მთავარი ლაიტმოტივი სწორედ ერთი ასაკის ბავშვების ერთ კლასში ყოფნაა. ზუგდიდში ნამდვილად ბევრი გააკეთა ადგილობრივმა ხელისუფლებამაც და განათლების სამინისტრომაც.

გოგი გვახარია – თქვენ ბრძანეთ, რომ წერილები ტელევიზიებსა და სახალხო დამცველის აპარატს გაუგზავნეთ. რაიმე დარღვევისთვის რომ სასამართლოსთვის მიგემართათ, დარწმუნებული ვარ, ინციდენტი აღარ განმეორდებოდა. ¹⁰¹ არასამთავრობო ორგანიზაციიდან რომელიმეს თუ მიუმართავს სასამართლოსთვის?

მადონა ხარებავა – მედია დამნაშავე არ არის. მედალს ორი მხარე აქვს. დამნაშავეები ჩვენც ვართ. მედიასთან მეტი ურთიერთობა გვმართებს. ტერმინოლოგიური ცდომილების მხოლოდ მედიისთვის გადაბრალება უსამართლობა იქნება, რადგან ადამიანს არ მოეთხოვება ყველა ტერმინის ცოდნა. მეტი უნდა ვიმუშაოთ, უფრო მეტი ტერმინი უნდა ჩავატაროთ მედიისთვის. დარწმუნებული ვარ, ეს ტერმინები შედეგს გამოიღებს და მედია უფრო გააქტიურდება ჩვენი პრობლემების

მიმართ, შეცდომებსაც უფრო იშვიათად დაუშვებს. ორივე მხარე მზად უნდა იყოს სათანამშრომლოდ. ოპერატორს და ჟურნალისტს უნდა ავუხსნათ, როგორ უნდა იმუშაონ ეტლით მოსარგებლე ადამიანთან, როდის და როგორ ელაპარაკონ უსინათლოს, უხერხულად რომ არ იგრძნონ თავი. თუ არ აუხსენი და ასწავლე, საიდან ეცოდინებათ?

მანანა მებუკე, ინვალიდ მეომართა და ვეტერანთა ორგანიზაციის, დემეტრე თავდადებულის“ თავმჯდომარე – მიუხედავად ყველასადმი დიდი პატივისცემისა, კატეგორიული ვიქნები. მე ვერ ვხედავ ომის ვეტერანებისაკენ მიმართულ პოლიტიკას. სახელმწიფო პოლიტიკისა და საზოგადოების დაინტერესება ომის ინვალიდების მიმართ, აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის კონფლიქტებში მონაწილე ომის ინვალიდების მიმართ, ძალიან დაბალია. ასეთივე დამოკიდებულება აქვს თქვენს სამინისტროსაც, რომლის დაქვემდებარებაშიც რჩება ვეტერანთა დეპარტამენტი. არც თქვენ გაგაჩნიათ ამ ადამიანების რეაბილიტაციისადმი და დასაქმებისადმი მიმართული პროგრამები. ამ ხალხს რეაბილიტაცია სჭირდება, რადგან საზოგადოებისაგან გარიყულნი, გაუცხოებულნი აღმოჩნდნენ. ადამიანები, რომლებსაც, რაც კი საუკეთესო გააჩნდათ, ქვეყნის კეთილდღეობას შესწირეს, დღეს ისეთ სიტუაციაში აღმოჩნდნენ, რომ აღარ არიან საჭირონი. ამაში მედიასაც მიუძღვის ბრალი, არაა, სწორედ მას უნდა მოეხდინა მათი რეაბილიტაცია.

ლელა გაფრინდაშვილი, ფილოსოფოსი, კავშირი ქალების ინიციატივა თანასწორობისათვის – პრინციპული წინააღმდეგი ვარ იმისა, რომ საქართველოში არასამთავრობო სექტორის განვითარების იმ ეტაპზე, რომელზეც ახლა ვიმყოფებით, ორგანიზაციები ასე დაიყოს. ანუ, წინააღმდეგი ვარ, ინვალიდების საკითხებზე მხოლოდ მათზე ტრადიციულად მომუშავე ორგანიზაციებმა იმუშაონ. მე მიმაჩნია, რომ თუ განვითარება გვინერია, მთელ საზოგადოებას ვგულისხმობ, თუ გვსურს ამ ჯგუფის მიმართ არსებული სტიგმის მსხვერველ, მაქსიმალურად უნდა გავაფართოვოთ ამ პრობლემაზე მომუშავე ადამიანთა რიგები. ამ ტიპის კოალიციაში აუცილებლად უნდა მონაწილეობდნენ მედიის გავლენიანი წარმომადგენლები. ისინი, ვისაც სერიოზული გადაცემის გაკეთება შეუძლიათ ამ თემაზე. იგივე, მასწავლებლები, რომლებსაც დღემდე ვერ გაუგიათ, თუ რატომ არ უნდა თქვან სიტყვა ინვალიდი“.

გოგი გვახარია – ჩემი აზრით, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა პრობლემებზე მომუშავე რომელიმე არასამთავრობო ორგანიზაცია რომ გამოხმაურებოდა სხვა აქტუალურ თემებს, რომლებსაც პირდაპირი კავშირი ინვალიდობასთან არა აქვს, ეს საზოგადოების მხრიდან თქვენს მიმართ ყურადღებას უფრო გაზრდიდა. თითქოს თქვენც უფრო დამკვიდრდებოდით, დარწმუნდებოდით ჩვენს თანასწორობა-

ადამიანები, რომლებსაც, რაც კი საუკეთესო გააჩნდათ, ქვეყნის კეთილდღეობას შესწირეს, დღეს ისეთ სიტუაციაში აღმოჩნდნენ, რომ აღარ არიან საჭირონი. ამაში მედიასაც მიუძღვის ბრალი, არაა, სწორედ მას უნდა მოეხდინა მათი რეაბილიტაცია.

ში. თქვენ დაანახებდით საზოგადოებას, რომ არ განუხებთ მხოლოდ ის პრობლემები, რომელიც საზოგადოებას ჰგონია, რომ არის თქვენი საწუხარი. თქვენ თვითონ უნდა წარმოადგინოთ საკუთარი თავი, როგორც თანასწორი.

ნიკოლოზ ნერეთელი – თანასწორობაზე საუბრობდით, კარგია, მაგრამ ჩვენს მთავრობაში ეს რომ გაიგონ, სულ მოგვისსინან ინვალიდობის“ სტატუსს და გვეტყვიან, რომ ჯანმრთელები ვართ და სოციალური დაცვა აღარ გვჭირდება. მთავრობას მეტი არც უნდა. ქ-ნი მანანა დამეთანხმება, ომის მონაწილე მეორე და მესამე ჯგუფის ბევრი ინვალიდი ახალგაზრდა, ჯანდაცვის სამინისტროს მიერ შემუშავებული კანონპროექტის შემდეგ არჩევანის წინაშე დადგა, რადგან საკითხი ასე დაისვა – მათ ან უნდა ემუშავათ, ან პენსია აეღოთ. კანონმა მათ მუშაობის უფლება წაართვა. საჯარო სამსახურში დასაქმებული ბევრი ახალგაზრდა იძულებული გახდა, სამსახურისთვის თავი დაენებებინა.

სახელმწიფოს ინვალიდთა სოციალურ დაცვაზე კარგი კანონი ჰქონდა, მაგრამ მისგან რეალურად აღარაფერი დარჩა. მხოლოდ მსოფლიო საზოგადოებისთვის საჩვენებლად დატოვეს, რომ ქვეყანაში არის ასეთი კანონი.

ფსიქიატრიულ კლინიკებზეც უნდა ვიფიქროთ. გლდანის კლინიკას საერთოდ აუქმებენ, მხოლოდ ასათიანის ქუჩაზე არსებული გაპარტახებული კლინიკა რჩება. ყველაზე დაუცველები კი, სწორედ ფსიქიურად დაავადებული ადამიანები არიან.

ბექა მინდიაშვილი, სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრის მთავარი ექსპერტი – მაინტერესებს, კონკრეტული მოთხოვნებით თუ მიმართავთ ქალაქის მერიას, ქუჩების, გადასასვლელების, ტრანსპორტის, ახალი შენობების ადაპტირებასთან დაკავშირებით, და რას გასუზოებენ იქ ამის შესახებ. და კიდევ ერთი საკითხი – თუ თანამშრომლობით საზოგადოებრივ მაუწყებელთან? იქ რელიგიურ და ეთნიკურ საკითხებზე საკმაოდ ადეკვატურად მუშაობენ და ამ მხრივ, ერთადერთი ტელევიზიაა. არა მგონია, ეს საკითხები არ გაშუქდეს საზოგადოებრივ მაუწყებლობაში. იქ სპეციალური საბჭოები არსებობს და შესაძლოა, ასეთი საბჭო შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ადამიანების პრობლემებზე სამუშაოდაც შეიქმნას. და მესამე საკითხი – თუ გაქვთ კონტაქტი რელიგიურ გაერთიანებებთან, მართლმადიდებელი ეკლესია, ან სხვა რომელიმე რელიგიური გაერთიანება თუ საქმიანობს ამ მიმართულებით? ეკლესიას ძალიან დიდი გავლენა აქვს საზოგადოებაზე და სტერეოტიპების მსხვერვის თვალსაზრისით, შესაძლოა, მისი სიტყვა ყველაზე გადამწყვეტი იყოს.

ნიკოლოზ ნერეთელი – დღევანდელი კანონმდებლობით, მშენებარე კორპუსებში ეტლებისთვის გადასაადგილებელი

ბილიკების დამონტაჟება გათვალისწინებული უნდა იყოს, მაგრამ მაინც არ კეთდება.

მანანა გალუაშვილი – ერთი შემთხვევა მახსენდება, როდესაც შევარდნაძის პერიოდში, მერიამი დახმარებისთვის მისულ ინვალიდი ბავშვის მშობელს ამ ბავშვზე, როგორც ცოდვის შედეგზე, დაუწყეს საუბარი. ეს ჩვენს საზოგადოებაში სერიოზული პრობლემაა. ეს საკითხი სერიოზულად დგას ეკლესიის მრევლში. ინვალიდს ბევრი განიხილავს, როგორც ცოდვის შედეგს. ეს ენიწალმდეგება იმ მოსაზრებებს, რომლებზეც ჩვენი ორგანიზაციები მუშაობენ. ცოდვის შეილება“ განიხილის პირობებში ჩვენი საზოგადოების სრულფასოვან წევრებად აღიარება შეუძლებლად მიმაჩნია.

რაც შეეხება საზოგადოებრივ ტელევიზიას, ჩვენი ორგანიზაცია 1997 წლიდან აკეთებდა ტელევიზიაში გადაცემას ინვალიდობის თემაზე. სამწუხაროდ, ბოლო პერიოდში დაფინანსება აღარ გვაქვს და ეს გადაცემები შეჩერებულია. დაახლოებით ორი წლის წინ შევიტანეთ საზოგადოებრივ მაუწყებელში პროექტი ამ თემაზე, მაგრამ პასუხი დღემდე არ გაუციათ. ისიც შევთავაზეთ, რომ თუ სპეციალური გადაცემის მომზადება არ მოხერხდებოდა, ერთი ისეთი ადამიანი მაინც აეყვანათ სამსახურში, რომელიც თვალყურს მიადევნებდა ინვალიდობის თემატიკაზე მომზადებულ სიუჟეტებს თუ ინფორმაციას. არც ამას მოჰყოლია რეაგირება.

უცნობი ქალბატონი – ერთი ფაქტი მინდა გავიხსენო. რამდენიმე წლის წინ ქალაქის გარკვეულ ნაწილში ერთმა ორგანიზაციამ თავისი ინიციატივით გადასასვლელებზე პანდუსები გააკეთა. ეტილიან ადამიანს იქ თავისუფლად შეეძლო გადაადგილება. რეკონსტრუქციის შემდეგ რატომღაც არავის გააჩენია კითხვა, საჭირო იყო თუ არა ისინი, გაკეთებული პანდუსები ამოავსეს და მთელი ამდენი ხნის ნამუშევარი წყალში ჩაყარეს.

ანა მიქიაშვილი, სკოლის მოსწავლე – დაისვა შეკითხვა იმის შესახებ, ვის ახსოვს ინვალიდები. მგონია, თქვენ არ უნდა დაელოდოთ იმას, როდის გაგიხსენებენ. თქვენ თავად უნდა შეახსენოთ თავი საზოგადოებას.

მანანა კანდელაკი, საქართველოს ფსიქო-სოციალური დახმარების ასოციაცია ნდობა – ვეთანხმები ამ გოგონას. ეს არის ახალგაზრდა თაობის სურვილი, დაეხმაროს ადამიანებს, რომლებსაც უჭირთ. მიმაჩნია, რომ სამინისტროში მისვლა დაგვიანებულია. ამ თემაზე საუბარი სკოლიდან, ბავშვობიდან უნდა დაიწყოს. უნდა მოიხსნას სტიგმა, შეიცვალოს განწყობები და დაირღვეს მოძველებული და არაჯანსაღი სტერეოტიპები და წარმოდგენები. ეს ბავშვობის ასაკიდან უნდა დაიწყოს. ადამიანმა ბავშვობაშივე უნდა იგრძნოს, რომ მეორე ადამიანი, მისი თანატოლი, რომელსაც უჭირს, მისგან

არ განსხვავდება. ეს განწყობილება სკოლაშივე უნდა შეიქმნას. ძირითადი სამუშაო სწორედ სკოლაშია ჩასატარებელი. ჩვენ, ფსიქოლოგები, მზად ვართ სკოლის მოსწავლეებისთვისა და მასწავლებლებისთვის ტრენინგების ჩასატარებლად. ამ ტრენინგებმა აგრესიული ქცევის დონე უნდა დააქვეითოს და ბავშვებს ერთმანეთის მიმართ ზრუნვის ეთიკა გაუღვივოს, რადგან თუ ეს ამ ასაკში არ მოხდა, შემდეგ მისი მიღწევა შეუძლებელი იქნება. ბავშვობაში ჩადებული ეს გრძნობა კი, მთელი ცხოვრება მიჰყვება ადამიანს.

და კიდევ ერთი, ჩვენ ამ ადამიანებში ის შესაძლებლობები უნდა გაგაძლიეროთ, რაც მათ აქვთ. რაღაც არ შეუძლიათ, მაგრამ რაღაც ხომ შეუძლიათ, სწორედ ამ რესურსებზე უნდა ვიმუშაოთ, უნდა წარმოვაჩინოთ ისინი.

ნათია იმნაძე, სახალხო დამცველის აპარატი – ბ-ნ ამირანთან მაქვს შეკითხვა – ჩვენ ადრეც შევხვედრივართ ერთმანეთს. ზუსტად ამ პრობლემებზე ვსაუბრობდით რამდენიმე თვის წინ. აქ ჯარიმებზე საუბრობდნენ. სანქცია არსებობს, მაგრამ არის ერთი პატარა ტრივიალური პრობლემა. ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის თანახმად, ადაპტაციის უქონლობისთვის, სოციალური უფლებების დარღვევისთვის, წესით, ყველა უწყება უნდა დაჯარიმდეს, მაგრამ ეს ჯანდაცვის სამინისტროს შესაბამისი ორგანოს კომპეტენციაა. დღემდე ვერ ხერხდება ამ ორგანოს დასახელება და ამას საკანონმდებლო ხარვეზით ხსნიან. ეს არ არის მართალი. კანონში ყველაფერი ვერ ჩაინერება. საჭიროა კანონქვემდებარე აქტი, რომელიც ჯანდაცვის მინისტრის გასაკეთებელია. და მეორე შეკითხვა – ჩვენ მოგაწოდეთ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა ჩვენს მიერ ნათარგმნი კონვენცია. მას დიდი ენთუზიაზმით შეხვდნენ თქვენს უწყებაშიც, საგარეო საქმეთა სამინისტროშიც, მაგრამ მიუხედავად იმისა, რომ მას ხელი ამასობაში ოთხმოცდაორმა ქვეყანამ, მათ შორის, ჩვენმა მეზობელმა ქვეყნებმაც, მოაწერა, ჩვენთან ჯერჯერობით ვერც ეს მოხერხდა. მგონი, ჯერ არც დასმულა ეს საკითხი.

თამარ მუშლაძე, ორგანიზაცია „საქართველოს ბავშვები“ – მართალია, შენობები უზრუნველყოფილი უნდა იყოს, მაგრამ ჩვენს მიერ ბავშვთა სახლებში, სადაც ბევრი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვი იმყოფება, შარშან ჩატარებულმა მონიტორინგმა გვაჩვენა, რომ ასეთი დაწესებულებებიც კი არ არის სათანადოდ მოწყობილი. თუ ჩვენ ამ ბავშვებს პატარაობიდანვე არ შევუქმნით ისეთ პირობებს, რომ განივითარონ თავიანთი პოტენციალი, მერე უკვე სავალალო შედეგებს მივიღებთ. სახელმწიფოსა და ჯანდაცვის სამინისტროს თხოვნით მივმართავ, განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციონ ასეთ სპეციალიზებულ დაწესებულებებს. გარდა ამისა, კვლევამ გვიჩვენა, რომ ხშირად დიაგნოზიც საეჭვოდ ისმება და ამასაც ყურადღება უნდა მიექცეს.

გოგიგვახარია – არ მინდა პასუხგაუცემელი კითხვები და-გვრჩეს, ამიტომ დისკუსიის დასრულებამდე სიტყვას კვლავ ბ-ნ ამირანს გადავცემ.

ამირან დათეშიძე – ვშიშობ, რომ ახლა ყველა შეკითხვაზე პასუხის გაცემა არც მოესწრება. დღევანდელმა დისკუსიამ კიდევ ერთხელ დამარწმუნა, რომ ეს პრობლემა საზოგადოებაში სათანადოდ არ არის გაცნობიერებული. თუმცა, იყო სწორად გაკეთებული აქცენტებიც. სახელმწიფო თავის პრიორიტეტებს შესაძლებლობებიდან და საზოგადოებაში არსებული წუხილიდან და მოლოდინიდან გამომდინარე აყალიბებს. ამიტომ, თუ ყველაფერი ისე არ კეთდება, როგორც საჭიროა, ეს საზოგადოების წუხილის დონეზე მიუთითებს.

აქ რესტორნ „ხიდაშლების“ გახმაურებული შემთხვევა გაიხსენეს. ბევრ ქვეყანაში, ასეთი ინციდენტი რომ მომხდარიყო, ის რესტორანი ავტომატურად დაიხურებოდა, რადგან ინციდენტს საზოგადოების მხრიდან მწვავე რეაქცია და პროტესტი მოჰყვებოდა – იქ აღარავინ შევიდოდა. სხვა საკითხია, რომ იქ რესტორნის მეპატრონე ასე მოქცევას ვერ გაბედავდა, მარტო სახელმწიფო ვერაფერს გახდებოდა. საზოგადოებამაც და არასამთავრობო ორგანიზაციებმაც უფრო მეტი ნება უნდა გამოიჩინონ.

ეთნიკური უმცირესობები: არჩევნები

მომხსენებლები:

მარინა ელბაქიძე

ფსიქოლოგი,
კავკასიის მშვიდობის,
დემოკრატიისა
და განვითარების
ინსტიტუტი

აგიტ მირზოევი

საერთო-სამოქალაქო
მოძრაობის,
მრავალეროვანი
საქართველო“,
აღმასრულებელი
დირექტორი

მოღერაძე

გოგი გვახარია

30 იანვარი, 2008 წ.

გოგი გვახარია – მოგესალმებით. დღევანდელ დისკუსიას, სამწუხაროდ, ვერ დაესწრება დისკუსიის ერთ-ერთი მონაწილე, არნოლდ სტეპანიანი, რომელიც ახალი მემარჯვენეების წარმომადგენელია. ძალიან საინტერესო იქნებოდა მისი, როგორც ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლის პოზიცია და დამოკიდებულება 2008 წლის 5 იანვრის არჩევნების მიმართ.

შეგახსენებთ, დღეს ჩვენ უკვე ჩატარებული და ჩასატარებელი არჩევნების მიმართ ეთნიკური უმცირესობების დამოკიდებულებაზე ვისაუბრებთ. სიტყვას მარინა ელბაქიძეს გადავცემ, იგი გახლავთ კავკასიის ინსტიტუტის თანამშრომელი, ფსიქოლოგი და კონფლიქტოლოგი.

მარინა ელბაქიძე – არჩევნების დღესვე გამოვლინდა ტენდენცია, რომ ამომრჩეველთა ყველაზე მაღალი აქტიურობა სწორედ ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში, ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთში გამოვლინდა. ამ მაღალი აქტიურობიდან, საქართველოს სხვა რეგიონებთან შედარებით, ყველაზე მაღალი პროცენტული მაჩვენებელი ერთი კანდიდატის, მიხეილ სააკაშვილის მიმართ დაფიქსირდა. ამ რეგიონებთან ერთად, სამეგრელოსაც ასახელებენ, როგორც ერთ-ერთ რეგიონს, სადაც მიხეილ სააკაშვილმა ხმების უმრავლესობა მიიღო, მაგრამ დღეს ჩვენ მხოლოდ ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთზე ვისაუბრებთ.

რას ნიშნავს ის, რომ არჩევნებზე მაღალი აქტიურობა გამოვლინდა და ამ რეგიონების ამომრჩეველთა უმრავლესობამ ხმა მიხეილ სააკაშვილს მისცა? ვიდრე ამ მაჩვენებელს გავაანალიზებდეთ, მინდა ამ რეგიონების მოსახლეობის, საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელთა პრობლემებსაც შევეხო. სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემებზე დღეს არ ვისაუბრებ, რადგან ამ სახის პრობლემები საქართველოს ყველა სხვა რეგიონის მოსახლეობას ერთნაირად აწუხებს. სერიოზულ პრობლემად მიმაჩნია სახელმწიფო ენის უცოდინრობა. მიმაჩნია, რომ იგი ხდება ყველა სხვა პრობლემის მიზეზი. ქართული ენის უცოდინრობის გამო ამ რეგიონების მაცხოვრებლებისთვის ძნელია უმაღლესი განათლების მიღება. ამაზე სამი წლის განმავლობაში ჩატარებული მისაღები გამოცდებიც მიანიშნებს. ენის უცოდინრობის გამო არაქართული სკოლების დირექტორების უმეტესობამ ტესტირება ვერ გაიარა და თანამდებობა დაკარგა.

გა ან მის დროებით შემსრულებლად რჩება. ეს პრობლემა წინ აქვთ მასწავლებლებსაც, რომელთა ტესტირება წელს უნდა ჩატარებულიყო, თუმცა, მომავალი წლისთვის გადაიდო. ვფიქრობ, ენის არცოდნა იმის წინაპირობაა, რომ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები ნაკლებად არიან ჩართულნი საქართველოს პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ და სოციალურ ცხოვრებაში და მინიმალურად არიან წარმოდგენილნი სახელმწიფო სტრუქტურების მაღალ თანამდებობებზე. ესაა ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემები.

თუ ერთმანეთს შევადარებთ ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთს, ვნახავთ, რომ სომხური მოსახლეობა უფრო აქტიური და მომთხოვნია და იცავს საკუთარ უფლებებს. ხშირად გაულერებულა მოთხოვნა ავტონომიის შესახებ, თუმცა აქ უფრო თვითმმართველობის მაღალ დონე და კულტურული ავტონომია იგულისხმება.

ეთნიკური უმცირესობების მიმართ ხშირად გამოთქმულა ბრალდება, რომ მათ არ სურთ სახელმწიფო ენის სწავლა და ქართულ საზოგადოებასთან ინტეგრირება. ერთიდაიგივე პრობლემას ორივე მხარე ერთმანეთს აბრალებს. ის იწვევს დისტანციას და უნდობლობას ეთნიკურ ქართველებსა და არაქართველებს შორის.

რამდენად აისახება ეს დისტანცია პოლიტიკურ მოვლენებზე? თუ დავუბრუნდებით 2-7 ნოემბრის მოვლენებს, ვიცით, რომ ამ საპროტესტო აქციებს საქართველოს ყველა რეგიონის მოსახლეობა ესწრებოდა. თუ მონაწილეობდნენ ამ აქციებში ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები? შესაძლოა, მონაწილეობდნენ კიდეც, მაგრამ ისინი ნაკლებად ჩანდნენ, ნაკლებად ისმოდა მათი სიტყვა. ასევე ნაკლებად მიმართავდნენ მათ თავიანთ გამოსვლებში პოლიტიკოსები. გამომსვლელთა უმეტესობა თავის მოხსენებას იწყებდა სიტყვებით ქართველებო!“ ამ სიტყვაში, შეიძლება, მთელი საქართველოს მოსახლეობაც ვიგულისხმოთ. თუ ეს ასეა, ეს იქნება მაჩვენებელი იმ ინტეგრაციისა, რომელზეც ვსაუბრობთ ხოლმე, მაგრამ ამ სიტყვაში მხოლოდ ეთნიკური ქართველებიც შეიძლება ვიგულისხმოთ. კონტაქტი მაქვს ჯავახეთის მოსახლეობასთან, ვიცნობ მათ მოსაზრებებს და ის, რაზეც ახლა გესაუბრებით, მხოლოდ ჩემს დაკვირვებებსა და ანალიზს არ ეფუძნება. ეთნიკური ჯგუფების გარკვეულ ნაწილს ეს მიმართვა სწყინს. უნდათ, რომ მათაც მიმართონ. ასე რომ, ამ საპროტესტო აქციების დროსაც, ვიმეორებ, შიგადაშიგ იყო მიმართვა და მოწოდება მთელი საქართველოს მოსახლეობის მიმართ, მაგრამ უმეტესწილად მაინც ხდებოდა ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელთა გამოყოფა საქართველოს დანარჩენი მოსახლეობისგან.

რა ხდებოდა წინასაარჩევნო პერიოდში ეთნიკურ ჯგუფებთან მიმართებაში? შვიდი კანდიდატი და მათი წარმომადგენლები საქართველოს მთელ რეგიონებში დადიოდნენ და ხედებოდნენ ამომრჩევეებს. მათი დაპირებები, რა თქმა უნდა,

ენის არცოდნა იმის წინაპირობაა, რომ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები ნაკლებად არიან ჩართულნი საქართველოს პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ და სოციალურ ცხოვრებაში და მინიმალურად არიან წარმოდგენილნი სახელმწიფო სტრუქტურების მაღალ თანამდებობებზე.

გამომსვლელთა უმეტესობა თავის მოხსენებას იწყებდა სიტყვებით ქართველებო!“ ამ სიტყვაში, შეიძლება, მთელი საქართველოს მოსახლეობაც ვიგულისხმოთ. თუ ეს ასეა, ეს იქნება მაჩვენებელი იმ ინტეგრაციისა, რომელზეც ვსაუბრობთ ხოლმე, მაგრამ ამ სიტყვაში მხოლოდ ეთნიკური ქართველებიც შეიძლება ვიგულისხმოთ.

გამომდინარეობდა იმ სოციალური ჯგუფიდან, რომელთანაც იმართებოდა შეხვედრა. რას პირდებოდნენ კანდიდატები ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებს ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთში? რამდენად აქტიურები იყვნენ ამ რეგიონებში ერთი მხრივ, ოპოზიციური პარტიების კანდიდატებისა და მეორე მხრივ, მიხეილ სააკაშვილის წარმომადგენლები? ამ რეგიონებში, განსაკუთრებით კი, ჯავახეთში, ოპოზიცია სუსტად იყო წარმოდგენილი. მათ არ ჰყოლიათ ადგილზე თავიანთი წარმომადგენლები, რომლებიც ინტენსიურად იმუშავებდნენ და ურთიერთობა ექნებოდათ ადგილობრივ მოსახლეობასთან და გააცნობდნენ თავიანთ პროგრამას წინასაარჩევნო პერიოდში. მათგან განსხვავებით, მიხეილ სააკაშვილის წარმომადგენლებმა ამ რეგიონში კარგად იმუშავეს. მეთოდები როგორი იყო, მისაღები თუ მიუღებელი, ეს სხვა საკითხია, მაგრამ მათ მეტი კონტაქტი ჰქონდათ ხალხთან და მეტი გავლენაც მოახდინეს მათზე.

როგორი იყო შეპირებების შინაარსი? ოპოზიციას, შესაძლოა, ნაკლები საშუალება ჰქონდა და ნაკლებადაც გაისარჯა. რას პირდებოდა უმრავლესობის კანდიდატი ან მისი წარმომადგენელი ხალხს? – ჯერ ის მათ თავის გაკეთებულ გზას, აშენებულ სპორტულ კლუბებს და შადრევნებს ახსენებდა. ამ რეგიონებშიც, ისევე როგორც მთელ საქართველოში, დარიგდა ფქვილი, გამოიყო ვაუჩერები პედაგოგებისთვის, შეშისა და ელექტროენერგიისთვის, გაიზარდა პენსიები. არჩევნების წინ აქცენტი მათი მხრიდან მატერიალურ მხარეზე გაკეთდა, გაჩნდა დაპირება სამცხე-ჯავახეთში გაზის გაყვანის შესახებ. ოპოზიცია თავის გაკეთებულზე, რა თქმა უნდა, ვერ ისაუბრებდა. მაგრამ საუბრობდა იმაზე, თუ რას გააკეთებდა არჩევის შემთხვევაში. მათი დაპირებებიც ხელფასებისა და პენსიების გაზრდას ეხებოდა. ზოგიერთები იმასაც კი ამბობდნენ, რომ რასაც სხვები პირდებოდნენ, ისინი იმაზე ორჯერ მეტს გასცემდნენ, ბადრი პატარკაციშვილს ვგულისხმობ. ეს დაპირებებიც მოქმედებდა ხალხზე, მიუხედავად იმისა, რომ შედეგი ჯერ არ ჩანდა. გარდა ეკონომიკური და სოციალური საკითხებისა, შეპირებები ეხებოდა ისეთ თემებს, როგორიცაა რუსეთთან ურთიერთობის მოგვარება და მაჰმადიანი მესხების ჩამოსახლების თემა. რუსეთთან ურთიერთობის გაუმჯობესებას პირდებოდა ხალხს როგორც მიხეილ სააკაშვილი, ისე, ოპოზიციაც. ეს სამცხე-ჯავახეთის მოსახლეობისთვის ძალიან სერიოზული დაპირებაა. მათი უმეტესობა, სომხური მოსახლეობის უმრავლესობა, დაკავშირებულია რუსეთთან და ამ გზით ინახავს ოჯახს. ეს მათთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი პირობაა. რაც შეეხება მაჰმადიანი მესხების დაბრუნების საკითხს, სამცხე-ჯავახეთში ჩასული პოლიტიკოსების უმეტესობა ამ თემაზე აცხადებდა, რომ მათ ამ რეგიონში არ ჩაასახლებდნენ. ისინი თამაშობდნენ იმ შეკვეთაზე, რომელიც არსებობდა რეგიონში.

ასეთი დაპირებების ფონზე მსურს ვისაუბრო ამავე რე-

გიონის მოსახლეობაში არსებულ წინასაარჩევნო განწყობებსა და ტენდენციებზეც. მოსახლეობა აცხადებდა, რომ სავარაუდოდ, ხმას სააკაშვილს მისცემდა. საერთოდ, მსოფლიოში ასე ხდება, ეთნიკური უმცირესობები, მცირე ჯგუფები, არჩევნების დროს, როგორც წესი, მხარს სამთავრობო ძალებს უჭერენ. მხარს მას უჭერენ, ვინც უკვე მთავრობაშია, ან მთავრობაში რეალურად მომსვლელია. არ აქვს მნიშვნელობა იმას, რომ ამავსე მთავრობამ, შესაძლოა, ბოლომდე ვერც გადაჭრას მათი პრობლემები. ნოემბრის ამბების შემდეგ, რეგიონში, სააკაშვილის და მისი გუნდის რეიტინგი მკვეთრად დაეცა, მაგრამ წინასაარჩევნო პერიოდში, შეპირებების ფონზე, ისევ გაიზარდა. იგივე დაპირებები ისმოდა ოპოზიციის მხრიდანაც; რა გარანტია ჰქონდათ, რომ მათ მაინცდამაინც სააკაშვილი შეასრულებდა? გარანტია არც ერთი მხრიდან არ შეიძლებაოდა ჰქონოდათ, მაგრამ სააკაშვილი მათთვის კარგად იყო ცნობილი, თან მათ მართლაც ნახეს მის მიერ გაკეთებული. ხალხს აქვს მაღლიერების გრძნობა, მათთვის ძალიან მნიშვნელოვანი იყო გზის გაყვანა. მიუხედავად იმისა, რომ თავისი მოსახლეობისთვის გზის გაყვანაც და ელექტროენერგიის მიწოდებაც ნებისმიერი ხელისუფლების მოვალეობაა, როდესაც ეს რეალურად კეთდება, გაკეთებული ერთი ადამიანის სახელს უკავშირდება. ეს რეალური შედეგი მისთვის უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე დაპირება.

უნდა ითქვას ისიც, რომ მოსახლეობის დიდი ნაწილისთვის სულ ერთია, ვინ მოვა ხელისუფლებაში. არც ხელისუფლება და არც ოპოზიცია მას მისი პრობლემების გადამჭრელად არ მიაჩნია, მაგრამ მაინც, როდესაც არჩევაზე მიდგება საქმე, საბოლოოდ, მაინც ნაცნობზე აკეთებს არჩევანს. არის შიშის ფაქტორიც. ზოგი ფიქრობს, რომ აურჩევლობის შემთხვევაში, შესაძლოა, მათ პასუხიც მოეთხოვოთ.

არჩევნების შედეგების გამოცხადების შემდეგ, მას შემდეგ, რაც გაირკვა, რომ ამ ორი რეგიონის ამომრჩეველმა ხმათა უმრავლესობა მიხეილ სააკაშვილს მისცა, მათ მიმართ ისეთი დამოკიდებულება იყო, თითქოს თავი მოგვჭრეს და შეგვარცხინეს. ამისთვის კი, არავის დანამუსება არ შეიძლება. ეს უნდა მივიღოთ, როგორც ფაქტი და მის გამომწვევ მიზეზებზე უნდა ვიფიქროთ. თუ გვინდა, რომ ჩვენს საზოგადოებაში რაღაც შეიცვალოს, შეძლებისდაგვარად უნდა გავანალიზოთ მომხდარი, უწყობს ის ხელს საზოგადოების ინტეგრაციას თუ პირიქით, დაპირისპირებას იწვევს? ჩემი აზრით, იმ ხალხს, იმ რეგიონებს, რომლებმაც სააკაშვილის სასარგებლოდ მაღალი პროცენტი აჩვენა, „არაფერი დაუშავებია“, ჩემთვის ასეთი ტერმინები მიუღებელია. პირიქით, აშავენს ის, ვინც ასეთ შეფასებებს აკეთებს, რადგან ისინი არ არის საზოგადოებისთვის სასარგებლო. მე ქართულ და არაქართულ მოსახლეობას შორის დისტანციაზეც ვსაუბრობდი, თუ გაქვს ხელისუფლების სათავეში მოსვლის პრეტენზია, ეს ხალხი არც მიტინგების დროს უნდა დაგავიწყდეს და არც შეფასებების დროს.

ყოველთვის უნდა გახსოვდეს, აღრმავებს თუ ამცირებს ამ დისტანციას შენი შეფასებები. შეფასებები იმის შესახებ, რომ სააკაშვილი მხოლოდ რამდენიმე რეგიონმა აირჩია, უშუალოდ მას ეხებოდა, მაგრამ, ისინი რეგიონებში მცხოვრებთათვის ემოციურად ძალიან მნიშვნელოვანია. ოპოზიცია ასეთი შეფასებებით კარგავს ამომრჩეველს, ეს არ უნდა დავივიწყოთ, რადგან წინ საპარლამენტო არჩევნები გვაქვს.

თუმცა, ეს ყველაფერი არ ნიშნავს იმას, რომ მხოლოდ ოპოზიციამ დაუშვა შეცდომები. არჩევნების დღეს დარღვევები იყო სამცხე-ჯავახეთშიც, ქვემო ქართლსა და სხვა რეგიონებშიც. ასეთი ზენოლა და დარღვევები ვნებს სახელისუფლებო ძალების რეიტინგს. მიუხედავად იმისა, რომ მათ გაიმარჯვეს არჩევნებში, მომდევნო დღეებში მათი რეიტინგი ისევ დაეცა. შესაძლოა, იმ შემთხვევაში, თუ საპრეზიდენტო არჩევნების წინ დიდი დოზით გაცემული დაპირებების შესრულება კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგება, სახელისუფლებო ძალების რეიტინგი ბევრად უფრო დაეცეს, ვიდრე ისინი ამას დაიმსახურებენ. ამას კონტრასტის ეფექტს უწოდებენ.

გოგი გვახარია – მოდით, ახლა აგიტს მოვუსმინოთ და შემდეგ დავუსვათ შეკითხვები მარინას. ძალიან მაინტერესებდა არნოლდის აზრი მონარქიის იდეაზე, ვინაიდან იგი ახალი მემარჯვენეების“ წევრია. მე მახსოვს ამ პარტიის სლოგანი რელიგიური, მართლმადიდებლური აქცენტებით. არ ვიცი, რამდენად შეძლებს აგიტი ამ კითხვაზე პასუხის გაცემას.

აგიტ მირზოვეი – სამწუხაროდ, ახალი მემარჯვენეების“ სახელმწიფო მოწყობის მონარქიულ თვალსაზრისზე კომენტარს ვერ გავაკეთებ, ვინაიდან, მართალია, მქონდა შეხება ახალ მემარჯვენეებთან“, მაგრამ რამდენიმე წელია, აღარ ვარ მათი პარტიის წევრი, 2003 წლიდან არც ერთ პარტიაში არ შევსულვარ. ასე, რომ ამ საკითხზე მათ ნაცვლად ვერ ვისაუბრებ. არნოლდ სტეპანიანი კი, ამ პარტიაში წარმოდგენილია არა როგორც მრავალეროვანი საქართველოს“ წარმომადგენელი და თავმჯდომარე, არამედ, როგორც ინდივიდი. ამიტომ, ჩემი აზრით, მკვეთრად უნდა გაიმიჯნოს ეს ორი პოზიცია.

ეთნიკური უმცირესობები ყოველთვის აქტიურად მონაწილეობდნენ საარჩევნო პროცესში. ამას თავისი მიზეზები აქვს. შემიძლია რამდენიმე მათგანი დავისახელოთ. სომხებითა და აზერბაიჯანელებით კომპაქტურად დასახლებულ ორ რეგიონში, სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში, წინასაარჩევნო პერიოდშიც და არჩევნების დღესაც, ყოველთვის იყო მაღალი აქტიურობა. ეს ხმები კატალიზატორის როლს თამაშობდა ყველა ხელისუფლების დროს. ადრე, ამ ორი რეგიონის ხმები ცენტრალურ საარჩევნო კომისიაში მხოლოდ მას შემდეგ შედიოდა, რაც შევიდოდა ხმები აჭარიდან, ანუ, იმ ტერიტორიიდან, რომელიც არ კონტროლდებოდა შევარდნა-

ძის მიერ. ამით ახდენდა იგი მანიპულირებას და ინარჩუნებდა ძალაუფლებას. დღეს სხვაგვარი სიტუაცია გვაქვს, თუმცა ტაქტიკა იგივე რჩება. ხელისუფლება იცვლება, მაგრამ კატალიზატორის ფაქტორი ისევ რჩება.

უმცირესობების აქტიურობა რამდენიმე ფაქტორით არის განპირობებული. კლანური პოლიტიკა აქ ყოველთვის დიდ როლს ასრულებდა. განსაკუთრებით ჯავახეთის რეგიონში, სადაც საკმარისია, მოელაპარაკო რამდენიმე კლანის ავტორიტეტს, ადამიანს, რომელიც ლიდერად მოიაზრება რეგიონში და ხმები შენია. ასეთი მოლაპარაკება ოპოზიციის წარმომადგენლებს არ უნარმოებიათ. მათ ამ ჯგუფისთვის არ შეუთავაზებიათ ისეთი რამ, რაც მათთვის ღირებული იქნებოდა. ოპოზიციას ამ არჩევნებში უმცირესობების ხმების მოსაზიდად არაფერი გაუკეთებია. არ მახსენდება არც ერთი ღონისძიება, დაპირება, რომელშიც გამოჩნდებოდა უმცირესობების ინტერესები. ოპოზიციასაც და ხელისუფლებასაც შესანიშნავად აქვს შესწავლილი ამომრჩევლის ფსიქოლოგია. ოპოზიციური ძალა, რომელიც აპირებს თანამშრომლობას უმცირესობებთან, ყოველთვის დგება ერთი დილემის წინაშე. ამან შესაძლოა, საფრთხის წინაშე დააყენოს ის ხმები, რომლებიც ეთნიკური ქართველების ელექტორატიდან შეიძლება შემოვიდეს. ეს ჩვენი საზოგადოებისთვის დამახასიათებელი სამწუხარო რეალობაა და გამომდინარეობს ამომრჩეველთა და არჩევნების კულტურისა და დემოკრატიული ფასეულობების დეფიციტიდან. თუმცა, ჩვენ დემოკრატიის გზაზე ვდგავართ და იმედი გვაქვს, რომ ოდესმე მივალწევთ.

ჩვენმა ორგანიზაციამ ორივე რეგიონში ჩაატარა მონიტორინგი. სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში 200-მდე დამკვირვებელი გვყავდა წარმოდგენილი. ამ ორ რეგიონში საარჩევნო უბნების 80% გვქონდა დაფარული. შევეცდები იმ პრობლემებსაც შევეხო, რომლებიც ჩვენმა დამკვირვებლებმა გამოავლინეს. პირველ რიგში უნდა ითქვას უმცირესობის ინტერესების აბსოლუტურ იგნორირებაზე როგორც ოპოზიციის, ისე სამთავრობო ძალების მხრიდან. არც ერთ მათგანს არ უცდია საერთო ენის გამონახვა. ენის პრობლემა, მოგესხენებათ, დღემდე არსებობს და ეს ორივე მხარეს ანუხებს. მიმაჩნია, რომ უმცირესობის პრობლემები საერთო-საზოგადოებრივ ჭრილში უნდა განვიხილოთ, სხვაგვარად ერთიან სამოქალაქო საზოგადოებას ვერ ავაშენებთ. ამ თვალსაზრისით, არც ერთი პროკლამაცია, არც ერთი საინფორმაციო სემინტი არ ყოფილა უმცირესობებისთვის გასაგებ ენაზე წარმოდგენილი. პროექტის, თანაბარი პირობები თანაბარი მონაწილეობისათვის“ ფარგლებში, ჩვენ გადავწყვიტეთ გამოგვეცა ბროშურა, რომელშიც უმცირესობებისთვის გასაგებ ენებზე წარმოდგენილი იქნებოდა ყველა კანდიდატის პროგრამა. ჩვენ ყველა კანდიდატს შევთავაზეთ თანამშრომლობა. რამდენჯერმე მოგვინია ვადის გადადება, მაგრამ მიუხედავად ამისა, საბოლოოდ, პროგრამა მხოლოდ ოთხმა კანდიდატ-

ოპოზიციური ძალა, რომელიც აპირებს თანამშრომლობას უმცირესობებთან, ყოველთვის დგება ერთი დილემის წინაშე. ამან შესაძლოა, საფრთხის წინაშე დააყენოს ის ხმები, რომლებიც ეთნიკური ქართველების ელექტორატიდან შეიძლება შემოვიდეს. ეს ჩვენი საზოგადოებისთვის დამახასიათებელი სამწუხარო რეალობაა და გამომდინარეობს ამომრჩეველთა და არჩევნების კულტურისა და დემოკრატიული ფასეულობების დეფიციტიდან.

ხელისუფლება იცვლება, უმცირესობათა პრობლემები კი ქვეყანაში რჩება. ენობრივი პრობლემა, რა თქმა უნდა, ძალიან მნიშვნელოვანია, მაგრამ არა უპირველესი. მთავარი პრობლემა ის არის, რომ არც ერთ ხელისუფლებას არ გააჩნია პოლიტიკური ნება, რომ გლობალურ დონეზე, ინსტიტუციონალურ დონეზე მოაგვაროს უმცირესობების ის სპეციფიკური პრობლემები, რომლებიც ხელს უშლის მათ საზოგადოებაში ინტეგრაციას და ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში აქტიურ მონაწილეობას.

მა წარმოგიდგინა. იმ კანდიდატების კუთვნილ გვერდზე, რომლებმაც სხვადასხვა მიზეზის გამო, პროგრამა არ გამოგვიგზავნეს, მხოლოდ კანდიდატის სახელი და გვარი და საარჩევნო ნომერი განვთავსეთ. პირველმა, ირინა სარიშვილმა მოგვანოდა ინფორმაცია. უნდა ითქვას, რომ პირველები ის კანდიდატები გამოგვეხმაურნენ, ვინც ნაკლები რეიტინგით სარგებლობდნენ. ისინი, ვინც უფრო მაღალი რეიტინგით და პოპულარობით სარგებლობდნენ, მაგალითად, მიხეილ სააკაშვილისა და ბადრი პატარკაციაშვილის მომხრეები, საერთოდ არ გამოგვეხმაურებოდნენ. პროგრამა არც გია მისაშვილის წარმომადგენლებს გამოუგზავნიათ. დანარჩენი ოთხი კანდიდატის პროგრამები გადავთარგმნეთ რუსულ, სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე, ანუ, იმ ენებზე, რომლებსაც ფლობენ სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში მცხოვრები ადამიანები. ამას იმისთვის ვაკეთებდით, რომ ამომრჩევლისთვის მიგვეცა საშუალება, მხოლოდ ბანერების და საინფორმაციო და სარეკლამო კამპანიის მეშვეობით კი არ გაეკეთებინა არჩევანი, არამედ გაცნობოდა პროგრამას და გაცნობიერებული არჩევანი გაეკეთებინა. ჩვენ ასევე გამოვიკვლიეთ რამდენიმე ყველაზე პოპულარული მეთოდი, რომელიც გამოიყენებოდა არჩევნების შედეგების გასაყალბებლად და შევეცადეთ მათთვის დაგვეპირისპირებინა ის ზომები, რომლებიც შეძლებდა მათ თავიდან აცილებას.

ხელისუფლება იცვლება, უმცირესობათა პრობლემები კი ქვეყანაში რჩება. ენობრივი პრობლემა, რა თქმა უნდა, ძალიან მნიშვნელოვანია, მაგრამ არა უპირველესი. მთავარი პრობლემა ის არის, რომ არც ერთ ხელისუფლებას არ გააჩნია პოლიტიკური ნება, რომ გლობალურ დონეზე, ინსტიტუციონალურ დონეზე მოაგვაროს უმცირესობების ის სპეციფიკური პრობლემები, რომლებიც ხელს უშლის მათ საზოგადოებაში ინტეგრაციას და ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში აქტიურ მონაწილეობას. ჩვენ გვაქვს მოსაზრებები ამის მიზეზების შესახებ, მაგრამ ეს ალბათ სხვა შეხვედრის თემაა, ამის თაობაზე მომავალში გავაკეთებთ განცხადებებს. შევარდნაძის პერიოდიდან მოყოლებული, არც ერთ მინისტრს, რომელსაც ევალებოდა ეთნოსთაშორისი ურთიერთობები, სამოქალაქო ინტეგრაციის საკითხები, ადამიანის უფლებები, არაფერი გაუკეთებია ამ საკითხების სერიოზულად დასარეგულირებლად. უმცირესობათა წარმომადგენლები ერთმანეთს ადარებენ კანდიდატს, რომელმაც რაღაც უკვე გააკეთა და კანდიდატებს, რომლებიც მათ პირდება რაღაცის გაკეთებას, მაგრამ რეალურს არაფერს სთავაზობს. მეტიც, ზოგიერთი მათგანი მედია-საშუალებებით საკუთარ განცხადებებში მათი მისამართით ძალიან სერიოზულ შეცდომებს უშვებს. ეს ლახავს და შეურაცხყოფს ეთნიკურ უმცირესობებს. ეს ეხება ლევან გაჩეჩილაძესაც. ჩვენი საზოგადოების, მრავალეროვანი საქართველოს წარმომადგენლები რამდენიმე კანდიდატს შეხვდით და მას და მის წარმომადგენ-

ლებს ეთნიკური ჯგუფების დიასპორების ხელმძღვანელები შეეახვედრეთ. ჩვენ შევხვდით შალვა ნათელაშვილს, ლევან გაჩეჩილაძეს, დავით გამყრელიძეს. ლევან გაჩეჩილაძემ ჩვენთან შეხვედრის დროსაც თქვა, რომ პირველ რიგში აქცენტს ქართველებზე გააკეთებდა და შემდეგ იმაზეც იზრუნებდა, რომ ქვეყანაში მცხოვრებ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებსაც კომფორტულად ეგრძნოთ თავი. მე, ყოველ შემთხვევაში, მისი ნათქვამი ასე აღვიქვი. ეს მისი პოზიციის ძალიან უხეში ფორმულირება იყო და მას არ შეეძლო არ ემოქმედა უმცირესობებზე.

როდესაც ჩნდება ახალი კანდიდატი, მას ყოველთვის მეტი შიში და ალბათობა უკავშირდება, ამიტომ თუ მას უნდა უმცირესობასთან თანამშრომლობა, საკუთარ განცხადებებში ასეთი შეცდომები არ უნდა დაუშვას. ოპოზიცია ამ არჩევნებში ძალიან სუსტი იყო. ის, თითქოს, სტრესულ ვითარებაში მოქმედებდა, არ ჩანდა კოორდინაცია და თანმიმდევრულობა. ეს ყველაფერი ამომრჩეველზე ნეგატიურად აისახა, მათზეც კი, ვინც აპირებდა მათთვის ხმის მიცემას, მათზეც, ვისაც ბოლო დღემდე არ ჰქონდა გადანწყვეტილი, ვისთვის მიეცა ხმა, მიხეილ სააკაშვილისთვის თუ გაერთიანებული ოპოზიციისთვის. მათგან განსხვავებით, შესანიშნავად იმუშავეს მიხეილ სააკაშვილის მხარდამჭერებმა. მათ გამოიყენეს ოპოზიციის მიერ დაშვებული შეცდომები, უფრო მეტიც, იმ შემთხვევაში, თუ ოპოზიცია არ უშვებდა შეცდომებს, მათ აშვებინებდნენ კიდეც. ეს პოლიტიკური შეცდომები იყო. რაც შეეხება რეგიონების დონეზე დაშვებულ შეცდომებს, არც ერთ კანდიდატს არ ჰქონია წარმოდგენილი, რა ტიპის პოლიტიკის გატარებას აპირებდა ის რეგიონებში, რას მოუტანდა რეგიონებში მცხოვრებ ეთნიკურ ჯგუფებს მათი ხელისუფლებაში მოსვლა. ოპოზიციისგან განსხვავებით, სახელისუფლებო ძალები მეტად ამახვილებდა ყურადღებას რეგიონებზე.

მინდა შევეხო ადმინისტრაციული მეთოდების გამოყენების ფაქტებსაც. ორივე რეგიონში მობილიზებული იყო ძალოვანი სტრუქტურები. ჩვენმა წარმომადგენლებმა გამოავლინეს ისეთი შემთხვევა, როდესაც ოპოზიციის კანდიდატების, ლევან გაჩეჩილაძის და დავით გამყრელიძის რეგიონში ჩამოსვლის დროს რაღაც საბაბით გზა გადაიკეტა და მოსახლეობის ნაწილს არ მიეცა კანდიდატთან შეხვედრის საშუალება. ჩვენ მთელი ქვეყნის მასშტაბით ვერ შევაფასებთ ამ არჩევნებს, მაგრამ ამ ორ რეგიონში ძალიან ბევრი კანონდარღვევა და ცდომილება აღმოვაჩინეთ. ბევრ მათგანზე მოვახდინეთ კიდევ რეაგირება, თუმცა საბოლოოდ არც ერთი მათგანი არ განხილულა, არც საუბნო, საოლქო და არც ცენტრალური საარჩევნო კომისიის დონეზე. ჩვენმა დამკვირვებლებმა ბიულეტენების საარჩევნო ყუთში ჩაყრისას ადგილზე დააკავეს სადახლოს 32-ე საარჩევნო უბნის კომისიის თავმჯდომარე, მასვე ხელში ეკავა ათეულობით მოქალაქის პირადობის მოწმობა, რაც დაუშვებელია. ამ უბანზე საარჩევნო პროცესის

შეჩერებაც მოვითხოვეთ, ეუთოს სადამკვირვებლო მისიის წარმომადგენლებსაც დაუჟღავნებდით, მათაც დანერგეს საჩივარი, მაგრამ არც ეს საკითხი განხილულა.

უმცირესობათა მიმართ დამოკიდებულება არ შეიცვლება, თუ ჩვენ არ გვექნება სიტუაციის შეცვლის პოლიტიკური ნება. ზოგიერთი პოლიტიკოსი ამ ორ რეგიონს თავისი პოლიტიკური წარმატებისთვის იყენებს და მხოლოდ არჩევნების დროს ახსენდება. მაგრამ მინდა გითხრათ, რომ ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთში ცხოვრობენ საქართველოს მოქალაქეები, რომლებსაც გააჩნიათ სპეციფიური პრობლემები და მათ სპეციფიური მიდგომა და გადაწყვეტა სჭირდებათ. ჩვენ ვერ ვასწავლით ენას უმცირესობებს, თუ ვერ დავანახებთ მათ, რამდენად საჭირო და გამოსადეგია მათთვის სახელმწიფო ენის ცოდნა. ეს პოლიტიკა ძალიან მკაფიო უნდა იყოს. არ ვიცი, სურს თუ არა ხელისუფლებას ვითარების შეცვლა, თუმცა, რატომ უნდა შეცვალოს, როდესაც ამ ორ რეგიონში ჰყავს არჩევნების კულტურის მხრივ დაბალი დონის ადამიანები, რომლებიც ვერ იყენებენ სამართლებრივ ბაზას, იმიტომ, რომ არ იცნობენ მას; ელემენტარულად, არ იცნობენ საკუთარ საარჩევნო უფლებებს, თავის უფლებებს და იმ პრინციპებს, რომლებიც მათ ხელს შეუწყობდა ამ უფლებების დაცვასა და რეალიზებაში.

ხშირად ვსაუბრობთ ამ პრობლემებზე, მაგრამ დადგა დრო, საუბრიდან კონკრეტულ გეგმებზე გადავინაცვლოთ. თუ არჩეული პრეზიდენტი არ გადაწყვეტს ამ საკითხს, არ დასახავს კონკრეტულ გეგმებს, არ შეიმუშავებს ინსტიტუციონალურ გეგმას, საქართველოში ეთნოსთაშორისი ურთიერთობების კუთხით მდგომარეობა არ შეიცვლება. პირიქით, შესაძლოა, კიდევ უფრო დაიძაბოს ვითარება. იმისთვის, რათა დაკარგული ტერიტორიები დავიბრუნოთ, ჯერ ქვეყნის რეგიონებში მცხოვრებ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებს უნდა დავანახოთ, რომ დინამიურად ვითარდება უმრავლესობისა და უმცირესობის ურთიერთობები, ცენტრის და რეგიონის კულტურა. დეცენტრალიზაციის საკითხი მწვავედ დგას და ძალიან აწუხებს რეგიონების მოსახლეობას. ჩვენ ერთი მხრივ, დეცენტრალიზების დეკლარირებას ვახდენთ, მეორე მხრივ, ვიტოვებთ იმ ბერკეტებს, რომლებიც არ აძლევს საშუალებას რეგიონებს, იყვნენ ავტონომიურები და ადგილობრივი პრობლემები ადგილზევე გადაჭრან. გვინდა, მაგრამ გვეშინია და ასე არაფერი გამოვა. კონკრეტული გეგმები უნდა შევიმუშაოთ და ამ გეგმების მიხედვით უნდა ვიმოქმედოთ.

გოგი გვახარია – კიდევ ერთი პრობლემაა მედიის როლი წინასაარჩევნო პერიოდში. ბევრისგან მსმენია ამის შესახებ, რომ ხელისუფლების სასარგებლოდ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელთა მხრიდან ხმების მიცემა გამოიწვია იმან, რომ არჩევნების წინ არ მუშაობდა ტელეკომპანია იმედო და ამ ხალხს არ მიეცა ოპოზიციური აზრის მოსმენის სა-

შუალეზა. თუმცა, პირადად მე, ეს ცოტა არ იყოს, ყურით მოთრეული მოსაზრება მგონია, იმიტომ, რომ, რომ მოესმინათ, შესაძლოა, ხელისუფლებას კიდევ უფრო მეტი ხმა მიეღო. მართალია, ოპოზიცია დიდია და ეს ყველას არ ეხება, მაგრამ მე მესმოდა ოპოზიციის ზოგიერთი წარმომადგენლის განცხადებები უჯიშო ჩინელების შემოსევის“ შესახებ. საინტერესოა, აგიტს რომ მოესმინა მსგავსი განცხადებები მიტინგზე, როგორი რეაქცია ექნებოდა? მეორე მხრივ, პოლიტიკურ პროცესებში ნაკლებად გარეული ადამიანი როდესაც მოუხმენდა მიხეილ სააკაშვილს, რომელიც ამბობდა, რომ ოსებთან ოსია, აფხაზებთან – აფხაზი და ის ყველას პრეზიდენტია, არ მიკვირს, რომ მისთვის ხმის მიცემა მოსდომებოდათ.

ნინო კალანდარიშვილი, განვითარების და თანამშრომლობის ცენტრი – მსურს ერთი შეკითხვით მოგმართოთ – თქვენ ბრძანეთ, რომ აწარმოებდით მონიტორინგს ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთში, მაგრამ ჩამოთვლილი უბნებიდან გამომდინარე, შემექმნა შთაბეჭდილება, რომ ყველა უბანზე არ ყოფილან თქვენი წარმომადგენლები. თუ იყო ისეთი უბნები, სადაც თქვენი წარმომადგენლები დიდიდან დაღამებამდე იმყოფებოდნენ. გაყვნენ თუ არა ისინი ბიულეტენების ყუთს საოლქო კომისიაში? ასევე მაინტერესებს, გყავდათ თუ არა თქვენი დამკვირვებელი საოლქო კომისიაში და ესწრებოდა თუ არა იგი ხმების დათვლის პროცესს? გამოავლინეს თუ არა მათ ბოლო საათებში ჩაყრილი ბიულეტენები.

კიდევ ერთი შეკითხვა მაქვს. წინა არჩევნების დროს, შევარდნაძის პერიოდში ძალიან დიდი იყო ამ რეგიონებზე ჰეიდარ ალიევისა და რობერტ ქოჩარაიანის გავლენა. ახლა როგორი ვითარება იყო ამ მხრივ?

მარინა ელბაქიძე – ამ არჩევნებზე, როგორც მთელი საქართველოს, ისე, ამ ორი რეგიონის მოსახლეობა საკუთარ არჩევანში წინა არჩევნებთან შედარებით უფრო მეტად იყო თავისუფალი. რაც შეეხება სომხეთისა და აზერბაიჯანის პრეზიდენტების გავლენას, ღიად არ ყოფილა, მაგრამ, ჩემი აზრით, როდესაც რადიკალური პარტიებიც კი, ჯავახეთში, სახელისუფლებო ძალებს ემხრობიან, ეს იმას ნიშნავს, რომ მათი ისტორიული სამშობლო ამას არ ეწინააღმდეგება და მათაც შეუძლიათ მშვიდად დაუჭირონ მხარი ამ ძალებს.

ალი ბაბაევი, რესპუბლიკური პარტიის წევრი, არასამთავრობო ორგანიზაცია საქართველო ჩემი სამშობლოა – ჩვენი ორგანიზაცია 2003 წელს შეიქმნა და მას შემდეგ აქტიურად იცავს ეთნიკური უმცირესობების უფლებებს. ქვემო ქართლის რეგიონი, მოგეხსენებათ, საქართველოს 70%-ს ამარაგებდა სოფლის მეურნეობის პროდუქტებით. ბოლო პერიოდში, სამწუხაროდ, თურქეთიდან შემოტანილი პროდუქტი უფრო მომგებიანი აღმოჩნდა ჩვენი ხელისუფლების ზოგიერთი წარ-

მომადგენლისთვის. არ ვეთანხმები აქ გამოთქმულ აზრს ამ რეგიონების ამომრჩევლის განსაკუთრებული აქტიურობის შესახებ. ქვემო ქართლში ასე ნამდვილად არ ყოფილა. ჩვენ ვფიქრობდით, რომ ადმინისტრაციული რესურსების დახმარებით და ხელისუფლების წარმომადგენელთა ძალადობის შედეგად, მიხეილ სააკაშვილი ხმების 32%-ს მოაგროვებდა. ჩვენი რამდენიმე ჯგუფი აწარმოებდა მონიტორინგს სოფლებში დარბაზი (ბოლნისის რაიონი), სადახლო, გულარი (მარნეულის რაიონი), და გაჩიანი. აქ მოსახლეობის დაახლოებით 70% აღარ ცხოვრებს, ხალხი სხვადასხვა ქვეყნებშია სამუშაოდ წასული. არჩევნების წინა დღეს ორ სოფელში ჩავატარეთ მონიტორინგი, 23-ე და 52-ე უბნებში, და ვნახეთ, რომ სივებში 1230-1420 კაცი იყო შეყვანილი. სინამდვილეში, ამ დროს სოფელში ამომრჩევლის უფლების მქონე სულ 701 ადამიანი იმყოფებოდა. არჩევნები ბევრგან დილის 8-დან 11 საათამდე ჩატარდა. ისტორიას არ ახსოვს, ადამიანს არჩევნებზე ხმა 5-დან 20 წამში მიეცა, ასეთი რამ სხვაგან არსად მომხდარა. ამის შესახებ საჩივარიც შეიტანეს. რიგ ადგილებში, ხალხი არჩევნებზე საერთოდ არ წასულა. მოსახლეობას ფქვილის დარიგების დროს ჩამოართვეს პირადობის მოწმობები და იქ გაკეთებული ხელმოწერების მიხედვით აწერდნენ შემდეგ ხელს ბიულეტენებზე. სადახლოში, მართალია, იყვნენ მრავალეროვანი საქართველოს“ წარმომადგენლები, მაგრამ ისინი ხმის დათვლის პროცედურაზე არ დაუშვიათ. საგარეჯოს რაიონის სოფელ იორმულანლოში ერთ-ერთ უბანზე 1113 ამომრჩეველი იყო და 1138 ხმა დაფიქსირდა. ეს იყო ყველაზე დამახინჯებული არჩევნები, რაც კი მე საქართველოში მინახავს. ამას რამდენიმე საარჩევნო უბანში გადაღებული ვიდეო-მასალაც დაამტკიცებს. მიუხედავად იმისა, რომ ცენტრალურ საარჩევნო კომისიაში აცხადებდნენ ვიდეო-თვალის ყველა საარჩევნო უბანში განთავსების შესახებ, ეს არ მოხერხდა; არც სპეციალური სითხე ჰქონიათ ზოგიერთ უბანში. რამდენიმე სოფელში კარუსელის“ ფაქტებიც გამოვავლინეთ.

სტატისტიკა შევადგინეთ, თუ რამდენი აზერბაიჯანელი მუშაობს პრეზიდენტისა და პრემიერ-მინისტრის აპარატში და სხვა სტრუქტურებში. მათი რიცხვი თითქმის 0-ის ტოლია. ერთადერთი, ენერგეტიკის მინისტრის მოადგილე იყო, მაგრამ ისიც გათავისუფლდა დაკავებული თანამდებობიდან. დღეს ხელისუფლებაში არც ერთ თანამდებობაზე არ არის დანიშნული ქვეყნის აზერბაიჯანელი მოქალაქე. ამბობენ, რომ ქართული ენის მცოდნე აზერბაიჯანელები არ ყავთ, მაგრამ ეს არ არის მართალი. ასეთი, რამდენიც გინდათ, იმდენია. არის კადრები, მაგრამ ისინი არ აინტერესებთ. ჩვენი უფლებები საქართველოში სრულად არც შევარდნაძის დროს ყოფილა დაცული და არც ახლა.

ვერც ხელისუფლებაში, ვერც სხვადასხვა ოპოზიციურ ფრთაზე ვერ ვნახე პროგრამა, რომელშიც დაცული იქნებოდა ეთნიკური უმცირესობების უფლებები.

2 ნოემბრის აქციაზე გამოვედი სიტყვით და სხვანაირად ვერც მივიჩნევდი თავს საქართველოს სრულუფლებიან მოქალაქედ, იმიტომ, რომ იქ გამოთქმული პრობლემები მართო ქართველი ერის პრობლემა არ არის, ისინი საქართველოს ყველა მოქალაქეს ეხება. რაც შეეხება მიმართვას ქართველებო!“, პირიქით, მახარებს და მიმაჩნია, რომ მეც ქართველი ხალხის ერთი პატარა ნაწილი ვარ. ჩვენ ვიცით, რომ სიტყვა ამერიკელშიც“ ბევრი სხვადასხვა ეროვნების ადამიანი იგულისხმება. ქართველ ხალხშიც, ჩემი აზრით, მთელი საქართველოს მოსახლეობა იგულისხმება.

გთხოვთ, ხშირად იაროთ ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთში. ასეთი შეხვედრები მართო თბილისში კი არა, იმ რეგიონებშიც უნდა ჩატარდეს, სადაც ხალხს უჭირს. ამ რეგიონებში ყველას უნდა ქართულის სწავლა, მაგრამ აზერბაიჯანულ სკოლებში 2 და 3 საათით ჩატარებული გაკვეთილებით ქართულს ვერაფერს ისწავლის. ამჟამად გატარებული რეფორმის ბრალია, რომ დღეს ქართული ენა სათანადო დონეზე არ ისწავლება. არა აქვს მნიშვნელობა პრეზიდენტის ვინაობას, მთავარია, ქართული საზოგადოება ინტეგრირებული იყოს, საქართველოს ყველა მოქალაქე ფლობდეს სახელმწიფო ენას და თავს ამ საზოგადოების ნაწილად მიიჩნევდეს. ხალხს უნდა შეეხვედეთ და ასე გულწრფელად უნდა ვესაუბროთ.

ფონიჭალაში 127 ადამიანია დაპატიმრებული, მათგან, ნარკოტიკის რეალიზაციისთვის, რამდენიმე ქალი და ბავშვი. შინაგან საქმეთა მინისტრს წერილი გავუგზავნე და ვთხოვე, ეს ხალხი კი არა, ისინი დაიჭირონ, ვისაც რეგიონში ნარკოტიკები ჩააქვს. ითქვა, რომ იმ შემთხვევაში, თუ ხალხი მივიდოდა არჩევნებზე, ყველას გამოუშვებდნენ. თუ ევროინტეგრაციაზე, ნატოსა და ცივილიზებულ ქვეყანაზე გვინდა საუბარი, ასეთი საარჩევნო კამპანია მიუღებელია.

რაც შეეხება მასმედიას, რომელ ინტეგრაციაზეა საუბარი, როდესაც აზერბაიჯანელი მოსახლეობის 90% აზერბაიჯანულ და თურქულ არხს უყურებს. მე თვითონ ვთხოვე კავკასიასა“ და მანამდე, იმედსაც“, მოეცათ ჩემთვის აზრის გამოთქმის საშუალება, მაგრამ უარი მივიღე. არც საზოგადოებრივ მაუწყებელში გვაქვს გამოსვლის საშუალება. ეს სამარცხვინოა. ჩვენ გვყავს ქართულად გამართულად მოსაუბრე აზერბაიჯანელები, მაგრამ მასმედია ჩვენთვის დაკეტილია. რეგიონულ არხებში კი, მხოლოდ გამგებლების მითითებებს გადასცემენ.

ემილ ადელხანოვი, კავკასიის მშვიდობის, დემოკრატიისა და განვითარების ინსტიტუტი – გამომსვლელი ეთნიკური წარმომადგენლებისთვის სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე გადაცემების არარსებობაზე საუბრობდა. დაახლოებით ერთი წელია, სტუდია რე“ ამ რეგიონების მოსახლეობისთვის მათ მშობლიურ ენებზე რადიომაუწყებლობის მოპოვებას ცდილობს, მაგრამ ჯერჯერობით არაფერი გამოდის. მათ უარს

არ ეუბნებიან, თუმცა, არც თანხმობას აძლევენ. აი, ასე ხდება. ამაზე მამუკა ყუფარაძე, ალბათ, უფრო დანერვილებით ისაუბრებს. ბიბისის“ ქართული სტუდიის კორესპონდენტი მას ამშვიდებდა“, რომ ნოემბერს აქეთ, აღარც მათი გადაცემები გადის ეთერში.

არჩევნებზე არსებულ დარღვევებზეც იყო საუბარი. ეუთოს რამდენიმე დამკვირვებელს შეეხვდი, ისინი დარღვევების ფაქტებს, როგორც ეგზოტიკას, ისე უყურებენ, თუმცა, ყველა დარღვევა აღნუსხული აქვთ.

მამუკა ყუფარაძე, სტუდია რე – რამდენიმე წელია, სხვადასხვა პროექტის ფარგლებში ვმუშაობ ქვემო ქართლსა და ჯავახეთში. ბოლო წლებში, ინტეგრაციის თვალსაზრისით, მართლაც უკეთესი ვითარებაა. ძალიან მცირეა დინამიკა, მაგრამ არის ძვრები. მეტია ინტერესი ცენტრისადმი, ქართული ენის სწავლისადმი, დასაქმებისადმი, სხვა რეგიონებში მიგრაციის მიმართაც. ეს განწყობები ნამდვილად შეინიშნება და ამაში არასამთავრობო ორგანიზაციების პროექტებმაც შეიტანა წვლილი, საერთაშორისო ორგანიზაციებმაც და როგორი გასაკვირიც არ უნდა იყოს ზოგიერთებისთვის, ხელი-სუფლებამაც. რაც შეეხება არჩევნებს, დეკემბრის ბოლოს ზვიად ქორიძესთან ერთად ვიყავი ჯავახეთში. ერთ-ერთი პროექტის ფარგლებში ტელე-ჟურნალისტებთან გვექონდა შეხვედრა. ძალიან გამაკვირვა, როდესაც ჟურნალისტებმა გვითხრეს, რომ მათთვის მხოლოდ ორი კანდიდატი იყო ცნობილი, მიხეილ სააკაშვილი და ბადრი პატარკაციშვილი, დანარჩენებზე წარმოდგენა არ ჰქონდათ. შალვა ნათელაშვილსაც კი არ იცნობდნენ, რომელიც ამდენი ხანია, პოლიტიკურ ასპარეზზეა და სხვა დროსაც ყოფილა პრეზიდენტობის კანდიდატი. სანუხაროდ, სურათი ასეთია. ამის შემდეგ იქ თითო-თითოჯერ ჩავიდნენ დავით გამყრელიძე და კიდეც რამდენიმე კანდიდატი.

ჩემთვის ძალიან გაუგებარია, რომ ქართულ კულტურულ თუ სამეცნიერო და პოლიტიკურ ელიტაში არ არიან ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლები. ჩემი აზრით, ეს ჩვენი ქვეყნის, ჩვენი საზოგადოების არასრულფასოვნებაზე მეტყველებს. ისინი არ არიან რეალიზებული მმართველ თუ ელიტარულ წრეებში და ეს იმ გაუცხოებაზე მეტყველებს, რომელიც რეალურად არსებობს. რა თქმა უნდა, ხელი უნდა შეეწყოს ადგილობრივი თემის განვითარებას, ამისთვის ხელისუფლებასთან ერთად არასამთავრობო ორგანიზაციებმაც უნდა ვიზრუნოთ, მაგრამ თუ ადგილობრივი თემი განვითარდება და ის ხალხი თვითრეალიზებას ცენტრშიც არ მოახდენს, სადაც იგეგმება სამოქალაქო თუ სახელმწიფოებრივი პოლიტიკა, თუ ისინი არ იქნებიან ცენტრში წარმოდგენილები, მაინც გაიზრდება დაპირისპირება, იმიტომ, რომ განვითარებული რეგიონი, თემი, ყოველთვის დაუპირისპირდება ცენტრს. ეს ძალიან საშიში ტენდენციაა.

ქართულ კულტურულ თუ სამეცნიერო და პოლიტიკურ ელიტაში არ არიან ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლები. ჩემი აზრით, ეს ჩვენი ქვეყნის, ჩვენი საზოგადოების არასრულფასოვნებაზე მეტყველებს. ისინი არ არიან რეალიზებული მმართველ თუ ელიტარულ წრეებში და ეს იმ გაუცხოებაზე მეტყველებს, რომელიც რეალურად არსებობს.

ლელა გაფრინდაშვილი, ფილოსოფოსი – სამწუხაროდ, ქსენოფობიური გამოსვლები, არც ხელისუფლებისთვის და არც ოპოზიციისთვის, უცხო არ არის. ამიტომ, ჩემთვის მიუღებელი იყო ჟურნალისტ ეკა კვესიტაძის საქციელი ლევან ბერძენიშვილის მიმართ. თუ ამბობ, რომ ლევან ბერძენიშვილმა ქსენოფობიური გამოთქმები გამოიყენა, არც ის უნდა დაივინყო, რას ეძახდნენ ბადრი პატარკაციშვილს და იმედში“ მყოფ ჟურნალისტებს იქ შესული სპეცრაზმელები შვიდ ნოემბერს. მე არ მახსენდება, არც ოპოზიციონერი, არც ხელისუფლების წარმომადგენელი, რომელიც ამას გააკრიტიკებდა, თუმცა, მახსოვს, რომ ამის შესახებ ერთ-ერთ შეხვედრაზე გოგი გვახარიაშვილმა პირდაპირ ჰკითხა ხელისუფლების წარმომადგენელს, რატომ უწოდებდნენ მათ ასე. მაშინ ხელისუფლების წარმომადგენელმა ეს გამონათქვამები უარყო.

სეკულარული სახელმწიფო და რელიგიური ნაციონალიზმი

მომხსენებლები:

სალომე ასათიანი

კულტუროლოგი,
რადიო თავისუფლების“
ჟურნალისტი

გიორგი ანდრიაძე

ეროვნულ-ქრისტიანული
მოძრაობის
თავმჯდომარე

ბექა მინდიაშვილი

საქართველოს სახალხო
დამცველთა არსებული
ტოლერანტობის
ცენტრის მთავარი
ექსპერტი

მოღერაცია

დათო პაიჭაძე

19 მარტი, 2008 წლის

დათო პაიჭაძე – დისკუსიას ეწოდება სეკულარული სახელმწიფო და რელიგიური ნაციონალიზმი“.

წარმოგიდგენთ ჩვენს სტუმრებს – **სალომე ასათიანი**, კულტუროლოგი, რადიო თავისუფლების“ ჟურნალისტი, **გიორგი ანდრიაძე**, ეროვნულ-ქრისტიანული მოძრაობის“ თავმჯდომარე და **ბექა მინდიაშვილი**, საქართველოს სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრის მთავარი ექსპერტი.

თავდაპირველად ბ-ნ გიორგის მოვესმინოთ. ბ-ნ გიორგი, იქნებ იმაზე გვესაუბროთ, რას წარმოადგენს ეროვნულ-ქრისტიანული მოძრაობა“ და რა ღირებულებებს ეფუძნება იგი. ესეც შეიძლება იყოს თქვენი საუბრის ერთ-ერთი ასპექტი.

გიორგი ანდრიაძე – წარმოდგენილი თემის სათაურზე მსჯელობისას, ჩემი აზრით, ავტომატურად შევეხებით იმ საკითხებს, რომლებზეც უნდა მესაუბრა ეროვნულ-ქრისტიანული მოძრაობის ძირითად თეზისებზე საუბრისას. საერთოდ, სამყაროში ყველაფერი ფარდობითია. ეს ყოველთვის ასე იყო. მით უმეტეს, ეს ფარდობითობა ეხება ისეთ თემას, როგორიც არის რელიგია, სეკულარული სახელმწიფო, თუნდაც, ტერმინს – ნაციონალიზმი“. ყველა სხვადასხვა საზოგადოების, დროის, ფენის ადამიანებისთვის სხვადასხვა ტერმინი განსხვავებულ შინაარსს ატარებს. ჩემთვის უცნობია ნაციონალიზმი“ აქ რა კუთხით არის ნახსენები. ასე რომ, ტერმინების დაზუსტების შემდეგ უფრო კონკრეტულად ვისაუბრებთ ამა თუ იმ შინაარსზე.

არც ერთი სახელმწიფო არ არის თავისუფალი იდეოლოგიური და რელიგიური ფასეულობებისგან. მსოფლიოში არსებული ყველა სახელმწიფო ეფუძნება გარკვეულ რელიგიურ ან კულტუროლოგიურ ფასეულობებს. მას აქვს სიმბოლოები – დროშა, ჰიმნი, დასვენების დღეები და სხვა ღირებულებები, რომლებსაც ის აღიარებს. მინდა ვთქვა, რომ ტერმინი სეკულარული სახელმწიფო“ ფარდობითი ცნებაა და გარკვეული ჯგუფების მხრიდან სახელმწიფოში რელიგიური ფაქტორის შესუსტებას ან მის ჩანაცვლებას გულისხმობს. ჩემი აზრით, ამ სათაურის გარშემო, შესაძლოა, ჩემს თანამოაზრეებთან ერთად სულ სხვაგვარად გვესაუბრა. ამ შემთხვევაში კი, საინტერესოა, აქ შეკრებილი საზოგადოების დამოკიდებულება გარკვეულ ღირებულებებთან მიმართებაში. მხოლოდ იმის

თქმა შემძლია, რა ღირებულებებს ისახავს მიზნად ჩვენი მოძრაობა. ამ კუთხით ვისაუბრებ ამ თემაზეც.

ნებისმიერი სახელმწიფო ეფუძნება ტრადიციულ ღირებულებებს. დიდ ბრიტანეთში სახელმწიფოს მეთაური დღეს ინგლისის მონარქია, რომელიც ამავედროულად არის ანგლიკანური ეკლესიის ხელმძღვანელიც. ჩემთვის გაუგებარია, როდესაც ბრიტანეთის მაგალითი მოგვყავს, სეკულარული სახელმწიფოს“ ტერმინი. არ მესმის, როგორ შეიძლება ეწოდოს სახელმწიფოს სეკულარული, როდესაც მისი მეთაური არის ერთ-ერთი, თუნდაც ინგლისისთვის ტრადიციული ეკლესიის მეთაური. რა ნიშნით უნდა იყოს და როგორ პასუხობს ის დემოკრატიისა და სეკულარიზმის მოთხოვნას.

ყველა ქვეყანა სხვადასხვა დოზით არის რელიგიურად იდეოლოგიზებული. შეიძლება, ყველაზე დემოკრატიულ სახელმწიფოზეც ვისაუბროთ. ამერიკის შეერთებულ შტატებზე საუბრისას შეიძლება ვთქვათ, რომ მის დედაქალაქში არის ასეთი ტაძარი, რომელსაც ჰქვია ნაციონალური კათედრალი“. ეს ტაძარი არის ერთი კონკრეტული, პროტესტანტული დენომინაციის კუთვნილება და მხოლოდ მას აქვს ეს ტერმინი მინიჭებული და იგი არ აქვს ამერიკაში არსებულ კათოლიკურ ტაძარს, სადაც ზის კარდინალი, არ აქვს მინიჭებული არც იქ არსებულ ავტოკეფალურ მართლმადიდებლურ ეკლესიას, სადაც ზის ამ ქვეყნის მართლმადიდებლური მეთაური, რომ აღარაფერი ვთქვათ მუსლიმანურ, ებრაულ და, ასევე, სხვა ქრისტიანულ დენომინაციებზე. ანუ, ამ დემოკრატიულ ქვეყანაშიც რელიგიური კურსი, სახელმწიფოს დამოკიდებულება მკაფიოდ არის განსაზღვრული. თუნდაც ის მომენტი, რომ ამერიკის ფულს აწერია ჩვენ გვწამს ღმერთი“, არ ნიშნავს სეკულარიზაციას, იმიტომ რომ ეს არის მორწმუნე საზოგადოების დევიზი და თავისთავად, თუ ფარდობითი ფორმით მივუდგებით, ლახავს ათეისტი, ასევე ბუდისტი ადამიანების უფლებას, რომელთა შემთხვევაში პიროვნული ღმერთი საერთოდ არ არსებობს. ასე რომ, ნებისმიერი ქვეყანა, გარკვეული დოზით იდეოლოგიზებულია და ეყრდნობა რომელიმე რელიგიას. მიუხედავად იმისა, რომ დემოკრატიული ქვეყანაა, იქ არასოდეს გვიხილავს სხვა სარწმუნოების პრეზიდენტები. ტრადიციულად, ისინი ყოველთვის ერთ დენომინაციას განეკუთვნებიან. თუნდაც, ბოლო პერიოდში ბარაკ ობამას გარშემო ატეხილი აჟიოტაჟიც იმაზე მიანიშნებს, რომ მისმა კონკურენტმა ჰილარი კლინტონმა რელიგიური კუთვნილების თემა პოლიტიკურ დებატებში გამოიყენა და მერე, როდესაც ამას მწვავე რეაქცია მოჰყვა, თქვა, რომ ეს ტოლერანტული ქვეყანაა და არავის აქვს უფლება სხვის რელიგიურ შეხედულებებზე იმსჯელოს, თუმცა, თავის მართლების ნიშნით მაინც გაუსვა ხაზი იმას, რომ ის ქრისტიანია.

ამ კუთხით საკითხის დასმა, ვფიქრობ, ალბათ, უფრო იმის მცდელობაა, ის ფუნდამენტური ღირებულებები, რომლებზეც ქართული სახელმწიფოა დაშენებული და ქართული

კულტურა არსებობს, საზოგადოებაში სხვა ღირებულებებით ჩანაცვლდეს. საინტერესოა თქვენი მოსაზრებები, რომელი ქვეყნის ანალოგიით უნდა შევქმნათ ჩვენი სახელმწიფო. ვფიქრობ, მაგალითებით თუ ვიმსჯელებთ, უფრო დაუუახლოვდებით სადისკუსიო თემას.

დათო პაიჭაძე – გმადლობთ. ქ-ნ სალომეს გადავცემ სიტყვას.

სალომე ასათიანი – დიდი მადლობა. არც პოლიტიკოსი ვარ და არც ისტორიკოსი და, შესაბამისად, სეკულარიზმის ისტორიისა და თეორიების ექსპერტად ვერ გამოვდგები. მოქალაქის პოზიციიდან ვისაუბრებ, მოქალაქის, რომელსაც საქართველოში დღეს და უახლოეს წარსულში მიმდინარე პროცესები პრობლემურად მიაჩნია. იმასაც ვაცნობიერებ, რომ ჩემი პოზიცია, შესაძლოა, არ ემთხვევა უმრავლესობის პოზიციას, თუმცა, მარტო არ ვარ: დარწმუნებული ვარ, ბევრი ადამიანი დამეთანხმება.

ალბათ, აუცილებელია განვსაზღვროთ, რას ნიშნავს ტერმინი „სეკულარიზმი“. ეს არის კონცეფცია, რომლის თანახმადაც ზოგიერთი ინსტიტუტაცია უნდა არსებობდეს რელიგიისა და ეკლესიისგან დამოუკიდებლად. პოლიტიკური თვალსაზრისით თუ ვიტყვით, სეკულარიზმი ნიშნავს სახელმწიფოსა და ეკლესიის განცალკევებას. სოციალურ ქრილში სეკულარიზმი სოციალურ პროცესებში სოციალური პრაქტიკის დამოუკიდებლად არსებობას გულისხმობს. დასავლეთის ქვეყნებში სეკულარიზმს დიდი ხნის ისტორია აქვს. იგი განმანათლებლობას უკავშირდება. დღეს უკვე სეკულარიზმის გარეშე თანამედროვე დასავლეთი წარმოუდგენელია. დასავლეთის ქვეყნების წარმოდგენა სეკულარიზმის კონცეფციის გარეშე ძალიან რთული იქნება. მრავალი მხარდასაჭერი არგუმენტი არსებობს სეკულარიზმისა. ხშირად რელიგიისა და სახელმწიფოს განცალკევებას მოდერნიზაციასთან და პროგრესთან აიგივებენ. არის შემთხვევები, როდესაც ამას საკუთრივ რელიგიისთვის დადებით ფაქტორად სახავენ, ვინაიდან ამით რელიგია თავისუფლდება სახელმწიფოს მხრიდან ჩარევისა და პოლიტიკური ზეწოლისგან, იმისგან, რაც ჩვენში უკვე ფართოდ არის გავრცელებული. ხანდახან ეს ტენდენცია განსაკუთრებით ძლიერდება, სახელმწიფო ეკლესიას იყენებს, როგორც იდეოლოგიურ ინსტრუმენტს. აქვე აუცილებლად უნდა ითქვას, რომ სეკულარიზმი არ ნიშნავს ათეიზმს. პირიქით, სეკულარული საზოგადოება, იდეალური ფორმით, არის საზოგადოება, სადაც სხვადასხვა ჯგუფები – რელიგიური, არარელიგიური, აგნოსტიკური თუ ა.შ. – ურთიერთპატივისცემასა და ერთმანეთის ინტერესების ცნობაზე იქნება დამოკიდებული.

უნდა ვთქვათ ისიც, რომ ევროპის გამოცდილებისაგან განსხვავებით, საქართველოში სეკულარიზმი არასოდეს გა-

რომ ევროპის გამოცდილებისაგან განსხვავებით, საქართველოში სეკულარიზმი არასოდეს გამხდარა არც ინტელექტუალური, არც პოლიტიკური განსჯის საგანი. ცალკეული გამოვლინებები იყო; არის ილია ჭავჭავაძის შემოქმედების ამ ქრილში განხილვის მცდელობა, მაგრამ მთლიანობაში, საქართველოს სახელმწიფოებრიობის იდეა ყოველთვის ემყარებოდა პოლიტიკურ თეოლოგიაზე დამყარებულ იდეოლოგიას.

მხდარა არც ინტელექტუალური, არც პოლიტიკური განსჯის საგანი. ცალკეული გამოვლინებები იყო; არის ილია ჭავჭავაძის შემოქმედების ამ ჭრილში განხილვის მცდელობა, მაგრამ მთლიანობაში, საქართველოს სახელმწიფოებრიობის იდეა ყოველთვის ემყარებოდა პოლიტიკურ თეოლოგიაზე დამყარებულ იდეოლოგიას. შემთხვევითი სულაც არ არის, რომ დღეს ეკლესიის ინიციატივით დაიწყო მონარქიის აღდგენაზე საუბარი, თუმცა ეს სხვა თემაა.

დღევანდელ პროცესებს და იმ ყველაფერს, რაზეც დღეს ვისაუბრებთ, თავისი სპეციფიკა აქვს და თავისი ისტორიული ახსნა შეიძლება მოეძებნოს. ვცდილობ თავი დავაღწიო გამეფებულ კლიშეს, გლობალურ კლიშეს, რომელიც სეკულარულ საზოგადოებებს და თეოკრატიისკენ გადახრილ, ან უშუალოდ თეოკრატიულ საზოგადოებებს ცივილიზაციურ ვექტორზე ასახავს და ამბობს, რომ ევროპა და დასავლური საზოგადოება უფრო განვითარებული, განმათლებლობაგამოვლილი და უფრო ცივილიზებულია, ვიდრე ირაციონალური აღმოსავლეთი, რომელიც ჯერ კიდევ თეოკრატიას ემყარება. ამ ასპექტში ხშირად მართლმადიდებლობასაც აკრიტიკებენ ხოლმე. რასაკვირველია, უნდა ვეცადოთ, რომ ამ კლიშეს თავი დავაღწიოთ; იმიტომ, რომ ყველაფერს თავისი ისტორიული სპეციფიკა და ახსნა აქვს და ვერ ვისაუბრებთ ჩამორჩენილობა-განვითარებულობაზე.

მაგრამ ის, რომ ამას თავისი ისტორიული ახსნა აქვს, სულაც არ ნიშნავს, რომ ცვლილებები სასურველი არ არის და რომ დღეს საქართველოში არსებული ვითარება ცვლილებას არ საჭიროებს. ეს ცვლილებები კი, რამდენიმე, ერთმანეთთან დაკავშირებული ფაქტორის გამოა მნიშვნელოვანი. უპირველესად, იმის გამო, რომ საქართველო ფორმალურად არის სეკულარული ქვეყანა, სადაც რელიგიის თავისუფლება და რწმენის თვალსაზრისით თანასწორობა კონსტიტუციით არის გარანტირებული. თუმცა, რეალურად, დღეს საქართველოში რელიგია – მართლმადიდებლობა, უმრავლესობის რელიგია უშუალოდ არის შეჭრილი როგორც პოლიტიკური, ისე საზოგადოებრივი ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროში და ეს წარმოშობს რამდენიმე ძალიან მნიშვნელოვან პრობლემას. ამით სხვადასხვა პოლიტიკურ ჯგუფებს თუ საზოგადოებრივ მოძრაობებს საშუალება ეძლევათ, რომ ამ უაღრესად მნიშვნელოვანი და ემოციური თემის სპეკულირების გზით ქულები დაიწერონ და საზოგადოებაში სტატუსი გაიმყარონ. ეს გახლავთ ერთ-ერთი არგუმენტი იმისა, თუ რისთვის არის საჭირო, რომ რელიგია პოლიტიკისგან განცალკევებით არსებობდეს.

ეს მორწმუნე ადამიანებისათვის ძალიან ემოციური თემაა და, შესაბამისად, ამ თემით სპეკულირების საშუალება პოლიტიკოსებს არ უნდა ჰქონდეთ. მაგრამ ამაზე უფრო მნიშვნელოვანია ის, რომ დღევანდელ საქართველოში სპეკულაციასთან ერთად საგრძნობლად იზრდება იმ ადამიანების უფლე-

თუ გავითვალისწინებთ საბჭოთა კავშირის რეპრესიულ გამოცდილებას, სამოცდაათწლიან წნეხს, მას შემდეგ თითქმის 20 წელი გავიდა და საქართველოში არაფერი შეცვლილა. იყო მცდელობები, რომ ეთნიკურ და რელიგიურ რიტორიკაზე დაფუძნებული ნაციონალიზმი უფრო სახელმწიფოებრივ და სამოქალაქო ნაციონალიზმად გარდაქმნილიყო, თუმცა, ამან რეალური შედეგი არ გამოიღო.

ბები და ინტერესი, რომლებიც ესწრაფვიან რელიგიის თავისუფლებას, ან თუ გნებავთ, რელიგიისგან თავისუფლებას, ვინაიდან რელიგიის და რწმენის თავისუფლება არ ნიშნავს მხოლოდ სხვადასხვა კონფესიების ჰარმონიულ თანაარსებობას, ეს რელიგიისგან თავისუფლებასაც ნიშნავს. არის ადამიანების ჯგუფი, და მეც მათ შორის, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ რელიგიის თავისუფლება და რწმენა ადამიანის პირადი საქმე უნდა იყოს და ამან გავლენა არ უნდა მოახდინოს ინდივიდის არც საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე და არც, მით უმეტეს, მის სტატუსსა და ფუნქციაზე საზოგადოებრივ ასპარეზზე.

რელიგიური თემით სპეკულაცია და ძალაუფლების მიღწევა საქართველოს პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ახლა რომ არ დაწყებულა, ეს ყველამ იცის. ეს ტენდენცია პოსტსაბჭოთა წლების გამოცდილებას გასდევს თან. გვახსოვს, 90-იანი წლების დასაწყისში ჩვენი ნაციონალისტური იდეოლოგია და დისკურსი როგორ რელიგიურ და მესიანისტურ ღრუბელში იყო გახვეული. ესაუბრობდით ჩვენს გამორჩეულობაზე, ნილხვედრობაზე. ეს ბუნებრივი და ლოგიკური იყო გარკვეული თვალსაზრისით, თუ გავითვალისწინებთ საბჭოთა კავშირის რეპრესიულ გამოცდილებას, სამოცდაათწლიან წნეხს, მას შემდეგ თითქმის 20 წელი გავიდა და საქართველოში არაფერი შეცვლილა. იყო მცდელობები, რომ ეთნიკურ და რელიგიურ რიტორიკაზე დაფუძნებული ნაციონალიზმი უფრო სახელმწიფოებრივ და სამოქალაქო ნაციონალიზმად გარდაქმნილიყო, თუმცა, ამან რეალური შედეგი არ გამოიღო. ეს განსაკუთრებულად გროტესკული ფორმით წარმოჩინდა ბოლო საპრეზიდენტო არჩევნებზე, როდესაც ყველა კანდიდატი, იქნებოდა ის ლიბერალი ექსპრეზიდენტი თუ მემარცხენე-პოპულისტი ნათელაშვილი, თავს ციდან მოვლენილ მესიად ასალებდა და მართლმადიდებლობისადმი ერთგულების დამტკიცებას ცდილობდა. ჩემთვის ძალიან საინტერესო იყო ამაზე ეკლესიის პასუხი. საპატრიარქომ მოუწოდა პოლიტიკოსებს, შეენწყობათ ამ თემით სპეკულირება, ყოველ შემთხვევაში, წინასაარჩევნო პერიოდში. არ ვიცი, რამდენად შეასრულეს მათ ეს მოწოდება და ასრულებენ თუ არა დღეს, მაგრამ ფაქტია, რომ არჩევნების შემდეგ კიდევ დამატებითი ჯგუფები შეიქმნა. ერთი პოლიტიკური პარტია გვეუბნება, რომ ეკლესია უნდა დაიცვას, თუმცა, ჩემთვის გაურკვეველია – ვისგან, და ბრძოლა უნდა გამოუცხადოს ათეისტებს. ეს არის ამ პარტიის მთავარი პლატფორმა და შეიქმნა ახალი საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, რომელიც დღეს ამ დარბაზშია წარმოდგენილი. იგი რელიგიის სახელით მოქმედებს და მთავარ მიზნად პატრიარქის ეპისტოლეების და საპატრიარქოს პოზიციის კიდევ უფრო გამყარებას ისახავს, სოციალური და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში. ის სხვა საკითხია, რამდენად კარგია თავად ეკლესიისთვის ამდენი ჯგუფის და ორგანიზაციის არსებობა და რამდენად ქმნის ეკლესიის დისკრედიტაციის საფრთხეს ისეთი ფუნდა-

მენტალისტური ჯგუფების ქმედებები, როგორც გახლავთ მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი“. ღირს დაფიქრება იმაზე, რა შეიძლება მოიტანოს რელიგიის და რწმენის ისეთ ყოფით ღონეზე დაყვანამ, როგორსაც ვაწყდები ყოველთვის, როცა საქართველოში ჩამოვდივარ. სულ უფრო მაკვირვებს, ყვითელი პრესის ფურცლებზე ჭორიკანა რუბრიკების გვერდით მოძღვრის რჩევები და რესტორნებში – სამარხო მენიუები.

ყველა პოლიტიკოსი თუ პოლიტიკური ძალა ამ თემით პოპულარობის მოპოვებას ცდილობს, არ არსებობს პოლიტიკოსი თუ პოლიტიკური პარტია, რომელიც სეკულარულად, აგნოსტიკურად მოაზროვნე ადამიანების ინტერესებს პოლიტიკურ სფეროში გაატარებს და კიდევ დიდხანს არ იარსებებს, ვინაიდან პოლიტიკოსი, რომელიც დღეს იტყვის, რომ არ არის ეკლესიური და მორწმუნე, განწირულია პოლიტიკური კრახისთვის. საქართველოში დღეს არც კულტურასა და ხელოვნებაში აისახება რელიგიური თემატიკა თავისუფლად. წარსულში იყო რამდენიმე მცდელობა და ისინი გამძვინვარებული ცენზურით დასრულდა. თამარ მეფეზე ლაშა ბუღაძის მოთხრობას ვგულისხმობ. ვილაცისთვის ეს წმინდანის შეურაცხყოფა იყო, მაგრამ არ შეიძლება დაწესდეს ცენზურა სახელმწიფო დონეზე. წარმოუდგენელია მიღებული და დამკვიდრებული რელიგიური დისკურსისგან თავისუფალი გადაცემების მომზადება მასმედიაში, იქნება ეს რაციონალური მსჯელობა ზოგადთეოლოგიურ თემებზე თუ კრიტიკული ან ნეიტრალური გადაცემები ჩვენი ეკლესიის ისტორიაზე, მის ქმედებებზე; აღარაფერს ვამბობ ეკლესიის ფინანსური მდგომარეობის საგამოძიებო გადაცემებზე – ამ შემთხვევაში ტაბუ მოქმედებს.

არ შეიძლება არ ვახსენოთ განათლების სფერო, ერთ-ერთი ყველაზე პრობლემური. დიდი ხანი არ გასულა მას შემდეგ, რაც 10-11 წლის გოგონები სკოლებში თავსაფრით დადიოდნენ; მათ დღეში რამდენჯერმე ლოცვებს აკითხებდნენ და ეს რელიგიის და მისი ისტორიის სწავლების ეგიდით კეთდებოდა. დღეს არ ვიცი, როგორია ამ კუთხით ვითარება, თუ გამოსწორდა, ძალიან მოხარული ვიქნები. ასეთი მაგალითი ძალიან ბევრია. ეკლესიის და რელიგიის როლისგან გამოწვეული ზენოლის მაგალითების მოყვანა უხვად შეიძლება, ამაზე დისკუსიის მსვლელობისას, ალბათ, კიდევ ვსაუბრებთ.

გვესმის, რომ მართლმადიდებლობა საქართველოში გამაძმევცი უმრავლესობის რელიგიაა და ბევრი ადამიანი ზემოთ ჩამოთვლილ შეზღუდვებს მისაღებად და სასურველად კი მიიჩნევდა; მათი პოზიცია პატივისცემას იმსახურებს, მაგრამ მათაც ასევე მოეთხოვებათ განსხვავებული ფასეულობების გამოზიარებული ადამიანების მიმართ პატივისცემა. არიან ადამიანები, რომლებიც განსხვავებულად ფიქრობენ და სურთ, რომ საზოგადოებრივ ასპარეზზე, სკოლებში, მასმედიაში, პოლიტიკაში, კულტურაში შესაძლებელი იყოს რელიგიის გა-

გვესმის, რომ მართლმადიდებლობა საქართველოში გამაძმევცი უმრავლესობის რელიგიაა და ბევრი ადამიანი ზემოთ ჩამოთვლილ შეზღუდვებს მისაღებად და სასურველად კი მიიჩნევდა; მათი პოზიცია პატივისცემას იმსახურებს, მაგრამ მათაც ასევე მოეთხოვებათ განსხვავებული ფასეულობების გამოზიარებული ადამიანების მიმართ პატივისცემა.

ვლენისგან გათავისუფლება თუ არა, მისი შესუსტება მაინც, და ამისთვის არის თანაცხოვრების ახალი ფორმები მოსაძებნი, ან კონსენსუსამდე და კომპრომისამდე მისვლა აუცილებელი. ეს დიალოგის გზით მიიღწევა და კარგია, რომ დღეს ამ თემაზე ვსაუბრობთ.

ბექა მინდიაშვილი – დღეს შევეცდები, არ ვისაუბრო, როგორც სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრის წარმომადგენელმა. ვისაუბრებ, როგორც სემინარისტი – ადამიანი, რომლის ცხოვრების დიდი ნაწილი ეკლესიასთან იყო და არის დაკავშირებული.

ცხადია, რომ ამ დისკუსიის აქტუალიზაცია თუ მოტივაცია იყო წინასაარჩევნო რელიგიურობა, რომელსაც ხშირ შემთხვევაში ფარისევლური ხასიათი ჰქონდა. როდესაც რელიგიურ ნაციონალიზმზე ვსაუბრობთ, რა თქმა უნდა, უნდა გავმიჯნოთ ნაციონალიზმი, როგორც ევროპული ერების წარმოშობის იდეოლოგია თუ განწყობა, ვინაიდან იდეოლოგიამდე ძალიან ძნელია ნაციონალიზმის დაყვანა. ის უფრო პატრიოტიზმის ხასიათს იძენს. ნაციონალიზმი ევროპული გაგებით, ევროპული ერების წარმოქმნის გაგებით, გულისხმობდა იმას, რომ ის შორს იყო ეთნიკური ნაციონალიზმისა და ეთნოცენტრიზმისგან და ნაციონალურ სახელმწიფოში თანასწორობა ფლებიანად მოიაზრებოდა ყველა ეთნიკური თუ რელიგიური ჯგუფი და ერი იგივედებოდა სახელმწიფოსთან, ანუ, ვთქვათ, ეთნიკურად განსხვავებული ადამიანები მაინც ერთი ერის განმასახიერებლები იყვნენ. ეთნიკურ ნაციონალიზმზე ძირითად რელიგიური ნიშნით ვისაუბრებ: თუ როგორ ურთიერთზემოქმედებს ეს ორი ფენომენი ერთმანეთზე და როდესაც ვისაუბრებ სეკულარიზაციაზე, მასზე ვისაუბრებ არა მხოლოდ ერთი მიმართულებით, ვთქვათ, საჯარო სივრცის თავისუფლების ხარისხზე რელიგიისგან, თუ სახელმწიფოს თავისუფლების ხარისხზე რელიგიისგან, არამედ მეორე მიმართულებითაც; ვინაიდან, ჩემი აზრით, სეკულარიზაცია თავად ეკლესიის შიგნითაც მიმდინარეობს, უბრალოდ, მას ხშირად გადამეტებულ რელიგიურობას არქმევენ.

ეთნონაციონალისტური პოლიტიკა საქართველოს დამოუკიდებლობის პირველ წლებში იმდენად შესამჩნევი იყო, რომ ამ პოლიტიკამ ძალიან დიდი როლი შეასრულა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევაში. ალბათ, გახსოვთ ლოზუნგი საქართველო ქართველებისთვის“. იმ პერიოდში, ეკლესიაც ეთნონაციონალიზმის ფორმირებაში იყო ჩაბმული. როდესაც პატრიარქი აფხაზეთში ჩავიდა, იმიტომ არ მიიღეს, რომ მანამდე საპატრიარქო გააკეთა განცხადება იმის შესახებ, რომ ქართველების მკვლელი შავ ნიგნში იქნებოდა შეყვანილი. მათ იფიქრეს, რომ ოსის და აფხაზის მკვლელი არ იქნებოდა ამ ნიგნში შეყვანილი და ამან სერიოზული დაძაბულობა წარმოშვა. ასევე გახსოვთ, რომ ქართულ საჯარისო ფორმირებებს, რომლებიც შედიოდნენ ოსეთსა თუ აფხაზეთში, სასულიერო

პირები აკურთხებდნენ და ესეც ოსი ან აფხაზი ერის წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებად აღიქმებოდა. სამწუხაროდ, ამ რეალობას მაშინ საქართველომ თავი ღირსეულად ვერ დააღწია და მივიღეთ ტერიტორიულად დანაწევრებული ქვეყანა.

მეორე მხრივ, მაშინ პოლიტიკა ლიდერობდა ეთნორელიგიური ნაციონალიზმის წარმოქმნაში და თავად ზვიად გამსახურდი იყო ის ადამიანი, რომელიც ძალიან ახლოს იყო ეკლესიასთან, თუმცა, მისი მრწამსი, ჩემი აზრით, არ იყო მართლმადიდებლური. იგი ბოლო ინტერვიუშიც კი აცხადებდა, რომ შტაინერისტი გახლდათ და რომ მისი უმთავრესი მოძღვარი შტაინერი იყო. ამაზე თავის წიგნში კონსტანტინე გამსახურდიც წერს. მიუხედავად ამისა, ზვიად გამსახურდიასთვის მართლმადიდებლობის როლი გადამწყვეტი იყო. მის მესიანისტურ კონსტრუქციებში მართლმადიდებლობას და შესაბამისად, ქართველობას, რადგან იგი აიგივებდა ამ ცნებებს, სამყაროს გადამრჩენლის როლი ეკისრებოდა. მაშინ ისე მოხდა, რომ პოლიტიკურმა ძალებმა ეკლესიას რელიგიური თუ ნაციონალისტური დისკურსი წაართვეს და ეკლესია ამ კუთხით, თითქმის ჩრდილში აღმოჩნდა. არ დამავინწყდება, ერთ-ერთი გერმანული არხისთვის მიცემული პატრიარქის ინტერვიუ. პატრიარქი პირდაპირ ამხელდა იმჟამინდელ ხელისუფლებას ავტორიტარულ მმართველობასა და ეთნიკურ ნაციონალიზმშიც კი. პირველი ხელისუფლების დამხობის შემდეგ, საპატრიარქოს რეიტინგი საგრძნობლად დაეცა. 1995-1996 წლებიდან საპატრიარქოს რეიტინგი კვლავ იზრდება და ნდობის ამ ხარისხის მოპოვებაში საპატრიარქოს მიერ ჩამოყალიბებულ, ეთნონაციონალიზმზე დამყარებულ იდეოლოგიასაც შექოქნდა დიდი წვლილი. საპატრიარქომ მაშინ მოახერხა ამ დისკურსის მთლიანად დასაკუთრება და უკვე არა პოლიტიკოსები, არამედ თავად საპატრიარქო მსჭვალავდა საზოგადოებას ეთნონაციონალისტური დისკურსით.

ეკლესიასთან მიმართებითაც, პრობლემა სწორედ ამ კუთხით შეიძლება დაისვას, რამდენად თანხვედრა ჩვენი ეკლესიის იდეოლოგიის იდენტობა ქრისტიანობის, ან თუნდაც მართლმადიდებლობის იდენტობას მსოფლიოში. მაგრამ ვიდრე ამაზე ვისაუბრებდე, რამდენიმე სიტყვით მოგახსენებთ იმ მიზეზებზე, რომლებმაც რელიგიური ნაციონალიზმის აღზევება გამოიწვია ჩვენში. ნაციონალიზმის ერთ-ერთი ცნობილი მკვლევარი ამბობს, რომ რელიგიური ნაციონალიზმი, ფუნდამენტალიზმი არის პასუხი გლობალიზაციის გამოწვევაზე, ვინაიდან ეთნონაციონალიზმმა სამხრეთსა და აღმოსავლეთ სამყაროში ვერ გაუძლო გლობალიზაციის გამოწვევას და ნაციონალიზმი რელიგიურობით შეიფუთა. მოგეხსენებათ, რწმენა და რელიგია დაფუძნებულია გამოცხადებაზე, ხოლო იდეოლოგია ადამიანების მიერ ჩამოყალიბებული დოქტრინაა და ამ დოქტრინას მკაფიო ანტიდასავლური და ანტიგლობალისტური ხასიათი აქვს. ამ მახასიათებლებით ხასიათდება რელიგიური ნაციონალიზმი საქართველოშიც.

რწმენა და რელიგია დაფუძნებულია გამოცხადებაზე, ხოლო იდეოლოგია ადამიანების მიერ ჩამოყალიბებული დოქტრინაა და ამ დოქტრინას მკაფიო ანტიდასავლური და ანტიგლობალისტური ხასიათი აქვს. ამ მახასიათებლებით ხასიათდება რელიგიური ნაციონალიზმი საქართველოშიც.

კიდევ ერთი ნყარო, რომლითაც იკვებება საქართველოში რელიგიური ნაციონალიზმი, (უფრო ეკლესიის შიგნით) არის ეთნონაციონალისტური მესიანიზმი. ჩვენს ეკლესიაში დამკვიდრებულია წარმოდგენა იმის შესახებ, რომ ქართველ ერს და საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას სხვა მართლმადიდებელი ეკლესიებისგან განსხვავებით, განსაკუთრებული სულიერი მისია აქვს. თავად პატრიარქი აცხადებს, რომ საქართველო იქნება ის ერთადერთი ერი, რომელიც შეინარჩუნებს ჭეშმარიტ სარწმუნოებას, რადგან ქართველი ერი დაჯილდოებულია განსაკუთრებული სიყვარულის ნიჭით და ამის შედეგად ის ჯილდოდ მეორედ მოსვლისას მიიღებს იმას, რომ იესო ქრისტე მთელ დანარჩენ მსოფლიოს ქართულ ენაზე მიმართავს. ბოლო პერიოდში გააქტიურებული საუბარიც იმის შესახებ, რომ საქართველო უნდა იქცეს მონარქიულ ქვეყნად, გარკვეულწილად, ამ მესიანისტურ დოქტრინაში თავსდება.

უნდა ითქვას, რომ საეკლესიო წრეებში ნაკლებად საუბრობენ კონსტიტუციურ მონარქიაზე, იქ უმეტესწილად აბსოლუტურ მონარქიასა და ეკლესიასა და მონარქს შორის სიმფონიურ ურთიერთობაზეა საუბარი. ამ ბოლო პერიოდში მამა ტარიელ სიკინჭილაშვილი, ჩვენი ეკლესიის ერთ-ერთი სასულიერო პირი, აცხადებს, რომ მომავალი მონარქი უკვე ცნობილია და ფართო ქართული საზოგადოებისთვის სულ მალე გახდება ცნობილი მისი ვინაობა.

დაბოლოს, არ შეიძლება, არ ითქვას აჭარაში ქართველი მუსლიმების მიმართ დამოკიდებულებაზეც. მათი უფლებები, შეიძლება ითქვას, რომ იგნორირებულია. სკოლებში პედაგოგები პირდაპირ საუბრობენ იმაზე, რომ ისინი ჭეშმარიტ სარწმუნოებაზე უნდა მოექცნენ, რომ სხვა შემთხვევაში ისინი ქართველები არ იქნებიან. სამწუხაროდ, ასეთი დამოკიდებულება დამახასიათებელია ჩვენი საზოგადოებისთვის. როდესაც აჭარაში, ფერეის მთაზე მშენებარე ტაძრის ძალადობრივი და უხეში, უკანონო დემონტაჟი მოხდა, (თუმცა, თავად ტაძარიც ასევე უკანონოდ შენდებოდა, ეს არ ყოფილა საპატრიარქოს კუთვნილი მიწა) საზოგადოება აღაშფოთა ამ ფაქტმა. თუმცა, ალბათ არავინ იცის იმის შესახებ, რომ სოფელ ფლატეში, ზარზმის მონასტერთან ახლოს, მუსლიმი მესხების მეჩეთის დანგრევას აპირებდნენ. მას შემოაცალეს სახურავი და ზედა ნაწილი და ეს ქვები ზარზმაში სალოცავის ასაშენებლად წაიღეს. ამ ფაქტს პროტესტი არ მოჰყოლია. საზოგადოების დამოკიდებულებაც ნათელია. ძალიან დიდი წინააღმდეგობის ფასად მოვახერხეთ ამ პროცესების შეჩერება.

გიორგი ანდრიაძე – რაც შეეხება თურქეთში, სომხეთსა და აზერბაიჯანში ეკლესიის ეპარქიების გამოცხადებას, ეს არის სახელმწიფოებრივი და კულტუროლოგიური საკითხი. აქვე შეგახსენებთ, როდესაც რუსეთის იმპერიალისტურმა მეცნიერულ-პოლიტიკურმა ჯგუფმა არსებული ტაძრები

თურქეთში, ტაო-კლარჯეთში სომხეთის საკუთრებად გამოაცხადა, რასაც მხარი რუსეთის მართლმადიდებელი ეკლესიის საენციკლოპედიო ჯგუფმაც აუბა, მაშინ ეს საკითხი პარლამენტის დონეზეც კი განიხილეს. სწორედ ამ ინფორმაციული ომის პასუხი იყო 2002 წელს თურქეთში ლაზეთის, ტაო-კლარჯეთის ეპარქიის გახსნა.

სომხური ტაძრების გადაცემაზე კი უნდა მოგახსენოთ, რომ თავად ვარ მონაწილე ამ დისკუსიისა. მათ შეუძლიათ წაიღონ თავიანთი ეკლესიები, მაგრამ ლოგიკა ითხოვს, რომ მართლმადიდებელ ეკლესიას თავისი დაუბრუნონ. ამ ტაძრებით სავსეა ლორე და მთელი ჩრდილოეთ სომხეთი. ეს არ არის რელიგიური თემა. ეს არის სახელმწიფოებრივ-პატრიოტული საკითხი. საერთოდ, არ არის რელიგიური საკითხი, ტაო-კლარჯეთში იქნება თუ არა მონასტრები, მაგრამ ქართული ეკლესია სახელმწიფოებრივ პოლიტიკას ამ კუთხიდან ახორციელებს. მე სახელმწიფოებრივ პოლიტიკას გამოვექომაგე.

ბექა მინდიაშვილი — ამ ეპარქიების გახსნას რელიგიურ-ნაციონალისტური მოტივი ჰქონდა. მთელი მართლმადიდებლური სამყაროს არსებობას ეს ნაციონალიზმი გასდევს თან და ამას ძალიან ბევრი ადამიანი, მათ შორის, მსოფლიო პატრიარქიც აღიარებს, როდესაც მართლმადიდებელი ეკლესიის მთავარ წყლულზე საუბრობს.

ავთანდილ უნგიაძე, დავით აღმაშენებლის სახელობის კავშირის თავმჯდომარე – არ წარმოვადგენთ პოლიტიკურ ორგანიზაციას და არც პოლიტიკურ მიზნებს ვისახავთ, არც ქულების დაწერას ვცდილობთ საზოგადოებაში და არც ხელი-სუფლები მოსვლას ვაპირებთ. ჩვენი ერთადერთი მიზანია, დავიცვათ ხელყოფისგან მართლმადიდებლობა, ჩვენი ეკლესია და ჩვენი ეროვნული ღირებულებები. იმას, რაც ქ-ნმა ფუნდამენტალიზმად მონათლა, ჩვენ მოციქულების სარწმუნოებას ვუწოდებთ. ჩვენ პირველი საუკუნის სინათლეში ვართ და არა შუა საუკუნეების სიბნელებში, განსხვავებით ლიბერალური ფუნდამენტალიზმის მიმდევრებისგან.

საუბარი იყო სხვა რელიგიების წარმომადგენელთა ჩაგვრაზე. საქართველოში ამ მხრივ პრობლემა არსდროს ყოფილა, არ ყოფილა შუალი არც რელიგიურ და არც ეთნიკურ ნიადაგზე. ის ყველაფერი, რაც დღეს ხდება, ერთადერთი მიზნით არის ინსპირირებული, რომ მართლმადიდებლობას დასწამონ, რომ ის არის ბნელი და ფუნდამენტალისტური, რომ ჩვენი ეკლესია ნაციონალისტურ ქაობშია და ამის საფუძველზე ხელი შეუწყონ სხვადასხვა კონფესიებს. ჩვენ არავის ვუზღუდავთ აღმსარებლობას, მაგრამ როდესაც ეს ხელოვნურად, დასავლეთიდან თუ სხვა ქვეყნებიდან ფინანსდება, რათა საქართველოში მართლმადიდებელთა ხარჯზე გაიზარდოს სხვა კონფესიების სამწყსო, ამის წინააღმდეგ ვართ და ყოველთვის ვიქნებით. ეს ჩვენი უფლებაა.

დათო პაიჭაძე – სალომემ თქვა, რომ მას ეროვნულ-ქრისტიანული მოძრაობის არსი სოციალურ ყოფაში პატრიარქის ეპისტოლეების სულისკვეთების გატარებად ესმის. ეთანხმებით ამ აზრს?

გიორგი ანდრიაძე – ნებისმიერ დისკუსიას უნდა ჰქონდეს რალაც შედეგი, სხვა შემთხვევაში ისინი ტელევიზიაში გასულ გასართობ შოუებს ემსგავსება. მე ვფიქრობ, რომ ჩვენი დღევანდელი შეხვედრა ამას არ ისახავს მიზნად. მოხარული ვიქნები, თუ კვლავ შევიკრიბებით და ერთად მოვიფიქრებთ, რა შეიძლება იყოს გამოსავალი. ჩვენი პროგრამის გაცნობა ჩვენს ოფისში შეგიძლიათ.

ქ-ნმა სალომემ და ბ-ნმა ბექამ კრიტიკული შენიშვნები გამოთქვეს სხვადასხვა ჯგუფების, მათ შორის მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის“ მიმართ, მაგრამ ვერ დავინახე სამართლებრივი და ლოგიკური მიდგომა. თუ აღნიშნული მოძრაობა ან სხვა სასულიერო პირები მართლაც არღვევენ მოქმედ კანონმდებლობას, არსებობს შესაბამისი ინსტანციები, შეგიძლიათ მათ მიმართოთ და ამ გზით აღკვეთოთ მათი ანტისახელმწიფოებრივი და ანტიკანონიკური ქმედებები. მაგრამ ეს ასე არ არის. აღნიშნული პირები გამოხატავენ თავიანთ აზრს, რომელიც თქვენი მსოფლმხედველობისთვის, რა თქმა უნდა, მიუღებელია, მაგრამ აზრის და სიტყვის თავისუფლება დემოკრატიული საზოგადოების ფუნდამენტური პრინციპია. იქნებ, მართლმადიდებლური საზოგადოების უმრავლესობისთვისაც მიუღებელი იყო სხვადასხვა მედიის, მათ შორის, რუსთავი2-ის“ მიერ საზოგადოების ზომბირება, ჯგობარს“ ვგულისხმობ. პირველი სტერეო“ თავის მაუწყებლობას წლების განმავლობაში პროტესტანტული ქადაგებით იწყებს. არც ერთ არხზე არ ჰქონია ადგილი მართლმადიდებლურ ცენზურას, პირიქით, სხვადასხვა კინო იქნება თუ ტელეშოუ, ირლვოდო ჩემი, ჩემი შვილებისა და თანამოაზრეების ღირებულებათა სისტემა. ჩემი აზრით, ასეთი კულტურული პროდუქციის მასმედიის საშუალებებით დემონსტრირება, და ყველასთვის ხელმისაწვდომობა, არღვევს ჩვენს უფლებას. ასეთი პროდუქცია მხოლოდ საკაბელო არხებით უნდა გადაიკუმოდეს.

პაატა შამუგია, პოეტი – ბ-ნო გიორგი, მე მაინტერესებს, როდესაც მხატვრული ნაწარმოებებისგან, მაგალითად, და ვინჩის კოდისგან“ ან ბუღაძის პირველი რუსი“ მოითხოვთ რელიგიური და მართლმადიდებლური კანონიკის დაცვას, ეს სეკულარიზმია, ფუნდამენტალიზმი თუ რა?

დავით დარჩიაშვილი, ფონდ ღია საზოგადოება – საქართველოს“ აღმასრულებელი დირექტორი – სამწუხაროდ, თავიდან ვერ მოვისმინე ბ-ნ გიორგის გამოსვლა, მაგრამ ძალიან საინტერესო იყო მისი პასუხები ქ-ნ სალომეს მოსაზრებებზე. აქ საუბარი იყო იმის შესახებ, რომ მართლმადიდებელ მშობელთა

კავშირის“ წევრებს აქვთ საკუთარი აზრის გამოთქმის უფლება. გეთანხმებით, ეს სრულიად დემოკრატიული დისკურსია. თუ ეს ორგანიზაცია ისე არ მოიქცევა, როგორც გადაცემა კედელში“ მოიქცა, ან ქუჩაში თუ არ დახვდება ვინმეს და ხელით არ შეეხება, აბსოლუტურად ეტევა დემოკრატიულ დისკურსში. ბ-ნმა გიორგიმ თქვა, რომ რაღაც გადაცემების ეთერში გასვლით ირღვევა მართლმადიდებელთა უფლებები და მართლმადიდებელ მშობლებს შვილების სწორად აღზრდის საშუალება არ ეძლევათ. მეგონა, რომ ამ გადაცემების არსებობა არ ზღუდავს თავისუფლებას. არც მე მომწონს სატელევიზიო გადაცემები, მაგრამ ისევე არ მომწონს ჯეობარი“, როგორც მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის“ განცხადებები, ამიტომ ხომ არ არის გამოსავალი, რომ არსებობდეს მაუწყებელთა ეთიკის კოდექსი. რაღაც პრინციპები უნდა იყოს დაცული, თორემ მონარქიაც შეიძლება არსებობდეს და რესპუბლიკაც. ამ კონკრეტული პრობლემის გადაწყვეტა ხომ არ ჯობია, რომელიმე გადაცემის დახურვას. ყველა გადაცემას აქვს თავისი ადგილი. ზოგიერთი ისეთ დროს გადის, რომ ბავშვმა არ და ვერ უყუროს.

ნინო დათაშვილი, ინსტიტუტი საბა – ცოტა ხნის წინ, გადაცემაში იტალიური ეზო“, თუ არ ვცდები, ბ-ნი ბექა მინდიაშვილიც მონაწილეობდა, ტოლერანტობის თემაზე იყო საუბარი. კათოლიკეებმა განაცხადეს მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის“ მხრიდან მათ მიმართ გამოვლენილი აგრესიის შესახებ. იქ გახლდათ საპატრიარქოს წარმომადგენელი, რომელმაც პირდაპირ განაცხადა, რომ იგი, როგორც საპატრიარქოს წარმომადგენელი, ემიჯნებოდა მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირს“. მაინტერესებს, მართლა ემიჯნება საპატრიარქო ამ ორგანიზაციას? ყველას ჰგონია, რომ მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი“ საპატრიარქოსთან მოქმედი ორგანიზაციაა.

მირიან გამრეკელაშვილი, სემინარიის კურსდამთავრებული, „ახალგაზრდული მოძრაობა დემოკრატიისათვის“ წევრი – ინგლისსა და ამერიკაში რელიგიის ფაქტორები მართლაც შეჭრილია პოლიტიკაში, თუმცა, იქ კანონის უზენაესობაა პირველ ადგილზე. ამასთანავე, იქ არსებულ რელიგიებს, როგორებიცაა კათოლიციზმი, პროტესტანტული მოძრაობები, ანგლიკანური ეკლესია, გააჩნია თავიანთი რელიგიურ-სოციალურ-პოლიტიკური შეხედულებები და ეს დოკუმენტების სახით არის წარმოდგენილი. როდის აპირებს საქართველოს ეკლესია, საპატრიარქო, საზოგადოებას წარმოუდგინოს თავისი შეხედულებები, თავისი საკუთარი სოციალური სწავლება და პოლიტიკური მრწამსი?

ბექა მინდიაშვილი – ამ თემაზე მეც მსურს საუბარი. ძალიან საინტერესო განცხადებები გაკეთდა ამ კუთხით ეპისკოპოლებშიც, რომლის განხორციელებასაც გეგმავს ბ-ნ გიორ-

გის ორგანიზაცია. მაინტერესებს, როგორ წარმოგიდგენიათ ქრისტი, რომელიც საქართველოს სახელმწიფოებრივ ინტერესებს ახორციელებს სომხეთში? ამას იმიტომ ვამბობ, რომ ეკლესიები ქრისტესმიერია.

მაინტერესებს პასუხი ამ ერთ კონკრეტულ მაგალითზე. მოგეხსენებათ, წინასაარჩევნო რელიგიურობამ რა ფორმები მიიღო. მაგრამ არჩევნების შემდეგ საპატრიარქოს გადაეცა 19 ძალიან ძვირადღირებული მანქანა, რაც შორენა თეთრუაშვილის მდივანმა, მაია მუხიგულაშვილმაც დაადასტურა გაზეთ ალიაში“. იყო თუ არა დაპირისპირება ეპისკოპოსებს შორის ამ ჯიპების ფერისა და ძვირადღირებულობის გამო. ასეთი თემები ყოველთვის ტაბუდადებულია.

ლელა ქართველიშვილი, სამოქალაქო საბჭო – თქვენ თქვით, რომ არ წარმოადგენთ პოლიტიკურ ორგანიზაციას და თქვენი განცხადებები არ არის პოლიტიკური ხასიათის. მაგრამ ამასწინათ გააკეთეთ განცხადება, რომ საზოგადოებრივი მაუწყებლის მეორე არხი უნდა გადაეცეს საპატრიარქოს. რამდენად გამართლებულია ეს და რამდენად აქვთ უფლება სხვა კონფესიებსაც იგივე მოითხოვონ? ასევე მაინტერესებს, სიხშირის გადაცემის შემთხვევაში რაში გამოიყენებს საპატრიარქო ამ ეთერს.

გიორგი ანდრიაძე – ამაზე 2005 წლიდან ვლაპარაკობ – არა ვარ საპატრიარქოს ოფიციალური წარმომადგენელი. 2005 წლის შემდეგ აღარ ვმუშაობ საპატრიარქოში. ქართული ტელემაუწყებლობა ივერია“ დამოუკიდებელი ორგანიზაციაა, მას ევრიკასთან“ კომერციული ხელშეკრულება აქვს დადებული და სიხშირეზე გასვლისთვის თანხას იხდის. საპატრიარქოს სახელით ვერ გიპასუხებთ, მარტო ის შემიძლია, საკუთარი მოსაზრებები მოგახსენოთ აღნიშნულ თემებთან დაკავშირებით. რაც შეეხება მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირს“, იგივე ითქმის ჩემს ორგანიზაციაზეც, დამოუკიდებელი ორგანიზაციაა. გამიკეთებია და კიდევ გავაკეთებ პოლიტიკურ განცხადებებს და ისინი არავითარ შემთხვევაში არ უნდა იყოს გაიგივებული საპატრიარქოს პოზიციასთან, თუმცა, რა თქმა უნდა, მთელ რიგ საკითხებში, ისევე, როგორც საზოგადოებრივი მაუწყებლის მეორე არხის საპატრიარქოსთვის გადაცემის საკითხში, ვიცავ საპატრიარქოს ინტერესებს ისე, როგორც რიგითი მართლმადიდებელი. საპატრიარქოსთან არსებული ფონდი რუსთაველის 21 ნომერში მდებარეობს. მას ჰყავს სამეთვალყურეო საბჭო, რომელიც 12 წევრისგან შედგება. მისი წევრები არიან ბიძინა კვერნაძე, ნონა გაფრინდაშვილი. მეც ერთ-ერთი წევრი ვარ.

რაც შეეხება საზოგადოებრივი მაუწყებლის მეორე არხის საპატრიარქოსთვის გადაცემის საკითხს, ეს არ არის სპონტანური სურვილი; ის ეფუძნება კონსტიტუციურ შეთანხმებას, რომელიც კონსტიტუციის შემდეგ წარმოადგენს უპირატესი

იურიდიული ძალის მქონე აქტს, იქ საქართველოს მართლ-მადიდებლური ეკლესიისთვის ტელე და რადიო სიხშირეების მისანიჭებლად ხელშეწყობის რეჟიმზე საუბარი.

შორენა შავერდაშვილი, ჟურნალ ცხელი შოკოლადის“ მთავარი რედაქტორი – არხის ხელმძღვანელობასთან შეიტანეთ წერილობითი საჩივარი ჯეობარის“ გამო? იმიტომ გეკითხებით, რომ გარკვეული შედეგი გამოიღო ამ პროტესტმა.

გიორგი ანდრიაძე – ასეთივე რეაქცია ჰქონდათ მსოფლიო ებრაულ ორგანიზაციებს, სინაგოგას მეღ გიბსონის ფილმზე. ასე, რომ, რაღაცის უფლებების დარღვევად მიჩნევასა და პროტესტის გამოთქმაში მე საგანგაშოს ვერაფერს ვხედავ.

ნინო ჯაფიაშვილი, „რუსთვის 2“-ის ჟურნალისტი – რა თქმა უნდა, ამის დამადასტურებელი საბუთები არ მაქვს, მაგრამ ამ შოუს შემქმნელებისა და სხვების ნათქვამიდან უშუალოდ ვიცი, რომ რაც ამ გადაცემაში მოხდა, საპატრიარქოს მითითებით და ხელისუფლების ჩარევით მოხდა. ასეთი ეჭვის არსებობის საფუძველი გვაქვს, ბ-ნო გიორგი.

გიორგი ანდრიაძე – აქ ლაპარაკია ფორმაზე და არა იმაზე, ვინ როგორია. ყველას აქვს უფლება თავისი ცხოვრების წესით იცხოვროს საკუთარ სახლში, მაგრამ როდესაც რაღაც კონკრეტული ღირებულებების დეკლარირება ხდება, ეს არის ჩვენთვის მიუღებელი. როგორ ფიქრობთ, რატომ აიკრძალა სიგარეტის რეკლამა? ფიქრობ, რომ ორივე ერთნაირად მავნებელია ჯანმრთელობისთვის.

ჩვენი ორგანიზაცია იმ ნიშნით შევქმენით, რომ პასუხი გაგვეცა იმ სოციალურ-პოლიტიკური მწვავე თემებისთვის, რომლებიც წამოიჭრება ხოლმე ჩვენს საზოგადოებაში. საკითხის ასე დასმა, რომ ჯეობარიდან ჰომოსექსუალი საპატრიარქოს მოთხოვნით გააგდეს, არასერიოზულია და მასზე პასუხის გაცემაც კი არ ღირს. ჩვენ მთლიანად ჯეობარის“ წინააღმდეგ ვიყავით. ეს გადაცემა თავისი არსით არის მიუღებელი. რაც შეეხება რუსთავი 2-ის“ ადმინისტრაციასთან გაპროტესტებას, საამისო არც დრო მაქვს და არც სურვილი. საკუთარ განცხადებებს მასმედიაში ვაკეთებ და არ არის მართლმართული კონკრეტული დამოუკიდებელი ტელემაუწყებლობის, ჩემთვის მიუღებელი პირების აზრის შეცვლისკენ. ჩვენი ქმედებები მიმართულია საზოგადოებისკენ, რათა თავად საზოგადოებამ მოახდინოს რეაგირება.

ბექა მინდიაშვილი – სამწუხაროდ, ქრისტიანული იდენტობა მსოფლიოში ძალიან დაშორდა სახარებისეულ იდენტობას. ამიტომ ვამბობ, რომ შეუძლებელია ქრისტიანული ეკლესია ახორციელებდეს სახელმწიფოებრივ ინტერესებს, შეუძლებელია, ეპისკოპოსს რამდენიმე ჯიბი ჰყავდეს და კიდევ იღებდეს

ჯიბის საჩუქრად. შეუძლებელია, ქრისტიანული მორალისთვის მისაღები იყოს ის, რომ როდესაც არსებობს ძალიან დიდი პრობლემა უსახლკარო ბავშვებთან და მოხუცებთან დაკავშირებით, მას სერიოზულად არ ეკიდებოდეს ეკლესია. ნაციონალიზმი ეკლესიაში კი, არის ის პრობლემა, რომლითაც ამოვარდა სახარებისეული იდენტობიდან ძალიან ბევრი ეკლესია, არა მარტო ქართული. ეს არის მთავარი პრობლემა.

გიორგი ანდრიაძე – რეზიუმეს სახით ვიტყვი, ბ-ნი ბექა აკრიტიკებს მსოფლიოში არსებულ თანამედროვე რელიგიურ მიმდინარეობებს, რომის პაპს, ინგლისის დედოფალს და ა.შ. ჩვენ არ ვაკრიტიკებთ. მესმის, რომ ვატიკანის ნუნცი, რომელიც ამავე დროს ამიერკავკასიის ეპისკოპოსია, ჯიბით დადის, უნდა იაროს კიდეც. აქ გვესწრებიან ბაპტისტური ეკლესიის წარმომადგენლები, მათი ხელმძღვანელიც შემონირული ძვირადღირებული ჯიბით დადის. ჩემთვის ეს საგსებით ნორმალური მოვლენაა. შესაბამისად, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ეპისკოპოსებიც შეიძლება დადიოდნენ ჯიბებით.

მერაბ გაფრინდაშვილი, საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია – აქ საუბარი იყო იმაზე, რომ სხვადასხვა რელიგიური ორგანიზაციები და ქრისტიანული ეკლესიები უცხოეთიდან მძლავრ ფინანსურ დახმარებას იღებენ. ვფიქრობ, რომ ყველაფერს საღი თვალით უნდა შევხედოთ. აქ წარმოითქვა ბრალდება მთავარეპისკოპოს მალხაზ სონლულაშვილის მიმართ, რომ ჯიბით დადის. იგი მართლაც სარგებლობდა ამ მანქანით, მაგრამ ეს დიდი ხნის წინ იყო და დღეს, მთელ ევანგელურ-ბაპტისტურ ეკლესიაში ყველაზე ძვირადღირებული მანქანა, რომელიც ბ-ნ მალხაზ სონლულაშვილს ემსახურება, ფოლკსვაგენის“ მარკის 8 წლის მიკროავტობუსია.

ნაციონალიზმი კი აღმოიფხვრება, თუ საპატრიარქო გააკეთებს შესაბამის განცხადებას, რომ მართლმადიდებელი ეკლესია კატეგორიულად ეწინააღმდეგება მართლმადიდებლობისა და ეროვნულობის გაიგივებას.

ირაკლი კაკაბაძე – ქრისტიანული ეკლესიის სახელით ქვეყანაში მოქმედებს რაღაც გუნდი, რომელიც, თუ ჩავუკვირდებით, ანტიქრისტიანულ მსოფლმხედველობას ატარებს. ეს არის ყველაზე დიდი პრობლემა. მეორე დიდი პრობლემაა ფარისევლობა. მაგრამ ამაზე ხმას არავინ იღებს. არსებობს გარიგებები სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის, არსებობს ფინანსური მაფია, ამორალური დამოკიდებულება მრევლის მიმართ. ჯიბები არ არის პრობლემა, პრობლემა ის არის, რომ ჩაბნელებული შუშებით დადიან და სასულიერო პირები ჯიბის გარეთ ვერაფერს ხედავენ. პრობლემა ის არის, რომ ეკლესიური კორუფცია უფრო ყვავის, ვიდრე სახელმწიფოებრივი კორუფცია ამ ქვეყანაში. პრობლემა ის არის, რომ ამ ფარისევლობას ყველა ხედავს, მაგრამ დუმს.

სამხრეთ ოსეთის საკითხი

მომხსენებელი¹:

ზაალ ძიძოძე²
არქეოლოგი, ოსუ

მოღერაცია
დათო პაიჭაძე

23 ივნისი, 2004 წ.

დათო პაიჭაძე – სამხრეთ ოსეთის საკითხი მოულოდნელად დადგა აჭარის პრობლემის გადაწყვეტის შემდეგ, რომლის ასე მალე გადაჭრასაც საქართველოს ხელისუფლება თავადაც არ მოელოდა. პირველმა რეაქციამ სამხრეთ ოსეთიდან არ დააყოვნა და ის არ აღმოჩნდა ისეთი, როგორიც გვსურდა, ყოფილიყო. ამას საქართველოს ხელისუფლებისგან მათრახისა და თაფლაკვერის³ პოლიტიკის წარმართვის მცდელობა მოჰყვა – ერთი მხრივ, იარაღის აუღარუნება, მეორე მხრივ კი – ჰუმანიტარული მისიების განხორციელების სურვილი.

რა ხდება სამხრეთ ოსეთში, რას ფიქრობენ იქაურები, რას მოელიან, ან აქამდე როგორ ცხოვრობდნენ – ნაკლებად გვაინტერესებს. ამის შესახებ ცოტა რამ თუ ვიცით. ჩვენთვის ასევე უცნობია იქ მცხოვრები მოსახლეობის დამოკიდებულება საქართველოს ხელისუფლებისა და მისი დღევანდელი პოლიტიკის მიმართ.

ჩემი აზრით, არც ეს პოლიტიკაა გაცხადებული და განმარტებული. ის თითქოს სპონტანურად დაიწყო აჭარის მოვლენების ფონზე. ყველას ახსოვს 26 მაისს პრეზიდენტის სამეგობროდ განვდილი ხელი, მაგრამ ეს იყო ჟესტი, მეტაფორა, რომელსაც სჭირდება ტექსტად და სისტემურ საქციელად ქცევა.

მოდით, ახლა ბ-ნ ზაალს მოვუსმინოთ. მისი მოსმენის შემდეგ კიდეც ბევრი თემა წამოიჭრება. მოვუსმინოთ ზაალ ქიქოძეს.

ზაალ ქიქოძე – წინასწარ მინდა განვაცხადო, რომ სამხრეთ ოსეთის საკითხთან დაკავშირებით ექსპერტობაზე პრეტენზია არ მაქვს. მაგრამ, მგონია, რომ ამ კუთხის ირგვლივ რაღაც საკითხებში ვერკვევი. თუ ნებას დამრთავთ, რუსულად ვისაუბრებ. სამხრეთ ოსეთში ძირითადად რუსულად ლაპარაკობენ. აქაც არის ხალხი, რომელსაც ქართული არ ესმის, ენის საკითხსაც შევხებით.

მინდა ვისაუბრო სამხრეთ ოსეთთან მიმართებაში არასამთავრობო სექტორის უმოქმედობაზე. უნდა გითხრათ, რომ იშვიათად ვკითხულობ პრესას, ამისთვის დრო არ მრჩება, განსაკუთრებით ზაფხულობით, რადგან ბევრს დავდივარ საქართველოში. როდესაც დამირეკეს და მაცნობეს დღევან-

1. დისკუსიაში მონაწილეობის მისაღებად მოწვევული იყვნენ მწერალი ნაირა გელაშვილი და მაშინდელი სახელმწიფო მინისტრი კონფლიქტების დარეგულირების საკითხში გოგა ხაინდრავა.
2. 2006 წელს ტრაგიკულად დაიღუპა მწვერვალ უშაბაზე.

დელი დისკუსიის შესახებ, სვანეთში ვიყავი, გუშინ ჩამოვედი და მოხსენება წინასწარ არ მომიმზადებია. თუმცა, ჯერ კიდევ სვანეთიდან მობილური ტელეფონით დაუკავშირდი სამხრეთ ოსეთში მცხოვრებ მეგობრებს და გამოვკითხე ამბები. ისინი ძალიან გაკვირვებულები და შეიძლება ითქვას, ნაწყენებიც კი არიან. იმ მოვლენების შესახებ, რაც ბოლო პერიოდში იქ ხდება, სამხედროების მობილიზებას და გადაადგილებას ვგულისხმობ – მათ არავინ დაუკავშირდა.

ვეთანხმები დათოს, ჩვენი მასმედიისგან ვერაფერს შეიტყობ იმის შესახებ, რა ხდება სამხრეთ ოსეთში. დღეს აქ, უპირველესად, გოგა ხაინდრავას მოსასმენად მოვედი. მაინტერესებს, როგორია ხელისუფლების ხედვა.

როგორც ირკვევა, ჩვენ არ გვყვარებია ერთმანეთი, იგნორირებას ვუკეთებთ ერთმანეთს, სირაქლემასავით ვმალავთ თავებს. უკვე ათი წელია, ეს კონფლიქტი მიდის. ამავე დროს ძალოვანი სტრუქტურები, ბოვიკები თუ კრიმინალები ამ ხნის განმავლობაში მშვენიერად ახერხებდნენ ერთმანეთთან თანამშრომლობას. ასობით მაგალითის მოყვანა შეიძლება, ყოფილი მეზობლები როგორ აცილებენ რუსეთის საზღვრამდე სავაჭრო კოლონებს. აწყობილი აქვთ ეს საქმე. ორივე მხარის ძალოვნები ხშირად იკრიბებიან გორიდან ცხინვალის გადასახვევთან, რესტორან ვენეციაში“. სამწუხაროდ, სხვადასხვა ფონდების მიერ დაფინანსებული პროექტები ფუჭი აღმოჩნდა.

აქვე მინდა შეგახსენოთ, თავის დროზეც ვწერდი, რომ სამხრეთ ოსეთის ავტონომიის გაუქმება დიდ შეცდომად მიმაჩნდა. ამაზე დღემდე არავინ ლაპარაკობს. ეს დაუფიქრებელი ნაბიჯი იყო. ყველას კარგად გახსოვთ, რომ მთელი სამი დღის განმავლობაში, სახელწიფო უსაფრთხოების დახმარებით (იქ იყო გუმბარაძეც), 1989 წლის ნოემბერში, სამი დღის განმავლობაში კონფლიქტი არ დაწყებულა, ვიდრე იმან, ვისაც ამის გაკეთება დაევალა (გვარიც ცნობილია), 23 ნოემბერს ცეცხლი არ გაუხსნა ხალხით სავსე სატვირთო მანქანას. მაშინ ბევრი ადამიანი დაიჭრა. ეს კაცი მისივე ავტომატით ცემეს და ცხინვალის საავადმყოფოში გადაიყვანეს, სადაც კიდევ ერთხელ ცემეს, თუ არ ვცდები, პოლიციელმა სანაკოვემა. ყველაფერი ამის შემდეგ დაიწყო.

ეს ყველაფერი კი იმიტომ გავიხსენე, რომ ამ ხალხს ძალიან მჭიდრო ურთიერთობა ჰქონდა, აღარაფერს ვამბობ შერეულ ქორწინებებზე. შიდა ქართლში ოჯახების 46% შერეული ოჯახებია. ეს წლები ჩემთვის ძალიან შეურაცხმყოფელი იყო. თუ არ ჩავთვლით რამდენიმეწლიან არქეოლოგიურ გათხრებს, სხვა, ჯავის რაიონთან არაფერი მაკავშირებდა, მაგრამ იმის მოწმე გავხდი, როგორ ასახლებდნენ ოსებს საქართველოდან. სახელმწიფო მუზეუმიდან მეხანძრის გაგდება მართო იმიტომ მოინდომეს, რომ ოსი აღმოჩნდა. ალბათ, მეორე მხარესაც იგივე განწყობილება იყო. ამაზე დაზუსტებით არაფრის თქმა არ შემიძლია.

სამხრეთ ოსეთის ავტონომიის გაუქმება დიდ შეცდომად მიმაჩნდა. ამაზე დღემდე არავინ ლაპარაკობს. ეს დაუფიქრებელი ნაბიჯი იყო.

ჩვენს შეცდომებზე უნდა ვილაპარაკოთ. ვნერდი კიდეც, რადგან ქართველები უმრავლესობა ვართ, მეტი მოგვეთხოვებოდა. კასპიდან მოყოლებული, ბაკურიანის ჩათვლით, 146 სოფელი მთლიანად დაიცალა, გაიძარცვა. თუ ვინმეს ამაში ეჭვი ეპარება, შემოიძლია ფოტოები ვაჩვენო. არადა, ეს ადამიანები ქართველი ოსები იყვნენ, ამას მათი წინაპრების საფლავის ქვებიც მიგანიშნებოდა. ეს ადამიანები გაყარეს ამ სოფლებიდან.

ისიც კი არ ვიცით, სამხრეთ ოსეთში მცხოვრებ ქართველ მოსახლეობას რა უნდა, როგორ წარმოუდგენია შემდგომი ცხოვრება, არათუ იქ მცხოვრებ ოსებს.

ჩვენს შეცდომებზე უნდა ვილაპარაკოთ. ვნერდი კიდეც, რადგან ქართველები უმრავლესობა ვართ, მეტი მოგვეთხოვებოდა. კასპიდან მოყოლებული, ბაკურიანის ჩათვლით, 146 სოფელი მთლიანად დაიცალა, გაიძარცვა. თუ ვინმეს ამაში ეჭვი ეპარება, შემოიძლია ფოტოები ვაჩვენო. არადა, ეს ადამიანები ქართველი ოსები იყვნენ, ამას მათი წინაპრების საფლავის ქვებიც მიგანიშნებოდა. ეს ადამიანები გაყარეს ამ სოფლებიდან. ქართველებმა ბევრი არაფერი ვიცით ამ ფაქტების შესახებ. თოთხმეტი წელი გავიდა ამ ყველაფრის შემდეგ და აღმოჩნდა, რომ არაფერი შეცვლილა.

ვინც კარგად იცნობს სასაზღვრო ანთროპოლოგიას, ეცოდინება, რომ მთელი სასაზღვრო ეკონომიკა ყველა ქვეყანაში ეკონომიკის დამანგრეველად ითვლება. ერგნეთის ბაზრობა რომ ამსხვრევს ქართულ ეკონომიკას, ეს ყველასთვის ცხადია. საბაჟოები უნდა განთავსდეს ქვეყნის საზღვრების მთელ პერიმეტრზე. აჭარა ამ მხრივ ყველაზე მტკივნეული ადგილი იყო და აჭარის შემდეგ ქვეყნის ეკონომიკისთვის ყველაზე მტკივნეული და დამანგრეველი ადგილი ოსეთია. ძალიან კარგად მესმის ჩვენი მესაზღვრეებისაც, პრეზიდენტისაც, რომლებსაც სურთ სახელმწიფოს აშენება – დასავლეთიც მხარს გვიჭერს ამ პროცესში, მაგრამ თუ არ გვაქვს სახელმწიფო, სასაზღვრო ეკონომიკაც ყოველთვის იარსებებს და ადამიანები, ყოველთვის შეეცდებიან რაღაც გზის გამონახვას. სამწუხაროდ, არ მჯერა, ვერ ვხედავ, რომ არსებობს გამოკვეთილი სამოქმედო გეგმა. თუ არსებობს, ჩემთვის უცნობია. არასამთავრობოები კი განზე უნდა გავწიოთ იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ ისინი ძირითადად უკვე ისეთ სექტორში მუშაობენ, სადაც კარგად გამოიმუშავენ ფულს. ისიც კარგად მახსოვს, სამხრეთ ოსეთის თემაზე მუშაობას ცდილობდნენ ადამიანები, რომლებიც ანტიოსურად იყვნენ განწყობილები.

რას აკეთებს მედია? ამ კუთხით თუ ყოფილა დაფინანსებული პროექტები? შეიძლება ითქვას, არა. ინდივიდუალურ დონეზეც კი არ ყოფილა დამეგობრების შემთხვევები. ისიც კი არ ვიცით, სამხრეთ ოსეთში მცხოვრებ ქართველ მოსახლეობას რა უნდა, როგორ წარმოუდგენია შემდგომი ცხოვრება, არათუ იქ მცხოვრებ ოსებს. როგორც ჩემთვის ცნობილია, გორის მოსახლეობის დაახლოებით 30% ერგნეთის ბაზრობაზე მუშაობდა. როგორც აქ, ელიავას ბაზრობაზე ვაჭრობენ, ისე ვაჭრობდნენ იქაც. იქ დასაქმებულები იყვნენ ოსებიც. მინდა იცოდეთ, რომ ერგნეთის ბაზრობაზე არსებული სიტუაცია მომგებიანი იყო ორივე მხარეს მყოფი იმ ადამიანებისთვის, რომლებიც იქ კარგად გამოიმუშავენდნენ.

ერთხელ ფრანგ ჟურნალისტს დავემგზავრე. ვლადიკავკაზი იმ პერიოდში ყვაოდა. იქ ჩამოსხმული ალკოჰოლური სასმელი რუსეთის მესამედს სწვდებოდა. თქვენ იცით, ეს რამხელა ფულია. იმავე პერიოდში მათ საფეხბურთო გუნდში რამდენიმე ქართველი თამაშობდა. საუკეთესო გუნდიც ჰყავდათ და რუსეთის ჩემპიონებიც გახდნენ. ყველა მანქანას, რო-

მელიც გამოვილიდა ამ გზაზე, ხელზე 25-35 დოლარი უნდა გადაეხადა. ეს უზარმაზარი თანხა იყო. ეს ყველაფერი მანამდე გრძელდებოდა, ვიდრე თავად მოსკოვის მაფია არ ჩაერია ამ საქმეში. პირადად ვარ იმის მოწმე, როგორ გამდიდრდა ჩიბიროვის შვილი ამ პროცესებით. მესმის, რომ ბევრ თემას შეეხებოდა, მაგრამ არ შეიძლება არ ვილაპარაკოთ იმ ფინანსურ ინტერესებზე, მაფიაზე. ეს ყველაფერი ოსურ მხატვრულ ლიტერატურაშიც კი აისახა. უნდა ითქვას ისიც, რომ ცხინვალის ნარკოტრეფიკინგის ცენტრადაც კი შეიძლება ჩაითვალოს. საქართველოს ნარკომანები სწორედ ცხინვალიდან მარადებოდნენ ნარკოტიკებით, ბევრმა ქართველმაც მოითხოვა ამ საქმით ხელი.

პოლიტიკურ დონეზე ამ საკითხებით არ ინტერესდებოდნენ. როგორც ჩვენთან არ ყოფილა პოპულარული ხელისუფლება, არც ოსურ მხარეს ჰყვარებია თავიანთი ხელისუფლება – ისინი ძირითადად მოსკოვიდან იყვნენ გამოგზავნილები, ხალხს მათი ნდობა არ ჰქონია. ხალხი დაშინებულია. იქ უკვე მთელი თაობაა ადამიანებისა, რომლებიც 5-6 წლისანი იყვნენ, სახლებში იმალებოდნენ, მომსწრეები იყვნენ იმ მკვლევარებისა, რომლებიც ხდებოდა იმ პერიოდში. ამიტომ გაუცხოებულნი არიან ქართული რეალობისგან. მეორე მხრივ, შეიძლება იმის თქმაც, რომ თბილისში უკვე დაბრუნდნენ ოსები, თუმცა ჯონჯოლი იმ რაოდენობით, როგორც ადრე იყო, ჯერაც არ იყიდება – ჯონჯოლი თბილისის ბაზრებში, ძირითადად, სწორედ ოსებს შემოჰქონდათ. თბილისში მყოფი ოსებიც ჩუმად არიან, ჯერ კიდევ ეშინიათ. საბოლოოდ, ისეთი სიტუაციაა, თითქოს ყველანი ველოდებით ჯადოსნური ჯოხის გამოჩენას, რომელმაც უნდა მოგვიგვაროს პრობლემები. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ სამხრეთ ოსეთი აჭარა არ არის, აქ ასე იოლად არ გადაიჭრება პრობლემები.

მინდა ენის საკითხსაც შევეხო. რატომ ვლაპარაკობ ახლა რუსულად? ჯავის რაიონში რამდენიმე არქეოლოგიური სეზონი მაქვს გატარებული, 1977-დან 1979 წლამდე. მაღალმთიან სოფელში ვმუშაობდით. მოხუცებულები მხოლოდ ოსურ და ქართულ ენაზე ლაპარაკობდნენ, საშუალო თაობა უკვე სამ ენაზე ლაპარაკობდა, ახალგაზრდობა კი, მხოლოდ ოსურად და რუსულად. თაობამ, რომელიც კონფლიქტის დაწყების წინ 5-6 წლის იყო, ახლა თბილისზე აღარაფერი იცის და მხოლოდ რუსულად საუბრობს. მათ თავი რუსეთისა და რუსული ენის გარეშე უკვე ვეღარ წარმოუდგენიათ. მიუხედავად იმისა, რომ შიდა ქართლის ცენტრიდან ცხინვალში ჩასასვლელად სულ რაღაც 15-20 წუთი გჭირდება, ბევრი იქაც კი არ არის ნამყოფი, იმდენად არიან გაუცხოებულები საქართველოს მიმართ. კმარა“ იქ ვერ იმუშავენ. სიტუაცია კი, ყოველდღიურად უფრო მძიმდება.

ბოლო წლებში ჩემი შემოსავლის წყარო ტურიზმია. თუ ადრე ბევრი იყო მსურველი, მაგალითად, ყაზბეგის რაიონში ჩასვლისა, ახლა უკვე ბევრისგან მომდის წერილი, რომ ჩვენ-

ხალხი დაშინებულია. იქ უკვე მთელი თაობაა ადამიანებისა, რომლებიც 5-6 წლისანი იყვნენ, სახლებში იმალებოდნენ, მომსწრეები იყვნენ იმ მკვლევარებისა, რომლებიც ხდებოდა იმ პერიოდში. ამიტომ გაუცხოებულნი არიან ქართული რეალობისგან.

თან პოლიტიკურად არასტაბილური სიტუაციაა და ამის გამო თავს იკავებენ ჩამოსვლისგან. ოსეთიდან რამდენიმე ბავშვის ჩამოყვანა მინდოდა თბილისში, მაგრამ არც ეს მოხერხდა. ძალიან ბევრი სათქმელი დამიგროვდა. ბოდიშს გიხდით, რომ საუბრისას ბევრ თემას შევეხე, ახლა სიამოვნებით მოვუხმენ სხვა გამომსვლელებს.

დათო პაიჭაძე – დიდი მადლობა ბ-ნ ზაალს. რამდენიც არ უნდა ვილაპარაკოთ არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და სამოქალაქო აქტივობის სხვა ფორმებზე, ეს მაინც პოლიტიკური პრობლემაა და პოლიტიკური ხელმძღვანელობის გადასაწყვეტია. რადგან ხელისუფლების წარმომადგენელი გოგა ხაინდრავა დღეს არ მობრძანდა ჩვენთან, მოდით, შევეცადოთ, ჩვენვე გავაანალიზოთ, რას აკეთებს ჩვენი ხელისუფლება და როგორია მისი პოლიტიკა, შევეცადოთ მოვძებნოთ პასუხები ხელისუფლების გამონგებებზე. ერთი, რაც ნამდვილად ითქვა საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან, ისაა, რომ შეიარაღებული გზით საკითხის გადაწყვეტას არ აპირებს.

მაია ცაბოშვილი – ირაკლი ოქრუაშვილის მხრიდან იყო კონკრეტული ულტიმატუმი, თუ 48 საათის განმავლობაში არ იქნებოდა ოსური მხარის მიერ წარმოდგენილი ის დამნაშავე, ვის გამოც დაიჭრა ოსი ეროვნების ქალბატონი, და არ გადმოეცემოდა იგი ქართველ სამართალდამცველებს, მაშინ ისინი სპეცოპერაციის ჩატარების უფლებას იტოვებდნენ. ეს, ჩემი აზრით, მთელი რიგი მიზეზების გამო არასწორი ქმედება იქნებოდა ქართული მხრიდან.

დათო პაიჭაძე – გამოდის, რომ ხელისუფლების პოლიტიკის ერთ-ერთი პირველი ნიშანი არათანმიმდევრულობაა. ერთი მხრივ, ვხედავთ სამეგობროდ განვდილ ხელს, მეორე მხრივ კი – მუქარას. არათანმიმდევრულობა ქმედების ერთი ინტერპრეტაციაა. მას შემდეგ, რაც ურთიერთობის აღდგენის პირველ მცდელობას არ მოჰყვა პასუხი სამხრეთ ოსეთიდან, საქართველოს მხრიდან აგრესიული ტონი გაისმა.

რაც შეეხება არასამთავრობო ორგანიზაციების გარიყვას ამ პროცესებიდან, რაზეც ბ-ნი ზაალი საუბრობდა, მახსოვს, ერთ-ერთი პირველი ენჯეო, რომელმაც სცადა ცხინვალთან კავშირის დამყარება, ირინა ცინცაძის ალტერნატივა იყო. ბ-ნ კოტე კოკოევის პარლამენტის ადამიანის უფლებათა დაცვის კომიტეტის თავმჯდომარეობის პერიოდში, 97 თუ 98 წელი იყო, მახსოვს, ლევან ბერძენიშვილი, გიგა ბოკერია, ლევან რამიშვილი და კიდევ რამდენიმე ადამიანი, ჩასულები იყვნენ ცხინვალში მაშინდელი პარლამენტის თავმჯდომარესთან შესახვედრად, თუმცა, ორ თუ სამჯერად კონტაქტს ეს ურთიერთობები არ გასცილებია. დღეს გავიგე, რომ სამხრეთ ოსეთში არასამთავრობო ორგანიზაციების ხელახალი რეგის-

ტრაცია მიმდინარეობს და არ არის გამორიცხული, დისკრიმინაციული ნიშნით წარიმართოს. ანუ, ის ორგანიზაციები, რომლებიც ქართულ არასამთავრობოებთან თანამშრომლობის სურვილს ავლენენ, შეიძლება, არ ცნონ რეგისტრირებულ ჯგუფებად.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის“, დაახლოებით 4 თუ 5 წლის წინანდელი ინიციატივა. მათ შეიმუშავეს ტექსტი, კანონპროექტად ის, სამწუხაროდ, არავის უცვნია, რესტიტუციის შესახებ. რაც ქართულ-ოსური კონფლიქტის დროს დაზარალებულთა ქონებრივი უფლებების აღდგენას გულისხმობდა. ეს ეხებოდა როგორც დაზარალებულ ოსებს, ისე უსახლკაროდ დარჩენილ ქართველებს. ეს წინადადება დაახლოებით 2-3 კვირის წინ კვლავ წამოიჭრა, ოღონდ ზეპირსიტყვიერების დონეზე, თუ არ ვცდები, პრეზიდენტის მიერ, მაგრამ მას შემდეგ არ გაგვიგია, რომ ხელისუფლებაში ვინმე მუშაობდეს ამ კანონპროექტზე. პრეზიდენტის ნათქვამს, მის მინიშნებულ სიტყვას არ მისცემია გააზრებული პოლიტიკის სახე. აქ არიან ადამიანები, ვისაც სამოქალაქო აქტივობა შეუძლია, ასევე შეუძლია ხმის მიწვდენა ხელისუფლებისთვის ამ ტექსტის შესახებ. კანონპროექტის მიხედვით ცხრაკაციანი შერეულ კომისიას უნდა ემუშავა, სამი – ქართული მხარის წარმომადგენელი უნდა ყოფილიყო, სამი – ოსების, სამი – საერთაშორისო ორგანიზაციების. ამ კომისიას უნდა მინიჭებოდა ძალიან დიდი უფლებამოსილება, მას სასამართლოს გვერდის ავლით დაზარალებული მოსახლეობისათვის დაკარგულ სახლ-კარსა და იძულებით წართმეულ ქონებაზე უნდა აღედგინა უფლება. საქართველოს მაშინდელმა ხელისუფლებამ ძალიან საინტერესოდ გაიაზრა ეს პროექტი, შეიტანა ცვლილება და დაუკარგა აზრი მის რეალიზებას იმით, რომ უარყო შერეული კომისიის იდეა და ის ქართულ უწყებათაშორის კომისიად აქცია. ქართველ ჩინოვნიკებს უნდა განეხილათ დაზარალებული ოსების ქონებრივ უფლებათა აღდგენის საკითხები, ხოლო ქართველები, რომლებიც დაზარალდნენ სამხრეთ ოსეთში, ამ ვერსიის მიხედვით, მივიწყებულნი აღმოჩნდნენ. ბუნებრივია, აქედან არაფერი გამოვიდა. ვფიქრობ, ახალგაზრდა იურისტების“ იდეის გამოცოცხლება შეიძლება.

ბ-ნ ზაალის ერთ ნათქვამს მინდა გამოვეხმაურო. როგორც ჩანს, ქართული საზოგადოება ჯერაც ვერ იცნობიერებს იმ ტკივილს, რომელიც მან მაშინდელი სამხრეთ ოსეთის მოქალაქეებს მიაყენა. შეიძლება, დრო გავიდა და მიგვაჩნია, რომ ტკივილები მოშუშდა, მაგრამ ნათელია, რომ კონფლიქტი არ ამოწურულა. როგორც კი შეეხები, მძაფრდება და ყველა მაშინვე მუქარაზე გადადის.

რა უნდა საქართველოს, კონფლიქტის გადანეყვება თუ ტერიტორიული საკითხის გადაჭრა? ვივარაუდოთ, რომ მას კონფლიქტის მოგვარება უფრო აფიქრებს. არავინ იტყვის არც ხელისუფლებაში და არც საზოგადოებაში, რომ სამხრეთ

როგორც ჩანს, ქართული საზოგადოება ჯერაც ვერ იცნობიერებს იმ ტკივილს, რომელიც მან მაშინდელი სამხრეთ ოსეთის მოქალაქეებს მიაყენა. შეიძლება, დრო გავიდა და მიგვაჩნია, რომ ტკივილები მოშუშდა, მაგრამ ნათელია, რომ კონფლიქტი არ ამოწურულა.

ოსეთიდან ოსები უნდა გარეკო და იქ ქართველები ჩაასახლო. თუნდაც, ფარისევლურ დონეზეც კი გიპასუხებენ, რომ იქ თანაცხოვრება უნდა იყოს. ბევრი ამას გულწრფელადაც იტყვის. ასე რომ, ჩვენი დისკუსიის დასახელებაში წამოჭრილი პრობლემა კონფლიქტის გადაწყვეტის სასარგებლოდ უნდა გადაწყდეს, მაგრამ მის გადაწყვეტამდე საჭიროა კონფლიქტის ამოწურვა. როგორ უნდა ამოიწუროს ის, როგორ უნდა წაიშალოს კონფრონტაციული ხაზები, ამაზე პასუხია მოსაძებნი.

მაია ცაბოშვილი – ბ-ნ ზაალის ნათქვამს დავამატებ, ყველაზე ნაყოფიერი ნიადაგი, რის გამოც შესაძლებელი გახდა ქართულ-ოსური კონფლიქტის დაწყება, ინფორმაციული ვაკუუმი – ინფორმაცია ორივე მხარეს არაადეკვატური იყო. ვეთანხმები დათოს, ქართული საზოგადოება არ ფლობს სრულ ინფორმაციას ოსეთში მიმდინარე მოვლენებთან დაკავშირებით. დათომ თქვა, რომ ასეთ პირობებში რთულია ამ თემაზე საუბარი. ვეთანხმები მას, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში არ მომეცა ინფორმაციის პირველწყაროდან მიღების საშუალება, და ცოტა შორიდან ვუყურებდი მოვლენებს და მაკვირვებდა, რატომ იქცეოდნენ ოსები ასე. მეც ოსი ვარ და ასე თამამად იმიტომ ვამბობ ამას.

საქართველოს ხელისუფლების ქმედებებზე ჩემი პირველი რეაქცია სიხარული იყო. ვიფიქრე, რომ როგორც იქნა, პროცესები დაიძრა. სააკაშვილმა გამოთქვა რაღაცის გაკეთების ნება. რომელი ჭკუათმყოფელი ქართველი ან ოსი იტყოდა უარს ამაზე? ჩავედი ცხინვალში და სულ სხვა რამ დახვდა. სამწუხაროდ, ასეთ ქმედებებს კამპანიური ხასიათი ეძლევა და არ არის გათვალისწინებული იმ ადამიანების აზრი, რომლებთანაც სულ რაღაც 12 წლის წინ დავუშვით ძალიან მძიმე შეცდომები. მადლობა მინდა გადავუხადო ბ-ნ ზაალს, კიდევ ბევრ ადამიანს ეკუთვნის მადლობის სიტყვები.

პროვოკაციის საფრთხე კიდევ არსებობს. ბ-ნმა ზაალმა იკითხა, სად არიან არასამთავრობო ორგანიზაციები და რას აკეთებენ ისინი. მეც ვუერთდები შეკითხვას, ნუთუ მარტო ტრენინგებისთვის ვიკრიბებით?

დათო პაიჭაძე – თქვენ ბრძანეთ, რომ ცხინვალში სულ სხვა ვითარება დაგხვდათ, რა ვითარებაა?

მაია ცაბოშვილი – ქართულმა პრესამ გაავრცელა ინფორმაცია, თითქოს საქართველოს ხელისუფლების ქმედებები ოსურ საზოგადოებაში დადებით ემოციებს და მხარდაჭერას იწვევდა. სრული პასუხისმგებლობით ვაცხადებ, რომ ცხინვალში სულ სხვა სიტუაცია დამხვდა. საზოგადოება, რომელიც მანამდე ღიად და თავისუფლად მოდიოდა სათანამშრომლოდ ქართულ მხარესთან, დღეს უკვე აღარ მოდის ურთიერთობაზე. შეკრული წრეა. ოსური საზოგადოება ცხინვალის ხე-

ლისუფლებას, კოკოითის პოლიტიკას არ უცხადებდა სრულ მხარდაჭერას, მაგრამ დღეს, ქართულმა მხარის ქმედებების შემდეგ კოკოითმა კარგად გამოიყენა სიტუაცია და შეკრა საზოგადოება.

ნინო პოპიაშვილი – კავკასიურ სახლთან“ შექმნილი არასამთავრობო ორგანიზაცია კავკასიის შემსწავლელი ახალგაზრდული ცენტრი“, პირველი არხის საინფორმაციო პროგრამის, მოამბის“ ოსური გამოშვების პროდიუსერი – როდესაც საქართველოში არსებულ კონფლიქტებზე საუბრობდნენ, ყურადღების ცენტრში ყოველთვის ექცეოდა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი და ნლების განმავლობაში ისეთი შთაბეჭდილება მრჩებოდა, რომ ძალიან ზედაპირული იყო სამხრეთ ოსეთზე ინფორმაცია, ზედაპირულ დონეზე მიმდინარეობდა ამ კონფლიქტის კვლევა, მის არსში გარკვევა ძალიან ცოტა პოლიტიკოსს თუ შეეძლო. დღეს ამ თემამ მთელი რიგი გარემოებების გამო კვლავ წამოიწია.

რაც შეეხება არასამთავრობო ორგანიზაციების ხელახალ აღრიცხვას, ეს კოკოითის ხელისუფლებაში მოსვლიდან დაახლოებით ერთ კვირაში მოხდა. რამდენიმე ქართულ-ოსური ახალგაზრდული შეხვედრა მოვანყეთ ცხინვალში. იქაური ახალგაზრდული არასამთავრობო ორგანიზაციების კოალიცია კოდი“, ახალგაზრდულ არასამთავრობოებს აერთიენებდა. მოხდა ისე, რომ ცხინვალში ახალი მთავრობის მოსვლასთან ერთად ეს გაერთიანება საერთოდ გაუქმდა, გააუქმეს უნივერსიტეტის სტუდენტური. ასე რომ, ეს ამ მთავრობის მოულოდნელი და ახალი ნაბიჯი არ არის, ეს მოსალოდნელი იყო, მათ ძალიან ეშინოდათ არასამთავრობო სექტორის.

ბ-ნმა ზაალმა თქვა, რომ ბოლო პერიოდში, კონფლიქტის ზონაში სიტუაციის დაძაბვისა და ერგენეთის ბაზრობის გაუქმების შემდეგ, არასამთავრობო სექტორი ჩაკვდა. დავეთანხმები ბ-ნ ზაალს, ბევრი არასამთავრობო ორგანიზაცია, ალბათ, სწორედ იმისთვის შეიქმნა, რომ შეხვედრებში მიეღოთ მონაწილეობა, მათგან დიდი მოლოდინი არც უნდა გვექონოდა. მაგრამ ბოლოს, როდესაც ახალგაზრდები ვიყავით ცხინვალში და ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის წარმომადგენლებიც გვახლდნენ, ეს იყო მაისის შუა რიცხვებში, ძალიან ნაყოფიერი შეხვედრა იყო. ეს ურთიერთობა დღემდე გრძელდება. ჩვენ მუდმივი კონტაქტი გვაქვს ცხინვალთან, სამხრეთ ოსეთში მცხოვრებ ოსებთან, დღეს ჩამოვიდა სამხრეთ ოსეთში მცხოვრებ ახალგაზრდათა ჯგუფი, რომელიც თანამშრომლობს ქართულ მხარესთან, არიან აბიტურიენტები, რომლებსაც სურთ განათლების მიღება ქართულ უმაღლეს სასწავლებლებშიც.

რაც შეეხება ქართულ პოლიტიკას, გეთანხმებით, ის არათანმიმდევრული და სპონტანურია. ბოლო დროს მასმედიასთან ყოველდღიური ურთიერთობა მაქვს – ოსურ ენაზე ახალ ამბებს ვაშუქებთ, რომლებიც რასაკვირველია, ნეიტრალური უნდა იყოს. მინდა გითხრათ, რომ სამხრეთ ოსეთთან ქართვე-

ოსები არ ენდობიან არც ოსური მთავრობას, არც ქართულს, არც რუსულს. ეს ადამიანები გაორებული და შეშინებული არიან. ჩემი აზრით, პირველი, რაც უნდა გაკეთდეს ქართული მხარის მიერ, ეს ნდობის აღდგენაა, მუდმივად უნდა გაესვას ხაზი სამშვიდობო პოლიტიკას.

ლი პოლიტიკოსების დამოკიდებულება არაერთგვაროვანია, მაგრამ ძირითადი ხაზი კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით მოგვარებაა. ირაკლი ოქრუაშვილის გუშინდელი რადიკალური განცხადების შემდეგ ნინო ბურჯანაძე გამოვიდა პარლამენტში და თქვა, რომ ეს არ ნიშნავს, რომ სერიოზული სამხედრო ოპერაცია იგეგმება, რომ ყველაფერი მშვიდობიანი გზით უნდა მოგვარდეს. ოსები არ ენდობიან არც ოსური მთავრობას, არც ქართულს, არც რუსულს. ეს ადამიანები გაორებული და შეშინებული არიან. ჩემი აზრით, პირველი, რაც უნდა გაკეთდეს ქართული მხარის მიერ, ეს ნდობის აღდგენაა, მუდმივად უნდა გაესვას ხაზი სამშვიდობო პოლიტიკას.

დათო პაიჭაძე – ალბათ, უნდა აღინიშნოს, რომ რაც არ უნდა ვამტკიცოთ, რომ ქართულ-ოსური კონფლიქტის მოგვარება მხოლოდ ქართველების და ოსების საქმეა, ვერაფერს გავხდებით. ამ საკითხში უშუალოდ არის ჩართული რუსეთი. მოდით, გავშალოთ ეს თემა.

პაატა საბელაშვილი – დღეს აქ იმიტომ მოვედი, რომ გოგა ხაინდრავა მენახა და მისი აზრი მომესმინა. არასამთავრობოების დისკრედიტაციაც ხდება, მიუხედავად იმისა, რომ ბევრს არც აქვს გამოცდილება და რესურსები რაიმეს გასაკეთებლად, ამაში არ არის საქმე. ურთიერთობენ ერთმანეთთან ქართველები და ოსები, მაგრამ ოსეთში ქართველები კვლავ აღიქმებიან საფრთხედ. რა უნდათ სამხრეთ ოსეთში მცხოვრებ ოსებს? ვინტერესდებიან ამით? თუ შევეკითხებით, გვიპასუხებენ, რომ უნდათ დამოუკიდებლობა ან ჩრდილოეთ ოსეთთან შეერთება. გვანყობს ამაზე ლაპარაკის გაგრძელება? ამაზე ჩვენი პასუხია, რომ ეს ჩვენთვის მიუღებელია და ჩვენს მოსაზრებებს ვთავაზობთ. ეს არის დღევანდელი ქართული პოლიტიკა. ჩვენ გვინდა ტერიტორიების აღდგენა, იქ შერიგებაზე არ არის ლაპარაკი. დარწმუნებული ვარ, ქართველებს არ ექნებათ პრობლემა, ეს ხალხი რომ ჩრდილოეთ ოსეთში გადასახლდეს, ბევრი, ალბათ, ბედნიერიც იქნება – ეს უნდათ ვაღიროთ. ვამბობთ, რომ ტოლერანტულები ვართ, მაგრამ ბოლო დროს აღმოჩნდება ხოლმე, რომ ეს მხოლოდ ბუტაფორიაა, სინამდვილეში საქმე სხვანაირადაა.

ზაალ ქიქოძე – ბოდიში მინდა მოვუხადო ენჯეო-სექტორს. არასწორად გამიგეთ. მინდოდა მეჩვენებინა, რა რეალური ძალები არსებობს და მათ ფონზე ენჯეო-სექტორი უძლურია. დღეში 1000-მდე სატვირთო მანქანა გადიოდა ამ გზაზე და თითოეული რალაც თანხას უხდიდა ხელზე ამისთვის რუს გენერლებს – მილიონობით თანხაზეა საუბარი. ასევე მინდოდა მეჩვენებინა, რომ მათი პოლიტიკური ელიტა საზოგადოებაში არ არის პოპულარული. ორივე მხარის შეცდომებზე ვლაპარაკობ, მაგრამ უფრო ქართველებისაზე, თავიანთ შეცდომებზე ოსებმა თვითონ იფიქრონ. თავის დროზე ოსებს ჩვენი

შეცდომებისთვის ბოდიშიც მოვუხადე, მაღლობა ღმერთს, მაშინ რომელიღაც ქართულმა გაზეთმა დამიბეჭდა ეს წერილი, მაგრამ ოსეთში არ გამოუქვეყნებიათ.

უმცირესობაში ყოფნა არ ნიშნავს იმას, რომ ყოველთვის მართალი ხარ. არასოდეს მითქვამს, რომ ჩვენ ყოველთვის მართლები ვიყავით რუსებთან და ოსები – ჩვენთან. მათაც ბევრი შეცდომა დაუშვეს. უპირველასად, ის, რომ დამოუკიდებლობის მოთხოვნით უღალატეს იმ ასი ათას თავიანთი ეროვნების ადამიანს, რომელიც სამხრეთ ოსეთის გარეთ ცხოვრობდა. მაგრამ ასეთი საუბრები სულ სხვა მიმართულებით წაგვიყვანს. ყველაზე კარგი იქნება მოვუსმინოთ სალი აზრის მქონე ადამიანებს და ერთად ვიფიქროთ, როგორ უნდა ვიცხოვროთ ამის შემდეგ. არასოდეს დავეთანხმები რუსეთთან საზღვრის გორთან გადმოტანას, ამას არც ბევრი ოსი დათანხმდება. ორივე მხარე უნდა წავიდეს კომპრომისზე. ჩემი აზრით, ჩვენ მათ ავტონომია უნდა დავუბრუნოთ – როგორ, რა ფორმით, ამაზე ფიქრია საჭირო. თუმცა, ეს არაპოპულარული თემაა. პრეზიდენტისთვის, რომლის რეიტინგიც ახლა ძალიან მაღალია, ძნელია ამის თქმა. პრეზიდენტი შეგეპირდა, რომ გააერთიანებდა საქართველოს, მას არაერთხელ უთქვამს ამის შესახებ. კონფლიქტები ყოველთვის იქნება, ის განვითარებულ ქვეყნებშიც არის, ჩვენ უნდა ვისწავლოთ მათი მართვა, მენეჯმენტი.

არ ვიცი, ყოფილხართ თუ არა სვანეთში, მთელი ბავშვობა იქ მაქვს გატარებული, ბებია სვანი მყავდა, მაგრამ სვანეთში, დღემდე, ყოველთვის დაძაბული ვარ. რამდენჯერაც ყურადღება მოვადუნე, იმდენჯერ ვიღაც დამიჭრეს, ყოფილხართ სამეგრელოს სიღრმეში? მეგრული არ ვიცი და ისეთი შთაბეჭდილება მრჩება, რომ თუ ენა არ გესმის, იქ ვერ შედიხარ, კონტექსტში ვერ ჯდები. ასეთი პრობლემები ყოველთვის იქნება, მაგრამ მართვაა. არაა პოპულარული იმის აღიარება, რომ შეცდომა დავუშვით, ყველას უჭირს ხმამაღლა ამაზე ლაპარაკი. ზვიად გამსახურდიას დღემდე აღიდეგენ, მაგრამ არავინ ამბობს იმას, კარგი იყო თუ არა ოსეთის ავტონომიის გაუქმება. არ შეიძლებაოდა ამის გაკეთება. ოსებს ისევე არ უყვართ თავიანთი ხელისუფლება, როგორც ჩვენ არ გვიყვარდა ჩვენი კორუმპირებული მთავრობა. ომი, რასაკვირველია, გამოიწვია, არც ქართველები უნდა დაიჩაგრონ. არ ვიცი, რაღაც უნდა მოვიფიქროთ.

უცნობი – უკანასკნელმა მოვლენებმა, ჩემი აზრით, ბევრი რამ გამოააშკარავა. ისეთი საკითხები გააშიშვლა, რომლებიც აქამდე მარტო აფხაზეთთან მიმართებაში თუ ვლინდებოდა, და როგორც გამოჩნდა, ეს საკითხები ჰგავს ერთმანეთს. ოსები კონფლიქტის მოგვარებას დამოუკიდებლობაში ხედავენ, ჩვენ კი, ტერიტორიის მთლიანობის აღდგენაში. ჩვენ კონფლიქტის მოგვარებაში სხვა რამეს ვგულისხმობთ, ისინი – სხვა რამეს, ისევე როგორც აფხაზები. საქართველოს ხელისუფლების ბო-

არასოდეს დავეთანხმები რუსეთთან საზღვრის გორთან გადმოტანას, ამას არც ბევრი ოსი დათანხმდება. ორივე მხარე უნდა წავიდეს კომპრომისზე. ჩემი აზრით, ჩვენ მათ ავტონომია უნდა დავუბრუნოთ – როგორ, რა ფორმით, ამაზე ფიქრია საჭირო.

ლოდროინდელი აქტიური მოქმედებების შედეგად გაშიშვლდა ეს პრობლემა და გამოჩნდა, რომ აფხაზეთსა და ოსეთში ერთ-სა და იმავე პრობლემასთან გვექონია საქმე,

უცნობი – ჩვენ გვაგინებდა ერთი რამ. არსებობს საერთაშორისო სამართალი და ჩვენ ამ სივრცეში ვცხოვრობთ ცივილიზებულ სამყაროში, საერთაშორისო სამართალში არსებობს ორი პრინციპი, რომელზეც არის საუბარი ადამიანის უფლებების დეკლარაციაში – ესენია: სახელმწიფოს ისტორიული ერთიანობის პრინციპი და ეროვნული თვითგამორკვევის პრინციპი, მაგრამ ეს უკანასკნელი ბევრს არასწორად ესმის. პირველადია სახელმწიფოს ტერიტორიული ერთიანობის პრინციპი, ამიტომ სამხრეთ ოსეთის ჩრდილოეთ ოსეთთან მიერთებაზე ლაპარაკი ასე ადვილი არ არის. ჩრდილოეთ კავკასიაში და კერძოდ, ჩრდილოეთ ოსეთში ძალიან რთული ვითარებაა.

ძალიან მნიშვნელოვანია რესტიტუციის საკითხი. ეს მტკივნეული თემაა. რა თქმა უნდა, ძალიან დიდ პატივს ვცემ ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციას, მაგრამ პირველად რესტიტუციის საკითხი ევროსაბჭოს, ევროკავშირის და ეუთოს მიერ დაისვა. ჩვენმა ხელისუფლებამ ხელი არ გაანძრია, იმიტომ, რომ საქართველოს არა აქვს საამისო ფული. აქ ძალიან სერიოზული და დელიკატური პრობლემებია. ნებისმიერ შემთხვევაში, დღეს არავის არ უნდა უკვირდეს, რომ ენჯეოები უფრო ეფექტურად არ მუშაობს. მთავრობას არ უმუშავია თექვსმეტი წლის განმავლობაში ამ საკითხზე და ვის ვთხოვთ პასუხს.

სამაჩაბლოს რომ ეძახიან, არ იციან, რომ ეს ერთი სოფლის სახელია? დაარქვან შიდა ქართლი. მაგრამ ეს სპეციალურად კეთდებოდა. ჩვენს ქვეყანაში უამრავი დაზვერვის წარმომადგენელი მუშაობს. ისინი დაინტერესებულნი არიან, ატყდეს ერთი ამბავი. ეს კარგად ვიცით, მაგრამ ზოგიერთი ჟურნალისტი და მთავრობის წევრიც, სამწუხაროდ, ვერ ხვდება ამას, ან არ უნდა, მიხვდეს. უბრალო მაგალითს მოგიყვანთ, ცხინვალის უნივერსიტეტის რექტორი თემურ კოკოევი ადრე პუშკინის სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში მუშაობდა. მისი ოჯახი დღემდე ქართულად ლაპარაკობს, ამდენი ხნის განმავლობაში ბინა არ დაუბრუნეს, მიუხედავად იმისა, რომ უზენაესი სამართლოს გადაწყვეტილება არსებობს. ნუთუ არ შეიძლება, მაგალითისთვის მაინც გამოვიჩინოთ ტოლერანტობა? მგონია, რომ ჩვენ არ გვესმის ამ სიტყვის მნიშვნელობა. ასევე ცუდად გვესმის, რას ნიშნავს ადამიანის უფლებები და ასეთი საკითხები. ცხინვალში, ჩემი აზრით, უფრო რთული ვითარებაა, ვიდრე ბევრს ჰგონია. ცხინვალელები 10-12 წლის წინ ქართულად ლაპარაკობენ. დღეს ბავშვებმა აღარ იციან ქართული.

დათო პაიჭაძე – ბოლო დროს, მასმედიის საშუალებებით, ძირითადად, განაწყენებულ ადამიანებს ვხვდავთ. ზოგის განაწყენების მიზეზი ის არის, რომ იქ სასუქს არ უშვებენ, ზო-

გის ის, რომ სახელმძღვანელოები ვერ ჩააქვთ, ზოგი იმაზეა ნანწყენი, რომ ერგენთის ბაზრობა დაიკეტა.

ზაალ ქიქოძე – ეტყობა, კარგად ვერ მიჰქონდათ. ომის შემდეგ 700 კგ იუნისეფის“ ცარცი ჩავიტანეთ. ქართულ სკოლებშიც დავარიგე და ოსურშიც, ბურთებიც ჩავუტანეთ სკოლებში ბავშვებს. არავის არაფერი უთქვამს.

რესტიტუცია კარგია, მაგრამ, მე თუ მკითხავთ, მაინც რომანტიზმის სფეროა. როგორ უნდა მოვახდინოთ რეალურად გავლენა ამ ხალხზე? ჩვენი ხელისუფლება, ისევე როგორც მსოფლიო საზოგადოება, ომს არ დაუშვებს, მაგრამ ასევე ძალიან გაუჭირდებათ ოსებისთვის ავტონომიის დაბრუნება. რით შემოიძლია დავეხმარო ჩემს ხელისუფლებას, რომელსაც ვენდობი? მხოლოდ ის შემოიძლია გავაკეთო, რომ ვურჩიო მას, დაუბრუნოს ოსებს ავტონომია. ეს ძალიან არაპოპულარული ნაბიჯი იქნება. დამცირებულები და განანწყენებულები ორივე მხარეს არიან. მე, როგორც საქართველოს მოქალაქე, ვალდებული ვარ, ხმამაღლა გამოვთქვა ჩემი აზრი და დავასაბუთო, რატომ ვფიქრობ ასე და არა სხვაგვარად. მიმაჩნია, რომ შინაგანად ხელისუფლებაშიც ემხრობიან ამ აზრს.

დათო პაიჭაძე – ახლა მინდა სიტყვა ქ-ნ დოდოს გადავცე. ამ ადამიანის დამსახურებაა, რომ საქართველოს სახელმწიფო ტელევიზიითა და რადიოთი დღეს ოსურენოვანი მაუწყებლობა გადაიცემა. საზოგადოების ნაწილი ამ მაუწყებლობას დღეს ირონიით ეკიდება. მედია ძირითადად თბილისის ცხოვრებით ცხოვრობს. მედია კი არ უსწრებს, კი არ ცდილობს დამოუკიდებლად მოიპოვოს ინფორმაცია, არამედ მხოლოდ მომხდარის შემდეგ იწყებს რეაგირებას. ეს მარტო ოსეთთან მიმართებაში არ ხდება. ეგებ იყოს ცხინვალში საინფორმაციო წყარო, რომელიც უშუალოდ მოგვანვდიდა ინფორმაციას. რადიოს ტელევიზიასთან შედარებით დიდი უპირატესობა გააჩნია.

დოდო შონავა, ჟურნალისტი – ოსურ და აფხაზურ ენებზე გადაცემების მომზადების იდეა მანამდეც მქონდა, ვიდრე ამის შესახებ ბ-ნი პრეზიდენტი ისაუბრებდა. გაზეთ მთელი კვირაში“, თვენახევრის წინ ვთქვი, რომ საზოგადოებრივი რადიო მოვალეა სომხური, აზერბაიჯანული და ქურთული გადაცემების გვერდით გააკეთოს გადაცემები ოსურ და აფხაზურ ენებზეც. ცოტა ხანში გაჩნდა ამის აუცილებლობაც და ქ-ნ ნაირა გელაშვილს დავუკავშირდი. ის შენიშვნები, რომლებიც გამოითქმებოდა თავდაპირველად, ოსურ ენაზე გამართულ მეტყველებასთან დაკავშირებით, რა თქმა უნდა, მნიშვნელოვანი იყო. მაგრამ მაინტერესებს, რატომ არ უჩნდებოდათ მსგავსი შენიშვნები იმ წამყვანების მიმართ, რომლებსაც ქართულ ენაზეც უჭირთ მეტყველება? ჩემი აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო ის, თუ როგორ აღიქვა ქართულმა სა-

ზოგადობამ ოსურად საინფორმაციო გამოშვებების ეთერში გასვლა. გამოკითხვა ჩავატარეთ და აღმოჩნდა, რომ ამ ფაქტს ყველა გაგებით მოეკიდა ლუიზა შაკიაშვილის გარდა, რომელმაც თქვა, რომ ამის საჭიროებას ვერ ხედავდა.

რაც შეეხება რადიო-გადაცემებს. წინააღმდეგი ვარ, ეს გადაცემები მხოლოდ პოზიტიური იყოს, უნდა იყოს კრიტიკაც, დისკუსიაც. გვექნება სატელეფონო ჩართვებიც. ვეძებთ იმ ადამიანებს, რომლებსაც არ შეეშინდებათ და პირდაპირ ეთერში ცხინვალიდან დაგვირეკავენ და თავიანთ აზრს მოგვანვდიან. ამ გადაცემაში თავი უნდა მოიყაროს ყველანაირმა აზრმა.

ვამზადებთ ასეთი ტიპის გადაცემებს, ოსურ ენაზე ვთარგმნეთ თემურ ქორიძის 24 საათში“ დაბეჭდილი სტატია და გადავცეთ; ვთარგმნეთ კავკასიურ აქცენტში“ მოთავსებული ქართული მხარის მიმართ კრიტიკული სტატიებიც. ჩემი აზრით, კარგი იქნება, თუ ამ დარბაზში მყოფ ადამიანებსაც დავპატიჟებთ ჩვენს გადაცემაში და რუსულად ვისაუბრებთ ამ პრობლემებზე. ნაწილი გადაცემებისა ოსურ ენაზე გადაიცემა, ნაწილი – რუსულად.

მარინა ფალავა – ჩვენ გამუდმებით ვიღებთ ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რა ხდება ცხინვალში. ენჯეო-სექტორს, სამწუხაროდ, ჯერჯერობით არ აქვს დაუყოვნებლივი რეაგირების მექანიზმები. ჩვენ შევეჩვიეთ ხანგრძლივი პერიოდის სამუშაოებს.

რაც შეეხება ქართული პოლიტიკის ორ მხარეს, ოსებში ის უნდობლობას იწვევს. ამ ყველაფრის ფონზე, მიუხედავად იმისა რომ კოკოითი არ ყოფილა ის ფიგურა, რომელსაც ყველა ერთხმად აღიარებდა ლიდერად, დღეს მის ირგვლივ მაინც მიმდინარეობს ოსი ხალხის კონსოლიდაცია. ოსი ხალხი ცდილობს ყველაფრისთვის მზად იყოს, იმიტომ რომ მათ არ იცინან, როგორ განვითარდება მოვლენები. სიმართლე გითხრათ, კარგის იმედი არ აქვთ.

მიხო ბეროშვილი, კავკასიური სახლი – როცა შერიგებაზე ვლაპარაკობთ და მას ჰუმანიტარული შტურმით ვაპირებთ, გვაინწყდება, რომ მანამდე სამუშაო ჩვენს საზოგადოებაშიც არის ჩასატარებელი. ამის თქმის უფლებას ის მაძლევს, რომ წარმოვიდგინოთ, დათანხმდა ოსური მხარე ამ პროცესებს და ჩვენ მოგვინია მათთან თანამშრომლობა, ამ სიტუაციაში, როცა ერთი მხრივ მიდის შერიგების დაჩქარებული პროცესი, პარლამენტში ჯერ კიდევ იხილავენ მთავრობის წევრთა რელიგიურ ან ეთნიკურ წარმომავლობას. ამიტომ ბევრი რამ ისევ მედიაზე იქნება დამოკიდებული.

ჩვენმა პრეზიდენტმა თქვა, რომ შეცდომა იყო საქართველოდან ოსების გაძევება. კარგი იქნება, თუ ხელისუფლება იტყვის, რომ ეს დიდი დანაშაული იყო. მით უმეტეს, ეს ტვირთი არ აწევს ახალ მთავრობას. ძალიან კარგია, რომ მთავრო-

ბას იქ დახმარება შეაქვს, მაგრამ პარალელურად მუქარები არ უნდა ისმოდეს.

დათო პაიჭაძე – მინდა ერთი საკითხი მოვნიშნო. არ ვიცი, გაიზიარებთ თუ არა მას, ფაქტია, რომ აჭარის მოვლენების შემდეგ ოსეთს საქართველოს ხელისუფლება იმიტომ „მიადგა“, რომ, ალბათ, სჯეროდა – შერიგების რესურსი ამ სივრცეში, აფხაზეთთან შედარებით, გაცილებით მეტი იყო. ითვლება, რომ სახმრეთ ოსეთის საზოგადოება უფრო გახსნილია, ვიდრე აფხაზეური. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ გარკვეული ტიპის ურთიერთობა ქართველებსა და ოსებს შორის ამ წლების განმავლობაში არ შეწყვეტილა, ვგულისხმობ ერგენეთის ბაზრობას, დაახლოებით 3-4 წლის წინ კოსტა ძუგაევი იყო ჩამოსული თბილისში, კავკასიურ სახლში“ გამართულ შეხვედრაზე მან თქვა, რომ გადასარევად უგებენ ერთმანეთს ქართველი და ოსი კრიმინალები ერგენეთის კონტექსტში. მაგრამ სოლიდარობა ქართველებსა და ოსებს შორის მხოლოდ კრიმინალზე დაფუძნებული არ ყოფილა, ის გარკვეულ ეკონომიკურ ურთიერთობებს ეფუძნებოდა, რომელსაც დღეს ჩვენი სახელმწიფო შლის და ზღუდავს. ამ შემთხვევაში პოლიტიკური კლასის იმედი შეიძლება მართლაც ნაკლებად გვექნდეს. ეს სწორედ ანალიტიკოსების და არასამთავრობო სექტორის მოვალეობაა, რომ საფუძველი მოიფიქრონ ურთიერთობების განახლებისთვის, არსებული ნიადაგიდან სხვა ნიადაგზე ამ ურთიერთობების გადატანისთვის.

ზაალ ქიქოძე – როგორც ბევრ თქვენგანს, მეც დაუკმაყოფილებლობის გრძნობა დამრჩა. კიდევ ძალიან ბევრია სათქმელი. ბევრჯერ მინანია შეხვედრებში მოანწილეობა, მაგრამ დღეს აქ მოსვლას არ ვნანობ, რადგან საინტერესო დისკუსია გაიმართა, ბევრი ახალიც გავიგე. ნაციონალისტი ქართველებისთვის საშიში მდგომარეობა არ არის – სამწუხაროდ თუ სასიხარულოდ, მსოფლიო საზოგადოება არ აღიარებს ოსეთის დამოუკიდებლობას. არც ის მგონია საშიში, რომ დღეს ოსების უმრავლესობას რუსული პასპორტი აქვს. მთელ ხევს რუსული პასპორტი აქვს, აბა, ვინმემ უთხრას, რომ რუსია! ეს არ არის პრობლემა, ადამიანი ყოველთვის უფრო მოქნილია, ვიდრე რომელიმე კანონმდებლობა. 69 ათასი კვადრატული კილომეტრია საქართველო, ამის ნახევარია ჰოლანდია, 4 მილიონი აქ ცხოვრობს, 17 მილიონი – ჰოლანდიაში. გონებას უნდა მოვუხმოთ. დღეს მიწას არავინ ამუშავებს, ქვეყანას უჭირს. ტუბერკულოზს მიაქვს ქვეყანა. სვანეთში იოსელიანების ხუთსულიანი ოჯახი ამოწყდა ტუბერკულოზით. ენჯო-სექტორმა თავისი გზით იმუშაოს, ხელისუფლებამ – თავისი. ჩვენი ბედი, ადრინდელივით, რეალურად, გარეთ წყდება.

აჭარის მოვლენების შემდეგ ოსეთს საქართველოს ხელისუფლება იმიტომ „მიადგა“, რომ, ალბათ, სჯეროდა – შერიგების რესურსი ამ სივრცეში, აფხაზეთთან შედარებით, გაცილებით მეტი იყო. ითვლება, რომ სახმრეთ ოსეთის საზოგადოება უფრო გახსნილია, ვიდრე აფხაზეური.

ახალი სამხრეთ ოსეთი – სამშვიდობო გეგმა, სტრატეგია, პარსეპატივა

მომსენებლები:

დავით ბარძენიშვილი

პარლამენტის წევრი

ვანო ხუხუნაიშვილი

*პარლამენტის წევრი,
რეგიონული პოლიტიკის,
თვითმმართველობისა
და მაღალმთიანი
რეგიონების კომიტეტის
თავმჯდომარის
მოადგილე*

მაგდალენა ფრიჩოვა

*კრიზისების
საერთაშორისო ჯგუფის
კავკასიური პროექტის
დირექტორი*

მოღერაცია

დავით პაიჭაძე

18 აპრილი, 2007 წ.

ჩვენი ამოცანაა, გამოვანახოთ ყველა გზა საიმისოდ, რათა ადმინისტრაციის სახით არსებული მექანიზმის საშუალებით მივაღწიოთ საბოლოო მიზანს – კონფლიქტის მშვიდობიან დარეგულირებას, ამ ტერიტორიაზე არჩევნების ჩატარებას და, რაც მთავარია, ახალი ტერიტორიული ერთეულის სტატუსის განსაზღვრას. გადასაწყვეტია სტატუსის სახე, მისი ფუნქციები და ლეგიტიმაცია.

დავით პაიჭაძე – ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე ახალი ადმინისტრაციული ერთეულის შექმნის შესახებ პრეზიდენტის ინიციატივა მხოლოდ რამდენიმე კვირაა, რაც ცნობილი გახდა ქართული საზოგადოებისათვის. როგორც ჩანს, ამ საკითხისადმი მართლაც დიდია ჩვენს საზოგადოებაში დაინტერესება. არსებობს შეკითხვებიც, პასუხებიც და ვარაუდებიც, და მათ გაგებას ჩვენ აქ ერთად შევეცდებით.

ნება მომეცით, მოვიშველიო ტერმინი სამხრეთ ოსეთი“, გთხოვთ, ყოველთვის იგულისხმოდეს ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი“.

წარმოგიდგენთ ჩვენს სტუმრებს – ბ-ნი **ვანო ხუხუნაიშვილი**, პარლამენტის რეგიონული პოლიტიკის თვითმმართველობისა და მაღალმთიანი რეგიონების კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე, ბ-ნი **დავით ბერძენიშვილი**, ფრაქცია დემოკრატიული ფრონტის“ ერთ-ერთი წევრი, და ქ-ნი **მაგდალენა ფრიჩოვა**, კრიზისების საერთაშორისო ჯგუფის კავკასიური პროექტის დირექტორი.

ვანო ხუხუნაიშვილი – თემა, რომელსაც ჩვენ ვიხილავთ, სამწუხაროდ, დიდი ხანია, მძიმე პრობლემაა ქართული სახელმწიფოსთვის. შეკითხვები ამ საკითხის ირგვლივ, ალბათ, ბევრ თქვენგანს უჩნდება. პარლამენტში შემოსული ინიციატივები კვლავაც საჭიროებს გაგრძელებას. დასაზუსტებელია ბევრი დეტალი, რადგან მათი განხორციელება ბევრ საჭირობო საკითხთან იქნება დაკავშირებული. ერთია ინიციატივები, მათი საკანონმდებლო რეალიზაცია, მაგრამ შემდეგ მათი ცხოვრებაში გატარება გაცილებით მეტ სირთულესთანაა დაკავშირებული.

საქართველოს ხელისუფლებამ ამ რეგიონში სამშვიდობო პროცესის გაღრმავების მიზნით, ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანოში კანონი შეიტანა, სადაც სამშვიდობო პროცესის დარეგულირების ერთ-ერთ მთავარ პირობად განხილული იყო ამ ტერიტორიაზე დროებითი ადმინისტრაციულ ერთეულის შექმნა, რომლის მთავარი მიზანი სწორედ სამშვიდობო ინიციატივებისთვის ხელის შეწყობაა.

ჩვენი ამოცანაა, გამოვანახოთ ყველა გზა საიმისოდ, რათა ადმინისტრაციის სახით არსებული მექანიზმის საშუალებით მივაღწიოთ საბოლოო მიზანს – კონფლიქტის მშვიდობიან დარეგულირებას, ამ ტერიტორიაზე არჩევნების ჩატარებას და,

რაც მთავარია, ახალი ტერიტორიული ერთეულის სტატუსის განსაზღვრას. გადასანყვეტია სტატუსის სახე, მისი ფუნქციები და ლეგიტიმაცია.

ამ კანონის მიღებას წინ უძღოდა კანონი რესტიტუციის შესახებ. ახალი კანონი, ახალი ინიციატივა, შეიძლება ითქვას, იმ პოლიტიკის გაგრძელებაა, რომელიც თავის დროზე მის წინამორბედ კანონში აისახა. ადმინისტრაციის ერთ-ერთი მთავარი ამოცანა სწორედ ამ კანონის რეალიზება და რეალურ ცხოვრებაში გატარებაა, რათა შეიქმნას დიალოგისა და ურთიერთკომპრომისული განწყობა და ჩამოყალიბდეს ის მექანიზმები, რომლებიც შემდგომში კომპენსაციის საკითხების იმგვარად დარეგულირების საშუალებას მოგვცემს, რომ არც ერთ მხარეში არ იყოს დაჩაგრულობის ან ჰეგემონიის განცედა, არამედ, პირიქით, თანასწორობისა და ურთიერთპატივისცემის ნიადაგზე განვიხილოთ ყველა საკითხი.

ჩვენი აზრით, ადმინისტრაციას რამდენიმე ძირითადი ფუნქცია ექნება. ესენია – კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარების სფეროში მისი მთავარი როლის განსაზღვრა – კერძოდ, კონფლიქტის ზონაში, რეგიონის შემდგომ სტატუსზე ყველა დაინტერესებულ მხარესთან მოლაპარაკების წარმოება და საქართველოს სახელმწიფო ორგანოებთან თანამშრომლობა. აქვე უნდა ითქვას, რომ ეს ადმინისტრაცია ამ ტერიტორიაზე საქართველოს სახელმწიფო ორგანოების ნაწილი და მათი გაგრძელება უნდა იყოს და არა დამოუკიდებელი წარმონაქმნი. მას, გარდა საქართველოს ხელისუფლებისა, ლეგიტიმაციის სხვა წყარო არ გააჩნია. ასევე, ადმინისტრაციის ფუნქციაა კონფლიქტის დარეგულირების თვალსაზრისით საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა, კონფლიქტის სამშვიდობო გეგმების და პროექტების შემუშავება და ამ პროცესში მოსახლეობის ჩაბმა, კონფლიქტის ზონის ტერიტორიაზე მცხოვრებ მოსახლეობას შორის ურთიერთნდობის განმტკიცება, ქართული და ოსური ენების, ტრადიციების და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა და განვითარება, სპეციალური საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავება, ოსური და სხვა არაქართულენოვანი მოსახლეობის უზრუნველყოფა იმ აუცილებელი განათლებით, რომელიც მათ საშუალებას მისცემს, რეალურად მიიღონ მონაწილეობა ადმინისტრაციის საქმიანობაში და საქართველოს სრულფასოვან მოქალაქეებად იგრძნონ თავი, რათა სურვილის შემთხვევაში, ჰქონდეთ საშუალება, სახელმწიფო თუ ადგილობრივ ხელისუფლებაში იმსახურონ. ადმინისტრაციას ასევე დაეკისრება ჰუმანიტარული პროგრამების განხორციელების კოორდინაცია; იმ კანონის რეალიზაცია, რომელიც დაზარალებულთა ქონებრივ რესტიტუციასა და კომპენსაციას ეხება; და, რაც მთავარია, კონფლიქტის ზონაში იძულებით გადაადგილებულ პირთა დაბრუნების პროცესის ხელშეწყობა, რაც, თავის მხრივ, კომპაქტურად ჩასახლებულ მოსახლეობასთან ინტენსიური დიალოგის წარმოებას გულისხმობს და იგი ეხება

როგორც ქართველ, ისე, ოსი ეროვნების მოქალაქეებს; ასევე, სამშვიდობო მოლაპარაკებებისა და სამშვიდობო პროცესის დაწყების მიზნით სხვა აუცილებელი ღონისძიებების განხორციელება და ხელშეწყობა.

ყველაფერი ეს, რა თქმა უნდა, სერიოზულ საბიუჯეტო თანხებთან იქნება დაკავშირებული. საერთოდ, ადმინისტრაციის დაფინანსების საკითხი სერიოზულ განხილვას მოითხოვს და ჩვენს საბიუჯეტო ცხოვრებაში რეალური ცვლილებების გატარების აუცილებლობას ქმნის. უკვე ვთხოვეთ დახმარება საერთაშორისო ორგანიზაციებს, რათა გაგვიზიარონ მსგავს სიტუაციაში მყოფ რეგიონებში მუშაობის გამოცდილება. დიდი მნიშვნელობა მიენიჭება სამოქალაქო სექტორის გაძლიერებას და მისი როლის წარმოჩენასაც. სამოქალაქო სექტორი ადმინისტრაციის პარალელურად ძლიერი ბერკეტი იქნება კონფლიქტის მშვიდობიანად დასარეგულირებლად. საუბარია იმაზეც, რომ სახელმწიფომ ერთდროულად აწარმოოს მოლაპარაკება ბანკებთან და ადმინისტრაციასთან, რათა იქ ადგილობრივი ინფრასტრუქტურის და მცირე ბიზნესის განვითარებისთვის ხელსაყრელი პირობები შეიქმნას. ჩამოსაყალიბებელია, ერთი მხრივ, ადმინისტრაციის, და მეორე მხრივ, სახელმწიფოს როლიც. ეს არის საკითხები, რომლებიც შეიძლება დარჩეს საკანონმდებლო რეგულირების მიღმა, მაგრამ ვერ დარჩება დიდი პოლიტიკის მიღმა. მათ სამშვიდობო პროცესისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვთ. ეს არის, რისი თქმაც მსურდა დასაწყისში.

დავით ბერძენიშვილი – როგორც, ცნობილია, საბჭოთა ცენტრალური ხელისუფლება ავტონომიებს სათავეს იყენებდა. ელცინმა ფორმულაც კი შექმნა – აიღეთ იმდენი სუვერენიტეტი, რამდენსაც მოერევით“. განსაკუთრებით მძიმე იყო ზენოლა სეპარატისტულად მიჩნეულ, მოკავშირე რესპუბლიკებზე, და საქართველო, ამ თვალსაზრისით, ყველაზე დიდი წნეხის ქვეშ მოექცა, რადგან ორი ავტონომია თბილისზე ზენოლისთვის კარგი საშუალება იყო. მესამე ავტონომიის გამოყენების მცდელობაც ჰქონდათ, თუმცა ეს შეუძლებელი აღმოჩნდა. ისიც გავიხსენოთ, რომ განსხვავებული იყო ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ოსური მოძრაობის, აფხაზური მოძრაობის და ქართული ნაციონალური მოძრაობის ორიენტაციებიც. 1991 წლის გაზაფხულზე საქართველოს მაშინდელი ხელისუფლება მცირე დროის განმავლობაში პარტნიორობას უწევდა ელცინის ხელისუფლებას. იმ პერიოდში ჩამოვიდა სწორედ ელცინი ყაზბეგში, და დოკუმენტი, რომელსაც მაშინ ხელი მოეწერა, პირდაპირ აფიქსირებს ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქს. რუსეთის ფედერაციის მზარდი ხელისუფლება ცდილობდა პარტნიორად ჰყოლოდა საქართველოს ხელისუფლება. არც ის დავივიწყოთ, რომ 1991 წლის გაზაფხულზე იყო სტატუს-ქვოს დაბრუნების მცდელობაც, და ესეც რუსების შემოთავა-

ზება იყო. რამდენად მყარი იქნებოდა იგი, ეს სხვა საკითხია, მაგრამ ფაქტია, რომ იყო მისი აღდგენის და მასზე როგორც თბილისის, ისე ცხინვალის დათანხმების მცდელობა.

იმ პერიოდში, მოგეხსენებათ, სუვერენიტეტების აღ-
ლუმში მიმდინარეობდა. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ ამ
თვალსაზრისით, აფხაზური მოძრაობა დიდ სიფრთხილეს
იჩენდა, არც 1989, არც 1990 და 1991 წელშიც კი, აფხაზეთის
უზენაეს საბჭოს არ შემოუღია ტერმინი აფხაზეთის რესპუ-
ბლიკა“. მიუხედავად რთული ვითარებისა, აფხაზური მხრი-
დან მაინც კეთდებოდა აქცენტი საქართველოს ცენტრალურ
ხელისუფლებასთან მორიგებასა და მოლაპარაკებაზე. რაო-
დენ მტკივნეულიც არ უნდა იყოს, ყველას კარგად გვახსოვს,
რომ საქართველოს უზენაესი საბჭოს მიერ სამხრეთ ოსეთის
ავტონომიური ოლქის გაუქმების შესახებ გადაწყვეტილების
მიღების შემდეგ, საქართველოს უმაღლეს საბჭოში შემოსულ
თბილისში დისლოცირებული მე-8 პოლკის ხელმძღვანელს,
საბჭოთა ოფიცერს საპარლამენტო უმრავლესობა ფეხზე
წამოუდგა. ეს საქართველოს ხელისუფლების მიერ საკუთარი
ინტერესების გასატარებლად რუსეთის სამხედრო ძალების
გამოყენების პირველი შემთხვევა იყო. შემდეგ იქ ქართული
მილიციაც შევიდა, მაგრამ საგანგებო მდგომარეობას მე-8
პოლკი უზრუნველყოფდა. ისიც კარგად მახსოვს, საქართვე-
ლოს მოქალაქეებისათვის 1991 წლის დამდეგი ახალი წლის
მილოცვისას, საქართველოს მაშინდელმა ხელმძღვანელ-
მა ზვიად გამსახურდიამ როგორ აღნიშნა საგანგებოდ, რომ
სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის გაუქმებას, როგორ
არ მოჰყვა გორბაჩოვის ხელისუფლებასთან ურთიერთობის
დაძაბვა. თუმცა, ურთიერთობა იანვრის პირველივე დღეებში
დაიძაბა. ალბათ, გახსოვთ გორბაჩოვის მაშინდელი გამოსვლა
და ამ პროცესების დაწყება. ყოველივე ამას იმიტომ ვიხსენებ,
რომ საქართველოს მომდევნო შევარდნაძის ხელისუფლებამ,
1992 წლის ზაფხულში მიიღო გადაწყვეტილება, რომელიც
დღესაც ძალაშია – ცხინვალის რეგიონში რუსის ჯარი სა-
ქართველოს ხელისუფლებამ შეიყვანა.

მთელი ამ ხნის განმავლობაში, ჩემი აზრით, საქართველოს
ხელისუფლებებმა ცხინვალში პროცესების მოსაწესრიგებლად
და კონფლიქტის შესამცირებლად ქმედითი ნაბიჯები ვერ გა-
დადგა. ეს ვერც ახალმა ხელისუფლებამ მოახერხა. 2004 წლის
ზაფხულის ამბებს, ჩვენ, მაშინაც და ახლაც, გაუნონასწო-
რებელ ქმედებებად და ოსური პრობლემის ჰუმანიტარული
შტურმით გადაჭრის ერთგვარ ყალბ ილუზიაზე დამყარებულ
მცდელობად ვაფასებთ. აჭარის ამბების მიხედვით მოქმედება
სამხრეთ ოსეთთან მიმართებაში გაუაზრებელი ნაბიჯი იყო.

საპარლამენტო ოპოზიციამ მხარი დაუჭირა უმრავლესო-
ბის, მანამდე კი, პრეზიდენტის ინიციატივას, ყოფილი
სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე
დროებითი ადმინისტრაციული ერთეულის შექმნის შესახებ.
ჩავთვალეთ, რომ საქართველოს ხელისუფლება არ უნდა ყო-

სანაკოვეს ქართველებმაც მისცეს ხმა და ოსებმაც. მათთვის ცხადი იყო, რომ რეალურად სამხრეთ ოსეთის პრეზიდენტს კი არ ირჩევდნენ, არამედ იქმნებოდა ახალი ვითარება, რომელსაც ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე საქართველოს შემადგენლობაში შესვლის მოსურნე ოსების, და ბუნებრივია, ქართველების ყოფნა უნდა ეჩვენებინა.

ფილიყო ამ სარისკო ნაბიჯის გადამდგმელი ერთადერთი პოლიტიკური ძალა. ჯერჯერობით სახელი დაზუსტებული არ არის. პარლამენტის მიერ მიღებულ კანონში ეს ადმინისტრაციული ერთეული ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქად მოიხსენიება. ასეთია დღევანდელი ვითარება. რა გამოვა აქედან, რა პერსპექტივები იკვეთება?

თბილისის მოკავშირე ფლანგზე სანაკოვეის და სხვა ფიგურების ჩართვის პროცესი უფრო ადრე რომ დაწყებულიყო, უფრო ადრე რომ გადადგმულიყო გააზრებული ნაბიჯები, შეიძლოა, ახლა გაცილებით უკეთესი მდგომარეობა გვექონოდა. რამდენიმე თვის წინ არსებული ვითარებით, არსებობდა მხოლოდ მოსკოვზე ორიენტირებული ოსური ხელისუფლება, რომელიც უარს აცხადებდა საქართველოში ყოფნაზე და რუსეთში ყოფნის სურვილს გამოთქვამდა. იქ დამოუკიდებლობის იდეა არ არსებობს და ესეც განასხვავებს მათ აფხაზებისგან. ჩრდილოეთ ოსეთის რუსეთის ფედერაციაში არსებობის პირობებში სახრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობას სერიოზულად არავინ აღიქვამს. აცხადებენ კიდევ, რომ საქართველოსგან დამოუკიდებლობა რუსეთთან შესაერთებლად უნდათ.

სანაკოვეს ქართველებმაც მისცეს ხმა და ოსებმაც. მათთვის ცხადი იყო, რომ რეალურად სამხრეთ ოსეთის პრეზიდენტს კი არ ირჩევდნენ, არამედ იქმნებოდა ახალი ვითარება, რომელსაც ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე საქართველოს შემადგენლობაში შესვლის მოსურნე ოსების, და ბუნებრივია, ქართველების ყოფნა უნდა ეჩვენებინა. ჯერჯერობით, სანაკოვეის პარტიაც კი არ არის რეგისტრირებული. ის ჯერ არაფორმალური ფიგურაა და მასთან რაიმე ტიპის კონტაქტისგან თავს ვიკავებთ. მხოლოდ დროებითი ადმინისტრაციული ერთეულის შექმნის შემდეგ ჩამოყალიბდება მისი ადმინისტრაცია. ხელისუფლების წყარო კი დროებით ადმინისტრაციულ ერთეულში მხოლოდ საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლებაა. სხვა მექანიზმი, ადმინისტრაციული ერთეულის შესაქმნელად და მისი ადმინისტრაციის ჩამოსაყალიბებლად, იქ არ არსებობს. ეს არის პრეზიდენტის ხელმოწერილი დოკუმენტის შედეგად შესაქმნელი ადმინისტრაცია. სჯობს, ამ გზით წავიდეთ და გავზარდოთ არა მარტო ქართული, არამედ ოსური მოსახლეობის მხარდაჭერა საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების მიერ კონტროლირებად და მის მიერვე შექმნილ ადმინისტრაციაზე, ვიდრე დავრჩეთ იმ მდგომარეობაში, რომელშიც ვიყავით ამდენი ხანი.

ერთი საკითხი, რაშიც არ ვეთანხმებით ხელისუფლებას. საქართველოს პარლამენტს მიღებული აქვს როგორც აფხაზეთიდან, ისე ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქიდან სამშვიდობოდ წოდებული ძალების გაყვანის დადგენილება, თუმცა, ჩვენი აღმასრულებელი ხელისუფლება, პრაქტიკულად, არ ზრუნავს სამშვიდობო ძალების გაყვანაზე. სანაკოვეის პროექტს პერსპექტიულად მხოლოდ იმ შემთხვე-

ვაში მივიჩნევ, თუკი ის სისტემური მიდგომების შემადგენელი ნაწილი იქნება და რუსის ჯარისგან საქართველოს გათავისუფლების მიმართულებით სერიოზული ნაბიჯები გადაიდგმება. ერთი მხრივ, ვდგამთ სამშვიდობო ნაბიჯებს ოსური სახელისუფლებო ძალების, ქართულ ძალებთან, ქართულ სახელმწიფოსთან ერთად გასაძლიერებლად და მეორე მხრივ, არ იდგმება რეალური ნაბიჯები იქიდან რუსის ჯარის გასაყვანად. ჩემი აზრით, ასეთია დღევანდელი ვითარება. მზად ვარ დისკუსიისთვის.

მაგდალენა ფრიჩოვა – მინდა გაგაცნოთ ის შეკითხვები, რომლებიც საერთაშორისო საზოგადოებას ქართულ-ოსური კონფლიქტის განვითარების პროცესისთვის თვალყურის დევნებისას უჩნდება. სურათი ასეთია – ქართულ მხარეს აუცილებელ პირობად მიაჩნია სტატუს-ქვოს შეცვლა, როგორც კონფლიქტის ზონის სიტუაციაში, ასევე მოლაპარაკებათა პროცესსა და სამშვიდობო ძალების საკითხში. ქართველების მხრიდან შესაბამისი ნაბიჯებიც იდგმება სტატუს-ქვოს შესაცვლელად. გასათვალისწინებელია, რომ რუსეთის როლი ზონაში, ცხინვალთან მიმართებაში, ძალიან ანელებს მოლაპარაკებათა პროცესს და ნეგატიურად მოქმედებს სიტუაციაზე, რადგან რუსეთის მიერ ცხინვალის მხარდაჭერა ბიუჯეტის თუ სამხედრო კუთხით, რეალურად აძლევს ოსებს შესაძლებლობას არ შევიდნენ პირდაპირ დიალოგში ქართულ მხარესთან და მზერა კვლავაც ჩრდილოეთისკენ ჰქონდეთ მიმართული.

გფიქრობ, ქართულმა მხარემ საერთაშორისო საზოგადოების დარწმუნება ამ საკითხის სერიოზულობაში უკვე მოახერხა. შესაბამისად, საერთაშორისო საზოგადოებაში, როგორც ამერიკაში, ისე, ევროპაში, ქართულ მხარეს ბევრი თანაუგრძნობს და მხარდაჭერას უცხადებს. აქვე მინდა მოგახსენოთ, რომ მეჩვენება, რომ ზოგჯერ ქართული ხელი-სუფლება ჩრდილოეთის მიერ მხარდაჭერილ ცხინვალთან ურთიერთობაში, ტაქტიკურ და სტრატეგიულ ქმედებებში, შეზღუდულად გრძნობს თავს.

ერთ-ერთი ყველაზე სერიოზული პრობლემა ეთნიკურ ჯგუფებს შორის ნამდვილი ნდობის გაჩენაა. სწორედ ამ საკითხთან დაკავშირებით მიჩნდება მთავარი შეკითხვა – ადმინისტრაციული ერთეულის შესახებ კანონის ფონზე, რამდენად ექნება სანაკოვეს კონფლიქტის ზონაში მცხოვრები ეთნიკური ოსების ნდობის მოპოვების შესაძლებლობა. ხომ არ არის კიდევ უფრო გაუცხოების საფრთხე?

არის კიდევ ერთი საკითხი – ცხინვალის დე ფაქტო ხელისუფლება რუსეთზეა ორიენტირებული, მაგრამ ამ განწყობილებას ბოლომდე არ იზიარებს მოსახლეობა. მოსახლეობაშიც არსებობს უთანხმოება, ყველა არ უჭერს მხარს კოკოითის ხელისუფლებას. მაგარამ ისინი, ვინც მას აკრიტიკებენ, ჯერჯერობით, არ არიან მზად საქართველოს შემადგენლობაში შემოსასვლელად. ჩემი აზრით, ქართული მხარის მიერ აგებული

რუსეთის როლი ზონაში, ცხინვალთან მიმართებაში, ძალიან ანელებს მოლაპარაკებათა პროცესს და ნეგატიურად მოქმედებს სიტუაციაზე, რადგან რუსეთის მიერ ცხინვალის მხარდაჭერა ბიუჯეტის თუ სამხედრო კუთხით, რეალურად აძლევს ოსებს შესაძლებლობას არ შევიდნენ პირდაპირ დიალოგში ქართულ მხარესთან და მზერა კვლავაც ჩრდილოეთისკენ ჰქონდეთ მიმართული.

თბილისმა გვერდზე უნდა გადადოს კონფლიქტის რუსულ-ქართული ასპექტი, როგორც ქართულ-აფხაზურ, ისე ქართულ-ოსურ კონფლიქტში. ნამდვილი ნდობა უშუალოდ ეთნიკურ ოსებთან და აფხაზებთან უნდა დამყარდეს, დიალოგიც მათთან უნდა შედგეს.

ლოგიკაში ეს ყველაზე სუსტი წერტილია. ძალიან მნიშვნელოვანი იქნება ამ ადამიანების ნდობის მოპოვება.

ცხინვალის სამოქალაქო სექტორის ზოგიერთი წარმომადგენელი აღიარებს, რომ ვერ შეძლეს ალტერნატივის გამოძებნა, და ქართულ მხარეს ამის მათ ნაცვლად გაკეთების საშუალება მისცეს. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ ადამიანები, რომლებიც აკრიტიკებენ კოკოითს, სანაკოევს უჭერენ მხარს. თავად სანაკოევის ადმინისტრაციის განცხადებით, მათი გავლენის სფერო მხოლოდ კონფლიქტის ზონის ქართველების მიერ კონტროლირებად სოფლებზე ვრცელდება.

რუსული მხარის მიერ სანაკოევის წინააღმდეგ მკაცრი განცხადებები კეთდებოდა. რუსეთის ელჩმა ეუთოში განაცხადა კიდევ, რომ რუსეთს სანაკოევი თბილისის ერზაც-პარტნიორად მიაჩნია და მასთან ქართული მხარის დიალოგს იგი მისსავე თავთან საუბრად აფასებს. ამ შეფასებას ქართული მხარიდანაც შესაბამისი პასუხი მოჰყვება – ქართული მხარის განცხადებით, კოკოითი მოსკოვის ერზაც-პარტნიორია. თბილისმა გვერდზე უნდა გადადოს კონფლიქტის რუსულ-ქართული ასპექტი, როგორც ქართულ-აფხაზურ, ისე ქართულ-ოსურ კონფლიქტში. ნამდვილი ნდობა უშუალოდ ეთნიკურ ოსებთან და აფხაზებთან უნდა დამყარდეს, დიალოგიც მათთან უნდა შედგეს.

ჩნდება კიდევ ერთი შეკითხვა – თბილისი ამ კონფლიქტს პოლიტიკურ კონფლიქტად აღიქვამს, ოსები, პირიქით, განსაკუთრებით 2004 წლის შემდეგ, მიიჩნევენ, რომ არსებობს კონფლიქტის ეთნიკური ასპექტი. აზრი ერთად ცხოვრების მიუღებლობაზე განსაკუთრებით ახალგაზრდობაშია გავრცელებული. ქართული მხარე ამას მათი სამხედრო პირობებში ცხოვრებით, მილიტარიზებული გარემოთი და არასწორი პროპაგანდით ხსნის, რაც თავისთავად, სიმართლეა, მაგრამ ეს არის რეალობა და ახალგაზრდები, რომლებსაც უშუალო კონტაქტი არ ჰქონიათ ქართველებთან, უცებ ვერ შეიცვლიან საკუთარ დამოკიდებულებას.

მოდით, ეკონომიკურ პროგრამებზეც ვისაუბროთ. არსებობს რიგი ეკონომიკური პროგრამებისა – ერთი, 10 მილიონი ევროს ფარგლებში, რომელსაც საერთაშორისო საზოგადოების ფონდებთან ერთად ეუთო ახორციელებს. ამ პროგრამის საშუალებით უნდა განვითარდეს კონფლიქტის ზონის ქართული და ოსური სოფლები. მნიშვნელოვანია, რომ სამუშაოების შესასრულებლად აქ ერთობლივი ჯგუფების შექმნაზეა საუბარი. ჩემი აზრით, ეს ძალიან სასარგებლო პროგრამაა. მაგრამ, გარდა ამისა, ბუნებრივია, არსებობს რუსეთის მხრიდან ცხინვალის ეკონომიკური მხარდაჭერაც. ქართული მხარის კონტროლირებად სოფლებში სანაკოევის გაძლიერების შემდეგ გაჩნდა პროგრამა 7 მილიონი ლარის ფარგლებში, რომელიც კონფლიქტის ზონის სოფლების განვითარებას ისახავს მიზნად. ძალიან მნიშვნელოვანია კონფლიქტის ზონის განვითარება და დაზარალებული მოსახლეობის დახმარება,

მაგრამ სასურველი იქნებოდა, რომ ეკონომიკური განვითარების პროგრამებს ნდობის აღდგენაზეც ემუშავა, რათა არ წარმოიშვას კონკურენცია სხვადასხვა ეკონომიკურ პროგრამებს შორის.

მოლაპარაკების ფორმატის შეცვლამდე, სასურველია, არსებული ფორმატი კონფლიქტის ზონაში სიტუაციის დარეგულირებისაკენ მიმართული პრაქტიკული ნაბიჯებისათვის, ბოლომდე იქნას გამოყენებული. დანარჩენი მხარეების დარწმუნება ფორმატის შეცვლის საჭიროებაში აუცილებელია, თუმცა ძალიან რთული და ხანგრძლივი პროცესი იქნება.

რაც შეეხება ავტონომიის სტატუსს, ქართული მხარის მოსაზრება ავტონომიური ერთეულის შესახებ, სამართლებრივი კუთხით უდიდეს ნაბიჯად უნდა ჩაითვალოს. ძალიან აქტუალურია ფართო ავტონომიის კონცეპტიც.

დაბოლოს, ეროვნულ უმცირესობებთან მიმართებაში საქართველოში არსებული სიტუაცია აფხაზებისა და ოსებისთვის რთული აღსაქმელია. ისინი ვერ ხედავენ, თუ რა დადებითი შედეგები შეიძლება ჰქონდეს საქართველოს შემადგენლობაში ყოფნას.

დავით პაიჭაძე – არსებულ ფორმატში ქ-ნ მაგდალენას შესაძლებლად ესახება უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის წახალისება. მიჩნდება ასეთი შეკითხვა – თქვენი დაკვირვებით, საქართველოს ხელისუფლება ცდილობს ამ ფორმატის გამოყენებას, თუ პირიქით, ცდილობს მის საბოლოოდ დისკრედიტაციას საიმისოდ, რომ იგი შეიცვალოს?

გურამ გოგვაიძე – მე გახლავართ იმ ომის მონაწილე, რომელსაც დღევანდელი ხელისუფლების წარმომადგენლებმა, ისევე, როგორც შევარდნაძემ ეთნიკური კონფლიქტი უწოდეს. სინამდვილეში ეს ეთნიკური ქართულ-ოსური კონფლიქტი არ არის, ეს რუსეთ-საქართველოს შორის, ჯერ კიდევ 1921 წელს დაწყებული ომია. რუსეთი საქართველოსთან დღემდე საომარ მდგომარეობაში იმყოფება. ხანგამოშვებით, ჯერ 1924, 1937, შემდეგ 90-იან წლებში, რუსეთი აახლებს ხოლმე საბრძოლო მოქმედებებს. დღეს საქართველოს წინააღმდეგ საბრძოლო მოქმედებები აფხაზეთსა და რუსეთის მიერ სამხრეთ ოსეთად წოდებულ საქართველოს ტერიტორიის ნაწილებში მიმდინარეობს. ჩემთვის მნიშვნელობა არ აქვს, იარაღით ხელში რუსეთის მხარეზე, ამ ტერიტორიაზე ქართველი იბრძოლებს, ეთნიკური აფხაზი თუ ეთნიკური ოსი. ეს არის საქართველოს წინააღმდეგ რუსეთის დროშის ქვეშ მებრძოლი ხალხი. კონფლიქტის მეორე მხარე რუსეთია. პოლიტიკური ვექტორი, რომელზეც ახლა ჩვენ ბევრს ვსაუბრობთ, არასწორია, მას ჩიხისკენ მივყავართ და ეს ჩიხური მდგომარეობა ედუარდ შევარდნაძემ შექმნა და, სამწუხაროდ, დღევანდელი ხელისუფლებაც აგრძელებს. აფხაზეთში ჩემს მხარეზე იბრძოდნენ ოსებიც, სომხებიც, აფხაზებიც და რუსებიც, ამიტომ ამ

კონფლიქტს ეთნიკური არ უნდა ვუწოდოთ. ეს საქართველოს სახელმწიფოებრიობის წინააღმდეგ მიმართული ცილისწამებაა. ძალიან გთხოვთ, საქართველოს ნუ დავყოფთ ეთნიკურ ჯგუფებად, ოსებად, ქართველებად, არაქართველებად და ეთნიკურ უმცირესობებად, ეს დაუშვებელია. ოსებს ოსურ ენაზე თუ უნდათ სწავლა, ხელს არავინ უშლით. ქართველებს რუსეთში ავტონომია არ აქვთ, მაგრამ იქ არსებობს ქართული სკოლა. მათაც გახსნან ოსური სკოლა. ჩვენ აქ ახლა წვრილმანებზე ვსაუბრობთ. საკითხის ასე დაყენებით, მე, როგორც აფხაზეთის ომის მონაწილეს, შეურაცხყოფას მაყენებთ.

ნოდარ ნათაძე – მინდა მოგახსენოთ, რომ ქართულ-ოსური კონფლიქტის რეგულირების პოზიტიური მხარე, დიდი ხანია, ცნობილია და დამუშავებულია. ის შემდეგში მდგომარეობს – საქართველოში მცხოვრებ 160 ათას ოსი ეროვნების მოქალაქეს და არა მხოლოდ იმ 50 ათასს, რომელიც ცხინვალის რეგიონში მცხოვრობს, ისევე როგორც სხვა არაქართულ მოსახლეობას, აქვს ფუნქციური ავტონომიის ქონის უფლება. ფუნქციურ ავტონომიაში პოლიტიკური, სოციალური და კულტურული ავტონომია იგულისხმება. საქართველოში მცხოვრებ ყველა ოსს, სურვილის შემთხვევაში, შეუძლია მონაწილეობის მიღება იდეურ ორგანიზაციაში, ან შეიძლება ითქვას, აქვს საშუალება დაიმკვიდროს თავი საქართველოში და ჩაერთოს ეკონომიკური თუ ნაციონალური თვითდამტკიცების პროცესში. აქ შესაძლებლობები ამოუწურავია. ასეთი ორგანიზაციის დადებითი მხარე მის ფუნქციურობაში და არა ტერიტორიულობაში მდგომარეობს. მისი არსი იმაშიც გამოიხატება, რომ არა მარტო კომპაქტურად ჩასახლებულ ოსურ მოსახლეობაზე ვრცელდება, არამედ გაფანტულად დასახლებულ მოსახლეობაზეც. მათ შეუძლიათ დააარსონ უნივერსიტეტიც, ტელევიზიაც, აკადემიებიც. სახელმწიფო დონეზე სპეციფიური ოსური ინტერესების გატარება შესაძლებელი ხდება. ეს ყველაფერი ცნობილია, გამოქვეყნდა კიდევ. თუმცა აქამდე რატომღაც არ გამხდარა მსჯელობის საგანი. ამის მიზეზი კი ისაა, რომ პოლიტიკა, რომელსაც დღეს საქართველოს ხელისუფლება კონფლიქტთან მიმართებაში ატარებს, რუსეთის დაკვეთაა. ჩემი სიტყვები ქართული საქართველოს“ პოზიციას გამოხატავს, ის კი, რაც ტარდება, რუსული საქართველოს“ პოზიციაა.

უცნობი მამაკაცი – ყოველთვის ერთი და იგივე სიტუაცია განმეორდება, ვიდრე სამშვიდობო ჯარების სტატუსით შემკობილი რუსეთის ჯარები გააკონტროლებენ სიტუაციას. ადგილობრივი ადმინისტრაციული ორგანოების შესახებ ინიციატივაზე საუბარი ერთიანი გეგმის შემუშავებამდე მიუღებლად მიმაჩნია. ეს გეგმა კი, ვერც იარსებებს ჩვენი სტრატეგიული დამგეგმარებლების ხელში. ამიტომ დღევანდელ თემაზე საუბარი, მაშინ როცა, საზოგადოება არ არის ამის-

თვის მომზადებული, დანაშაულია. საზოგადოება ჯერ უნდა გაერკვეს არსებულ ვითარებაში. სტრატეგიის დაგეგმვა ამას ნიშნავს.

რუსუდან მარშანია – შეკითხვა მინდა დაგისვით ნდობის აღდგენის შესახებ (შეკითხვა დარბაზიდან – ვის შორის ნდობას გულისხმობთ?), ვგულისხმობ ქართველ და ოს ხალხს შორის ნდობის აღდგენას (კვლავ დარბაზიდან – ჩვენ ოსებთან პრობლემები არ გვაქვს). სამწუხაროდ, ოსეთში ასე არ ფიქრობენ. შესაძლებლად მიგაჩნიათ დღევანდელ ჩვენს საზოგადოებაში, მასობრივ საინფორმაციო საშუალებებში, საქართველოს მხრიდან პასუხისმგებლობის საკუთარი წილის აღებაზე საუბარი? რამდენად შესაძლებელია სამხრეთ ოსეთში განვითარებულ მოვლენებზე, იმ საომარ წლებზე, ღიად და კორექტულად მსჯელობა? საქართველოს დღევანდელი საზოგადოება მზად არის ასეთ თემებზე გულწრფელი საუბრისთვის?

უცნობი მამაკაცი – როგორც თქვენ ბრძანებთ, დროებითი ადმინისტრაციის შექმნა სამშვიდობო პროცესის გაღრმავებით არის განპირობებული. მაგრამ თუ ჩვენ მართლა გვსურს სამშვიდობო პროცესის გაღრმავება, ჯერ მოვლენების დამაბეველი მთავარი ფაქტორი უნდა მოიხსნას და მხოლოდ ამის შემდეგ დარეგულირდეს სიტუაცია. რა მაქვს მხედველობაში – კონფლიქტის მხარე რუსეთია და საქართველოს წინა, და სამწუხაროდ, ახლანდელმა ხელისუფლებამაც, სცნეს დღეს არსებული ფორმატი. სინამდვილეში ეს ფორმატი რუსეთისთვის საქართველოზე ზემოქმედების მექანიზმია. ვინაიდან დღეს მას ტერიტორიის მიტაცება ძალით არ შეუძლია, საკუთარ მიზანს ასეთი მექანიზმებით სურს მიაღწიოს, ამაში კი, მას სამწუხაროდ, ჩვენივე ხელისუფლება უწყობს ხელს.

ლევან გეგეშიძე – არის თუ არა „სანაკოვეის პროექტის“ იმპლიმენტაციის პროცესში გაანალიზებული ის საფრთხე, რაც შეიძლება მოჰყვეს ამ პროექტის განხორციელებას? აქ სანაკოვეის ბიოგრაფიაზე იყო საუბარი. როგორც ჩანს, ეს ადამიანი ყოველთვის კეთილ დამოკიდებულებაში არ ყოფილა საქართველოს აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან. გვაქვს თუ არა ალტერნატიული ხედვა იმ შემთხვევისთვის, თუ სანაკოვეი შეიცვლის დამოკიდებულებას საქართველოს მიმართ? ეს კანონი მხოლოდ სანაკოვეის მთავრობაზე მორგებული თუ სხვა შესაძლებლობებიც იგულისხმება. და კიდევ ერთი საკითხი, ამ ადმინისტრაციამ პოლიციური ფუნქციებიც უნდა შეითავსოს?

დავით ბერძენიშვილი – რა თქმა უნდა, გარანტია იმისა, საბოლოოდ რას მივიღებთ სანაკოვეისგან, პირადად მე, არ მაქვს. მაგრამ რა ჩარჩოებს შევქმნით, რის შესაძლებლობას

მივცემთ სამოქმედოდ სანაკოვეს თუ სხვა პარტნიორ კონკურენტებს, ეს ჩვენზეა დამოკიდებული. ჩვენი შესაძლებლობების ფარგლებში, მაქსიმალურად შევეცდებით, რომ არც ადმინისტრაციული ერთეული და არც მისი ადმინისტრაცია არ იყოს მორგებული ერთ რომელიმე პიროვნებაზე. როდესაც ვამბობ სანაკოვეს პროექტს“, ეს დღეს შექმნილ ვითარებას გამოხატავს. არ ვარ დარწმუნებული, რომ სანაკოვეს გავლენა იქ მეტია, ვიდრე მაგალითად, ქარქუსოვის, მაგრამ არ ვუნოდებთ მას ქარქუსოვის პროექტს“.

არის საკითხები, რომლებიც მხოლოდ ჩვენზეა დამოკიდებული. აქვე მინდა ვთქვა, რომ დიდი ხანია, ვიცნობ ბ-ნი ნოდარის მიდგომებს ფუნქციურ ავტონომიასთან დაკავშირებით, და არ ვეთანხმები. არ მიმაჩნია, რომ მაგალითად, ოსური პოლიტიკური პარტია უნდა არსებობდეს საქართველოში, არ ვეთანხმები ეთნიკური ნიშნით პოლიტიკური პარტიების შექმნას.

ჩემი აზრით, ტერიტორიული ერთეული, რომელიც მკვეთრად განსაზღვრული უფლებამოსილების ფარგლებში საქართველოს შემადგენლობაში იმყოფება, და არის რეგიონი, რომელსაც ზევით ჰყავს ცენტრი, ქვევით კი – მძლავრი თვითმმართველობა, უფრო პერსპექტიულია, ვიდრე ოსური ეთნიკური ნიშნით შექმნილი სტრუქტურები, მათ შორის, პოლიტიკური პარტიები. რაც შეეხება ბ-ნ გურამ გოგბაიძის ნათქვამს იმის შესახებ, რომ ჩვენ რუსეთის წისქვილზე ვასხამთ წყალს, მეტ არგუმენტაციას მოითხოვს. თქვენ ბრძანებთ, რომ მეორე მხარე მხოლოდ რუსეთია, რომ ქართული-ოსური პრობლემა არ ყოფილა, და რომ რუსეთ-საქართველოს შორის ომზე უნდა ვილაპარაკოთ. არასდროს მითქვამს, რომ ეს მხოლოდ ეთნიკური კონფლიქტია, მაგრამ ეთნიკური ნიშნები ამ კონფლიქტს ჰქონდა.

ვანო ხუხუნაიშვილი – ამ პროექტის მიზანი არ არის სანაკოვეს ლეგიტიმაცია. პირიქით, იქ ქართული სახელმწიფო შედის. თბილისის ლეგიტიმაციაზე უფროა საუბარი. სანაკოვე მოძრაობის ლიდერია. მას განვიხილავთ როგორც მოძრაობის არაფორმალურ ლიდერს და არა ადამიანს, რომელმაც მოიგო ესა თუ ის არჩევნები. ჩვენ არც ამ არჩევნებს ვაღიარებთ და მას არ ვუნოდებთ პრეზიდენტ სანაკოვეს“. ქ-ნმა მაგდალენამ სულ სხვა საფრთხე დაინახა. ვფიქრობთ იმაზეც, ხომ არ გადაიქცევა სანაკოვე საფრთხედ. ასეთი პროექტები ყოველთვის შეიცავს რისკის ფაქტორებს. ხელი-სუფლებას აქვს სხვა რესურსებიც.

რაც შეეხება ძალოვანი უწყებების ფუნქციების მინიჭებას, ვფიქრობთ იქ პირველი ინსტანციის სასამართლოსა და პროკურატურის შექმნაზე. თუმცა, ეს ჯერ მოსაზრებების დონეზეა, ამიტომ ახლა ამ საკითხზე მაინცდამაინც დიდ აქცენტს ნუ გავაკეთებთ. ცენტრალური ხელისუფლების ინტერესები, ადმინისტრაციის ტერიტორიაზე ასეთი სტრუქტურების ფორმირებისას, აბსოლუტურად დაცული იქნება.

ვალტერ კაუფმანი – დარწმუნებული ვარ, რომ დღევანდელი დისკუსია ძალიან ცოცხალი და საინტერესო იქნება. ჩვენთვის ცნობილია, და ამას თბილისის ფორუმზე“ არსებული ინფორმაციითაც გავეცანით, რომ ბევრი უკმაყოფილებას გამოთქვამს ჩვენს მიერ ამ საკითხზე დებატების გამართვის გამო. მინდა განვიმარტოთ მიზეზი, თუ რატომ გადაწყვიტეთ ამ თემაზე დისკუსიის გამართვა. აქვე მინდა ვთქვა, რომ ფორუმზე დღევანდელი თემის დაანონსებისას პატარა შეცდომა გაიპარა. კითხვა, თუ რატომ უნდა მოვუხადოთ ბოდიში აფხაზებს, ფორუმზე კითხვის ნიშნის გარეშე დაისვა.

რა თქმა უნდა, ის საკითხები, რომლებიც საქართველოში არსებულ ეთნო-პოლიტიკურ კონფლიქტებს უკავშირდება, განსაკუთრებით მტკივნეულია და ასევე მტკივნეულად განიხილება. მიმაჩნია, რომ ეს თემები ღიად უნდა განვიხილოთ, ხმამაღლა უნდა ვისაუბროთ მათზე, რადგან სწორედ ამაზეა დამოკიდებული, თუ როგორ მოახერხებს ქართული საზოგადოება საკუთარი მოსაზრებების სხვებისთვის გაცნობას.

ნიკო შაყულაშვილი – ჩვენი გაღიზიანების მიზეზი სხვა რამ იყო, კითხვის ნიშანი არაფერ შუაშია. გაღიზიანებას დისკუსიების იმ თემებზე გამართვა იწვევს, რომლებიც მიუღებელია საზოგადოებისათვის. განმარტება კითხვის ნიშნის შესახებ ჩვენთვის მიუღებელია.

ჰათამზანიტ: ბოდიშის კამპანია – რატომ უნდა მოვუხადოთ ბოდიში აფხაზებს?

მომსახივლები:

მანანა დარჯანია

ჟურნალისტიკა
ასოციაციის “პოსტ-
ფაქტუმ” თავმჯდომარე

უჩა ნანუაშვილი

ადამიანის უფლებების
საინფორმაციო და
სადოკუმენტაციო
ცენტრი

გიორგი ხანიძერაშვილი

კინორეჟისორი/
თანასწორობის
ინსტიტუტი“

მოღერაძე

გოგი გვახარია

2 მაისი, 2007 წ.

დისკუსია, რომელიც ამ დარბაზში ტარდება, ჩემი აზრით, შეუძლებელია, ჩატარდეს დღევანდელ აფხაზეთში. ის, რომ ჩვენ შეგვიძლია გავმართოთ ასეთი დისკუსიები, შეგვიძლია ხმამაღლა ვისაუბროთ ამ თემებზე, მოვუხსინოთ ერთმანეთს, გავიზიაროთ, ან არ გავიზიაროთ აქ გამოთქმული აზრი, ჩემში სიამაყეს იწვევს.

გოგი გვახარია – სამწუხაროდ, როგორც მოდერატორს, არ მაქვს საკუთარი აზრის გამოხატვის უფლება. მინდა გითხრათ, რომ უკვე მოვუხადე ბოდიში აფხაზებს და ამის კიდევ ერთხელ გაკეთებას აღარ ვაპირებ. ბოდიშის მიზეზი კი ის იყო, რომ პირადად მქონდა უკმაყოფილების გრძნობა ჩემი, როგორც ჟურნალისტის, საქციელის გამო. აქ იმყოფება ბ-ნი პაატა ზაქარეიშვილი. მან იცის არასამთავრობო ორგანიზაციების ადლერში გამართული შეხვედრის შესახებ. მინდა გითხრათ, რომ აფხაზები ჩვენთან პირისპირ შეხვედრისას, ცალ-ცალკე, ყოველთვის ქართულად საუბრობდნენ, მაგრამ როგორც კი ერთად აღმოჩნდებოდნენ, საუბარი რუსულ ენაზე წარიმართებოდა. თბილისში დაბრუნებულმა, რადიო თავისუფლებისთვის“ სიუჟეტი მოვამზადე, რომლის ეთერში გასვლას სოხუმიდან ზარი მოჰყვა. მითხრეს, რომ არაკორექტულად მოვიქეცი. აღმოჩნდა, რომ ეს ადამიანები, რომლებსაც შევხვდი, ჩვენთან, ქართველებთან საუბრის გამო, აფხაზეთის უშიშროებაში დაიბარეს და გაკიცხეს; შესაძლოა, ფიზიკური შეურაცხყოფაც მიაყენეს. მაშინ, რა თქმა უნდა, ბოდიში მოვიხადე. მართლაც, არ შეიძლება ჩანერო ადამიანი, რომელმაც წინასწარ არ იცის ამის შესახებ. თუმცა, იქიდან დაბრუნებულმა, მაშინვე ვთქვი, რომ ასეთ დისკუსიებში მონაწილეობას აღარ მივიღებდი.

დისკუსია, რომელიც ამ დარბაზში ტარდება, ჩემი აზრით, შეუძლებელია, ჩატარდეს დღევანდელ აფხაზეთში. ის, რომ ჩვენ შეგვიძლია გავმართოთ ასეთი დისკუსიები, შეგვიძლია ხმამაღლა ვისაუბროთ ამ თემებზე, მოვუხსინოთ ერთმანეთს, გავიზიაროთ, ან არ გავიზიაროთ აქ გამოთქმული აზრი, ჩემში სიამაყეს იწვევს.

მანანა დარჯანია – მე გახლავართ ჟურნალისტი აფხაზეთიდან. 26 სექტემბრამდე სოხუმში ვიყავი და ომის მთელმა ბატალიებმაც და ომამდელმა დაძაბულმა ვითარებამაც ჩემს თვალწინ ჩაიარა. ეს იყო ჩემი ცხოვრება და დღესაც ამით ვარ დაკავებული. ჩემი მდგომარეობა მაძლევს უფლებას თქვენს წინაშე გულწრფელი ვიყო და გამოვხატო არა მარტო ჩემი, არამედ საზოგადოების გარკვეული ნაწილის პოზიცია. აფხაზებთან რომ ბოდიში მოსახდელი გვქონდა, ამას ომის პერიოდშივე მივხვდი. ომი საშინელებაა, ბევრი სიბინძურე ვნახე. ამბობენ, რომ ეს ომის კანონია; ხშირად მიკითხავენ საკუთარი თავისთვის, ჩემი აფხაზი კოლეგა რომ შემხვედროდა, გუდაუ-

თის მეორე მხარეს მყოფი, რას ვეცოდით ერთმანეთს. იცით, როგორ დავცილდით? ომის დანყების დღეს ზღვის სანაპიროზე ვიყავით გასულები და იქ ვეკითხებოდი ჩემს კოლეგას, რა გექონდა გასაყოფი ან რას ვერჩოდით ერთმანეთს. მან მიპასუხა, რომ ამ კითხვის დასმა უკვე დაგვიანებული იყო, რომ ამაზე ადრე უნდა გვეფიქრა. მათი ბოლო სიტყვები კი ასეთი შინაარსის იყო – ისინი არ დანებდებოდნენ მომხდურს, უკანასკნელ წუთამდე შეეცდებოდნენ თავისის გატანას, რადგან სხვა შემთხვევაში, მათი თქმით, საქართველო მათ გადაუვლიდა.

სოხუმიდან ჩამოსვლის შემდეგ მე პირველი ჟურნალისტი ვიყავი, რომელსაც მომეცა საშუალება უშუალოდ გავსულიყავი კონტაქტზე აფხაზ კოლეგებთან. თუმცა, ჩემი და მოსკოვში მყოფი რუსლან ჰაშიგის სატელეფონო საუბარის შესახებ თავიდანვე მითხრეს, რომ უნდა ჩანერილიყო. ვფიქრობ, ეს აზრი ჟურნალისტთა ფედერაციიდან იყო. ეტყობა, აინტერესებდათ, რას ვეცოდით ერთმანეთს. შემდეგ ავსტრიაში მოგხვდი, არასამთავრობო ორგანიზაციების შეხვედრაზე და იქ საოცარი რამ მოხდა – ერთხელ აკვარიუმი“ გვათამაშეს. ეს როლური თამაშია, აფხაზები წრეში ჩასვეს, მათ უკან ჩვენ, ქართველები ვისხედით, შემდეგ გავცვალეთ ადგილები. აფხაზებმა, ქართველების როლის გათამაშებისას ასეთი რამ თქვეს: იქნებ ჩვენ აფხაზებს ბოდიში უნდა მოვუხადოთო. ამან მაშინ ჩემზე ძალიან იმოქმედა და ჩემს აფხაზ კოლეგას ვუთხარი, რომ დადგებოდა დრო, როდესაც ჩვენი საზოგადოება მართლა მოიხდიდა ბოდიშს. მათი აზრით, ამ სიტყვების თქმას ქართულ საზოგადოებაში ვერ გავებდავდი. მაშინვე ვუპასუხე, რომ ჩემს საზოგადოებაშიც ვიტყოდი ამის შესახებ.

მას შემდეგ წლები გავიდა. მახსოვს, ჩვენ ბლოკადის წინააღმდეგაც გავილაშქრეთ. ბლოკადის მოხსნის აუცილებლობაზე გაკეთებულმა განცხადებებმა ჩვენი საზოგადოების მხრიდან უარყოფითი დამოკიდებულება გამოიწვია. თუმცა, ამას ჩვენთვის ხელი არ შეუშლია, გამოგვეთქვა ჩვენი აზრი. ისიც კი გვითხრეს, რომ აფხაზების წინაშე კარგები გვინდოდა გამოვჩენილიყავით. ვამბობთ, რომ ეს ბოდიში ჩვენს საზოგადოებას უფრო სჭირდება, ვიდრე აფხაზურს (დარბაზიდან – რისთვის ბოდიში?). ვიმეორებ, ბოდიში, პირველ რიგში, ჩვენს საზოგადოებას სჭირდება, თუნდაც ჩადენილის გასაცნობიერებლად. და მერე სჭირდებათ აფხაზებს, რომლებმაც დღეს ეს ბოდიში, შესაძლოა, უკვე აღარც მიიღონ (დარბაზიდან – რა გავაკეთეთ?).

რა გავაკეთეთ? – ის, რომ ომით შევედით, მეტი არაფერი. საომარი მოქმედებები ჩვენ, ქართველებმა წამოვიწყეთ (დარბაზიდან – ვის წინააღმდეგ? ეს ტყუილია!). არ მითხრათ, რომ ჩვენ რუსებს ვეომებოდით (დარბაზიდან – აბა, ვის ვეომებოდით, ქალბატონო?). ვინ იდგა თქვენს წინაშე, რუსი თუ აფხაზი? აფხაზი იდგა (კვლავ დარბაზიდან – არა, ჩვენი მტერი

რა გავაკეთეთ? - ის, რომ ომით შევედით, მეტი არაფერი. საომარი მოქმედებები ჩვენ, ქართველებმა წამოვიწყეთ (დარბაზიდან - ვის წინააღმდეგ? ეს ტყუილია!). არ მითხრათ, რომ ჩვენ რუსებს ვეომებოდით (დარბაზიდან - აბა, ვის ვეომებოდით, ქალბატონო?). ვინ იდგა თქვენს წინაშე, რუსი თუ აფხაზი? აფხაზი იდგა (კვლავ დარბაზიდან - არა, ჩვენი მტერი რუსი იყო, რუსის პასპორტით). არავითარ შემთხვევაში. იმ აფხაზს ჯიბეში არ უდევს რუსეთის მოქალაქის პასპორტი. და თუ დღეს აფხაზები რუსეთისკენ იყურებიან, ეს იმის ბრალია, რომ მათ ქართველების იმედი არა აქვთ.

ეს ომი პროვოკაცია იყო და ის თავიდან უნდა აგვეცილებინა. ამისათვის დაიწყო ჩვენმა ორგანიზაციამ „ბოდიშის კამპანია“. ბოდიშს იმის გამო ვიხდით, რომ ვერ შევაჩერეთ ომი. ბოდიშს ვიხდით იმის გამოც, რომ, ალბათ, მეტის გაკეთება შეგვეძლო და ვერ გავაკეთეთ.

რუსი იყო, რუსის პასპორტით). არავითარ შემთხვევაში. იმ აფხაზს ჯიბეში არ უდევს რუსეთის მოქალაქის პასპორტი. და თუ დღეს აფხაზები რუსეთისკენ იყურებიან, ეს იმის ბრალია, რომ მათ ქართველების იმედი არა აქვთ.

უჩა ნანუაშვილი - როდესაც დავიწყეთ კამპანია „ბოდიში“, როცა შევუდექით ჩვენი მიმართვის გავრცელებას, მაშინვე ვიცოდით, რომ ამას არაერთგავროვანი რეაქცია მოჰყვებოდა. არც იმას გამოვრიცხავდით, რომ ამას შესაძლოა კონფლიქტის გამწვავებაც კი გამოენვია. მაგრამ ადრე თუ გვიან რაღაც სიტყვები უნდა თქმულიყო.

მინდა, ვიდრე ძირითად თემაზე დავიწყებდე საუბარს, რადგან აქ ბევრი არ მიცნობს, მოკლედ გაუნყოთ რამდენიმე ფაქტის შესახებ. ომის დაწყების პერიოდში, 90-იანი წლების დასაწყისში, თბილისში ომის შეჩერების და ძალადობის აღკვეთის მოთხოვნით რამდენიმე საპროტესტო აქცია მოენყო. ჩვენ მაშინ პროკლამაციებსაც გავრცელებდით, სადაც ეწერა, რომ ომი პროვოკაციული იყო და რომ არ უნდა დაწყებულიყო. ჩვენ, როგორც შეგვეძლო, წინააღმდეგობას ვუწევდით ქართველი ბიჭების სოხუმში წასვლასაც. საპროტესტო აქციების ჩატარების გამო უშიშროებაში რამდენიმე დღით დაგვაკავეს კიდეც.

მას შემდეგ 15 წელი გავიდა და მიმაჩნია, რომ დროა, წლების განმავლობაში საზოგადოებაში დაგროვილ კითხვებს პასუხი გაცეს. დღესაც ასევე ვფიქრობ, რომ ეს ომი პროვოკაცია იყო და ის თავიდან უნდა აგვეცილებინა. ამისათვის დაიწყო ჩვენმა ორგანიზაციამ „ბოდიშის კამპანია“. ბოდიშს იმის გამო ვიხდით, რომ ვერ შევაჩერეთ ომი. ბოდიშს ვიხდით იმის გამოც, რომ, ალბათ, მეტის გაკეთება შეგვეძლო და ვერ გავაკეთეთ. ბოდიშს ვიხდით იმის გამო, რომ ჩვენი უმოქმედობით და იმით, რომ თავს ვიკავებდით აქტიურობისაგან, ხელი შევუწყეთ ამ ომის გაგრძელებას და შედეგად მივიღეთ დღეს არსებული სიტუაცია. დაბოლოს, ბოდიშს ვიხდით იმის გამო, რომ ჩვენ, ქართველები, აფხაზებთან შედარებით, მრავალრიცხოვანი ერი ვართ და როცა გვაქვს პრეტენზია სიძლიერეზე, მსოფლიოში ცნობილ დიდ კულტურაზე, უფრო მეტი პასუხისმგებლობა გვმართებდა. ჩვენ ეს ვერ შევძელით. უკანასკნელი თვეების განმავლობაში საქართველო-რუსეთის დაძაბულ ურთიერთობას რომ თვალი გადავავლოთ, ვნახავთ, რომ მსოფლიო საზოგადოებრიობის სიმპათიურ დამოკიდებულებას საქართველოს მიმართ ჩვენი დაჩაგრულ მდგომარეობაში ყოფნაც იწვევს. ამავე ლოგიკით, ნებისმიერმა დაძაბულობამ ქართველ და აფხაზ ხალხს შორის, შესაძლოა, მსოფლიო საზოგადოებრიობის მხრიდან ასეთივე განწყობილება გამოიწვიოს, რადგან ჩვენ აფხაზებთან შედარებით, უფრო მეტნი ვართ.

მინდა, ჩვენს მიერ დაშვებულ შეცდომებზე ვისაუბროთ. შეცდომა კი ბევრი დაუშვით. დარბაზში ვხედავ ეროვნული

მოძრაობის წარმომადგენლებს. შეგახსენებთ, რომ სწორედ ეროვნული მოძრაობის საწყის ეტაპზე ვახერხებდით, არ წამოგვებულიყავით პროვოკაციაზე. თუნდაც, 9 აპრილის აქციები გავიხსენოთ, რომლებიც სწორედ ეთნიკური დაპირისპირების კუთხით დაიწყო, მაგრამ შემდეგ სწორი მიმართულებით განვითარდა. ბევრი რამ, რაც გაკეთდა საქართველოს დამოუკიდებლობის მისაღწევად, ამ სწორი მიმართულების შედეგია. თუმცა, შემდეგ შეცდომები მაინც იქნა დაშვებული. თქვენი აზრით, იყო თუ არა მართალი ეროვნული მოძრაობის ის ფრთა, რომელიც თავიდანვე აცხადებდა, რომ რუსეთთან, ანუ აფხაზებთან და ოსებთან დაპირისპირება, საქართველოსთვის კარგ შედეგს არ მოიტანდა? ეროვნულმა მოძრაობამ გარკვეულ ეტაპამდე მოახერხა აფხაზებთან და ოსებთან ურთიერთობის შენარჩუნება და ომის თავიდან აცილება. მაგრამ, სამწუხაროდ, რაღაც ხნის შემდეგ ეს ველარ მოხერხდა. ახლა ამას ველარ შევცვლით.

ჩემი აზრით, საქართველოში აუცილებლად უნდა დაიწყო დისკუსია თემაზე, თუ რა მოხდა სინამდვილეში 1992 წელს, იყო თუ არა სწორი ნაბიჯი ქართველების აფხაზეთში შესვლა და ომის დაწყება. თუ იყო სხვა გზებიც, რომლებსაც შეეძლო ომის თავიდან აცილება? ან, შეგვეძლო თუ არა რაიმეს გაკეთება უკვე დაწყებული ომის შესაჩერებლად? იყო თუ არა საამისოდ ყველა რესურსი გამოყენებული? ფეიქრობ, რომ არა და დღეს ეს ყველაფერი კარგად ჩანს. ჩანს ისიც, რომ ქართველ და აფხაზ ხალხს დღეს უჭირს საერთო ენის გამოხატვა. მაგრამ თვითონ ქართველები ერთმანეთშიც კი ვერ ვპოულობთ საერთო ენას.

ჩვენი კამპანია აფხაზი ხალხისადმი მიმართვით დავიწყეთ. შეგიძლიათ გაეცნოთ ამ ტექსტს. ამ მიმართვას ლაიტმოტივად გასდევს ქრისტიანული სიყვარული. დარწმუნებულები ვართ, რომ მიტევების და სიყვარულის გარეშე ყველაფერს აზრი ეკარგება. თუ არ შევაფასეთ ის მოვლენები და არ შევეცადეთ ურთიერთობის უშუალოდ აფხაზებთან დამყარებას, კონფლიქტების მოგვარებაზე, სამშვიდობო პროცესებსა და დიალოგზე საუბარი ზედმეტია. სამწუხაროდ, ჩვენმა კამპანიამ დაადასტურა, როგორც სახელმწიფოს, ასევე საზოგადოების დიდი ნაწილის კვლავ ანტაგონისტური დამოკიდებულება აფხაზების მიმართ. ამის ფონზე სამშვიდობო პოლიტიკა მხოლოდ ცარიელი რიტორიკაა, რეალურად კი კვლავ მილიტარისტულ განწყობილებასთან გვაქვს საქმე. კვლავ გაიგონებთ საუბარს აფხაზეთის ომით და ძალადობით დაბრუნებაზე და ჩვენ სწორედ ამის წინააღმდეგ ვართ. 15 წელი საკმარისია ამ ხნის განმავლობაში გაჩენილი კითხვების დასასმელად. შეკითხვები აქვს ახალგაზრდა თაობასაც, მათ, ვისაც 15 წლის წინ არ ჰქონია საშუალება, თავად გასცნობოდა იმ მოვლენებს. მათ აინტერესებთ, რა მოხდა.

რაც შეეხება ბოდიშს, ის ბევრს მოუხდია. დავასახელებ, თუნდაც გერმანიის და პოლონეთის მაგალითს, როდესაც

ეროვნულმა მოძრაობამ გარკვეულ ეტაპამდე მოახერხა აფხაზებთან და ოსებთან ურთიერთობის შენარჩუნება და ომის თავიდან აცილება. მაგრამ, სამწუხაროდ, რაღაც ხნის შემდეგ ეს ველარ მოხერხდა. ახლა ამას ველარ შევცვლით.

ომის შემდეგ გერმანელმა ხალხმა ბოდიში მოუხადა პოლონელ ხალხს. შემდეგ უკვე, თავის მხრივ, პოლონელებმაც მოიხადეს ბოდიში და თქვეს, რომ რაღაცაში ისინიც იყვნენ დამნაშავეები. გავიხსენოთ გერმანელებისა და ფრანგების ურთიერთობაც (დარბაზიდან – ეს სხვადასხვა თემებია). ეთაწინებით, სხვადასხვა თემებია, მაგრამ აქ პრინციპზეა საუბარი. როდესაც ოჯახში იძაბება ურთიერთობა, რა არის ამ დროს გამოსავალი? ერთია გაცილება, მეორე, უფრო რთული, კომპრომისის და ურთიერთობის გზაა. ვფიქრობ, რომ ასეთ დროს, ვინც უფრო ძლიერია, ვისაც მეტი გამოცდილება და ცოდნა, მეტი სულიერება და სულგრძელობა გააჩნია, ყოველთვის ის დგამს ნაბიჯს კონფლიქტის დასაძლევად და ოჯახის შესანარჩუნებლად. დარწმუნებული ვარ, რომ ღირდა ამ კამპანიის წამოწყება. ამ დისკუსიის საზოგადოების სხვადასხვა ფენებში გასაგრძელებლად ბევრ სხვა ღონისძიებასაც ვგეგმავთ. გარკვეული ღონისძიებები გატარდება აფხაზური კულტურისა და ენის პოპულარიზაციისთვისაც, რომელსაც, სხვათა შორის, საქართველოში სახელმწიფო სტატუსი აქვს, თუმცა, საამისოდ არაფერი გაკეთებულა. კიდევ ერთი მაგალითი მინდა მოვიყვანო. რამდენიმე დღის წინ დავბრუნდი პორტუგალიიდან, სადაც წარმოშობით ირანელმა, პარიზში მცხოვრებმა ადამიანმა, როდესაც გაიგო, რომ ქართველი ვიყავი, ქართველების წინააღმდეგ თავისი წინაპრების ნამოქმედარისთვის ბოდიში მომიხადა. ის ადამიანი არ იყო ვალდებული ეს გაეკეთებინა, არც მქონდა უფლება მის მიმართ უარყოფითი განწყობილება მქონოდა. მან ბოდიში მოუხადა ყველა ქართველს იმისთვის, რაც მისმა წინაპრებმა გააკეთეს.

უნდა დავივინოთ წარსული. უნდა შევეშვათ მომხდარზე ფიქრს და ვიფიქროთ საერთო მომავალზე, ვიფიქროთ იმ გზებზე, რომლებიც გაგვავრთიანებს. ერთად უნდა მოვძებნოთ ეს გზები.

გოგი გვახარია – ვიდრე ბ-ნ გოგას გადავცემდე სიტყვას, იქნებ ერთი საკითხი დავსვა. აქ უკვე იყო საუბარი ომის 1992 წელს ომის დაწყებაზე. თუ გვსურს, რომ არ იყვნენ ანტაგონისტურად განწყობილი ადამიანები, იქნებ, ისიც ვთქვათ, რომ ეს ომი გაცილებით უფრო ადრე დაიწყო. ასევე, მინდა ვთქვა, ჩემი აზრით, ბოდიში ინტიმური, ინდივიდუალური აქტია და მასების მიერ მასებისთვის ბოდიშის მოხდა, საბჭოთა კავშირს მაგონებს.

ურა ნანუაშვილი – ომი ჯერ ადამიანების გულებში იწყება და შემდეგ ჰპოვებს გარეგნულ გამოხატულებას. ცხადია, ომი მანამდე დაიწყო და თავისი ობიექტური და სუბიექტური მიზეზები ჰქონდა. თუმცა, მაინც ვფიქრობ, რომ შეგვეძლო წინააღმდეგობის გაწევა. როდესაც საზოგადოებაში რაღაც ხდება, ადამიანს აქვს საშუალება საკუთარი პოზიცია გამოხატოს, თუ არ ეთანხმება, შეუძლია რაიმე ნაბიჯი გადადგას.

შეუძლია, მაგრამ, სამწუხაროდ, ყოველთვის სხვის მაგალითს ელოდება. სწორედ ეს არის ხშირად დამღუპველი. ბოდიში კი, მხოლოდ მორალური აქტია. საკუთარი თავის წინაშე ვიხდი ბოდიშს იმისთვის, რომ ვერ შევაჩერეთ ომი. ბევრი იმასაც ამბობს, რომ ბოდიშს მხოლოდ იმ შემთხვევაში მოიხდის, თუ აფხაზებიც ასევე მოიქცევიან. მაგრამ ეს მათი გადასაწყვეტია. ჩვენ ეს კამპანია იმ იმედით არ დაგვიწყია, რომ ხვალვე მოვა აფხაზი და ჩვენს ბოდიშს ბოდიშით უპასუხებს. ვიმეორებ, ეს მათი გადასაწყვეტია. ჩვენ, უბრალოდ, გვინდა, მართლები ვიყოთ საკუთარი თავის წინაშე (დარბაზიდან – ვინ ჩვენ? ვის გულისხმობთ?). მე მხოლოდ ჩვენი ორგანიზაციის, ადამიანის უფლებათა და სადოკუმენტაციო ცენტრის სახელით ვსაუბრობ.

გოგა ხაინდრავა – სამწუხაროდ, არ მქონია საშუალება აქ მოსვლამდე გავცნობოდი თქვენს მიმართვას, მართალი გითხრათ, არც ვიცოდი თქვენი ორგანიზაციის არსებობის შესახებ, ამიტომ, ბუნებრივია, თქვენს მიმართვაზე კომენტარს ვერ გავაკეთებ. აბსოლუტურად ვეთანხმები ბ-ნ გოგის. ეს ძალიან ინტიმური თემაა. ბოდიშის საჯაროდ მოხდა შეუძლებელია. ყველა ადამიანმა თავისთვის უნდა გადანეციტოს, არის თუ არა მზად ამისთვის და აქვს თუ არა საამისო მოტივაცია.

14 აგვისტოს აფხაზეთში სამხედრო ფორმირებების შეყვანა რომ სიგიჟე და, უფრო მეტიც, დანაშაული იყო, ცხადია. ეს, სამწუხაროდ, დღემდე არ არის სათანადოდ შეფასებული. გამოსადიებელი კი არაფერია. ყველაფერი ისედაც ნათელია. სათანადო განაჩენი უნდა იყოს გამოტანილი ყველა იმ ადამიანის მიმართ, და მათ შორის საკუთარ თავსაც გულისხმობ, იმიტომ რომ მაშინ დროებითი მთავრობის წევრი ვიყავი, ყოველივე იმისთვის, რაც იქ მოხდა. ორივე მხრიდან უამრავი დანაშაულია ჩადენილი და ამის აღიარება არ მერიდება. შეიძლება, ის ყველაფერი პიროვნულად არ ჩაგვიდენია, მაგრამ ამ ამბების მონაწილეები ვიყავით. თუმცა, ესეც ინტიმური საკითხია. სხვა საქმეა, გვინდა თუ არა მომხდარის შეფასება და დაპირისპირების გამომწვევი მიზეზების დადგენა. დაპირისპირება, ომი და ჩხუბი არასოდეს არ ხდება ცალმხრივად. ბუნებრივია, დამნაშავე ყოველთვის ორივე მხარეა. ქართულმა საზოგადოებამ და ქართულმა სახელმწიფომ იმ პერიოდში ვერ ნახა საკუთარ თავში ვერც სიბრძნე, ვერც ჭკუა და გონება იმისთვის, რომ თავი აეცილებინა დაგებული ხაფანგისთვის, და უფრო მეტიც, თვითონ, საკუთარი ნებით ჩარგო ამ ხაფანგში თავი; ამდენი წელია, ამდენი ადამიანი იტანჯება, განსაკუთრებით კი, აფხაზეთის მკვიდრთა კისერზე გადაიარა ამ ყველაფერმა. მაგრამ მეორე მხრივ, როდესაც ამ საკითხს ვაყენებთ, არც ის 300 ათასი ადამიანი უნდა დავვიწყოთ, რომელსაც ამდენი ხნის განმავლობაში არც ერთი მხარისგან არ მიუღია შეკითხვებზე პასუხი. მათი მოტივაციის გაუთვალისწინებლად ძალიან გაგვიძნელებდა ამ თემაზე საუბარი.

სათანადო განაჩენი უნდა იყოს გამოტანილი ყველა იმ ადამიანის მიმართ, და მათ შორის საკუთარ თავსაც ვგულისხმობ, იმიტომ რომ მაშინ დროებითი მთავრობის წევრი ვიყავი, ყოველივე იმისთვის, რაც იქ მოხდა. ორივე მხრიდან უამრავი დანაშაულია ჩადენილი და ამის აღიარება არ მერიდება.

ქართულ მხარეს დამნაშავედ მივიჩნევ იმისთვის, რაც დღეისთვის მივიღეთ. ომს და მის მხარე შედეგებს ვგულისხმობ, და ყოველთვის მომხრე ვარ იმისი, რომ ჯერ საკუთარ თავში ვეძებოთ შეცდომები. მით უმეტეს, რომ ერთადერთი, რასაც ვიზიარებ თქვენი ნათქვამიდან, ისაა, რომ ჩვენ მეტნი ვიყავით, ეს ჩვენი ქვეყანა, ჩვენი სახლი იყო და აქ, უპირველესად, სწორედ ოჯახის თავი, ჩვენ, ქართველები ვიყავით დამნაშავეები. ამიტომ, როცა ასეთ თემებზე ვსაუბრობ, ხშირად განვიცდი სირცხვილის გრძნობას, გინდა იყვნენ იქ აფხაზები და გინდა არა. იმისთვის რომ მე სირცხვილის გრძნობა მტანჯავდეს, სულ არ არის საჭირო მათი ყოფნა. ჩვენ ერთმანეთისკენ გზა უნდა ვიპოვოთ. ეს გზა კი ყოველთვის მიტევებისა და საკუთარი დანაშაულის გააზრებაზე გადის, მაგრამ თავზე ფერფლის დაყრის წინააღმდეგი ვარ.

ყველაფერი მხოლოდ ჩვენი საზოგადოების კისერზე არ ყოფილა. ძალიან ბევრი რამ ვერ მიპატიებია როგორც ჩვენთვის, ჩვენი საზოგადოებისათვის, ისე აფხაზებისთვის. გამიჭირდება ამაზე საუბარი, თუ არ მეცოდინება, თუ როგორია მათი განწყობილება. ხშირად მქონია საშუალება მათთან მესაუბრა, ხშირად პირისპირაც, ერთი-ერთზე გვისაუბრია და ყოფილა შემთხვევები, როდესაც მათ თვალეში ამომიკითხავს სინანული, და ყოფილა შემთხვევებიც, როდესაც ეს სინანული ვერ დამინახავს. ეს ჩემთვის, რა თქმა უნდა, მტკივნეულია. ასევე გეუგებარია, როდესაც ვერ ვხედავ სინანულს მომხდარის გამო ქართველების თვალეში. მით უმეტეს, აბსოლუტურად გაუგებარი და მიუღებელია ჩემთვის და ყოველთვის პირველი მონინააღმდეგე ვიქნები ქართული აგრესიულობის, პატრიოტული შეძახილებით შენიღბული აგრესიულობისა 15 წლის შემდეგ, მას შემდეგ რაც საკუთარი უგუნურობის გამო ქვეყანა თავზე დაგვექცა (დარბაზიდან – ტერიტორიის დაბრუნება აგრესიას?). ტერიტორიის დაბრუნებას არ ვგულისხმობ. კონკრეტულ ადამიანებზე ვლაპარაკობ. ძალიან რთულადაა საკითხი დასმული. ვფიქრობ, არც კონტექსტია მაინცდამაინც სწორად ნაპოვნი, თუმცა, ვეთანხმები გოგის, თავისთავად, მეც ძალიან მიხარია, რომ საქართველო ყალიბდება საზოგადოებად, სადაც მსგავს თემებზე დისკუსია შესაძლებელია. შეიძლება ის მწვავეც იყოს, მაგრამ ეს იმის ნიშანია, რომ ჩვენ წინ მივდივართ და არ ვრჩებით შუა საუკუნეებში.

უცნობი მამაკაცი – თემა არასწორად მიგყავთ. არ შეიძლება საუბარი ქართულ-აფხაზურ და ქართულ-ოსურ კონფლიქტზე. თემა სპეციალურად მიგყავთ ჩიხისკენ.

გოგა ხაინდრავა – ძალიან გთხოვთ, ნუ მოიტყუებთ თავს. აფხაზეთში აფხაზები გვეომებოდნენ, ოსეთში კი, ოსები, და ომიც მათ მოგვიგეს.

მანანა დარჯანია – შეგახსენებთ ომის დანაშაულის პირველ

დღეს. ეს, იცით, რა იყო? როგორც კი იწყეს ხიდზე გადმოსვლა ქართულმა ფორმირებებმა, გამოცხადდა თუ არა ამის შესახებ აფხაზეთის ტელევიზიით, ტელევიზიის მთელი შენობა დაახლოებით ორ საათში აივსო აფხაზი მონადირეებით. ჩემთვის თავიდან ეს ყველაფერი ძალიან გაუგებარი იყო. მაშინ მთავარმა რედაქტორმა მითხრა, რომ აფხაზები შენობის მტრისგან დასაცავად დაიბარეს. იქ რუსი არ მინახავს. ვიცი, რომ იყვნენ დაქირავებული მებრძოლენი, ტყვედაც აიყვანეს რამდენიმე, მაგრამ ეს ერთეული შემთხვევა იყო. სხვა ამბავია ღირიჟორობა. რუსეთის როლი, რა თქმა უნდა იყო, მაგრამ ერთმანეთის პირისპირ ქართველი და აფხაზი ბიჭები იღუპებოდნენ. ტექნიკა ორივე მხარეს რუსული გვყავდა, ამას ვერსად გავექცევით.

ნოდარ ნათაძე, სახალხო ფრონტის თავმჯდომარე – მომხდარს ყველანი ერთნაირად ვაფასებთ, მაგრამ მას მეთოდოლოგიურად წინ უსწრებს ფაქტების დადგენა. ფაქტები კი ასეთია – ომი რუსეთის ღირიჟორობით ერთად დაიწყო შევარდნაძემ და არძინბამ. აფხაზეთში სპეციალურად იძარცვებოდა მატარებლები და შევარდნაძემ ამ მოტივით, რკინიგზის დასაცავად იქ, არძინბასთან შეთანხმებით, შეიყვანა ჯარი. არძინბა იმ დროისთვის გავიდა სოხუმიდან. ფიზიკურად შექმნეს დაპირისპირება შეიარაღებულ ქართველებსა და შეიარაღებულ აფხაზებს შორის. შევარდნაძეს ამაზე პანიკა არ აუტეხავს. როცა ორი შეიარაღებული ჯგუფი დგას ერთმანეთის პირისპირ, იქ ცეცხლი აუცილებლად გაიხსნება. ცეცხლი კი პირველებმა, რუსეთის რეჟისურით, აფხაზებმა გახსნეს. ეს აგუძერასთან მოხდა და დოკუმენტური მასალა ამის შესახებ დაიბეჭდა გაზეთში „საქართველო“. ომი უკვე სახეზეა. ასე რომ, შევთანხმდეთ, ეს ომი, რუსეთის რეჟისურით, არძინბამ და შევარდნაძემ წამოიწყეს.

ზურაბ ბარბაქაძე, ომის მონაწილე – არასდროს მიბრძოლია არც ეთნიკური აფხაზის და არც ეთნიკური ოსის წინააღმდეგ – საკუთარ სამშობლოს რუსეთისგან ვიცავდი. ის ხალხი რუსეთის მხარეს იდგა და საქართველოს ებრძოდა. ჩემთვის მათ ეთნიკურ წარმომავლობას მნიშვნელობა არა აქვს. ეს არ არის ეთნოკონფლიქტი. ეს ყველაფერი 1921 წელს, ოკუპაციის შემდეგ დაიწყო. და ყველაფერზე პასუხისმგებელიც ოკუპანტია. ბოდიში ედუარდ შევარდნაძემ უნდა მოგვიხადოს, რომელმაც პასუხიც უნდა აგოს თავის ნამოქმედარზე. ჩემს გვერდით, ერთ დღეს, ერთ საათში, 25 კაცი დაიღუპა. ეს სისხლი ედუარდ შევარდნაძის კისერზეა. თუ თქვენ ბრალს მიყენებთ, რომ მე ეთნიკური ნიშნით ვზოცავდი ხალხს, ალბათ სისხლის პასუხისმგებლობის საქმე და პასუხი მაგებიანეთ. ბ-ნო გოგა, როდესაც სახელმწიფო მინისტრი იყავით, მაშინაც ფიქრობდით იმაზე, რომ აფხაზებისთვის ბოდიში გვექონდა მოსახდელი?

გოგა ხაინდრავა – მართალია, მაშინ ხელისუფლებაში ვიყავი, მაგრამ ამას რა საერთო აქვს ბოდიშის მოხდასთან?

სიმონ კოპაძე, ომის მონაწილე – გავიხსენოთ 1989 წლის 15 ივლისი, უნივერსიტეტის გახსნის პერიოდი, ვოვა ვეკუას სიკვდილი... იმისათვის, რაც მაშინ მოხდა, ვინ უნდა მოიხადოს ბოდიში? იქაც ხომ ქართველი არ შესულა იარაღით.

მანანა დარჯანია – მაშინ იქ, მერნმუნეთ, ქართველებთან ერთად აფხაზებიც დაიღუპნენ. სოხუმის უნივერსიტეტში არსებობდა აფხაზური, ქართული და რუსული ფაკულტეტები. ბევრმა ქართველმა პროფესორმა, თუმცა იყვნენ პატიოსანი ადამიანებიც, უნივერსიტეტი საფაქრო ადგილად აქცია. დასავლეთ საქართველოში, ვისაც ფული ჰქონდა, ყველა იქ ჩამოდიოდა. რამდენიმე ქართველი პროფესორი აკეთებდა ფულს და აფხაზ რეჟქორს უნაწილებდა. მაგრამ ალექო გვარამიას მოსვლის შემდეგ სიტუაცია შეიცვალა. რუსეთიდან ჩამოსულმა პროფესორმა ფულის საკეთებელი გზა გადაუკეტა ქართველ პროფესორებს. მათ ქართული უნივერსიტეტის გამოყოფის საკითხი ამის შემდეგ დასვეს და სტუდენტობაც აიყოლიეს. აფხაზები მეკითხებოდნენ, ხომ არ იგეგმებოდა მართლა თბილისიდან ქართული ფილიალის გახსნა. თბილისის პოლიტიკამ მიიყვანა მაშინ საქმე შეჯახებამდე უნივერსიტეტში.

გიორგი ბურჯანაძე, ქრისტიან-დემოკრატიული კავშირი – მთავარი ის არის, რომ ქვეყანაში დღემდე არ დამდგარა დამნაშავეების პასუხისმგებლობის საკითხი. სასამართლო პროცესები არ დაწყებულა და არც დაიწყება. არც ლუსტრაციის კანონი მივიღეთ. ჩვენი უმრავლესობის უმრავლესობამ ამ კანონზე უარი თქვა. პასუხისმგებლები ვართ იმაზეც, რაც რამდენიმე წლის წინ ცხინვალის რეგიონში მოხდა. ასევე იმ ქართველების პასუხისმგებლობის საკითხი არის დასაყენებელი, რომლებიც იყვნენ პოლიტიკურ ხელმძღვანელობაშიც. მაგრამ ვთქვათ ის, რომ მაშინდელი პოლიტიკური ხელმძღვანელი მთელ მსოფლიოში დემოკრატიის მამად და ქვეყნების გამაერთიანებლად მიაჩნიათ. რა დააშავა ქართველმა ერმა იმ დანაშაულის გამო, რომელიც აფხაზებმა ჩაიდინეს? რატომ სთხოვთ პასუხს საზოგადოებას, როდესაც კონკრეტული ადამიანები არიან დამნაშავეები?

საზოგადოება, უბრალო ადამიანები რა შუაშია? თქვენ თუ გინდათ, მოიხადეთ ბოდიში, პრობლემა არ არის. თუ საქმეს წაადგება, მეც მოვიხდი, არც ამაშია პრობლემა. მაგრამ პოლიტიკურად როგორ გადავწყვიტოთ საკითხი? არის საერთაშორისო საზოგადოება მზად იმისთვის, როგორც კოსოვოში დაბრუნა მოქალაქეები, აქ, აფხაზეთშიც, ისევე დააბრუნოს? საერთაშორისო საზოგადოება და გარემო ამისთვის მოუმზადებელია.

მთავარი ის არის, რომ ქვეყანაში დღემდე არ დამდგარა დამნაშავეების პასუხისმგებლობის საკითხი. სასამართლო პროცესები არ დაწყებულა და არც დაიწყება. არც ლუსტრაციის კანონი მივიღეთ. ჩვენი უმრავლესობის უმრავლესობამ ამ კანონზე უარი თქვა. პასუხისმგებლები ვართ იმაზეც, რაც რამდენიმე წლის წინ ცხინვალის რეგიონში მოხდა. ასევე იმ ქართველების პასუხისმგებლობის საკითხი არის დასაყენებელი, რომლებიც იყვნენ პოლიტიკურ ხელმძღვანელობაშიც.

მალხაზ ჩემია – თქვენი ორგანიზაციის ვებ-გვერდზე წავიკითხე დღევანდელი დისკუსიის შესახებ. ორი თვეა, აქტიურად გეკონტაქტებით, მაგრამ თქვენგან პასუხი არ მიმიღია. ორი შეკითხვა მაქვს – თქვენს მიმართვაში არის ასეთი ფრაზა – გვაპატიეთ, რომ ქართველებად იწოდებიან ადამიანები, რომლებიც ისროდნენ. “უკაცრავად, მაგრამ 1993 წლის 29 სექტემბრამდე ვისროდი. წლები გავიდა და დღეს, მას შემდეგ, რაც გაერომ შეგვახვედრა, ჩემი ყოფილი მონინალმდგეები ჩემი მეგობრები არიან.. ხელი გადავხვეით ერთმანეთს, ბოდიშის სიტყვები არ დაგვჭირვებია. თქვენ რატომ იხდით ჩემს ნაცვლად ბოდიშს, ან იმის გამო, რომ ქართველებად ვინოდებით ისინი, ვინც ვისროდით?”

მეორე შეკითხვა – თქვენს მიმართვაში ვკითხულობთ – ჩვენ გვინდა აფხაზებს ბოდიში მოვუხადოთ ომის დაწყების გამო“. უკაცრავად, მაგრამ ლიხნის წერილმა არ დაიწყო ეს ომი? ეს კონფლიქტი ხომ ორი საუკუნის განმავლობაში მზადდებოდა. მათ არსებული კონფლიქტი გამოიყენეს. ერთადერთი, რაც ბოდიშის მოუხდელად უნდა ვუთხრათ აფხაზებს, ის არის, თუ რატომ ვერ გამოვინახეთ საერთო ენა. როგორც უკვე გითხარით, ყოფილი მტრები ჩემი მეგობრები გახდნენ. შეურაცხყოფილი ვარ თქვენი მიმართვით.

უჩანაუაშვილი – გეთანხმებით, იმაში, რომ ძალიან ბევრი რამ იყო ინსპირირებული. და რომ არც შევარდნაძე და არც არძინბა არ გამოხატავდნენ ქართველი და აფხაზი ხალხის ინტერესებს. აფხაზებსაც ჰყავთ თავიანთი გმირები, რომლებიც საკუთარ სახლ-კარს იცავდნენ და ამ ომში ჩვენც გვყავდა გმირები. ამ ტექსტში მარტო იმაზე ვსაუბრობთ, რომ უნდა ვალიაოთ ჩვენი იმდროინდელი სამხედრო ფორმირებების, არა აქვს მნიშვნელობა, მხედრიონი“ იყო, თუ სხვა, აფხაზეთში შეჭრა. ვიმეორებ, გმირები ორივე მხარეს ჰყავს და მათ ხსოვნას რომ პატივი უნდა ვცეთ, ამას არავინ უარყოფს.

სიმონ კოპაძე – აფხაზეთი დაიკარგება ამ ჭიდაობაში. არ ვიცი, პროდუქტიულია ასეთი დისკუსიები? ბ-ნო გოგა, თქვენ ხომ იცით, რომ გაგრა რუსებმა აიღეს. ამას არც რუსები მალავენ. ეს ჩემი საქმეა, ვის მოვუხადო ბოდიში. გია ჯანაშიას იქ არ უომია, ხუროთმოძღვარი იყო და ეკლესიასთან 27 სექტემბერს ხალხს მოუწოდებდა, ერთმანეთისთვის არ ესროლა. დახვრიტეს ეს ბიჭი. უამრავი ასეთი ფაქტი მახსენდება.

უცნობი მამაკაცი – შევთანხმდით, რომ რუსეთის როლზე ამ კონფლიქტში, არ ვისაუბრებდით. მეორე საკითხია, თქვენ ამ საკითხს თქვენი ორგანიზაციის სახელით აკეთებთ თუ საზოგადოების სახელით. ვიდრე წამოწევიდით ამ საკითხს, იქნებ ჯერ საზოგადოების აზრი გაგეგოთ. კიდევ ერთი საკითხი – წელან გერმანია ახსენეთ. ვერ დაგეთანხმებით. ეს სხვადასხვა საკითხია და შედარება უადგილოა. ორივე მხარეს მიუძღვის

დანაშაული. ორივე მხარის ხელმძღვანელობამ, რომელიც პასუხისმგებელი იყო ამომრჩეველი საზოგადოების წინაშე, შეცდომები დაუშვა და აყენენ ისეთ რაღაცას, რასაც არ უნდა აყოლოდნენ. ამას აფხაზეთიდან 300 ათასი ადამიანის გამოდევნა მოჰყვა. პასუხი ორივე მხარის იმდროინდელმა ხელმძღვანელმა პირებმა უნდა აგონ. მათ უნდა მოიხადონ ბოდიში საზოგადოების წინაშე.

ვახუშტი მენაბდე, სტუდენტი – კონფლიქტი ხომ რეალურად არსებობს, ხომ არსებობს ორი დაპირისპირებული საზოგადოება? პირადად ჩემთვის, აფხაზეთის დაბრუნება არ ნიშნავს მხოლოდ ტერიტორიის დაბრუნებას. ეს, პირველ რიგში, აფხაზი საზოგადოების დაბრუნებაა. თუ დათმობებზე არ წავალთ და ჩვენს ნილ პასუხისმგებლობას არ ვიტვირთავთ, არაფერი გამოვა. მაშინ ორი წლის ვიყავი, მაგრამ ვიღებ იმ ყველაფერზე პასუხისმგებლობას, როგორც ქართველი.

რუსუდან მარშანია – ყურადღებით ვისმენდი აქ გამოთქმულ მოსაზრებებს და მივხვდი, რომ მას, ვისაც სურს მონაწილეობა, საკუთარ თავზე პასუხისმგებლობის აღება და შეცდომების აღიარება, იპოვის კიდეც პრობლემის გადაჭრის გზას. ვისაც არ უნდა, ის ყოველთვის დაინყებს მიზეზების ძებნას. მთავარია, ჩვენ გვინდა თუ არა შერიგება აფხაზეთთან, გვინდა თუ არა აფხაზეთისა და აფხაზეთის დაბრუნება. ყველას ჩვენ-ჩვენი გვაქვს მოსანანიებელი. 15 წელი გავიდა. წლების გასვლასთან ერთად პრობლემა სულ უფრო მძიმდება. თუ გვინდა აფხაზეთთან შერიგება, უნდა გადავდგათ კიდეც ასეთი ნაბიჯი. აფხაზეთში ჩვენს ასეთ ნაბიჯს ელიან.

ნინო თარხნიშვილი, ჟურნალისტი, ადამიანის უფლებების საინფორმაციო და სადოკუმენტაციო ცენტრი – აქ არ არის იმის საშუალება, უშუალოდ გავეცნოთ აფხაზთა პოზიციას ამ საკითხზე. ამიტომ გაგაცნობთ ერთ-ერთ აფხაზურ საიტზე გამოთქმულ აზრებს. ერთი აფხაზი წერს: მე ცუდს ვერაფერს ვხედავდი იმაში, რომ თავის დროზე ხელში იარაღი ავიღე და მომხდურებისგან ვიცავდი საკუთარ სახლ-კარს“, იქვე ვკითხულობთ: მყავს 12 წლის ძმა, რომელიც იმ იდეოლოგიით იზრდება, რომ ქართველები მტრები არიან. მათი სახით მტრის ხატია შექმნილი“. საინტერესოა, რა იქნება ჩვენი შემდეგი ნაბიჯი. ჩანს, რომ არც ჩვენი, არც აფხაზური მხარის საზოგადოება ბოდიშის მოსახდელად მზად არ არის. ორივე მხარე გახლენილია.

გოგი გვახარია – აფხაზური მხარე გახლენილია?

ნინო თარხნიშვილი – თუ იმ საიტის მიხედვით ვიმსჯელებთ, ამ საკითხზე მათი აზრი არაერთგვაროვანია. ბოდიშის კამპანიას იქ ზოგი დადებითად აფასებს, ზოგიც, უარყოფითად.

ნინია კაკაბაძე, კინომცოდნე, ჟურნალისტი – როდესაც ამ დარბაზში გამომსვლელებს ვუსმენდი, ისეთი შთაბეჭდილება მრჩებოდა, თითქოს ჩვენსა და აფხაზებს შორის არავითარი პრობლემა არ არსებებდა. არ მესმის, მართლა გვჯერა ამის, თუ თავს ვიტყუებთ. ვფიქრობ, მაშინ საზოგადოება უფრო ძლიერი რომ ყოფილიყო, მშვიდობისკენ უფრო მეტად მიმართული, მოვლენები ასე არ განვითარდებოდა. საზოგადოება ქმნის სახელმწიფოს, და სამწუხაროდ, ამ ქვეყანაში მას არც მაშინ უარსებია და არც ახლა გვაქვს. გასაგებია, რომ ეს კონფლიქტი რუსეთის მხრიდან იყო ინსპირირებული. ამაზე წამოვეგეთ ჩვენც და აფხაზებიც, მაგრამ თუკი არ დავინწყებთ დიალოგს, და თუნდაც, ბოდიშის მოხდას, ეს კონფლიქტი არასოდეს მოგვარდება. ვიღებ საკუთარ თავზე იმ საზოგადოების პასუხისმგებლობას, რომელსაც წარმოვადგენ და მზად ვარ ნებისმიერ წუთს, ნებისმიერ აფხაზს, თუნდაც მას, ვინც ბიძაშვილი მომიკლა, მოვუხადო ბოდიში იმისათვის, რომ გადავდგა ნაბიჯი მათთან ურთიერთობის დასაწყებად.

ჩვენ არ შეგვიძლია აფხაზებთან ლაპარაკი, მუდმივად რუსებს ველაპარაკებით. ყველაზე კარგი იარაღი კი, აფხაზებთან შესარიგებლად რუსეთის მთლიანად იგნორირებაა. დაუნწყეთ ლაპარაკი აფხაზებს. სანამ ასეთი საზოგადოება იქნება, მანამდე არც სახელმწიფო იარსებებს. იქ ბალაფშის გარდა ბევრი ადამიანი ცხოვრობს და არც ერთს არ უნდა ჩვენთან ერთად ცხოვრება. არ არის აუცილებელი, ველოდით, როდის მოიხდის ბოდიშს შევარდნაძე.

ლელა გაფრინდაშვილი, ფილოსოფოსი – ჩვენ ვიმყოფებით ფონდში, სადაც ითქვა, რომ თუ გინდა იყო ადეკვატური, უნდა ჩაერიო პროცესში, თუ ვერ ერევი, არ ხარ სიტუაციის ადეკვატური, ანუ, არ ხარ რეალისტი. მე, მაგალითად, ვიცი, რისთვის უნდა მოვუხადო აფხაზებს ბოდიში – ჩვენ ხმამაღლა არ ვლაპარაკობდით იმ საშინელ და სამარცხვინო ფაქტებზე, როცა აფხაზეთიდან მოპარული ქონება ჩამოჰქონდათ. თუ ვალიარებთ ასეთ შემთხვევებს, აფხაზებიც იძულებულნი იქნებიან, თქვან სიმართლე.

ივლიანე ხაინდრავა, პარლამენტის წევრი – მე არ მაშფოთებს ბ-ნ ნოდარ ნათაძის პოზიცია, რომელსაც დიდი ხანია, ვიცნობ, მაგრამ ჩემს შესწავლას ინვესტის ის, რომ ამ პოზიციებამდე ჩამოდის გიგა ბოკერია და მისი ახლო გარემოცვა საქართველოს პარლამენტში, ანუ მთლიანად ხელისუფლება, იმიტომ, რომ დღევანდელი მთავრობის წარმომადგენელმა ირაკლი ალასანიამ 2005 წლის 14 აგვისტოს განაცხადა, რომ ჯარის შეყვანა აფხაზეთში მძიმე შეცდომა იყო და სერიოზულ ტრაგედიამდე მიგვიყვანა. ვფიქრობ, აქედან ერთი ნაბიჯია აღიარებამდე. უფრო სწორად, ეს წინადადება უკვე აღიარებაა. ერთი ნაბიჯია დარჩენილი ბოდიშის მოხდამდე და ძალიან ვწუხვარ, რომ ეს ნაბიჯი გადაგმული არ არის.

. ვფიქრობ, მაშინ საზოგადოება უფრო ძლიერი რომ ყოფილიყო, მშვიდობისკენ უფრო მეტად მიმართული, მოვლენები ასე არ განვითარდებოდა. საზოგადოება ქმნის სახელმწიფოს, და სამწუხაროდ, ამ ქვეყანაში მას არც მაშინ უარსებია და არც ახლა გვაქვს. გასაგებია, რომ ეს კონფლიქტი რუსეთის მხრიდან იყო ინსპირირებული. ამაზე წამოვეგეთ ჩვენც და აფხაზებიც, მაგრამ თუკი არ დავინწყებთ დიალოგს, და თუნდაც, ბოდიშის მოხდას, ეს კონფლიქტი არასოდეს მოგვარდება.

ვიცი, რისთვის უნდა მოვუხადო აფხაზებს ბოდიში – ჩვენ ხმამაღლა არ ვლაპარაკობდით იმ საშინელ და სამარცხვინო ფაქტებზე, როცა აფხაზეთიდან მოპარული ქონება ჩამოჰქონდათ. თუ ვალიარებთ ასეთ შემთხვევებს, აფხაზებიც იძულებულნი იქნებიან, თქვან სიმართლე.

გზა NATO-საკენ: ქართული რეალობის შეფასება

მომხსენებლები:

არჩილ გეგეშიძე

საქართველოს
სტრატეგიული და
საერთაშორისო
კვლევების ფონდის
მთავარი ექსპერტი

შალვა თაღუმაძე

სამართალი და
თავისუფლების“
იურისტი, სამხედრო
ექსპერტი

ივლიანე ხაინდრავა

საქართველოს
პარლამენტის წევრი,
რესპუბლიკური პარტია

მოღერაცია

გოგი გვახარია

10 ოქტომბერი, 2007 წ.

გოგი გვახარია – ფრაქცია დემოკრატიული ფრონტი“ დაახლოებით ერთი კვირის წინ წინადადებით გამოვიდა და პარლამენტის წინაშე კიდევ ერთხელ დააყენა საქართველოს დსთ-დან გამოსვლისა და ლუსტრაციის საკითხი. შემდეგ, ეს თემები ისევ მიიჩქმალა. ზუსტად მეორე დღეს საქართველოში ჩამოვიდა ნატოს გენერალური მდივანი და უკვე მესამე დღეს საქართველოს პრეზიდენტი, დუშანბეში, დსთ-ს სამიტზე გაემგზავრა. იქნებ, შევეცადოთ და ეს სამი მოვლენა ერთმანეთს დავუკავშიროთ.

ჩვენი ძირითადი მომხსენებლები არიან ბატონები – **არჩილ გეგეშიძე**, საქართველოს სტრატეგიული და საერთაშორისო კვლევების ფონდის მთავარი ექსპერტი; **შალვა თაღუმაძე** – სამართალი და თავისუფლების“ იურისტი, სამხედრო ექსპერტი; **ივლიანე ხაინდრავა** – საქართველოს პარლამენტის წევრი.

ივლიანე ხაინდრავა – ნატოს თემა ერთ-ერთი მცირეთაგანია, სადაც საკმაოდ ფართო კონსენსუსი შეინიშნება. ამის დასტურად შემიძლია მოვიყვანო გუშინ ოპოზიციური პარტიების მიერ ნატოს წევრი სახელმწიფოების მიმართ შემუშავებული ერთობლივი დეკლარაციის გამოქვეყნება. ტექსტი ვრცელი არ არის. მას ხელს აწერენ საქართველოს ლეიბორისტული პარტია“, რესპუბლიკური პარტია“, ეროვნული ფორუმი“, კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს გზა“, პოლიტიკური მოძრაობა თავისუფლება“, მოძრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, პოლიტიკური გაერთიანება ჩვენ თვითონ“, ხალხის პარტია“ და ქართული დასი“. მიმართვაში საქართველოში ბოლო პერიოდში მიმდინარე პროცესების გამო გარკვეული შემფოთებაა გამოთქმული – მიგვაჩნია, რომ ამან, შესაძლოა, დააბრკოლოს ჩვენი სვლა ნატოსკენ. მომავალი წლის გაზაფხულისთვის დაგეგმილ ბუქარესტის ნატოს სამიტზე, შეიძლება MAP – ის მიღება ვერ მოხერხდეს, მაგრამ ეჭვქვეშ არ დგას ამ პოლიტიკური ორგანიზაციების საერთო სურვილი და პოზიცია, საქართველო რაც შეიძლება სწრაფად იხილონ ნატოში.

მოგეხსენებათ, 2007 წლის მარტში საქართველოს პარლამენტში წარმოდგენილმა პარტიებმა ნატოში საქართველოს ინტეგრაციაზე ერთობლივი მემორანდუმი გამოაქვეყნეს. იქ საუბარია იმაზე, რომ ეს საქართველოს საბოლოო სუვერენული არჩევანია, და ხაზგასმით არის აღნიშნული, რომ

ყველა პოლიტიკური წამყვანი ძალა, განურჩევლად იმისა, ხელისუფლებაშია თუ ოპოზიციაში, მხარს უჭერს ამ პროცესს. უფრო ადრე, 2006 წლის 12 ივნისს, ფრაქცია დემოკრატიულ ფრონტში“ გაერთიანებული რესპუბლიკური და კონსერვატიული პარტიები გამოვიდნენ დეკლარაციით. თუმცა, ეს უფრო მანიფესტის შინაარსის დოკუმენტია, სადაც თეზისური სახით არის ჩამოყალიბებული ის პრინციპები, რომელთა გამოც მიიჩნევენ ეს ორი პარტია საშურ საქმედ საქართველოს ნატოში გაწევრიანებას. საუბარია იმაზეც, რას ელიან ეს პარტიები ამ პროცესებისგან.

შემიძლია გავიხსენო, ჯერ კიდევ ედუარდ შევარდნაძის მიერ, 2002 წლის პრაღის ნატოს სამიტზე გაკეთებული განცხადება ნატოში ინტეგრაციის თაობაზე. მას წინ უძღოდა არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და მედიის წარმომადგენელთა თავყრილობა თბილისში, რომელზეც მიმართეს პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძეს მოთხოვნით, ეს საკითხი პრაღის ნატოს სამიტზე დაეყენებინა. იმასაც გაგახსენებთ, რომ არც შევარდნაძეს და არც სხვას, არავის, მაშინ არ სჯეროდა, რომ ნატოში ინტეგრაცია შესაძლებელი იქნებოდა. იყო დეკლარაციები, მაგრამ იმდენად ამორფული და გაუგებარი სიტუაცია გახლდათ, რომ დიდი იმედი ამ განაცხადთან დაკავშირებით არავის გასჩენია.

ახალი ხელისუფლების მოსვლის შემდეგ კარდინალურად შეიცვალა სურათი და ჩვენ დავინახეთ ნატოსკენ მიმართული ძალისხმევა და კონკრეტული ნაბიჯებიც; აქტიური, შესაძლოა, აგრესიული საგარეო პოლიტიკაც კი, რომელიც ამაგრებდა ამ პოზიციას და სწრაფვას. ამავე პერიოდში დაიწყო ქართული ჯარის მშენებლობაც.

მესმის, რომ ეს უპრობლემო სფერო არ არის. ისიც ვიცი, რომ ყოფილ თავდაცვის მინისტრთან დაკავშირებული სკანდალი, ამ თვალსაზრისითაც, არასახარბიელოა ქვეყნისთვის – გამოდის, რომ ორი წლის განმავლობაში, უწყებას ხელმძღვანელობდა ადამიანი, რომელიც, ბრალდების მიხედვით, ბოროტად იყენებდა თავის თანამდებობას და კორუფციულ გარიგებებში მონაწილეობდა. ბუნებრივია, ამას მოჰყვება რეზონანსი, თუმცა, ჩემი შთაბეჭდილებით, იმ წრეებში, რომლებიც ნატოს საკითხებს აგვარებდნენ, დიდი სიმპათიებით ირაკლი ოქრუაშვილი არც მანამდე სარგებლობდა.

ორი კვირის წინ გახლდით ბრიუსელში. ნატოშიც მქონდა შეხვედრა, მართალია, არა გენერალური მდივნის დონეზე. შეხვედი ადამიანებს, რომლებიც სამხრეთ კავკასიისა და საქართველოს მიმართულებით მუშაობენ. ამ შეხვედრების შემდეგ გამიჩნდა განცდა, რომ სიფრთხილემ საქართველოს მიმართ, მოიმატა. თუმცა, იმ პერიოდში სკანდალი ოქრუაშვილის გარშემო ჯერ აგორებული არ ყოფილა.

ხელისუფლებასა და ოპოზიციას შორის ნატოს თემაზე თანხმობაა, თუმცა, შეხვედრებებში გარკვეული განსხვავებებიც არის. ჩვენ საქართველოს დსთ-ს წევრობას და ლუს-

ჩვენ კვლავინდებურად მივიჩნევთ, რომ ლუსტრაცია სხვადასხვა მასშტაბითა და სიღრმით, სხვადასხვა დონეზე, შესაძლებელია, ამოქმედდეს. ასეთი კანონის მიღება მორალურადაც გამართლებულია; პრაქტიკული თვალსაზრისით კი, მნიშვნელოვანი იქნებოდა ამ კანონით გათვალისწინებული ბარიერების დაყენება ზოგიერთი ჩვენი თანამემამულის მიმართ.

ტრაციის კანონის მიუღებლობას ნატოსკენ საქართველოს ინტეგრაციის გზაზე დამაბრკოლებელ ფაქტორებად განვიხილავთ. ალბათ, გახსოვთ, ათი ნაბიჯი თავისუფლებისკენ – რევოლუციური ძალების მოკლე სამოქმედო პროგრამა. იქ ქვეყანაში ლუსტრაციის კანონის მიღება პირველ პუნქტად იყო ჩანერილი. თუმცა, შემდეგ, ხელისუფლებამ ამ კანონის მიღებაზე კატეგორიული უარი განაცხადა. მიუხედავად იმისა, რომ ორ წელიწადზე მეტია, პარლამენტში დევს ამ საკითხზე ჩვენს მიერ მომზადებული პროექტი, მის განხილვას სამველი არ დაადგა და უფრო მეტიც, ჩვენ მკაფიოდ და ლიად გვითხრება, რომ ეს საკითხი არც განიხილება. არის შესაბამისი არგუმენტებიც, რომლებიც არქივების ნაწილის ქვეყნიდან გატანასა და ნაწილის კი, განადგურებაში გამოიხატება. აქვე სახელდება ისიც, რომ ამ თემამ, შესაძლოა, საზოგადოებაში დამატებითი ბზარები გააჩინოს. ჩვენ კვლავინდებურად მივიჩნევთ, რომ ლუსტრაცია სხვადასხვა მასშტაბითა და სიღრმით, სხვადასხვა დონეზე, შესაძლებელია, ამოქმედდეს. ასეთი კანონის მიღება მორალურადაც გამართლებულია; პრაქტიკული თვალსაზრისით კი, მნიშვნელოვანი იქნებოდა ამ კანონით გათვალისწინებული ბარიერების დაყენება ზოგიერთი ჩვენი თანამემამულის მიმართ. სხვა თუ არაფერი, ამ კანონის მიღებას, შესაძლოა მოჰყოლოდა იმ ისტერიის შემცირება, რომელიც განუწყვეტლივ მეორდება საქართველოში კრემლის აგენტებთან, კგბ-ს თუ ფსბ-ს ოფიცრებთან დაკავშირებით.

რაც შეეხება დსთ-ს საკითხს, აქ ყველაფერი ცხადია. დსთ და ნატო შეუთავსებელი ცნებებია, რომ აღარაფერი ვთქვათ ევროკავშირზე, თუმცა, ევროინტეგრაცია კიდევ ცალკე, ღრმა და კიდევ უფრო რთული თემაა, ნატოს შედარებით კიდევ უფრო მრავალნაზნაგოვანი. გასულ თვეში შევხვდი ლიტვის სეიმის დეპუტატს, ბევრი ვისაუბრეთ ამ თემებზე, და მასხოვს, როგორ გააკვირვა იმ ფაქტმა, რომ ჩვენ ჯერ კიდევ დსთ-ს წევრი ქვეყანა ვართ. თითქოს, არც ამ საკითხშია კარდინალური განსხვავება საპარლამენტო უმრავლესობასა და ოპოზიციას შორის, მაგრამ ჯერ კიდევ სამი წლის წინ დავაყენეთ დსთ-დან გასვლის საკითხი დღის წესრიგში და ამდენი ხანია, ამ საკითხის განხილვა პარლამენტში იბლოკება. ხელისუფლება ზოგჯერ გვეუბნება, რომ დსთ-დან მაშინ უნდა გავიდეთ, როდესაც ეს ტაქტიკურად მომგებიანი იქნება. დღევანდელ პრესკონფერენციაზე, რომელიც მოსკოველი ჟურნალისტებისთვის გაიმართა, ბნმა გიგა ბოკერია განაცხადა, რომ ეს საკითხი საქართველოს ხელისუფლებისთვის მნიშვნელოვანი არ არის. ალბათ, ასეთ პოზიციასაც აქვს არსებობის უფლება, მაგრამ, მაინც მიმაჩნია, რომ დსთ-ში ჩვენი ყოფნით წინააღმდეგობრივ გზავნილებს ვაგზავნით როგორც აღმოსავლეთის, ისე დასავლეთის მიმართულებით. დსთ-ს წევრი საქართველოს ნატოსკენ სწრაფვა, ცოტა არ იყოს, წინააღმდეგობრივად აღიქმება. იმედი მაქვს, დადგება შესაბამისი მომენტი და მიუხედავად იმისა, რომ, როგორც უმრავლესობის რიგებში,

ისე მთავრობაშიც, არიან ადამიანები, რომელთა ხელმონერაც დგას საქართველოს დსთ-ში შესვლის დოკუმენტში, ეს საკითხი ისე გადანყდება, როგორც საჭიროა. ამ პროცესის გაჭიანურების ნამდვილი მიზეზი, სიმართლე გითხრათ, ჩემთვის გაუგებარია.

გუშინ დსთ-ს თემაზე მოსკოვი-თბილისი-კიევის ტელეხიდი მოენყო, სადაც მეც ვმონაწილეობდი. ჩემსა და საპარლამენტო უმრავლესობის წარმომადგენლის, ევროინტეგრაციის კომიტეტის ახალი თავმჯდომარის, ქ-ნ ნინო ნაკაშიძის, რომელიც ასევე მონაწილეობდა ამ ტელეხიდში, პოზიციებს შორის, თითქოს არც ჩანდა განსხვავება, თუ არ ჩავთვლით იმას, რომ მე ვამბობდი, რომ უნდა გავიდეთ დსთ-დან, ქ-ნი ნინო კი, ამბობდა, რომ ჯერ არ უნდა გავიდეთ. ტელეხიდში მონაწილე ქართველი ექსპერტები ასევე საუბრობდნენ იმაზე, რომ საქართველოს ადგილი არ არის დსთ-ში. მოსკოვის სტუდიაში მყოფი რუსი ექსპერტები თავისუფალ ვაჭრობასა და გამარტივებულ საბაჟო რეჟიმებზე საუბრობდნენ. ჩემი აზრით, თავისუფალ ვაჭრობასა და გამარტივებულ საბაჟო რეჟიმებზე ზედმეტია საუბარი, როდესაც დსთ-ს ერთ წევრს საბაჟო ემბარგო შემოაქვს დსთ-ს წევრი მეორე ქვეყნის მიმართ და არა მარტო საჰაერო მიმოსვლას, არამედ საფოსტო კავშირს წყვეტს, რაც წარმოუდგენელია 21-ე საუკუნეში. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ რუსეთი არ არის მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წევრი და, შესაბამისად, პერსპექტივა, არც აქაა სახარბილო. კითხვა, რომელიც მიხეილ სააკაშვილის დუშანბეში წასვლას შეეხებოდა, მე თავად დავსვი ამ შეხვედრაზე, და ვთქვი, რომ ასეთ ვითარებაში, როდესაც საქართველო დსთ-ში არც ერთ დოკუმენტს არ აწერს ხელს, გარდა რამდენიმე ტექნიკური ხასიათის დოკუმენტისა, და როდესაც დსთ-ს სამიტის ჩარჩოებში დსთ-ს პრობლემატიკაზე უფრო აქტიურად იხილება შიდა უსაფრთხოების ორგანიზაციის საკითხები, რომლის წევრიც საქართველო უკვე აღარ არის, ჩემთვის ასეთ შეხვედრაზე საქართველოს პრეზიდენტის ფუნქცია გაუგებარია. ესეც, ჩემი აზრით, იმ გაუგებარი გზავნილების გაგრძელებაა, რომლებიც იგზავნება როგორც დასავლელი პარტნიორების, ისე, თავად დსთ-ს წევრი სახელმწიფოების მიმართ, რომლებიც ასევე ჩვენი პარტნიორები არიან, და რომლებთანაც, თუ ჯერ არ გვაქვს გაფორმებული ორმხრივი ხელშეკრულებები, ვაპირებთ მათ გაფორმებას, და იმ ფორმატის შეცვლას, რომელიც დსთ-ს ჩარჩოებში არსებობს ორმხრივი ურთიერთობების ფორმატში. შეკითხვა, თუ რას აკეთებდა მიხეილ სააკაშვილი დუშანბეში, დღეს ბ-ნ გიგა ბოკერიასაც დაუსვა ერთ-ერთმა მოსკოველმა ჟურნალისტმა და ბ-ნმა გიგამ ბრძანა, რომ მისთვის უცნობია, რადგან ამ საკითხზე პრეზიდენტთან არ უსაუბრია.

რაც შეეხება ნატოს გენერალური მდივნის, იაპ დე ჰოოპსხეფერის საქართველოში ვიზიტს, მაშინ თბილისში არ გახლდით, მაგრამ ბუნებრივია, თვალყურს ვადევნებდი მოვლენებს

და, ვფიქრობ, რომ, ადეკვატურად არის ასახული ნატოს დღევანდელი პოზიცია საქართველოს მიმართ. ეს კეთილგანწყობილი დამოკიდებულებაა. უფრო მეტიც, მე დარწმუნებული ვარ, სხეფერი მონადინებულია, რომ საქართველომ, რაც შეიძლება, სწრაფად შეიქმნას უსაფრთხოების ის ქოლგა, რომელსაც ნატო ეწოდება. ბრიუსელის შთაბეჭდილებებიდანაც შემიძლია გითხრათ, რომ ასეთი, დომინირებული და პრევალირებული დამოკიდებულება სუფევს ნატოს შტაბბინამიც, მის როგორც პოლიტიკურ, ისე სამხედრო ქვედანაყოფებში და ნატოს წევრი ქვეყნების მთავრობების უმრავლესობამიც, მცირე გამონაკლისით.

ბ-ნი სხეფერის გამოსვლაში, ადრინდელთან შედარებით, შესაძლოა, უფრო მკაფიოდ გამოჩნდა შემოფთება იმის გამო, რომ ქვეყანაში ყველაფერი ისე არ არის, როგორც უნდა იყოს და რომ ძალიან ბევრია სამუშაო. საინტერესოა ის, რომ აქცენტი კეთდება არა სამხედრო საკითხებზე, არამედ – სასამართლოებსა და დემოკრატიის განვითარებაზე. აქცენტირებულია მომავალი წლის არჩევნების თემაც. ეს შემოფთებები, ჩემი აზრით, ევროპული დიპლომატიური ენისათვის, საკმაოდ მკაფიოდ იქნა ჩამოყალიბებული თუმცა, საქართველოს მიმართ ბოლო პერიოდში მიძღვნილ ყველა გამოსვლაში, შეინიშნება ერთი დამაიმედებელი ელემენტიც – ნატო საქართველოს მოუგვარებელ კონფლიქტებს, მასში განწევრიანების თვალსაზრისით, დამაბრკოლებელ პირობად არ განიხილავს. წარმომიდგენია MAP-ის მიღება ქვეყნისთვის კონფლიქტების მოუგვარებლობის პირობებში, თუმცა, საქართველოს ნატოს სრულუფლებიან წევრად წარმოდგენა ამავე პირობებში, რასაც ემატება ქვეყნის ტერიტორიაზე რუსი სამშვიდობოების ყოფნა, ჩემთვის, ძნელი წარმოსადგენია.

გოგი გვახარია – ბ-ნ ივლიანეს მოხსენებაში წამოჭრილ თემებზე, მოუგვარებელ კონფლიქტებსა და საქართველოს დსთ-ს წევრობაზე, ალბათ, ბ-ნი არჩილ გეგეშიძეც ისაუბრებს. და აქვე მინდა ერთ საკითხსაც შევეხო, როდესაც კორუფციაზე, სასამართლოსთან დაკავშირებულ პრობლემებსა და დემოკრატიის განვითარებაზე საუბრობენ, არგუმენტად ზოგჯერ რუმინეთის, ბულგარეთისა და თურქეთის მაგალითი მოჰყავთ. ამბობენ, რომ ამ კუთხით, ამ ქვეყნებშიც არის სერიოზული პრობლემები, და რომ ისინი არ ყოფილა განმსაზღვრელი მათი ნატოში განწევრიანებისთვის.

მოდით, ახლა ბ-ნ არჩილს მოვუსმინოთ. ბ-ნო არჩილ, უშლის თუ არა ხელს დსთ-ს წევრობა, ქვეყნის ტერიტორიაზე რუსი სამშვიდობოების ყოფნა და მოუგვარებელი კონფლიქტების ფაქტორი, საქართველოს ნატოში განწევრიანების გზაზე?

არჩილ გეგეშიძე – თავად ნატო დსთ-ში ჩვენს ყოფნას ხელისშემშლელ ფაქტორად არ განიხილავს, იმიტომ, რომ ჯერ

დსთ-ს წევრი არც ერთი ქვეყანა ნატოში არ განეწიანებულა. ასეთი პრეცედენტი ნატოს ჯერ არ ჰქონია. ვერც მის სადამფუძნებლო დოკუმენტებში შეხვდებით ასეთ დებულებას, რომ დსთ-ს წევრი ქვეყანა არ შეიძლება გახდეს მისი წევრი.

დსთ არის ორგანიზაცია სხვადასხვა სამხედრო თუ ეკონომიკური, განზომილებებით. მის სამხედრო განზომილებაში რომელსაც კოლექტიური უსაფრთხოების ხელშეკრულება ეწოდება, საქართველო არ მონაწილეობს. ვეთანხმები ბ-ნ ივლიანეს, MAP-ის მიღებისთვის დსთ-ში ყოფნა, ნამდვილად არ არის დამაბრკოლებელი პირობა. ინტენსიური დიალოგის ფარგლებში, რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, MAP-ის მისაღებად დსთ-დან გამოსვლა აუცილებელ პირობად არ წამოუყენებიათ. ანუ, ვიმეორებ, ფორმალურად არათავსებადობაზე საუბარი არ ყოფილა. თუმცა, საქმე საქმეზე რომ მიდგება, როდესაც რეალურად დადგება ნატოში შესვლის საკითხი, დსთ-დან გამოსვლა მაინც მოგვიწევს. შეიძლება ითქვას, რომ ხელისუფლება ამიტომაც არ ჩქარობს დსთ-დან გამოსვლას.

კიდევ რა ფაქტორები შეიძლება იყოს, რაზეც ხელისუფლების წარმომადგენლები ხმამაღლა არ საუბრობენ? ერთ-ერთი, ჩემი აზრით, პროდუქციის გასაღების ბაზარში მდგომარეობს. დსთ-ს ფარგლებში ჩვენ მრავალმხრივ ხელშეკრულებებზე გვაქვს ხელი მოწერილი, რომელთა მეშვეობითაც, დსთ-ს წევრ ქვეყნებში პროდუქცია შეღავათიანი რეჟიმით გაგვაქვს. ამდენად, დსთ-დან გამოსვლა ამ ხელშეკრულებებიდან გამოსვლასაც ნიშნავს. შესაბამისად, არის საფრთხე, რომ დაიკარგოს დსთ-ს წევრი ქვეყნების ბაზრები. თუმცა, არსებობს გამოსავალი – ამ ქვეყნებთან ინდივიდუალურ რეჟიმში უნდა ჩატარდეს სამუშაოები. დაახლოებით ორი წლის წინ ჩვენმა საგარეო საქმეთა მინისტრმა თქვა, რომ ამ კუთხით მუშაობა უკვე დავიწყეთ, მაგრამ, მას შემდეგ აღარაფერი თქმულა იმის შესახებ, როგორ ჩატარდა ეს სამუშაოები, გაფორმდა თუ არა ხელშეკრულებები და თუ გაფორმდა, რომელ ქვეყნებთან. მაგრამ, ეს ყველაფერი, მაინც, ნაკლებად შემაფერხებელ ფაქტორად მესახება. ჩემი აზრით, უფრო მნიშვნელოვანია, სამშვიდობო ოპერაციები ჩვენს ტერიტორიაზე.

დსთ-დან გამოსვლის შემთხვევაში, სამშვიდობო ოპერაციის შესახებ დებულების თანახმად, რომელიც თავის დროზე იქნა დსთ-ში მიღებული, სამშვიდობო ოპერაცია არ შეიძლება განხორციელდეს დსთ-ს ფარგლებს მიღმა. ამდენად, ჩვენ თუ დსთ-დან გამოვალთ, ჩვენს ტერიტორიაზე მიმდინარე სამშვიდობო ოპერაციები, ავტომატურად არალეგიტიმური ხდება. სამშვიდობო ოპერაციების თემა, დიდი ხანია, დგას ჩვენი დღის წესრიგში. იგივე, წინა ხელისუფლების პირობებშიც კი, 90-იანი წლებიდან, უკვე იდგა სამშვიდობო ოპერაციების ეგიდის შეცვლის, გაერო-ს ან ეუთო-ს, უფრო კი, გაერო-ს ეგიდით ჩანაცვლების საკითხი. დსთ-ს ეგიდით

საერთაშორისო თანამეგობრობა, სამხუხაროდ, არ არის დღეს მზად, მხარი დაგვიჭიროს ეგიდის შეცვლაში, ანუ, სამშვიდობო ოპერაციის ინტერნაციონალიზაციაში. არც იმის მომხრეა, რომ დსთ-ს ეგიდით მიმდინარე ოპერაციების შეწყვეტისა და მათი ჩანაცვლების საკითხის გადაუჭრელობის შემთხვევაში, იქ ვაკუუმი დაუშვას.

მიმდინარე სამშვიდობო ოპერაციების გაეროს ეგიდით ჩანაცვლების საკითხი ჯერ კიდევ 1997 წელს, უშიშროების საბჭოზე დაისვა. მას წინააღმდეგობა გაუწია ინგლისის ელჩმა და შემდეგ ყველამ კვერი დაუკრა.

საერთაშორისო თანამეგობრობა, სამხუხაროდ, არ არის დღეს მზად, მხარი დაგვიჭიროს ეგიდის შეცვლაში, ანუ, სამშვიდობო ოპერაციის ინტერნაციონალიზაციაში. არც იმის მომხრეა, რომ დსთ-ს ეგიდით მიმდინარე ოპერაციების შეწყვეტისა და მათი ჩანაცვლების საკითხის გადაუჭრელობის შემთხვევაში, იქ ვაკუუმი დაუშვას. ეს არის საქართველოს სუვერენული უფლება, მის ხელთ არსებული იურიდიული ბერკეტებით, თუნდაც იმ ცნობილი დებულებით, რომლის ძალითაც, კონფლიქტის ერთ-ერთი მხარე როგორც კი განაცხადებს სამშვიდობო ოპერაციების შეწყვეტის თაობაზე, ოპერაციები უნდა შეწყდეს, გადანაცვლოს ეს საკითხი. მეორე ბერკეტი კი ის გახლავთ, რომ დსთ-დან გამოსვლა ამ სამშვიდობო ოპერაციებს, ავტომატურად არაღვეტიძემურს ხდის. მაგრამ საქართველო, ამ გადანაცვლებებს, დასავლეთის მხარდაჭერის გარეშე, მაინც ვერ იღებს. დასავლეთი კი, ამ საკითხში, ჩვენთვის მხარდასაჭერად მომნიშვნელოვანი არ არის. მით უმეტეს, რომ დღეს რუსეთთან დასავლეთი, მისთვის ბევრად უფრო მნიშვნელოვან საკითხზე ძალიან სერიოზულ პოლიტიკურ და დიპლომატიურ რესურსებს ხარჯავს. ეს გახლავთ კოსოვოს საკითხი. როგორც ჩანს, დასავლეთს რუსეთთან, კიდევ ერთ საკითხში დაპირისპირება არ უღირს. ალბათ, ამიტომაც არ გამოვედივართ ჯერჯერობით დსთ-დან. პროცედურულად დსთ-დან გამოსვლა ერთი წლით ადრე, დსთ-ს სამდივნოში, შესაბამისი განაცხადის გაკეთებას ნიშნავს. ერთი წლის შემდეგ დსთ დააკმაყოფილებს თხოვნას და შენც, ამ ორგანიზაციიდან გამოსულად ჩაითვლები. ერთი წელი კი, როგორც მოგახსენეთ, კვლავ დსთ-ს წევრად ითვლები, რაც, საკმაოდ დიდი პერიოდია. თუ გავითვალისწინებთ საქართველოს მონყვლადობას, ამ პერიოდში, არსებული საფრთხეების რიცხვი, შესაძლოა, კიდევ უფრო გაიზარდოს. სავარაუდოდ, ალბათ, ამ მიზეზების გამო ყოვნდება დსთ-დან გამოსვლის საკითხი.

როგორც უკვე მოგახსენეთ, ჯერჯერობით, არც კოსოვოს საკითხი გადამწყდარა. 10 დეკემბერს სრულდება კოსოვოს თაობაზე მოლაპარაკებების დასრულების ოთხთვიანი ვადა. ამის შემდეგ გაირკვევა, დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობი კიდევ განაგრძობენ მოლაპარაკებებს განუსაზღვრელი ვადით, თუ ვილაცები კოსოვოს დამოუკიდებლობის ცალმხრივ ცნობაზე წავლენ. თუ კოსოვოს დამოუკიდებლობა ცალმხრივად აღიარეს, ეს რუსეთს მისცემს მორალურ უფლებას, ასევე მოიქცეს აფხაზეთის შემთხვევაში. აქვე უნდა გავითვალისწინოთ სოჭის ოლიმპიადის საკითხიც. თითქოს, თან, შესაძლებლობებს ქმნის ჩვენთვის, და თან, მუდმივად არსებობს მათი შეტრიალების საფრთხე. თუ რუსეთი შეეცდება 2014 წლის-

თვის იქ აბსოლუტური სტაბილურობის შექმნას, და მას არ ექნება იმედი, რომ ჩვენ ამაში ხელს შევუწყობთ, კოსოვოს პრეცედენტის დადგომის შემთხვევაში, შესაძლოა, ეს საკითხი ფორსირებულად გადაწყვიტოს. ამ შემთხვევაში, გამოვა, რომ არც საერთაშორისო თანამეგობრობას აღარ უნდა ჰქონდეს პრეტენზია რუსეთის მიმართ, რადგან მას იგივე ექნება გაკეთებული კოსოვოს შემთხვევაში. აქ მნიშვნელოვანია, რა ბერკეტები ექნება საქართველოს სიტუაციის ასე განვითარების შემთხვევაში მისი გახმაურებისა და გაპროტესტებისათვის. ეს ყველაფერი დიდ სიფრთხილეს მოითხოვს. სიტუაციის შემოტრიალება ძალიან რთული იქნება. მოვლენების ასე განვითარება საქართველოს, ფორმალურად, საომარ მდგომარეობაში ჩააყენებს რუსეთთან. რუსეთთან, თუნდაც, ფორმალურად საომარ მდგომარეობაში მყოფ საქართველოს კი, ნატოში არავინ მიიღებს.

გიორგი ბურჯანაძე, ქრისტიან-დემოკრატიული პარტიის“ თავმჯდომარე – არის ინფორმაცია, რომ დასავლეთიდან გარკვეული ძალები ჩვენს ხელისუფლებას აფხაზეთის დამოუკიდებლობის ცნობას ურჩევს. თუ დაადასტურებთ ამ ინფორმაციას?

არჩილ გეგეშიძე – ოფიციალურად ამას არავინ ამბობს, თუმცა, შეკითხვები იმის შესახებ, გვიღირს თუ არა ჩვენი განვითარებისა და პერსპექტივის შეწირვა აფხაზეთის პრობლემისადმი, თავად მომისმენია საერთაშორისო ბიზნეს-წრეებისა და ზოგიერთი არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენლებისაგან. გამოთქმულა აზრი, ხომ არ აჯობებდა თავის განებება აფხაზეთისათვის. ისიც უთქვამთ, რომ ამის შემდეგ ქვეყანაში სტაბილურობა დამყარდებოდა და ინვესტიციაც მეტი შემოვიდოდა. ასეთი შეკითხვები იმ დიდ ინვესტორებს უჩნდებათ, რომლებიც დაინტერესებულები არიან საქართველოში სტაბილური საინვესტიციო გარემოს შექმნით. მაგრამ ის, რომ საქართველოს პრეზიდენტს ვინმემ აფხაზეთის დათმობის შესახებ ოფიციალურად ურჩიოს, გამორიცხებულია.

გიორგი ბურჯანაძე – იმიტომ დავსვი ეს შეკითხვა, რომ კოსოვოს თემის წინ წამოწევისას, იქმნება საშიშროება, რომ რუსეთთან ვაჭრობაში ჩათრეული იყოს აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის საკითხები.

არჩილ გეგეშიძე – ჩემთვის უცნობია, რუსეთთან რა თემებზე საუბრობენ, მაგრამ საქართველოში საკითხის ასე დაყენებას გამოვრიცხავ. ვერ გეტყვით, როგორ წარიმართება საარჩევნო პროცესი რუსეთში, ვინ იქნება პუტინის შემდეგ პრეზიდენტი, რა ფსიქოლოგიისა და მსოფლმხედველობის ადამიანი. ასევე უცნობია, პუტინის წასვლა შიდა ძალების რა ბალანსს შექმნის, იგივე დარჩება, თუ სხვა ძალები გააქტიურდებიან, ან

სიტუაციის შემოტრიალება ძალიან რთული იქნება. მოვლენების ასე განვითარება საქართველოს, ფორმალურად, საომარ მდგომარეობაში ჩააყენებს რუსეთთან. რუსეთთან, თუნდაც, ფორმალურად საომარ მდგომარეობაში მყოფ საქართველოს კი, ნატოში არავინ მიიღებს.

ეს ძალები კიდევ უფრო ხომ არ გაამკაცრებენ ჩვენს მიმართ პოლიტიკას? ეს ყველაფერი წინასწარ ძნელი განსასაზღვრია. დსთ-დან გამოსვლა სწორედ ამ რისკებს ხსნის.

დამატებით ერთ მომენტს გამოვყოფდი. საგულისხმოა, რომ ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა შარშან სექტემბერში ოთხი ქვეყნის – სამი დასავლეთ-ბალკანური და საქართველოს – ნატოში დაჩქარებული წესით ინტეგრაციის თაობაზე სპეციალური კანონი მიიღო. და ამ მიზნებისთვის თანხაც გამოიყო. იმ დროისთვის, ნატოში განევრიანების პერსპექტივის თვალსაზრისით, საქართველო, თითქოს, უთანაბრდებოდა დასავლურ სამ ბალკანურ ქვეყანას. ბოლომდე, შესაძლოა, არა, მაგრამ, კონტურები თითქოს იყო გამოკვეთილი. სხვა საკითხია ის, რომ ევროპაში, ნატოს ფარგლებში, კონსესუსი ამის თაობაზე, ჯერჯერობით არ არსებობს. შეგახსენებთ, იმ დროისთვის, უკრაინის მდგომარეობა ძალიან გაურკვეველი იყო. არავინ იცოდა, რა შედეგებით დასრულდებოდა საპარლამენტო არჩევნები და ამიტომ, დასავლურ ბალკანეთთან ერთად, მაშინ საქართველოს მოიაზრებდნენ. ახლა კი, სხეფერის სიტყვაში გამოჩნდა, რომ ბუქარესტის სამიტზე, სავარაუდოდ, ბალკანურ ქვეყნებს უკვე მიიწვევენ ნატოში, ჩვენზე კი, ამ ეტაპზე აღარ არის საუბარი. სამაგიეროდ, როგორც ბ-ნმა ივლიანემაც აღნიშნა, გაჩნდა ფრაზა, რომ ნატოში ყურადღებით დააკვირდებიან საქართველოში არჩევნების წინა პერიოდში პოლიტიკური პროცესების ტრანსპარენტულობას და დემოკრატიულ ჩარჩოებში მოქცევას. ეს იმას ნიშნავს, რომ MAP-ის მიღების ერთ-ერთ პირობად, უკვე, არჩევნების დემოკრატიულად ჩატარებას გვიმატებენ. უკრაინაში, ფორმალურად, არჩევნები, დასავლეთისთვის სახარბიელო და საიმედო შედეგებით დასრულდა. თუ იანუკოვიჩმა, რუსეთის წაქეზებით, ქუჩაში არ გამოიყვანა ხალხი და არ შექმნა დესტაბილიზაცია, უკრაინა, ალბათ, უკვე, დასავლეთის მონადინებით, ძალიან სწრაფად წავა ნატოში ინტეგრაციის გზით. ჩვენც ახლა, სავარაუდოდ, უკრაინასთან მიბმის პერსპექტივა გვიჩნდება და, შესაძლოა, ჩვენი შანსიც ეს იყოს, მაგრამ ეს იმ შემთხვევაში მოხდება, თუ ჩვენთანაც ისეთივე წარმატებით ჩატარდება არჩევნები, როგორც უკრაინაში ჩატარდა. მნიშვნელოვანი საკითხია არჩევნების ჩატარების თარიღიც. თუ არჩევნები შემოდგომაზე გაიმართება, როგორც ეს ხელისუფლებას სურს, მაშინ გამოდის, რომ ბუქარესტის სამიტამდე MAP-ის მიღება გამორიცხულია. აი, ასე მესახება მე, საქართველოს ნატოში ინტეგრაციის პროცესების განვითარება.

გოგი გვახარია – თქვენ ბრძანეთ, რომ ნატოს საკითხში, საქართველოში კონსესუსია.

არჩილ გეგეშიძე – შემიძლია ციფრები გაგაცნოთ. ვეყრდნობი გელაშის ცნობილი ორგანიზაციის დაკვეთით ლიტვის სოციოლოგიური სამსახურის მიერ საქართველოში უკვე მეო-

რედ ჩატარებულ ყველაზე ავტორიტეტულ და კვალიფიციურ სოციოლოგიურ გამოკითხვას. გამოკითხვა სხვადასხვა საკითხებთან დაკავშირებით მთელი საქართველოს მასშტაბით ჩატარდა. მათ შორის ერთ-ერთი იყო ნატოს საკითხიც. მომავალი წლის თებერვალში ახალი შედეგები გამოქვეყნდება. უკვე გამოქვეყნებული შედეგების თანახმად კი, გამოკითხული მოსახლეობის 81% მხარს უჭერს საქართველოს ნატოში გაწევრიანებას. მათგან 72% მიიჩნევს, რომ მას ნატოზე საკმარისი ინფორმაცია არ გააჩნია და სურს, უფრო მეტი იცოდეს. გამოკითხულთა 57% ნატოში ინტეგრაციისგან უსაფრთხოების გარანტიების ზრდას ელის, 42% კი, ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას. 22% მოელის, რომ ნატოში გაწევრიანების შემდეგ გაიზრდება სოციალური კეთილდღეობის დონე. 16%-ს მიაჩნია, რომ დემოკრატიული ინსტიტუტები განმტკიცდება.

რაც შეეხება ეროვნულ უმცირესობებს, საქართველოში მცხოვრებ აზერბაიჯანელთა 72% მხარს უჭერს საქართველოს ნატოში ინტეგრაციას, საქართველოში მცხოვრები სომხების 50%-ზე მეტი კი, ამის წინააღმდეგია. ამასაც თავისი მიზეზები აქვს. მათ შორის ისიც, რომ სომხებით კომპაქტურად დასახლებულ რეგიონებში ინფორმაციის ძირითად წყაროს რუსული საინფორმაციო საშუალებები წარმოადგენს, აზერბაიჯანელებით დასახლებულ რეგიონებში კი, აზერბაიჯანული და თურქული საინფორმაციო საშუალებები. აზერბაიჯანის კურსი უფრო პროდასავლურია, ვიდრე რუსული საინფორმაციო საშუალებების. ოფიციალურად, მოგეხსენებათ, აზერბაიჯანი, საბოლოო მიზნად აცხადებს კიდევ ნატოში ინტეგრაციას, ისევე როგორც ევროკავშირში ინტეგრაციას, მაშინ, როცა, სომხეთი არც ნატოსა და არც ევროკავშირში ინტეგრაციას მიზნად არ ისახავს. მას ნატოსთან მხოლოდ თანამშრომლობის გაღრმავება სურს; თუ რა ეტაპამდე, ამას არ აცხადებს.

გოგი გვახარია – ბნმა ივლიანემ ცოტა ხნის წინ პოლიტიკური პარტიების ნატო-სადმი მიმართვაზე ისაუბრა და ის პარტიებიც ჩამოგვითვალა, რომლებიც ხელს აწერენ მას. საინტერესოა, რამდენად ნორმალურია, რომ ქვეყანაში არ არის არც ერთი სერიოზული პოლიტიკური ორგანიზაცია, რომელსაც არ უნდა საქართველოს ნატო-ში გაწევრიანება. რა არის ამის მიზეზი და რამდენად გულწრფელია მათი ნატო-ში შესვლის სურვილი?

არჩილ გეგეშიძე – მინდა დავამატო, რომ 81% ბოლო პერიოდში ნატოში გაწევრიანებულ არც ერთ ქვეყანას არ ჰქონია. ეს ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია. 79% ჰქონდა რუმინეთს, სლოვაკეთს – 36%.

გოგი გვახარია – ბუნებრივია, ბრიუსელში იცნობენ ამ ციფრებს. რამდენად სჯერათ გამოკითხულთა პასუხების გულწრფელობის, ანუ, რამდენად რეალისტურია ეს გამო-

კითხვები? გამოკითხული მოსახლეობის 81% სინამდვილეში მზად არის დასავლური ფასეულობების მისაღებად?

შალვა თადემაძე – თუ ჩვენს უახლეს ისტორიას გადავხედავთ, პრეზიდენტების ისეთი მაღალი პროცენტული მაჩვენებლით არჩევას, როგორც ჩვენთან მოხდა, გასაკვირი არაა ფერია. მაგრამ მთავარი ის არის, რომ 81%-დან 72%-მა არ იცის, რას ნარმოადგენს ნატო. შესაბამისად, ძალიან ცუდია ის პოლიტიკური მდგომარეობა, რაც არის, იმიტომ რომ ხელისუფლება ამ თემით მანიპულირებს. ამისი უკანასკნელი მაგალითია ის, რომ მიტინგის დღეს იმართება კონფერენცია ნატოს შესახებ და თუ ვინმე ამას წინააღმდეგობას გაუწევს, ის მოლაღატედ ცხადდება. პირადად განმიცდია ეს დამოკიდებულება, როდესაც ნატოს უკანასკნელი სამიტის წინ თავდაცვის სამინისტროს მონიტორინგის მასალები გამოვაქვეყნე, სადაც ვამბობდი, რომ მაშინდელი მინისტრი კორუმპირებული იყო და მისი ქვეშევრდომები ფულს აკეთებდნენ, რუსეთის აგენტი მიწოდეს და მითხრეს, რომ ნატოს სამიტის წინ ასეთი განცხადებების გაკეთება არ შეიძლებოდა. ამის შემდეგ ამეკრძალა საერთაშორისო კონფერენციებში მონაწილეობა, რომ საქართველოს წინააღმდეგ რაიმე განცხადება არ გამეკეთებინა. არა მგონია, რომ უფრო რადიკალური ვიყავი, ვიდრე სხეფერის ჩამოსვლის შემდეგ იყო პრეზიდენტი მთავრობის სხდომაზე. გასათვალისწინებელია, რომ ნატოს ანალიტიკური სამსახური ყურადღებით აკვირდება გენერალური მდივნის ვიზიტის შემდგომ განვითარებულ მოვლენებს, პოლიტიკური ძალების მიერ გაკეთებულ განცხადებებს. პრეზიდენტის მხრიდან კი კეთდება განცხადება იმის შესახებ, თუ რად გვინდა უსაფრთხოების სამსახურები, როდესაც განსაკუთრებული საიდუმლო ინფორმაციის მქონე ადამიანი რუსეთში გაგვირბის.

საფრანგეთის თავდაცვის მინისტრის განცხადებით, თუ რუსეთს გააღიზიანებს საქართველოს ნატოში გაწევრიანება, ისინი ამ საკითხს მხარს აღარ დაუჭერენ. არადა, ჩვენთვის ნატოს წევრი ოცდაექვსივე ქვეყნის ხმა გვჭირდება. ერთი უარყოფითი ხმაც კი, ჩვენთვის გადამწყვეტი იქნება. არა მგონია, ჩემი, ან რომელიმე პოლიტიკური პარტიის განცხადების განხილვის შემდეგ რომელიმე ქვეყანამ შეიცვალოს აზრი, მაგრამ როდესაც მთავრობის სხდომაზე პრეზიდენტი აკეთებს ისეთ განცხადებას, რომელზეც წელან ვსაუბრობდი, ამან მართლაც, შესაძლოა, იქონიოს გავლენა. ნატოს და ჩვენს პარტნიორ ქვეყნებს რეფორმების წარმატებულად მიმდინარეობაზე, შეიარაღებული ძალების თანამედროვე აღჭურვა და ნებისმიერ მხარდაჭერის ოპერაციაში მონაწილეობისთვის მზაობაზე ვესაუბრებოდით, დღეს კი ვამბობთ, რომ ჩვენ შეცდომა დაგვიშვია და ვაღიარებთ, რომ ორი წლის განმავლობაში თავდაცვის სამინისტროში კორუმპირებული რეჟიმი გვქონია და ჩვენი თავდაცვის მინისტრი რუსულ

თამაშს თამაშობდა, შეთქმულებას ამზადებდა. გამოდის – თავის დროზე მართალი არ გვითქვამს. ნატოში სტაბილიზაციას ძალიან დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ. ნატოსთვის ლიტივის და ლატვიის თანამედროვე შეიარაღებით შესვლა არ ყოფილა გადამწყვეტი. თავის დროზე, ეს ქვეყნები გააპრიტიკეს კიდეც იმის გამო, რომ საკმაოდ დიდი ბიუჯეტი დახარჯეს ნატოს სტანდარტების შეიარაღების შესაძენად. თუმცა, მათ გაცილებით წინ გადადგეს ნაბიჯი და აღარ მოუწევთ თანამედროვე შეიარაღების შესყიდვა, ისინი ნატოს სრულყოფილებიანი წევრები არიან, რუმინეთისაგან განსხვავებით, რომელსაც დღემდე საბჭოთა შეიარაღება აქვს და სრულად ვერ მონაწილეობს ნატოს ოპერაციებში.

ივლიანე ხაინდრავა – მაგრამ აქ, ალბათ, გასათვალისწინებელია ის, რომ ბალტიის სამ ქვეყანას, ჯამში, სამჯერ ნაკლები ჯარისკაცი ჰყავს, ვიდრე საქართველოს.

შალვა თადუმაძე – ეს სწორი პოლიტიკის შედეგია. ჩვენ ძალიან მოძველებული სამხედრო შეიარაღება გვაქვს. ჩვენს შეიარაღებულ ძალებში კი, 32 ათასამდე ჯარისკაცი ირიცხება, რაც საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, თითქოს, აღარ უნდა სჭირდებოდეს.

მიმაჩნია, რომ საქართველო უნდა შევიდეს ნატოში და საამისოდ, რამდენიმე ფაქტორი მიმყარებს საფუძველს. თუნდაც ის, რომ 1992 წლიდან საქართველოს როგორც ფინანსური, ისე ადამიანური რესურსების თვალსაზრისით, უამრავ ღონისძიებაში აქვს მონაწილეობა მიღებული. დღეს სახელმწიფომ უარი არ უნდა თქვას თხუთმეტწლიან შრომაზე. ნატოში შესვლა ერთადერთ გამოსავლად მიმაჩნია იმისთვისაც, რომ ჩვენს საჰაერო სივრცეში არ შემოფრინდნენ უცხო ქვეყნის თვითმფრინავები. ამას ერთიანი თავდაცვის სისტემა უზრუნველყოფს. ნატოს თავდაცვის სისტემაში მოხვედრის შემდეგ, რუსეთის შეიარაღებულ ძალებს აღარ შეეძლებათ ჩვენს ტერიტორიაზე საფრენი აპარატების შემოშვება. კიდევ ერთი ფაქტორი – ნებისმიერი ხელისუფლება, რომელიც თუნდაც 99%-იანი მხარდაჭერით მოვა ქვეყნის სათავეში, ნატოს ზენოლის ქვეშ იქნება, რომ შეინარჩუნოს უსაფრთხოების მინიმუმი. ბანდ-ფორმირებების მიერ საზღვრების გადმოკვეთა ჩვენი მოუცილებელი და საუკუნოვანი საფრთხეა და ყოველთვის დაგვემუქრება. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ჩვენი გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე, არ გავებათ იმ ბლოკების შეტაკებაში, რომელიც შეიძლება მოხდეს მსოფლიოში. ამიტომ, პრაგმატულად უნდა მივუდგეთ საკითხს. ნატო მისი წევრობისთვის კოლოსალურ თანხებს არ გვთხოვს. ეს ელემენტარული თანხაა, რომელსაც ყველა წევრი ქვეყანა იხდის. ჩვენგან ითხოვენ მხოლოდ შეიარაღებულ ძალებს, ცოცხალ რესურსს და არა ტექნიკას, და ითხოვენ სანევრო შესატანს. სამაგიეროდ, ჩვენ ვიღებთ უსაფრთხო გარემოს,

მიმაჩნია, რომ საქართველო უნდა შევიდეს ნატოში და საამისოდ, რამდენიმე ფაქტორი მიმყარებს საფუძველს. თუნდაც ის, რომ 1992 წლიდან საქართველოს როგორც ფინანსური, ისე ადამიანური რესურსების თვალსაზრისით, უამრავ ღონისძიებაში აქვს მონაწილეობა მიღებული. დღეს სახელმწიფომ უარი არ უნდა თქვას თხუთმეტწლიან შრომაზე. ნატოში შესვლა ერთადერთ გამოსავლად მიმაჩნია იმისთვისაც, რომ ჩვენს საჰაერო სივრცეში არ შემოფრინდნენ უცხო ქვეყნის თვითმფრინავები.

რუსეთმა, ალბათ, გონივრულად რომ აწონდა აწონის ყველა ის შესაძლო შედეგი, რაც მისი მხრიდან აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის აღიარებას შეიძლება მოჰყვეს, მიხედვება, რომ ეს მისთვის, გრძელვადიან პერსპექტივაში მომგებიანი არ იქნება.

როგორც ზღვიდან, საჰაერო და სახმელეთო მხრიდან, გარდა ამისა, მოქალაქეები ვიღებთ დემოკრატიულ გარემოს, რაც იმას ნიშნავს, რომ სახელმწიფო მმართველობა იქნება მუდმივი ზეწოლის ქვეშ, რომ თუ არ დააკმაყოფილებს ნორმებს, ის უპრეცედენტო შემთხვევის მომსწრე გახდება და გაირიცხება ნატოდან, ან დაიგეგმება ღონისძიებები, რომელთა მეშვეობითაც ხელისუფლება შეიცვლება.

კიდევ ერთი ფაქტორი – ნატოს თემა პოლიტიკური მანიპულირების საშუალება გახდა ნებისმიერი არჩევნების წინ. არჩევნები ინიშნება სამიტების შემდეგ, და რაღაც გადწყვეტილებები არასწორად ხმაურდება. ასე, მაგალითად, თავის დროზე საქართველოსთვის ინტენსიური დიალოგის მიღება მომგებიანად გამოცხადდა, რაც, სინამდვილეში, ალბათ უფრო წამგებიანი იყო, იმიტომ რომ იმ პერიოდში საქართველოს შეეძლო MAP-ის მიღება. მაგრამ საზოგადოებას უთხრეს, რომ MAP-ის მისაღებად ინტენსიური დიალოგის ეტაპი აუცილებელი იყო, ამიტომ ეს ნატოსთან ურთიერთობაში წარმატებულ ნაბიჯად ჩაითვალა. ამით ხელისუფლებამ გარკვეული რეიტინგი შეიქმნა. საზოგადოებაშიც გაჩნდა აზრი, რომ ნატოსთან მიმართებით სწორი მიმართულება გვექონდა.

ხელისუფლება MAP-ის მიღებას 2008 წლისთვის გვპირდება. ეს ხუთწლიანი მინიმალური ვადაა და ნატოში განევრიანების მოსურნე ყველა ქვეყანამ უნდა გაიაროს. აქედან გამომდინარე, 2013 წლამდე ჩვენი ნატოში შესვლა არც იგულისხმება. ამავდროულად, სულ გვესმის, რომ ნატოს კარი ღიაა.

კიდევ ერთი რამ, რაც სიმართლეს არ შეესაბამება – გვეუბნებიან, რომ ნატო-ში განევრიანების შემდეგ ძალიან მალე გავხდებით ევროკავშირის წევრიც. იმის შესახებ, რომ 2016 წელს ევროკავშირის წევრი გავხდებით, ბ-ნ გიგა ბოკერიასგანაც მომისმენია. არადა, ასე მარტივად არ არის საქმე. 2013 წელს რომც გავხდეთ ნატო-ს წევრი, ეს, სამ წელიწადში ევროკავშირში განევრიანებას არ გულისხმობს.

ჩნდება კითხვა, თუ საფრანგეთი რუსეთის გაღიზიანებას საფრთხედ აღვასებს, ხომ არ აჯობებს, ისევ პარტნიორ ქვეყნად დავრჩეთ და ამით არც რუსეთი გავაღიზიანოთ და არც საფრანგეთი. ამ მიმართულებით უნდა იმართებოდეს მსჯელობა. განსხვავებული აზრის მქონე ადამიანი მოღალატედ არ უნდა ცხადდებოდეს. თავისი მინუსები, რა თქმა უნდა, ნატოსაც აქვს. მაგრამ ჩვენი მდგომარეობიდან გამომდინარე, საქართველომ ნატო ყველა შემთხვევაში, მაინც უნდა აირჩიოს, თუნდაც იმიტომ, რომ გარკვეული გზა ნატოსკენ უკვე განვლილი გვაქვს, და იმიტომაც, რომ ჩვენს ქვეყანას ჯეროვნად ვერ ვუვლით. საქართველოსთვის ნატოში ყოფნა მომგებიანია იმიტომაც, რომ ჩვენ არ გვაქვს სამხედრო მრეწველობა. უკრაინას, მაგალითად, სერიოზული სამხედრო მრეწველობა აქვს და ამ კუთხით, ეკონომიკურად, შესაძლოა, გაუმართლეს ბელიც კი იყოს მისი ნატოში შესვლა. მაგრამ, როდესაც ჩვენ

ჩვენი სამყოფი ტყვია-ნამლის წარმოებაც კი არ შეგვიძლია, ნატოში შესვლით, ეს პრობლემა გვეხსნება, რადგან ამ სამხედრო ბლოკის წევრები ვხდებით.

რას აკეთებს სახელმწიფო მოსახლეობის ინფორმირების თვალსაზრისით, რას ეუბნება ნატოს საინფორმაციო ცენტრი მოსახლეობას? ქმედითი ღონისძიებები, რომლებიც საზოგადოებას წარმოდგენას შეუქმნიდა ნატოს შესახებ, არ იგეგმება. საბოლოოდ კი, ისევ საზოგადოება ზარალდება, რადგან მას კარგად არ აქვს გააზრებული, რატომ უნდა გახდეს საქართველო ნატოს წევრი.

გოგი გვახარია – ბ-ნმა არჩილმა გაიხსენა, და, იქნებ, უფრო კონკრეტულადაც ვისაუბროთ ამ საკითხზე – მინდა გავიხსენოთ ამერიკის ხელისუფლების გადანყვეტილება ბალკანეთის სამი ქვეყნისა და საქართველოსთვის ფულადი დახმარების გამოყოფის შესახებ. რა არის იმის მიზეზი, რომ დღეს, საქართველო ამ ქვეყნებთან ერთად აღარ მოიაზრება ამ პროცესებთან მიმართებაში?

არჩილ გეგეშიძე – ნატოსთან დაახლოების პროცესში ამერიკის შეერთებული შტატები ყველაზე აქტიურად გვიჭერს მხარს. შეიძლება ითქვას, რომ ამერიკის შეერთებული შტატები ნატოში საქართველოს სრულ განწევრიანებას უჭერს მხარს. ამერიკაში ამბობენ, რომ საქართველო უნდა გახდეს ნატოს წევრი. რაც შეეხება MAP-ს, ამაზეც ამბობენ, რომ ეს, რაც შეიძლება, სწრაფად უნდა მოხდეს. როგორც გითხარი, ამერიკამ ამას კანონის სახეც მისცა. ნატოს სხვა წევრი ქვეყნები, ამ დოზით, ჩვენ მხარს არ გვიჭერენ. არიან ისეთი ქვეყნებიც, რომლებსაც მიაჩნიათ, რომ საქართველო ნატოში განწევრიანებისთვის, ჯერჯერობით მზად არ არის, ან, პირიქით, რომ ნატო არ არის მზად საქართველოსთვის იმ სტატუსის მისანიჭებლად, რომელსაც MAP-ის მიღება ჰქვია. ჩემი აზრით, ამის მიზეზი ის არის, რომ საქართველო უნიკალური შემთხვევაა ნატოსთვის. ასეთი ტიპის ქვეყანა ნატოს თავის რიგებში ჯერ არ მოუღია – მოუგვარებელ კონფლიქტებს ვგულისხმობ.

შალვა თადუმაძე – ჩემი აზრით, ამერიკის პოზიცია დამწყებ სახელმწიფოებთან ფინანსური ავანსის გაღებაში გამოიხატება. ეს ავანსი ამერიკამ ჩვენს მიმართაც გაიღო, მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩვენ ვერ დავაკმაყოფილეთ მისი მოლოდინი.

ნატო, რამდენიც არ უნდა ვილაპარაკოთ მასზე, როგორც დემოკრატიის ციტადელზე, პირველ რიგში, სამხედრო ბლოკია, რომელსაც ძლიერი შეიარაღებული ძალები სჭირდება. ამაში იხდის დღეს ამერიკა ბევრად უფრო მეტ ფულს, ვიდრე დემოკრატიული ინსტიტუტების განვითარებაში. ჩვენ კი, ვეუბნებით, რომ მის მიერ, ჩვენთვის დახმარების სახით

გამოყოფილი ფული რომელიღაც ჩინოვნიკმა წაიღო. ამერიკა ასეთი ვითარებით მოხიბლული ვერ იქნება.

ოლესია ვართანიანი, ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის სტუდენტი – სულ ცოტა ხნის წინ, ერაყში ქართული კონტიგენტის ორჯერ გაზრდის შესახებ განცხადება გაკეთდა. ამასთან დაკავშირებით, საქართველოს ელჩმა აშშ-ში, განაცხადა, რომ შესაძლებელია, საქართველომ ნატოს ოპერაციაში, ავღანეთშიც მიიღოს მონაწილეობა. რამდენად გვაახლოებს ასეთი სახის მოქმედებები ნატოსთან?

ივლიანე ხაინდრავა – ქართული კონტიგენტის გაზრდის შესახებ, პარლამენტის ტრიბუნიდანაც გამოვთქვი ჩემი აზრი და ვთქვი, რომ ამით ჩვენთან დემოკრატიის დაბალ დონეს ვინაზღაურებთ. სააკაშვილი იძულებულია, გადადგას ასეთი ნაბიჯი და ცდილობს ამით მოახდინოს ქვეყნის შიდა პრობლემების კომპენსირება. ხელისუფლებას ამით იმის საშუალებაც ეძლევა, სხვა ქვეყნებს მხარდაჭერა მოსთხოვოს. ეს, შესაძლოა, გამარტივებული, მაგრამ რეალური სამუშაო სქემაა.

შალვა თადემაძე – ნატოში ქართველი სამხედროების რაოდენობის გაზრდა ნატოსთან ურთიერთობაში, რა თქმა უნდა, არ გვაყენებს ზიანს, მაგრამ ერაყთან მიმართებაში, ტრადიციული ევროპული ქვეყნების მხრიდან ამ თემაზე, შესაძლოა, ჩვენს მიმართ უნდობლობა გაზარდოს. საფრანგეთსა და ამერიკას შორის ამ საკითხში წინააღმდეგობაა. ვისი იქნება საქართველო ნატოში, ევროპის, თუ ამერიკის, ვის ინტერესებს დაიცავს ერაყთან დაკავშირებით? ევროპის ქვეყნებმა იციან, რომ ნატოში განევრიანების შემდეგ საქართველო ნატოში ამერიკის წინააღმდეგ არ წავა. რაც შეეხება ავღანეთსა და კოსოვოში ჩვენი სამხედროების ყოფნას, მიმაჩნია, რომ ამით ჩვენ გამოცდილებას და შესაძლებლობას ვიღებთ საიმისოდ, რომ მომავალში სამხედრო ოპერაციებში, ჩვენს მიმართ ნდობის ფაქტორი არსებობდეს. ამიტომ, ჩემი აზრით, ეს წარმატებული ნაბიჯია ჩვენი მხრიდან.

რუსუდან მგალობლიშვილი, სტუდენტი – ბ-ნმა არჩილმა აფხაზეთის საკითხი ახსენა. როგორც თქვენ ბრძანეთ, არის საშიშროება, რომ რუსეთმა ალიაროს აფხაზეთის დამოუკიდებლობა. ვფიქრობ, ეს ხმამაღალი განცხადებაა, რადგან, თუ ასეთი პრეცედენტი მოხდა, ეს რუსეთისთვისვე მძიმე შედეგებს გამოიწვევს. ამას რუსეთში კარგად აცნობიერებენ. მათ არ აწყობთ პროცესების ჯაჭვური რეაქციის სახით მთელ ჩრდილოეთ კავკასიაში მოდება. ჩეჩნეთის საკითხს ვგულისხმობ. ეს, ერთი შეხედვით, პატარა პრობლემა, რუსეთისთვის, საბოლოო ჯამში, ძალიან დიდი აღმოჩნდა. ჩემი აზრით, რუსეთს დღეს აწყობს სტატუს-ქვოს შენარჩუნება როგორც ჩრდილოეთ კავკასიაში, ისე, აფხაზეთსა და სამაჩაბლოს რეგიონში.

არჩილ გეგეშიძე – ვიზიარებ თქვენ აზრს. რუსეთმა, ალბათ, გონივრულად რომ ანონ-დანონოს ყველა ის შესაძლო შედეგი, რაც მისი მხრიდან აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის აღიარებას შეიძლება მოჰყვეს, მიხედვით, რომ ეს მისთვის, გრძელვადიან პერსპექტივაში მომგებიანი არ იქნება. თან, გასარკვევია, ვინ იქნება ის, ვინც ამის შემდეგ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილებები რუსეთში, რა ფსიქოლოგიის, რა შეხედულების ადამიანი. იმაშიც გეთანხმებით, რომ რუსეთს ყველაზე მეტად სტატუს-ქვოს შენარჩუნება სწადია. მას, სიტუაციის არც ერთი მიმართულებით გარკვევა არ აძლევს ხელს. არც აფხაზეთის დამოუკიდებლობა აწყობს და არც ჩვენი ტერიტორიული გამთლიანება. უფრო მეტიც, ჩემი აზრით, არც სერბეთის ტერიტორიული მთლიანობა აწყობს. რუსეთს ურჩევნია, დაპირისპირებულმა მხარეებმა გაუთავებლად აწარმოონ მოლაპარაკებები და საბოლოო შედეგი ორივე მხარის კონსენსუსზე გახდეს დამოკიდებული, რაც, ფაქტობრივად, მიუღწეველია. ამ ფორმულის გადმოტანა უნდა რუსეთს ჩვენთანაც. რუსეთს აწყობს, რომ ჩვენ და აფხაზეთმა დაუსრულებლად ვაწარმოოთ მოლაპარაკებები, ვისხდეთ მოლაპარაკებათა მაგიდასთან, მას კი, მუდმივად ჰქონდეს შუამავლის როლი. ამ როლში ხედავს რუსეთი თავს ყველაზე კომფორტულად.

ივლიანე ხაინდრავა – ჩემი აზრით, დღევანდელი მდგომარეობით, საქართველო ნატოს წევრობისთვის მზად არ არის. მეორეს მხრივ, მხარს ვუჭერ საქართველოს ნატოში მიღებას, თუნდაც ამ წუთას. ჩემთვის სულ ერთია, ვინ შეიყვანს ქვეყანას ნატოში. პოლიტიკოსის ვინაობას, ამ შემთხვევაში, ჩემთვის მნიშვნელობა არ აქვს. რაც შეეხება ზნეობის საკითხებს, საკითხს ასე დავსვამდი – მაინტერესებს იმ 72% ადამიანის ზნეობრივი სახე, რომელიც აპირებს შესვლას და არ იცის, სად შედის. როდესაც გამოკითხვას ატარებენ, იმ კითხვარებში არის ასეთი პასუხებიც – არ ვიცი“, ან თავს ვიკავებ“. თუ არ იციან, უნდა თქვან, რომ არ იციან. მე მაქვს პასუხი – 81% და ეს არის ჩემთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი.

არჩილ გეგეშიძე – მე როდესაც ვახსენე 72%, არ მითქვამს, რომ მათ არ იციან, რატომ სურთ ნატოში შესვლა. მე ვთქვი, რომ მათ აქვთ სურვილი, უფრო მეტი იცოდნენ ამ ორგანიზაციის შესახებ. ისიც ვთქვი, რომ გამოკითხულთა 57%-ს ჰგონია, რომ ნატოში შესვლით უსაფრთხოების გარანტიებს აიმაღლებს. 42%-ს იმედი აქვს, რომ ტერიტორიულ მთლიანობას აღიდგენს და ა.შ. ანუ, მოსახლეობას ადექვატურად ესმის და ადექვატური და ლოგიკური მოლოდინები აქვს ნატოსთან. ვერ ვიტყვი, რომ ეს გაუცნობიერებელი არჩევანია.

აფხაზეთი: პოლიტიკა თუ პოპულიზმი

მომსახურებელი:

თემურ იაკოვაშვილი

სახელმწიფო მინისტრი
რეინტეგრაციის
საკითხებში

პაატა ზაქარეიშვილი

კონფლიქტოლოგი,
რესპუბლიკური პარტია

ირაკლი ტაბლიაშვილი

ასოციაციის - აფხაზია-
ინფო“ თავმჯდომარე

მოღერაცია

გოგი გვახარია

26 თებერვალი, 2008 წ.

ვერც რუსეთი, ვერც კოსოვოს ფენომენი, ვერც საერთაშორისო ვითარება მოახდენს ისეთ გავლენას ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტზე, როგორსაც საქართველოს ხელისუფლების გადანეგვილები. ამიტომ, ბუნებრივია, ძალიან აქტუალურია თემა, არსებობს თუ არა პოლიტიკა აფხაზეთის მიმართ და რაც არსებობს, ის პოლიტიკა უფროა თუ პოპულიზმი. ამაზე ცალსახა პასუხი მაქვს და მას პოპულიზმს დავარქმევდი.

გოგი გვახარია – დღეს ჩვენ ვისაუბრებთ ხელისუფლების პოლიტიკაზე აფხაზეთთან დაკავშირებით, იმაზე, როგორია ეს პოლიტიკა და რამდენად არის მასში პოპულიზმის ელემენტები.

პაატა ზაქარეიშვილი – თემა ძალიან მნიშვნელოვანია — პოლიტიკა თუ პოპულიზმი“. დღეისათვის იმდენად დინამიური პროცესები მიდის კოსოვოს მოვლენებსა და რუსეთის დუმის მიერ აფხაზეთთან მიმართებაში მიღებული ახალი გადანეგვილებების მიღების შემდეგ, იქნება ეს ეკონომიური სანქციების მოხსნა თუ მსჯელობის დაწყება აფხაზეთის დამოუკიდებლობაზე, რომ ეს თემები კიდევ ერთხელ ხდება დისკუსიის საგანი. თუმცა, საბოლოოდ, აფხაზეთის საკითხი მაინც თბილისში წყდება. იმის მიხედვით, როგორ მოიქცევა საქართველოს ხელისუფლება, ძალიან ბევრი რამ გადანეგდება. ვერც რუსეთი, ვერც კოსოვოს ფენომენი, ვერც საერთაშორისო ვითარება მოახდენს ისეთ გავლენას ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტზე, როგორსაც საქართველოს ხელისუფლების გადანეგვილებები. ამიტომ, ბუნებრივია, ძალიან აქტუალურია თემა, არსებობს თუ არა პოლიტიკა აფხაზეთის მიმართ და რაც არსებობს, ის პოლიტიკა უფროა თუ პოპულიზმი. ამაზე ცალსახა პასუხი მაქვს და მას პოპულიზმს დავარქმევდი. პოლიტიკაში პოპულიზმი ჩვეულებრივი ამბავია, ევროპის სერიოზულ პარტიებშიც კი არის პოპულიზმის ელემენტები, შვეიცარიაში არის კიდევ პოპულიზტური პარტია“. მაგრამ პოპულიზმი ნორმალური მოვლენაა, თუ მას საქმე ახლავს. როდესაც რაღაც საქმე კეთდება, ბუნებრივია, პოლიტიკოსმა მერე ის კარგად უნდა შეფუთოს და გააცნოს საზოგადოებას. ჩვენთან პრობლემა ისაა, რომ პოპულიზმი არ უკავშირდება პოლიტიკას, საქმეს. ამით კი სახელმწიფოს ინტერესებს ადგება ზიანი. ეს ყველაფერი მხოლოდ იმაზეა აგებული, რომ რომელიმე პოლიტიკურმა ძალამ, მნიშვნელობა არ აქვს სახელისუფლებო იქნება თუ ოპოზიციური, გააკეთოს განცხადებები, რომლებიც მოკლევადიან წარმატებებზე, ყურადღების მიპყრობასა და არჩევნებში გამარჯვებაზეა ორიენტირებული. საბოლოოდ, რა შედეგებს მივიღებთ, ამაზე არავინ ფიქრობს. შესაბამისად, სულ უფრო ეშორებით აფხაზეთის საკითხის გადანეგვტას. მჯერა, რომ აფხაზეთის საკითხი აფხაზი და ქართველი ხალხის ინტერესებიდან გამომდინარე აუცილებლად გადანეგდება – ამაში ეჭვი არასდროს შემაპრვია, ვგრძნობ ამაღ როგორც ქართულ, ისე აფხაზეთის საზოგადოებაში

არსებული განწყობითაც კი, მაგრამ ჯერ-ჯერობით ნაბიჯები ამ მიმართულებით არ გადადგმულა.

შეიძლება თამამად ითქვას, რომ ბოლო წლების განმავლობაში 2006 წელი ყველაზე წარმატებული წელი იყო ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტზე ზემოქმედების თვალსაზრისით. 2006 წელს, როცა სახელმწიფო მინისტრი იყო გოგა ხაინდრავა და აფხაზეთის რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე — ირაკლი ალასანია (შემდეგ მან პრეზიდენტის წარმომადგენლობაც შეითავსა ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტში), მართლაც დინამიურად ვითარდებოდა მოვლენები, და ფაქტიურად, რამდენიმე თვის განმავლობაში ისეთი ღონისძიებები განხორციელდა, რაც არ განხორციელებულა მთელ წინა წლების პერიოდში. უცებ აღდგა ქართულ-აფხაზური დიალოგი, რომელიც გაჩერებული იყო 2001 წლიდან. აშკარად ჩანდა, რომ ახალმა ხელისუფლებამ დაიწყო კონფლიქტის მეორე მხარის ინტერესების გათვალისწინება. მეც შევსწრებივარ ასეთ შეხვედრებს, სადაც ჩანდა, და აფხაზები ამას არც მალავდნენ, ჩემთვისაც უთქვამთ, რომ პირველად, ომამდე და ომის შემდეგაც, ქართულ პოლიტიკაში გამოჩნდა ადამიანი, ალასანიას გულისხმობდნენ, რომელიც ეკითხება მათ, რა პრობლემები აქვთ და როგორ წარმოუდგენიათ ამა თუ იმ პრობლემების გადაჭრა. პროცესი დაიძრა. ირაკლი ალასანია გახლდათ აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე და, მიუხედავად ამ სტატუსისა, იმდენად საინტერესო იყო მისი პოზიციები, რომ აფხაზური ხელისუფლების წარმომადგენლები ცდილობდნენ შეხვედროდნენ მას. აფხაზები რამდენჯერმე ჩუმადაც შეხვდნენ ალასანიას და დააჯერეს, რომ მართლაც მოსწონდათ მისი პოზიციები და უნდოდათ, რომ ქართული მხრიდან ეს ადამიანი ჩადგომოდა სათავეში ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მოგვარებას. ფაქტია, ალასანია მიხვდა — სტატუსი ხელს უშლიდა: ის მალე უკვე აღარ იყო მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე. ალასანია, როგორც საქართველოს პრეზიდენტის წარმომადგენელი ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტში ჩავიდა აფხაზეთში — დაიწყო მოლაპარაკებები რკინიგზის აღდგენაზეც, დევნილების დაბრუნებაზეც, უკვე დაბრუნებულთა უფლებების გამყარებაზე. ამავე ფონზე უპრეცედენტო შემთხვევა მოხდა. აფხაზეთიდან ჩამოვიდა დე ფაქტო საგარეო საქმეთა მინისტრი, სერგეი შამბა, რომელმაც ამ წლების განმავლობაში პირველად გაიარა თბილისის ქუჩებში. აქამდე გაეროს თვითმფრინავით ჩამოფრინდებოდნენ ხოლმე, გაეროს ოფისიდან გარეთ არ გამოდიოდნენ და მერე გაეროს სტრუქტურების მეშვეობითვე ბრუნდებოდნენ უკან. ამ ხნის განმავლობაში პირველად, შამბა გამოვიდა ქუჩაში, გაისეირნა შარდენზე, ივანშმა და არ დაემალა პრესას და კამერების წინაშე, შეიძლება ითქვას, რომ დადებითი პოზიციებიც გამოხატა. ეს თავისთავად არაფერი იქნებოდა, რომ სწორედ იმ დღეს საქართველოს პრეზიდენტი და თავდაცვის მინისტრი სენაკის ბაზაზე არ ყოფილიყვნენ,

მჯერა, რომ აფხაზეთის საკითხი აფხაზი და ქართველი ხალხის ინტერესებიდან გამომდინარე აუცილებლად გადაწყდება — ამაში ეჭვი არასდროს შემპარვია, ვგრძნობ ამას როგორც ქართულ, ისე აფხაზეთის საზოგადოებაში არსებული განწყობითაც კი, მაგრამ ჯერ-ჯერობით ნაბიჯები ამ მიმართულებით არ გადადგმულა.

სამხედრო ფორმებში. აშკარად გამოჩნდა, რომ ეს იყო ტიპური მესიჯი – არ მაინტერესებს, რა ხდება თბილისში, ვარ სამხედრო ბაზაზე და ჩემი საქმეები მაქვს. პრეზიდენტს არ უთქვამს, რომ ის მიესალმებოდა აფხაზეთიდან დელეგაციის ჩამოსვლას, არც იმედი გამოუთქვამს, რომ კონფლიქტი მოგვარდებოდა და ა.შ. თუმცა, არაფორმალურად, ჩემთვის ცნობილია, რომ იყო მოლაპარაკებები შემთხვევით“ შეხვედრებზე შამბასთან. ეს დიპლომატიისთვის ძალიან ცნობილი ფორმაა.

ყველაზე მეტად არ მომწონდა, რომ არაკოორდინებულად ვმუშაობდით. ხაინდრავა ერთს ამბობდა, მერაბიშვილი — მეორეს, ალასანია ერთს ამბობდა, ოქრუაშვილი — მეორეს. უშიშროების საბჭოს სხდომებს არ ესწრებოდნენ ალასანია და ხაინდრავა. ეს არაკოორდინირებული ქმედებები იყო მიუღებელი და არა ის, რომ არაფერი კეთდებოდა. 2006 წელი აღმოჩნდა ყველაზე მძიმე ქართულ-აფხაზური ურთიერთობების თვალსაზრისით, იმიტომ რომ ვარდნა ძალიან დიდი იყო. მოულოდნელად დატოვეს თანამდებობები ჯერ ალასანიამ და შემდეგ ხაინდრავამ. ალასანია დიპლომატიურ სამსახურში აღმოჩნდა და ეს პროცესები ერთბაშად გაჩერდა. ამას მოჰყვა პროცესები კოდორის ხეობაში, სხვადასხვა ღონისძიებები, რამაც გააჩერა და გაყინა ქართულ-აფხაზური ურთიერთობა, რაც ჩემთვის კატასტროფის ნიშანი იყო.

რაც შეეხება კოდორის მოვლენებს, იმ დადებითთან ერთად, რომელზეც ვლაპარაკობთ, არც უარყოფითი მომენტები უნდა დავივიწყოთ, ყველაფერი უნდა ავწონ-დავწონოთ და ვიფიქროთ, რა მოაქვს ამა თუ იმ მოვლენას. კატეგორიულად ვენიშნავდით სიტუაციის შავ-თეთრ შეფასების. კოდორში ძალიან კარგია გზების გაყვანა და სკოლების აშენება. თუნდაც, განმუხურის ბანაკი გავიხსენოთ, რომელიც აშკარად ატარებს დადებით მუხტსაც. მაგრამ ჩანდა, რომ ეს ღონისძიებები მიმართული იყო ხმაურისა და ყურადღების მიპყრობისაკენ. აპოგეას ამ მოვლენებმა გალის რაიონში მარტის დე ფაქტო საპარლამენტო არჩევნების დროს მიაღწია. მაშინ აფხაზურმა მხარემ უკანონოდ აიყვანა 3 სტუდენტი. მათი მძევლად აყვანა რაღაც პროცესის ნაწილი იყო, ქართულმა მხარემ მანამდეც და მას შემდეგაც ეს ყველაფერი გააფორმა, როგორც გალის რაიონში არჩევნების ჩაშლის მიმართულება. აფხაზეთში არანაირი არჩევნები არ ტარდება, არჩევნების ჩატარება იქ უკანონოა, არ შეესაბამება არც საქართველოს კონსტიტუციას, არც საერთაშორისო ნორმებს. ეს იყო წინდაუხედავი, არაკომპეტენტური ნაბიჯი.

გალის რაიონი, რომელიც უნდა გახდეს ხიდი ქართულ-აფხაზური კონფლიქტების მოგვარებისა, და ქართველებსა და აფხაზებს შორის შერიგებისა, დღეს ყველაზე მეტად დაუცველი დარჩა. იმიტომ, რომ ამდენ ხანს გალის რაიონის მოსახლეობას მუდმივად აწიოვებდა აფხაზური მხარე, აშკარად ამინებდა, ატერორებდა და ჩანდა, გალის მოსახლეობას

აფხაზეთი პოლიციის ემინოდა. არჩევნების დროს კი გალის რაიონში გამოჩნდა ქართული უშიშროების სამსახურები, რომლებმაც მუშაობა დაიწყეს გალის მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილთან – ასეთი ფაქტები ათეულობით მაქვს, მაქვს უტყუარი ინფორმაცია, ბევრ მოქალაქეს უნევს გალის რაიონიდან ზუგდიდის რაიონში გადასვლა, ან სოხუმისკენ გამგზავრება, და მათთან რეგულარულად მუშაობენ საქართველოს უშიშროების სამსახურის წარმომადგენლები. თავისთავად, ტრაგედია არ არის, შესაძლოა, ასეც უნდა იყოს, მაგრამ მათთან აფხაზეთი უშიშროებაც მუშაობს. ეს ხალხი ამბობს – მშვიდად რომ იყვნენ, ჯერ გალის რაიონის უშიშროებას აკითხავენ და ეუბნებიან, რომ ახლა ქართულ მხარესთან მიდიან; ისინი ამას ისედაც გაიგებენ და ამიტომ წინასწარ აფრთხილებენ, რომ გადადიან ქართულ მხარეს, ექნებათ შეხვედრები და შემდეგ უკან ბრუნდებიან. გალში უფრო მეტი იცინა, როგორ იქცევა ქართული უშიშროება, ვიდრე ჩვენ ვიცით. ეს სამარცხვინო ფაქტია – უსაფრთხოება არ მყარდება, უნდობლობა კი სულ უფრო იზრდება. ეს ხალხი დღეს არც ქართულ და არც აფხაზეთ მხარეს აღარ ენდობა. ეს ძალიან სერიოზული საკითხია და მინდა, რომ ამის შესახებ ვიცოდეთ. ეს პოლიტიკა გალის რაიონს უპირველესად, საქართველოს მიმართ აუცხოებს, რაც დამღუპველია და ჩვენთვის მიუღებელი. ამით არ მოხდება მათი ინტეგრაცია აფხაზეთ მხარესთან, ეს გამოირიცხებულია. საამისოდ ობიექტური საფუძველი არ არსებობს. ეს ხალხი ორივე მხარის მიმართ უცხოვდება და ვერ ხედავს პატრონს თავის გარშემო და საკუთარ თავში იკეტება – ეს შემაფოთებელია და პოპულიზმსაც კი სცილდება. ეს ყველაფერი ხდება მაშინ, როდესაც კონტაქტი გამწყდარი.

მიხარია, რომ ახლა ამ საკითხებს ბატონი თემურ იაკობაშვილი კუთრებს; მას დიდი ხანია ვიცნობ და იმედი გამიჩნდა, რომ რაღაც დინამიკა ამ პროცესში შეიძლება გამოჩნდეს, განცხადებების ფონზე ამის თქმა შეიძლება. ქართულ და აფხაზეთ მხარეს შორის დღეს რეგულარული კონტაქტი აღარ არის. ისეთი ადვილად მოგვარებადი საქმეებიც კი, როგორიც იყო ქართული ჟურნალისტიკის გათავისუფლება, შედარებით იოლად გადაწყდა, მაგრამ ეს არ მომხდარა ამ ორი მხარის მჭიდრო კონტაქტის შედეგად. ეს მოხდა აფხაზი ჟურნალისტების ღირსეული საქციელის შედეგად. მათ სოლიდარობა გამოუცხადეს ქართველ ჟურნალისტებს და ჩათვალეს, რომ ასეთი ქცევა, დამოკიდებულება ჟურნალისტიკის მიმართ, აფხაზეთის დე-ფაქტო ხელისუფლების მხრიდან დაუშვებელი იყო. მაგრამ ამ ფაქტმა კიდევ ერთხელ აჩვენა – რომ ყოფილიყო მუდმივი კონტაქტი, ეს საკითხი უფრო უმტკივნეულოდ გადაწყდებოდა.

მთავარი ის არის, რომ არიან ახალგაზრდები სოხუმის უნივერსიტეტში, რომლებსაც უნდათ თბილისში ჩამოსვლა, ანტერესებთ აქ რა ხდება. შევხვდი მათ, ერთადერთი, რაც ანერვიულებთ, ისაა, რომ მათი აქ ჩამოსვლა ტელევიზიით გა-

ხალხი ორივე მხარის მიმართ უცხოვდება და ვერ ხედავს პატრონს თავის გარშემო და საკუთარ თავში იკეტება – ეს შემაფოთებელია და პოპულიზმსაც კი სცილდება.

შუქდება, გაპიარდება. ეშინიათ, რომ შემდეგ აფხაზეთში არ გახმაურდეს ეს ინფორმაცია. ეს ბავშვები ომის შემდეგ დაიბადნენ, არ იციან თბილისი. უნდა შევიგნოთ, რომ ყველაფრის გაპიარება წამგებიანია. აფხაზეთში მათი ქმედება შეიძლება მოღალატეობად შეფასდეს. თუ ასეთი მომენტები არსებობს მეორე მხარეს, კეთილი უნდა ვინებოთ და დავაკმაყოფილოთ ისინი, ან უნდა შევისწავლოთ მაინც.

საქართველოში მოდის პრინციპული მნიშვნელობის არჩევნები. იმიტომ, თუ როგორ ჩატარდება არჩევნები გალის რაიონში, მივხვდებით, შეიცვალა თუ არა ხელისუფლების დამოკიდებულება აფხაზეთის საკითხის მიმართ. თუ ჩვენ მოვახერხებთ ამ ხალხის ნების გათვალისწინებას, მათი რისკის და საფრთხის გათვლას, და ვეცდებით, არ ჩავრთოთ ისინი პოლიტიკურ პროცესებში და დავიცვათ, მაშინ ვიფიქრებ, რომ საქართველოს ხელისუფლებამ ბოლო ორი წლის განმავლობაში მიმდინარე პროცესებიდან რალაც გამოცდილება გამოიტანა და მართლაც შეიცვალა პოლიტიკა. ამაზე, ჩემი აზრით, ბატონი თემურის ამ თანამდებობაზე დანიშვნაც უნდა მიუთითებდეს. განცხადებების დრო ინურება და არჩევნების წინ შეგვიძლია შევამოწმოთ, რამდენად იქნება ეს განცხადებები რეალიზებული ახალი ქართული პოლიტიკის ნიშნებით.

გოგი გვახარია — დიდი მადლობა, ახლა ბატონ თემურს მოვუსმინოთ.

თემურ იაკობაშვილი — შევეცდები მოკლედ გადმოგცეთ ჩვენი მიდგომის არსი ამ საკითხის მიმართ. ჩვენს პოლიტიკას რამდენიმე საბაზისო პრინციპზე ვაგებთ, რომლის პირველი პოსტულატია ის, რომ ჩვენ ომი არ გვინდა. გულახდილად მინდა გითხრათ, რომ ამ თანამდებობაზე უფრო ოპტიმისტი ვარ, ვიდრე მანამდე ვიყავი, სანამ მომეცემოდა საშუალება დეტალებში ჩამეხედა. საიმისოდ უზარმაზარი რესურსი აღმოვაჩინე, რომ ომის გარეშე, რეალურად გადავწყვიტოთ ეს პრობლემები, როგორც აფხაზეთთან, ისე ცხინვალის რეგიონთან მიმართებაში. ვინც მიცნობს, იცის, რომ ყოველთვის იმას ვამბობ, რასაც ვფიქრობ. არის მთელი რიგი პროცესები, რომლებიც მიდის როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის გარეთ, რომლებიც ვითარების საფუძვლიანად შეცვლის საშუალებას იძლევა. პირველი ეს არის ის, რომ ვისაც ომი უნდა, კეზერაშვილს¹ ელაპარაკოს, მე ამ საქმის არაფერი გამეგება. მეორე — რაც არ მუშაობს – როგორი ლამაზი სახელიც არ უნდა ჰქონდეს, ვინც არ უნდა იყოს ამაში ჩაბმული, ყველაფერზე უარი უნდა ვთქვათ. ეს ეხება როგორც რუსეთის სამშვიდობოების მანდატს, ისე შერეულ საკონტროლო კომისიას, ისე გაეროს, ეუთოს და ყველა სხვა ორგანიზაციას, რომელიც ჩაბმულია ამ პროცესებში.

ჩვენი საზომი ძალიან მარტივია. დაბრუნდნენ ლტოლვილები და დევნილები? მივდივართ ჩვენ კონფლიქტის გა-

ჩვენს პოლიტიკას რამდენიმე საბაზისო პრინციპზე ვაგებთ, რომლის პირველი პოსტულატია ის, რომ ჩვენ ომი არ გვინდა. გულახდილად მინდა გითხრათ, რომ ამ თანამდებობაზე უფრო ოპტიმისტი ვარ, ვიდრე მანამდე ვიყავი, სანამ მომეცემოდა საშუალება დეტალებში ჩამეხედა.

1. დავით კეზერაშვილი - საქართველოს თავდაცვის მინისტრი.

დანყვეტამდე თუ არა, თუ დავდივართ სხვადასხვა ქვეყანაში, ვლაპარაკობთ, მერე ჩამოვდივართ და გიყვებით შეხვედრებისა და რეზოლუციების შესახებ. რეზოლუციებში ვაცხობთ ლტოლვილები? საკითხი ასე უნდა დავსვათ: გვაქვს თუ არა სამშვიდობო პროცესი და ბრუნდებიან თუ არა დევნილები სახლებში. როდესაც დევნილების დაბრუნებაზე ვლაპარაკობთ, მათ ღირსეულ დაბრუნებას ვგულისხმობთ. არსებობს გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის დოკუმენტი, თუ რას ნიშნავს დევნილებისა და ლტოლვილების დაბრუნება. მთელი პასუხისმგებლობით ვაცხადებ, ამ დოკუმენტის შესაბამისად, არც ერთი დევნილი და ლტოლვილი გალის რეგიონში არ დაბრუნებულა. იქ არის ხალხი, რომელიც ეკონომიკური სიდუხჭირის გამო იღებს დახმარებებს, ცდილობს სოფლის მეურნეობაში დაკავდეს, მაგრამ ჩვენ ამას ვერ დავარქმევთ დაბრუნებას. ის დანიაკებები, რომლებიც ხდება კრიმინალების თუ ვისი მხრიდანაც არ უნდა იყოს, გალის რეგიონში აბსოლუტურად შეუთავსებელია ადამიანის ღირსებასთან.

ცხინვალის რეგიონთან მიმართებაში ჩვენ უარი ვთქვით შერეული საკონტროლო კომისიის ფორმატში პოლიტიკურ დიალოგზე. ამაზე ერთი ამბავი ატყდა, მაგრამ ქვეყანა არ დაქცეულა. ჩვენ ვთქვით, რომ ლაპარაკი ამ რეგიონის მოვალეობაზე, თუ ამ რეგიონში ერთ მხარეს ველაპარაკებით, შეუძლებლად მიგვაჩნია. მეორე მხარეს არის ქართული სოფლები, ოსური სოფლების ნაწილი, რომელსაც წარმოადგენს დიმიტრი სანაკოვეი. მნიშვნელობა არ აქვს, მოგვწონს თუ არა, მარტო კოკოითს რატომ უნდა ველაპარაკოთ. ამ შეხვედრებზე რუსეთი სამი ფორმატით მონაწილეობს, რუსეთის, ჩრდილოეთის და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის. როდემდე მოვიტყუოთ თავი? ამის შესახებ ეუთოშიც მქონდა საუბარი. ნელ-ნელა იწყება მხარდაჭერა ამ მიმართულებით. უკვე დოკუმენტებშიც გაჩნდა ამაზე საუბარი, ევროკავშირსაც ასევე ავუხსენით, რას ვაპირებთ. ეს არის ცხინვალის რეგიონთან დაკავშირებით.

აფხაზეთთან დაკავშირებით დავაყენეთ საკითხი, თუმცა, გასაგები მიზეზების გამო ამაზე ხმამაღლა ბევრი არ გვისაუბრია და ჟენევაში მოვისურვეთ გაეროს ფორმატის გადასინჯვა. რუსეთმა გვითხრა, რომ მაისის ბოლომდე გვეცლია. ჩვენს საქმიანობას არ ვუკავშირებთ არც არჩევნებს, არც შიმშილობას და სხვა პოლიტიკურ პროცესებს საქართველოში, იმიტომ, რომ მიგვაჩნია, რომ ეს ყველას საქმეა: არა ერთი და ორი პარტიის, არამედ ყველა პარტიისა, გინდა სახელისუფლო იყოს და გინდა ოპოზიციური. ჩვენს პოლიტიკას აფხაზეთთან მიმართებაში ვერ ავაგებთ პოლიტიკურ პროცესებზე. ჩვენი გეგმები ამაზე მაღლა დგას. იმედი მაქვს, რომ ჩანაფიქრს განვახორციელებთ; ასევე, იმედი მაქვს, რომ მე ვიქნები ბოლო მინისტრი ამ სახელწოდებით.

მესამე ნაწილი ის ხალხია (თუმცა, ალბათ პირველი ნაწილი უნდა იყოს), ვინც კონფლიქტურ რეგიონებში ცხოვრობს

და ვინც გამოყრილია იქიდან. არ უნდა დაგვაინყედეს ეს ხალხი, ვინც სიდუხჭირეში ცხოვრობს; არ აქვს მნიშვნელობა მათ ეროვნებას, ლაპარაკია ყველაზე, ეროვნების მიუხედავად. ისინი დღეს ადამიანებისთვის შეუფერებელ პირობებში ცხოვრობენ.

არ შეიძლება ჩვენ ვწყვიტოთ მათი მომავალი ისე, რომ ამ ხალხს არ ველაპარაკოთ. ამიტომ, ჩვენი მხრიდან მიმდინარეობს მთელი რიგი პოლიტიკური მიმართულებების შემუშავება, თუ რა უნდა გავაკეთოთ ამ ხალხისთვის. ვაპირებთ დონორებთან შეხვედრას, გვაქვს მთელი რიგი პროექტები, ეს იქნება ეკონომიკური ხასიათის პროექტები, საგანმანათლებლო ხასიათის, პოლიტიკისგან დაშორებული პროექტები, რომლებიც მიზნად ამ ხალხის ცხოვრების დონის ამაღლებას ისახავს.

აი, ეს არის ის სამი ბლოკი, რომლებზეც ვაგებთ ჩვენს პოლიტიკას. ყველაზე რთული, ჩემი აზრით, გლობალური პოლიტიკისა და რუტინის ერთმანეთთან შერწყმაა. ყოველდღე რაღაც ხდება. აქვე, მინდა გითხრათ, რომ ჟურნალისტი² ჩვენი ძალისხმევით გაათავისუფლეს. შეიქმნა სიტუაცია, რომ რაღაც უნდა გაკეთებულიყო, რომ ვითარებიდან გამოვსულიყავით. აფხაზებს არაფერში სჭირდებოდათ მისი იქ ყოფნა. ამ თემაზე ვაჭრობა არც ყოფილა. ჩვენ კავშირები გვაქვს, ვსაუბრობთ, მაგრამ ეს კავშირი იმის ილუზიას არ უნდა გვიქმნიდეს, რომ ამაზე მეტს, ვიდრე ჟურნალისტის გაათავისუფლებაა, რამეს გადაწყვეტდეს. პაატა ზაქარეიშვილმა რაზეც ისაუბრა, ძალიან სერიოზული თემაა. ჩვენ გვესმის, რომ იმის პიარი, როგორ ჩამოდიან იქიდან და მკურნალობენ ჩვენთან, არ არის საჭირო. ამით ადამიანს ხელს უშლი, მას სერიოზული პრობლემები ექმნება. როგორც კი ეს ადამიანი ხვდება ტელევიზორში, მის წინააღმდეგ იწყება სერიოზული კამპანია. მეორე მხრივ, აფხაზი მიდის უცხოელთან და ეუბნება, რომ ერთმანეთთან ურთიერთობა არ გვაქვს და ეს უცხოელი ცდილობს დაგვალაპარაკოს, წაგვიყვანოს უცხოეთში და იქ ჩვენ შორის მოლაპარაკება აწარმოოს.

ვამბობთ, რომ ჩვენი ინიციატივა იყო სანქციების შერბილება. ჩვენ რუსებამდე გამოვთქვამდით ასეთ ინიციატივას. გვინდოდა გალში გახსნილი ვაჭრობა, რომ ორ მხარეს შორის კავშირი დამყარებულიყო, რათა ხალხს ჰქონოდა ერთმანეთთან უშუალო კავშირი. იმიტომ, რომ ძალიან მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ხალხს ჰქონდეს ერთმანეთთან ურთიერთობა. ჩვენ წავახალისებთ ისეთ ურთიერთობებს, რომლებიც ზედა პოლიტიკურ ეშელონებთან არ იქნება დაკავშირებული.

გლობალურ კონტექსტზეც მოგახსენებთ. ვცდილობთ რუსები გადმოვიყვანოთ უფრო რეალისტურ პოზიციებზე. რუსებმა აფხაზებს და ოსებს პირდაპირ უთხრეს, რომ არ აქვს

2. 2008 წლის 26 თებერვალს ტექელკომპანია „მზის“ 2 ჟურნალისტი, მალხაზ ბასილაია და დავით წონოია, ენგურის ხიდან დააკავეს „საზღვრის უკანონო გადაკეობის გამო“. ისინი 5 მარტს გაათავისუფლეს პატიმრობიდან, ხოლო 8 მარტს მათ საქართველოს პრეზიდენტმა ღირსების ორდენები გადასცა.

მნიშვნელობა მათ დამოუკიდებლობას მათთვის, უმთავრესია, ქართველები არ შევიდნენ ნატოში. ვაკვირდებით აფხაზების და ოსების რეაქციას. მათ ძალიან ეწყინათ, თუმცა, გულის სიღრმეში, ალბათ, იცოდნენ, რომ ასეც იქნებოდა. ნატოს მომენტი გადამწყვეტია. ხალხის ნაწილი კიდევ ფიქრობს, რომ თუ ჩვენ ნატოში შევალთ, აფხაზები და ოსები დამოუკიდებლობას მიიღებენ. ეს ზღაპარია, იმიტომ რუსები კარგად ხვდებიან, რომ საქართველოს ერთი ფეხი ნატოში აქვს; ანუ მაპი (MAP – Membership Action Plan/ ნატოს წევრობის სამოქმედო გეგმა) ნიშნავს იმას, რომ სეპარატიზმზე ლაპარაკი სრულდება. იმიტომ, რომ ნატოში შესვლა, მაპის მიღება ნიშნავს, რომ 26 სახელმწიფოიანი ორგანიზაცია ამბობს, რომ ამ ტერიტორიის ფარგლებში, რომლის ნაწილიცაა აფხაზეთიც და ცხინვალის რეგიონიც, მისი ინტერესის სფეროა. ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია ნატოს თემის გადანწყვეტა, რათა რუსეთთან სერიოზულად დავიწყოთ ამ თემებზე საუბარი. არ დაგვაკინებდეს, რომ ჩვენ მარტო აფხაზეთი და ე.წ. სამხრეთ ოსეთი კი არ უნდა დავიბრუნოთ, ჩვენ უნდა დავიბრუნოთ აფხაზეთიც და ოსებიც. ისევე, როგორც უნდა დავაბრუნოთ აფხაზეთში ის ხალხი, ვინც იქ ცხოვრობდა, 400 ათასი ადამიანი, უმრავლესობა მათგან ქართველია. 30 ათასი — აფხაზი.

ის, რომ ნატოში შესვლის შემთხვევაში დაეკარგავთ ამ ტერიტორიებს, სიმართლეს არ შეესაბამება. არავინ გითხრათ, რომ სამშვიდობო პროცესი ჩიხშია შესული. სამშვიდობო პროცესი არ არის და არც არასოდეს ყოფილა. სამშვიდობო პროცესის არსი ყველასათვის ცნობილია. თუ საბოლოო მიზანზე შეთანხმებული ხარ, იქამდე, ვიდრე მას მიაღწევდე, ამასობაში შესარიგებელ ღონისძიებებს მიმართავ და სხვადასხვა პროექტს ახორციელებ. არასდროს არ გვქონია სამშვიდობო პროცესი, არც აფხაზეთთან და არც ცხინვალის რეგიონთან მიმართებაში. ამის ნაცვლად გვქონდა მთელი რიგი ღონისძიებები, რომლებიც ემსახურებოდა ნდობის აღდგენას და შერიგებას. ვიტყუებდით თავს, რომ ეს სამშვიდობო პროცესი იყო. სამშვიდობო პროცესი არ დაიწყება, თუ ჩვენ ორ რამეს არ გავაკეთებთ — თუ რეალურად არ დაველაპარაკეთ აფხაზებს და ოსებს იმაზე, რომ მათი ადგილი ქართულ სახელმწიფოშია და თუ არ მივცემთ მათ დროს ფიქრისთვის. ჩავიხედოთ გულის სიღრმეში. დღეს საქართველოში ბევრი ფიქრობს აფხაზებისა და ოსების დასჯაზე. ბედნიერი ვიქნები, თუ ეს ასე არ არის. ასე რომ, ჩვენც უნდა ვიმუშაოთ, რომ ეს რიტორიკა შეიცვალოს. შორს რომ არ წავიდეთ, ტელევიზიით გადის სიუჟეტები, სადაც გალის ნაცვლად გადაღებულია ზუგდიდის სოფლები და ლაპარაკია სანგრების გათხრაზე, ვილაცის მოკვლაზე. ასეთი პროპაგანდა მიმდინარეობს და ეს სერიოზულად გვიშლის ხელს.

ნოდარ ნათაძე, სახალხო ფრონტის თავმჯდომარე — ორი შეკითხვა მაქვს. ის რაზეც თქვენ ილაპარაკეთ, ჩემთვის მი-

არ დაგვაგინებდეს, რომ ჩვენ მარტო აფხაზეთი და ე.წ. სამხრეთ ოსეთი კი არ უნდა დავიბრუნოთ, ჩვენ უნდა დავიბრუნოთ აფხაზეთიც და ოსებიც. ისევე, როგორც უნდა დავაბრუნოთ აფხაზეთში ის ხალხი, ვინც იქ ცხოვრობდა, 400 ათასი ადამიანი, უმრავლესობა მათგან ქართველია. 30 ათასი — აფხაზი.

არასდროს არ გვქონია სამშვიდობო პროცესი, არც აფხაზეთთან და არც ცხინვალის რეგიონთან მიმართებაში. ამის ნაცვლად გვქონდა მთელი რიგი ღონისძიებები, რომლებიც ემსახურებოდა ნდობის აღდგენას და შერიგებას. ვიტყუებდით თავს, რომ ეს სამშვიდობო პროცესი იყო. სამშვიდობო პროცესი არ დაიწყება, თუ ჩვენ ორ რამეს არ გავაკეთებთ — თუ რეალურად არ დაველაპარაკეთ აფხაზებს და ოსებს იმაზე, რომ მათი ადგილი ქართულ სახელმწიფოშია და თუ არ მივცემთ მათ დროს ფიქრისთვის.

საღებია და ტაქტიკის ფარგლებში ეტევა. მაინტერესებს, ამ თემებზე მოლაპარაკებებში თუ გამოგიყენებიათ ის მხარე, რომელსაც წარმოადგენდა 100 ათასი ოსი მაცხოვრებელი ამ ყოფილი ავტონომიის გარეთ?

თემურ იაკობაშვილი — ძალიან კარგი კითხვაა, ეს აუცილებლად გამოსაყენებელია. პირდაპირ აფხაზებს და ოსებს უნდა ველაპარაკოთ. ოღონდ არა მარტო ცხინვალს და სოხუმს, არამედ ყველას, აფხაზს და ოსს, სადაც არ უნდა იყვნენ ისინი. მეტსაც გეტყვით. ჩრდილო კავკასიიდან ჩამოდიან ჩვენთან და გვთხოვენ, რაღაც გავაკეთოთ. მათ დანარჩენ მსოფლიოზე გასვლა ჩვენგან ურჩევნიათ, საქართველოს გზით გასვლა დანარჩენ მსოფლიოში მათ უფრო იაფი უჯდებათ. ისინი ხედავენ, რომ ოსების ინტერესების დაცვა აქ უფრო შესაძლებელია, ვიდრე იქ, რამდენიმე კვირის წინ ვლადიკავკაზში ააფეთქეს იქაური პოლიციის მაღალჩინოსანი. იცით, ვინ გააკეთა? ოსმა ისლამისტებმა.

იულია ხარაშვილი, იძულებით გადაადგილებულ ქალთა ასოციაცია — ხედავთ თუ არა სამოქალაქო საზოგადოების როლს სამშვიდობო პროცესში, რომელიც უნდა დაიწყოს? და მეორე შეკითხვა: დაცდა, ვიდრე დაიწყება სამშვიდობო პროცესი, ხომ არ დააგვიანებს რაღაც პროცესებს?

თემურ იაკობაშვილი — სამოქალაქო ორგანიზაციები პირველ რიგში უნდა იყვნენ ჩაბმულები ამ პროცესში. ჩვენ, სამწუხაროდ, გვინევს თავის მოტყუება, რომ არსებობს აფხაზურ და ოსურ მხარეს თავისუფალი საზოგადოებრივი ორგანიზაციები. იქ ადამიანები საშინელი წნეხის ქვეშ არიან – არ არსებობს სამოქალაქო სექტორი. თუმცა, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ურთიერთობა არ უნდა გვექონდეს. ვერ დაველოდებით პოლიტიკური პროცესის დაწყებას. ამიტომ ვთქვი, რომ ადამიანების დაახლოება სწორედ პოლიტიკური პროცესების გააქტიურებამდე უნდა დაიწყოს. უფლება არ გვაქვს, არც დრო გვაქვს ამდენი, რომ ველოდოთ პოლიტიკოსებს.

ზურაბ ბარბაქაძე, „რუსეთ-საქართველოს ომის მონაწილეთა კავშირი“ — ჩვენ ის ხალხი ვართ, ვისაც ყველაზე მეტად არ უნდა ომი. ვინც ომი ნახა საკუთარი თვალით, მას ომი ყველაზე მეტად არ უნდა. თქვენ თქვით, რომ ომისთვის ვემზადებით. იქნებ გვითხრათ, ვის წინააღმდეგ და მეორე - ზუსტად ერთი წლის წინ ბიოლის ფონდში თითქმის ამავე თემაზე გაიმართა დისკუსია. ძალიან გთხოვთ, მიპასუხეთ, რომელმა ძალამ გამოაძევა აფხაზეთიდან და ე.წ. სამხრეთ ოსეთიდან ქართველები და კონფლიქტი ვისა და ვის შორის არის – ქართველებს და აფხაზებს შორის, თუ ქართველებსა და რუსებს შორის? ჩიხში ვართ.

თემურ იაკობაშვილი — ომი აფხაზეთში რუსულმა ავტომატმა მოიგო, გულახდილად ვთქვათ, და სწორედ ეს არის პრობლემა, რუსი რატომ არ ეკითხება არაფერს აფხაზებს: იმიტომ, რომ ეუბნება, რომ ომი მან მოიგო და ის არაფერს წარმოადგენს. დღეს ომი რუსეთის ფედერაციასა და საქართველოს შორის არ არის.

ნინია კაკაბაძე, გაზეთ „24 საათის“ ჟურნალისტი — იმის თქმა, რომ რუსმა დაგვამარცხა და აფხაზებს უგულბებლუყოფთ, სამშვიდობო პროცესს ხელს ხომ არ შეუშლის? იმიტომ რომ თვითონ აფხაზი ასე არ ფიქრობს, ისინი ამბობენ, რომ ეს ომი მათ მოიგეს.

თემურ იაკობაშვილი — რეალურად სიტუაცია ისეთი იყო – იქ რომ არ ყოფილიყვნენ რუსები, აფხაზები ვერაფერს გახდებოდნენ და ეს აფხაზებმა იციან. აფხაზი ამბობს, რომ ომი რუსების დახმარებით მოიგო. იმას არ ამბობენ, რომ მარტომ დაგვამარცხეს. ჩვენი პოლიტიკა ძალიან მარტივია. მე ამას ლოთის ცოლის პოლიტიკას ვეძახი. ბიბლიიდან გავიხსენოთ, ჩვენ თუ უკან ცქერა დავინყეთ და დავინყეთ ძველი წყენების გახსენება, გავიყინებით ერთ ადგილზე. აღარ გახსოვთ, რაც დაემართა ლოთის ცოლს? ვალდებულები ვართ და პასუხისმგებლობა გვაქვს არა მარტო იმ მოვლენებზე, რაც უკვე მოხდა, არამედ პასუხისმგებლები ვართ მომავალი თაობის წინაშეც. შეფასება ამ მოვლენებს ისტორიკოსებმა უნდა მისცენ, ჩემი საქმეა კონფლიქტის მოგვარება, ხალხის შერიგება და საკუთარ სახლებში დაბრუნება.

ირაკლი ტაბლიაშვილი — ვფიქრობ, რომ ხელისუფლება იმდენად არის პოპულისტური, რამდენადაც საზოგადოების მხრიდან არის ამაზე დაკვეთა. თუ ნოყიერი ნიადაგი საზოგადოებამ არ მოამზადა პოპულიზმისთვის, მაშინ ხელისუფლებას ნაკლებად რჩება შანსი, აკეთოს პოპულისტური განცხადებები. მთლიანად პოლიტიკურ სპექტრს ვგულისხმობ. ბატონმა თემურმა საინტერესო მოსაზრება გამოთქვა იმასთან დაკავშირებით, რომ სამშვიდობო პროცესი არ მიმდინარეობდა, თუმცა მაინც პაატა ზაქარეიშვილის მოსაზრებისკენ ვიხრები. 2004-2006 წლებში, როდესაც გოგა ხაინდრაფასა და ირაკლი ალასანიას ტანდემი მუშაობდა ამ საკითხზე, გაიმართა რამდენიმე შეხვედრა, რომელიც ფართო საზოგადოებისთვის ცნობილი არ ყოფილა. მათ შორის გაიმართა სამხრეთ ტიროლში ალასანიასა და შამბას შეხვედრა. ეს ფარული შეხვედრა იყო და იქ იმ საკითხებზე ისაუბრეს, რომლებიც საზოგადოებისთვის ჯერ-ჯერობით უცნობია, მაგრამ, ვიცი, რომ იყო ბევრი პოზიტიური სიგნალი იგივე აფხაზური საზოგადოების მხრიდან.

ყურადღებას გავამახვილებ მედიაზეც. მოდით, დავსვათ შეკითხვა, რომელი გაზეთები ითვლება დღეს ყველაზე პო-

იქ რომ არ ყოფილიყვნენ რუსები, აფხაზები ვერაფერს გახდებოდნენ და ეს აფხაზებმა იციან. აფხაზი ამბობს, რომ ომი რუსების დახმარებით მოიგო.

პულარულად? ერთ-ერთ გაზეთში საკუთარი თვალით მაქვს წაკითხული, როგორ მიმართავს ჟურნალისტი შამბას — „სისხლისმსმელი შამბა..“ ასე იწყება ინტერვიუ. ანდა, ინგა გრიგოლიას გადაცემა გავიხსენოთ, როდესაც ჟურნალისტმა შამბას ჰკითხა, მისი აზრით, როდის შეუერთდებოდა აფხაზეთი საქართველოს.

თვითკრიტიკულები უნდა ვიყოთ და კარგი იქნება, თუ ბიოლის ფონდი ჟურნალისტებს, რედაქტორებს, სარედაქციო პოლიტიკის განმსაზღვრელებს მოინვესს.

მიმდინარე წლის იანვარში პან გი მუნმა - გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა მდივანმა —თავის შუალედურ მოხსენებაში უშიშროების საბჭოს სხდომამდე დაწერა, რომ კონფლიქტის ზონიდან გავრცელებული ინფორმაცია ხელს უშლის ნდობის აღდგენასა და სამშვიდობო პროცესს. ეს დაინერა ოუნომიგის (UNOMIG/ United Nations Observer Mission in Georgia – გაეროს სადამკვირვებლო მისია საქართველოში) მოხსენების საფუძველზე.

ვინ არის ინფორმაციის მომწოდებელი კონფლიქტის ზონიდან? ჟურნალისტები, რომლებიც ამ რეგიონებში მუშაობენ, ვინც პრეზიდენტისგან სიგელებიც კი მიიღეს. ბატონმა თემურმაც ახსენა და მერე აღარ დაამთავრა: ქართულმა ტელეარხებმა საპრეზიდენტო არჩევნებამდელ პერიოდში გაავრცელეს ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ პრეზიდენტობის კანდიდატ სააკაშვილის მომხრეებს არ უშვებენ გალის რაიონიდან, რომ იქ რუსმა ჯარისკაცმა ჩამოხია წინასაარჩევნო პლაკატი და ა.შ. მთელი პასუხისმგებლობით ვაცხადებ, რომ სიუჟეტში ნაჩვენებია ზუგდიდის რაიონის სოფლის, ზემო ენერის კადრები. არ მჯერა, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლები ქართველ ჟურნალისტებს ასე მოექცნენ. ასე არ უნდა განისაზღვრებოდეს საინფორმაციო პოლიტიკა.

კიდევ ერთ ფაქტს გაგახსენებთ — ჟურნალისტ მალხაზ ბასილაიას გათავისუფლების შემდეგ დედამისი მადლობას უხდის პრეზიდენტ სააკაშვილს და სერგეი ბალაფშს მისი შვილის გათავისუფლებისთვის. მომდევნო საინფორმაციო გამოშვებაში ბალაფშისთვის გადახდილი მადლობა უკვე ამოჭრილი იყო. რატომღაც გადაწყვიტეს, რომ ეს არ უნდა გასულიყო ეთერში. ვფიქრობ, რომ სახელმწიფოებრივი აზროვნება ნიშნავს პროცესების მაქსიმალურ გამჭვირვალობას.

კარგი იქნება თუ სხვაგანაც, მაგალითად, საზოგადოებრივ მაუწყებელში გაიმართება ასეთი დისკუსიები.

2007 წლის სექტემბერში დევნილებთან მიმართებაში საქართველოს ხელისუფლებამ ძალიან მნიშვნელოვანი დოკუმენტი მიიღო. მას ჰქვია იძულებით გადაადგილებულ პირთა და დევნილთა შესახებ“, რომელიც გულისხმობს, რომ კონკრეტულად განერილი სამოქმედო გეგმა უნდა შექმნილიყო. საუბარი იყო 60-70 მილიონ დოლარზე, რომელიც დონორებს გრანტის სახით უნდა გადმოეცათ, რათა უმტკივნეულოდ ჩაეწყო კომპაქტურად დასახლებული ადგილე-

ბიდან დევნილების გამოსახლებას და სხვაგან დასახლებას. მაგრამ კობა სუბელიანის სიტყვიერი ბრძანების საფუძველზე დონორთა კონფერენციის ჩატარება შეჩერდა. არის თუ არა მყისიერ ეფექტზე და პოპულიზმზე დამყარებული ის, რასაც ამ შემთხვევაში ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო აკეთებს?

შეგვიძლია მოვედევოთ თავდაცვის სამინისტროსაც. ყველას გვახსოვს, თუმცა, ბოლო ხანებში ეთერში აღარ ტრიალებს, კლიპი ფსოუდალეულებზე“. ამ კლიპის მომზადება 80 ათასი დოლარი დაჯდა. ეს არის კლიპი ნინი ბადურაშვილის მონაწილეობით. ასეთი სახით საბრძოლო სულის ამალგება თავის მოტყუებად მიმაჩნია.

სამშვიდობო რესურსი ამონურული არ არის, ჩვენ კიდევ შევძლებთ თანაცხოვრებას“, ამას ამბობს აფხაზი ქალბატონი, რომელმაც აფხაზეთიდან მოგვწერა წერილი. ასევე წაგიკითხავთ ციტატას ქართველი შვილმკვდარი დედის წერილიდანაც — თუ ომის გზით არ მოხდება კონფლიქტის დარეგულირება, ტერიტორიული მდგომარეობის აღდგენა, ქართველებისა და აფხაზების თანაცხოვრება შესაძლებელია“. ვფიქრობ, რომ ეს რესურსი გვაძლევს საშუალებას, რომ კონფლიქტი აფხაზეთში სწორედ მშვიდობიანი გზით დავარეგულიროთ. დიალოგი კი მუდმივად უნდა გაგრძელდეს. იმიტომ, რომ დიალოგის არარსებობამ და კომუნიკაციის არქონამ ამ რეგიონში 90-იან წლებში განაპირობა კონფლიქტი.

გია ბურჯანაძე — დღეს ხელისუფლება ამბობს, რომ ძლიერია და შეუძლია საქმის კეთება. აი, დანიშნეს ასეთი შეხედულებების მქონე მინისტრი. ხელისუფლებამ ცხინვალის რეგიონში დაანგრია ის საფუძველი, რაზეც იდგა ქართულოსური ურთიერთობები. ერგნეთის ბაზრობას ვგულისხმობ, სადაც ხდებოდა მოსახლეობის ინტეგრაცია. იმის ნაცვლად, რომ სოციალური პრობლემები გადაჭრილიყო, მოხდა პროცესების რადიკალიზაცია. კარგად მახსოვს, რამდენი კაცი შეეწირა ირაკლი ოქრუაშვილის ქმედებებს, როგორ დაიბომბა ცხინვალი და ქართული სოფლები ამ ბაზრობის ფულის გასაყოფად. გვაკინცდება ხელისუფლებისათვის პასუხის მოთხოვნა.

გადავიდეთ აფხაზეთის საკითხზე, რომელიც უფრო რთულია. აქ სამართლებრივ ჭრილშია საჭირო საუბარი, მაგრამ აფხაზეთთან სამართლებრივი საფუძველი, სამწუხაროდ ნაკლები გვაქვს. ქართულმა ხელისუფლებამ მოაწყო არალეგიტიმური სვლა აფხაზეთში. ამის უფლება არ ჰქონდა.

დასასჯელები არიან ისინი, ვინც ეს საშინელი დანაშაული ჩაიდინა, მანამდე პრობლემა ვერ გადაწყდება. გვეუბნებიან, რომ აფხაზეთის კონფლიქტის მშვიდობიანად მოგვარება უნდათ. მშვიდობიანი მოგვარება პოლიტიკური საკითხების წინ წამოწევას გულისხმობს, ანუ პოზიციის სამართლებრივად დადასტურებას. ჩვენ გვახსოვს პროექტი ჩემი სახლი“ — ყვე-

სამშვიდობო რესურსი ამონურული არ არის, ჩვენ კიდევ შევძლებთ თანაცხოვრებას“, ამას ამბობს აფხაზი ქალბატონი, რომელმაც აფხაზეთიდან მოგვწერა წერილი.

ვფიქრობ, რომ ეს რესურსი გვაძლევს საშუალებას, რომ კონფლიქტი აფხაზეთში სწორედ მშვიდობიანი გზით დავარეგულიროთ. დიალოგი კი მუდმივად უნდა გაგრძელდეს. იმიტომ, რომ დიალოგის არარსებობამ და კომუნიკაციის არქონამ ამ რეგიონში 90-იან წლებში განაპირობა კონფლიქტი.

ლას, ვისაც აფხაზეთში სახლი წაართვეს, უნდა დაენერა სარჩელი და პასუხი მოეთხოვა. მაგრამ მალე ეს პროექტი ყველამ დაივიწყა.

თამარ კორძია, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია — თქვენთვის, ალბათ, ცნობილია, რომ პარლამენტში შევიდა საკანონმდებლო ინიციატივა, რომელიც პირდაპირ უკავშირდება აფხაზეთისა და ოსეთის თემატიკის გაშუქებას, სადაც ცალსახად წერია, რომ საზოგადოებრივი მაუწყებლის ბიუჯეტის 25% უნდა მოხმარდეს ამ თემატიკას. წერია – აფხაზეთთან და ოსეთთან დაკავშირებულ გადაცემები და მერე მითითებულია სხვა ეთნიკური უმცირესობებიც. საზოგადოებრივი მაუწყებლის პროგრამულ პრიორიტეტებს განსაზღვრავს სამეურვეო საბჭო, საზოგადოებრივი აზრისა და შემდეგ უკვე საზ. პოლიტიკის ინტერესების გათვალისწინებით. მაინტერესებს თქვენი აზრი ამ საკითხთან დაკავშირებით.

ირაკლი ტაბლიაშვილი — ვიცი, რა პრობლემების წინაშე დგას სამეურვეო საბჭო. პროგრამულ ნაწილში და ბიუჯეტის 25%-ის განაწილების შემთხვევაში, ფიზიკურად, იმის თანხა, რომ ქართულ პროგრამებს დანარჩენი 75% მოხმარდეს, არ არის. არც ინტელექტუალური რესურსი არსებობს საზოგადოებრივ მაუწყებელში საიმისოდ, რომ არაქართულენოვანი გადაცემები, მით უმეტეს, აფხაზურ და ოსურენოვანი მომზადდეს საეთერო დროის 25%-ში. თუმცა, აქ მხოლოდ საზოგადოებრივი მაუწყებლის პირველი არხის საეთერო დრო არ იგულისხმება. აქ იანგარიშება მეორე არხი და რადიოს ორი არხი.

დამაინტერესა კითხვამ, ალასანია-ხაინდრავას ბედს ხომ არ გაიზიარებდა თემურ იაკობაშვილი და ის ნაწილი ხელისუფლებისა, რომელიც სამშვიდობო რიტორიკით არის მოსული. ვფიქრობ, რომ იმ პერიოდში, 2004-2006 წლებში მკვეთრი დაპირისპირება იყო ქორების“ და მტრედების“ ჯგუფს შორის. ვერ ვიტყვი, რომ მტრედების“ ჯგუფი მაშინ ამ დაპირისპირებაში დამარცხდა. მისი ერთი წარმომადგენელი დიპლომატიურ სამსახურშია, უფრო ქორების“ ჯგუფი დამარცხდა. მაგრამ 27 სექტემბერთან დაკავშირებით გახლდით ქალბატონ პარლამენტის თავმჯდომარესთან, რომელსაც ვკითხე ქართულ-აფხაზური დიალოგის განახლების შესახებ. მან მითხრა, რომ დიალოგი არ გაიმართება დიალოგისთვის. კარგი იქნება, თუ დემოკრატი ნინო ბურჯანაძე ასეთ, საზოგადოებაზე გათვლილ, პოპულისტურ განცხადებებს არ გააკეთებს. ინტენსიური დიალოგი, უწყვეტი დიალოგი ჯერ ლოკალურ, მერე უფრო დიდ შედეგებს მოიტანს. ვფიქრობ, რომ შანსი იმისა, რომ იაკობაშვილმა გაიზიაროს ალასანია-ხაინდრავას ბედი, დიდია.

რუსებმა არ მისცეს აფხაზებს ის, რასაც ამდენი ხანი ელო-

დნენ, (მათ მართლა ჰქონდათ იმედი, რომ დუმა აფხაზეთის დამოუკიდებლობას გამოაცხადებდა), სწორედ ახლაა საჭირო დიალოგი, დეიზოლაცია ენგურის ხიდიდან და არა მართო ფსოუდან, გადამწყვეტად მნიშვნელოვანი იქნება დღეს. დეიზოლაცია არის აფხაზური საზოგადოების იზოლაციიდან გამოყვანა, იგულისხმება ეკონომიკური, საინფორმაციო, ჰუმანიტარული იზოლაცია და სხვა.

ზურაბ პაპასკირი — აფხაზეთთან დაკავშირებით გაცილებით უფრო დიდი პრობლემები გვაქვს გადასაწყვეტი. პოპულიზმი აფხაზურ თემატიკას ყოველთვის ახლდა, ეს იქნებოდა ხელისუფლება თუ ოპოზიცია. ბევრი მაგალითის მოყვანა შეიძლება. პრინციპულად ვერ დავეთანხმები ბატონი პაატას პოზიციას, რომ თბილისის ნებაზეა დამოკიდებული აფხაზეთის პრობლემის გადაწყვეტა. ამბობენ, თითქოს საქართველოში დემოკრატია არ არის და იმიტომ არ გვიღებენ ნატოში. სინამდვილეში, ერთ კაცს აჰყვა გერმანიაც და საფრანგეთიც.

ბატონი პაატა 1992 წლიდან არის ამ საკითხებში ჩართული, მაგრამ ვერ დავეთანხმები, რომ 2004-2006 წლამდე, თუნდაც, შეეარდნადის პერიოდში არაფერი გაკეთებულა. ალასანიასა და ხაინდრავაზე გაცილებით დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა აფხაზეთში ავთანდილ იოსელიანი, რომელიც ათას რაღაცას აგვარებდა. შესანიშნავი ურთიერთობა იყო ბატონ ვაჟა ლორთქიფანიძის დროსაც. აფხაზეთის სიტუაციასთან დაკავშირებით სამი ყველაზე მნიშვნელოვანი წარმატება იყო — სტამბოლის სამიტი, ზემო აფხაზეთი და „სანაკოვეის პროექტი“.

საქართველოს ნატოში გაწევრიანების შედეგები ქართულ-აფხაზურ სამშვიდობო პროცესზე: ქართულ-აფხაზური კონფერენციის შედეგები¹

მომხსენებლები:

არჩილ გეგეშიძე

საქართველოს
სტრატეგიული და
საერთაშორისო
კვლევების ფონდის
მთავარი ექსპერტი

პოლა გარბი

ირვანის (კალიფორნია)
უნივერსიტეტის
სამოქალაქო სამშვიდობო
ცენტრი

ნინია კაპაბაძე

გაზეთ 24 საათის“
ჟურნალისტი

მოღერაცია

გოგი გვახარია

21 ივნისი, 2007 წ.

ვალტერ კაუფმანი, ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ბიუროს დირექტორი – როგორც მოგეხსენებათ, გასულ კვირას სტამბოლში ჩატარებულ კონფერენციაზე განვიხილეთ საკითხი, თუ როგორ აისახება საქართველოს ნატოში გაწევრიანება ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მშვიდობიან დარეგულირებაზე. ამ შეხვედრას საქართველოდანაც და აფხაზეთიდანაც შვიდ-შვიდი მონაწილე ესწრებოდა. კონფერენციის მუშაობაში ნატოს ექსპერტებიც მონაწილეობდნენ. კონფერენციაზე, რომელიც შეხვედრების სერიის ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ასპექტები“ ნაწილია, ღრმად, და ჩემი აზრით, ძალიან კონსტრუქციულად იყო განხილული ეს თემა.

ბევრმა თქვენგანმა იცის, რომ ჩვენ, კალიფორნიის უნივერსიტეტთან ერთად, კონფერენციის მოხსენებებს ვაქვეყნებთ. მოხარული ვარ, რომ დღეს ჩვენთან იმყოფება ქ-ნი პოლა გარბი. სწორედ ამ კონფერენციის დაწყებამდე გამოიცა წინა კონფერენციის მოხსენებების კრებული – ეს გახლავთ მეცამეტე კრებული. კონფერენცია გასულ წელსაც სტამბოლში გაიმართა და მისი თემა იყო საქართველოსა და აფხაზეთის პერსპექტივები შავი ზღვის ინტეგრაციის კონტექსტში“. ჩვენ ამ თემას შარშანაც მიუძღვენით დისკუსია.

კონფერენციის მონაწილე საერთაშორისო ექსპერტები მიდიან დასკვნამდე, რომ ეს არის ჩაკეტილი, საზოგადოებისათვის ხელმიუწვდომელი თემა. ჩვენი მიზანიც, სწორედ ისაა, რომ ეს თემა ხელმისაწვდომი გავხადოთ საზოგადოებისათვის. ამის გაკეთებას კი, პუბლიკაციებისა და ასეთი საზოგადოებრივი პრეზენტაციების საშუალებით ვცდილობთ. ასეთივე პრეზენტაცია გაიმართა გუშინ სოხუმშიც. მას ესწრებოდა პოლა გარბი და შეუძლია გვიამბოს, თუ როგორ ჩაიარა სოხუმში გამართულმა დისკუსიამ.

არჩილ გეგეშიძე – საქართველოს ნატოში ინტეგრაციის აქტუალობა რამდენიმე ფაქტორით არის განპირობებული. ყველას ვერც ჩამოვთვლით, საამისოდ არც დრო გვაქვს და არც ყველა ამ მიზეზის დასახელების პრეტენზია, მაგრამ მაინც იკვეთება ძირითადი ფაქტორი. ის კი იმაში მდგომარეობს, რომ ქართული მხარის გაძლიერება, როგორც სახელმწიფოებრივი მშენებლობის პროცესში, ისე სამხედრო სფეროში, ასევე მისი

1. 2007 წლის 12-15 ივნისს ჰაინრიხ ბიოლის ფონდმა და ირვანის უნივერსიტეტის სამოქალაქო სამშვიდობო ცენტრმა სტამბოლში ჩატარა კონფერენცია, სადაც ქართველმა და აფხაზმა მონაწილეებმა საერთაშორისო ექსპერტებთან ერთად განიხილეს ზემოთაღნიშნული თემა.

დაახლოება და თანამშრომლობა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, მათ შორის ნატოსთან, ამ საკითხის მიმართ, აფხაზური მხარის ინტერესს ზრდის. ნატო აფხაზეთში დღემდე აგრესიულ ორგანიზაციად, ცივი ომის სახედ მოიაზრება. რაც ყველაზე მთავარია, იმის გამო, რომ ნატო საქართველოს კარს უღებს ალიანსში გასაწევრიანებლად, იგი აფხაზური მხარის მიერ მათ წინააღმდეგ საქართველოს პარტნიორად განიხილება. ბევრი აფხაზი ექსპერტის აზრით, წინააღმდეგობა ორ მხარეს შორის, შესაძლოა, ომშიც გადაიზარდოს და ისინი შიშობენ, რომ ასეთ შემთხვევაში, ნატომ შეიძლება საქართველოს მხარე დაიჭიროს. ამიტომ, ჩვენს აფხაზ კოლეგებს, რომლებთან ერთადაც ორი დღის განმავლობაში ვიხილავდით აფხაზეთის პრობლემებს – შემდეგ უკვე ნატოსა და ნატოს წევრი ერთ-ერთი ევროპული ქვეყნის წარმომადგენლებიც შემოგვიერთდნენ – რჩებოდათ შთაბეჭდილება, რომ ურთიერთობა ჰქონდათ ორგანიზაციასთან, რომელიც ეხმარება მათ ყველაზე საშინელ მოწინააღმდეგეს. ამიტომაც, საქართველოს ნატოსთან დაახლოების და ინტეგრაციის პერსპექტივა, აფხაზური მხარისთვის, თავიდანვე უარყოფით მოვლენად აღიქმება. ჩვენი შეხვედრა ასეთ ატმოსფეროში დაიწყო. მათი ასეთი განწყობა კერძო საუბრებშიც იგრძნობოდა.

ჩვენ ვცდილობდით, აფხაზური მხარისთვის აგვეხსნა, რომ საქართველოს ნატოში ინტეგრაცია არ უკავშირდება საომარ მოქმედებებსა და სამხედრო სფეროს, და რომ, ეს პროცესი ქვეყნის მოდერნიზაციის პლანში უნდა განვიხილოთ, რადგან ნატოსთან დაახლოების პროცესი „აიპაპ“-ის (IPAP — ინდივიდუალური პარტნიორობის სამოქმედო გეგმა) ფორმატში მიმდინარეობს, ეს ჩარჩოები კი, ქვეყნის არა მხოლოდ სამხედრო, არამედ სხვა დემოკრატიული ინსტიტუტების, ეკონომიკის, ჰუმანიტარული სფეროების სრულყოფას გულისხმობს. ვცდილობდით აგვეხსნა, რომ ნატოსთან დაახლოების პროცესი საქართველოს დაეხმარება სულ სხვა სახელმწიფოდ ჩამოყალიბდეს, რაც ნაკლებ აგრესიულობას და კონფლიქტის მეორე მხარესთან კომპრომისების მეტი მოტივაციით ძებნას გულისხმობს. მაგრამ აფხაზური მხარე ამას არ ელის, პირიქით, მათი აზრით, ნატოსთან დაახლოება საქართველოს კიდევ უფრო აგრესიულ ქვეყნად აქცევს. ვიმეორებ, ასეთი განწყობილების ფონზე დაიწყო ჩვენი შეხვედრა აფხაზ კოლეგებთან, ჩვენი, არცთუ ისე იოლი დიალოგი.

განიხილებოდა მოსალოდნელი განვითარების სხვადასხვა სცენარი, ზოგი, შედარებით ოპტიმისტური აფხაზური მხარისთვის, სხვები, პირიქით, ოპტიმისტური საქართველოსთვის. ზოგიერთი სცენარის მიხედვით, საქართველოს ნატოსთან დაახლოებას შედეგად უნდა მოჰყოლოდა აფხაზეთის მიმართ რუსეთის მხრიდან ინტერესის დაკარგვა და გულგრილი დამოკიდებულება. ამით კი, ამავე სცენარის მიხედვით, უნდა ესარგებლა საქართველოს. ეს იყო საქართველოსთვის ოპტიმისტური სცენარი. განიხილებოდა ასევე, კოსოვოს პრეცედენტთან

საქართველომ, კონფლიქტის მოგვარების ეს გზა, ღირებულებების ეს სისტემა უკვე საბოლოოდ აირჩია. აფხაზეთის მხარეს ეს მიმართულება არ აურჩევია, პირიქით, ის კვლავ რუსეთზე დამოკიდებულად რჩება და ეს მას კარგს არაფერს ჰპირდება.

დაკავშირებული სცენარი. თუ კოსოვოს სტატუსი გაეროს უსაფრთხოების საბჭოს გვერდის ავლით გადაწყდება და კოსოვოს დამოუკიდებლობას ამერიკის შეერთებული შტატები და ევროკავშირის ქვეყნები აღიარებს, რუსეთისთვის ეს სქემა პრეცედენტი იქნება საიმისოდ, რომ უსაფრთხოების საბჭოს გვერდის ავლით, ცალმხრივ რეჟიმში აღიაროს აფხაზეთიც. მაგრამ ჩვენს მიერ განხილული ყველა სცენარი ემყარებოდა თამამის ნულოვანი ჯამის პრინციპს, რაც ერთი მხარის მოგების შემთხვევაში მეორის სრულ წაგებას გულისხმობს. ამიტომ შევეცადეთ გამოგვეძებნა განვითარების სხვაგვარი შესაძლებლობაც, გამოგვეჩვენა გზა, რომელიც ორივე მხარისთვის მისაღები იქნებოდა. თუმცა, მოვლენების ასე განვითარებას წინასწარ ვერ განვსაზღვრავთ და უფრო შორეულ მომავალთან ასოცირდება.

ორივე მხარე, როგორც ქართული, ისე აფხაზური, უნდა მიუახლოვდეს ისეთ მდგომარეობას, რომ ორივე საზოგადოებაში მომნიშვნელოვან დემოკრატიული ინსტიტუტები, თავად საზოგადოება გათავისუფლდეს აგრესიული იმპულსებისგან და უფრო მეტად დაუწყოს ძებნა კომპრომისებს, რადგან დემოკრატები ერთმანეთს არ ებრძვიან და მხოლოდ მშვიდობიანი გზით ცდილობენ პრობლემის გადაჭრას. ორივე საზოგადოება ამ მიმართულებით უნდა შეეცადოს საკითხის მოგვარებას. საქართველო, შეიძლება ითქვას, რომ უკვე მიდის ამ გზით, სხვა საკითხია, რამდენად წარმატებულია ეს ნაბიჯები, მაგრამ მიმართულება უკვე განსაზღვრულია. საქართველომ, კონფლიქტის მოგვარების ეს გზა, ღირებულებების ეს სისტემა უკვე საბოლოოდ აირჩია. აფხაზეთის მხარეს ეს მიმართულება არ აურჩევია, პირიქით, ის კვლავ რუსეთზე დამოკიდებულად რჩება და ეს მას კარგს არაფერს ჰპირდება. რუსეთთან ასეთი დამოკიდებულება მას საქართველოს მხრიდან აგრესიის შესაძლო გამოვლენის შემთხვევაში, თითქმის აძლევს იმუნიტეტს, მაგრამ გრძელვადიან პერსპექტივაში, ისეთი ამაყი ხალხისთვის, როგორიც აფხაზი ერია, მათი თვითმყოფადობისა და ინდივიდუალობის შენარჩუნების კუთხით, რუსეთთან ასეთი ურთიერთობა, შესაძლოა, მათთვის ერთგვარი საფრთხეც აღმოჩნდეს.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რამდენად აცნობიერებენ ამას თავად აფხაზები, ხმამაღლა ამის აღიარებისგან ისინი დღემდე თავს იკავებენ, თუმცა, ცხადია, ამაზე ფიქრობენ. ჩვენს შესხვედრამდე ერთი კვირით ადრე, აფხაზურმა პარლამენტმა დემოგრაფიული პრობლემების გადაწყვეტის თაობაზე დადგენილება მიიღო. ეს თემა მათ სულ უფრო და უფრო ანუხებთ. დემოგრაფიული თვალსაზრისით, აფხაზური ეთნოსი, აფხაზეთის ტერიტორიაზე მცხოვრებ სხვა ეთნოგუგუფებთან შედარებით, პასიურია. წინასწარი გამოკვლევების მიხედვით, დაახლოებით 20-25 წლის შემდეგ აფხაზთა რაოდენობა ამ ტერიტორიაზე, შესაძლოა, სამჯერ შემცირდეს. არსებული სტატუსი ქვო ამ პრობლემის მოგვარების საშუალებას არ იძლევა. მნიშვნელოვანია ენის შენარჩუნების საკითხიც: დღევანდელი

პერსპექტივით, დროთა განმავლობაში, ენასთან ერთად მათ, შესაძლოა, კულტურული თვითმყოფადობის განმსაზღვრელი ბევრი სხვა რამ დაკარგონ.

გრძელვადიან პერსპექტივაში რუსეთთან დაახლოება მასთან ასიმილაციას იწვევს და ამას აფხაზეთში აცნობიერებენ. საჭიროა, რომ მათ რუსეთის გარდა სხვა ალტერნატივაც დაინახონ. ისინი უნდა დარწმუნდნენ ალტერნატიული გზის, სხვა სისტემების, სხვა შესაძლებლობების არსებობაში და გაიაზრონ, რომ მათი მეშვეობით, ისეთი პატარა ეთნოსი, როგორებიც აფხაზები არიან, უკეთ შეინარჩუნებს საკუთარ თვითმყოფადობას. მათ ეს მხარე, ეს ვექტორი – ევროატლანტიკური სივრცე, საქართველოს მსგავსად საკუთარი ნებით უნდა აირჩიონ. საჭიროა, ვინმემ დაარწმუნოს ისინი, რომ საქართველოს ეს კურსი აგრესიულ ქვეყნად კი არ აქცევს, პირიქით, გაცილებით უფრო ცივილიზებულ სახელმწიფოდ აყალიბებს და ამიტომ მის მიმართ შიში უსაფუძვლოა. ჩვენ ყველანაირად შევეცადეთ მათ ამაში დარწმუნებას იმ არგუმენტებით, რომ ნატო ერთადერთი ფაქტორია დღევანდელ სიტუაციაში, რომელიც საქართველოს დაუფიქრებელი ნაბიჯებისგან დაიცავს. ნატოს ფაქტორი საქართველოს გარკვეულ ჩარჩოებში აქცევს და ეს ჩარჩოები მშვიდობის კუთხით მით უფრო მტკიცე იქნება, რაც უფრო დაუახლოვდება საქართველო ამ ორგანიზაციას და მზად იქნება მასთან საბოლოო ინტეგრაციისთვის. ამის შემდეგ კი, იშლება უფრო ფართო პერსპექტივა ევროკავშირთან დასაახლოვებლად, პროცესი, რომელიც ბევრად უფრო მკაცრი და მომთხოვნი იქნება საქართველოს მიმართ და საბოლოო შედეგად ვიღებთ დემოკრატიულ და ძლიერ სახელმწიფოს, რომელიც უკვე ნამდვილად აღარ მოინდომებს ბრძოლას, შეიძლება ვუწოდოთ, პერიფერია, ან უმცირესობასთან საკუთარ ტერიტორიაზე.

ეს იყო ჩვენი ძირითადი თეზისები. ასე გამოიყურებოდა ნატოს წარმომადგენელთა თეზისებიც. რამდენად საკმარისი იყო ისინი აფხაზური მხარის დასარწმუნებლად, არ ვიცი, ამაზე, ალბათ, ქ-ნი პოლა და ბ-ნი ჯონათანი კოენი უფრო დაწვრილებით ისაუბრებენ. მაგრამ, იმის გათვალისწინებით, რომ ეს პირველი შეხვედრა იყო, მიმაჩნია, რომ იგი საკმაოდ მნიშვნელოვანი იყო ორივე მხარისთვის და ვფიქრობ, საინტერესო უნდა ყოფილიყო ნატოს წარმომადგენელთათვისაც, რადგან მათთვის ეს იყო პირველი შემთხვევა, როდესაც საქართველოზე ვილაციისგან უარყოფითი აზრი ესმოდათ. მანამდე მათ ურთიერთობა ჰქონდათ მხოლოდ ჩვენს ოფიციალურ პირებთან, რომლებიც აწარმოებდნენ მათთან მოლაპარაკებას და მათ ფონზე, უცებ, საქართველოს შესახებ, აფხაზებისგან სრულიად სანინალმდეო ინფორმაციის მოსმენა მოუწიათ.

გოგი ხუციშვილი, კონფლიქტოლოგი – სერგეი შამბას ცნობილმა გამონათქვამმა საზოგადოების ყურადღება მიიპყრო, მან თქვა, რომ აფხაზეთი საქართველოს ნატოსთან

დაახლოებას საშიშროებად არ განიხილავს. ამის თაობაზე ბევრი კომენტარი გაკეთდა. პირადად მეც მქონდა შეხვედრები აფხაზებთან და თითქოს იკვეთება შთაბეჭდილება, რომ აფხაზეთში, რუსეთის როლის საღად გააზრების მხრივ, დინამიკა შეიმჩნევა. რუსეთი, შეიძლება ითქვას, დღეს აფხაზეთში რისკ-ფაქტორადაც კი აღიქმება. ამავე დროს, საქართველოს ნატოსთან დაახლოების სურვილს აფხაზები ევროსტრუქტურებში ინტეგრაციის საკუთარ სურვილთან პარალელურ რეჟიმში განიხილავენ. აფხაზურ საზოგადოებაში კი, ევროსტრუქტურებში ინტეგრაციის საკითხი ძალიან ინტენსიურად განიხილება. უფრო მეტიც, იქ საკითხს ასეც უდგებიან – საქართველოს ნატოსთან დაახლოება ხომ არ შეუწყობს ხელს ამ პროცესს? ჩემი აზრით, ეს არის ნიშა, რომელიც უნდა გამოვიყენოთ და გავაფართოვოთ. ჩვენი მუშაობა ამ კუთხით უნდა გავაძლიეროთ. თითქოს თანდათან უფრო იკვეთება ურთიერთგაგების შესაძლებლობა.

არჩილ გეგეშიძე – ასეთი განწყობილება, გეთანხმებით, დღევანდელ აფხაზეთში საგრძნობია. შესაძლოა, ისინი ამაზე ხმამაღლა არ ლაპარაკობენ, მაგრამ ის, რომ მათ სურთ სამართლებრივი საზოგადოების ჩამოყალიბება, კანონის უზენაესობის დამკვიდრება და ადამიანის უფლებების დაცვა, ცხადია. მათ დასავლური საზოგადოების ნიმუშთან მიახლოება სურთ, ასეთი საზოგადოების ჩამოყალიბებას ცდილობენ და იმასაც ხედავენ, რომ ღირებულებათა ეს სისტემა არ არის არც რუსეთში, არც აზიაში, არც საქართველოში, ის მხოლოდ ევროკავშირშია. ამიტომ, როგორც ჩემთვის ცნობილია, ისინი ინტენსიურად ცდილობენ ევროკავშირის საქართველოს ევროპულ სამეზობლო პოლიტიკის პროგრამის შემსწავლელ წარმომადგენელთა დარწმუნებას, რომ მათ ჰქონდეთ თავიანთი, საქართველოსგან დამოუკიდებელი არხები, რადგან ამ პროცესის საქართველოსთან ერთად გასავლელად ჯერ მზად არ არიან.

რაც შეეხება თქვენს მიერ გამოთქმულ მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ აფხაზეთი არ არის საქართველოს ნატოსთან ინტეგრაციის წინააღმდეგი, იქ ჯერჯერობით ასეთი მიდგომა ფიგურირებს – ამ ალიანსში საქართველოს, აფხაზეთისა და ოსეთის გარეშე შესვლის შემთხვევაში, აფხაზეთი არ იქნება ამ პროცესის წინააღმდეგი. მაგრამ თუ საქართველო ნატოში შესვლას აფხაზეთთან ერთად მოინდომებს, აქ უკვე სხვა სცენარი იჩენს თავს. აქ შიშის ფაქტორიც გასათვალისწინებელია. აფხაზური მხარის ვარაუდით, რუსეთს შესაძლოა, შეეშინდეს ნატოსი და აღარ დაეხმაროს აფხაზეთს. საქართველოსაც, ალიანსის წევრი, მსოფლიოს 26 ყველაზე ძლიერი დემოკრატიული ქვეყნის მხარდაჭერით დაიმედებულს, უფრო თამამად შეეძლება ზემოქმედება აფხაზეთზე. ამ შემთხვევაში, მათი აზრით, არც საომარი მოქმედებები გამოირიცხება. მათ არ სურთ მოვლენების ამ კუთხით განვითარება და გარანტიუ-

ბს ეძებენ. მე შორის ვარ იმ აზრისგან, რომ ასეთი შიშისა და წინასწარგანწყობის გასაფანტად ერთი შეხვედრა საკმარისია. მაგრამ მნიშვნელოვანია ის, რომ მათ ჩვენგან, პირველწყაროსგან, მოისმინეს იმისგან განსხვავებული აზრი, რაც მათ მუდმივად ესმით რუსეთის მხრიდან.

კობა ლიკლიკაძე, რადიო თავისუფლება – ჩემი აზრით, აფხაზური მხარისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი იყო ირაკლი ოქრუაშვილის, შეიძლება ითქვას – საქართველოში ომის პარტიის ლიდერის – პოლიტიკური ორბიტიდან წასვლა. თუმცა, იმის მოლოდინი, რომ შესაძლოა, ეს ადამიანი კიდევ დაბრუნდეს პოლიტიკაში, რა თქმა უნდა, ისევ არსებობს.

რაც შეეხება იმას, თავად საქართველოს მოსახლეობა რამდენად ერთგულია ნატოს ღირებულებებისა და იდეალებისა, ამ თვალსაზრისით 2007 წლის დასაწყისი ძალიან სახასიათო იყო. ალბათ, ყველას გახსოვთ, ყველა საპარლამენტო პარტიამ ერთხმად დაუჭირა მხარი დეკლარაციას ნატოში მომავალი განწევრიანების შესახებ. მართალია, არიან სხვა, არასაპარლამენტო პარტიებიც – ლეიბორისტული“, ტრადიციონალისტები“, ეროვნული ფორუმი“ – რომლებიც არ დაუჭერს მას მხარს. თუ დაუჭერენ, მათ მაინც გაუჩნდებათ კითხვები იმის შესახებ, თუ რა მოელის აფხაზეთს და სამხრეთ ოსეთს ნატოში განწევრიანების შემდეგ. ჩვენ არც ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის შეხედულება უნდა დავივიწყოთ ამ ორგანიზაციაში შესვლის შესახებ. შეგახსენებთ, 1997 წელს ეკლესია საქართველოს ნეიტრალიტეტის მომხრე იყო. ნატოში გასაწევრიანებლად საქართველოში მომდევნო არჩევნები ნამდვილად ტესტის ფუნქციას შეასრულებს.

არჩილ გეგეშიძე – დღეისთვის, ავტორიტეტული საერთაშორისო სოციოლოგიური ინსტიტუტების მიერ ჩატარებული გამოკითხვების გათვალისწინებით, საქართველოს მოსახლეობის 81% მხარს უჭერს ქვეყნის ნატოში განწევრიანებას. ეს ამ ორგანიზაციაში უკანასკნელ პერიოდში განწევრიანებულ ქვეყნებს შორის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია. ჩვენს შემდეგ, 80%-ით მეორე ადგილზეა რუმინეთი, მას 69%-ით მოსდევს ესტონეთი, 66%-ით – სლოვენია და 30%-ით – სლოვაკეთი. თუმცა, მიუხედავად ასეთი დაბალი პროცენტული მაჩვენებლისა, სლოვაკეთი მაინც განწევრიანდა ნატოში. მთავარია, რამდენად არის გაცნობიერებული ეს არჩევანი და რამდენად მყარია მიღებული გადაწყვეტილება.

მართლაც, ახლო წარსულში საქართველოს რამდენიმე პოლიტიკური პარტია ალტერნატიული გზის, ნეიტრალიტეტის შესახებ დებატების ინიციატივით გამოდიოდა. იმავე პერიოდში რუსეთის ელჩმაც გააკეთა ამაზე მინიშნება. მაგრამ მაინც, ამ პოლიტიკურ ძალებს არ უთქვამთ, რომ ისინი ეწინააღმდეგებიან საქართველოს ნატოში განწევრიანებას. ისინი საკითხს სხვაგვარად აყენებდნენ, მათ აინტერესებდათ, საქართვე-

თუ ჩვენ ჩამოვყალიბდებით დემოკრატიულ სახელმწიფოდ, მეტი შესაძლებლობა იქნება კომპრომისებისთვის. ამისთვის, ორივე მხარემ, როგორც ქართულმა, ისე აფხაზურმა, სასურველია, ერთი ვექტორი, ერთი მიმართულება, აირჩიოს.

ლოსთვის უკეთესი ხომ არ იქნებოდა ნეიტრალიტეტის გზის არჩევა. ის, რომ დღეს ჩვენს საზოგადოებაში ვიღაც კვლავ ნეიტრალიტეტის მომხრეა, ალბათ, უფრო საქმეში ჩაუხედაობის ბრალა და არა არგუმენტებით გამყარებული მოსაზრება. ჩემი აზრით, საქართველოს ნეიტრალიტეტი ბევრი მიზეზის გამოა შეუძლებელი. ნეიტრალიტეტიც სხვადასხვა სახის არსებობს. ევროკავშირის წევრი რამდენიმე ქვეყანა – ავსტრია, ფინეთი – უკვე ამბობენ, რომ მათი ნეიტრალიტეტი მხოლოდ ფორმალურია, რადგან, რეალურად, ისინი ევროკავშირის წევრი ქვეყნები არიან. ამ ორგანიზაციას აქვს თავისი საგარეო პოლიტიკა და მისი წევრებიც მოვალენი არიან უერთგულონ მას. ასე რომ, ეს უკვე აღარ არის ნეიტრალიტეტი. ნეიტრალიტეტის არჩევის შემთხვევაში, ჩვენ უარი უნდა ვთქვათ ნატოზე და ევროკავშირზეც. მაგრამ მაშინ ვინ უზრუნველყოფს ჩვენს უსაფრთხოებას? საამისოდ, მაშინ ჩვენ მყარი გარანტია უნდა გვქონდეს, როგორც ჩვენი მეზობელი, ისე მსოფლიოს ყველა სხვა ქვეყნის მხრიდან. იმის გარანტია, რომ ოდესმე რომელიმე ჩვენი მეზობელი ქვეყანა კურსს და დამოკიდებულებას არ შეიცვლის ჩვენს მიმართ, რა თქმა უნდა, ვერ გვქენება. გავიხსენოთ 1921 წელი, როდესაც საბჭოთა რუსეთმა დაარღვია საქართველოს ნეიტრალიტეტი. ბოლომდე, სამწუხაროდ, ვერავის ენდობი. ამ უნდობლობას ისიც უწყობს ხელს, რომ ჩვენს გარემოცვაში არც ერთი ქვეყანა არ არის იდეალურად დემოკრატიული, ისინი ამისგან ძალიან შორს არიან. რასაკვირველია, აფხაზებსაც აქვთ გარკვეული საფუძველი საიმისოდ, რომ ბოლომდე არ გვენდობოდნენ, იმიტომ, რომ დღეს ჩვენი ქვეყანა ასევე შორსაა დემოკრატიისგან. მაგრამ თუ ჩვენ ჩამოვყალიბდებით დემოკრატიულ სახელმწიფოდ, მეტი შესაძლებლობა იქნება კომპრომისებისთვის. ამისთვის, ორივე მხარემ, როგორც ქართულმა, ისე აფხაზურმა, სასურველია, ერთი ვექტორი, ერთი მიმართულება, აირჩიოს.

გოგი გვახარია – როგორც ჩემთვის ცნობილია, იმავე დამოკიდებულებით, რომელიც თქვენ ახსენეთ, საქართველოს მოსახლეობის 42% ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის იმედს ნატოზე ამყარებს.

არჩილ გეგეშიძე – კონსესუსის საფუძველზე, თუ ნატოს წევრი ერთ-ერთი ქვეყანა სხვა, არა ნატოს წევრი ქვეყნის აგრესიის მსხვერპლი გახდება, ნატოს წევრი ყველა სხვა ქვეყანა ამ აგრესიას იღებს, როგორც მასზე მიმართულს და ყველა ერთად, ერთიანი ძალისხმევით ილაშქრებს აგრესორის წინააღმდეგ. ეს არის ცნობილი მეხუთე პუნქტი, რომელიც რეალურად მხოლოდ ერთხელ, 11 სექტემბრის მოვლენების შემდეგ ამოქმედდა, მას შემდეგ, რაც ალიანსის წევრი ერთი ქვეყნის მიმართ განხორციელდა აგრესია. აფხაზური მხარის შიშს საქართველოს ნატოში შესაძლო გაწევრიანების გამო, ეს პუნქტიც იწვევს, რადგან ფიქრობენ, რომ სიტუაციის დაძაბ-

ვის შემთხვევაში, საქართველოს ზურგს გაუმაგრებს ნატოს ნევრი ყველა სხვა ქვეყანა.

რაც შეეხება მოსახლეობის გარკვეული ნაწილის მიერ საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის იმედის ნატოზე დამყარებას, ეს მართლაც ასეა, თუმცა შარშანდელ გამოკითხვასთან შედარებით, ეს მაჩვენებელი 10%-ით ნაკლებია. შარშან ამ იმედს გამოკითხულთა 52% გამოთქვამდა. თუმცა, არ შეიძლება ვიფიქროთ, რომ 42% მხარს უჭერს პრობლემის ომის გზით გადაჭრას. დიდი მნიშვნელობა აქვს, როგორ დაისმება კითხვა. თუ შეკითხვა ასე იქნება დასმული – ფიქრობთ, რომ საქართველოს ნატოში ინტეგრაცია ხელს შეუწყობს ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას? მას პასუხად მოჰყვება, რომ მართლაც აქვთ ამისი იმედი. კითხვის ამ ფორმით დასმას კი – შეუწყობს თუ არა ხელს ნატოში ინტეგრაცია კონფლიქტის მოგვარებას? – სავარაუდოდ, ასე დასმულ შეკითხვას სხვა ციფრები მოჰყვებოდა. აფხაზებმა, სხვათა შორის, მიაქციეს ყურადღება ამ ციფრებს, ისინი გვსაყვედურობენ იმის გამო, რომ, როგორც თავად ამბობენ, მოსახლეობის 42% პრობლემის ომის გზით გადაჭრის მომხრეა. ჩვენ გვინევს ახსნა, რომ შეკითხვა ამ შემთხვევაში, არც ისე სწორად იქნა დასმული. სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ ბევრი ვერ აცნობიერებს, რომ ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობა და კონფლიქტის მოგვარება ერთი და იგივე არ არის.

მურმან მალაზონია, აფხაზეთიდან დევნილი – როგორც ბრძანეთ, გამოკითხვის თანახმად, საქართველოს მოსახლეობის 81% ქვეყნის ნატოში ინტეგრაციის მომხრეა, მაგრამ, მინდა გითხრათ, რომ ასეთი განწყობილება რეგიონებში ნაკლებად შეიმჩნევა. ამიტომ, ცოტა არ იყოს, მაკვირვებს ეს ციფრი. ხშირად საკითხი ასეც ისმება, რომ ვინც არ ემხრობა ქვეყნის ნატოში ინტეგრაციას, ის მოლაღატედ ცხადდება. ეს სხვა საკითხია. მე მაინტერესებს, რას მისცემს საქართველოს ნატოში გაწევრიანება? თუ ეს ხელს შეუწყობს აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის კონფლიქტების მოგვარებას, მაშინ, ცხადია, ყველა ნორმალური ადამიანი მიემხრობა ამ პროცესს, მაგრამ ამაზე ცალსახა პასუხი არც ხელისუფლებას აქვს და არც ჩვენ. ჩვენ საპირისპირო გვესმის, ამერიკელი ჩინოვნიკებისგან ხშირად გვსმენია, რომ მათ არ შეუძლიათ დაეხმარონ საქართველოს ნატოში გაწევრიანებაში, ვიდრე ის არ მოაგვარებს კონფლიქტურ სიტუაციებს აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში. ჩვენ საკითხს ასე ვსვამთ, თუ ნატო არ დაგვეხმარება კონფლიქტების მოგვარებაში, ღირს კი, მასში გაწევრიანება?

კიდევ ერთი საკითხი – ნატო რუსეთთან საერთო ენის გამონახვისკენ მოგვიწოდებს, მაგრამ ამაზე რატომღაც არავინ საუბრობს. რუსეთთან საერთო ენის გამონახვა კი, ჭირს. რისი იმედი უნდა გვექონდეს? ნატოში გაწევრიანება გადაგვიჭრის ამ პრობლემებს? თუ ვერ დაგვეხმარება, მაშინ, იქნებ, ისევ

რუსეთთან გვეკონდეს კავშირი? ჩვენ ყველაზე მეტად ეს საკითხები გვინტერესებს. და ბოლოს, მინდა გავიმეორო, რეგიონებში ნატოში საქართველოს განუერთების შესახებ არაფერია ცნობილი. მოსახლეობას უნდა აუხსნათ, რას მოუტანს ეს ქვეყანას, რა დადებით და უარყოფით შედეგებს.

გოგი გვახარია – ახლა ნინია კაკაბაძეს გადავცემ სიტყვას. ნინიას სტატიებში, ბოლო პერიოდში, განსაკუთრებით იგრძნობა შემოფოთება ხელისუფლებისა და საზოგადოების მხრიდან საომარი რიტორიკისა და საერთოდ, ქვეყნის მილიტარიზაციის გამო.

ნინია კაკაბაძე – მე არც პოლიტიკოსი ვარ და არც ექსპერტი. საქართველოშიც და აფხაზეთშიც საზოგადოებრივი აზრი უფრო მაინტერესებს. პირად საუბრებში, თითქოს მოვახერხე იმის გაგება, რას ფიქრობს დღეს აფხაზური საზოგადოება. ჩემს მოხსენებასაც, ალბათ, უფრო შთაბეჭდილებების გადმოცემის ფუნქცია ექნება. ასეთ კონფერენციაში პირველად მივიღე მონაწილეობა. სიმართლე რომ გითხრათ, იქ ნანახს და მოსმენილს, არ გავუკვირვებოვარ. ქართული მხარის არასწორ პოლიტიკაში მანამდეც დარწმუნებული ვიყავი. ჩვენს მიერ დაშვებულ შეცდომებზე ბევრი საუბარი შეიძლება, მაგრამ ახლა მათზე აღარ შევჩერდები. მთავარი პრობლემა ისაა, რომ ქართული ხელისუფლების პოლიტიკა პირდაპირ აისახება ქართულ საზოგადოებაზე. მშვიდობიანი“ გამონათქვამები კონფლიქტის შესახებ, ალბათ, უფრო დასავლეთისთვის საჩვენებელ ხასიათს ატარებს. დავრწმუნდი, რომ არაგულწრფელ ტონს კარგად გრძნობს აფხაზური მხარე. მედია და შეფარული მილიტარისტული პროპაგანდა ახალი აგრესიული თაობის ფორმირებას იწვევს.

რაც შეეხება საქართველოს ნატოში განუერთებას, ჩემი აზრით, გასაკვირი არ არის, რომ აფხაზური მხარე დღემდე შიშით და სიფრთხილით ეკიდება ამ პერსპექტივას. ნატო, როგორც აფხაზეთში, ისე საქართველოში, უპირველესად სამხედრო ძალასთან ასოცირდება. ჩვენთან, ნატოს პროპაგანდა ეწევა, როგორც ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის და არა იმას, რასაც სინამდვილეში წარმოადგენს ეს ორგანიზაცია – სტაბილურობის, დემოკრატიისა და უსაფრთხოების გარანტს. ხელისუფლების მხრიდან, ჩემი აზრით, შეგნებულად არის იგნორირებული ის ფაქტი, რომ ნატოში გასანუერთებლად არსებობს მკაფიო პარამეტრები და მათგან ყველაზე მნიშვნელოვანია დემოკრატია, რომელიც სამუხაზროდ, ჩვენს ქვეყანაში დეფიციტს წარმოადგენს. ამიტომ, ამ კონფერენციაში ნატოს წარმომადგენელთა მონაწილეობა ორივე მხარისთვის, აფხაზურისთვისაც და ქართულისთვისაც, ძალიან მნიშვნელოვანი იყო.

ჩვენი ქვეყნის დემოკრატიზაციის პროცესით აფხაზური საზოგადოებაც დაინტერესებულია. თუ ჩვენ, ქართველები,

ჩვენთან, ნატოს პროპაგანდა ეწევა, როგორც ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის და არა იმას, რასაც სინამდვილეში წარმოადგენს ეს ორგანიზაცია – სტაბილურობის, დემოკრატიისა და უსაფრთხოების გარანტს.

სხვა ერების, და განსაკუთრებით, მცირე ერების ინტერესების გათვალისწინებას ვისწავლით, ეს დადებითად აისახება ჩვენს ურთიერთობაზე. დაბოლოს, მინდა აღვნიშნო, რომ ასეთი შეხვედრები, ასეთი კონფერენციები მნიშვნელოვანი და სასარგებლოა ორივე მხარისთვის. კონფერენციის მონაწილეები ხშირად უნდა იცვლებოდნენ, რადგან ეს ხელს შეუწყობს იმ ადამიანების რაოდენობის გაზრდას, რომლებიც შეძლებენ აფხაზური მხარის მოსმენას, მათი ინტერესების გათვალისწინებას, ეს კი, ცალსახად დადებითად აისახება კონფლიქტის მოგვარების პროცესზე. კიდევ ერთხელ დიდ მადლობას ვუხდით სტამბოლის კონფერენციის ორგანიზატორებსა და მონაწილეებს ამ შეხვედრებისთვის.

გოგიგვახარია – შეგახსენებთ, სტამბოლის კონფერენციის ორგანიზატორები იყვნენ ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი და კალიფორნიის უნივერსიტეტის სამოქალაქო სამშვიდობო ცენტრი.

ახლა კი, ალბათ, დროა, სიტყვა ამ კონფერენციის ორგანიზატორს, ქ-ნ პოლა გარბს გადავცეთ.

პოლა გარბი – ჩემი აზრით, ორივე მხარეს, ქართულსაც და აფხაზურსაც, ამ შეხვედრაზე საკუთარი, მკაფიოდ ჩამოყალიბებული აზრები და, შეიძლება ითქვას, ეჭვებიც, ჰქონდათ, მაგრამ ჩემთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ის იყო, რომ შეხვედრების პირველივე დღიდან ორივე მხარემ გამოამჟღავნა ერთმანეთის მოსმენისა და კონსტრუქციული დიალოგისთვის მზადყოფნა. ორივე მხარეს იგრძნობოდა სიახლის გაგებისა და დამატებითი ინფორმაციის მიღების სურვილი. სამწუხაროდ, ორივე მხარეს საგრძნობია ინფორმაციის ნაკლებობა.

რას აძლევს ქვეყანას ნატოში გაწევრიანება, ამაზე ერთ-ერთ ხორვატ ექსპერტს საკუთარი ქვეყნის მაგალითზე უნდა ესაუბრა, მაგრამ, სამწუხაროდ, ვერ მოახერხა კონფერენციაში მონაწილეობის მიღება. მისი მოსმენა ვერ მოხერხდა, სხვა ექსპერტები კი, ჩემი აზრით, ამ შეკითხვაზე ამომწურავი პასუხის გასაცემად მზად არ აღმოჩნდნენ. თუმცა, რასაკვირველია, ამ თემაზე იყო საუბარი. ნატოს ექსპერტებმა აღიარეს, რომ არც ისინი და არც ნატოს წარმომადგენლები არ დაფიქრებულან იმაზე, რა გამოხმაურება მოჰყვებოდა საქართველოს ნატოში გაწევრიანებას აფხაზეთის მხრიდან. ამიტომ, ვფიქრობ, ორივე მხარისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი იყო, ნატოს ექსპერტებს მოესმინათ აფხაზების ეჭვები, რომლებიც საკმაოდ დეტალურად იყო გადმოცემული.

და კიდევ ერთი საკითხი – შემექმნა შთაბეჭდილება, რომ აფხაზეთის სამოქალაქო საზოგადოება მტკიცედ დგას მოდერნიზაციისა და დემოკრატიზაციის გზაზე, ამავე დროს დიდია ძალისხმევა ენისა და ეროვნული თვითმყოფადობის გადასარჩენად. რაც, ჩემი აზრით, არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კურსს ამავე მიმართულებით. ნატოსთან დაკავშირებით კი, ისინი მართლაც გამოთქვამენ ეჭვებს, რადგან

არ არიან დარწმუნებულები, რომ საქართველოში საომრად განწყობილ ძალებს ნატოს წევრობა აიძულებს ხელი აიღოს აფხაზეთის საომარი მოქმედებებით დაბრუნებაზე. ისინი ფიქრობენ, რომ, ამ შემთხვევაში, დასავლეთი თვალს დახუჭავს მათ ასეთ ქმედებაზე. აფხაზურ მხარეს ჯერ კიდევ აქვს ამის შიში, ამიტომ საჭიროა ბევრი საუბარი და, ორივე მხარის მიერ, სიტყვების საქმით დამტკიცება.

მნიშვნელოვანია ისიც, რომ როგორც ქართულ, ისე აფხაზურ მხარეს, თანამედროვე რუსეთთან დაკავშირებით უარყოფითი გამოცდილება აქვს, და ამ წერტილში იკვეთება ორივე მხარის ინტერესები.

ნატოსგან განსხვავებით, ისინი სიამოვნებით შევიდოდნენ ევროკავშირში. როგორც კონფერენციაზე ითქვა აფხაზური მხარის მიერ, ნატო, მათ თვალში, როგორც სამხედრო ორგანიზაცია, უნდობლობას იწვევს. მათ რამდენჯერმე გაიხსენეს საქართველოს გაეროში შესვლა, რომელსაც ორ კვირაში საქართველოს ჯარების აფხაზეთში შესვლა მოჰყვა. ეს პარალელი მათ დღემდე მოჰყავთ. თქვენ ჩემზე უკეთ მოგეხსენებათ მათი უნდობლობის მიზეზები. მაგრამ მთავარი ის არის, რომ დიალოგი შედგა და მას კონსტრუქციული ხასიათი ჰქონდა.

კობა ლიკლიკაძე – ქ-ნო პოლა, როგორც აქ ითქვა, ეს შეხვედრა, ნატოს წარმომადგენლების დასწრების თვალსაზრისით, უნიკალური იყო. ეს მეც ძალიან მნიშვნელოვნად მიმაჩნია, მაგრამ როგორ წარმოგვიდგენია თავად ჩვენ ქართული საზოგადოების აზრი? საინტერესოა, რა თქვა შეხვედრისას აფხაზეთის მხრიდან უნდობლობის თაობაზე ნატოს წარმომადგენელმა ჯეიმს მაკკეინმა?

პოლა გარბი – მან აღიარა, რომ არ ფლობენ მკაფიო მექანიზმებს. მას კონკრეტულ შეკითხვებს უსვამდნენ. ასეთი შეკითხვაც დაისვა, როგორ მოიქცევა ნატო საქართველოს მიერ საომარი მოქმედებების განახლების შემთხვევაში, და ვერ შეძლო დაესახელებინა, სასჯელის რა კონკრეტული ფორმა შეიძლებოდა მოჰყოლოდა ამას ნატოს მხრიდან. თუმცა, აღნიშნავდა, რომ მოლაპარაკებებს და ზეწოლას მიმართავდნენ. ზუსტად ვერ ვიხსენებ მის ვინაობას, მორიგი სესიის დასრულების შემდეგ ჩემთან მოვიდა კონფერენციის ერთ-ერთი მონაწილე და მითხრა, რომ მისი აზრით, ირაკლი ოქრუაშვილი დაკავებული თანამდებობიდან ნატოს გავლენით გაათავისუფლეს.

ვახტანგ წონონავა, ილია ჭავჭავაძის სახელობის უნივერსიტეტის სტუდენტი – დღევანდელი მომხსენებლებისგან გაცილებით მეტის გაგება მსურდა. აქ ითქვა, რომ საქართველოში დიდი ხანია, აღარ იზიარებენ ქვეყანაში მცხოვრები მცირე ერების ინტერესებს. მიმაჩნია, რომ ასე არ არის. თხუთმეტი წელია, აფხაზეთიდან დევნილი ვარ და ამდენი ხნის განმავ-

ლობაში არ მომეცა საკუთარ სახლში დაბრუნების უფლება. საინტერესოა, მე უნდა დავიცვა აფხაზების ინტერესები, როდესაც ისედაც ყველაფერს მათ ვთავაზობთ? ვიმეორებ, თუ კიდევ გაიმართება ასეთი შეხვედრები, კარგი იქნება, თუ ამ ადამიანებს აუხსნით, რომ ჩვენ აფხაზეთს ნატოს მეშვეობით არ ვემუქრებით და ნატოს არ აღვიქვამთ მხოლოდ სამხედრო ძალად, თუმცა, საქართველოს ნატოში შესვლა, პირველ რიგში, მის გამთლიანებას ნიშნავს, რადგან მთელი საერთაშორისო საზოგადოება საქართველოს სწორედ ამ საზღვრებში მოიაზრებს და აფხაზებს მოუწევთ ამასთან შეგუება. საქართველოს აქვს მნიშვნელოვანი ეროვნული ინტერესი – ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა, ეს არის სამართლიანობის აღდგენა. ასობით ათას დევნილ ადამიანს, თხუთმეტი წელია, არ აქვს საკუთარ მიწა-წყალზე დაბრუნების უფლება. ჩვენ ამ საკითხს, ასე თუ ისე, ნებისმიერი მეთოდით, ოდესმე გადავჭრით. თუ ჩვენი ინტერესები ამას მოითხოვს, ვფიქრობ, არც ერთი მეთოდი არ უნდა გამოირიცხოს, სხვა მეთოდებში“ საომარ მოქმედებებსაც ვგულისხმობ.

პოლა გარბი – სწორედ ამაზე საუბრობენ აფხაზებიც. ისინი ამბობენ, რომ, მართალია, ქართველები კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით მოგვარებაზე საუბრობენ, მაგრამ თუ ეს არ მოხერხდა, არც საომარ მოქმედებებს გამოირიცხავენ.

ნინია კაკაბაძე – რა კეთდება ჩვენი მხრიდან კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით მოსაგვარებლად?

ირაკლი ტაბლიაშვილი, www.abxazia.info – რამდენიმე წლის წინ მქონდა საშუალება, მემუშავა აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის სახელისუფლებო წრეებში და რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, საქართველოს ხელისუფლება არაფერს აკეთებს აფხაზების დასარწმუნებლად, რომ საომარ მოქმედებებს აღარ განაახლებს. როგორც ჩემთვის ცნობილია, ქართულმა მხარემ უარი თქვა ომის განუახლებლობის შესახებ დოკუმენტზე ხელის მოწერაზე. ეს, ქართული საზოგადოებისა და ხელისუფლების მხრიდან ძალიან მნიშვნელოვანი გარანტი იქნებოდა. უფრო მეტიც, ქართული საზოგადოების მხრიდან არ ხდება არასამთავრობო ორგანიზაციების ასეთი დიალოგების ნახალისება. ირაკლი ოქრუაშვილის თანამედრობიდან გადაყენების შემდეგ თანამედრობა ხელისუფლების სხვა წევრებმაც დატოვეს – გოგა ხაინდრავას ვგულისხმობ. მე, ზოგადად, ქართულ პოლიტიკაზე ვსაუბრობ და არა კონკრეტულად მერაბ ანთაძეზე, რომელმაც შეცვალა გოგა ხაინდრავა. დღეს ქართველი პოლიტიკოსების უმრავლესობას მთელი აქცენტი ცხინვალის რეგიონზე აქვს გადატანილი. ხელისუფლების წარმომადგენლები, ბოლო პერიოდში, თავს იკავებენ შეხვედრებში მონაწილეობისა და ამ თემაზე საკუთარი აზრის გამოთქმისგან. და რაც მთავარია, ჩვენ, ნატოზე, როგორც

გარანტიაზე, ისე ვსაუბრობთ. აფხაზეზმა ისიც კარგად იციან, რომ ჩვენი ბიუჯეტის 1/3 სამხედრო ხარჯებზე მოდის. ეს ციფრი მრავლისმეტყველია და ბევრ კითხვას სცემს პასუხს.

გელა ჩორგოლაშვილი – თქვენი ყურადღება ერთ საკითხს მიიწიდა მთავრობა. საკითხის სირთულე აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკასთან კონფლიქტის დამახინჯებული ბუნებით არის განპირობებული. ამაში განზრახ შექმნილ სტერეოტიპებსა და კონფლიქტის შეცვლილ და დამახინჯებულ საწყის მიზეზებს ვგულისხმობ. ჯერ კიდევ მკაფიოდ არ არის ჩამოყალიბებული და დადგენილი კონფლიქტის მთავარი მიზეზი. მიაქციეთ ყურადღება, როგორი ტერმინოლოგიით საუბრობენ დამოუკიდებელი ექსპერტებიც კი. ისინი ხმარობენ ტერმინებს: საქართველო, ქართველები, აფხაზეთი, აფხაზები, ანუ, საუბარი ყოველთვის ეთნიკურ ჭრილში წარიმართება. სინამდვილეში კი, ჩვენ საქმე გვაქვს აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკასთან, სახელმწიფოსთან, რომელიც საქართველოს შემადგენელი ნაწილი იყო, მართალია, შეზღუდული სუვერენიტეტით, მაგრამ ის, ამის მიუხედავად, სახელმწიფო იყო. ჩვენი ექსპერტები და ჟურნალისტები კი, სამართლებრივის ნაცვლად, ემოციური კატეგორიებით მსჯელობენ. ამ პრობლემის გადაჭრა დამოკიდებულია იმაზე, აღიარებს თუ არა საქართველოს სახელმწიფო აფხაზეთის სახელმწიფოებრიობას და მის უფლებას სახელმწიფოებრიობაზე. აფხაზები, ოსებისგან განსხვავებით, ახალს არაფერს მოითხოვენ. მათ ახალი სახელმწიფოს შექმნა არ მოუთხოვიათ, მათ სახელმწიფო ჰქონდათ და დღესაც აქვთ. სხვა საკითხია, რომ დღეს აღიარებული არ არის. მთავარი პრობლემა, ჩემი აზრით, სწორედ ამაში მდგომარეობს. ჩვენ კონფლიქტი აფხაზეთში კი არა, აფხაზეთთან გვაქვს. სამართლებრივ, იურიდიულ დონეზე საკითხი ასე გამოიყურება. ჩემი აზრით, კონფლიქტის მოგვარების საქმეში ეს ხაზი პროდუქტიული და პოზიტიური იქნება.

ამა წლის მარტში, ბერლინში გამართულ საერთაშორისო კონფერენციაზე - ევროკავშირი და შავი ზღვის თანამშრომლობა – ევროკავშირის წარმომადგენელმა, პიტერ სემნებიმ წარმოადგინა აფხაზეთის კონფლიქტის მოგვარების პროექტი, რომელიც კონფლიქტის ზონაში რუსული სამშვიდობო კონტიგენტის, ევროკავშირის, და არა გაეროს წარმომადგენლებით ჩანაცვლებას ითვალისწინებს. ხომ არ განიხილებოდა ეს საკითხი სტამბოლის კონფერენციაზე?

და კიდევ ერთი შეკითხვა – სულ ცოტა ხნის წინ, რომში წარმართულ ე.წ. ადამიანების ტრეფიკინგის პროცესზე ჩამოთვლილი იყო ალბანეთის მაფიის მიერ ჩადენილი დანაშაულობები და ამასთან კავშირში დასახელებულები იყვნენ აფხაზური ხელისუფლების წარმომადგენლებიც. საკითხი აფხაზეთიდან რადიქტიური ნივთიერებების უკანონო გატანას ეხებოდა. ხომ არ ყოფილა ეს საკითხი განხილული კონფერენციაზე?

ამ პრობლემის გადაჭრა დამოკიდებულია იმაზე, აღიარებს თუ არა საქართველოს სახელმწიფო აფხაზეთის სახელმწიფოებრიობას და მის უფლებას სახელმწიფოებრიობაზე. აფხაზები, ოსებისგან განსხვავებით, ახალს არაფერს მოითხოვენ. მათ ახალი სახელმწიფოს შექმნა არ მოუთხოვიათ, მათ სახელმწიფო ჰქონდათ და დღესაც აქვთ.

საზოგადოების ყურადღება მინდა მივაპყრო იმას, რომ ნატო, გარკვეულწილად, ამერიკის შეერთებულ შტატებთან ასოცირდება. ეს, დაახლოებით, იდენტური ცნებებია და აქ აფხაზური მხარის გაუცნობიერებლობა არაფერ შუაშია. ასევე ცოტა ხნის წინ, ხუთ სხვადასხვა ქვეყანაში – დიდ ბრიტანეთში, იტალიაში, ესპანეთში, საფრანგეთსა და გერმანიაში ჩატარებულმა გამოკითხვამ დაადგინა, რომ ევროპელთა დიდი ნაწილი ევროპის უსაფრთხოების ყველაზე დიდ საშიშროებად ამერიკის შეერთებულ შტატებს მოიაზრებს, და შემდეგ სახელდება ჩინეთი და ირანი. რუსეთი ამ ჩამონათვალში მეექვსე ადგილზეა. ეს გამოკითხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებმა ჩაატარა. იმის თქმა მინდა, რომ აფხაზეთის ხელი-სუფლების რეგიონში გეოპოლიტიკურ ცვლილებებთან დაკავშირებული შიში, არცთუ ისე უსაფუძვლოა.

ვალტერ კაუფმანი – ვიდრე, როგორც კონფერენციის მონაწილე, საკუთარ შთაბეჭდილებებს გაგიზიარებდეთ, მინდა შეგახსენოთ, რომ დისკუსიის დასრულების შემდეგ წარმოგიდგენთ ქართულ-აფხაზური ასპექტების“ სერიის XIII ტომს – საქართველოსა და აფხაზეთის პერსპექტივები შავი ზღვის ინტეგრაციის კონტექსტში“.

რაც შეეხება სტამბოლის წლებიდან შეხვედრაზე ჩემს აზრს, აქ ნდობის აღდგენაზე საუბრობდნენ. მართლაც, შემეძვნა შთაბეჭდილება, აფხაზებს აქვთ სურვილი დაიჯერონ, რომ ნატო საქართველოზე კეთილისმყოფელ გავლენას მოახდენს, მაგრამ, არ სჯერათ. ასე რომ, მათ დასარწმუნებლად, ქართველებსაც და ნატოს წარმომადგენლებსაც დიდი ძალისხმევა სჭირდებათ. უნდობლობას წარმოშობს ის, რომ ამ ორ საზოგადოებას, ქართულს და აფხაზურს, აბსოლუტურად განსხვავებული სურვილები ამოძრავებთ. ქართულ საზოგადოებას, ქართველთა უმეტესობას, სწამს, რომ გამოიძებნება გზა, რომელიც მათ ომამდელ მდგომარეობამდე დააბრუნებს. აფხაზურს – სჯერა, რომ მალე აღიარებენ მათ დამოუკიდებლობას. მხარეებს შორის ნდობის აღსადგენად, საჭიროა არსებობდეს საერთო იდეალი და მიზანი. ქართველების მიერ ნათქვამი, რომ ნატო საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის მომხრეა, აფხაზური საზოგადოების მხრივ ნატოს საომარი მოქმედებებისკენ მიმხრობად აღიქმება. არადა, ეს ნატოსთვის მიუღებელია. მისი წარმომადგენლები აცხადებენ, რომ ნატო მხარს უჭერს კონფლიქტის მშვიდობიან დარეგულირებას. ნატო იმასაც ამბობს, რომ იგი არ ერევა მისი წევრი ქვეყნების საშინაო საქმეებში, მაგრამ მხოლოდ ამის თქმა არ არის საკმარისი. ნატომაც უნდა მოიპოვოს აფხაზური მხარის ნდობა.

ჯონათან კოენი, შერიგების რესურსები – ჩემი აზრით, ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი შეტყობინება, რომელიც კონფერენციის მონაწილეებმა ნატოს წარმომადგენლებისგან

ამ ორ საზოგადოებას, ქართულს და აფხაზურს, აბსოლუტურად განსხვავებული სურვილები ამოძრავებთ. ქართულ საზოგადოებას, ქართველთა უმეტესობას, სწამს, რომ გამოიძებნება გზა, რომელიც მათ ომამდელ მდგომარეობამდე დააბრუნებს. აფხაზურს – სჯერა, რომ მალე აღიარებენ მათ დამოუკიდებლობას. მხარეებს შორის ნდობის აღსადგენად, საჭიროა არსებობდეს საერთო იდეალი და მიზანი.

თუ საქართველო განაგრძობს მუქარის რიტორიკას, ეს მისთვის, შესაძლოა, შემაფერხებელი აღმოჩნდეს. ეს არ არის მხოლოდ ქართული პოლიტიკის პრობლემა, ეს უფრო მეტად, ქართული საზოგადოების პრობლემაა. თქვენ ეს კარგად უნდა გაითავისოთ და შეეცადოთ გავლენის მოხდენას პოლიტიკოსებზე უფრო მეტად, ვიდრე ისინი მოახდენენ გავლენას თქვენზე.

მიიღეს, მუქარას და ძალის გამოყენების საკითხებს უკავშირდებოდა. მათ აღნიშნეს, რომ ისინი ეწინააღმდეგებიან კონფლიქტის ძალისმიერი მეთოდებით გადაჭრას და თუ ეს მოხდება, კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგება საქართველოს ნატოში განევრიანების საკითხი. თუმცა, როგორც ვხედავთ, ქართულ საზოგადოებაში ჯერ კიდევ კეთდება განცხადებები იმის შესახებ, რომ თუ არ მოხერხდება კონფლიქტის მშვიდობიანად დარეგულირება, მათ ერთადერთი, საომარი მოქმედებების, გზა რჩებათ. ნატო ასევე გადაჭრით ამბობს, რომ თუ საქართველოს მოსახლეობას ჯერ კიდევ სჯერა, რომ ნატო მათ დაკარგულ ტერიტორიებს ძალისმიერი მეთოდით დააბრუნებინებს, უნდა იცოდნენ, რომ ეს ილუზიაა.

საქართველოს აქვს საშუალება გახდეს ნატოს ნევრი ქვეყანა, მაგრამ საამისოდ მან მთელი რიგი ეტაპები უნდა გაიაროს. თუ საქართველო განაგრძობს მუქარის რიტორიკას, ეს მისთვის, შესაძლოა, შემაფერხებელი აღმოჩნდეს. ეს არ არის მხოლოდ ქართული პოლიტიკის პრობლემა, ეს უფრო მეტად, ქართული საზოგადოების პრობლემაა. თქვენ ეს კარგად უნდა გაითავისოთ და შეეცადოთ გავლენის მოხდენას პოლიტიკოსებზე უფრო მეტად, ვიდრე ისინი მოახდენენ გავლენას თქვენზე. ნატოს, ჩემს მიერ ნახსენები შეტყობინება, ძალიან მნიშვნელოვანი იყო აფხაზური მხარისთვისაც. ისინი დიდი ყურადღებით უსმენენ ქართველ პოლიტიკოსთა გამოსვლებს და გამუდმებით ესმით ზენოლის ენა. მაგრამ ჩვენ ვიცით, რომ ამ ენით საქართველომ, თხუთმეტი წლის განმავლობაში, ვერაფერს მიაღწია. უკანასკნელი ერთი წლის განმავლობაში კი, ზენოლის მიდგომა, სამწუხაროდ, ბევრად უფრო ამკარად იყო გამოხატული, ვიდრე წინა წლებში.

ბადრი მეფარიშვილი – გასაგებია საქართველოს სწრაფვა ნატოსკენ, მაგრამ, მე მაინტერესებს, რამდენად არის დაინტერესებული ნატო საქართველოთი. რა ამოძრავებს ამ ორგანიზაციას, როდესაც განიხილავს მის თავის რიგებში განევრიანების საკითხს. ეს დაახლოება მხოლოდ ჩვენითვის არის მნიშვნელოვანი, თუ ორმხრივად მნიშვნელოვანია?

პაატა ზაქარეიშვილი, ქართულ-აფხაზური დიალოგის პროექტის ქართველი კოორდინატორი – 15 წელია, ამ საქმეში ვარ ჩართული და ყველა ამბობს, რომ ჩვენ მშვიდობის მომხრეები ვართ. მაჩვენეთ ეს, დამარწმუნეთ ამაში! შეირადებული ძალებისთვის მილიარდი ლარია გამოყოფილი – ეს ნორმალურია, ჩვენი უფლებაა. ბიუჯეტის 1/3 შეიარაღებულ ძალებზე მოდის, მაშინ როცა, ჩვენ ჯერ კიდევ არ გადაგვიბიჯებია დიქტატურისთვის. დამანახეთ, რა თანხა იდება მშვიდობისთვის! ვიმეორებ, სახელმწიფოს აქვს უფლება, თუნდაც მთელი ბიუჯეტი მოახმაროს საკუთარი შეიარაღებული ძალების გაძლიერებას, მაგრამ რა კეთდება მშვიდობისთვის? საქართველოში საკითხი ცალსახად ისმება – რას მივიღებთ

ჩვენ ნატოსგან, ბრიუსელში კი აინტერესებთ, ნატოს გაფართოების შემთხვევაში, რას მიიღებენ საქართველოსგან. რასაკვირველია, ნატო მიიღებს მეტ უსაფრთხოებას, მეტ გავლენას მოიპოვებს ახლო აღმოსავლეთზე, მიუახლოვდება ირანს და რუსეთს. მაგრამ მთავარი ის არის, რომ ნატომ ჩვენგან უნდა მიიღოს უსაფრთხოების მეტი გარანტია და არა, თავად შექმნას ეს უსაფრთხოება.

რამდენად მზადაა ჩვენი ქვეყანა ნატოში შესასვლელად? ვფიქრობ, ეს ორგანიზაცია დასაწყისში მცირედით დაკმაყოფილდება და აამოქმედებს საქართველოს ნატოში მიღების პროგრამას. ამას, შესაძლოა, მოჰყვეს დროის განვლის პროცედურა. ალბანეთი, შვიდი თუ რვა წელია მაპ-შია (MAP – განვითარების სამოქმედო გეგმა), ასევეა მაკედონიაც შესაძლოა, მართლაც მიგვიღონ მაფ-ში, მაგრამ არავითარ შემთხვევაში – ნატოში. ეს საკმაოდ ხანგრძლივი პერსპექტივაა და ამაზე არავინ საუბრობს.

აფხაზებს, დავეთანხმები გამომსვლელებს, საერთოდ არ აქვთ ინფორმაცია საქართველოში მიმდინარე პროცესებზე. უფრო სწორად, ინფორმაციას ჩვენზე, ისინი რუსეთის გავლით იღებენ. ამიტომ, ძალიან მნიშვნელოვანია ასეთი შეხვედრები. ქართული ხელისუფლება კი, არათუ არ მონაწილეობს ამ შეხვედრებში, მათ ბლოკირებასაც კი ცდილობს. უკვე დიდი ხანია, სერიოზული შეხვედრები არ შემდგარა ქართველ და აფხაზ პოლიტიკოსებს შორის, მათაც ქართული ხელისუფლება ბლოკავს, ესეც ძალიან ცუდია. აშკარაა აფხაზების იზოლირების სურვილი, რაც, სამწუხაროდ, საბოლოოდ, უარყოფითად, კვლავ ჩვენს წინააღმდეგ იმუშავებს.

კონფლიქტი და მიგრაცია: ქართულ-აფხაზური მაგალითი ევროპულ კონტაქსტში¹

მომსახურებელი:

ვალტერ კაუფმანი

ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის
სამხრეთ კავკასიის
რეგიონალური ბიუროს
დირექტორი

თამარ კორძია

საქართველოს
ახალგაზრდა იურისტთა
ასოციაცია

ივლიანე ხანიძრაძე

რესპუბლიკური პარტია

მოღვაწეობს

გოგი გვახარია

25 ივნისი, 2008წ.

გოგი გვახარია – მიხარია, რომ აფხაზეთის საკითხზე დარბაზი ყოველთვის საესეა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ჩვენი საზოგადოება ჯერ კიდევ არ არის გულგრილი ამ თემის მიმართ. დღეს ჩვენ ამ თემაზე ოდნავ განსხვავებული კუთხით ვისაუბრებთ. მიგრაციის პრობლემაზე აფხაზეთის კონფლიქტთან დაკავშირებით, ევროპულ კონტექსტში ვისაუბრობთ. კარგი იქნება, თუ ჩვენი სტუმრები, რომლებმაც მიიღეს მონაწილეობა ამ კონფერენციაში, არ შემოიფარგლებიან მხოლოდ მოკლე შინაარსით იმის შესახებ, თუ რა ხდებოდა სტამბოლში, არამედ თავიანთ მოხსენებებსაც გაგვაცნობენ. რადგან ევროპულ კონტექსტზე ვსაუბრობთ, სიტყვას, პირველ რიგში, ბ-ნ ვალტერ კაუფმანს გადავცემ, რომელიც ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური ბიუროს, სამწუხაროდ, უკვე ყოფილი დირექტორია.

ვალტერ კაუფმანი – დღეს ვისაუბრებ, როგორც კონფერენციის ერთ-ერთი ორგანიზატორი, ერთ-ერთი მთავარი, მაგრამ არა ერთადერთი ორგანიზატორი ამ შეხვედრისა. იგი გაიმართა ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდისა და შერიგების რესურსების² და კალიფორნიის ირვანის უნივერსიტეტის ორგანიზებით. შეხვედრის მთავარი იდეა იყო, გვესაუბრა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ძალიან მტკივნეულ საკითხზე. ეს არის ლტოლვილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა საკითხი, ასევე ვისაუბრებთ აფხაზეთისთვის ძალიან აქტუალურ საკითხზე – რეპატრიაციას. აქ იგულისხმება მე-19 საუკუნეში აფხაზეთიდან თურქეთში გადასახლებული აფხაზების შთამომავალთა ჩამოსახლება. კონფერენციის მთავარი თემა იყო ასევე, ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ევროპულ კონფლიქტებთან მიმართებაში განხილვა. ჩვენ ვისაუბრებთ კვიპროსის და დასავლეთ ბალკანეთის კონფლიქტებზეც.

შეხვედრამ კონსტრუქციულ გარემოში ჩაიარა. ეს შეიძლება არ იყოს გასაკვირი მათთვის, ვისაც ადრეც მიუღია მონაწილეობა ამ კონფერენციაში. მისმა მონაწილეებმა მოახერხეს ერთმანეთის ნდობის მოპოვება. მათ იცოდნენ, რომ ერთმანეთისგან მხოლოდ სიმართლეს მოისმენდნენ. მიუხედავად რთულ თემებზე პირდაპირი საუბრისა, საგრძნობი იყო პატივისცემა განსხვავებული აზრის მიმართ. ეს ძალიან მნიშვნელოვანია დიალოგისთვის. მით უმეტეს, ახლა, როდესაც

1. 2008 წლის 17-20 ივნისს ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდმა სტამბოლში ჩატარა კონფერენცია, სადაც ქართველმა და აფხაზმა მონაწილეებმა საერთაშორისო ექსპერტებთან ერთად განიხილეს ზემოთაღნიშნული თემა.

უკიდურესად არის გამწვავებული ქართულ-აფხაზური ურთიერთობა და როცა ბოლო ორი წლის განმავლობაში, არ ყოფილა მოლაპარაკებები და რეგულარული პოლიტიკური კონტაქტი ამ ორ მხარეს შორის. ეს, რა თქმა უნდა, კიდევ უფრო მნიშვნელოვანს ხდის ასეთ შეხვედრებს. სასიხარულოა, რომ შეხვედრა არა მარტო შედგა, არამედ მან ღია და გულახდილ გარემოშიც ჩაიარა.

კონფერენციის პირველი დღე აფხაზეთსა და საქართველოში არსებული პოლიტიკური სიტუაციის მიმოხილვას დაუვთმეთ. შეიძლება ითქვას, რომ გასული წლის განმავლობაში საქართველო უფრო დატვირთული იყო პოლიტიკური მოვლენებით. იყო კონფერენციის ქართველი მონაწილეების მხრიდან საქართველოს ხელისუფლების კრიტიკაც. გაჩნდა შეკითხვები აფხაზთა შორის, რატომ არ ისმოდა თვითკრიტიკა მათი მხრიდან. ეს შეიძლება იმით აიხსნას, რომ საქართველოში ბევრად უფრო ღია საზოგადოებრივი ატმოსფეროა, ეს უკავშირდება იმასაც, რომ საქართველოში მიმდინარე მოვლენები ამ კონფლიქტის მოგვარებისთვის ბევრად უფრო გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა, ვიდრე აფხაზეთის შიდა პოლიტიკური სიტუაცია. საქართველო აფხაზეთის დაბრუნებას ცდილობს, მიუხედავად იმისა, რომ აფხაზები ამის წინააღმდეგნი არიან, მათ ძალიან აინტერესებთ, რა ხდება საქართველოში. ამ თემებზე გულახდილი საუბარი ურთიერთობის გაღრმავებას ხელს უწყობს. ასევე ცხადი ხდება, რომ სახელმწიფოს, რომელმაც ვერ მოახერხა საკუთარი მოქალაქეების ნდობის მოპოვება, გაუჭირდება იმ ადამიანების ნდობის მოპოვება, ვინც თავს არ მიიჩნევს მის მოქალაქედ.

მე, როგორც დღევანდელი დისკუსიის მომხსენებლებიდან ერთადერთი არაქართველი, შევეცდები წარმოგიდგინოთ აფხაზური მხარის პერსპექტივა. ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ვიზიარებ ამ პოზიციას. ეს შესაძლებელს გახდის სრული წარმოდგენა შევიქმნათ კონფერენციაზე გამოკვეთილი პერსპექტივების შესახებ. აფხაზები არ უარყოფენ ლტოლვილთა დაბრუნების უფლებას, ისინი ამბობენ, რომ ეს საერთაშორისო ნორმაა, მაგრამ მათივე თქმით, ეს ნორმა შესაბამისობაში უნდა მოდიოდეს ისეთ ნორმებთან, როგორიც არის უსაფრთხოება და აფხაზი ხალხის არსებობა, მათი დემოგრაფიული მომავალი. ომამდელი ვითარების აღდგენა, ცხადია, აღარ მოხერხდება, ეს არც ერთი კონფლიქტის შემდეგ არ ყოფილა შესაძლებელი. მათი პირველი მოთხოვნაა რეალური სტატიისტიკა, ლტოლვილთა რეალური რიცხვი. საიდუმლო არ არის, რომ ქართულ მხარეს უყვარს ამ ციფრებით სპეკულირება, 500 ათასიც დასახელდა. აფხაზებს ასეთი ციფრები აშინებთ და უკურეაქციას იწვევს. ეს კიდევ უფრო ძაბავს და ართულებს სიტუაციას. ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია გალის მოსახლეობის ზუსტი აღწერა და მათი რეგიონში დაბრუნების აღიარება. ამ კონფერენციის აფხაზი მონაწილეები დარწმუნდნენ, რომ აფხაზურმა მხარემ კიდევ უფრო აქტიურად უნდა იმუ-

ამ თემებზე გულახდილი საუბარი ურთიერთობის გაღრმავებას ხელს უწყობს. ასევე ცხადი ხდება, რომ სახელმწიფოს, რომელმაც ვერ მოახერხა საკუთარი მოქალაქეების ნდობის მოპოვება, გაუჭირდება იმ ადამიანების ნდობის მოპოვება, ვინც თავს არ მიიჩნევს მის მოქალაქედ.

შაოს გალის რაიონში სიტუაციის დასარეგულირებლად, თუკი მათ აქვთ სურვილი ნამდვილად გახდნენ დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფო. ამიტომ ისინი ქართული მხარისგან ითხოვენ, ნუ შეეცდებიან გალის მოსახლეობის მდგომარეობით სპეკულირებას, ნუ შეუშლიან ხელს მათ აფხაზეთში ინტეგრაციას, მათი რეგისტრაციისთვის კი, დახმარებას საერთაშორისო ორგანიზაციებს სთხოვენ.

ბევრი ვისაუბრეთ იმ ადამიანების უსაფრთხოებაზე, რომლებიც დღეს აფხაზეთში ცხოვრობენ. ლტოლვილების დაუყოვნებლივი დაბრუნება მათთვის საფრთხის ტოლფასია. როგორც აფხაზები ამბობენ, ყოველივე იმის შემდეგ, რაც უკვე გამოიარეს, ისინი აღარ დაუშვებენ, რომ მოსახლეობის მხოლოდ 17%-ს შეადგენდნენ. ამიტომ ფიზიკური გადარჩენისთვის რამდენიმე სტრატეგიაზე მუშაობენ. ერთ-ერთ ყველაზე მთავარ სტრატეგიად ითვლება აფხაზების თურქეთიდან რეპატრიაცია. იმას, რომ ეს რეპატრიაცია აქამდე არ განხორციელდა, ისინი აფხაზეთის მძიმე ეკონომიკურ მდგომარეობას უკავშირებენ. მათი დაბრუნებისთვის ბევრი პრობლემა გადასაჭრელი და საერთაშორისო საზოგადოებას რეპატრიაციის პროცესშიც სთხოვენ დახმარებას.

ძალიან მნიშვნელოვანია კვიპროსის და ბოსნიის მაგალითების გაცნობა. რა თქმა უნდა, ყველა კონფლიქტი უნიკალური და განუმეორებელია, წარმოუდგენელია მოდელების პირდაპირ გადმოტანა, მაგრამ მეორე მხრივ, იგივე კვიპროსის კონფლიქტი გვაჩვენებს, რომ თუ ლტოლვილთა დაბრუნების პროცესს მიუდგები, როგორც კონფლიქტის მოგვარების საშუალებას, რასაც ითვალისწინებდა კვიპროსისთვის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ შეთავაზებული გეგმა, მაშინ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმო ლტოლვილების საკითხს, მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ერთდროულად რამდენიმე ვარიანტს უნდა ამუშავებდე და არა ერთს, როგორც უპირობო გამოსავალს. კომპლექსურად არის ეს თემა შესასწავლი. როგორც ჩანს, ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის შემთხვევაშიც, ასევე რთული და შრომატევადი პროექტები იქნება განსახორციელებელი.

გოგი გვახარია – ალბათ, ორმაგი სტანდარტები ქართულ-აფხაზურ ურთიერთობაში ორივე მხარეს ეხება. როცა საუბარია დემოგრაფიულ პრობლემაზე, ცოტა სასაცილოა აფხაზების მიერ თავის ამ კუთხით მართლება, როცა ყველასთვის ცნობილია, როგორ აძლევენ მეორად მოქალაქეობას რუსეთის მოქალაქეებს. დემოგრაფიული თვალსაზრისით, საინტერესოა, რატომ არ არის საშიში რუსების ჩასახლება აფხაზეთში. საინტერესოა ასევე, რომ ბ-ნ ვალტერს საერთოდ არ უხსენებია რუსეთი, როგორც ერთ-ერთი მხარე ამ კონფლიქტში. საინტერესოა, თუ იყო ამ თემაზე საუბარი სტამბოლის კონფერენციაზე.

ახლა ქ-ნ თამარს მოვუსმინოთ.

თამარ კორძაია – მოგესალმებით. ამ ფორმატის შეხვედრაზე პირველად ვიყავი და ჩემთვის განსაკუთრებულად საინტერესო იყო, პირადად მომესმინა ამ ადამიანებისგან, რას ფიქრობენ და როგორ ხედავენ ამ საკითხებს. ბევრად უფრო რთულ შეხვედრას ველოდი, მაგრამ, ჩემდა გასაკვირად, შეხვედრა ძალიან კონსტრუქციული იყო. აფხაზები კეთილგანწყობილები იყვნენ როგორც ჩვენს, ისე საკითხის გადანწყვების მიმართ. მათთვის ეს საკითხი ძალიან პრობლემურია და ამ თემაზე ჩვენთან საუბარი სურთ. ეს ძალიან კარგი მუხტი იყო იმისთვის, რომ ოთხი დღის განმავლობაში ჩვენს შორის კონსტრუქციული დიალოგი გამართულიყო.

საინტერესო შეკითხვა იყო რუსეთთან დაკავშირებით. პირველი, რაც აფხაზურმა მხარემ გამოხატა რუსეთის ფაქტორთან დაკავშირებით, ის იყო, რომ ისინი იმედგაცრუებულნი არიან. კოსოვოს აღიარების შემდეგ იმედგაცრუებულები დარჩნენ, რუსეთისგან ისეთი მხარდაჭერა ვერ იგრძნეს, როგორსაც ელოდნენ. გარდა ამისა, როდესაც ვეუბნებოდით მათ, რამდენად ხელსაყრელია მათთვის ქართულ მხარესთან ურთიერთობა, გვიპასუხეს, რომ ქართულმა მხარემ საარსებო სივრცე შეუზღუდა, სამყაროს მონყვიტა, რუსეთმა კი კარი გაუღო. მათ არჩევანის გაკეთება ცუდსა და უარესს შორის უნევთ – ცუდია რუსეთი, საქართველო კი, მასზე უარესი.

რაც შეეხება დემოგრაფიული საკითხის მოგვარებას, აქტიურად იხილავენ თურქეთიდან მათი დიასპორის დაბრუნების საკითხს. ეს ძალიან მნიშვნელოვანი თემაა მათთვის. შესაძლოა, ჩვენ ამ საკითხს ცოტა ირონიულადაც შევხედოთ, მაგრამ ამ თემაზე ირონიზირება დაუშვებლად მიმაჩნია, იმიტომ რომ ამ ადამიანებს გულწრფელად აშინებთ, რომ ყველა ქართველის დაბრუნების შემთხვევაში ისინი კვლავ აბსოლუტურ უმცირესობაში აღმოჩნდებიან. ისინი აცხადებენ, რომ არ განიხილავენ ლტოლვილთა დაბრუნების პროცესს, ვიდრე არ განიხილავენ რეპატრიაციის საკითხს. ალბათ, ეს არის ის წერტილი, საიდანაც შეიძლება დიალოგის დაწყება ამ ადამიანებთან. ჩვენს გვაქვს რეპატრიაციის საკითხზე მსჯელობა, მის მიმართ დამოკიდებულება ჩვენს საზოგადოებაში არაეთვაროვანია. ამასთან დაკავშირებით მხოლოდ პოლიტიკური გადანწყვტილება იქნება მიღებული და არა რეალური, იმიტომ რომ, მოგეხსენათ, ჩვენს მიერ მიღებული რეპატრიაციის საკითხი არ უზრუნველყოფს ამ ადამიანების ნორმალურ დაბრუნებას, თუმცა, აფხაზებს სწორედ ის არგუმენტი ჰქონდათ, რომ თუ ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ისტორიული სამართლიანობა უნდა აღდგეს, მაშინ მათ რატომ არ უნდა აღიდგინონ ისტორიული სამართლიანობა. საერთო წერტილები, რომლებზეც შეიძლება საუბარი, არსებობს, მაგრამ საქმე ისაა, რომ როდესაც საკითხი დგას ასე – კონფლიქტი და მიგრაცია, მათ ჩვენ სხვადასხვა კუთხით ვუდგებით. ჩვენ ვამბობთ, რომ ჯერ მიგრაციის საკითხების მოგვარებაა საჭირო, ისინი კი აცხადებენ, რომ კონფლიქტი უნდა გადაწყდეს, სტატუსი უნდა მივანიჭოთ და მხოლოდ ამის შემდეგ ვისაუბროთ

რაც შეეხება გალის საკითხს, რომელიც ერთნაირად მტკივნეულია ორივე მხარისთვის, და ორივე მხარე მანიპულირებს გალის თემით, ისინი ამბობენ – გალელები დაბრუნებულები არიან და საქართველოს ხელისუფლება პოლიტიკური მიზნებიდან გამომდინარე უარს ამბობს ამის აღიარებაზე. გალელები დევნილებად არიან რეგისტრირებულნი.

მიგრაციაზე. აქ, რა თქმა უნდა, რთული იყო საერთო ენის გამოთხება, მაგრამ როდესაც სტატუსის თემამ მეორე პლანზე გადაინია, მიგრაციაზე საუბრისას აფხაზებმა ძალიან მნიშვნელოვანი და კონკრეტული საკითხები დასვეს. თქვეს, რომ ნებაყოფლობით დაბრუნების უფლება ყველას აქვს და ეს უზრუნველყოფილია კიდევ გალში. რაც შეეხება სხვა ტერიტორიებს, მანამდე მთელი რიგი საკითხები უნდა გაირკვეს. ჩემი აზრით, მათი პოზიცია სწორია. როდესაც ჩვენი პრეზიდენტი გამოდის და საჯაროდ აცხადებს 500 ათასი ლტოლვილის შესახებ, სად არის ამდენი დევნილი? ამდენი ქართველი არ ცხოვრობდა თავის დროზე აფხაზეთში, ისინი მოითხოვენ სიზუსტეს, ციფრებს. ჩვენ ვუთხარით, რომ ზუსტი ციფრები შესაძლოა, არ არსებობდეს, რომ იმ ადამიანთა ზუსტი რიცხვის დადგენა, ვისაც ოდესმე მოუწევდა აფხაზეთში დაბრუნება, შეუძლებელია.

ამ შეხვედრაზე აფხაზები მიხვდნენ, რომ შესაძლებელია, არ მოვაცუოთ. როდესაც ლტოლვილების ხელახალ გადათვლაზე იყო საუბარი, აფხაზური მხარის ერთ-ერთმა წარმომადგენელმა ისიც კი თქვა, რომ კარგი იქნებოდა, თუ ამ კომისიაში აფხაზებიც იქნებოდნენ ჩართულები. არა მგონია, სწორი იყოს, ამ მოთხოვნებზე უარი ვუთხრათ. ეს უფრო ღრმა კონსესუსამდე მისვლის საშუალებას მოგვცემს. რაც შეეხება გალის საკითხს, რომელიც ერთნაირად მტკივნეულია ორივე მხარისთვის, და ორივე მხარე მანიპულირებს გალის თემით, ისინი ამბობენ – გალელები დაბრუნებულები არიან და საქართველოს ხელისუფლება პოლიტიკური მიზნებიდან გამომდინარე უარს ამბობს ამის აღიარებაზე. გალელები დევნილებად არიან რეგისტრირებულნი. რეალურად, გალელებმა ფაქტის წინაშე დააყენეს როგორც საქართველოს ხელისუფლება, ისე აფხაზური მხარე. პოლიტიკური თემებით მანიპულირებაზე ისინიც საუბრობენ, თუნდაც, კოდორის ხეობის ომით აღებას არჩევნების წინ აგორებულ საკითხად მიიჩნევენ. როგორც უკვე ითქვა, შეხვედრას ორი გალელი ესწრებოდა. მათზე აფხაზებმა თქვეს, ძალიან ცუდ მდგომარეობაში არიან, რადგან არ იციან, საქართველოდან არიან თუ აფხაზეთიდან. გაგახსენებთ არჩევნების დღეს ხურჩაში დაჭრილ ქალბატონს. შემდეგ ეს ქალბატონი პრეზიდენტმა დააჯილდოვა. არავინ ფიქრობს იმაზე, როდესაც ეს ადამიანი გალში დაბრუნდება, იქ როგორ მოექცევიან. კარგია, როდესაც ეს ადამიანები ასეთ გმირობაზე მიდიან და არჩევნებში მონაწილეობენ, მაგრამ ხანდახან ასეთი საჯარო დაფასებით მათ უფრო მეტი რისკის ქვეშ ვაყენებთ, ალბათ, უფრო მეტი დაფიქრება გემართებს.

გოგი გვახარია – თვითონ გალელები რას ამბობენ ორმაგ ზენოლაზე?

თამარ კორძია – გალელები მძიმე მდგომარეობაში იყვნენ, მათ ძალიან უჭირდათ საუბარი, იმიტომ რომ თავს მუდმივად გრძნობენ საფრთხის ქვეშ. მიუხედავად იმისა, რომ როგორც

ითქვა, კრიმინალური ვითარება გამოსწორდა, თითქოს უკეთესი ვითარებაა, დაძაბულობა მაინც იგრძნობა და ეს ადამიანები, ჩვენგან და აფხაზებისგან განსხვავებით, თავშეკავებულები იყვნენ ამ შეხვედრაზე.

გოგი გვახარია – როგორც ჩემთვის ცნობილია, ამ შეხვედრებზე ლტოლვილების თემა, თითქოს ტაბუდადებული იყო. ერთ შეხვედრაზე ვიყავი და რამდენჯერაც დავაპირეთ ამ თემაზე საუბრის წამოწყება, აფხაზური მხარის წარმომადგენლებმა იმდენჯერ გვთხოვეს, ნუ ვისაუბრებდით ამზეო. ალბათ, ის, რომ აფხაზები წამოვიდნენ ლტოლვილებზე სასაუბროდ, უკვე პროგრესია. არ ვიცი, პოლიტიკურად რამდენად გამართლებულია განცხადების გაკეთება, რომ მათ არ სურთ უმცირესობაში ყოფნა და ამიტომ ეწინააღმდეგებიან ლტოლვილების დაბრუნებას. საინტერესოა, თუ მონანილეობდა ამ შეხვედრაში აფხაზური დიასპორა, ეკითხებიან ამ ხალხს, უნდათ თუ არა აფხაზეთში დაბრუნება, იმიტომ რომ ეს შეიძლებოდა, ბევრად უფრო ადრე გაკეთებულიყო.

ივლიანე ხაინდრავა – დემოგრაფიული პრობლემა ამ კონფერენციის ერთ-ერთი მთავარი თემა იყო. ვისარგებლებ იმ ინფორმაციით, რომელიც მივიღე სოხუმში წელიწადნახევრის წინ ყოფნისას, 2006 წლის შემოდგომაზე სოხუმში კონფერენცია ჩატარდა, მას ბ-ნ არჩილ გეგეშიძესთან ერთად ვესწრებოდი, და ამ თემაზე იქაც იყო საუბარი. ჩემი აზრით, დემოგრაფიული პრობლემა უმთავრესია აფხაზებისთვის. რომ წარმოვიდგინოთ საკითხის ასე დასმა, აფხაზეთის დამოუკიდებლობის აღიარება და დევნილების სრული დაბრუნება თუ აფხაზეთის დამოუკიდებლობის აღიარებლობა, მაგრამ იმის გარანტია, რომ დევნილები არ დაბრუნდებიან, შესაძლოა, აფხაზებმა მეორე ვარიანტის სასარგებლოდ გააკეთონ არჩევანი. იმდენად მწვავეა მათთვის ეს საკითხი. მათ არ უნდათ საკუთარ სამშობლოში იყვნენ 17% და ამაზე გამუდმებით საუბრობენ.

ჩვენ გვინდა დავაფიქროთ აფხაზები რუსეთის იმპერიის ამა თუ იმ ფორმით განხორციელებულ ნაბიჯებზე აფხაზეთში: XIX საუკუნის მეორე ნახევარი, მოჰაჯირობა, აფხაზების, სხვა ჩრდილოკავკასიელი ხალხების მასობრივი დეპორტაციაა. ამან აფხაზების სერიოზული დეპოპულაცია გამოიწვია. აფხაზეთის დეპოპულაცია დღეს ფაქტია, იმიტომ, რომ სხვადასხვა მონაცემებით 180-დან 200 ათასამდე მაცხოვრებელია აფხაზეთში, რაც ომის წინა მონაცემებზე 2-3-ჯერ ნაკლებია. თვალშისაცემია ტერიტორიის გაუკაცრიელება, ეს პირველ რიგში, ალბათ, ოჩამჩირის რაიონს ეხება. 2006 წელს, ისეთი შთაბეჭდილება შემექმნა, რომ არავინ ცხოვრობდა და სახლები მიტოვებული იყო.

ამ მდგომარეობიდან გამოსასვლელად არსებობს სამი პროექტი. ქართული პროექტი დევნილების დაბრუნებაში მდგომარეობს. ამ უფლების უარყოფა არ გამოდის, თუმცა,

ზოგჯერ გამოკრთება ხოლმე მინიშნება, რომ ისრაელში, 2 მილიონი პალესტინელი გასულია ტერიტორიიდან და მათი დაბრუნების საკითხი არ დგას. ამის მაგალითებია პოსტიუგოსლავიურ სივრცეში, სადაც ზოგან ეთნიკური წმენდის დაკანონება მოხდა, მაგრამ არსებითად მათაც კი არ შეუძლიათ იმის თქმა, რომ ამ ადამიანებს დაბრუნების უფლება არ აქვთ. ლაპარაკია 1994 წლის შეთანხმებაზე, სადაც საუბარია ომში მონაწილეებზე, სამხედრო დამნაშავეებზე, მაგრამ ძირითადად, საუბარი სხვა კონტექსტში გადადის.

გოგი გვახარია – არსებობს შეთანხმება იმის შესახებ, რომ ვინც ომში მონაწილეობდა, არ აქვს აფხაზეთში დაბრუნების უფლება?

ივლიანე ხაინდრავა – ჩვენდა სამწუხაროდ, არსებობს ასეთი შეთანხმება, სადაც წერია, რომ დაბრუნების შემთხვევაში მათ უსაფრთხოებას არ უზრუნველყოფენ. მასზე ჯაბა იოსელიანს აქვს ხელი მოწერილი.

ძირითადად საუბრობენ სოციალურ საკითხებზე, უსაფრთხოებაზე, ინფრასტრუქტურისა და საკუთრების საკითხებზე, რომ დღევანდელ აფხაზეთში მასობრივი დაბრუნება ყველა ამ პრობლემის მოუხსნელად არარეალურია. მეორე საკითხი, რომლის ამკარა აქტუალიზებაც ხდება აფხაზეთის მხრიდან, არის მოპაჯირების შთამომავალთა რეპარაციის საკითხი. ამ თემას 2006 წლის სოხუმის კონფერენციაზეც წავანყდი. მაშინ აფხაზური დიასპორის ექვსი წარმომადგენელი ჰყავდათ ჩაყვანილი თურქეთიდან და საკმაოდ დიდი დრო დაუთმეს ამ საკითხს. მაშინ გამიჩნდა განცდა, რომ ეს ერთგვარი საჩვენებელი გამოსვლაც კი იყო ქართველებისთვის – მათაც ჰყავთ ადამიანები, რომლებიც მზად არიან ფინანსურად თუ პოლიტიკურად დაეხმარონ, საჭიროების შემთხვევაში, თურქეთის სამთავრობო წრეებშიც თქვან სიტყვა, სხვა შემთხვევაში, ჩამოვიდნენ და იომონ, და რაც მთავარია, ჩამოვიდნენ და იცხოვრონ აფხაზეთში. თუმცა, ამასთან დაკავშირებით, არის სერიოზული პრობლემები. ისინი არ ჩქარობენ ამ გაურკვეველ სიტუაციაში ჩასვლას, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საუკუნენახევარია გასული, რაც ამ ადამიანების წინაპრები გადასახლეს თურქეთში, მათ უკვე ნაპოვნი აქვთ თავიანთი სამშობლო. თუმცა, ამ ადამიანების ცნობიერებაში, აფხაზეთი, როგორც იდეა, ნამდვილად არსებობს, ბევრმა არქაული აფხაზური ენაც კი იცის. მათ ყოველ საღამოს ჰქონდათ შეხვედრები აფხაზეთის დეპუტატისათან.

გოგი გვახარია – შეუძლიათ მათ ორმაგი მოქალაქეობის მიღება? თუ არის თურქეთში ასეთი კანონი?

ივლიანე ხაინდრავა – ამაზეც იყო საუბარი. აფხაზები ამბობენ, რომ მზად არიან მიანიჭონ მათ მოქალაქეობა, მა-

გრამ აფხაზური მოქალაქეობა ლეგიტიმური არ არის. მეორე პრობლემა რუსეთის პოზიციაა. ნებისმიერ საღად მოაზროვნე ადამიანს ესმის, რომ რუსეთი აფხაზეთში თურქული ელემენტის გაძლიერებით დაინტერესებული არ არის, გინდაც პოლიტიკური, ასევე რელიგიური ფაქტორების გათვალისწინებით. მიუხედავად იმისა, რომ 90-იანი წლების შუაში რუსეთმა ელცინის პრეზიდენტობის დროს მიიღო რალაც დადგენილება და აღიარა დეპორტირებულთა წინაშე თავისი დანაშაული და თითქოს, საუბარია იმის შესახებ, რომ მათ დაბრუნების უფლება აქვთ, ეს პროცესი არ მიმდინარეობს და ჩემი აზრით, გულიბრყვილობაა იმის იმედი, რომ ასეთი პროცესი შეიძლება დაიწყოს და რუსეთმა ამაზე თვალი დახუჭოს. ამიტომ, არსებული ვითარებიდან გამომდინარე, ქართულ პროექტს, ანუ დევნილების მასობრივ დაბრუნებას, უახლოეს პერსპექტივაში პირი არ უჩანს, ისევე როგორც აფხაზურ პროექტს, მოჰაჯირების შთამომავლების რეპატრიაციისა და მათი აფხაზეთში დასახლების შესახებ.

რაში მდგომარეობს რუსული პროექტი? ჩემი აზრით, ასეთი პროექტი არსებობს და ის ორივე ღონისძიება, რომლებიც განხორციელებული იყო მე-19 და მე-20 საუკუნეში ტყუილუბრალოდ არ განხორციელებულა. საუბარი მცოცავ ანექსიაზე, იმის შესახებ, რომ რუსებს უნდათ აფხაზეთის ტერიტორია, ალბათ სწორია, და შესაძლოა, ოლიმპიური თამაშების თემა, რომელიც აფხაზეთს სერიოზულ ეკონომიკურ პერსპექტივებს უქადის, რუსეთის მიერ გამოყენებულ იყოს ამა თუ იმ ფორმით დეპოპულარიზებული აფხაზეთის ათვისებისთვისაც. მუშახელის ნაკლებობა აფხაზეთში იგრძნობა. რუსეთის დაინტერესება და იქ ქარხნების, რკინიგზის აღდგენა სამხედრო კომპონენტსაც შეიცავს. თეორიულად, ალბათ არსებობს აფხაზეთში რუსული დემოგრაფიული პროექტის განხორციელების შესაძლებლობა, ეს ჩვენთვის საფრთხეა, რადგან ქართველი დევნილების ადგილს სხვები დაიკავებენ. საფრთხეა აფხაზეთისთვისაც, ვინაიდან მათ წარმოდგენაში მოჰაჯირების შთამომავლების ადგილს სხვა ელემენტი დაიკავებს. აფხაზები სულ უფრო მკაფიოდ ხედავენ საფრთხეს რუსეთის მხრიდან. თეზისი იმის თაობაზე, რომ რუსეთი ყლაპავს აფხაზეთს, არც აფხაზეთისთვის არის უცხო. ეს აღრმავებს დაპირისპირებას ორ ძირითად აფხაზურ ბანაკში, რომელთაგან ერთის, და უფრო დიდის, ნაციონალური პროექტი მდგომარეობს აფხაზეთის დამოუკიდებლობაში და უფრო მცირესი, მაგრამ მნიშვნელოვანი სეგმენტის, რუსეთთან ერთად ყოფნაში. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, მე არ მაქვს მზა რეცეპტები და მოსაზრებები, როგორ შეიძლება დავაღწიოთ თავი შექმნილ სიტუაციას, მაგრამ მაინც დამაიმედებელი მეჩვენება ევროპის, ევროკავშირის გააქტიურება ამ მიმართულებით. სწრაფ გადაწყვეტილებებს, რა თქმა უნდა, არ უნდა ველოდოთ, მაგრამ ევროპა არის ის ადგილი, სადაც მცირე ერებისა და ეთნიკური უმცირესობების უფლებები გარანტი-

რებულია და ვფიქრობ, ამ კონტექსტში ბალაფშის ერთ-ერთ უკანასკნელ ინტერვიუში ნათქვამი სიტყვა მრავალვეტორიანობა“ აფხაზური პოლიტიკისა, უაღრესად საგულისხმოა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ოფიციალურ დონეზე გაცხადდა, რომ აფხაზეთი შეეცდება ყველა კვერცხი რუსეთი კალათაში არ ჩადოს. გამოუვა ეს თუ არა, სხვა საკითხია. ამის პერსპექტივა მაინცდამაინც არ ჩანს, მაგრამ ვფიქრობ, ის თეზისი, რომელიც შევთავაზეთ აფხაზებს, დაახლოებით ოთხი წლის წინ, ერთად ევროპაში“, ჩემი აზრით, მაქსიმალურად უნდა იყოს აქტუალიზებული.

ნოდარ ნათაძე – ორი შეკითხვა მაქვს: ვის წარმოადგენდა ამ შეხვედრაზე ქართული მხარე – ქართულ საზოგადოებას, სახელმწიფოს, ხალხს თუ ლტოლვილებს. მეორე – როდესაც აფხაზებმა გითხრეს იმის შესახებ, რისიც ემინათ, აუხსენით თუ არა თქვენ, რომ უმცირესობაში აღმოჩენა არ შეიძლება იყოს შიშის საფუძველი.

ვალტერ კაუფმანი – სტამბოლის კონფერენციას ჩვენთან ერთად ესწრებოდნენ პაატა ზაქარეიშვილი, იულია ხარაშვილი, არჩილ გეგეშიძე, ნინო ლეჟავა, ელისო ჩაფიძე. ხელისუფლების წარმომადგენლები შეხვედრას არც ერთი მხრიდან არ დასწრებიან. ლტოლვილები იყვნენ ჩვენს შორის.

გურამ გოგბაიძე – მე რუსეთ-საქართველოს შორის ომის მონაწილეთა თავმჯდომარე გახლავართ. მინდა გითხრათ, რომ კონფლიქტის მონაწილედ საერთოდ არ განვიხილავთ აფხაზებს და ოსებს. ჩვენი მოწინააღმდეგე რუსეთი იყო, ისინი ჩვენს წინააღმდეგ რუსეთთან ერთად იბრძოდნენ. ერთი თხოვნა მაქვს თქვენთან, იქნებ გამართოთ დისკუსია რუსეთ-საქართველოს ომის შესახებ. იმას, რომ ეს ომი ნამდვილად რუსეთსა და საქართველოს შორის მიმდინარეობდა, ბევრი რამ ადასტურებს. ეს ომი დღესაც მიმდინარეობს, რასაკვირველია, არ იმ მასშტაბით.

თამარ კორძაია – აფხაზური მხარე ძალიან დიდ შეურაცხყოფად მიიჩნევს იმას, რომ მათ მხარედ არ აღიარებენ. ამ ტიპის საუბრები აზრს უკარგავს აფხაზებთან ჩვენს დიალოგს. აფხაზები უარყოფენ გენოციდს, თუმცა, აღიარებენ ეთნიკური წმენდის ნიშნებს, როგორც ქართული, ისე აფხაზური მხარის მიერ.

გოგი გვახარია – შეხვედრაზე ხომ არ ყოფილან ხელისუფლების წარმომადგენლები, ისინი რატომ ლაპარაკობენ ხელისუფლების სახელით?

ივლიანე ხაინდრავა – ისინი ძალიან ახლოს არიან ხელისუფლებასთან. არაფერს ლაპარაკობს ხელისუფლების სახელით,

ყველა საკუთარ აზრს გამოთქვამს. ის კონკრეტული ადამიანის, რომლის სახელს და გვარსაც არ დაგისახელებთ, ლაპარაკობდა იმ განწყობებზე, რომელიც არის დღეს აფხაზურ საზოგადოებაში. ჩვენ შეგვიძლია ამას ორმაგი, სამმაგი სტანდარტი ვუწოდოთ. ისინი ფიქრობენ, რომ შესაძლოა, როგორც 100 ათასი აფხაზი დააგროვონ, დღეს 70 ათასამდე აფხაზი თუ იქნება აფხაზეთში, შესაბამისად, წარმოუდგენიათ, რომ ქართველების დაბრუნების პროცესმაც ისეთი სახე მიიღოს, რომ 70-80 ათასი გალში იქნება, 20 ათასამდე სხვა რაიონებში. ამაზე თანახმა არიან, ამაზე მეტზე კი არა. ვიმეორებ, მათთვის მთავარი დემოგრაფიული პრობლემაა.

იულია ხარაშვილი, იძულებით გადაადგილებულ ქალთა ასოციაცია – ამ შეხვედრაში დევნილებიც ვმონაწილეობდით. ქართულ დელეგაციაში ყველაფერზე ერთგავროვანი აზრი არ ყოფილა, ჩვენ ბევრ საკითხში განსხვავებული შეხედულებები გვაქვს. ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო აფხაზებთან პირისპირ საუბარი იმაზე, რაც ჩვენივე ყველაზე მტკივნეულია. რა თქმა უნდა, რადგან აფხაზეთში დაბრუნება გვინდა, სწორედ აფხაზებს უნდა მოველაპარაკოთ და არა რუსებს ან სხვებს. თქვენ თუ სხვანიარად ფიქრობთ, ეს თქვენი პრობლემაა. ჩემი აზრი, როგორც აფხაზეთიდან დევნილის, ასეთია. ჩვენ ყველანიარად უნდა შევეცადოთ, რომ მივალწიოთ ერთად ცხოვრებას. სამწუხაროდ, გვაქვს ომის შედეგები, დავუშვით ბევრი შეცდომა, გვაქვს კარგი სამოქმედო გეგმა და მისი ცუდი იმპლემენტაცია. ჩვენ უნდა შევეცადოთ, ჩვენი აზრი მივანუდინოთ აფხაზებს, რომ მათ გაგვიგონ. ჩვენ ევროპული მაგალითებიც განვიხილეთ. ხორვატიას ევროკავშირში შესვლის შესაძლებლობა მხოლოდ ბალკანეთის სხვა ქვეყნებში მცხოვრები ლტოლვილების მიღების შემდეგ მიეცა. მოვისმინეთ ბოსნიის მაგალითიც, სადაც ლტოლვილთა უფლებები ისევ ირღვევა. ეს სერიოზული პრობლემაა, ეს საკითხი ევროკავშირში მწვავედ დგას.

მაინტერესებს თქვენი აზრი, როგორ ფიქრობთ, შეიცვალა თუ არა ცოტათი მაინც აფხაზეთში აზრი ჩვენს დაბრუნებაზე?

ივლიანე ხაინდრავა – ქ-ნმა იულიამ საკვანძო სიტყვა ახსენა. ეს არის თანაცხოვრება. შესაძლებელია თუ არა ქართველებისა და აფხაზების თანაცხოვრება, ეს ძალიან მნიშვნელოვანი საკითხია, იმიტომ რომ კოსოვოს დამოუკიდებლობა შედგა მას შემდეგ, რაც საერთაშორისო საზოგადოებრიობამ და პოლიტიკამ მიიჩნია, რომ კოსოვოელი ალბანელებისა და სერბების თანაცხოვრება შეუძლებელი იყო. ამ თვალსაზრისით, ძალიან მნიშვნელოვანია გალის რაიონი და ის მცდარი პოლიტიკა, რომელსაც, ჩემი აზრით, საქართველოს ხელისუფლება ატარებს გალის რაიონის მიმართ. რა თქმა უნდა, არაჰუმანურ პოლიტიკას ატარებს აფხაზეთის ხელისუფლებაც, მაგრამ ეს მის ინტერესებში შედის სწორედ იმისთვის, რომ

რა თქმა უნდა, რადგან აფხაზეთში დაბრუნება გვინდა, სწორედ აფხაზებს უნდა მოველაპარაკოთ და არა რუსებს ან სხვებს.

გალის რაიონი უნდა იყოს ადგილი, რომელიც მოახდენს იმის დემონსტრირებას მთელი მსოფლიოსთვის, რომ ქართველთა და აფხაზთა მშვიდობიანი თანაცხოვრება შესაძლებელია. მაშინ გაჩნდება რეალური პერსპექტივა დაბრუნების პროცესის განვრცობისა აფხაზეთის დანარჩენ ტერიტორიაზე.

შექმნას განწყობა, რომ არ გამოდის ქართველებისა და აფხაზების თანაცხოვრება. მაგრამ როდესაც ჩვენც იგივეს ვიმეორებთ, ეს სრულიად გაუგებარია. გალის რაიონი უნდა იყოს ადგილი, რომელიც მოახდენს იმის დემონსტრირებას მთელი მსოფლიოსთვის, რომ ქართველთა და აფხაზთა მშვიდობიანი თანაცხოვრება შესაძლებელია. მაშინ გაჩნდება რეალური პერსპექტივა დაბრუნების პროცესის განვრცობისა აფხაზეთის დანარჩენ ტერიტორიაზე.

არჩილ გეგეშიძე, საქართველოს სტრატეგიული და საერთაშორისო კვლევების ფონდის მთავარი ექსპერტი — აქ ახსენეს კონცეფცია, რომელიც 2004 წ. გაზეთში გამოქვეყნდა. იგი საზოგადოებაში მოიხსენიებდა როგორც „რესპუბლიკური პარტიის“ კონცეფცია. მაგრამ, მისი ავტორები არ არიან მხოლოდ რესპუბლიკელები. ავტორებს შორის მეც გახლდით და ეს მემამყება, თუ რატომ, ამასაც მოგახსენებთ. ასევე იყვნენ სხვებიც, რომლებსაც კავშირი არ ჰქონიათ „რესპუბლიკურ პარტიასთან“. მათი ნაწილი დღეს ხელისუფლებაში ბრძანდება. ამ კონცეფციის შექმნის იდეა გაჩნდა 2003 წელს. იმ დროისთვის უკვე ცხადი იყო, რომ კრიტიკულ ზღვარს მიაღწია აფხაზეთის დაკარგვის საკითხმა. დღეს ყველას სჯერა, რომ ადრე თუ გვიან აფხაზეთს დავიბრუნებთ. მეც ოპტიმისტი ვარ, მაგრამ სინამდვილეს თუ თვალს გაუფხვრებთ, ეს საკითხი ასე მარტივად არ დგას. თუნდაც რუსეთის პოლიტიკას რომ მივადევნოთ თვალი, არ ვიცი, მას შეფარულ ანექსიას დავარქმევთ თუ სხვა რამეს, ყველაფერი იქითკენ მიდის, რომ სულ უფრო ვშორდებით აფხაზეთის დაბრუნების პერსპექტივას, თუკი რაღაც ინოვაციური და ექსტრაორდინალური ტაქტიკა და სტრატეგია არ შევიმუშავებთ. ეს ის დრო იყო, როდესაც საქართველოს არ ჰქონდა რესურსი იმისათვის, რომ მისი პირობები თავს მოეხვია მეორე მხარისთვის, ამ შემთხვევაში, პირველ რიგში, მხედველობაშია მისაღები რუსეთი. დასავლეთი არ იყო და არც დღეს არის იმ დონეზე მოტივირებული ჩვენთვის მხარდასაჭერად, რა დონეზეც ჩვენ გვჭირდება, თუმცა დასავლეთის მხრიდან მაშინდელ პერიოდთან დაკავშირებით იგი მეტი მოტივით არის ჩართული ამ პროცესში. ასეთ პერიოდში შეიკრიბა ექსპერტთა ჯგუფი რომლებმაც გადანყვიტეს, რომ შეევსოთ ის ვაკუუმი, რომელიც იმ დროს სუფევდა ჩვენს ინტელექტუალურ სივრცეში. ამ დროს მეორე მხარე, რუსეთი, აფხაზების პირით გვთხოვდა არტიკულირებული ყოფილიყო ფართო ავტონომია და სტატუსი. მანამდე ეს საქართველოს არ გაუკეთებია. ინიციატივა აიღო ამ ჯგუფმა და სცადა თავისი კონცეფციის საფუძველზე ეს ვაკუუმი შეევსო. საქმე ის არის, რომ ამ კონცეფციის ძირითადი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ საქართველო ფედერალური მოწყობის რეჟიმში სთავაზობს აფხაზეთს ფედერაციის სუბიექტის სტატუსს, გარკვეული ხელშეკრულების საფუძველზე, თეორიულად დაშვებულია სეცესიის შესაძლებლობა, თუმცა პრაქტიკულად ეს

შესაძლებლობა არ არსებობს. სეცესია მხოლოდ იმ შემთხვევაშია დაშვებული, თუ ორივე მხარეში, აფხაზურ საზოგადოებას და დანარჩენ საქართველოში ჩატარებული რეფერენდუმის საფუძველზე ორივე მხარე განაცხადებს თანხმობას სეცესიის შესახებებს პრაქტიკულად გამორიცხულია. მეორე საკითხი — მახსოვს, მაშინ დიდი კამპანია ატყდა, ინტელიგენციის წარმომადგენლები გამოდიოდნენ ტელევიზორში და მოლაღატეებს გვინოდებდნენ, მაგრამ არც ერთი ალტერნატიული კონცეფცია არ შემოუთავაზებიათ. არ ვამბობ, რომ ეს კონცეფცია არ ექვემდებარება გადასინჯვას. ვიმეორებ, ის შეიქმნა 2003 წლის პირობებში, როდესაც საქართველო იყო ძალიან დასუსტებული და არ ჰქონდა არანაირი კონცეფცია, რომ თავისი ინტერესებიდან, მაქსიმალისტური პოზიციებიდან გამომდინარე, თავს მოეხვია საერთაშორისო თანამეგობრობისთვის ის პროექტი, რომელიც მას სჭირდებოდა. დღეს იგი შეიძლება უფრო დაიხვეწოს, მაგრამ ვერ დავეთანხმები იმას, რომ ეს მოლაღატური კონცეფციაა და ავტომატურად გულისხმობს აფხაზეთისთვის დამოუკიდებლობის შეთავაზებას.

ელისო ჩაფიძე, ჟურნალისტი – თუ ჩვენ ვერ შევძელით ერთმანეთთან საუბარი, როგორ შეიძლება ვესაუბროთ აფხაზებს. ჩვენ იქ გაცილებით უფრო ნორმალურ ვითარებაში განვიხილავდით ამ საკითხებს, სიტყვა მოლაღატე“ იქ არავის უხსენებია. ვესწრებოდი ამ შეხვედრას და ორი სიტყვით გაგიზიარებთ შთაბეჭდილებებს. ჩემთვის ეს პირველი რეალური შეხება იყო ამ კონფლიქტთან და მის შედეგებთან. დავინახე, რომ მათ დემოგრაფიულ პრობლემასა და დევნილების დაბრუნებაზე მეტად დღეს ომის ემინიათ, პატარა ერია და ჩვენთან ერთად თუ უჩვენოდ, გადარჩენა სურთ. ეს ლეგიტიმური სურვილია და გულთან ახლოს მიმაქვს ამ ადამიანების გულისტკივილი. მგონია, რომ ქართულმა საზოგადოებამ და სახელმწიფომ ამ ადამიანებს კიდევ ერთხელ უნდა აუხსნას, რომ მათთან ომს არ ვაპირებთ.

გოგიგვახარია – ცოტა ხნის წინ, როდესაც რუსეთმა აფხაზეთს ეკონომიკური ბლოკადა მოუხსნა, ბ-ნი კოტე გაბაშვილი მყავდა სტუმრად რადიო „უცნობის“ გადაცემაში. როდესაც მას ვკითხე, რა მოხდებოდა, საქართველოშიც რომ დასმულიყო საკითხი ასე, ბ-ნმა კოტემ მიპასუხა, რომ ეს არ არის ცუდი აზრი, მაგრამ ისინი ამას ვერ იტყოდნენ, იმიტომ რომ ეს არასწორად იქნებოდა გაგებული. აქაც ვაწყდებით შიშს, რომ ვინმემ არ მოგვაკეროს მოლაღატის სახელი.

სოფო ზოდელავა, სტუდენტი – აფხაზური რეპატრიაციის თემაზე ბ-ნმა ივლიანემ თქვა, რომ სერიოზულად არ უყურებს ამ საკითხს. შეხვედრის დანარჩენი მონაწილეების აზრი მაინტერესებს, თუ არსებობს სერიოზული არგუმენტები ამის წინააღმდეგ?

დავინახე, რომ მათ დემოგრაფიულ პრობლემასა და დევნილების დაბრუნებაზე მეტად დღეს ომის ემინიათ, პატარა ერია და ჩვენთან ერთად თუ უჩვენოდ, გადარჩენა სურთ. ეს ლეგიტიმური სურვილია და გულთან ახლოს მიმაქვს ამ ადამიანების გულისტკივილი. მგონია, რომ ქართულმა საზოგადოებამ და სახელმწიფომ ამ ადამიანებს კიდევ ერთხელ უნდა აუხსნას, რომ მათთან ომს არ ვაპირებთ.

ივლიანე ხაინდრავა – მე ვერ ვხედავ რეალიზების შესაძლებლობას, თორემ თემა ძალიან სერიოზულია.

თამარ კორძია – ეს არის თემა, რომელზეც უნდა ვილაპარაკოთ. მაგრამ დღეს ამაზე მეტს ვერც აქ ვიტყვით და ვერც სტამბოლის შეხვედრაზე ვიტყოდით. იმიტომ რომ ჩვენ თვითონ არ ვართ მზად იმისთვის, რომ ის ვალდებულებები, რაც მესხების წინაშე გვაქვს, სრულყოფილად შევასრულოთ. მიღებულია კანონი, რომელსაც კარგად იცნობს აფხაზური მხარე, იგი არ არის სრულყოფილი და არ იძლევა ამ ადამიანების რეალურად დაბრუნების საშუალებას. ამიტომ, ჩვენ ვთქვით, რომ ეს სერიოზული თემაა, მაგრამ არ ვიქნებით მართლები საკუთარი თავის წინაშე, რომ შევპირდეთ მათ ამ საკითხში დახმარებას.

ვალტერ კაუფმანი – ჩემი აზრით, ქართულ მხარეს ამ კონფლიქტის ამოწურვის რამდენიმე შანსი აქვს. რეპატრიაციის საკითხი ერთ-ერთი ასეთია. ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მოგვარება გრძელი პროცესია, შეიძლება ასევე ერთი და იგივე საკითხის წამოყენება, მაგრამ ეს შედეგს არ გამოიღებს, პრობლემა ასე არ გადაიჭრება. უნდა მოვიფიქროთ, რა ნაბიჯები უნდა გადადგას როგორც ქართულმა, ისე აფხაზურმა მხარემ, რომ ეს პროცესი როგორმე დაიძრას და განვითარდეს. რეპატრიაცია საამისოდ ერთ-ერთი საშუალებაა, იმიტომ რომ თუ საქართველო მას როგორც საფრთხეს ისე აფასებს, რაც თავისთავად არ არის საფუძვლიანი შიში, იმიტომ რომ ძნელი წარმოსადგენია 100 ათასი ადამიანის დაბრუნება თურქეთიდან აფხაზეთში. თუ რაღაც რაოდენობა რეალურად დაბრუნდა, ეს არ უნდა იყოს აღქმული საფრთხედ. ქართული მხარის მიერ საკითხისადმი დადებითი მიდგომა დადებითად აისახება ქართულ-აფხაზურ ურთიერთობაზეც. კიდევ ერთი შანსია ქართული მხარისთვის დევნილების ინტეგრაცია. ძალიან მიხარია, რომ გასულ წელს მიღებულ იქნა სტრატეგიის კონცეფცია ამ საკითხზე. მისი აღსრულება არა მარტო დევნილებისთვის იქნება მნიშვნელოვანი, არამედ მთლიანად კონფლიქტური სიტუაციის დარეგულირებას შეუწყობს ხელს. და მესამე შანსია გალის რაიონი. საქართველოს მიერ არასაჭირო მანევრებზე უარის თქმა საფუძველს შექმნის იმისთვის, თქვან, რომ საქართველო დაინტერესებულია, როგორ ცხოვრობენ გალში ქართველები. თუ აქ კრიმინალური მდგომარეობის მოწესრიგებაა საჭირო, ეს აფხაზებთან ერთად უნდა გაკეთდეს. ქართველებმა უნდა აჩვენონ, რომ თანაცხოვრება შესაძლებელია. ამიტომ პროვოკაციები აღარ უნდა განხორციელდეს.

მეოთხე შანსია, გამყარდეს კავშირი აფხაზებსა და ევროკავშირს შორის. საქართველოს მხრიდან ამ კონტაქტებისთვის ხელის შეშლა დიდი შეცდომა იქნებოდა. რა თქმა უნდა, აფხაზეთსაც მოეთხოვება სამართლიანი ნაბიჯების

გადადგმა პრობლემების გადასაჭრელად. ყველაზე ძნელია გულახდილად საუბარი იმ საშიშროებაზე, რომელიც არის დღეს აფხაზეთში. ჩვენ ვიცით, რომ დღევანდელ აფხაზეთში აფხაზების უფლებები უფრო მეტად არის დაცული, ვიდრე სხვა ეროვნების ადამიანების. ეს თანამედროვე დემოკრატიული სახელმწიფოსთვის, რა თქმა უნდა, მიუღებელია. ის, რომ ამ თემაზე თავად აფხაზები ხმამაღლა ლაპარაკობენ, უკვე წინგადადგმულ ნაბიჯად მიმაჩნია. ასეთი თემები ადრე ტაბუირებული იყო. აფხაზებსაც მოეთხოვებათ გალის რაიონში სამართლიანად მოქცევა და გალელების აფხაზეთში ინტეგრაციისთვის ხელის შეწყობა. ამ ადამიანებს სჭირდებათ როგორც სამართლებრივი, ისე მატერიალური და სოციალური მხარდაჭერა. კარგი იქნება, თუ დევნილების და მათი ქონების რეგისტრაციის პროცესში აფხაზებიც მიიღებენ მონაწილეობას. ეს ყველაფერი აუცილებელია, თუ მხარეებს მართლაც სურთ პრობლემების მოგვარება.

პაატა ზაქარეიშვილი, კონფლიქტოლოგი, რესპუბლიკური პარტიის “ნეერი – წლეგანდელი შეხვედრა, მართლაც, ძალიან მნიშვნელოვანი იყო. როგორც იქნა, აფხაზები დავძარით დევნილებზე საჯაროდ სასაუბროდ. მათი აზრები ხშირ შემთხვევაში ჩვენთვის მიუღებელია, მაგრამ თავისთავად ის, რომ ისინი საჯაროდ საუბრობენ დევნილებზე, იმის გათვალისწინებით, რომ მათი ნათქვამი გამოქვეყნდება, უკვე ძალიან მნიშვნელოვანია. ამ შეხვედრამ, როგორც გამადიდებელმა შუამამ აჩვენა, რომ აფხაზების შიში ყველაზე მეტად, დემოგრაფიულ პრობლემას უკავშირდება. მათ მიერ რეპატრიაციის საკითხის წინ წამოწევის წყალობაზე ხავსზე მოჭიდებას შევადარებ. როდესაც აფხაზები ხვდებიან თავიანთი დიასპორის წარმომადგენლებს, მეც მიწვევენ ხოლმე ამ შეხვედრებზე. დღევანდელ აფხაზურ ენას თურქეთში მცხოვრები აფხაზების შთამომავლები ვერ ფლობენ, ისინი არქაული აფხაზურით საუბრობენ. ამიტომ მათ შორის საუბარი ჭირს. მხოლოდ მოხუცები თუ საუბრობენ აფხაზურად. სტამბოლში მცხოვრები ახალგაზრდობა უკვე ინგლისურად მეტყველებს. პირველი პრობლემა მათი აფხაზეთში დაბრუნების თვალსაზრისით უკვე ენაში გამოიხატება. აფხაზეთში დღეს ძირითადად რუსულ ენაზე საუბრობენ, მათი დიასპორის წარმომადგენლები – თურქულზე. აფხაზებმა თურქული არ იციან, მათ, პირიქით – აფხაზური.

მეორე და ძალიან მნიშვნელოვანი პრობლემაა პერსპექტივები. აფხაზური პროპაგანდის გამო, რომ ხვალ თუ ზეგ ქართველები ომს დავინწყებთ, აფხაზებს არ უჩნდებათ თავიანთ ისტორიულ სამშობლოში დაბრუნების სურვილი. ამიტომ, მათი დაბრუნების მოტივაცია, შეიძლება ითქვას, ნულის ტოლია. თურქეთს კი გააჩნია ევროკავშირში შესვლის პერსპექტივა. შესაძლოა, არც მიიღონ, მაგრამ აშკარაა, რომ ევროკავშირი თურქეთთან უკეთეს რეჟიმს დაამყარებს, ამი-

ტომ თურქეთში მცხოვრებ ძალიან ბევრ აფხაზს წინაპრების სამშობლოში დაბრუნების სურვილი აღარ გააჩნია. მნიშვნელოვანია რელიგიური ფაქტორიც. დღეს აფხაზეთში ისლამის მიმართ შიშნარევი განწყობილებაა. ამის გამო მათ ჩრდილოკავკასიასთან დღეს მჭიდრო კონტაქტი აღარ აქვთ. აფხაზები ტრადიციულად, ჩვენსავით მართლმადიდებლები არიან და მათთვის მიუღებელია აფხაზეთში ისლამის გაძლიერება. აფხაზეთში ომის შემდეგ, სხვადასხვა დროს, ბრუნდებოდნენ აფხაზები, მაგრამ მერე ისევ ტოვებდნენ იქაურობას. თურქეთიდან დაბრუნებულ აფხაზებს ხშირად თურქებსაც ეძახდნენ, ვერ მოხდა მათი ინტეგრაცია, ამიტომ ბევრი მათგანი ისევ დაბრუნდა თურქეთში. ბევრი ხელისშემშლელი ფაქტორი არსებობს იმისთვის, რომ აფხაზები ვერ დაბრუნდნენ აფხაზეთში და ძალიან მცირეა ფაქტორი, რომელიც ხელს შეუწყობდა მათ დაბრუნებას. ეს მეტყველებს იმაზე, რომ რეპატრიაციის საკითხი ბევრ პრობლემასთან არის დაკავშირებული.

მშვიდობა ომის შემდეგ: მოგებულის ომის სინდრომი?

ნინო ლეჟავა – ამ სეზონზე ეს პირველი დისკუსიაა. ყოველთვის რთულია ახალ სეზონზე განსახილველი თემატიკის განსაზღვრა და დისკუსიების დანყება, მით უმეტეს, როცა საქართველოში კიდევ ერთხელ გაჩნდა დროის ათვლის ახალი წერტილი. ჩვენ, სამწუხაროდ, ისევ გვინევს თქმა – ომამდე და ომის შემდეგ.

ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდში ყოველთვის მიგვაჩნდა, რომ კონფლიქტური რეგიონებისთვის აუცილებელია ახალი ალტერნატივის შექმნა. აგვისტოდან ეს ორი რეგიონი – აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი პოლიტიკური თვალსაზრისით კიდევ უფრო გადაჩოჩდა საქართველო-რუსეთის საზღვრისკენ. ჩვენ მივიჩნიეთ, რომ სიტუაციაში, როდესაც არსებობს ბევრი პასუხგაუცემელი კითხვა, და იმის რწმენა, რომ ეს ომი გარდაუვალი იყო, ასეთი დისკუსიის გამართვა ძალიან მნიშვნელოვანი იქნებოდა, რადგან ასევე მნიშვნელოვანია საზოგადოებრივი რეფლექსია. მხოლოდ ღრმა და სერიოზული დისკუსია მოგვცემს ამ რეფლექსიის შესაძლებლობას.

შეგახსენებთ, დღევანდელი დისკუსიის თემა – **მშვიდობა ომის შემდეგ: მოგებულის ომის სინდრომი?** შეიძლება, ბევრ თქვენგანს გაუჩნდა კითხვა, რატომ ვუწოდებთ ამ დისკუსიას ასე. შეიძლება ისიც თქვათ, რომ ეს მოგებულის კი არაა, წაგებული ომის სინდრომია, მაგრამ ჩვენ ვფიქრობთ, რომ შეკითხვები საჭიროა აზროვნებისა და დისკუსიის წასახალისებლად. **ნინია კაკაბაძე** გახლავთ გაზეთ 24 საათის“ ჟურნალისტი, **შალვა თაღუშაძე** – სამხედრო ექსპერტი. იგი მუშაობს არასამთავრობო ორგანიზაციაში სამართალი და თავისუფლება“. **გიორგი მაისურაძე** – ფილოსოფოსი, რომელიც ბერლინის ჰუმბოლდტის უნივერსიტეტში მუშაობს; ვთხოვეთ, საკუთარი დაკვირვება გაეზიარებინა ჩვენთვის.

მინდა, ნინიას ვთხოვო, ისაუბროს იმაზე, თუ რა გარემო არსებობდა ომამდე საქართველოში, რა პოლიტიკური რიტორიკა იყო კონფლიქტურ რეგიონებთან მიმართებაში ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში. შალვას ვთხოვ, გაგვცეს პასუხი შეკითხვაზე, შესაძლებელი იყო თუ არა ამ ომის თავიდან აცილება და წარმოებულის ომის ანალიზი.

ნინია კაკაბაძე – დიდი მადლობა. ეს დარბაზი იყო ის ერთადერთი ადგილი, სადაც ვსაუბრობდით იმ მოსალოდნელი საშიშროების შესახებ, რომლის წინაშეც, სამწუხაროდ, ერთი თვის წინ აღმოვჩნდით. თუმცა, როგორც ჩანს, ამ საუბრებმა

მომხსენებლები:

ნინია კაკაბაძე

გაზეთ 24 საათის“
ჟურნალისტი

შალვა თაღუშაძე

სამხედრო ექსპერტი

გიორგი მაისურაძე

ფილოსოფოსი, ბერლინის
ჰუმბოლდტის სახ.
უნივერსიტეტი.

მოდერატორი

ნინო ლეჟავა

9 სექტემბერი, 2008 წ.

ეს პასუხისმგებლობა ყველაზე უნდა ავიღოთ საკუთარ თავზე. მეც, ვფიქრობ, ალბათ, ვერაფერი გავაკეთე საიმისოდ, რომ კიდევ უფრო მეტი თანამოაზრე მყოლოდა გვერდით, რომელიც იტყოდა, რომ ომი გამოსავალი არ არის და რომ ასეთი კონფლიქტი სამხედრო დაპირისპირებით არ წყდება. ჩვენ ამ გზით ვერ შემოვირიგებთ ოსებს და აფხაზებს და მეორე, ამ გზით ვერასოდეს დავამარცხებთ რუსეთს, რომელიც გაცილებით უფრო დიდია, ძლიერია თუნდაც სამხედრო თვალსაზრისით, და, ალბათ, გაცილებით ბოროტიც.

ჩვენ ხუთი წლის განმავლობაში ვცხოვრობდით ქვეყანაში, სადაც „მშვიდობა“ იყო ყველაზე არაპოპულარული სიტყვა, სადაც ამ სიტყვისთვის დავგვინოდნენ და სხვადასხვა არგუმენტებს გვიპირისპირებდნენ.

მაინც ვერ გამოიღო სასურველი შედეგი. რაც შეეხება დღევანდელი დისკუსიის სათაურის მეორე ნაწილს – მშვიდობა ომის შემდეგ“, ჩემი აზრით, მშვიდობა ომის შემდეგ მდგომარეობს მხოლოდ იმაში, რომ ვისაუბროთ ამ ომის შედეგებზეც, ომის სხვადასხვა მხრიდან მაპროვოცირებელ ფაქტებზეც. რა გავაკეთეთ ომის თავიდან ასაცილებლად.

ძალიან ბევრი მილაპარაკია, დამინერია კიდევ იმის შესახებ, როგორ მზადდებოდა ეს ომი. დარწმუნებული ვარ, რომ რუსეთის მთავრობა ყველაფერს აკეთებდა ჩვენს პროვოკაციაზე წამოსაგებად. ის ამისთვის ძალას არ იშურებდა და როგორც ჩანს, დარწმუნებულიც იყო, რომ როდესაც ყველაზე მეტად მოინდომებდა, სასურველ შედეგსაც მიიღებდა და ჩვენ ჩავერთობოდით ამ ომში. ჩვენი დანიშნულება იყო, ამ პროვოკაციაზე არ წამოგვებულიყავით. მაგრამ ქვეყანა ამისთვის მზად არ აღმოჩნდა.

სამწუხაროდ, მომიწევს იმის გამეორება, რაც ომამდეც ბევრჯერ მითქვამს და ომის შემდეგაც, რომ ამ შემთხვევაში პასუხისმგებლობას ვერ დავაკისრებ მხოლოდ ხელისუფლებას, მედიას ან რომელიმე ინსტიტუტს. ეს პასუხისმგებლობა ყველაზე უნდა ავიღოთ საკუთარ თავზე. მეც, ვფიქრობ, ალბათ, ვერაფერი გავაკეთე საიმისოდ, რომ კიდევ უფრო მეტი თანამოაზრე მყოლოდა გვერდით, რომელიც იტყოდა, რომ ომი გამოსავალი არ არის და რომ ასეთი კონფლიქტი სამხედრო დაპირისპირებით არ წყდება. ჩვენ ამ გზით ვერ შემოვირიგებთ ოსებს და აფხაზებს და მეორე, ამ გზით ვერასოდეს დავამარცხებთ რუსეთს, რომელიც გაცილებით უფრო დიდია, ძლიერია თუნდაც სამხედრო თვალსაზრისით, და, ალბათ, გაცილებით ბოროტიც.

ჩვენ ხუთი წლის განმავლობაში ვცხოვრობდით ქვეყანაში, სადაც „მშვიდობა“ იყო ყველაზე არაპოპულარული სიტყვა, სადაც ამ სიტყვისთვის დავგვინოდნენ და სხვადასხვა არგუმენტებს გვიპირისპირებდნენ. ეს გვეცმოდა არა მარტო ხელისუფლების მხრიდან. დღეს, როდესაც წაგებულ ომზე ხმამაღლა ყვირის ოპოზიცია, ბოდიშის მოხდით მინდა მივმართო მას, – ერთადერთი გამონაკლისი იყო რესპუბლიკური პარტია“, რომელსაც კონფლიქტების მოგვარების ჩამოყალიბებული ხედვა ჰქონდა. რესპუბლიკური პარტიის“ წევრია პაატა ზაქარეიშვილი. დანარჩენი პარტიები ამ ომის წამქეზებლები იყვნენ, ისინი მუდმივად საეკულირებდნენ ამ თემით და აძახებდნენ მიხეილ სააკაშვილს, რომელიც ხან დავით აღმაშენებლის საფლავზე, ხან კი ინვა გრიგოლიას სტუდიაში მუდმივად დებდა ფიცს იმის შესახებ, რომ აღადგენდა ტერიტორიულ მთლიანობას. არავის დაუშვამს მისთვის შეკითხვა, როგორ აპირებდა იგი ამ საკითხის მოგვარებას. მთავარი მიზანი ყოველთვის დაკარგული მიწის და არა ადამიანების დაბრუნება იყო. ძალიან ბევრმა ფაქტორმა იქონია გავლენა იმაზე, რომ ჩვენ არ გვიჩნდებოდა უხერხულობა, როდესაც ვხედავდით მედიით წარმოდგენილ ვირტუალურ საქართვე-

ლოს, რომელმაც ერთ-ერთ კლიპში აფხაზეთი დაიბრუნა კიდეც და სოხუმში გაუშვა ქართული ბომონდი დასასვენებლად. შემდეგ იმდენად დავიჯერეთ იმ კლიპის რეალობა, რომ მათ ნამდვილ ცხოვრებაში მიხეილ სააკაშვილმა ღირსების ორდენებიც კი გადასცა. სხვა მიზეზს, ჩვეულებრივ მომღერალს რატომ უნდა გადასცე ღირსების ორდენი, მე ვერ ვხედავ.

ჩვენ არ გამოგვიხატავს უკმაყოფილება, როდესაც დღეში სამჯერ ყველა არხი გვიტრიალებდა კლიპს „ფსოუს წყალი“, არც ის გაგვიპროტესტებია, რომ არ გადიოდა არც ერთი საინფორმაციო გამოშვება, სადაც არ იყო მილიტარისტული სიუჟეტები ძლიერ ქართულ არმიაზე. ასეთი პროპაგანდა რომ არ იყო საჭირო, ამაში დარწმუნებული ვარ. დავინახეთ, რომ რეალურად, მტერს, რომელსაც ოთხი მილიონი მხოლოდ ტანკი აქვს, ჩვენი ჯარი, მხოლოდ და მხოლოდ იმის გამო, რომ მცირერიცხოვანია, ვერ დაუპირისპირდება. ამიტომ მინდა, რომ მშვიდობა, რომელიც დადგება ომის შემდეგ, დისკუსია, რომელიც დაიწყება, იყოს ჩვენი წარსულის, ბოლო ხუთი წლის ანალიზი.

მოკლედ ვიტყვი მედიის როლზეც. გარდა იმისა, რომ მედია სხვადასხვა კლიპებს, სიუჟეტებს, სარეკლამო რგოლებს ამზადებდა ჯარისა და სამხედროების შესახებ, ძალიან ნეგატიურ როლს ასრულებდა იმ თვალსაზრისითაც, რომ ყველა გადაცემა, რომელიც უკავშირდებოდა კონფლიქტის თემას, გაუმართლებელი იყო. თოქ-შოუებზე ეპატიჟებოდნენ სტუმრებს, რომლებიც განსაკუთრებული აგრესიით გამოირჩეოდნენ აფხაზეთისა და ოსების მიმართ. ისმებოდა გაუმართლებელი კითხვები, რომლებიც მიმართული იყო ქართველი ხალხის კიდეც უფრო გასაბრაზებლად და გასალიზიანებლად. ის, რაც ხდებოდა საქართველოში და განსაკუთრებით თბილისში, ომის დროს და ომის შემდეგ, არის იმის შედეგი, როგორ ვცხოვრობდით ჩვენ ომამდე ხუთი წლის განმავლობაში. ომის დღეებში, როდესაც ვხედავდი მანიფესტაციებს რუსეთის წინააღმდეგ, მიჩნდებოდა შიში, რომ შესაძლოა, ქვეყნის მთავარსარდალს, მიხეილ სააკაშვილს, მონდომებოდა ქართული ჯარის კონფლიქტის ზონიდან გამოყვანა, მაგრამ ამ ხალხის შიშით მას ეს ვერ გაეკეთებინა. იმიტომ რომ ქვეყანაში, საზოგადოებისაგან იყო ერთადერთი დაკვეთა – ომში გამარჯვება.

ომის შემდეგ ხშირად მიწევს ახლობლებთან კამათი. გადავწყვეტით, ჩვენი მარცხი, პრობლემა, რომლის წინაშეც ვდგავართ, ტრაგედია, რომელიც თავს დაგვატყდა, ქართული არტისტიზმით შეგვენილბა. სამწუხაროდ, არასწორი მიმართულებით წავედით. არ არსებობს მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ ვინმემ აგოს პასუხი მომხდარისთვის, რომ გაეცეს პასუხი შეკითხვებს, რომ უფრო მეტად დავინტერესდეთ მომხდარის მიზეზებით.

ქართული საზოგადოება ეგუება პირდაპირ მითითებას, რომ დევნილები აღარ გამოჩნდნენ ეკრანებზე, რათა მათმა

გადაწყვეტით, ჩვენი მარცხი, პრობლემა, რომლის წინაშეც ვდგავართ, ტრაგედია, რომელიც თავს დაგვატყდა, ქართული არტისტიზმით შეგვენილბა. სამწუხაროდ, არასწორი მიმართულებით წავედით. არ არსებობს მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ ვინმემ აგოს პასუხი მომხდარისთვის, რომ გაეცეს პასუხი შეკითხვებს, რომ უფრო მეტად დავინტერესდეთ მომხდარის მიზეზებით.

გამოჩენამ ხელი არ შეუშალოს ჩვენს საზეიმო განწყობილებას. არაფერი იცვლება და ეს არის ჩემთვის ყველაზე მეტად სამწუხარო.

ჩემს სიტყვას დავასრულებ ტრაგიკული შემთხვევით, რომელიც რამდენიმე დღის წინ მოხდა. სპეცრაზმის წვრთნების გადაღებისას დაღუპული რუსთავი 2“-ის ოპერატორი შეენირა კიდევ ერთი სიუჟეტის გაკეთებას იმის შესახებ, თუ როგორი ძლიერი სპეცრაზმი გვყავს. ქართული პოლიტიკა მიმართულებას არ იცვლის, რაც იმას ნიშნავს, რომ იგივე უნდა განმეორდეს. რამდენიმე წლის განმავლობაში კვლავ უნდა ვუყუროთ ტელეეკრანზე, როგორი ძლიერი არმია გვყავს და როგორ დავამარცხებთ მტერს და დავიბრუნებთ დაკარგულ ტერიტორიებს. კიდევ ერთი ადამიანი შეენირა იმ მახინჯ პოლიტიკას, რომელიც ჩვენს ქვეყანაში მიმდინარეობს და რომელზეც უარის თქმას არავინ აპირებს. სამწუხაროა ისიც, რომ ოთხი დღე დასჭირდა რუსთავი 2“-ს იმის გამოსაცხადებლად, რომ ოპერატორი დაიღუპა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს და ის უბედური შემთხვევის მსხვერპლი გახდა, და რომ ამზადებდა სიუჟეტს ქართული სპეცრაზმის შესახებ. ოთხი დღის განმავლობაში თათბირობდნენ რუსთავი 2“-ში, როგორ მიეწოდებინათ მაყურებლისთვის ინფორმაცია მომხდარის შესახებ. ამ პოლიტიკას ჯერ კიდევ ეწირებიან უდანაშაულო ადამიანები.

ნინო ლეჟავა – შევეცდები, შევაჯამო ის ძირითადი მომენტები, რაზეც ნინიამ ისაუბრა. ნინიამ თქვა, რომ ქართულმა მედია დიდი როლი ითამაშა იმაში, რომ საზოგადოება შემზადებულიყო ომისთვის. მან ასევე თქვა, რომ არსებობდა საზოგადოებრივი დაკვეთა, რომელიც წნეხის როლს ასრულებდა მთავრობასთან მიმართებაში და იქმნება შთაბეჭდილება, რომ მივიღეთ ჩაკეტილი წრე. საზოგადოება მოითხოვს პოლიტიკოსებისგან აგრესიულ ქმედებებს, პოლიტიკოსებიც შესაბამისად პასუხობენ საზოგადოებას. საინტერესოა, დისკუსიის მიმდინარეობისას თუ მოვისმენთ მოსაზრებებს იმის შესახებ, როგორ უნდა გაირღვეს ეს წრე, რათა აღარ გაგრძელდეს ეს ტენდენცია, რომელმაც შეიძლება კვლავ მიგვიყვანოს სავალალო შედეგებამდე. ახლა სიტყვას შალვა თაღუმაძეს გადავცემ.

შალვა თაღუმაძე – მოგესალმებით. დიდ მადლობას მოგახსენებთ მონევეისთვის. შესაძლებელი იყო თუ არა ომის თავიდან აცილება, ამ შეკითხვას ორი პასუხი შეიძლება ჰქონდეს. არ იყო შესაძლებელი, იმიტომ რომ ხელისუფლების პოლიტიკური დანაპირები მოსახლეობისადმი ძალიან დიდი იყო და მას როგორმე თავი უნდა ემართლებინა. დღეს საზოგადოების 100%-ს უნდა მშვიდობა. არ დავეთანხმები ჩემს მეგობრებს, რომლებიც ფიქრობენ, რომ საზოგადოება აგრესიულად იყო განწყობილი. არც ერთი კვლევა არ მეტყველებს იმის შესახებ,

რომ საზოგადოებას სურდა ომი. გამოკითხულთა 60%-ს სურდა სამუშაო ადგილები. 30% ამბობდა, რომ უნდოდა ტერიტორიული მთლიანობა, ოღონდ არ მიუთითებდა, რა გზით ელოდა ამის განხორციელებას, ვივარაუდოთ, რომ მათ სურდათ ომი. გამოჩნდა კიდევ, რამდენად უნდოდა საზოგადოებას ომი. არათუ საზოგადოებას, ჩემი აზრით, ომი არც ჯარისკაცებს სდომებიათ. ოპერაცია, რაც განხორციელდა ქართული მხრიდან, არ იყო საომარი ოპერაცია. ის შეკრებები, რომლებზეც საზოგადოება გამარჯვების სურვილს გამოთქვამდა, ბუნებრივად მეჩვენება, იმიტომ რომ ომი უკვე დაწყებული იყო და მისი წაგებით დასრულება არავის შეიძლებოდა სდომოდა. მიუხედავად იმისა, რომ სამი წლის განმავლობაში ვამბობდი, – საქართველო არ იყო მზად ომის არც ერთ რეგიონში წარმოებისთვის, ჩემი აზრით, გამარჯვებისთვის მაინც ბოლომდე უნდა გვებრძოლა. თუნდაც, იმიტომ, რომ მშვიდობიან მოსახლეობაში ამხელა მსხვერპლი არ ყოფილიყო.

დაბოლოს, საზოგადოებას ომი რომ არ უნდოდა, მივხვდი მაშინაც, როდესაც ჩემმა მეზობელმა ომის დღეებში თავისი მაღალი კლასის ჯიბი შეამოაგელვა ეზოში და განაცხადა, რომ რუსების საქმე ცუდად იყო, რადგან ომს მათთან უკვე ამერიკელები იწყებდნენ. გამოდის, რომ საზოგადოებას უნდოდა ომი, მაგრამ არ სურდა თავად ეომა. თუ გადავხედავთ ამ ჯაჭვს, იმასაც, თუ ვისი მანქანებიდან იყო გამოყოფილი დროშები და ვინ ყვიროდა იმის შესახებ, როგორ დაამარცხეს რუსეთი, ვნახავთ, რომ ესენი იყვნენ ადამიანები, რომლებმაც დიდი ქონება დააგროვეს. ამ ხალხისთვის მთავარი გადარჩენა იყო და ისინი უარს ამბობდნენ ომზე. შესაბამისად, საზოგადოებამ კარგად აიტანა ის დოკუმენტი, რომელზეც მიხეილ სააკაშვილმა ხელი ჩუმად მოაწერა. ამის თქმის უფლებას ის გვაძლევს, რომ პრეზიდენტი გამოდის და ამბობს, რომ აქამდე არავისთვის უთქვამს, მაგრამ ახლა გადაწყვიტა ეთქვა, როგორ შესთავაზა რუსეთს აფხაზეთის გაყოფა. ასეთი ხელშეკრულებები ჩუმად არ იდება. არ შეიძლება სახელმწიფოს მეთაური ჩუმად აგზავნიდეს წერილებს მონინალმდეგე მხარესთან და წერილის შინაარსი არავინ იცოდეს გარდა იმ ორი პირისა, რომლებიც მასზე შეთანხმდნენ. ხალხს ომი ნამდვილად არ სდომებია, არსებული ეკონომიკური ფაქტორიც მიუთითებს იმის თაობაზე, რომ საზოგადოება ომისთვის არ ემზადებოდა. საზოგადოების ნაწილი იყო რეზერვი, რომელმაც პირველივე გასროლის შემდეგ დატოვა ტერიტორია და ზოგი იარაღიანად გაიქცა სახლში და ზოგი უიარაღოდ.

მეორე მხრივ, ომის თავიდან აცილება შესაძლებელი იყო, რადგან სამშვიდობო ღონისძიებების რესურსები ამონაწერი არ გვექონია. დამეთანხმებიან, ისინი, ვინც ამ მიმართულებით მუშაობდნენ, ოსეთისა და აფხაზეთის მხარე მხოლოდ ერთ რამეს ითხოვდა – პირს, რომელთანაც შესაძლებელი იქნებოდა საუბარი და ეს პირი არ ყოფილა თემურ იაკობაშვილი. ვიმეორებ, პოლიტიკურად ომს თავიდან ვერ ავიცილებდით,

მიუხედავად იმისა, რომ სამი წლის განმავლობაში ვამბობდი, – საქართველო არ იყო მზად ომის არც ერთ რეგიონში წარმოებისთვის, ჩემი აზრით, გამარჯვებისთვის მაინც ბოლომდე უნდა გვებრძოლა. თუნდაც, იმიტომ, რომ მშვიდობიან მოსახლეობაში ამხელა მსხვერპლი არ ყოფილიყო.

იმიტომ რომ ხელისუფლებას ძალიან დიდი დანაპირები ჰქონდა მიცემული მოსახლეობისთვის და მას ველარ ასრულებდა, და მეორე – რეალურად შეიძლებოდა, იმიტომ, რომ ჩვენ საომარი არაფერი გვქონდა ჩვენსავე მოქალაქეებთან.

იმისთვის, რომ ომში გაიმარჯვო, სამი კრიტერიუმი არსებობს. პირველი – საზოგადოებრივი მზადყოფნა და ომში გამარჯვების სურვილი. ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ საზოგადოებაში ომისთვის მზადყოფნა არ ყოფილა, მას ერჩივნა, საკუთარი თავი გადაერჩინა და არ ადარდებდა ომში რამდენი ჯარისკაცი დაიღუპებოდა ან რამდენი ადამიანი გახდებოდა მოროდორების მსხვერპლი, მეორე – ომს იგებს ტექნიკური საშუალებები. დღეს გვეუბნება უშიშროების საბჭოს მდივანი, რომ ისეთი საჰაერო თავდაცვის საშუალებები, რუსეთს რომ გაუძლებდა, არ გვქონია. ასეთ შემთხვევაში, არც უნდა ველოთ რუსეთს. ნინიას ვეთანხმები, რუსეთს 4 მლნ ტანკი ჰყავს, მაგრამ ყველა ტანკით საქართველოზე არ წამოვა, იმიტომ, რომ ეს არ უღირს, ომი ბიზნესია და თუ მისგან ვერ ამოიღებს ღირებულებას, არ დახარჯავს რესურსს. დარწმუნებული ვარ, რუსეთი საქართველოს წინააღმდეგ არასდროს გამოიყენებდა მოსკოვის გარნიზონის შეიარაღებულ ძალებს, ეს არც დასჭირდებოდა და არც უღირდა ელიტარული დაჯგუფებების გამოყენება, როგორც იყენებდა ჩეჩნურ დაჯგუფებებს, რომლებიც რესურსში არც ითვლება. ფაქტი სახეზეა, არც ერთი პილოტი არ ყოფილა მოქმედი – ყველა პენსიონერი იყო და დანაკარგში არ ეთვლებოდათ. აღარაფერი რომ ვთქვათ ბომბებზე, რომლის უტილიზაციაც ქართულ მხარეს უწევს, თუკი რაიმე ნაგავი ჰქონდათ, ყველაფერი აქ ჩამოყარეს. ჩვენ გვქონდა მაღალი კლასის ავტომატები, მაგრამ ავტომატებით თანამედროვე მსოფლიოში აღარ ომობენ. ბიჭი კვადროციკლით კი, ნამდვილად არ ითვლება კარგ შეიარაღებულად.

მესამე ფაქტორია მთავარსარდალი. მიჭირს რაიმეს თქმა. ასევე გამიჭირდება იმის გაგება, როგორ უნდა მოიფიქროს ადამიანი, როგორი აზროვნების უნდა იყოს, რომ ეს ქმედება შემდეგნაირად ახსნას, ვითომ მთავარსარდალი მშვიდობიანი მოსახლეობის დასაცავად გარბოდა და დაცვამ ვერ გაუგო, წააქცია და ჩასვა მანქანაში. ვიდრე ასეთი აზროვნება იარსებებს, ჩვენ არც ომი გვენდომება და არც ომში გამარჯვება.

არ ვფიქრობ, რომ სახელმწიფოს არ სჭირდება შეიარაღებული ძალები, ან სახელმწიფო არ უნდა ჩაებას როდესმე ომში, მაგრამ ეს ომი კარგად გააზრებული და დაგეგმილი უნდა იყოს და მას კარგი მხედართმთავრი უნდა წარმართავდეს. 7500 წლიანი ისტორია აქვს მსოფლიოს და არც ერთი ომი მშობარა მხედართმთავრს არ მოუგია, ვერც ჩვენ მოვიგებდით. რაც შეეხება მოგებული ომის სინდრომს, სწორი პოზიციაა, იმიტომ რომ საზოგადოებას ომი არ სდომება და მან ომი საკუთარ ხელისუფლებასთან მოიგო, იმიტომ რომ მიიღო ოთხდღიანი ომი. ტერიტორიები დათმობილია და ორი მხარეა

გამარჯვებული – აშშ და რუსეთი. სამწუხაროდ, ჩვენ კიდევ ერთხელ დავმარცხდით.

ნინო ლუჟაძე – დიდი მადლობა, შალვა. საინტერესოა, რა როლი ითამაშა ევროპამ საქართველოში მშვიდობის დამყარებისთვის და როგორ შეიძლება ეს როლი შეფასდეს სწორედ აშშ-ის აქტიურობასთან მიმართებაში?

გიორგი მაისურაძე – ეს ძალიან მნიშვნელოვანი შეკითხვაა. ჩვენ დასავლეთი წარმოგვიდგენია ერთ მთლიანობად, მაგრამ სინამდვილეში ასე არ არის. დღითიდღე უფრო იკვეთება განსხვავება თუ კონკურენცია ევროკავშირსა და ამერიკას შორის. თვითონ ევროპელი ექსპერტები ბოლო რამდენიმე წელია, მკაფიოდ მიაწვნიან ახალი გზის, ალტერნატივის შექმნის აუცილებლობაზე, რომელიც უფრო რბილ პოლიტიკას შესთავაზებს სამყაროს, ვიდრე ამას ამერიკა სთავაზობს. ეს კონფლიქტი ყველაზე აშკარად ერაყის ომის დროს გამოიკვეთა, როდესაც ევროპის ორმა წამყვანმა სახელმწიფომ, გერმანიამ და საფრანგეთმა წინააღმდეგობა გაუწია ამერიკას. დღეს რუსეთი თავის აგრესიას საქართველოში იმაზეც აფუძნებს, რომ თუ ამერიკას ჰქონდა ერაყის დაბომბვის უფლება, მასაც ასევე აქვს საქართველოს განადგურების უფლება. ჩემთვის გაუგებარი და აღმაშფოთებელი იყო ის, რომ ერაყში ომის დაწყების პერიოდში, ბერლინში საქართველოს საელჩოს მიერ მოწყობილ ქართული სათვისტომოს შეკრებაზე ყველა ერთხმად მიესალმა ერაყში ამერიკის შეჭრას. იქ იმყოფებოდა საქართველოს ეკლესიის წარმომადგენელი, ევროპის მიტროპოლიტი აბრაამიც, რომელიც ასევე უჭერდა მხარს ამ ოპერაციას..

კიდევ ერთ მაგალითს მოვიხსნებ. ეს სამი წლის წინ მოხდა. საკმაოდ ფართომასშტაბიანი კონფერენცია გაიმართა ბერლინში. ერთ ავტორს დაგისახელებთ, რომელიც ყველაზე კარგად არის ცნობილი საქართველოში, სლავიკი ჟიჟეკმა კონფერენციაზე ახსენა პოსტატლანტიკური სამყარო“, ანუ ამაში იგულისხმებოდა სამყარო ნატოს შემდეგ, რადგან ნატოც კი, დღეს უკვე აღარ წარმოადგენს ერთ მთლიანობას. შესაძლოა, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ეს ჯადოსნური სამყაროა, მაგრამ მან მთლიანობა დიდი ხნის წინ დაკარგა და ამის შესახებ უკვე ინტელექტუალები ლაპარაკობენ. ევროპელი ინტელექტუალები უკვე მაშინ საუბრობდნენ იმაზე, რომ ჩვენ ალტერნატივა უნდა მოგვეძებნა ამერიკასა და რუსეთს, ან აღმოსავლეთს შორის. მოგეხსენებათ ჰანტინგტონის თეორია, რომელიც სწორედ იდეოლოგიური ომის შემდეგ გაჩნდა და მან, ასე ვთქვათ, იწინასწარმეტყველა კულტურათა დაჯახება, მაშინ თითქოს ამისი რეალური ნიშანი არც არსებობდა, მაგრამ ეს მოხდა.

საქართველოს უნდა ნატოში, გერმანიის კანცლერი, ან გელა მერკელი კი ამას ვეტოს ადებს. როგორი იყო ამაზე

ქართველების რეაქცია? ყველა აღშფოთებული იყო ამით. საქართველოს რეაქცია აჩვენებს, რამდენად არაადეკვატური და ილუზორული წარმოდგენა გვაქვს დასავლეთზე. ანგელა მერკელი, გერმანიის კანცლერი, ფაქტობრივად, მმართველი პარტიის თავმჯდომარეა, ის ფრაქციასა და პარტიასთან შეუთანხმებლად ნაბიჯს ვერ გადადგამს. ანუ, ჩვენ ვერ ვითვალისწინებთ იმას, რომ იქ სხვა პოლიტიკური სისტემაა. გვინდა ევროკავშირშიც, მაგრამ რომ გავხდეთ ევროკავშირის წევრები, არა ვარ დარწმუნებული, რომ დღევანდელი ქართული საზოგადოება ბედნიერი იქნება, რადგან მოუწევს შესარულოს ის სამართლებრივი ნორმატივები, რომლებიც ევროკავშირში მოქმედებს – რელიგიური ტოლერანტობა, ან, ვთქვათ, ერთსქესიანი ქორწინებები. მისაღები იქნება ეს საქართველოს მოსახლეობისათვის? რა თქმა უნდა, არა. ამდენად, შესაძლოა, განვითარების დღევანდელ ეტაპზე მყოფი ქართული საზოგადოებისთვის კომპარიც კი იყოს ევროკავშირი.

ბოლო ხუთი წლის მოვლენებს ინტერნეტსივრცისა და მედიის საშუალებით ვადევნებდი თვალს, ამდენად არა ვარ კომპეტენტური. ამიტომ ცოტა შორიდან შევხედავ მოვლენებს. ზუსტად ოცი წლის წინ საქართველო შევიდა ახალ ეპოქაში და მას პირობითად შეიძლება მივთვლით ეპოქა დავარქვათ. ჩემთვის ძალიან შთამბეჭდავი იყო როგორც 12 აგვისტოს, ისე 1 სექტემბრის მიტინგი. თავი 1988 წლის საქართველოში მეგონა. მაშინ დაიწყო გრანდიოზული აქციები და მას შემდეგ აღარც შეჩერებულა. არ შეცვლილა მიტინგური აზროვნება. ამ ტიპის აზროვნება ძალიან მარტივია და ორი ლოზუნგით გამოიხატება – ძირს!“ და ჯოს!“ ჩვენ გავიყინეთ ამ აზროვნებაში. არსებობს მტერი, რომელიც უნდა დავამარცხოთ და მეორე მხრივ, არსებობს მითოლოგიური“ ჯოს!“, რომელიც ასევე დაცლილია აზრისგან. მახსენდება 1991 წლის შემოდგომა, ტელევიზიის წინ აქციები იმართებოდა. ირაკლი წერეთელმა წარმოთქვა ერთი ფრაზა – ჩვენთან არს ღმერთი“ და მერე დაამატა, აბა, ზვიად გამსახურდიასთან ხომ არ იქნება!“ ეს მექანიზმი დევს მიტინგურ აზროვნებაში. ჭეშმარიტებაზე მონოპოლიამ, დაუფიქრებლობამ, სწორია თუ არა ნაბიჯი, რომლის გადადგმასაც ვაპირებ, გამოიწვია ჩვენი ამ მდგომარეობამდე მიყვანა. ძალიან ვწუხვარ, რომ დღეს დარბაზში არ იმყოფება ბ-ნი ნოდარ ნათაძე. არ მინდა მას ბრალი დავდო რაიმეში, მაგრამ მას, ალბათ, ყველაზე კარგად უნდა ახსოვდეს, როგორ მომზადდა და შეიქმნა სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტი. გავიხსენოთ 1989 წლის შემოდგომა, როდესაც 40 ათასი კაცი თბილისიდან ავტობუსებით დაიძრა ცხინვალის მიმართულებით. ამ კოლონას ბატონები ზვიად გამსახურდია და ნოდარ ნათაძეც მიუძღოდნენ. ცხინვალის მოსახლეობამ უზარმაზარი პიკეტი მოაწყო და ეს ხალხი ცხინვალში არ შეუშვა. შევატრიალოთ სიტუაცია და წარმოვიდგინოთ, რომ პატარა ქართულ ქალაქს მოადგეს 40 ათასი ადამიანი. შემოვუშვებთ მათ მიტინგის ჩასატარებლად? გავიხსენოთ ამ ყვე-

ლაფრის წინაპირობებიც. საქართველოში იქმნება პირველი არაფორმალური ორგანიზაციები. იქმნება რუსთაველის საზოგადოება“ და სახალხო ფრონტი“. ოსეთის და აფხაზეთის წრეები ადეკვატურად მოქმედებენ, ისევე როგორც ყველა, 80-იანი წლების ბოლოს მთელ საბჭოთა კავშირში, და ქმნიან საკუთარ ნაციონალისტურ ორგანიზაციებს, იქნება ეს აფხაზური აიდგილარა“ თუ ოსური ადამონ ნიხასი“. ჩვენ ამან ისე შეგვაშფოთა, თითქოს მათ არ ჰქონოდათ იმის გაკეთების უფლება, რასაც ჩვენ ვაკეთებდით. თავისთავად, რას ნიშნავს ნაციონალიზმი და რას გვაძლევს, ამაზე დებატები არ იმართება. მეორე მომენტი – პუბლიკაციების მთელი ზღვა, რომელიც პირველ რიგში ლიტერატურულ საქართველოში“, შემდგომ კი მამულში“ იბეჭდებოდა, ეს არის ორი საწინააღმდეგო ორგანო, რომელმაც ჩემი აზრით, ძალიან დიდი როლი ითამაშა საქართველოში ეროვნული კონფლიქტების გაღვივებაში, ისევე როგორც მიტინგური აზროვნების გაძლიერება-დამკვიდრებაში. იბეჭდებოდა პუბლიკაციები იმის შესახებ, რომ ოსები ძალიან სწრაფად მრავლდებოდნენ და რამე უნდა გველონა, რომ მათთვის არ უნდა მიგვეცა ორ შვილზე მეტის ყოლის უფლება და ა.შ. იმართებოდა საჯარო ლექციები იმაზე, რომ საქართველოში ცხოვრობს უამრავი არაქართველი და თუ მათ დროზე არ მოეუარეთ, ისევე მოგვინევს მათი გარეკვა, როგორც ისრაელი ერეკება პალესტინელებს. ეს ფრაზა თითქმის ყოველდღიურად ჟღერდა. ეს ყველაფერი თითქოს ბუნებრივია პერიოდისთვის, როდესაც მთელი საბჭოთა კავშირი მოექცა მგზნებარე ნაციონალიზმის გარემოში, მაგრამ ყველაზე შემზარავი ის იყო, რომ არ ისმოდა ამის საწინააღმდეგო ხმა.

აქ არის ერთი ნიუანსი, რომელსაც მინდა ყურადღება მივაქციოთ. ყველას გახსოვთ ფრაზა, რომელსაც ბოლო ოცი წლის განმავლობაში გამუდმებით ვისმენთ, ეს არის აგენტი“. ეს ძალიან საინტერესო ფენომენია, ყველა, ვინც განსხვავებულ აზრს გამოთქვამს, აგენტად ითვლება. ყველა, ვინც განსხვავებულად ფიქრობს, მომენტალურად უცხოვდება. თუ ვინმე არ გვეთანხმება, ის მომენტალურად იკვეთება ჩვენგან. ამან შეგვიქმნა ნაციონალური იდენტურობის სტერეოტიპი, რომელიც ამ ეთნოცენტრიზმზე, ერთ ტოტალურ ნიშანზე დაფუძნებული და ყველაფერი სხვა ჩვენთვის მიუღებელია.

გფიქრობ, ამ მიტინგური აზროვნების გამოვლინება იყო ეს მოვლენები. ჩემი აზრით, ბოლო ოცი წლის განმავლობაში ქართველ ხალხში მიმდინარეობდა იმ აზრის ჩადება, რომ ჩვენ ძალით მოვახერხებდით გაერთიანებას. ჩვენ ძალადობის გარდა სხვა საშუალება ვერ მოვძებნეთ. მინდა შევეხოთ პასუხისმგებლობის მომენტსაც. შეიძლება, ყველაფერი ავურდავურიოთ და შემდეგ გამოჩნდეს ნატო, ამერიკა ან ევროპა, რომელიც მოგვინესრიგებს ყველაფერს. ესეც ადეკვატურია დღევანდელი ჩვენი საზოგადოების აზროვნებისთვის. რას ნიშნავს, თუნდაც, ლოცვა-კურთხევის ეს ტოტალური ფენო-

მენი, ეს იმაზე მეტყველებს, რომ მე არა მაქვს პასუხისმგებლობის უნარი და გამუდმებით სხვისგან ველი სანქციას, და თუ საშინელებას ჩავიდენ, პასუხისმგებელიც ის სხვა გამოდის. ამ ყველაფრის ერთობის გამო ვიმკით დღევანდელ შედეგებს.

ნინო ლეჟავა – როგორც გიორგიმ თქვა, ჩვენ ბოლო ოცი წლის განმავლობაში მიტინგების ეპოქაში, მიტინგურ აზროვნებაში ვართ. გიორგიმ შემოიტანა ბინარული დაპირისპირება, რომელიც ვერბალურად გამოიხატება ძირს“ და ჯოს“ მეშვებით, ანუ, რაღაცის უარყოფასა და რაღაცის მტკიცებაში. ამ მარტივ ბინარულ სტრუქტურებში იკარგება ის მრავალფეროვნება, რომელმაც, შესაძლოა, ცხოვრება ბევრად უფრო გაგვიმარტივოს.

ვფიქრობ, უკვე შეგვიძლია დისკუსიის გახსნა. როგორ ფიქრობთ, გაიზარდა თუ არა 8 აგვისტოს შემდეგ საქართველოს გაერთიანების შესაძლებლობა? გაიზარდა თუ არა იმ დევნილების დაბრუნების შანსი, რომლებიც 90-იანი წლებიდან ცხოვრობენ დევნილობაში? ასევე მაინტერესებს, რამდენად შესაძლებლად მიგაჩნიათ სამხედრო კონფლიქტის შემდეგ ქართველებსა და ოსებს შორის, ასევე ქართველებსა და აფხაზებს შორის ნდობის აღდგენა, ვფიქრობ, ნდობის აღდგენის გარეშე ვერც ერთი კონფლიქტი ვერ გადაიჭრება.

მამუკა ყუფარაძე, სტუდია რე – ნინიამ ძალიან კარგად დაგვიხატა ომის წინა პერიოდი, როგორ მივედით ამ ომამდე. მაინტერესებს, ასეთი განწყობილების შემოტანას საზოგადოებაში ავტორი თუ ჰყავდა.

ნინია კაკაბაძე – სწორედ ამას ვგულისხმობდი, როდესაც ვამბობდი, რომ პასუხისმგებლობა არ უნდა დავაკისროთ ერთ პოლიტიკურ ჯგუფსა თუ კონკრეტულ ადამიანს. ამასწინათ დასავლეთისკენ ვიმგზავრე, ახალი, ფერადი ბილბორდებია გამოკრული, რომლებზეც წერია, რამდენი კილომეტრია დარჩენილი სოხუმამდე. გამახსენდა შევარდნაძის ეპოქის დროინდელი დამტვერილი ბილბორდები, რომლებზეც ეწერა გვახსოვდეს აფხაზეთი“. ახალმა ხელისუფლებამ, რომელიც ძალიან დიდი ამბიციით მოვიდა, გადაწყვიტა გაეფერადებინა ეს ბილბორდები. რასაკვირველია, საიმისო დაკვეთა, რაც მივიღეთ, საზოგადოებისგანაც მოდიოდა. ცალმხრივად ვერავის დავადანაშაულებ. ჩვენ გვაქვს ომში დამარცხებულის კომპლექსი, სინდრომი, რომელიც მუდმივად გვანუხებს. სამწუხარო ის არის, რომ ახალი ხელისუფლება უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში არასწორად ცდილობდა საზოგადოების ამ კომპლექსებისგან განკურნებას. მილიტარისტული გზის გარდა საზოგადოებისთვის სხვა გზა მას არ შეუთავაზებია, ან არ შეუთავაზებია იმ სახით, რომ საზოგადოებას ერწმუნა, რომ ის რელური გზა იქნებოდა.

8 აგვისტოს შემდეგ საქართველოს გაერთიანების შესაძლებლობა? გაიზარდა თუ არა იმ დევნილების დაბრუნების შანსი, რომლებიც 90-იანი წლებიდან ცხოვრობენ დევნილობაში?

ჩვენ გვაქვს ომში დამარცხებულის კომპლექსი, სინდრომი, რომელიც მუდმივად გვანუხებს. სამწუხარო ის არის, რომ ახალი ხელისუფლება უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში არასწორად ცდილობდა საზოგადოების ამ კომპლექსებისგან განკურნებას. მილიტარისტული გზის გარდა საზოგადოებისთვის სხვა გზა მას არ შეუთავაზებია, ან არ შეუთავაზებია იმ სახით, რომ საზოგადოებას ერწმუნა, რომ ის რელური გზა იქნებოდა.

ქანიკურად ცხადდებოდა აგენტად“. ამ იდეას ემსახურებოდა მედიაც. ინგა გრიგოლიას სტუდიაში დაპირება საქართველოს გაერთიანების შესახებ ყველაზე მარტივი გზაა და მრცხვენია, რომ ცნობილი ადამიანები, პოეტები, მწერლები, რომლებიც იმყოფებიან ამავე დარბაზში და ხვდებიან, რომ ამ დაპირებაში ერთადერთი, მილიტარისტული გზა მოიაზრება, ფეხზე დგებიან და ტაშს უკრავენ პრეზიდენტს. ჩვენ, ყველამ, მედიამ, საზოგადოებამ, პოლიტიკოსებმა, ავირჩიეთ ეს მარტივი გზა იმის დასაჯერებლად, რომ ეს იყო ერთადერთი გზა და არ დავფიქრდით რა შედეგს მივიღებდით. ისიც მაკვირვებს, რომ ამ თემაზე გამართულ დისკუსიებზე ყოველთვის გამოითქმებოდა ხოლმე აზრი, რომ ჩვენ ოსებს და აფხაზებს კი არა, რუსებს ვებრძოდით. თუკი ეს გაცნობიერებული იყო, რომელ საომარ გამოსავალზე ვლაპარაკობთ. მაგრამ სამწუხაროდ, კერძო საუბრებში ამაზე უარესსაც ვისმენდი, რაც ტელევიზიით არ ცხადდებოდა. ყველას გვყავს ნაცნობები მათ შორის, ვინც პოლიტიკურ ამინდს ქმნის ქვეყანაში და მათგან გამიგია, რომ რუსეთი ვერ გაბედავდა ჩართვას ამ კონფლიქტში, მთავარი იყო დაპირისპირებული მხარის ამოუუყვა და ტერიტორიის დაბრუნება. სამწუხაროდ, ამ იდეის გარშემო გავერთიანდით ყველანი.

ანა დოლიძე, იურისტი – შემექმნა შთაბეჭდილება, რომ ვიმყოფებით რეალობაში, სადაც ერთი მხრივ, გვყავს ავტორიტარული ხელისუფლება, რომელიც თავის არსებობას ომის რიტორიკით კვებავს და ალტერნატივას ვერ სთავაზობს მოსახლეობას, რეალობაა ისიც, რომ რუსეთი მშვენივრად სარგებლობს ამ სიტუაციით. მეორე მხრივ, არის საქართველოს მოსახლეობა, რომელიც საინფორმაციო ვაკუუმშია და ძირითადად საყოფაცხოვრებო მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაზე ფიქრობს. თითქოს, მართლაც შეკრული წრეა. რა უნდა ვქნათ? ერთი გზაა – ვისაც ეს პრობლემები გვესმის, გადავიდეთ დისიდენტურ მოძრაობაზე, საბჭოთა კავშირის დროსაც ასე იყო. მეორე გზაა, დავივიწყოთ ყველაფერი და გადავიდეთ საგანმანათლებლო მუშაობაზე, ვიდრე ეს შედეგს არ გამოიღებს. სხვა გზებს თუ ხედავთ?

გიორგი მაისურაძე – 1993 წლის 27 სექტემბერს, როდესაც სოხუმი დაეცა, დღის 2 საათზე, შევარდნაძემ განცხადება გააკეთა და თქვა, რომ საქართველო დამარცხდა უთანასწორო ბრძოლაში. მგონი, ეს ბევრად უფრო გაბედული ნაბიჯი იყო, ვიდრე დღეს სააკაშვილის განცხადებები გამარჯვების შესახებ. ჩვენ, როგორი მტკივნეულიც არ უნდა იყოს, რეალობას თვალი უნდა გავუსწოროთ. შესაბამისად, უნდა მივხვდეთ, რომ ის სტერეოტიპები, რომლებითაც ამ ოცი წლის განმავლობაში ვიკვებოდით, არ ამართლებს. დღეს საქართველოში მე-19 საუკუნის ნაციონალიზმია და ეს ანაქრონიზმია. გამოსავალი რეფლექსიაშია. უნდა დავიწყოთ მომხდარის გაანალიზება.

ნინო ლუჭავაძე – ანამ დასვა შეკითხვა, თუ რა გამოსავალი არსებობს. ამ შეკითხვით მივმართავ ნინიას და შალვას.

შალვა თადემაძე – სემინარი მქონდა უსაფრთხოების საკითხებზე. იქ ვსვამთ ხოლმე შეკითხვას, რა უნდათ ამ კონკრეტულ მომენტში. ამ კითხვაზე ყველა სხვადასხვანაირად პასუხობდა. ზოგს მანქანა უნდა, ზოგს სახლი, ზოგს სწავლა. ერთ-ერთმა ქართველმა მითხრა, რომ ომი უნდოდა. ამ პასუხმა გამაოგნა, იმიტომ რომ აბსოლუტურად მოულოდნელი იყო ჩემთვის. ამ ადამიანმა ლოგიკურად დაასაბუთა საკუთარი პასუხი. მისი თქმით, ომი ავითარებს საზოგადოებას. ამ ლოგიკის მიხედვით, გერმანიამ ალიარა მეორე მსოფლიო ომში დამარცხება და მისი მიზეზები, და იგი მართლაც განვითარდა. ჩვენ 1991-92 წლიდან 2003 წლამდე, შეიძლება ითქვას, რომ მეტნაკლებად განვითარდით, იმიტომ, რომ ასე თუ ისე ვალიარეთ ომის წაგება. ეს ლოგიკა სრულდება, როდესაც ვინყებთ დიდგორობის ზეიმობას წაგებულ ომზე და ვამბობთ, რომ ომი მოვიგეთ. ამ შემთხვევაში, ჩვენ განვითარება არ გვინერია. შესაბამისად, საზოგადოების ის ნაწილი, რომელიც მიიჩნევს, რომ წაგაგეთ, ეძებს წაგების მიზეზებს და აპირებს მათ აღმოსაფხვრელად მუშაობას. თუ ჩვენ ამ ლოგიკით წავალთ, განვითარდებით.

ერთადერთ გამოსავლად იმის გაანალიზება მიმაჩნია, რაც გამოვიარეთ. სამწუხაროდ, უკანასკნელი ოცი წლის განმავლობაში მეხუთედ იღვრება ჩვენს ქვეყანაში სისხლი. ეს იყო 9 აპრილი, სამოქალაქო ომი, აფხაზეთის ომი, ოსეთის ომი და მეორედ ოსეთის ომი. არც ერთი ეს მოვლენა არ გაანალიზებულა და არ შეფასებულა. სამზარეულოებში ყველანი ვლაპარაკობთ, მაგრამ საჯაროდ არც დაწერილა და არც არავის უსაუბრია იმაზე, რა მოხდა და სად დავეუშვიტ შეცდომები, რატომ არ მოხერხდა სისხლის თავიდან აცილება.

ნინია კაკაბაძე – ერთადერთ გამოსავლად იმის გაანალიზება მიმაჩნია, რაც გამოვიარეთ. სამწუხაროდ, უკანასკნელი ოცი წლის განმავლობაში მეხუთედ იღვრება ჩვენს ქვეყანაში სისხლი. ეს იყო 9 აპრილი, სამოქალაქო ომი, აფხაზეთის ომი, ოსეთის ომი და მეორედ ოსეთის ომი. არც ერთი ეს მოვლენა არ გაანალიზებულა და არ შეფასებულა. სამზარეულოებში ყველანი ვლაპარაკობთ, მაგრამ საჯაროდ არც დაწერილა და არც არავის უსაუბრია იმაზე, რა მოხდა და სად დავეუშვიტ შეცდომები, რატომ არ მოხერხდა სისხლის თავიდან აცილება. ჩვენ მხოლოდ ერთი პასუხი გვაქვს, რომ უდანაშაულოები ვართ და ყველაფერს ან აფხაზებს, ან ოსებს, ან რუსებს ვაბრალდებთ. დღეს, სამწუხაროდ, ისევ ამ გზას ვადგავართ. არ ვცდილობთ მომხდარის გაანალიზებას და ეს არის პირდაპირი მაჩვენებელი იმისა, რომ ჩვენი განვითარება კიდევ რამდენიმე ათწლეულით გადაიდება. იმ შემთხვევაში თუ გვაქვს ამ თემებზე მსჯელობის, დისკუსიების მონაწილის სურვილი, სად უნდა მოხდეს ეს? დღეს არ არსებობს ადგილი, საიდანაც შესაძლებელი იქნებოდა ხმის მიწვდენა მოსახლეობისათვის. ასეთი დისკუსიები, რომელსაც ახლა ვატარებთ, ძალიან კარგია, მაგრამ 50 ადამიანზე მეტნი არ ვართ. მთავარია, ასეთი დისკუსიები თითოეულ მოქალაქემდე მივიდეს. ამისთვის ტელევიზია ყველაზე კარგი გამოსავალია, მაგრამ ჩვენ ის არ გვაქვია, სამწუხაროდ, ის ოპოზიციური არხი, რომელიც არსებობს, არათუ ობიექტურია, პირიქით, ძალიან სუბიექტურია და არაპროფესიონალურია. იქ ისეთი ფორმით არის მოწოდებული

ბული რუსთავი 2“-სგან განსხვავებული აზრები, რომ მათი მიღებაც ძალიან ძნელი ხდება. სატელევიზიო მედია საკმარისი იქნებოდა ამ პროცესის დასაწყებად, მაგრამ საამისო ნება დღეს ხელისუფლებაში არ არსებობს. ამიტომ ჩვენ უნდა ვიფიქროთ იმაზე, როგორ დავაჯეროთ ხელისუფლება დისკუსიების აუცილებლობაში.

გიორგი ლომინაძე – თქვენ თქვით, რომ მოსახლეობას არ უნდოდა ომი, მერე თქვით, რომ მას ამერიკის ხელით უნდოდა იგი. ეს აზრები წინააღმდეგობრივი მეჩვენება. თქვენ ასევე ბრძანეთ, რომ ხელისუფლების მიერ ტერიტორიების დაბრუნების შესახებ პირობა იყო დადებული. მაგრამ არჩევნები ომამდე რამდენიმე თვით ადრე ჩატარდა, ხელისუფლებას გარანტია ჰქონდა, რომ კიდევ ხუთი წელი იქნებოდა ქვეყნის სათავეში. რატომ დაიწყო ომი მაინცდამაინც ახლა, როცა არც პრეზიდენტობის ვადა იწურებოდა და არც პარლამენტის უფლებამოსილების?

შალვა თადუმაძე – საზოგადოებას დაწყებულ ომში გამარჯვება უნდოდა ამერიკის ხელით და არა ის, რომ ამერიკას ეომა თავიდანვე. შეპირებაში მე ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა არ მიგულისხმია. 1 სექტემბერს პენსიონერებს 100 დოლარის შესაბამისი პენსია უნდა მიეღოთ. დღეს არც ერთ პენსიონერს აღარ უნდა ამხელა პენსია, ყველა მშვიდობაზე ფიქრობს. რალაც პერიოდის შემდეგ უმუშევრებს უნდა მიეღოთ სამუშაო ადგილები, დღეს მათაც მხოლოდ მშვიდობა უნდათ. ამ ომში ამერიკამ მოიგო ევროპასთან, რადგან მან მიიღო რაკეტსაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემა და პერსპექტივაში მიიღო ის, რომ საფრანგეთი და გერმანია მას შეიძლება გაჰყვეს ირანთან ომში. ევროპამ ნახა, რომ ენერგორესურსები სჭირდება და რუსეთი მისი არცთუ ისე კარგი მიმწოდებელია. რუსეთმა მოიგო ტაქტიკურად, მან მიიღო ტერიტორიები, რომლებიც აინტერესებდა, ამასთან, მან შეინარჩუნა იმიჯი და აჩვენა, რომ ისეთივე ძლიერია, როგორც იყო აქამდე. სტრატეგიულად მოიგო ამერიკამ, მაგრამ მე ვერ ვხვდები, ჩვენ სად ვართ ან სად ვიქნებით მომავალში. ომს არ ვუკავშირებ არჩევნებს, მაგრამ ვუკავშირებ იმ ინტერესს, რა ინტერესებიც არსებობს ენერგეტიკასთან და თავდაცვასთან დაკავშირებით, რომლებიც ჩვენგან განსხვავებით, ყველა სახელმწიფოსთვის პრიორიტეტულია. გამოჩნდა, რამდენად თავდაცვისუნარიანი ქვეყანაც ვართ.

ვახტანგ წონონავა – შალვამ ახსენა კვლევები და თქვა, რომ მხოლოდ 30%-ს სურდა ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა. თუ სხვა კვლევებს გადავხედავთ, იქ ტერიტორიული მთლიანობის სამხედრო ძალით აღდგენის მოსურნეთა პროცენტული მაჩვენებელი გაცილებით დიდი იქნებოდა. ადრეც ასე ვფიქრობდი და დღესაც ასე მიმაჩნია, რომ ჩვენი საზოგა-

დოებები, ვერც ქართული, ვერც ოსური და აფხაზური, ვერ განვითარდა იმ სიმაღლეზე, როდესაც ჩვენ ცივილური, სამოქალაქო და ლიბერალური ენით შევძლებდით ერთმანეთთან გზების გამონახვას. შეიძლება ბევრი ვიდაოთ სტრატეგიულ შეცდომებზე, რომლებიც იყო დაშვებული ამ ოთხი დღის განმავლობაში. პირადად მე, მიჩნდება შეკითხვა, რატომ უნდა ყოფილიყო თბილისის მერი ლოჯისტიკის სამსახურის უფროსი. მიჩნდება კითხვა პრეზიდენტის გამოსვლასთან დაკავშირებითაც. იმ გამოსვლას ვგულისხმობ, რომელშიც რუსეთის ორივე პრეზიდენტთან საუბარს ეხებოდა.

ხშირად ისმის კითხვა, რისი დაბრუნება გვინდა, ტერიტორიის თუ ხალხის. მაპატიეთ, მაგრამ ვის ეძახით თქვენ ხალხს? მე, როგორც იმ მიწის მკვიდრს, აფხაზების სისხლის დაღვრის არანაირი სურვილი არ მაქვს, მაგრამ მათი ჩვენს მოქალაქეებად მოაზრებით დიდ შეცდომას ვუშვებთ. ისინი დიდი ხანია, აღარ არიან საქართველოს მოქალაქეები, დიდი ხანია, აღარ იხდიან გადასახადს სახელმწიფოს ბიუჯეტში. მათ დიდი ხნის წინ აიღეს რუსული პასპორტები და თავს სხვა ქვეყნის მოქალაქეებად მიიჩნევენ. რა არის გამოსავალი? ჩემთვის, როგორც გაგრელის, ან სოხუმელისთვის, ბევრისგან განსხვავებით, იქაურობა გაცილებით მეტია, ვიდრე კურორტი და დასასვენებელი ადგილი. ჩემთვის მთავარია ჩემს მიწა-წყალზე დაბრუნება. აფხაზს, რომელიც თავს საქართველოს მოქალაქედ არ მიიჩნევს, ორი არჩევანი აქვს, ან როგორც სხვა ქვეყნის მოქალაქე, რჩება და ცხოვრობს ჩვენთან ერთად, ხოლო თუ რუსეთის მოქალაქეა და საქართველოში ცხოვრება არ უნდა, არ აღიარებს ჩვენს კანონმდებლობას და ქვეყნის კონსტიტუციურ სამართალს, აქვს უფლება, წაბრძანდეს და სადაც უნდა, იქ იცხოვროს.

პაატა საბელაშვილი, „ფონდი ინკლუზივი“ – მე მიმუშავია აფხაზეთის კონფლიქტზე და ვიცი, რომ ძალიან ბევრ აფხაზს მოაქვს იგივე არგუმენტი დევნილების მიმართ. ისინი ამბობენ, რომ ეს მათი მიწა-წყალია და დემოგრაფიული სამართლიანობა ამ ტერიტორიიდან მხოლოდ ამ ადამიანების გამოძევების შემდეგ აღდგა. იმასაც ამბობენ დევნილებზე, რომ თუ ისინი აღიარებენ მათ მოქალაქეობას, დაბრუნებას არავინ უკრძალავთ.

სალომე ჯაში, ჟურნალისტი და კინოდაკუმენტალისტი, სტუდია „საქდოკი“ – შალვასთან მაქვს შეკითხვა, როგორც სამხედრო ექსპერტთან. მსხვერპლი, რომელიც იყო, როგორც სამოქალაქო პირებს, ისე სამხედროებს შორის, რამდენად ადეკვატური იყო? თუ გვაქვს ინფორმაცია მსხვერპლის შესახებ რუსეთის მხრიდან?

შალვა თადუმაძე – ოთხდღიანი ომის გათვალისწინებით, მსხვერპლი სახედროთა შორის ადეკვატური იყო. შესაძლოა,

ცოტა მეტიც იყო, მაგრამ ეს ჩვენი ბრალი იყო – დაჭრილები საბრძოლო კოლონით გამოიყვანეს და ისინი ხელმეორედ დაბომბეს. სამოქალაქო პირებს შორის მსხვერპლი იმაზე მეტი იყო, ვიდრე საერთოდ, ომს უნდა ახლდეს. სამწუხაროდ, შეიარაღებულმა ძალებმა მშვიდობიან მოსახლეობას გამაასწრო ბრძოლის ველიდან. 1200 ადამიანი მოკვდა სოხუმში მონინალმდეგის შეჩერების მიზნით და სოხუმის მოსახლეობამ მეტნაკლებს შეძლო ქალაქიდან გამოსვლა. ამ შემთხვევაში კი, მე ვიცი ჯარისკაცები, რომლებსაც ბავშვებს აწვდიდნენ და არ მოჰყავდათ. როდესაც სამხედროები მაღალი კლასის ავტომობილებით გამოდიოდნენ და მოსახლეობას იქ ტოვებდნენ. ვწუხვარ, მაგრამ ქართულმა შეიარაღებულმა ძალებმა ეს ამოცანა ვერ შეასრულეს, შესაბამისად, მსხვერპლი სამოქალაქო საზოგადოებაში ძალიან დიდია.

ანა დოლიძე – გულისტკივილი მინდა გამოვთქვა. ბევრი რამ იმ ენაზე და ტერმინებზეა დამოკიდებული, რომელსაც ჩვენ ვიყენებთ. ალბათ, კარგად გახსოვთ, ფაშისტების მიერ ებრაელებისთვის ადამიანური სახის წასართმევად შემოღებული ტერმინოლოგია. სააკაშვილმა და პოლიციამ შემოიტანეს სიტყვა „ლიკვიდაცია“, რომელიც დაკავშირებულია არა ხალხის მკვლელობასთან, არამედ აპარატის გამორთვასთან. სწორედ ასევე არ მომწონს და ვენინალმდეგები ტერმინს ოთხდღიანი ომი“. ეს ომი ჩემთვის არ დამთავრებულა არც შედეგების მხრივ, გინდაც ოსებთან მიმართებაში, იმ ხალხთან მიმართებაში, ვინც იქიდან გამოყარეს, გინდაც აქეთ, საქართველოს ხელისუფლების მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე. იმიტომ რომ ახლა მიიღებენ პატრიოტ აქტს“, რომლის მეშვეობითაც მათ ლეგიტიმურად შეეძლება ასეთი ტიპის შეხვედრების აღკვეთა. ესეც შეიძლება იყოს ერთ-ერთი ფაქტორი, რომელიც მოჰყვება ამ ომს.

მინდა ვიკითხო – თუ ჩვენ საომარ მდგომარეობაში ვიმყოფებით რუსეთთან, რატომ გვაქვს შუქი? მოგეხსენებათ, დღეს ჩვენი გაზი და შუქი პირდაპირ არის დაკავშირებული რუსეთთან. თუ დაპირისპირებული ხარ ამ სახელმწიფოსთან, რატომ არ ხმარობს იგი ბოლომდე ყველა ბერკეტს შენს წინააღმდეგ? ასევე მინდა გავიხსენო ზურაბ ნოღაიდელის ერთ-ერთი ბოლო ინტერვიუ, სადაც მან თქვა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ საომარ მდგომარეობაში ვიმყოფებით რუსეთთან, მივესალმებით ნებისმიერი რუსული ბიზნესის შემოსვლას საქართველოში.

გიორგი მაისურაძე – როდესაც ვნახე დავით ბაქრაძის გამოსვლა, თუ როგორ მოუწოდებდა იგი ყველას, ყველა საშუალებით გაენიათ მტრისთვის წინააღმდეგობა, შემექმნა შთაბეჭდილება, რომ მას ძალიან ბევრჯერ აქვს ნანახი კამელოტი“. ეს იმდენად პასუხისმგებლო განცხადება იყო, რომ ნორმალურ ქვეყანაში მას პასუხისგებაში მისცემდნენ. აქვე,

არ შემიძლია არ შევეხო პატრიოტთა ბანაკებს“, რომელიც დანერგა ჩვენმა ხელისუფლებამ. ეს ხომ პიონერთა ბანაკების უშუალო გაგრძელებაა, არადა, 21-ე საუკუნეში ხდება, მაგრამ, სამწუხაროდ, ამაზე რეაქცია არ გვქონია.

ნინია კაკაბაძე – ერთ კითხვას მეც დავუსვამ შალვას. ვინ იგულისხმება 200 დამკვირვებელში?

შალვა თადუმაძე – ესენი იქნებიან ეუთოს ოფიცრები, რომლებიც პატრულირებას მოახდენენ, შეამოწმებენ, რამდენად დაცულია ის ხელშეკრულება რომელშიც არავინ იცის, რა ეწერა. შეიძლება ეწერა კიდეც, რომ 3800 ჯარისკაცი უნდა შემოიყვანონ წითელ ზონაში. მთავარი ამოცანა შესრულებულია, ხელი მოწერილია თავდაუსხმელობაზე, შეთანხმება მიღწეულია. მომხდარი ჩვენს წინააღმდეგ იქნება მომართული, იმიტომ რომ გარდა იმისა, რომ ტერიტორიები დავკარგეთ, დავკარგეთ ურთიერთობა ოსებთან და აფხაზებთან. ძალიან მიჭირს იმის წარმოდგენა, როგორ უნდა შევხედეთ ერთმანეთს. არსებობს ვიდეომასალა, სადაც ნაჩვენებია სამხედრო ბრძანება, ცხინვალში დაწვან ყველა სახლი და მათ მართლაც წვავდნენ.

გაგახსენებთ ქართველი მეომრების ცხინვალში ბრძოლის პირველ კადრებს. სამწუხაროდ, თავიდან ვერც მე შევაჩინე. ალბათ, გახსოვთ, ტომრებით აშენებულ კედელთან ჩნდებიან სამხედროები, იღებენ ტყვიებს და ისვრიან. ერთმა ჩემმა მეგობარმა მიმანიშნა, რომ ამ სამხედროებს ბუშულატები ეცვათ. ეს იყო ზამთრის წვრთნის პერიოდში გადაღებული კადრები. სახელმწიფოს სხვა კადრი არ გააჩნდა, ამიტომ ხელისუფლებამ და რუსთავი2“-მა გადაწყვიტეს თვალბეჭდში ნაცარი შეეყარათ საზოგადოებისათვის და ეთქვათ, რომ ჩვენი ბიჭები ცხინვალთან იბრძოდნენ. ეს ვიდეოკადრები ვიდეოპორტალზეა განთავსებული. შეგიძლიათ იხილოთ, მათ აცვიათ ბუშულატები და ახურავთ თბილი ქუდები. ვიდეოპორტალზე აღნიშნულია, რომ ეს მასალა ატვირთულია ოთხი თვის წინ. იმ პერიოდში ომი ჯერ არ იყო დაწყებული.

ვახუშტი მენაბდე, სახალხო დამცველის აპარატი – ჩემი აზრით, ქართული საზოგადოება ითხოვდა ომს, რომელიც მან მიიღო. სტუდია რე“ იღებს ფილმებს კონფლიქტებთან დაკავშირებით. მეც ვმონაწილეობ ამ გადაღებებში. ომამდე ორი კვირით ადრე ვიყავით ჩასულები სამეგრელოში. რუსებმა უპრობლემოდ გადაგვატარეს გალის ხიდზე, მაგრამ ქართულმა დაცვამ განმუხურის სამხედრო ბანაკში გადაღებებზე უარი გვითხრა. ეს ჩვენთვის მოულოდნელი იყო. ვისგანაც ველოდით წინააღმდეგობის განევას, მან უპრობლემოდ გაგვატარა, ვისგანაც არა, უარი გვითხრეს შეშვებაზე.

რას აკეთებს ქართული საზოგადოება ომის შემდეგ? სამხედრო ექსპერტს ჩემზე უკეთ ეცოდინება, რამდენად ინ-

ტენსიური იყო სამხედრო განვევები. მეც შემეხო ეს ფაქტი. თავდაცვის სამინისტრომ გამოაცხადა განვევა, ამ წუთებისთვისაც ხდება მობილიზება და წელიწადნახევრიან სავალდებულო სამხედრო სამსახურში მიჰყავთ ახალგაზრდები. მე თანხის გადახდით დავიხსენი თავი, რადგან ჩემი მსოფლმხედველობის გამო არ მინდა ჯარში მსახური.

ნინია კაკაბაძე – რა აზრი აქვს იმას, რომ გვყავდეს პროფესიონალური არმია, კარგად მომზადებული ან ძლიერი სამხედრო ტექნიკა, თუ ჩვენი მტერი რუსეთია. სამწუხაროა, რომ კიდევ ერთი ტენდენცია ბოლო წლების განმავლობაში, იყო ის, რომ ჩვენ ამ საჯარო დისკუსიებში იგნორირებას ვუკეთებდით ადამიანებს, რომლებიც დარჩნენ და ცხოვრობენ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე. ვამბობდით, რომ ამ ადამიანებთან პრობლემები არ გვქონია და მხოლოდ რუსეთს ვებრძოდით. ეს დიდი შეცდომა იყო და, სამწუხაროდ, ისევ ამ გზით მივდივართ. არავინ საუბრობს იმაზე, რომ ჩვენც ისევე ვატკინეთ გული ოსებს, როგორც ოსება ჩვენ. ახლა კიდევ უფრო დიდი საბაბი გვაქვს მხოლოდ რუსეთზე სალაპარაკოდ და მთლიანად უგულებელვყოფთ ოსებისა და აფხაზეთის თემას, ამ ადამიანებს რაც კიდევ უფრო გვაშორებს. გამოსავალი იქნება, თუ დავინწყებთ ფიქრს იმ ადამიანებზე, რომლებიც აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში ცხოვრობენ.

ამ ომის დღეებში ჩემი ერთი აფხაზი მეგობარი დამიკავშირდა. ასეთი წერილი არავისგან მიმიღია ამ დღეებში, თუმცა კი გვწერდნენ ყველა ქვეყნიდან, სადაც კი გვყავდა მეგობრები და ახლობლები. ეს არ არის ადამიანი, რომელსაც საქართველოში დაბრუნება უნდა, ან არ სურს აფხაზეთის დამოუკიდებლობა და განსაკუთრებულად უყვარს ქართველები. მაგრამ ის ძალიან ღელავდა, რომ მე და ჩემი შვილი არ აღმოვჩენილიყავით საშიშროებაში და რამე არ შეგვმთხვეოდა. შესაძლებელია, იდეალისტი ვარ, მაგრამ მჯერა, რომ, რასაც შეძლებს ერთი ადამიანი, შესაძლებელია სხვებისთვისაც, მთელი ქვეყნისა და სახელმწიფოსთვის. თუკი ჩვენ, ცალკეული ადამიანები მოვახერხებთ ადამიანური ურთიერთობების დამყარებას ოსებთან და აფხაზეთთან, პრობლემები მოგვარდება. მათთან ერთად უნდა დავფიქრდეთ, რა პრობლემებია ჩვენს შორის.

სამშვიდოო მოლაპარაკებები და საერთაშორისო-სამართლებრივი მექანიზმები

მომსახურებელი:

გიგა ბოკერიძე

საქართველოს საგარეო
საქმეთა მინისტრის
მოადგილე

ბესარიონ ბოხაშვილი

საქართველოს
ახალგაზრდა
იურისტთა ასოციაციის
აღმასრულებელი
დირექტორი

შალვა ფიჩხაძე

არასამთავრობო
ორგანიზაციის
საქართველო ნატოში“
ხელმძღვანელი

მოღერაცია

ნინია კაკაბაძე

24 ოქტომბერი, 2008 წ.

ნინია კაკაბაძე – მოგესალმებით. დღევანდელი ჩვენი საუბრის თემაა „ომის შემდეგ: სამშვიდოო მოლაპარაკებები და საერთაშორისო-სამართლებრივი მექანიზმები“. ჩვენი სტუმრები არიან ბ-ნი გიგა ბოკერიძე, საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილე, ბ-ნი ბესარიონ ბოხაშვილი, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის აღმასრულებელი დირექტორი და ბ-ნი შალვა ფიჩხაძე, არასამთავრობო ორგანიზაციის, საქართველო ნატოში“ ხელმძღვანელი.

მოდით, ჯერ ბ-ნი გიგა ბოკერიძის მოვუსმინოთ. ბ-ნი გიგა, რა სახის სამშვიდოო მოლაპარაკებები შეიძლება არსებობდეს იმ შემთხვევისთვის, როდესაც ვერ და არ ველაპარაკებით კონფლიქტურ სუბიექტებს – სამხრეთ ოსეთის, აფხაზეთის და რუსეთის წარმომადგენლებს. ჟენევის შემთხვევას ვგულისხმობ, სადაც პირველი ოფიციალური მოლაპარაკებები, სამწუხაროდ, ვერ შედგა. რა მექანიზმები არსებობს ამ მიმართულებით და როგორია პერსპექტივა.

გიგა ბოკერიძე – შევეცდები, მაქსიმალური ინფორმაცია მოგაწოდოთ ჟენევის პროცესთან დაკავშირებით. ჟენევის შეთანხმებაზე საქართველოს დელეგაციის ერთ-ერთი წევრი გახლდით, დელეგაციას ბ-ნი გრიგოლ ვაშაძე ხელმძღვანელობდა. მთელი იმ პერიოდის განმავლობაში, ვიდრე გაიხსნებოდა ჟენევის შეხვედრა, დაპირისპირების და წინააღმდეგობის საკითხი გახლდათ რუსეთის ფედერაციის პოზიცია იმასთან დაკავშირებით, რომ მათ არ აწყობდათ ის ფორმატი, რომელიც თავდაპირველად იყო შეთავაზებული და ჩამოყალიბებული. ეს ფორმატი იყო ასეთი – 3+3“, სამი სუვერენული სახელმწიფო – საქართველო, რუსეთის ფედერაცია და აშშ და სამი საერთაშორისო ორგანიზაცია – გაერო, ეუთო და ევროკავშირი. ეს საკითხი ბ-ნმა მორელმა, ამ მოლაპარაკებების კოორდინატორმა შეათანხმა. შეთანხმება იყო რუსეთის ფედერაციასთანაც. ამის შემდეგ უნდა შემდგარიყო სამუშაო ჯგუფების არაფორმალური შეხვედრა, რომელშიც წინასწარი მოლაპარაკებით, თუმცა, არ ყოფილა დაზუსტებული, მონაწილეობას მიიღებდნენ ე.წ. დე ფაქტო, მე ვარჩევდი ტერმინს საოკუპაციო ძალების მიერ შექმნილი მარიონეტული რეჟიმის წარმომადგენლები“. თუმცა, მათ სტატუსის გარეშე უნდა მიეღოთ მონაწილეობა.

რუსეთის ფედერაციის ხელმძღვანელობამ საჯარო გან-

ცხადებები გააკეთა და თქვა, რომ მათთვის მიუღებელი იქნებოდა ნებისმიერი მოლაპარაკება, სადაც თანასწორი სტატუსით არ იქნებოდნენ წარმოდგენილები ამ მარიონეტული რეჟიმის წარმომადგენლები, რომლებსაც რუსები სუვერენული სახელმწიფოს წარმომადგენლებს უწოდებენ. ბუნებრივია, ეს პოზიცია მიუღებელი იყო საქართველოსთვის და ამ მოლაპარაკებების ყველა სხვა მონაწილისთვისაც. წინასწარი მოლაპარაკებები გაგრძელდა როგორც ჟენევაში ჩასვლის შემდეგ, ისე წინა დღესაც. მოლაპარაკებები მიმდინარეობდა ბ-ნ მორელს, საქართველოს, რუსეთის ფედერაციის და ყველა სხვა წარმომადგენელს შორის. და მიმდინარეობდა ძალიან შეკუმშული დროის მონაკვეთში. იყო ბევრი გაუგებრობაც, რადგან ვიდრე ერთი მხარის პოზიცია მეორე მხარესთან შეთანხმდებოდა, ბევრი ახალი პირობა წარმოიშობოდა.

საბოლოოდ, მოვლენები ასე განვითარდა – რუსეთის ფედერაციამ უარი განაცხადა შემოსულიყო ოფიციალურ პლენარულ სხდომაზე, რომელსაც დაესწრო ყველა მხარე, დაესწრო ევროკავშირის, გაეროს, ეუთოს, საქართველოს და აშშ-ის წარმომადგენელი. ამ შეხვედრაზე იდო რუსეთის ფედერაციის ბანერი და მათთვის განკუთვნილი ადგილები ცარიელი დარჩა. წინა დღეს თქვეს, რომ არ დაესწრებოდნენ ამ შეხვედრას, რის გამოც შეთავაზებულ იქნა ახალი ფორმატი. ითქვა, რომ გაიმართებოდა ოფიციალური პლენარული სხდომის შემდეგ საინფორმაციო და პროცედურულ საკითხებზე შეხვედრა, რომელსაც დაესწრებოდნენ როგორც რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენლები, ასევე, თუმცა უსტატუსოდ, მარიონეტული რეჟიმის წარმომადგენლებიც. ამ შეხვედრასთან დაკავშირებით საქართველოს მხარემ პროტესტი გამოთქვა და არ დავესწარი ამ შეხვედრას. შეხვედრაზე მარიონეტული რეჟიმის წარმომადგენლებმა დასვეს დამატებითი პირობები, რათა დასწრებოდნენ შეხვედრის მესამე ეტაპს. მათ მოითხოვეს, რომ სამუშაო ჯგუფების შეხვედრისას ჰქონოდათ ოფიციალური სტატუსი, ანუ რქმეოდათ აფხაზეთის რესპუბლიკის წარმომადგენელი და ა.შ. ასევე მოითხოვეს, რომ ოფიციალური მონწევა მოსულიყო მათ სახელზე ორგანიზატორების მხრიდან, ანუ მოითხოვეს ოფიციალური წერილი, და რაც მთავარია, მოითხოვეს, რომ საქართველოს დელეგაციის რამდენიმე წევრი – დიმიტრი სანაკოვეი, მალხაზ აქიშბაია და ლორიკ მარშანია არ ყოფილიყვნენ დაშვებულები ამ შეხვედრაზე. ამ მოთხოვნებს მოლაპარაკების წამყვანმა, ბ-ნმა მორელმა შეუძლებელი პირობები უწოდა, რის გამოც ბ-ნმა შამბამ და ბ-ნმა ჩოჩიევმა პროტესტის ნიშნად, ხმაურითა და ჩხუბით დატოვეს სხდომა. ისინი იქვე ეჩხუბნენ რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენელს და დემონსტრაციულად დატოვეს ეს მეორე შეხვედრა.

ამის შემდეგ დამატებითი მოლაპარაკებები კიდევ გაიმართა, რომლებზეც რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენლებმა თქვეს, რომ მომხდარი მათთვის მოულოდნელობა იყო. ამი-

ტომ, სამუშაო ჯგუფის შეხვედრები აღარ შემდგარა. ერთადერთი დოკუმენტი, რომელიც იქნა მიღებული და არ არის საჯარო, ბ-ნ მორელის მიერ მომზადებული განაცხადია, რომელიც ცნობად მიიღო ამ სხდომამ და მასში ის ძირითადი პრინციპებია ჩამოწერილი, რომელზეც მე უკვე გვსაუბრეთ – რომ პლენარული სხდომა არის ამ მოლაპარაკებების მთავარი ორგანო, რომ არის ფორმატი 3+3“, და გაიმართება სამუშაო ჯგუფების შეხვედრები. მარიონეტული რეჟიმის წარმომადგენლების ერთ-ერთი მთავარი მოთხოვნა იყო, ქართული ენა არ ყოფილიყო მოლაპარაკების ოფიციალური ენა. წინასწარი ფორმატით, მოლაპარაკებების ოფიციალური ენები უნდა ყოფილიყო ინგლისური, ფრანგული, რუსული და ქართული.

მიგვაჩნია, შენარჩუნდეს ფორმატი, რომლის მიხედვითაც მოლაპარაკებები საქართველო-რუსეთის ტერიტორიულ კონფლიქტზე გაიმართება, სადაც შუამავალი სამი საერთაშორისო ორგანიზაცია და შეერთებული შტატებია. ეს ჩვენთვის მისაღებია და ყველაფერს გავაკეთებთ იმისათვის, რომ ეს ფორმატი შენარჩუნდეს. მაგრამ თუ რუსეთის ფედერაცია აცხადებს უარს, რომ შემოვიდეს და პროტესტს უცხადებს მოლაპარაკებების მთავარ სიბრტყეს, მაშინ საქართველოს დელაგაციის მონაწილეობა მეორე ტიპის შეხვედრაში, ე.წ. საინფორმაციო შეხვედრაში, სადაც ასევე იქნებიან წარმოდგენილი მარიონეტული რეჟიმის წარმომადგენლები, ფაქტობრივად კლავს პირველ დონეს. ანუ, შეხვედრა, რომელშიც ყველა მხარე მონაწილეობს, ხდება მთავარი შეხვედრა, და შეხვედრა, რომელშიც არ მონაწილეობს რომელიმე მხარე, ფორმალურად იქცევა. ჩვენ მზად ვართ ვიპოვოთ კომპრომისი, მივიღოთ მონაწილეობა ორივე ტიპის შეხვედრაში, ოღონდ იმ პირობით, თუ რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენლებიც მიიღებენ მონაწილეობას პირველი ტიპის შეხვედრაში. ჩვენს პოზიციას იზიარებს ამ მოლაპარაკებების ყველა მონაწილე.

რაც შეეხება მარიონეტული რეჟიმის წარმომადგენლებს, საქართველოს ხელისუფლებამ წინასწარ დააფიქსირა ეს პოზიცია და ახლაც იზიარებს მას, რომ როგორი ძნელიც არ უნდა იყოს ჩვენთვის საუბარი ბ-ნ შამბასთან ან ბ-ნ ჩოჩიევთან, რომლებიც საქართველოს ხელისუფლების პოზიციით, უმძიმესი დანაშაულის, ეთნიკური წმენდის ჩამდენნი არიან, ჩვენ მაინც შესაძლებლად მიგვაჩნია მათთან დისკუსიის გაგრძელება. ოღონდ, ბუნებრივია, არა იმ პირობებში, რომ აღიარებულები იყვნენ როგორც ამ კონფლიქტის მთავარი მხარე.

უნდა გაიმიჯნოს რუსეთ-საქართველოს ტერიტორიული კონფლიქტი და კიდევ ერთი სიბრტყე, რომელსაც იყენებს აგრესორი. სუვერენულ ქვეყნებთან ერთად ამ მარიონეტული რეჟიმების მხარედ წარმოდგენა, ნაწილობრივ იმ ამოცანის მიღწევას ნიშნავს, რის გამოც საერთოდ მოლაპარაკებები იმართება. ამაში ჩვენი პოზიცია ემთხვევა ამ მოლაპარაკებების ყველა სხვა მონაწილის პოზიციას, რომ ეს ასე ვერ მოხდება და ამაზე საუბარი არ იქნება. არის მეორე პრინციპული

პოზიცია, სადაც კომპრომისი, ჩვენი აზრით, მიუღებელია ჩვენი ნაციონალური ინტერესებისთვის. არ შეიძლება სამხრეთ ოსეთის და აფხაზეთის სახელით ლაპარაკის ექსკლუზიური უფლება მიენიჭოს ადამიანთა იმ ჯგუფს, რომელიც ამ პოზიციაზე საოკუპაციო ძალის ჩარევის, მხარდაჭერის და რეპრესიების მეშვეობით აღმოჩნდა და მოხდეს საქართველოს იმ მოქალაქეების ხმების უგულვებელყოფა, რომელიც ამ რეგიონებიდან ეთნიკური ან პოლიტიკური ნიშნით გამოიდევენა. ამასთან ერთად, არიან საქართველოს მოქალაქე ოსები და აფხაზები, რომლებსაც აქვთ ფუნდამენტურად განსხვავებული შეხედულებები და მათი განდევნა ამ ტერიტორიებიდან არ იყო დემოკრატიული არჩევანის შედეგი, ისინი სხვადასხვა პერიოდში გახდნენ რეპრესიის მსხვერპლნი და ჩვენ მიგვაჩნია, რომ როდესაც მოლაპარაკებების ინკლუზიურობაზე ვლაპარაკობთ, ამ არაფორმალურ მოლაპარაკებებში უნდა მონაწილეობდეს რუსეთი, საქართველო და მათთან ერთად, ამ რეგიონების ყველა თემის წარმომადგენლები. იმ თემისა, რომელსაც ვიცით, რომ გულწრფელად აქვს სხვა ხედვა ჩვენს ერთობლივ მომავალზე, უფრო სწორად, არა აქვს ჩვენი ერთობლივი მომავლის ხედვა. მაგრამ მათთან ერთად არიან ამ რეგიონებიდან დევნილები, რომლებსაც ასევე უნდა მიეცეთ ამ არაფორმალურ მოლაპარაკებებში მონაწილეობის საშუალება. მხოლოდ ასეთ შემთხვევაში შეიძლება გვექნოდეს სწორი მიმართულებით სვლის საფუძველი. ასეთია ჟენევის მოლაპარაკებების ანატომია, როგორც უნდა წარმართულიყო, როგორც წარმართა და სად გაეჩერდით.

ბ-ნმა მორელმა და ყველა მხარემ ამის შემდეგ უნდა განაგრძოს კონსულტაციები დედაქალაქებში – თბილისსა და მოსკოვში. მომდევნო შეხვედრის წინასწარ თარიღად მონიშნულია 18 ნოემბერი. ამ შეხვედრამდე, ბუნებრივია, ეს საკითხები რაღაც დონეზე უნდა გაირკვეს. ეს საკითხები ჯერ უნდა გაირკვეს რუსეთის ფედერაციასთან, რადგან ქართული მხარე რამდენჯერმე წავიდა კომპრომისზე. ჩვენთვის თავდაპირველად მიუღებელი იყო ამ ორ სიბრტყეზე ლაპარაკი, მაგრამ მერე დავთანხმდით. შემდეგ დავსვით საკითხი იმის შესახებ, რომ მარიონეტული რეჟიმის წარმომადგენლები წარმოდგენილი იყვნენ როგორც რუსეთის ფედერაციის ნაწილი, რადგან ეს რეალობას გამოხატავდა. საერთაშორისო სამართლის თვალსაზრისით, ეფექტურ კონტროლს ამ ტერიტორიაზე რუსეთის ფედერაციის საოკუპაციო ჯარი ახორციელებს. ისედაც, ყველამ ვიცით, რომ როგორც სამხრეთ ოსეთს, ისე აფხაზეთს სრულად აკონტროლებს რუსეთის ფედერაცია, მაგრამ ამაზე უარი მივიღეთ. რადგან ქართული ენა მათთვის გამაღიზიანებელი იყო არაფორმალური შეხვედრისთვის, მის მოხსნაზეც კი წავედით. ბ-ნმა მორელმა თქვა, რომ მოხსნიდა ფრანგულ და ქართულ ენებს და დარჩებოდა რუსული და ინგლისური. ჩვენ თანახმანი ვიყავით იმაზეც, რომ თუ რუსეთი არ შემოვიდოდა სხდომაზე, მერე გამართუ-

არ შეიძლება სამხრეთ ოსეთის და აფხაზეთის სახელით ლაპარაკის ექსკლუზიური უფლება მიენიჭოს ადამიანთა იმ ჯგუფს, რომელიც ამ პოზიციაზე საოკუპაციო ძალის ჩარევის, მხარდაჭერის და რეპრესიების მეშვეობით აღმოჩნდა და მოხდეს საქართველოს იმ მოქალაქეების ხმების უგულვებელყოფა, რომელიც ამ რეგიონებიდან ეთნიკური ან პოლიტიკური ნიშნით გამოიდევენა.

ლიყო არაფორმალური შეხვედრა მათი დელეგაციის მონაწილეობით, ამაზეც უარი გვითხრეს. მაგრამ იმ პოზიციას, რომ ოფიციალურ სიბრტყეზე ოფიციალური სტატუსით მოლაპარაკების მხარეები იქნება მხოლოდ სამი სუვერენული სახელმწიფო და სამი საერთაშორისო ორგანიზაცია, საქართველოს დელეგაცია არ დათმობს არც ერთ ვითარებაში. ასევე არ დავუშვებთ იმას, რომ ჩვენი დევნილი მოქალაქეების ხმა არ ისმოდეს იქ, როგორც ამ რეგიონების ლეგიტიმური ინტერესების გამომხატველებისა. 18 ნოემბრამდე უნდა გაგრძელდეს დისკუსია. რუსეთის დელეგაციისთვის მოულოდნელი იყო დე ფაქტო ხელისუფლების წარმომადგენლების საქციელი. საბოლოოდ, რუსული მხარის მიერ ითქვა, რომ საქართველომ ჩაშალა მოლაპარაკება.

საქართველოს ხელისუფლების პოზიცია მარტივია. მიგვაჩნია, რომ ეს ორი რეგიონი ოკუპირებულია მეზობელი ქვეყნის მიერ. ვითარების განმუხტვისა და დევნილების დაბრუნების რეალური შესაძლებლობა, ასევე რეალური პოლიტიკური დიალოგის წარმატების შანსის შექმნა მხოლოდ ერთ შემთხვევაშია შესაძლებელი: საოკუპაციო ჯარები რეალურად ნეიტრალურმა სამშვიდობო კონტიგენტმა, ევროკავშირის სამშვიდობო კონტიგენტმა უნდა ჩაანაცვლოს. თუ ეს არ მოხდება, დევნილების დაბრუნებაზე საუბარი ფუჭი იქნება, რადგან სწორედ ამ ძალებმა განახორციელეს ეთნიკური წმენდა, მნიშვნელობა არ აქვს, თვითონ მონაწილეობდნენ ამ პროცესში თუ აკვირდებოდნენ მას – პასუხისმგებლობა საერთაშორისო სამართლის თვალსაზრისით, მათ ეკისრებათ. ამიტომ, რუსეთის საოკუპაციო ჯარების გაყვანის გარეშე ლაპარაკი რეალურ პროგრესზე შეუძლებელია.

თავისთავად, ამ აგრესიამდე ბევრად უფრო რეალური იყო და შეთავაზებულიც საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან, რუსეთის ფედერაციას შეეძლო ყოფილიყო ახალი სამშვიდობო ოპერაციის ნაწილი, მაგრამ არავითარ შემთხვევაში – როგორც ექსკლუზიური მმართველი ვითარებისა. წინააღმდეგ შემთხვევაში მივიღებთ იგივე ვითარებას, სადაც ნებისმიერი ნახევრად წარმატებული ან სუსტი მცდელობა, როგორც არ უნდა ყოფილიყო ორივე მხრიდან, განწირული იქნებოდა მყისიერი წარმატებისთვის ან წარუმატებლობისთვის, იმიტომ, რომ შეუძლებელია სამშვიდობო პროცესს ჰქონდეს შედეგი, თუ ის, ვინც აკონტროლებს უსაფრთხოების ვითარებას, არ არის ამაში დაინტერესებული და ნებისმიერ წამს შეუძლია ამ პროცესის პროვოკაციით ან პირდაპირი გზით ჩახშობა. წარსულიდან მრავალი მაგალითის მოყვანა შეიძლება. განსაკუთრებით, ცხინვალის რეგიონთან მიმართებაში. ასეთია ჩვენი ხედვა – მონიტორების ჩამოსვლა და ის შედეგები, რომლებსაც ევროკავშირმა მიაღწია, შთამბეჭდავია და ფასდაუდებელი დახმარებაა საქართველოს სუვერენიტეტისა და ქართველი ხალხისთვის. მათმა ჩარევამ შეაფერხა, შეანელა, სამწუხაროდ, არ შეუჩერებია რუსული აგრესია. საქართველომ მიიღო

დახმარება, საქართველოს პოლიტიკური დაახლოების პროცესი ევროკავშირთან დაჩქარდა და ეს სერიოზული მიღწევაა. ამისთვის საქართველოს ხელისუფლება მადლობელია, მაგრამ ყველა ეს მიღწევა წყალში ჩაიყრება, თუ ამას არ მიეცა თანმიმდევრული გაგრძელება. ეს კი მდგომარეობს საქართველოს დაახლოებაში ევროპასთან და ევროატლანტიკურ სივრცესთან, რუსეთის ფედერაციასთან მიმართებაში იმ პოზიციის გაგრძელებაში, რომ ვიდრე არ შესრულდება რუსეთის მხრიდან ხელმოწერილი ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმება და იგი საკუთარ საერთაშორისო ვალდებულებებს არ შეასრულებს, ვეღარ დაბრუნდება ჩვეულებრივი ურთიერთობა რუსეთთან ევროკავშირის მხრიდან. მონიტორები უნდა შეუშვან კონფლიქტის ზონაში. მაგრამ, საბოლოოდ, სწორ გზაზე დადგომა ნიშნავს იმას, რომ რეალურად მივაღწიოთ სამშვიდობო ოპერაციას ორივე კონფლიქტის ზონასთან მიმართებაში.

ნინია კაკაბაძე – ახლა ბ-ნ შალვას მოვუსმინოთ. გასაგებია, რომ საქართველო, ისევე როგორც სხვა მხარეები, თავის პირობებს აყენებს. ჯერჯერობით, თითქოს არ ჩანს მათი შეთანხმების ნიშნები. თქვენ როგორ ფიქრობთ, არის თუ არა რაიმე გზა. საქართველოს აქვს თუ არა გამოსავალი ამ სიტუაციიდან. რა კომპრომისზე შეიძლება წავიდეს ქართული მხარე იმისათვის, რომ ამ პროცესმა წინ წაიწიოს.

შალვა ფიჩხაძე – ჩემი აზრით, არსებობს სამი ტიპის კონფლიქტი – აფხაზებთან, ოსებთან და რუსებთან. შევეცდები მოგაწოდოთ ჩემი მოსაზრებები იმის თაობაზე, რა არ გაკეთდა სწორად და რა უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ რაღაც შეიცვალოს. ისევე, როგორც აგვისტოს მოვლენებში, რუსეთის როლის განხილვა და შეფასება არ იქნება კორექტული პრობლემის ოცნლიანი გენეზისის გაუთვალისწინებლად, ასევე, დღევანდელ ქართულ-აფხაზურ, ქართულ-ოსურ და ქართულ-რუსულ ურთიერთობებსა და მოლაპარაკებებზე საუბარი უკანასკნელ წლებში შექმნილი კონტექსტის გარეშე არაკორექტული იქნება. დღევანდელი ვითარება სწორედ ბოლო წლებში წარმოებული მცდარი პოლიტიკის შედეგია.

ხელისუფლება წლების განმავლობაში ატარებდა არცთუ სწორ პოლიტიკას აფხაზეთის კონფლიქტის მოგვარებასთან მიმართებაში. ცნობილი მათრახისა და თაფლაკვერის“ პოლიტიკის ნაცვლად, რაც გულისხმობს ერთი მხრივ ზეწოლას და მეორე მხრივ, ზეწოლისა და მოლაპარაკებების გონივრულ შეთანხმებას, ხელისუფლება თავს არიდებდა პირდაპირ და კონსტრუქციულ კონტაქტებს აფხაზეთის ხელისუფლებასთან. ქართული მხარის წინადადებები და გეგმები, რომლებიც, ვაღიარებ, რომ კონსტრუქციულ ელემენტებს შეიცავდა, ისეთი ფორმით მიეწოდება მეორე მხარეს, რომ მათზე მოსალოდნელი იყო კიდევ უარი აფხაზეთის მხრიდან. ასეთი გეგმები საჯაროდ ჟღერდება თბილისში, შემდეგ მოსაწონად მიდის

იმის ნაცვლად, რომ აგვისტოს მოვლენებამდე საერთაშორისო თანამეგობრობა გამოგვეყენებინა აფხაზეთის დღევანდელ რეჟიმსა და მოსკოვს შორის რაიმე ბზარის გასაჩენად მაინც, ჩვენმა მოქმედებამ აფხაზები მნიშვნელოვნად დაუახლოვა რუსეთს, მისი უზარმაზარი გავლენის გათვალისწინებითაც კი. საკუთარი ხელით არ დავუტოვეთ აფხაზებს ალტერნატივა.

აფხაზების მიმართ არ უნდა გვექონდეს ქედმაღლური, მენტორული ტონი. ისინი თანასწორ პარტნიორებად უნდა განვიხილოთ.

რომელიმე ავტორიტეტულ საერთაშორისო ფორუმზე და ამის შემდეგ, როგორც უკვე საერთაშორისო დონეზე მოწონებული, ეცნობა ხოლმე კონფლიქტის მეორე მხარეს. მიმაჩნია, რომ სჯობს ასეთი წინადადებები ჯერ მეორე მხარესთან შეთანხმდეს და შემდეგ, როგორც უკვე ორივე მხარესთან შეთანხმებული ვარიანტი, ისე მიენოდოს საერთაშორისო ორგანიზაციებს და მეგობარ ქვეყნებს. ამის ნაცვლად ძალისხმევა მიმართულია მხოლოდ ზენოლაზე, რისთვისაც გამოიყენება საომარი რიტორიკა, ტელეარხები, გაუთავებელი უსაფუძვლო დაპირებები აფხაზეთში რამდენიმე თვეში და ცხინვალში რამდენიმე კვირაში დაბრუნების თაობაზე.

იმის ნაცვლად, რომ აგვისტოს მოვლენებამდე საერთაშორისო თანამეგობრობა გამოგვეყენებინა აფხაზეთის დღევანდელ რეჟიმსა და მოსკოვს შორის რაიმე ბზარის გასაჩენად მაინც, ჩვენმა მოქმედებამ აფხაზები მნიშვნელოვნად დაუახლოვა რუსეთს, მისი უზარმაზარი გავლენის გათვალისწინებითაც კი. საკუთარი ხელით არ დავუტოვეთ აფხაზებს ალტერნატივა. შეიძლება თქვათ, რომ აფხაზები თავად იკავებდნენ თავს ჩვენი კონტაქტისგან, მაგრამ ეს არ მიკვირს. მათ ადგილზე რომ ვყოფილიყავი, მეც შევიკავებდი თავს ასეთ კონტაქტზე გამოსვლისგან, საკუთარ თავზე რომ მესმოდეს ის განცხადებები, რაც აფხაზებს ესმით თბილისიდან. მხედველობაში მაქვს მათი კაციჭამიებად“ მონათვლა, უმაღლესი პირების განცხადება იმის შესახებ, რომ თუ ბალაფშს მასთან მოლაპარაკება სურს, შეუძლია მასთან კარზე მივიდეს და ის კარს გაუღებს და ჩაისაც დაალევინებს და ა.შ. წარმოიდგინეთ, რომელიმე ქვეყნის ლიდერმა ჩვენი ქვეყნის ლიდერის მიმართ მსგავსი რამ რომ თქვას, როგორი იქნება ჩვენი რეაქცია. შეგახსენებთ, ომი იწყება ასეთი ტიპის რადიკალური განცხადებებით, მერე აიკინძება ხოლმე მათზე უამრავი სხვა რამ.

მიმაჩნია, რომ დღესაც არის და ადრეც იყო არაოფიციალური მოლაპარაკებების წარმოების შესაძლებლობა ოფიციალურ პირებს შორის. ასეთი მოლაპარაკებების წარმოება შეიძლება გარეშე ძალების, უპირველეს ყოვლისა, რუსების დაუსწრებლად. ჩემი აზრით, თავის დროზე ე.წ. შლაინიგის ფორმატი და რესურსი არ იქნება ბოლომდე ათვისებული. არსებობს სხვა ტიპის ფორმატებიც. ოსებისგან განსხვავებით, აფხაზებში ძალიან ძლიერია დამოუკიდებლობის ჟინი და რუსების მიერ ანექსიას ისინი ძალიან დიდი გაჭირვებით შეურიგდებიან. მათთან ურთიერთობის სტილი, ყოველივე ამის გათვალისწინებით, უნდა შეიცვალოს. აფხაზების მიმართ არ უნდა გვექონდეს ქედმაღლური, მენტორული ტონი. ისინი თანასწორ პარტნიორებად უნდა განვიხილოთ. ეს არ გულისხმობს იმას, რომ რომ ჩვენ თანასწორი სამართალ-სუბიექტები ვართ, მხოლოდ ურთიერთობის სტილს ვგულისხმობ.

რაც შეეხება სამხრეთ ოსეთს, აქ 2004 წლიდან შეცდომების მთელი წყება იყო დაშვებული. ოსებსა და ქართველებს

შორის ნდობა აღდგა, ხალხმა გაიხსენა მშვიდობის გემო. გვრჩებოდა მხოლოდ არსებითი მდგომარეობის იურიდიულ ჭრილში გადაყვანა. ამისთვის, შესაძლოა, ხანგრძლივი პოლიტიკური და დიპლომატიური ძალისხმევაც იყო საჭირო, მაგრამ ეს არ გაკეთდა. გეზი ალებულ იქნა კონფლიქტის გამწვავებასა და ძალისმიერ ზეწოლაზე. აგვისტოს მოვლენების შემდეგ ოსებში პრორუსული განწყობები ძალიან გაძლიერდა. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ამ ჭრილობების მოშუშებას ძალიან დიდი ხანი დასჭირდება. შესაბამისად, გაძლიერდა რუსეთთან მიერთების სურვილიც. ამ ვითარებაში ოსებთან დღეს რაზე შეიძლება ვისაუბროთ, ვერც კი წარმომიდგენია. იმ პირობებშიც კი, როდესაც რუსეთი მრავალი წელია, ლიად ნადირობს საქართველოზე, ჩვენი მხრიდან შეცდომაა რუსეთის მიმართ კონფერენტაციის გაღვივება. რუსეთი იქცევა როგორც ჩვეულებრივი მტაცებელი ცხოველი, მაგრამ მტაცებლის გაღიზიანების რაციონალურ ახსნას ვერ ვხედავ. შესაძლოა, არსებობდეს რაიმე სხვა ახსნა, მაგრამ ჩემთვის ის რაციონალურ ჩარჩოებში არ ჯდება. ეს გამოიხატება როგორც დიპლომატიური დაძაბულობის პერიოდებში ხაზგასმით გამომწვევ და სოლიდური სახელმწიფოსთვის შეუფერებელ ქმედებებში, ისე რუსეთის ხელისუფლების უმაღლესი პირების მიმართ შეურაცხმყოფელ გამონათქვამებში, რაც არც ერთ მეტნაკლებად ზრდილობიან ადამიანსაც კი არ ეკადრება. ხელისუფლების მიერ საქართველოს საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტების, ჩემი აზრით, არცთუ სწორი განსაზღვრის ნიშანია ის, რომ საქართველოში არ არსებობს რუსეთის შემსწავლელი რაიმე ცენტრი. არადა, ასეთი ცენტრის არსებობა აუცილებელია. სასურველია, თუ მას სახელმწიფო დააფინანსებს. ასეთი ცენტრები მრავლადაა ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ევროპის მრავალ ქვეყანაში და არ არის საქართველოში, რომლისთვისაც რუსეთთან ურთიერთობის წარმოება და რუსეთის შემოტევებისგან საკუთარი ეროვნული ინტერესების დაცვა უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა.

რუსეთისადმი ხაზგასმით აგებული დამოკიდებულების მაჩვენებელია ისიც, თუ ვინ არიან საქართველოს ელჩები რუსეთში. იმის ნაცვლად, რომ ჩვენთვის ამ საკვანძო ქვეყანაში მუშაობდეს საქართველოს ყველაზე გამოცდილ და პროფესიონალ დიპლომატთა გუნდი, მოსკოვში საქართველოს ინტერესებს დიპლომატიაში აბსოლუტურად დილეთანტი ადამიანები იცავენ. საზოგადოდ, საქართველოს დიპლომატიური კორპუსი აღარ უნდა იყოს თადარიგში გასული ჩინოვნიკების თავშესაფარი. ქვეყნისთვის უზერხულია ის, რომ მთელ რიგ საკვანძო ქვეყნებში ელჩებად მუშაობენ კარიერასა თუ ინტელექტში ხელმოცარული ადამიანები.

ცალკე საუბრის თემაა ის, რომ საგარეო საქმეთა სამინისტრო ხუთი წლის განმავლობაში ექვს მინისტრს იცვლის. შემოიძლია გავაკეთო რამდენიმე დასკვნა – ჩვენმა ხელისუფლებამ ვერ გამოავლინა რაიმე სახის სერიოზული, გრძელვადიანი

იმ პირობებშიც კი, როდესაც რუსეთი მრავალი წელია, ლიად ნადირობს საქართველოზე, ჩვენი მხრიდან შეცდომაა რუსეთის მიმართ კონფერენტაციის გაღვივება. რუსეთი იქცევა როგორც ჩვეულებრივი მტაცებელი ცხოველი, მაგრამ მტაცებლის გაღიზიანების რაციონალურ ახსნას ვერ ვხედავ. შესაძლოა, არსებობდეს რაიმე სხვა ახსნა, მაგრამ ჩემთვის ის რაციონალურ ჩარჩოებში არ ჯდება.

მოლაპარაკებების წარმოების უნარი. ვერ ვიხსენებ ვერც ერთ შემთხვევას, როდესაც ხელისუფლებამ მოლაპარაკების გზით რაიმეს მიაღწია ქვეყნის შიგნით ან მის ფარგლებს გარეთ. ეს იმით არის გამოწვეული, რომ სახეზეა ნულოვანი ჯამის თამაშის კატეგორიით აზროვნება. ამიტომაც, გონივრული კომპრომისი საკუთარი სისუსტის გამოვლინებად აღიქმება ხოლმე. თუკი შიდა პოლიტიკურ ასპარეზზე ხელისუფლებას აქამდე დიქტატით გაჰქონდა თავი, ამბობდა, რომ მან გადანყვითა და მისთვის არ აქვს მნიშვნელობა, დაეთანხმებიან თუ არა. კონფლიქტურ რეგიონებსა და საერთაშორისო ასპარეზზე ამ უუნარობას და პოლიტიკის ზოგიერთი ნიუანსის არასწორად გაგებას სახელმწიფოსთვის მძიმე შედეგები მოაქვს.

საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა და სუვერენიტეტი საერთაშორისო თანამეგობრობის მიერ აღიარებულ ფარგლებში ჯერჯერობით კითხვის ნიშნის ქვეშ არ დგას. მაგრამ ევროკავშირის ეგიდით გამართული მოლაპარაკებების შესაძლო სუსტი მხარე ის არის, რომ, შესაძლებელია, მან თავი აარიდოს საკითხების განხილვას, რომლებმაც შეიძლება ევროკავშირის სახელმწიფოებს შორის აზრთა სხვადასხვაობა წარმოაჩინონ. თუ გავითვალისწინებთ კოსოვოს და ევროპის კონსტიტუციის თაობაზე გამოვლენილი უთანხმოებების ფონზე რა თვალის ჩინივით უფრთხილდება ევროკავშირი თავისი ერთიანობის იდეას, და როგორი აბსოლუტური ღირებულების რანგში ჰყავს აყვანილი, არ უნდა გაგვიკვირდეს მისი სიფრთხილე ქართულ-რუსული მოლაპარაკებების საკითხში. თუკი, მაგალითად, სარკოზი-მედევედვის გეგმაში ე.წ. უსაფრთხოების თუ ბუფერული ზონებიდან რუსების გაყვანის საკითხში ევროპელები ერთიანი იქნებიან, თვით კონფლიქტის ზონებიდან გასვლაში, შესაძლოა, ამ ერთიანობამ აღარ იარსებოს და საკითხის განხილვა გაიწელოს. ასეთი მიდგომა, შესაძლოა, მეტი სიმწვავეით წარმოჩინდეს, რადგან დღის წესრიგშია რუსეთსა და ევროპის კავშირს შორის პარტნიორობის და თანამშრომლობის შეთანხმების გაგრძელების საკითხი. დასაფიქრებელია, რამდენად მოისურვებს ზოგიერთი დიდი ევროპული სახელმწიფო, ეს მნიშვნელოვანი დოკუმენტი ქართულ-რუსული ურთიერთობების მძევლად აქციოს.

ყენევის ახლადდაწყებულ პროცესზე ბ-ნ გიგასთან შედარებით, ნაკლები ფაქტობრივი მასალა გამაჩნია, მაგრამ მაინც ვფიქრობ, რომ აქ კვლავ გასარკვევია, გვაქვს თუ არა ჩვენ აფხაზებთან და ოსებთან რაიმე სალაპარაკო. თუ გვაქვს, მაშინ სურვილის შემთხვევაში, ჩემი აზრით, შეიძლება გამოინახოს ფორმატი, რომელიც არ იგულისხმებს აფხაზების და ოსების დამოუკიდებელ სამართალ-სუბიექტებად აღიარებას. ამავე დროს, საშუალებას მისცემს მათ, მონაწილეობა მიიღონ პროცესში, მაგალითად, როგორც კონფლიქტის მონაწილე მხარეებმა. თუ არაფერი გვაქვს ერთმანეთისთვის სათქმელი და მათ არ მოვიაზრებთ კონფლიქტში მონაწილე მხარეებად, თუ მიგვაჩნია, რომ კონფლიქტი მხოლოდ ქართულ-რუსულია,

ეს, ჩემი აზრით, სასურველის არსებულად მიჩნევის მცდელობაა და შედეგს არ გამოიღებს. გმადლობთ.

ნინია კაკაბაძე – ახლა სიტყვას ბ-ნ ბესარიონ ბოხაშვილს გადავცემ. საინტერესოა, არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენლის პოზიცია იმასთან დაკავშირებით, რა სამართლებრივი მექანიზმები არსებობს, რისი გამოყენება შეუძლია ქართულ მხარეს. რაში ხედავთ გამოსავალს არსებული სიტუაციიდან.

ბესარიონ ბოხაშვილი – მას შემდეგ, რაც აგვისტოში დაიწყო ეს ავადსახსენებელი კონფლიქტი, მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომ მაქსიმალურად გამოყენებულიყო სამართლებრივი დაცვის ყველა ის საშუალება, რომელიც შეეძლო საქართველოს გამოყენებინა. რამდენიმე ასეთი საშუალება არსებობს, მაგრამ მათგან გამოყენებულ იქნა ორი. მიემართეთ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს, გაკეთდა სახელმწიფოთაშორისი განაცხადი რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ და მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება იმის შესახებაც, რომ შესულიყო განაცხადი მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოში.

რატომ იქნა არჩეული ეს ორი ორგანო, როცა არსებობს კიდევ ბევრი სხვა საერთაშორისო სახელმწიფოებრივი ორგანო, რომლისთვისაც საქართველოს შეეძლო მიემართა? ჩემი აზრით, ეს სწორი გადაწყვეტილება იყო. იმიტომ, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოსა და მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები სამართლებრივად სავალდებულოა სახელმწიფოთაშორის, მაშინ როცა მაგალითად, ადამიანის უფლებათა გაეროს კომიტეტის, ისევე როგორც რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის ყველა ფორმის შესახებ კომიტეტის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები, სამართლებრივად სავალდებულო არ არის და მხოლოდ სარეკომენდაციო ხასიათს ატარებს.

საქართველოს მთავრობის მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში შეტანილ განაცხადზე, რომლითაც მთავრობა მოითხოვდა ე.წ. დროებითი ანუ უზრუნველყოფის ღონისძიების მიღებას რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ, რათა ამ უკანასკნელს შეეწყვიტა ისეთი ქმედებები, რომლებიც არღვევდნენ ევროპულ კონვენციაში მოცემულ ფუნდამენტურ უფლებებს, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მიიღო შემდეგი გადაწყვეტილება: მან განიხილა რა საქართველოს მთავრობის მოთხოვნა, მიიჩნია, რომ რუსეთის ფედერაციამ, ისევე როგორც საქართველოს სახელმწიფომ, უნდა მიიღონ ყველა ღონისძიება, რათა დაცული იყოს კონვენციაში არსებული ის უფლებები, რომლებსაც საქართველოს მთავრობა ასაჩივრებდა და რომელთა მიმართებაშიც ითხოვდა დროებითი ღონისძიების მიღებას სტრასბურგის სასამართლოს მხრიდან. ამავე დროს, რუსეთის ფედერა-

მიემართეთ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს, გაკეთდა სახელმწიფოთაშორისი განაცხადი რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ და მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება იმის შესახებაც, რომ შესულიყო განაცხადი მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოში.

ციას და საქართველოს მთავრობას მიეითითათ, დროებითი ღონისძიებების სახით მიეღოთ ყველა პოზიტიური ღონისძიება, რათა გახსნილიყო ე.წ. ჰუმანიტარული კორიდორი“, დაცული ყოფილიყო სიცოცხლის უფლება, მიეღოთ ზომები, რათა არ ყოფილიყო დაშვებული ისეთი აბსოლუტური უფლების დარღვევა, როგორც არის წამების აკრძალვა და ა.შ.

მეორე გზა, რომელიც განხორციელებულ იქნა სამართლებრივი მექანიზმების გამოყენების კუთხით, იყო მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო. თქვენ იცით, ეს არის გაეროს სანესდებო ორგანო, რომელიც იხილავს სახელმწიფოებს შორის გარკვეული საერთაშორისო ხელშეკრულებების გამოყენებასთან ან ინტერპრეტაციასთან დაკავშირებულ დავებს. ჩვენს მიერ ზემოხსენებული კონვენცია, გაეროს კონვენცია, რომელიც 1965 წელს იქნა მიღებული, რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ, კერძოდ, მისი 22-ე მუხლი, ითვალისწინებდა ისეთ შესაძლებლობას, რომ თუკი კონვენციის ხელშეკრველი მხარეები ვერ თანხმდებიან, ან აქვთ განსხვავებული მოსაზრებები კონვენციის გამოყენებასთან დაკავშირებით, მათ შეუძლიათ, დავა მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოში გადაიტანონ.

საქართველოს მთავრობა აღნიშნული მოთხოვნის წარდგენისას მიუთითებდა, რომ რუსეთის ფედერაციას, კერძოდ, მის სტრუქტურულ დანაყოფებს, რომლებიც იმყოფებოდნენ საქართველოს ტერიტორიაზე და აბორციელებდნენ ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე ეთნიკურ კონტროლს, უნდა დაკისრებოდა პასუხისმგებლობა იმ მრავალი ადამიანის უფლების დარღვევის გამო, რომელიც ძირითადად ეთნიკურ ნიადაგზე, ქართველი ეთნოსის მქონე პირების დევნაში გამოიხატებოდა. ამის გარდა საქართველოს მთავრობა აღნიშნულ განაცხადში მოითხოვდა, რომ რუსეთის ფედერაციას სასამართლოს წესდების 41-ე მუხლის შესაბამისად მიუთითებოდა, რათა ამ უკანასკნელს თავი შეეკავებინა ისეთი ქმედებისგან, რომელიც ეთნიკურ ნიადაგზე დაარღვევდა ფუნდამენტურ უფლებებს და შეწყდებოდა აღნიშნული პირების ეთნიკური დევნა.

რუსეთის ფედერაციამ საქართველოს მთავრობის წინააღმდეგ რამდენიმე კონტრარგუმენტი წამოაყენა. რუსეთის ფედერაცია ამტკიცებდა, რომ აღნიშნული საკითხები არ უნდა ყოფილიყო სასამართლოს იურისდიქციის ქვეშ, გამომდინარე იქიდან, რომ ეს იყო ომის დანაშაულთან დაკავშირებული მტკიცებები და შესაბამისად, მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო არ იყო უფლებამოსილი.

მეორე უმნიშვნელოვანესი არგუმენტი, რომელიც წამოაყენა რუსეთის ფედერაციის ხელისუფლებამ, მდგომარეობდა იმაში, რომ რუსეთის ფედერაცია და კერძოდ, რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია, როგორც რუსეთის მთავრობა ამტკიცებდა, მოქმედებს მხოლოდ

კონკრეტული სახელმწიფოების ფარგლებში, ანუ იმ ტერიტორიაზე, რომელიც სამართლებრივად არის გარანტირებული სახელმწიფოსთვის. რუსეთის მთავრობა ასევე ამტკიცებდა, რომ მიუხედავად იმისა, იურისდიქციას ახორციელებს თუ არა რუსეთის ფედერაციის ხელისუფლება სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე, მას არ ეკისრება პასუხისმგებლობა აქ ჩადენილ დანაშაულებთან მიმართებაში, თუნდაც ასეთი დამტკიცებული ყოფილიყო. შემდგომში სასამართლომ მიიჩნია, რომ კონვენციაში, უბრალოდ, არ იყო არაფერი ისეთი, რაც შეზღუდავდა კონვენციის მოქმედების ფარგლებს და სახელმწიფოს ვალდებულებას მხოლოდ მისი ტერიტორიით, არამედ იგულისხმებოდა სწორედ იურისდიქციის ტერიტორია. საქართველოს მთავრობა ამტკიცებდა, რომ სწორედ რუსეთის ხელისუფლება ახორციელებდა ეფექტურ კონტროლს ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე, ისევე როგორც იმ ძალებზე, რომლებიც იქ მოქმედებენ. მაგრამ მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლომ 142-ე პუნქტში აქაც მიუთითა რუსეთის ფედერაციის ხელისუფლების უზრუნველყოფის ღონისძიებაზე და ამავე დროს, საქართველოს მთავრობასაც, ანუ ანალოგიურად, ადამიანის ევროპული სასამართლოსი, დროებითი ღონისძიების მითითება, ანუ უზრუნველყოფის ღონისძიების მითითება განხორციელდა არა მარტო რუსეთის, არამედ საქართველოს მთავრობის მიმართაც. როგორც რუსეთის, ისე საქართველოს ხელისუფლებას, აკისრიათ ვალდებულება, გაატარონ ყველა ზომა, რათა უზრუნველყოფილი იყოს რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის მე-2 და მე-5 მუხლში მოცემული ადამიანის ყველა უფლება ამ კონვლექტურ რეგიონში მცხოვრები პირებისათვის.

დაბოლოს, ისევ დაევზრუნდები ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს, რომლის საიტზეც რამდენიმე დღის წინ გაჩნდა ინფორმაცია, რომ სამხრეთ ოსეთის ყოფილი ავტონომიური რესპუბლიკის მოქალაქეების მიერ საქართველოს სახელმწიფოს წინააღმდეგ შეტანილ იქნა 2700-დე განაცხადი. სიმართლე გითხრათ, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში სამართალწარმოების გარკვეული გამოცდილება მაქვს და ცოტა არ იყოს, გასაკვირია, როგორ უნდა მომზადებულიყო ამდენი განაცხადი, მით უმეტეს, ერთ თვეში როგორ უნდა მომხდარიყო ფორმალური მცდელობა, რომ ამონერულიყო სამართლებრივი დაცვის ყველა შიდა სახელმწიფოებრივი საშუალება და აღნიშნული განაცხადები წარმართულიყო საერთაშორისო საზედამხედველო ინსტიტუტის წინაშე. ეს იყო ის ძირითადი, რისი თქმაც მსურდა. მზად ვარ ვუპასუხო თქვენს შეკითხვებს.

გიგა ბოკერია – მინდა, მაღლობა გადავუხადო ბ-ნ ბესარიონს ასეთი ამომწურავი და კვალიფიციური ინფორმაციისთვის. ვწუხვარ, რომ ბ-ნ შალვას გამოსვლაში იყო პოლიტიკუ-

როგორც რუსეთის, ისე საქართველოს ხელისუფლებას, აკისრიათ ვალდებულება, გაატარონ ყველა ზომა, რათა უზრუნველყოფილი იყოს რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის მე-2 და მე-5 მუხლში მოცემული ადამიანის ყველა უფლება ამ კონვლექტურ რეგიონში მცხოვრები პირებისათვის.

რი პამფლეტის ელემენტები. თუმცა, ორ საკითხში ვეთანხმები. პირველი საკითხია მომავლის ხედვა და ფაქტო, გნებავთ, მარიონეტული რეჟიმის წარმომადგენლებთან, ან საქართველოს მოქალაქეებთან იმ თვალსაზრისით, ვისაც ფუნდამენტურად განსხვავებული მოსაზრებები აქვთ. სწორედ ესაა ჩვენი პოზიცია ბ-ნო შალვა, რომ ვიპოვოთ კომპრომისული ვარიანტი, მაგრამ ბუნებრივია, ჩვენთვის პრინციპული პოზიციების დათმობის გარეშე. სწორედ ამ მიმართულებით იმოძრავენ საქართველოს ხელისუფლება.

და მეორე – სამწუხაროდ, უნდა ვაღიარო, რომ მართლაც დაევშვით საკადრო შეცდომა რუსეთის ელჩთან, განსაკუთრებით, ბოლო ელჩთან დაკავშირებით.¹ ახლა საქართველოს რუსეთთან დიპლომატიური კონტაქტი შეწყვეტილი აქვს და ვიდრე არ განახლდება ეს კონტაქტი, ელჩი არ დაინიშნება.

რამდენიმე შენიშვნაც მინდა გამოვთქვა ბ-ნ შალვას მოხსენებასთან დაკავშირებით. მედვედევი-სარკოზის გეგმა არ არსებობს და ეს ძალიან პრინციპული საკითხია. არსებობს ევროკავშირის, კერძოდ, პრეზიდენტ სარკოზის შუამავლობით მიღწეული ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ შეთანხმება საქართველოსა და რუსეთს შორის. ეს არის კლიშე, რომელსაც რუსული პროპაგანდა ნერგავს. მე დარწმუნებული ვარ, რომ თქვენ უბრალოდ, წამოგცდათ ეს კლიშე, თუმცა, ძალიან ხშირად წამოცდებათ ხოლმე.

ბ-ნმა შალვამ ძალიან მძიმე ბრალდება წამოაყენა საქართველოს ხელისუფლების მიმართ. მან თქვა, რომ საქართველოს ხელისუფლებას არც ერთხელ არ მიუღწევია წარმატებისთვის მოლაპარაკებების გზით. ჩემი აზრით, რუსული ბაზების გაყვანა იყო ძალიან დიდი შედეგი, რომელსაც ხელისუფლებამ მიაღწია. მანამდე, წლების განმავლობაში კი, ქართული დიპლომატიის შედეგებს მართლაც ვერ გავისვენებ.

ასევე ვერ დაგეთანხმებით იმაში, რომ საქართველოს ხელისუფლება აფხაზებს ეთნიკური ნიშნით უწოდებდა მხეცებს და ყაჩაღებს. არ მახსენდება არც ერთი ასეთი განცხადება. ასეთ განცხადებებს რომელიმე ეთნიკური ჯგუფის მიმართ კატეგორიულად მიუღებლად მივიჩნევ ნებისმიერი პოლიტიკური ჯგუფისთვის, არათუ ხელისუფლებისთვის. საქართველოს პრეზიდენტმა ინაუგურაციის დროს აფხაზებს, თუ გახსოვთ, აფხაზურ ენაზე მიმართა. თქვენ, ალბათ, გულისხმობდით იმ ადამიანების ნაწილს, რომლებიც თავს აცხადებენ ამ რეგიონის წარმომადგენლებად.

ბ-ნმა შალვამ კიდევ ერთხელ ახსენა კლიშე, რომელსაც რეალობასთან კავშირი არ აქვს, და რომლის დაშვებიდანაც იწყება ხოლმე ამ პოზიციების კრიტიკა. აზრი, რომ საქართველოს სამშვიდობო წინადადებები ჯერ თბილისში ცხადდებოდა და შემდეგ ქედმაღლური ტონით ეცნობოდა ჩვენს ოს და აფხაზ თანამოქალაქეებს, თუნდაც ჩვენთვის მიუღებელი რეჟიმის წარმომადგენლებს, არაინფორმირებულობის

1. იგულისხმება ეროსი კინმარიშვილი.

შედგეგმა და სინამდვილეს არ შეესაბამება. მინდა გითხრათ, რომ პრეზიდენტი სააკაშვილი რამდენჯერმე შეეცადა შეხვედროდა ბ-ნ ბალაფშს, მაგრამ ყველა ეს მცდელობა უარყოფილ იქნა თავად ბალაფშის მიერ, ან რაღაც შეუძლებელი წინაპირობები იყო წამოყენებული, ან პირდაპირ უარი იყო ნათქვამი. ეს ცნობილია ყველა საერთაშორისო შუამავალი ორგანიზაციისთვის.

გარდა ამისა, ყველა ჩვენი სამშვიდობო გეგმის გამოცხადების წინ იყო მცდელობა ამ ორივე მარიონეტული რეჟიმის და სხვადასხვა დონის წარმომადგენლებთან ამ პოზიციების არაფორმალურად მოსინჯვისა, ზოგჯერ ნახევრად ფორმალურადაც კი. ამ წინადადებებსაც უარი მოჰყვა. ბოლო შეხვედრა შედგა სტოკჰოლმში ბ-ნ შამბასთან, სადაც მან მომაკვდინებელი არგუმენტი წარმოუდგინა ქართულ მხარეს და იქ მყოფ საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს. მისი ფორმულირება იყო ასეთი – მათ მარტივი მიზეზის გამო საერთოდ არ უნდათ ჩვენთან საუბარი გაუგებარ გეგმებზე. მისივე თქმით, ისინი არ არიან ბრიყვები. თქვენ გვთავაზობთ რომ რუსული ტანკი, რომელიც ჩვენს გვერდით არის და რუსეთი, რომელიც მოქმედებს პირდაპირ და მყისიერად, შევცვალოთ თქვენი მოკავშირით, რომელიც მხოლოდ განცხადებებს აკეთებს. თქვენ გინდათ რუსული ფული შევცვალოთ ევროპულით, რომელიც ან მოვა, ან არა. თქვენ გვთავაზობთ, რომ ის ვითარება, სადაც ჩვენ, პატარა ჯგუფი ვაკონტროლებთ ჩვენს ტერიტორიაზე ყველაფერს, შევცვალოთ რაღაც წარმომადგენლობითი დემოკრატიის პრინციპებით, სადაც უნდა გაფუყოთ ძალაუფლება თუნდაც მათ, ვინც დღეს ცხოვრობს აფხაზეთში. თქვენ მეუბნებით, რომ გავხსნათ გზა და აფხაზებმა იარაღი საქართველოში. იქნებ, რაიმე მოენოოთ კიდევ, სულელი ხომ არ ვარო“ – ბ-ნ შამბას ნათქვამის ციტირებას ვახდენ. აი, ასეთი პოზიციებიდან საუბრობენ. ამიტომ ლეგენდების შექმნა იმის შესახებ, რომ სხვაგვარი მოპყრობის შემთხვევაში ფუნდამენტური გარდატეხის შანსები უფრო მაღალი იქნებოდა, სინამდვილეს არ შეესაბამება.

მინდა გაგახსენოთ, რომ 8-9 თვის განმავლობაში პრეზიდენტი სააკაშვილი და ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ მოსული ხელისუფლება ბრალდებული იყო პრორუსულობაში, მათ შორის მაშინ ჩვენი თანაგუნდელების და შემდგომ ჩვენი პოლიტიკური ოპონენტების მხრიდან იმის გამო, რომ როგორც რიტორიკა, ისე კონკრეტული პოლიტიკური ჟესტები იყო ძალიან მკაფიო ჩვენი მხრიდან. მიხეილ სააკაშვილი წავიდა მოსკოვში, ვსაუბრობდით იმაზე, ჩვენ რუსეთთან გვინდა ახალი ურთიერთობა, რომ მზად ვართ ძალიან ბევრი რამისთვის და ა. შ. პასუხი ამაზე იყო ის, რომ ძლიერი, სუვერენული და დემოკრატიული საქართველო რუსეთისთვის მიუღებელია.

დაბოლოს, ახალი პრეზიდენტის მოსვლის შემდეგ, პრეზიდენტი სააკაშვილი არა მარტო შეხვდა პრეზიდენტ მედვედევს, არამედ მისწერა წერილი, ეს იყო არაფორმალური შეთა-

ვაზება, კონკრეტული გეგმა იმ პირველი ნაბიჯებისა, როგორ უნდა განმუხტულიყო ვითარება, კერძოდ, აფხაზეთთან მიმართებაში. ბუნებრივია, ამასაც მოჰყვა უარყოფითი პასუხი და ის ნაბიჯები, რომლებიც გადაიდგა მათი მხრიდან.

შალვა ფიჩხაძე – ჯერ მინდა ბ-ნ გიგას გავცე პასუხი. ყოველთვის ვცდილობ, არ დავეყრდნო ლეგენდებს. მართალია, არ ვფლობ იმდენ ინფორმაციას, რამდენსაც ოფიციალურ თანამდებობაზე მყოფი ბ-ნი გიგა, მაგრამ ჩემი ყველა გამოთქვაში ემყარება იმ ინფორმაციას, რომელიც მოლაპარაკებების თაობაზე გამაჩნია.

ახლა, რაც შეეხება თქვენს შეკითხვას. ოფიციალურ თანამდებობაზე მუშაობის პერიოდში მეც ხშირად მქონდა კონტაქტი აფხაზებთან და ეს არ ნიშნავს მათ ლეგიტიმაციას. როდესაც ტერორისტი თვითმფრინავს იტაცებს, თქვენ ელაპარაკებით ტერორისტს, იმისთვის, რომ დაიხსნათ თვითმფრინავი, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ თქვენ აღიარებთ ტერორისტის უფლებას თვითმფრინავზე. თქვენი საუბრის მიზანი თვითმფრინავში მყოფი მგზავრების დახსნაა და ტერორისტს იმიტომ ელაპარაკებით, რომ იმ წუთას ის აკონტროლებს იმ ტერიტორიას.

შეკითხვაზე კი, რომელიც უშუალოდ დამისვით, უნდა გითხრათ, რომ ქართული არასამთავრობო სექტორი არ არის ჩემში განსხეულებული, ამიტომ ამ კითხვაზე პასუხს ვერ გაცემთ.

ბესარიონ ბოხაშვილი – რატომ აცხადებს სამოქალაქო სექტორი ზოგჯერ, რომ შესაძლებელია, რომ საქართველოს მთავრობამ დაიწყო კონფლიქტი სამხრეთ ოსეთში – დაისვა ასეთი შეკითხვა. პირველ რიგში მინდა გითხრათ, რომ ამას მარტო არასამთავრობო სექტორი არ აცხადებს. ამასთან დაკავშირებით, სამწუხაროდ, არის მინიშნებები. თუნდაც, ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეაში, სადაც ნათქვამია, რომ საქართველოს მთავრობა წამოეგო პროვოკაციაზე და დაიწყო კონფლიქტი, რასაც მოჰყვა აბსოლუტურად არაპროპორციული ძალის გამოყენება მისი ჩრდილოელი მეზობლის, ანუ რუსეთის ფედერაციის მიერ. ასე რომ, არასამთავრობო სექტორის განცხადება არ ემყარება მონაგონს და ანტაგონიზმს საქართველოს ხელისუფლებასთან.

გიგაბოკერია – ოღონდ, თუ შეიძლება ზუსტი ციფრატა მოვიყვანოთ. იქ ნათქვამია, რომ კონფლიქტი არ დაწყებულა 7 აგვისტოს და საქართველოს ხელისუფლების მოქმედებამ 7 აგვისტოს ახალ, ინტენსიურ ფაზაში გადაიყვანა ის.

უცნობი – ბ-ნო გიგა, იქნებ დაგვიზუსტოთ, რატომ არ ეთანხმებით ამ ბოლო პუნქტს. ბ-ნ შალვასთანაც მაქვს შეკითხვა. როგორ წარმოგიდგენიათ მოლაპარაკება სამხრეთ ოსე-

თის ე.წ. ხელისუფლებასთან, თუკი თავადაც ვერ ჩამოყალიბებულან საკუთარ მისწრაფებებში, დამოუკიდებლობა სურთ თუ რუსეთთან ინტეგრაცია.

გიგა ბოკერია – არ ვეთანხმები, იმიტომ, რომ არ ასახავს რეალობას. კარგია, რომ განსხვავებით პირველი წუთების კლიშეებისაგან, ჯერ ევროპარლამენტმა, შემდეგ ევროსაბჭომ მკაფიოდ დააფიქსირა, რომ რეალურად კონფლიქტი კარგა ხნის დანყებული იყო, მაგრამ 7 აგვისტოსაც ჩვენ იმიტომ ვითხოვთ გამოძიებას, რომ საბოლოოდ გაირკვეს, რომ ამ დღესაც რუსეთის ფედერაციის გადაწყვეტილებებმა მიგვიყვანა აქამდე და არა საქართველომ. საქართველო მხოლოდ რეაქციის რეჟიმში მოქმედებდა. ევროსაბჭოს ეს კომპრომისი, ჩემი აზრით, იყო პოლიტიკური ვაჭრობის შედეგი. თუმცა, საბოლოოდ, ეს ძალიან კარგი დოკუმენტია.

ბოლო შეკითხვასაც გამოვეხმაურები. შეგიძლიათ ნახოთ სტატისტიკა, რა ხდებოდა ორივე კონფლიქტურ რეგიონში. ბოლო ოთხი წლის განმავლობაში ყველა თანამდებობის პირი, გარდა ერთისა, 99% იყო არა ადგილობრივი თემის წარმომადგენელი, ეს იყო ხალხი, რომელსაც არანაირი შეხება, თუნდაც სეპარატისტულად განწყობილ ჩვენს თანამოქალაქეებთან არ ჰქონია. ეს იყო ხალხი, რომელიც დანიშნული იყო ათასობით კილომეტრის მანძილიდან ან რუსეთის უსაფრთხოების და სამხედრო სტრუქტურებიდან იყო გადმოყვანილი.

შალვა ფიჩხაძე – სიმართლე გითხრათ, ახლანდელ სიტუაციაში შედეგიანი მოლაპარაკებების შანსს ვერ ვხედავ. თუნდაც იმიტომ, რომ საომარი მოქმედებები, პრაქტიკულად კიდევ მიმდინარეობს, ან სულ ახალი დამთავრებულია. ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასარკვევი. თუმცა, თავად ისინი სამხრეთ ოსეთს რუსეთის ნაწილად მიიჩნევენ. მე არ ვიცი, მოსახლეობის რა ნაწილი იზიარებს ამ აზრს, მაგრამ, ალბათ, აგვისტოს მოვლენების შემდეგ გაიზარდა იმ ადამიანების რიცხვი, ვინც ასე ფიქრობს. ერთი საკითხია კიდევ, ჩვენ კი ვუწოდებთ მათ ჩვენს მოქალაქეებს, მაგრამ არიან კი ისინი ჩვენი მოქალაქეები, თუ თავად არ მიიჩნევენ თავს ჩვენს მოქალაქეებად?

ნიკა ჩიტაძე, საერთაშორისო უსაფრთხოების საკითხების კვლევის ცენტრი, ილია ქავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტი – ჩემი აზრით, დროა შეწყდეს საქართველოს მხრიდან თავის მართლება, რომ ჩვენ არ დაგვიწყია ომი. ასეც რომ ყოფილიყო, ეს იყო საქართველოს ჰქონდა სუვერენული უფლება, საკუთარ ტერიტორიაზე აღედგინა კონსტიტუციური წესრიგი და მიემართა ძალისმიერი ზომებისთვის.

ხომ არ იქნება უპრიანი, ორმხრივი მოლაპარაკების წარმოება ამერიკის შეერთებულ შტატებთან, ბრიტანეთთან, აღმოსავლეთ ევროპის სახელმწიფოებთან, რომლებიც მზად-

ყოფნას გამოთქვამენ საქართველოს ნატოში გაწევრიანებისთვის, რომ საქართველოზე გავრცელდეს მე-5 მუხლი და კოლექტიური უსაფრთხოების პრინციპებიდან გამომდინარე ორმხრივი მოლაპარაკება წარიმართოს. ეს ალბათ შეამცირებდა რუსეთის მხრიდან აგრესიას.

გიგა ბოკერია – ყველასთვის ცნობილია გერმანიის კანცლერის ანგელა მერკელის განცხადება. ბუნებრივია, ეს განცხადება ნიშნავს იმას, რომ სერიოზული პოლიტიკური წინააღმდეგობა არსებობს გერმანიის მხრიდან დეკემბერში ჩვენთვის სამოქმედო გეგმის მიცემასთან დაკავშირებით. ამ განცხადებას, შეგახსენებთ, წინ უძღოდა ქ-ნ მერკელის ნათქვამი იმის შესახებ, რომ გამორიცხულია საქართველოს საზღვრებზე მოლაპარაკებები, ამას მოჰყვა რუსეთის კრიტიკაც და ამის შემდეგ გაკეთდა ჩვენთვის პრობლემატური განცხადება. საბოლოოდ, თუ მართლაც შეგვექმნება დეკემბერში პრობლემები, ჩემი აზრით, ეს იქნება კიდევ უფრო დიდი შეცდომა, ვიდრე ბუქარესტში იყო დაშვებული.

რაც შეეხება საქართველოს მიერ ორმხრივი მოლაპარაკებების დაწყებას, მე პირადად, როგორც ქვეყნის მოქალაქე, ან ხელისუფლების წარმომადგენელი, მივიჩნევდი, რომ ეს დიდი სტრატეგიული მიღწევა იქნებოდა. თუმცა, რეალისტურად, ამ ეტაპზე ასეთი რამ შესაძლებლად არ მიგვაჩნია. შესაძლოა, მომავალში პროცესები ამ გზით წავიდეს კიდევ.

შალვა ფიჩხაძე – მერკელის გარდა ასეთი განცხადება გერმანიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს სახელმწიფო მდივანმაც გააკეთა. შემდეგ იგივე გაიმეორა საფრანგეთის მინისტრმა ევროპულ საკითხებში ჟან პიერ ჟუვემ, რაც ძალიან ცუდია. პირადად მე უფრო მივესალმებოდი სხეფერის განცხადებას, რომელმაც დაასახელა მთელი რიგი მიზეზები, რომელთა გამოსწორებაც ჩვენ ხელგვეწიფება, ვიდრე იმას, რაც თქვეს მერკელმა და სხვებმა. იმიტომ რომ ისინი ასახელებენ პირობებს, რომელთა გამოსწორებაც ჩვენზე არ არის დამოკიდებული, მე ვგულისხმობ რუსეთის არ განაწყენებას და მასთან კარგ ურთიერთობას. ამავე დროს, ისინი ამით აგულიანებენ რუსეთს, ეს ვითარება შეინარჩუნოს.

ივლიანე ხაინდრავა – ჩემი შეკითხვით ძირითადად ბ-ნ გიგას მიემართავ, მაგრამ რადგან მინდა გავავლო პარალელი იმ დროსთან, რომელიც ობიექტური მიზეზების გამო ბ-ნმა შალვამ უკეთ იცის, მისგანაც ველი კომენტარს.

1994 წელს ქართულ-აფხაზური შეთანხმების შანსი მეტი იყო, ვიდრე 2004 წელს. 1997 წელს ჩვენ ისე ახლოს ვიყავით შეთანხმებასთან, როგორც არასდროს და შედარებაც კი არ შეიძლება 2007 წელთან. ახლა ვითარება განუზომლად გაუარესებულია, ჯერ კიდევ ცხელი. ასეთ ვითარებაში მოლაპარაკებების რაც შეიძლება სწრაფად დაწყება, ფორმატის მო-

1994 წელს ქართულ-აფხაზური შეთანხმების შანსი მეტი იყო, ვიდრე 2004 წელს. 1997 წელს ჩვენ ისე ახლოს ვიყავით შეთანხმებასთან, როგორც არასდროს და შედარებაც კი არ შეიძლება 2007 წელთან.

ძებნა, კომპრომისების პოვნაა საჭირო, რომ არ გაჩნდეს ამ გაუარესებულ ვითარებასთან შეჩვევის სინდრომი; რომ მერე არ გაიყინოს ეს მდგომარეობა. არის თუ არა დღეს ქართული დიპლომატიის ამოცანა მოლაპარაკებების დაწყება?

გიგა ბოკერია – იმ პერიოდში, რომელზეც ბ-ნი ივლიანე საუბრობდა, ქართული სახელმწიფო ქმედითუნარიანი არ ყოფილა და საუბარი იმაზე, რომ რაღაც შეთანხმების მიღწევა მაშინ შესაძლებელი იყო, ჩემი აზრით, არასერიოზულია. მინდა გაგახსენოთ რა ვითარება იყო კოკოითის არჩევამდე, ჩიბიროვის დროს. ე.წ. სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო შინაგან საქმეთა მინისტრი თვეში რამდენჯერმე ესწრებოდა საქართველოს შს მინისტრის თათბირს, სადაც ლებულობდა მითითებებს. იმ ხალხისგან, ვინც შემდგომში შეიცვალა პოზიცია და ქართულ ხელისუფლებასთან დიალოგზე წამოვიდა, ძალიან საინტერესო დეტალები ირკვევა. იმ პერიოდში რუსეთი არ იყო ძლიერი სახელმწიფო და საქართველო რომ ქმედითუნარიანი სახელმწიფო ყოფილიყო, ბევრი რამ გაკეთდებოდა. პუტინის შემდეგ რუსეთმა ნაბიჯ-ნაბიჯ შეიცვალა ჩიბიროვი კოკოითით და სრულიად განსხვავებული რეალობა მივიღეთ.

ნინო ჯაფიაშვილი – ბ-ნმა გიგამ თქვა, რომ მისი შეფასებით, ის პუნქტები ევროსაბჭოს დოკუმენტში პოლიტიკური ვაჭრობისას მიღებული კომპრომისი იყო. შესაძლებელია თუ არა, რომ მართლაც, პოლიტიკური ვაჭრობის შედეგად მოხვედრილიყო ეს ჩანაწერები ასეთი ტიპის დოკუმენტში, თუ აუცილებელი იყო მას იურიდიული საფუძველი ჰქონოდა?

მესმის, რომ საქართველოს ხელისუფლება ვერ შეწყვეტს ბრძოლას კონფლიქტების მოგვარებისთვის, მაგრამ განიხილება თუ არა ერთ-ერთ ყველაზე ტრაგიკულ ვერსიად ის, რომ საქართველოსთვის აფხაზეთის და ოსეთის ტერიტორია სამუდამოდ დაიკარგოს. და თუ ასეთი მიდგომა პრინციპულად მიუღებელია საქართველოს ხელისუფლებისთვის, რას ფიქრობს ამის თაობაზე არასამთავრობო სექტორი?

ბესარიონ ბოხაშვილი – რუსეთს, რომელიც ერთ-ერთი პირველი ფულის ჩამდებია ევროპის ჯიბეში, რა თქმა უნდა, გააჩნია ბერკეტები გადაწყვეტილებებზე ცოტათი მაინც მოახდინოს ზეგავლენა. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოც კი იღებს უპრეცედენტო გადაწყვეტილებას და იკავებს ოქროს შუალედს და ამბობს, რომ საქართველოს თხოვნასაც დააკმაყოფილებს და თავად საქართველოსაც მიუთითებს. იგივე ხდება მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოშიც, რომელიც ამბობს, რომ იგი არ წყვეტს კონკრეტული საქმის არსებით განხილვაზე მიღების საკითხს, რასაც შეცდომით აცხადებდნენ ტელევიზიები, აღნიშნული გადაწყვეტილება მხოლოდ დროებით ღონისძიებას ქება, და არა საქმის განხილვაზე მიღებას. აქაც კი, სასამართლო

იჭერს ოქროს შუალედს და ორივე ქვეყნის ხელისუფლებას უთითებს. ანალოგიურის თქმა შეიძლება ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუციასთან დაკავშირებითაც.

შალვა ფინჩაძე – ჩემი პასუხიც, ნინო ჯაფიაშვილის კითხვაზე, რა თქმა უნდა, უაყოფითი იქნება. კითხვის ასე დასმა მაგონებს შეკითხვას, რომელსაც აფხაზები მისვამდნენ ხოლმე ჩემი ხელისუფლებაში ყოფნის პერიოდში. ისინი მეკითხებოდნენ, რატომ არ ვაღიარებთ მათ. ამაზე კითხვითვე ვპასუხობდი, რატომ უნდა გვეღიარებინა ისინი? გვერდზე გადავდით ჩვენი ემოციები და პატრიოტიზმი, და ვთქვათ, რას მივიღებთ მათი აღიარების სანაცვლოდ. ისინი არ დააბრუნებენ დევნილებს, არც რუსები გავლენ. გამოდის, რომ მე უნდა წავიდე უზარმაზარ მსხვერპლზე, ვაღიარო ისინი, მივცე მათ ჩემი ტერიტორია და არაფერი მივიღო სანაცვლოდ. ამაზე მათ პასუხი არ აქვთ. რაც შეეხება დევნილების დაბრუნებას, ყოველთვის უარს აცხადებდნენ და ამას იმით ხსნიდნენ, რომ მათი დაბრუნების შემთხვევაში მიიღებდნენ მეორე დამოუკიდებელ ქართულ სახელმწიფოს და ამისთვის არ უბრძოლიათ.

თამარ პაპავაძე, თსუ სტუდენტი – ბ-ნო გიგა, მოლაპარაკებების, ფორმატით 3+3“, შემდეგი რაუნდი 18 ნოემბერს უნდა გაიმართოს. თუკი ეს დადგმული სპექტაკლი კიდევ ერთხელ განმეორდება, რა მექანიზმები აქვს საქართველოს ხელისუფლებას საიმისოდ, რომ მოლაპარაკებები მაინც წარმართოს. რამდენად შეგვიძლია ჩვენ ამ პროცესის დროში განვლვას ხელი შევუშალოთ?

გიგა ბოკერია – საამისოდ ერთადერთი მექანიზმი არსებობს და ეს არის ის, რამაც აიძულა რუსეთი, შეენელებინა აგრესია, გასულიყო გორიდან, ეთქვა, რომ აღარ ერჩის საქართველოს სუვერენიტეტს, შეენწყვიტა საუბარი სააკაშვილის გადადგომაზე და ა.შ. ეს მოხდა იმიტომ, რომ არსებობდა ევროკავშირის ერთიანი პოზიცია. არსებობდა ქართული საზოგადოების მკაცრი პოზიცია და ქართული სახელმწიფო არ ჩამოშლილა. ყოველივე ამან აიძულა რუსეთი, შეენელებინა აგრესია. ჟენევის ფარგლებშიც, პროგრესის შანსები დამოკიდებულია იმ კონტექსტზე, რა კონტექსტშიც ამ ყველაფერს მოაქცევენ საქართველოს მოკავშირეები, როგორ დაუეცნებენ ისინი რუსეთს საკითხს და როგორ წარმართავენ ლეგიტიმურ ზეწოლას მასზე. თუ ჟენევის მოლაპარაკებები არ გაგრძელდება, საერთაშორისო ურთიერთობებში პოლიტიკური პასუხისმგებლობა ამ გაყინვისთვის რუსეთს უნდა დაეკისროს, მით უმეტეს, რომ ფორმალურადაც, რუსეთი არ შემოვიდა პირველ მთავარ სხდომაზე.

დიმიტრი ნადირაძე, თსუ სტუდენტი – ჩვენ მოვისმინეთ

კონფლიქტის განმარტება, რომ ეს საქართველო-რუსეთს შორის კონფლიქტია; თუმცა, არსებობს სხვა ფორმულირებებიც, მაგალითად დასავლურ სამყაროსა და რუსეთს შორის კონფლიქტი. ამას ადასტურებს თუნდაც ის კომპრომისი, რომელიც გააკეთა ევროპამ რუსეთისთვის, ასევე განცხადება, რომელიც გააკეთა მედვედევმა სარკოზისთან შეხვედრის შემდეგ ჟურნალისტებთან საუბრისას. თუ განიხილავს ამ კონფლიქტს საქართველოს მთავრობა ამ ჭრილში და რა იქნება მისი ნაბიჯები ამ შემთხვევაში. მაინტერესებს ბ-ნი შალვას, როგორც არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლის პასუხიც ამ შეკითხვაზე.

გიგა ბოკერია – წინააღმდეგობა იმაში, რომ ეს არის კონფლიქტი საქართველო-რუსეთს შორის და დასავლეთსა და რუსეთს შორის, არ არსებობს. ეს პოზიციები ემთხვევა და ავსებს ერთმანეთს.

მამუკა ყუფარაძე, სტუდია რე – ბ-ნო გიგა, პერიოდულად მეც ვხვდები ხოლმე აფხაზებს. ბოლოს მათ ინავარში შევხვდი და მაშინ მათ ძალიან მკაფიოდ ჩამოაყალიბეს თავიანთი მოთხოვნები. ისინი ითხოვენ, ვცნოთ მათი დამოუკიდებლობა და სანაცვლოდ დევნილთა დაბრუნების პირობას დებენ. რუსეთის გასვლა აფხაზეთიდან, რა თქმა უნდა, უფრო რთული საკითხია. აფხაზებს კარგად ესმით, რომ ქვეყანას ვერ შექმნიან, თუ იქ დევნილები არ დაბრუნდებიან. ამ ბოლო დროს კონფლიქტურ რეგიონებში თითქოს ისეთი პოლიტიკა ტარდებოდა, რომელიც იწვევდა დაძაბულობას და კონფრონტაციას. ხელისუფლებაში ვინც განაგებენ ამ სფეროს, სკეპტიკურად არიან განწყობილები და არ სჯერათ ამ კონფლიქტის მშვიდობიანად გადაწყვეტის. მაგრამ საზოგადოებაში არის ხალხი, ვისთვისაც წარმოუდგენელი არ არის აფხაზებთან საერთო ენის გამონახვა. ხედავთ თუ არა იმის შესაძლებლობას, რომ ეს ადამიანები ჩართოთ ამ მოლაპარაკებებში ან სამინისტროების მუშაობაში?

გიგა ბოკერია – ვერ დაგეთანხმებით, ბ-ნო მამუკა. იმ ადამიანებს, ვის ხედვასაც პრინციპულად არ ვეთანხმებით, ამ საკითხების მოგვარებას ვერ გადავზარებთ. ჩემი აზრით, მშვიდობიან მოლაპარაკებაზე მხოლოდ მას შემდეგ შეიძლება ლაპარაკი, როდესაც საოკუპაციო ჯარებს სამშვიდობო ძალები ჩაენაცვლებიან. მიუხედავად იმისა, რომ ბ-ნ მამუკას რამდენიმე ადამიანი შეპირდა, რომ დამოუკიდებლობის ცნობის შემდეგ დევნილებს დააბრუნებდნენ, მე ეს განცხადება სერიოზულად არ მიმაჩნია. ეს არის ილუზიები 16-წლიანი შლანინგის² პროცესისა, რომელსაც შედეგი არ მოჰყოლია.

2. ქართულ-აფხაზური არაფორმალური მოლაპარაკებების პროცესი. იმართება 2000 წლიდან. პირველი ორი შეხვედრა ავსტრიის დაბა შტადლშაინინგში შედგა, აქედან იღებს სათავეს სახელწოდება. სულ გაიმართა 18 შეხვედრა.

შალვა ფიჩხაძე – იყო უზარმაზარი რესურსი და ის არც წინა, არც ახლანდელ ხელისუფლებას არ გამოუყენებია. სამწუხარო ის არის, რომ ამ ხელისუფლებამ ეს შეხვედრები გაანულა. იყო შანსი რუსების გარეშე შეხვედრებისა და ჩვენ უარი ვთქვით ამ შანსზე.

გიგა ბოკერია – რუსების გვერდის ავლით მოლაპარაკება გულიბრყვილობა და დროის განელვაა. რუსეთიც წლების განმავლობაში ამბობდა, რომ ისინი არაფერ შუაში ყოფილან და გეთავაზობდნენ მოლაპარაკებას აფხაზებთან. ეს ძალიან მარტივი პოზიციაა.

ივლიანე ხაინდრავა – ჩვენ ვუბიძგეთ აფხაზებს უფსკრულისკენ. ჩვენც დავკარგეთ და მათაც დავაკარგინეთ აფხაზეთი.

გიგა ბოკერია – ბ-ნო ივლიანე, ამას მე უსაფუძვლო თვითგვემას ვუწოდებ. საქართველოს ხელი არავისთვის უკრავს.

ივლიანე ხაინდრავა – თქვენ გირჩევნიათ ომი, ჩვენ – დიალოგი. ეს ურთიერთგამომრიცხავი პოზიციებია.

საინფორმაციო პოლიტიკა ქართულ- აფხაზური კონფლიქტის შესახებ

მომხსენებლები:

ნინია პაპაბაძე
გაზეთ 24 საათის“
ჟურნალისტი

ანა ლაგნერი
თავისუფალი
ჟურნალისტი/ ავსტრიის
რადიომაუნყებელი (ORF)

ნინო ჯაფიაშვილი
გადაცემა P.S.-ის
რედაქტორი, ტელევიზია
რუსთავი 2“

მოღერაცია
დავით პაიჭაძე

24 ოქტომბერი, 2007 წ.

დავით პაიჭაძე – საქართველოს ხელისუფლების აფხაზური პოლიტიკა ქართულ მედიაში განსაკუთრებული ინტენსივობით მაინცდამაინც არ შუქდება. მით უმეტეს, აფხაზეთთან მიმართებაში საინფორმაციო პოლიტიკას ცოტა ვინმე თუ აკვირდება.

წარმოგიდგენთ ბიოლის ფონდის სტუმრებს და ჩვენი დღევანდელი დისკუსიის მომხსენებლებს – **ნინო ჯაფიაშვილი** პოსტ-სკრიპტუმიდან“, **ნინია კაკაბაძე** გაზეთ 24 საათიდან“ და **ანა ლაგნერი**, თავისუფალი ჟურნალისტი ავსტრიიდან. დასაწყისში სწორედ მას გადავცემ სიტყვას. ქ-ნ ანას მონათხრობი განსაკუთრებით საინტერესო შეიძლება აღმოჩნდეს იმის გამო, რომ ის ახლახანს ჩამოვიდა აფხაზეთიდან.

ანა ლაგნერი – გასულ კვირას აფხაზეთში ვიყავი და ორი ავსტრიული რადიოსადგურისთვის მოვამზადებ მასალას აფხაზეთის შესახებ.

გუშინ საღამოს კი, თბილისელ სტუდენტებს შევხვდი, რომლებმაც მთხოვეს, მესაუბრა ჩემს აფხაზურ გამოცდილებაზე. ჩვენი შეხვედრა დაახლოებით ორ საათს გაგრძელდა. მათი პირველივე შეკითხვა სოხუმში მცხოვრები ადამიანების ყოფას, მათ მდგომარეობას უკავშირდებოდა. აიტერესებთ, როგორ ცხოვრობენ დღეს სოხუმში ადამიანები. რა თქმა უნდა, პოლიტიკურ და სოციალურ საკითხებზეც ვისაუბრეთ, მაგრამ პირველი შთაბეჭდილება ის იყო, რომ ისინი ყველაზე მეტად იქაური ადამიანების მდგომარეობით დაინტერესდნენ. რალაც მომენტში ისეთი შთაბეჭდილებაც კი შემექმნა, რომ მე, მათთვის, შორეული და ეგზოტიკური ქვეყნიდან ვიყავი ჩამოსული, ქვეყნიდან, რომლისგანაც საქართველო რალაცას მოელის, და, რომელიც, ასევე მოელის რალაცას საქართველოსგან.

სოხუმის უნივერსიტეტის სტუდენტებსაც შევხვდი და ვკითხე, წარმოუდგენიათ თუ არა ოდესმე თავი საქართველოს შემადგენლობაში, მინდა გითხრათ, რომ იშვიათად თუ მსმენია ასეთი ერთსულოვანი უარი. მათი პასუხი ცალსახა იყო.

რაც შეეხება ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტთან დაკავშირებულ საინფორმაციო პოლიტიკას, ავსტრიაში ეს თემა საერთოდ არ შუქდება. საქართველოში წამოსვლამდე, შევეცადე მომეძებნა არქივში შესაბამისი მასალები და აფხაზეთზე ერთადერთი, ლიტერატურული გადაცემის გარდა, ვერაფერი მოვიპოვე. ეს გახლავთ ტერა ინკოგნიტა“, რომელშიც რამ-

დენიმე აფხაზურ ზღაპარს კითხულობენ. თუმცა, ისიც მინდა ვთქვა, რომ ეს არ არის ჩემი ძირითადი სამუშაო თემა, ბევრ სხვა თემაზეც ვმუშაობ და ამით, ალბათ, განვსხვავდები თქვენგან, რადგან ჩემს აქაურ კოლეგებთან შედარებით, გარეთ მდგომის პოზიცია მიკავია.

ხშირად საუბრობენ იმ საინფორმაციო ვაკუუმზე, რომელშიც მოქცეულია აფხაზეთი და იმაზეც, რომ ისინი მხოლოდ გაფილტრულ ინფორმაციას იღებენ. არ ვფლობ აფხაზურ და რუსულ ენებს, ამიტომ არ შემიძლია მათი გაზეთების წაკითხვა და გადაცემების მოსმენა. შესაბამისად, ვერც იმას გეტყვით, როგორ ინფორმაციას იღებენ, მაგრამ ჩემი აზრით, კომუნიკაციის ვაკუუმი ორივე მხარეს არსებობს. საუბრობენ იმაზეც, რომ აფხაზებს არ მიუწვდებათ ხელი ქართულ საინფორმაციო საშუალებებზე, თუმცა, ახალი კლიპი გამარჯობა, აფხაზეთო, შენი“ აფხაზეთისთვის ნაცნობია. საერთოდ, ჩემი აზრით, ინტერნეტის არსებობის პირობებში, საინფორმაციო ვაკუუმზე ლაპარაკი, ამ სიტყვის მკაცრი მნიშვნელობით, არც შეიძლება. თუკი რაიმეს ნაკლებობაზე მიდგება საქმე, ეს, პირველ რიგში, ურთიერთობის, კომუნიკაციის ნაკლებობაა ამ ორ ხალხს შორის.

სოხუმში ერთ აფხაზ ბიზნესმენსაც შევხვდი. თბილის ექსპორტიორია. აქვე მინდა გითხრათ, რომ რუსეთს აფხაზეთისთვისაც აქვს დაწესებული თხილზე ემბარგო და არ შეუძლიათ რუსეთში გატანა. ამ ადამიანმა მითხრა, რომ პოლიტიკის მიუხედავად, იგი მიესალმებოდა ეკონომიკური და საქმიანი ურთიერთობის აღდგენას საქართველოსთან.

ვიმეორებ, ეს არ გახლავთ ჩემი ყოველდღიური სამუშაო თემა, მაგრამ, საქართველოში ჩამოსვლის ყოველ ჯერზე მრჩება შთაბეჭდილება, ამ თემაზე კამათისას რომ, სულ ისტორიული ხასიათის არგუმენტებს იშველიებენ. ისტორიული არგუმენტები არ გამოდგება გასაღებად ანმყოში არსებული კონფლიქტებისთვის. ჩემი აზრით, მხოლოდ ურთიერთობა, კომუნიკაცია თუ შექმნის წინაპირობას იმისთვის, რომ შემდეგ უკვე პოლიტიკურ დონეზეც გამოჩნდეს ახალი გზები. ის, რომ ყოველდღიურად არ ხედავ შენი მოწინააღმდეგის სახეს და წარმოდგენა არ გაქვს იმაზე, როგორ გამოიყურება, ძალიან უწყობს ხელს მითიური სურათებისა და ხატების, მათ შორის, მტრის ხატის შექმნასაც. ეს კი, სულ უფრო მეტ გაუცხოებას იწვევს და ასე გაგრძელება პერსპექტიული არ არის. დიდ მადლობას მოგახსენებთ ყურადღებისთვის. მზად ვარ შეკითხვებისთვის.

დავით პაიჭაძე – მესიამოვნა, მაგრამ უფრო გამაკვირვა, ქართველი სტუდენტების მიერ ანასთვის სოხუმში მყოფი ადამიანების ყოფის შესახებ დასმულმა შეკითხვებმა. იმიტომ, რომ თავად კვირაში ხუთჯერ პირდაპირ ეთერში ვუძღვები გადაცემას და აფხაზეთისთვის მიძღვნილ არც ერთ გადაცემაში მსმენელს არ მოუმართავს ჩვენთვის ასეთი შეკითხვით. მათ

ის, რომ ყოველდღიურად არ ხედავ შენი მოწინააღმდეგის სახეს და წარმოდგენა არ გაქვს იმაზე, როგორ გამოიყურება, ძალიან უწყობს ხელს მითიური სურათებისა და ხატების, მათ შორის, მტრის ხატის შექმნასაც. ეს კი, სულ უფრო მეტ გაუცხოებას იწვევს და ასე გაგრძელება პერსპექტიული არ არის.

აინტერესებთ მხოლოდ მინა, ტერიტორია, რომელიც უნდა შემოიერთო და ამით აღიდგინო ტერიტორიული მთლიანობა. საინტერესოა, სტუდენტებში ამ ინტერესის გაჩენას რა მოტივი აქვს? ეს გულწრფელი ინტერესია თუ პოლიტიკორექტული ფარისევლობაა?

ანა ლაგნერი – აქ იმყოფება რამდენიმე სტუდენტი, რომლებსაც გუშინ შევხვდი და ალბათ, ისინი თვითონ ისაუბრებენ ამაზე. ჩემთვის ცოტა ძნელია თქვენს შეკითხვაზე პასუხის გაცემა, რადგან, ერთადერთი, რასაც ამ შემთხვევაში შემიძლია დავეყრდნო, ეს გრძნობაა, შთაბეჭდილებაა, რომელიც მკარნახობს, რომ ეს ინტერესი გულწრფელი იყო.

ნინოჯაფიაშვილი – ბევრს არ ვისაუბრებ, რადგან, სამწუხაროდ, კარგი სათქმელი, ბევრი არაფერი მაქვს. თქვენს შეკითხვებს კი იმაზე, თუ როგორ აშუქებს რუსთავი 2“ ამ თემას, გულწრფელად ვუპასუხებ. მთავარია, რომ ჟურნალისტებს ეს თემა, მაინცდამაინც, არ ანალვლებთ. არ მსჯელობენ, როგორ გააშუქონ ეს თემა, როგორ და რა გზით მოიპოვონ მასალა. იმ ტელეკომპანიაზე ვსაუბრობ, სადაც ვმუშაობ, კონკრეტულად კი – პროგრამაზე „კურიერი“, მაგრამ ვერ გეტყვით, რომ სურათი სხვა ტელეკომპანიებში განსხვავებულია. როგორც წესი, ჟურნალისტები სპეცსამსახურების მიერ მოწოდებული ინფორმაციით შემოიფარგლებიან. ინფორმაციის წყარო ან სპეცსამსახურია, ან სამთავრობო სტრუქტურები. ერთადერთი, რასაც დამატებით ჩვენი ჟურნალისტები აკეთებენ, ეს ტელეფონით აფხაზეთის მთავრობის რომელიმე წარმომადგენელთან, უმეტესწილად, აფხაზეთის საგარეო საქმეთა მინისტრთან, სერგეი შამბასთან დაკავშირება და უკვე ხელთ არსებულ მასალაზე მისი კომენტარის ჩანერგვა.

აფხაზები, ჩვენთან შედარებით, ბევრად უფრო იდეოლოგიზებულ სივრცეში ცხოვრობენ. ბევრჯერ მიგრძვნია მათი მხრიდან, საკუთარი აზრის გამოთქმის შიში. როგორც აქ, ასევე იქაც ეს აზრი, ხშირად არ ემთხვევა ხელისუფლების მოსაზრებებს, რომელიც ისმის ხოლმე ჩვენი ტელეეკრანიდან.

ამავდროულად, ეს ის თემაა, რომელზე საუბრის დროსაც, ჟურნალისტებისგან ვერ მოისმენთ, რომ მასზე მუშაობისას, ხელისუფლების მხრიდან ზეწოლას განიცდიან, ან მათი სიტყვის თავისუფლება იზღუდება. ამას რუსთავი 2-ის“ მაგალითზე ვამბობ. არც უჩნდებათ შეკითხვა, სანდო და ობიექტურია თუ არა ის ინფორმაცია, რომელსაც გადასცემენ. ეს ის თემაა, როდესაც ჟურნალისტების პიროვნული პოზიცია ემთხვევა იმ პროპაგანდისტულ შეხედულებებს, რომლებიც ხელისუფლებაშია, და ემთხვევა იმ სტერეოტიპულ შეხედულებებს, რომლებიც საზოგადოების დიდ ნაწილშია. ეს კი, ჩემი აზრით, გაცილებით სერიოზული და რთულად შესამჩნევი შეცდომაა. ასევე მიმაჩნია, რომ არ არის აუცილებელი, ადამიანები, რომლებიც ნებით თუ უნებლიედ ეწევიან პროპაგანდას, ფი-

ქრობდნენ, რომ ბოროტებას სჩადიან; უბრალოდ, მეჩვენება, რომ ხშირად, ისინი საკუთარი მსოფლმხედველობის შესაბამისად მოქმედებენ.

ჩემი აზრით, ტელევიზიებში ტაბუდადებულია კითხვა, შეუძლია თუ არა ვინმეს, საქართველო უაფხაზეთოდ წარმოიდგინოს. ქართველი ჟურნალისტების უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ ასეთი კითხვა არც უნდა არსებობდეს, და ამიტომ, არც სვამს. ინფორმაცია, რომელიც არის არხზე, ზედაპირული და ნეგატიურია, ძირითადად შეუძება მკვლევარებთან, გატაცებებთან, კონფლიქტებთან დაკავშირებული ახალი ამბები. უკვე მოგახსენეთ, რომ ტელევიზიამდე გაფილტრული ინფორმაცია აღწევს. ეს ჩაკეტილი ზონაა, არ შეგვიძლია დამოუკიდებელი ინფორმაციის მოპოვება. აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ ვერც რუსი ჟურნალისტების მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას ვენდობით, რომლითაც, თითქოს შეგვიძლია წარმოდგენა ვიქონიოთ აფხაზეთში არსებულ სიტუაციაზე. სამწუხაროდ, ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი წყარო.

რაც შეეხება გადაცემა პოსტ-სკრიპტუმს“, შევეცდები, მოკლედ მოგითხროთ ჩვენი გამოცდილების შესახებ. ამ თემისადმი ჩვენი დამოკიდებულება კურიერისაგან განსხვავებულია. ჩვენ მოვამზადეთ მასალა გალელ ქართველ გოგონაზე, რომელიც საუბრობდა იმაზე, რომ გალის რაიონში მას არ ჰქონდა მშობლიურ ენაზე სწავლის საშუალება. როდესაც გავრცელდა ინფორმაცია, რომ ფილმის ეთერში გასვლის შემდეგ მის მშობლებს პრობლემები შეექმნათ, ჩვენ ამ ადამიანებზეც მოვამზადეთ რეპორტაჟი. ვერ ვიტყვი, რომ ჩვენს მიერ მიღებული ინფორმაცია აბსოლუტურად ობიექტური იყო. ჩვენს გადამღებ ჯგუფს მეთვალყურეობდა და გიდობას უწევდა ტურანბა, უშიშროების თანამშრომელი, რომელიც ამ ფაქტიდან რამდენიმე კვირაში ააფეთქეს. ასე რომ, ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ ისინი არ იდევნებოდნენ, შესაძლოა, საეჭვოც იყოს.

გარდა ამისა, ჩვენს პროგრამაში გავიდა სიუჟეტი, სადაც პაატა ზაქარეიშვილი ქართველი სტუდენტების ტყვედ ჩავარდნის მიზეზებზე საუბრობდა, მანვე გამოთქვა მოსაზრება, რომ ისინი ქართული სპეცსამსახურების დავალებით მოქმედებდნენ. ამ თემაზე ჩვენი ბოლო რეპორტაჟი კი გაგრძელებულ იმ სახლებს ეხებოდა, რომლებიც იყიდება. ვინაიდან არ გექონდა გაგრძელება ჩასვლის საშუალება, გადაღება რუს ჟურნალისტს ვთხოვეთ. თუმცა, ვერც აქ ვიტყვი, რომ ეს სანდო ინფორმაცია იყო.

აფხაზეთის მთავრობა განსაკუთრებით არ ენდობა ტელეკომპანია რუსთავი2-ს და მას ხელისუფლების რუპორს უწოდებს. გაცილებით მეტია მათი მხრიდან ნდობა ტელეკომპანია იმედის მიმართ. ჩვენ არაერთხელ მივმართეთ თხოვნით გალის ადმინისტრაციას, დაერთო ჩვენთვის გალში შესვლის და არაპოლიტიკურ თემებზე მუშაობის ნება, მაგრამ ნე-

ყველაზე მთავარი პრობლემა, დიალოგის განუახლებლობაა. ამის მიზეზი ორივე მხრიდან შიშის დაუძლეველობაა. ორივე მხარეს ფიქრობენ, რომ მოლაპარაკებათა მოგिდასთან მოტყუვდებიან. არც დათმობებზე წასვლა უნდათ. ჟურნალისტები კი, ვერ ხვდებიან, რომ მათ გაცილებით დიდი შესაძლებლობა აქვთ იმისათვის, რომ უბრალო ადამიანების დიალოგს შეუწყონ ხელი.

ასეთ დროს, როდესაც ქვეყანაში აქტიური მილიტარისტული პროპაგანდა მიმდინარეობს, იმისთვის, რათა მშვიდობის მშენებლობის კონცეფცია შეიქმნას, გადამწყვეტი ფუნქცია ეკისრება თავად საზოგადოებას, არასამთავრობო სექტორს და მედიას.

მე არ გამიგონია, სატელევიზიო მედიაში, ჟურნალისტს დაესვას კითხვა იმის თაობაზე, თუ რა კეთდება დღეს საქართველოში მშვიდობისათვის, რას აკეთებს დღეს ქართული ხელისუფლება ამისთვის? ჩემთვის სასურველი იქნებოდა დიალოგის იმ რე-

ბარტვა ვერ მოვიპოვეთ. თუ ყოფილა კიდეც იშვიათად ასეთი ნებართვა, მაშინ პრობლემები უკვე ქართული უშიშროების სამსახურებთან შეგვექმნია და მათ არ მოუციათ ენგურის ხიდზე გადასვლის უფლება.

ყველაზე მთავარი პრობლემა, დიალოგის განუახლებლობაა. ამის მიზეზი ორივე მხრიდან შიშის დაუძლეველობაა. ორივე მხარეს ფიქრობენ, რომ მოლაპარაკებათა მოგिდასთან მოტყუვდებიან. არც დათმობებზე წასვლა უნდათ. ჟურნალისტები კი, ვერ ხვდებიან, რომ მათ გაცილებით დიდი შესაძლებლობა აქვთ იმისათვის, რომ უბრალო ადამიანების დიალოგს შეუწყონ ხელი. ანა ინტერნეტზე საუბრობდა, როგორც ინფორმაციის მიღების ერთ-ერთ წყაროზე, ამ ხერხს საერთოერთობოდ ცოტა ვინმე თუ მიმართავს. კიდეც ერთი, აქაც და იქაც, აინტერესებთ, როგორ გამოიყურება სოხუმი ან თბილისი. ჩვენს არხზე კი, მაგალითად, სოხუმის, ალბათ, ათი წლის წინ გადაღებული კადრები ტრიალებს. ჩვენ წარმოდგენაც კი არ გვაქვს იმის შესახებ, როგორ გამოიყურება სოხუმი ახლა.

ნინია კაკაბაძე – მხოლოდ რიგითი დამკვირვებელი ვარ და ამ პოზიციიდან საუბარი, ვალდებულ, უფრო ადვილია. ვფიქრობ, ანას უკვე შექმნილი აქვს წარმოდგენა ქვეყანაში მილიტარისტული პროპაგანდის დახმარებით საზოგადოებაში არსებულ განწყობილებაზე. სამწუხაროდ, ეს ის საკითხია, სადაც ყველაზე უფრო რადიკალურად დაპირისპირებული პოლიტიკური ძალები, სატელევიზიო მედიაც კი, სანიმუშოდ ერთსულოვანია, გარდა რამდენიმე ერთეული გამონაკლისისა. პაატა ზაქარეიშვილი, ამ მხრივ, ერთადერთი გამონაკლისია. ასეთ დროს, როდესაც ქვეყანაში აქტიური მილიტარისტული პროპაგანდა მიმდინარეობს, იმისთვის, რათა მშვიდობის მშენებლობის კონცეფცია შეიქმნას, გადამწყვეტი ფუნქცია ეკისრება თავად საზოგადოებას, არასამთავრობო სექტორს და მედიას. მაგრამ საზოგადოება და არასამთავრობო სექტორი მედიის დაუხმარებლად ვერაფერს მოახერხებს.

მე არ გამიგონია, სატელევიზიო მედიაში, ჟურნალისტს დაესვას კითხვა იმის თაობაზე, თუ რა კეთდება დღეს საქართველოში მშვიდობისათვის, რას აკეთებს დღეს ქართული ხელისუფლება ამისთვის? ჩემთვის სასურველი იქნებოდა დიალოგის იმ რეჟიმზე გადასვლა, როდესაც დავიწყებთ საუბარს, თუ რა უნდა გავაკეთოთ, რა გზები გამოვძებნოთ მედიის მშვიდობის პროპაგანდის კუთხით გასააქტიურებლად. მიუხედავად იმისა, რომ დღეს ომი არ არის, ჟურნალისტებს მაინც ომის პირობებში გვინევს არსებობა. ეს არის უკანასკნელი წლების განმავლობაში განსაკუთრებულად გამძაფრებული კონფლიქტი, რომელიც ყოველდღიურად გვამყოფებს ომის მოლოდინის რეჟიმში. ასეთ დროს, სატელევიზიო მედია, ომს, როგორც სპორტულ შეჯიბრს, ისე განიხილავს, სადაც აუცილებლად უნდა გამოვლინდეს ერთ-ერთი გამარჯვებუ-

ლი. სატელევიზიო მედია დამნაშავეს ან უდანამაულოს ეძებს. კონფლიქტში კი, დამეთანხმებით, არ არსებობს ცალმხრივი დამნაშავე. წარმოუდგენელია, რომ ორივე მხარეს არ იყოს შეცდომები დაშვებული და ორივე მხარეს არ არსებობდნენ უდანამაულოები.

სატელევიზიო მედია, ჩემი აზრით, თავისივე ინიციატივით, კიდევ უფრო მეტად ამწვავებს იმ პროპაგანდისტულ იდეოლოგიას, რომელსაც ხელისუფლება გვთავაზობს. მაგალითითა თვის გაგახსენებთ იმ თოქ-შოუებს, რომლებიც, როგორც წესი, იმართება ხოლმე ამ თემაზე სოხუმის დაცემის დღეს. მონვეული სტუმრები, როგორც ყოველთვის, აუცილებლად არიან ომში მებრძოლები, დაზარალებულები. ასეთ გადაცემებში არასოდეს ინვევენ კონფლიქტოლოგებს, ან საზოგადოების წევრებს, რომლებსაც, ვიცით, რომ ამ კონფლიქტთან დაკავშირებით განსხვავებული პოზიცია აქვთ, და მთელი გადაცემის განმავლობაში მიმდინარეობს ომის საშინელებათა კადრების გაცოცხლება, როგორც დოკუმენტური მასალის, ისე მონვეული ადამიანების ნაამბობის საშუალებით.

გარდა ამისა, საქართველოს ხელისუფლება, მედიისა და სარეკლამო სააგენტოების დახმარებით მრავალრიცხოვან კლიპებს გვთავაზობს, რომელთა მეშვეობით, ის არა მარტო მილიტარისტულ პროპაგანდას ეწევა, არამედ, თავის გამოგონილ სუბიექტურ რეალობასაც გვთავაზობს, რომელიც, ფეიქრობ, თავად უკვე დაიჯერა და ახლა ცდილობს, მოსახლეობასაც დააჯეროს. ამ სუბიექტურ რეალობაში მან აფხაზეთი უკვე დაიბრუნა და იქ ქართული ბომონდიც გაუშვა დასასვენებლად. ტრაგიკომიკურად გამოიყურება ის, რომ ამისთვის, კლიპის მონაწილე ადამიანებს, ობიექტურ რეალობაში, მედლებიც კი დაკიდეს. ხელისუფლებისა და მედიის საშუალებით გატარებულმა პროპაგანდამ ორგვარი ფუნქცია შეიძინა. ერთია მილიტარისტული პროპაგანდა და მეორე, წარმოსახვითი სამყაროს შექმნა, სუბიექტური რეალობის თავსმოხვევა. ასეთი სახით შეთავაზებული სუბიექტური რეალობა ილექება ჩვენს ცნობიერებაში. მოსახლეობაში, რომელმაც უკვე დაიჯერა სოხუმის დაბრუნება, ობიექტური რეალობის წინაშე აღმოჩენის, ომის დანაშაულის შემთხვევაში, თუნდაც მცირეოდენი მსხვერპლის მინიშნება, გაცილებით უფრო დიდ აგრესიას და შურისძიების წყურვილს გამოიწვევს, ვიდრე ეს იქნებოდა ჩვეულებრივ პირობებში.

დავით პაიჭაძე – გადაჭარბებულად მეჩვენება ამ ერთი კლიპის შეფასება, იმიტომ რომ სხვა, გამოგონილი რეალობა, აფხაზეთთან მიმართებაში, მე არ მინახავს და არა მგონია, თხუთმეტწლიანი რეალობა გადანონოს ერთმა, რამდენიმეწუთიანმა კლიპმა. არა მგონია, რომ ესთეტიური გავლენა სჭარბობდეს რეალობის ჩვენეულ შეგრძნებას ამ საკითხში. მეორეც, თქვენ ამბობთ, რომ ქართული მედია დაკავებულია დამნაშავისა და უდანამაულოების ძიებით. თუ ეს მართლაც

ჟიმზე გადასვლა, როდესაც დავიწყებთ საუბარს, თუ რა უნდა გავაკეთოთ, რა გზები გამოვძებნოთ მედიის მშვიდობის პროპაგანდის კუთხით გასააქტიურებლად. მიუხედავად იმისა, რომ დღეს ომი არ არის, ჟურნალისტებს მაინც ომის პირობებში გვინევს არსებობა. ეს არის უკანასკნელი წლების განმავლობაში განსაკუთრებულად გამაფრებული კონფლიქტი, რომელიც ყოველდღიურად გვამყოფებს ომის მოლოდინის რეჟიმში.

ასეა, ეს ნიშნავს, რომ მედია ჩიხშია, იმიტომ რომ ეს მდგომარეობა გამორიცხავს სიტუაციის გაგებას. ნინიას შეკითხვაზე, თუ რა კეთდება მშვიდობისათვის, მახსენდება ჟურნალ ცხელ შოკოლადში“ გამოქვეყნებული რეზერვისტის დღიურები. მისი ავტორი ოცდაათ წელს გადაცილებული ადამიანია, რომელსაც კრიტიკული და ირონიული მზერა აქვს საიმისოდ, რომ არ დაიჯეროს ყველაფერი, რასაც იქ ეუბნებიან. ზეპირ გადმოცემებში ყოფილი რეზერვისტები ხშირად იხსენებენ იმ პროპაგანდასა და მიდგომებს, რომელსაც იქ სთავაზობენ.

რა თქმა უნდა, არ ვფიქრობ, რომ ჯარი არ უნდა იქმნებოდეს და არ უნდა ძლიერდებოდეს, ეს ქვეყნის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად კეთდება. აქ ორი რამ იმიჯნება – როგორც ნინია ამბობს, მილიტარისტული პროპაგანდა და გარანტია, რომ იყო დაცული.

რაც შეეხება ნინოს ნათქვამს, მისი სმენისას შემექმნა შთაბეჭდილება, რომ შეკრული წრეა, და თუ რატომ, განვიმარტავთ. ნინოს თქმით, აფხაზებს ეშინიათ საკუთარი აზრის გამოთქმის. აფხაზეთის მხრიდან კომენტარს მხოლოდ ხელისუფლება აკეთებს. სიმართლე რომ ითქვას, ამ საკითხზე, ხშირად, არც ჩვენი მოქალაქეების კომენტარს ვისმენთ, ანუ, როგორია მათი მიდგომა ამ საკითხისადმი, ჩვენ ნაკლებად ვიცით. ქართული ხელისუფლების პოზიციას ყოველთვის ეგებება რომელიმე რუსული არხით მოწოდებული აფხაზეთის ხელისუფლების პოზიცია. ჩვენს ჟურნალისტებს აფხაზეთში დამოუკიდებელი წყაროები არ ჰყავთ. ასე იკვრება წრე. გვაქვს პროგნოზირებადი ვითარება, წინასწარ ვიცით, თუ რა მოჰყვება ნებისმიერ ნათქვამს აფხაზეთზე. ამიტომ, ასეთ შემთხვევაში, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, იმას, თუ რას ვიტყვით ქართველი ჟურნალისტები; რას იტყვის ქართული მედია აფხაზეთზე, თანხმდება ის ამ წრეში ყოფნას, თუ მის გარღვევას და აფხაზეთთან მიმართებაში ახალი შეკითხვების შემოტანას ცდილობს. იქნებ, დღეს ამაზეც გვესაუბრა.

დაბოლოს, კიდევ ერთი დეტალი, ნინომ ასხენა, რომ ჩვენ სოხუმის ათი წლის წინანდელი კადრები გვაქვს. ეს კორელაციაშია იმასთან, რაც უკვე ითქვა, როგორც აფხაზეთზე, ისე ქართველებზე. ეს არის ყველაზე ზედაპირული, პირველი დონის ინტერესი და ის არ კმაყოფილდება. მისი პასუხი ის გაქვავებული კადრებია. აქ უკვე ხელისუფლებას ცოტა რამ შეგვიძლია დავაბრალოთ. საინტერესოა, ჩვენ რას ვცდილობთ საიმისოდ, რომ ამ კითხვებზე ნამდვილი პასუხები მივიღოთ. ამ დარბაზში იმყოფება მამუკა ყუფარაძე, რომელმაც, მიშა მირზიაშვილთან ერთად მოამზადა ფილმი-რეპორტაჟი აფხაზეთზე. იგი დაუყვა სანაპირო ზოლს და გვაჩვენა ყველაფერი, რაც იხილა. მთელი 40 წუთის განმავლობაში, ახერხებს, ნეიტრალურად ისაუბროს და ასევე ასაუბროს სხვა ადამიანებიც, ისე, რომ არავინ გაღიზიანდეს ამ ფილმის ცქერისას. სხვაგვარად, ფილმი, ალბათ, არც გამოვიდოდა. და ვერც ჩვენ ვიხილავდით იმას, რაც ვიხილეთ. შესაძლოა, ეს აფხაზეთის ჩვენს

ხელთ არსებული ყველაზე სრული სურათია. არადა, ფილმი, როგორც მახსოვს, ოთხი წლის წინ არის გადაღებული.

დავით ბერიტაშვილი, მოსკოვში ქართული სათვისტომოს ყოფილი ვიცე-პრეზიდენტი – მოსკოვის ქართული სათვისტომოს 50 პროცენტი აფხაზეთიდან დევნილი მოსახლეობაა. იქ დავიბადე და გავიზარდე, იქ ჩემი მშობლების საფლავები მგულებს. ალბათ, ვისაც აფხაზეთში არ უცხოვრია, მისთვის იქაურობა, მართლაც, მხოლოდ ტერიტორიაა. იმ ადამიანებისადმი სოლიდარობის შემთხვევაში კი, ვინც ყველაფერი დაკარგა, ალბათ, სხვა ტერმინოლოგია უნდა შევარჩიოთ. რაც შეეხება იმას, აფხაზეთში მცხოვრებ ადამიანებს საქართველოში დაბრუნება არ სურთ, მათ უარს საფუძვლად სხვა რამ უდევს, მათ ჩვენი მიტაცებული ქონების დათმობა არ უნდათ. ისინი იმიტომ კი არ არიან წინააღმდეგნი ჩვენი დაბრუნების, რომ ქართული სული სძულთ, მათ ქონების უკან დაბრუნების უშინაით.

ვალტერ კაუფმანი, ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ბიუროს დირექტორი – როცა არსებობს ინტერნეტი, რუსულენოვანი გაზეთები, აფხაზური საინფორმაციო სააგენტო აფსნი პრესი“, ინფორმაციის მოუპოვებლობაზე საუბარი ზედმეტია. არიან ადამიანები, როგორც საერთაშორისო ორგანიზაციების, ისე, არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები, რომლებსაც აქვთ საშუალება ჩავიდნენ აფხაზეთში. სამწუხაროდ, გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ მთავარი პრობლემა სხვისი მოსმენის სურვილის არქონაა. ეს ვითარება ორივე მხარეს ერთნაირია. ეს შიშთან არის დაკავშირებული და იმასთანაც, რომ ინფორმაცია ორივე მხარეს იარაღად გამოიყენება.

ხშირად აღმოვჩენილვარ ისეთ სიტუაციაში, როდესაც ქართველ ჟურნალისტებს აფხაზეთთან მიმართებაში ჩემთვის ისეთი შეკითხვები დაუსვამთ, რომლებიც მაიძულებდა, ჩემი პასუხით დამედგასტურებინა ის, რაზეც თავად კითხვაში საუბრობენ. ამიტომ, ორივე მხარეს, ჟურნალისტებთან ურთიერთობისას, ძალიან ფრთხილი გავხდი. არ მინდა რომელიმე, წინასწარ დადგენილი პოზიციის მქვეალი აღმოვჩნდე.

საკითხავია, თუ როგორ უნდა მოახერხოს დღეს ჟურნალისტმა, რომ ამ თემაზე მუშაობისას, უკომენტაროდ, მხოლოდ ინფორმაცია მიაწოდოს მომხმარებელს. მაგრამ არსებობს რამდენიმე გამონაკლისი, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ ეს შესაძლებელია.

ქართველ ჟურნალისტებთან რამდენიმე კონკრეტული შეკითხვა მაქვს. ძალიან მანუხებს ესკალაციის საშიშროება გალსა და ზემო აფხაზეთში. როგორც საერთაშორისო ფონდის წარმომადგენელს, მეძლევა გალის რაიონში არსებული სიტუაციის შესახებ ამბივალენტური წარმოდგენის შექმნის შესაძლებლობა. მაგრამ, სამწუხაროდ, იმ ქართულ პრესაში,

სამწუხაროდ, გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ მთავარი პრობლემა სხვისი მოსმენის სურვილის არქონაა. ეს ვითარება ორივე მხარეს ერთნაირია. ეს შიშთან არის დაკავშირებული და იმასთანაც, რომ ინფორმაცია ორივე მხარეს იარაღად გამოიყენება.

რომელსაც ვეცნობი თარგმანით, ამბივალენტური, არა-ცალსახა ინფორმაცია არ შემხვედრია. მქონია ურთიერთობა ქართველ მასწავლებლებთან, რომლებიც ქართულ ენაზე ასწავლიან გალის რაიონში, ქართულ პრესაში კი, ამის საწინააღმდეგო ინფორმაცია ვრცელდება.

რაც შეეხება კოდორის ხეობაში ოც სექტემბერს მომხდარ შემთხვევას, ქართული ვერსიის მიხედვით, აფხაზი დივერსანტები ქართულ ტერიტორიაზე შემოვიდნენ და აქ დაიღუპნენ. ამის პარალელურად, არსებობს UNOMIG-ის მოხსენება, რომელიც 95%-ით ეთანხმება აფხაზურ ვერსიას, და რომლის თანახმადაც, ეს შემთხვევა ზავის ზონის აფხაზურ მხარეს მოხდა, რუსი ეროვნების ორივე ჯარისკაცი კი, ახლო მანძილიდან არის დახვრეტილი. მიჩნდება შეკითხვა ჟურნალისტებთან – იმის მიუხედავად, თუ რა პოზიცია უკავით აფხაზეთის კონფლიქტთან მიმართებაში, განა არ არის მათი ვალი, გააშუქონ მაინც, არსებული წინააღმდეგობა ქართულ ოფიციალურ ვერსიასა და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მოხსენებას შორის? ამავე შეკითხვას აფხაზ ჟურნალისტებსაც დაუვუსვამდი.

ნინია კაკაბაძე – ნინომ, ფაქტობრივად, უკვე გასცა ამ შეკითხვას პასუხი, როდესაც თქვა, რომ ეთერში მხოლოდ შინაგან საქმეთა სამინისტროდან მიწოდებული მასალა გადის.

ნინო ჯაფიაშვილი – ოღონდ, მე სხვა შემთხვევა ვიგულისხმე. გაფილტრულ ინფორმაციაზე საუბრისას, პატარა, ლოკალურ შემთხვევებს ვგულისხმობდი. ამ შემთხვევაში კი, ალბათ, პასუხი ჟურნალისტების პიროვნულ პოზიციაშია საძიებელი. ბევრი ჟურნალისტი შიშობს, სიმართლის თქმით ზიანი არ მიაყენოს საკუთარ სახელმწიფოს.

ნინია კაკაბაძე – რასაკვირველია, ეს ის თემაა, რომელიც ყველაზე მკაცრ ცენზურას გადის. ნინო ძალიან ობიექტურად ადანაშაულებს იმ ჟურნალისტებს, რომლებსაც არ უჩნდებათ კითხვები. მაგრამ, აქვე მინდა განვაცხადო, რომ ის, რაც ბნელ ვალტერმა ბრძანა ოცი სექტემბრის შემთხვევასთან დაკავშირებით განსხვავებული ვერსიების გაშუქების შესახებ, ეს რუსთავი 2-ზე “წარმოუდგენელი იქნებოდა. ვმუშაობ გაზეთში, სადაც სხვა თემებთან დაკავშირებით, არ მაქვს პრობლემა; ერთადერთი პრობლემატური თემა ჩემს სტატიებში მშვიდობის პროპაგანდაა, ანუ, ომის უარყოფა და მილიტარისტული პროპაგანდის კრიტიკა. ეს არის ერთადერთი, რომელზე წერაც გაზეთში მეკრძალება. ამიტომ, რომც მომენდომებინა, ამას, გაზეთში, ვერც მე გავაკეთებდი.

გოჩა გვარამია – ვებ-გვერდის www.apsny.ge “მთავარი რედაქტორი – ვერ დავეთანხმები აქ გამოთქმულ მოსაზრებებს, კონკრეტულად კი იმას, რომ ჩვენი მთავრობა, აფხა-

ვმუშაობ გაზეთში, სადაც სხვა თემებთან დაკავშირებით, არ მაქვს პრობლემა; ერთადერთი პრობლემატური თემა ჩემს სტატიებში მშვიდობის პროპაგანდაა, ანუ, ომის უარყოფა და მილიტარისტული პროპაგანდის კრიტიკა. ეს არის ერთადერთი, რომელზე წერაც გაზეთში მეკრძალება.

ზეთთან მიმართებაში, მილიტარისტული პოლიტიკის პროპაგანდას ეწევა. მთავრობის ოფიციალური პოზიცია კონფლიქტის მშვიდობიანად მოგვარებაში მდგომარეობს. თუმცა, არის საუბარი იმაზეც, რომ ჩვენ დიდხანს ვერ დავიცდით და კონფლიქტის მოგვარებას ას ნელს ვერ დაველოდებით. აი, ეს არის მთავრობის ოფიციალური პოზიცია. მილიტარისტულ პროპაგანდას ვერც რეზერვისტების მისამართით გაკეთებულ მონოდეებში ვხედავ. ვერც იმაში დაგეთანხმებით, რომ ყველაფერი ომისკენ მიდის. ჩვენ ერთი რამ უნდა გავითავისოთ, რომ საომარ მდგომარეობაში აფხაზებთან კი არა, რუსებთან ვიმყოფებით. არსებობს ასეთი გამოთქმა: თუ გინდა მშვიდობა, ემზადე ომისთვის.

მამუკა ყუფარაძე, სტუდია „რეს“ ხელმძღვანელი – აქ ითქვა, რომ ჟურნალისტები, ამ თემაზე მუშაობისას, სტერეოტიპულად მოქმედებენ. მაინტერესებს, თქვენ პროდიუსერებს, რედაქტორებს, რაღა გიშლით ხელს, რომ არ იყოთ სტერეოტიპულები?

ნინო ჯაფიაშვილი – ყველა იგულისხმება, წამყვანი ჟურნალისტებიც, რედაქტორებიც და პროდიუსერებიც. თუ კონკრეტულად მე მეხება თქვენი შეკითხვა, მე, ყველანაირად ვცდილობ ამ მხრივ რეალობის შეცვლას, მაგრამ ვერ ვიტყვი, რომ ეს წარმატებით გამომდის. პოსტ-სკრიპტუმის“ მაგალითი კი იმიტომ მოვიყვანე, რომ ჩვენ შევეცადეთ საზოგადოებას განსხვავებული აზრიც მოესმინა. ეს ეხება გაღვლილი გოგონას მშობლებზე მომზადებულ სიუჟეტსა და პაატა ზაქარეიშვილის მოსაზრების ეთერში გაშვებას.

ნინია კაკაბაძე – პოსტ-სკრიპტუმის“ იმ სიუჟეტის ეთერში გაშვება, რომელიც გაგრაში ქართველების სახლების გაყიდვას ეხებოდა, ჩემი აზრით, ომის ინსპირაციისკენ ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბიძგია. ასეთი სიუჟეტებით კიდევ უფრო ვაღიზიანებთ საზოგადოებას და კიდევ უფრო ვამწვავებთ ამ პრობლემასთან დაკავშირებით არსებულ შეგრძნებებს. ასეთი სიუჟეტების ტელეთერით გადაცემა მე გაუმართლებლად მიმაჩნია. თუმცა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ცენზურის მომხრე ვარ. ამას ანალიზი სჭირდება. ჟურნალისტი უნდა ფიქრობდეს, რა შედეგი მოჰყვება ამა თუ იმ სიუჟეტს. ის ხელისუფლების მიერ ნაკარნახებ პროპაგანდას კი არ უნდა დაექვემდებაროს, არამედ, თვითონ განსაზღვროს, რა შედეგს გამოიღებს მისი ნამუშევარი.

სალომე ჯაში, პოსტ-სკრიპტუმის“ ყოფილი ჟურნალისტი – ვერც ნინოს დავეთანხმები და ვერც სხვებს, და ვერ დავადანაშაულებ ცალკეულ ჟურნალისტებს. ჩვენ უნდა ვისაუბროთ კონკრეტული არხის საინფორმაციო პოლიტიკაზე. ყველა საინფორმაციო არხი ცდილობს, არ გაშუქდეს ეს პრობლემა

ჟურნალისტი უნდა ფიქრობდეს, რა შედეგი მოჰყვება ამა თუ იმ სიუჟეტს. ის ხელისუფლების მიერ ნაკარნახებ პროპაგანდას კი არ უნდა დაექვემდებაროს, არამედ, თვითონ განსაზღვროს, რა შედეგს გამოიღებს მისი ნამუშევარი.

უფრო ღრმად. ყოფილა შემთხვევა, რომ გვექონია მილიტარისტულ პროპაგანდაზე სიუჟეტის გაკეთების სურვილი და ჩვენთვის პირდაპირ უთქვამთ, რომ კარგი იქნებოდა, თუ ამ თემას არ შევეხებოდით. ამას კი, არხის ხელმძღვანელები ამბობენ.

ბევრი მიფიქრია იმაზე, სამხედრო პროპაგანდის გაშუქებით ხომ არ მივაყენებ ზიანს საქართველოს იმიჯს, ანუ, ნათქვამით, იმის შესახებ, რომ რეზერვისტებს ომისკენ მოუწოდებენ, ხომ არ მიაღგება ზიანი სამშვიდობო პოლიტიკას?

ლია ნაროუშვილი, ჟურნალისტი – რადგან საქართველოს მილიტარიზაციაზე საუბრობთ, მიჩნდება კითხვა, უნდა გაძლიერდეს თუ არა საქართველოში ჯარი მაშინ, როცა თავად აფხაზეთი, დიდი ხანია, გადასულია რეზერვისტული ტიპის ჯარის მშენებლობაზე, რაც იმას ნიშნავს, რომ სრულწლოვან ასაკს მიღწეულ ყოველ მამაკაცს აქვს ოჯახში იარაღის შენახვის უფლება. აფხაზურ ოჯახებში რამდენიმე იარაღი ინახებოდა, მაშინაც კი, როდესაც საქართველოში ჯარის ნასახივც არ არსებობდა. ჩვენ არასოდეს ვლაპარაკობდით აფხაზეთის რუსეთის მხრიდან შეიარაღებაზე. აფხაზეთის მილიტარიზაციის ფონზე საქართველოს მილიტარიზაციაზე ლაპარაკი გაუმართლებელია. საქართველომ განაახლა თავისი ჯარი, მისი მშენებლობა დაიწყო და ეს ძალიან კარგია. ჩვენ ისეთ გარემოში ვართ, თუ არ გავაძლიერებთ ჯარს, არავინ გაგვინევს ანგარიშს.

რაც შეეხება ზემო აფხაზეთში მომხდარ ინციდენტს, აქ ითქვა, რომ ის შესაბამისად არ გაშუქებულა ქართულ პრესაში. მე ქართულ პრესაში ამ ინციდენტზე აფხაზურ პოზიციასაც გავეცანი და ქართულსაც. თქვენ, ეტყობა, ის გაზეთები არ გინახავთ. და კიდევ ერთი საკითხი, თქვენ აფხაზური ჯარის ორ რუს მოსამსახურეზე ისაუბრეთ, რომლებიც მიჯრით იყვნენ მოკლულები. მაინტერესებს, ვინ დაამტკიცა, რომ ეს ქართველებმა გააკეთეს?

ირინკა რეხვიაშვილი, სტუდენტი – მე ერთ-ერთ იმ სტუდენტთაგანი ვარ, ვისაც ანა გუშინ შეხვდა. ჩვენი გუშინდელი საუბარი ორ საათს გაგრძელდა და ნამდვილად არ ყოფილა პოლიტიკორექტული ფარისევლობა. ჩვენ მართლა გვაინტერესებს, რა ხდება აფხაზეთში. ჩემი თაობის, 20-21 წლის, ახალგაზრდებს, აფხაზეთისა და ოსეთის კონფლიქტის მიმართ არაჯანსაღი წარმოდგენა ჩამოუყალიბდათ. ამის მიზეზი ის არის, რომ ბევრმა მათგანმა არ იცის, რატომ წარმოიშვა ეს კონფლიქტი. ჩვენ მხოლოდ ის ვიცით, რომ აფხაზეთი უნდა დავიბრუნოთ, რადგან ის საქართველოს შემადგენელი ნაწილია. ამას ისიც ინვესს, რომ ტელევიზიიდან ამ თემაზე მხოლოდ აგრესია გვესმის. ეს აგრესია კი, ახალგაზრდებშიც აგრესიას ინვესს.

ვახუშტი მენაბდე, სტუდენტი – ბევრი წამიკითხავს ამ თემაზე, მაგრამ, ვერ ვპოულობ ინფორმაციას, რომელიც გამო-

მადგება. ჩემთვის რეალური ინფორმაცია ამ კონფლიქტზე არ არსებობს და ეს არის ჩემი თაობის მთავარი პრობლემა.

მილიტარიზაციას და ხელისუფლების მხრიდან სამხედრო რიტორიკას რაც შეეხება, რეზერვი, თავისთავად, გულისხმობს ომისთვის მზადებას. აქ უკვე ითქვა, რომ რეზერვისტებს მართლაც ეუბნებიან, როგორ უნდა აჩვენონ აფხაზებს ძალა. კახეთში, გაზაფხულზე, მართლაც აჩვენეს რეზერვისტებს აფხაზეთის ომის კადრები.

ირაკლი ტაბლიაშვილი – ვებ-გვერდის www.abxazia.info მთავარი რედაქტორი – ორი წლის წინ, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობაში, ირაკლი ალასანიას თავმჯდომარეობის პერიოდში, სწორედ საინფორმაციო პოლიტიკის დეპარტამენტს ვხელმძღვანელობდი. ჩემი აზრით, იმ პერიოდში, როდესაც აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის წევრი გახლდით, საინფორმაციო პოლიტიკის შეკვეთა სახელმწიფოს მხრიდან, ისევე როგორც ახლა, სავარაუდოდ, მშვიდობის მატარებელი იყო, მაგრამ ამ მშვიდობაში იკითხებოდა ის ერთგვარი მოუთმენლობა, რომელიც საქართველოს ხელისუფლებას დღესაც ახასიათებს. იმ საერთაშორისო ვალდებულებების გამო, რომლებიც ხელისუფლებას აქვს აღებული, იგი ღია მილიტარისტულ პოზიციას ვერც დააფიქსირებს. საინფორმაციო პოლიტიკას აწარმოებენ არა მედია და ცალკეული ჟურნალისტები, არამედ მთლიანად სახელმწიფო და მისი ცენტრალური ხელისუფლება.

რაც შეეხება ჟურნალისტების როლს. კერძო დონეზე, რა თქმა უნდა, არსებობს ურთიერთობა ჟურნალისტებს შორის, მაგრამ ეს საკმარისი არ არის. ქართული ჟურნალისტიკა, სამწუხაროდ, სუბიექტური პოზიციის დაფიქსირებას ვერ სცდება. ამისი მაგალითია, როგორც ელექტრონული, ისე, ბეჭდური მედიაც.

რუსუდან მარშანია, არასამთავრობო ორგანიზაცია „პირისპირ“ – კატეგორიულად არ ვეთანხმები „მათრახისა და თაფლაკვერის“ პოლიტიკას, რომელსაც ხელისუფლება ატარებს აფხაზეთთან მიმართებაში. ეს პოლიტიკა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებშიც აისახება. თუ ადამიანს მოლაპარაკებაზე იწვევ, არაეთიკურია, მას სეპარატისტს უწოდებდე. საგულისხმოა ისიც, რომ საქართველო აფხაზეთში ვერ ხედავს მოლაპარაკების თანასწორუფლებიან მონაწილეებს. ფაქტობრივად, საქართველო იმავე შეცდომას უშვებს, რასაც რუსეთი საქართველოსთან მიმართებაში. ჩემთვის ასევე მიუღებელია პროპაგანდაც, რომელიც საინფორმაციო საშუალებებით ვრცელდება ახალგაზრდობაში.

კახა კვაშილავა, ჟურნალისტთა ასოციაცია პოსტ-ფაქტუმი – ჩვენ თავად დევნილები ვართ. ერთ შემთხვევას გავახსენებთ. როდესაც პანკისის ხეობაში ჩეჩნები შემოვიდნენ, რუს-

თუ ადამიანს მოლაპარაკებაზე იწვევ, არაეთიკურია, მას სეპარატისტს უწოდებდე. საგულისხმოა ისიც, რომ საქართველო აფხაზეთში ვერ ხედავს მოლაპარაკების თანასწორუფლებიან მონაწილეებს. ფაქტობრივად, საქართველო იმავე შეცდომას უშვებს, რასაც რუსეთი საქართველოსთან მიმართებაში.

თავი 2-მა“ განგაში ატეხა. ამას ხელისფლების უკმაყოფილება მოჰყვა და ეს საქციელი სახელმწიფო ინტერესების შელახვად მიიჩნია. თუმცა, საზოგადოებამ გაამართლა ტელევიზია და განაცხადა, რომ მას უნდა სცოდნოდა, თუ რა ხდებოდა პანკისის ხეობაში. მეც მიმაჩნია, რომ უნდა ვიცოდეთ, რა ხდება აფხაზეთში, რომ შევძლოთ სრული სურათის წარმოდგენა.

მაისში ხუთ ქართველ ჟურნალისტთან ერთად გახლდით ვაშინგტონში, სადაც შეეხვდი აფხაზ კოლეგებს აფსნი პრესიდან“, აფხაზეთის სახელმწიფო და ერთ-ერთი დამოუკიდებელი ტელევიზიიდან. ჩვენ მათ თანამშრომლობა, ჩვენს ჟურნალ-გაზეთებში მასალების გამოქვეყნება შეეთავაზეთ, რაზეც გვითხრეს, რომ მტრული სახელმწიფოს მოქალაქეები ვართ და ჩვენთან თანამშრომლობას არ აპირებენ.

ქ-ნი ლაგნერი თუ დაინტერესდა იმით, რატომ გვიცხადებენ აფხაზი კოლეგები თანამშრომლობაზე უარს?

ანა ლაგნერი – მათთან თანამშრომლობაში მათი სტატიების ქართულ პრესაში გამოქვეყნება არ მიგულისხმია. თქვენთვის მასალის, ინფორმაციის მოწოდება ვიგულისხმე, ამაზე კი ისინი უარს არ ამბობენ. თქვენმა ნათქვამმა, ცოტა არ იყოს, გამაკვირვა, იმიტომ რომ მათგან, ვისაც შეეხვდი, ასეთი განწყობა არ მიგრძენია. პირიქით, მომეჩვენა, რომ მათაც აქვთ ინფორმაციის გაცვლის სურვილი.

ინფორმაციის თავისუფლება: საგანგებო მდგომარეობა

დავით პაიჭაძე – დღევანდელი დისკუსიის სახელწოდებას, რომელიც საბოლოოდ ამოვარჩიეთ, ორი აზრი აქვს. ჩვენ საგანგებო მდგომარეობაში გვინევს ინფორმაციის თავისუფლებაზე საუბარი, ამავე დროს, ვფიქრობთ, რომ საგანგებო მდგომარეობაშია ქართული მედიაც. მინდა, დღევანდელი დისკუსია პროდუქტიული იყოს. პროდუქტიულობაში იმ პერსპექტივის მონიშვნას ვგულისხმობ, რომლის რეალიზება, ჩვენი ჟურნალისტების, მედიაში დასაქმებული ადამიანების მოვალეობაა. მედიაციის მექანიზმებში ჩართული ადამიანების და არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლების შემდგომი ქცევა, შესაძლოა, საწინდარი აღმოჩნდეს საიმისოდ, რომ ასეთ დღეში აღარ აღმოვჩნდეთ.

ძირითადი მომხსენებლები არიან – ბ-ნი **დავით აფრასიძე**, ქ-ნი **ია ანთაძე**, ბ-ნი **ვახტანგ ხმალაძე**. დავით აფრასიძე ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტიდან და საზოგადოებრივი მაუწყებლიდან გახლავთ, ია ანთაძე რადიო თავისუფლებას“ წარმოადგენს, ბ-ნი ვახტანგს კი, დარწმუნებული ვარ, წარდგენა არ სჭირდება.

მოვუსმინოთ ბ-ნ ვახტანგს. ამ დღეებში ყველაზე ნაკლებად ისმოდა იმის შესახებ, თუ როგორ თავსდება განვითარებული პროცესები კანონიერ ჩარჩოებში, განსაკუთრებით ის მოვლენები, რომლებიც ამ დღეების განმავლობაში, მედიას შეეხო.

ვახტანგ ხმალაძე – მედიის თავისუფლების პრობლემა, ნებისმიერი საზოგადოებისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანია. განსაკუთრებით კი იქ, სადაც წარსულში, სიტყვის თავისუფლებასთან დაკავშირებით სერიოზული პრობლემები არსებობდა. თუმცა, ბოლო წლებში, ჩვენ მედიის აბსოლუტურ თავისუფლებას შევეჩვიეთ. არ ვამბობ, რომ კონკრეტული მედია-საშუალებები და იქ მომუშავე ჟურნალისტები აბსოლუტურად თავისუფლები იყვნენ, ეს, ასე არ ყოფილა, მაგრამ იმის საშუალება კი ნამდვილად იყო, რომ თავად მედია-საშუალებას ისე ემუშავა, როგორც თავად მიაჩნდა საჭიროდ. ამ ფონზე, პირველად აღმოვჩნდით ისეთ სიტუაციაში, როცა მედია-საშუალებებს ოფიციალურად დაუწესდათ ძალიან სერიოზული შეზღუდვები. უფრო მეტიც, რამდენიმე, უბრალოდ, დაიხურა კიდეც. ამ საკითხების მნიშვნელობაზე ისიც მიუთითებს, რომ სამართალში მედიის საკითხები კონს-

მომხსენებლები:

ია ანთაძე

*რადიო თავისუფლების“
ჟურნალისტი*

დავით აფრასიძე

*გადაცემა დღის
კომენტარისა“ და
არგუმენტის“ წამყვანი/
საზოგადოებრივი
მაუწყებელი*

ვახტანგ ხმალაძე

*ეკონომიკის და
სამართლის აკადემიის
პროფესორი*

მოღერაცია

დავით პაიჭაძე

14 ნოემბერი, 2007 წ.

ტიტუციური სამართლის ნაწილად, ანუ, სამართლის იმ დარგის ნაწილად არის მიჩნეული, რომელიც უდევს საფუძვლად სამართლის ყველა სხვა დარგს. ამაზე მიუთითებს ისიც, რომ კონსტიტუციებში, და მათ შორის, ჩვენს კონსტიტუციაშიც, არის სიტყვის, აზრის, ინფორმაციისა და ინფორმაციის საშუალებათა თავისუფლებასთან დაკავშირებული სპეციალური ნორმები. ძალიან ბევრი, მათ შორის, ძველი დემოკრატიის ქვეყნებშიც, ცენზურის ამკრძალავი ნორმაა. ზოგიერთ ქვეყანაში მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების შესახებ ცალკეული კანონებიც არსებობს.

რა ანესრიგებს ჩვენში ინფორმაციის თავისუფლებას და მედია-საშუალებების მოქმედებას? – ის უნივერსალური საერთაშორისო ხელშეკრულებები, რომლებსაც მიერთებულია საქართველო – გაეროს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, ევროპის ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა კონვენცია და მისი დამატებითი ოქმები სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ, და კონსტიტუცია. ვნახოთ მუხლი, რომელიც ეხება სიტყვის, აზრის, ინფორმაციისა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა თავისუფლებას, ასევე, საგანგებო მდგომარეობას. ეს გახლავთ 24-ე მუხლი – ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია, გამოთქვას და გაავრცელოს თავისი აზრი ზეპირად, წერილობით ან სხვაგვარი საშუალებით. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები თავისუფალია. ცენზურა დაუშვებელია – ეს არის ამ მუხლის პირველი და მეორე პუნქტები. ამ მუხლს აქვს მეოთხე პუნქტიც, რომელიც ამბობს, რომ ამ მუხლის პირველ და მეორე პუნქტებში ჩამოთვლილ უფლებათა განხორციელება, შესაძლებელია, კანონით შეიზღუდოს (და არა რომელიმე სხვა აქტით, მათ შორის, არც პრეზიდენტის დეკრეტითა და მთავრობის დადგენილებით) ისეთი პირობებით, რომლებიც აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში სახელმწიფო უშიშროების, ტერიტორიის მთლიანობის ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, სხვათა უფლებებისა და ღირსების დასაცავად, კონფიდენციალურად აღიარებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად ან სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად. ანუ, ეს ნორმა გვეუბნება, რომ შესაძლებელია, ქვეყანაში არსებობდეს კანონი, ან სხვადასხვა კანონებში იყოს შემზღუდავი ნორმები ამ ორი თავისუფლებისა, ოღონდ იქვე უნდა იყოს ის პირობები განსაზღვრული, რა შემთხვევაში შეიძლება მათი შეზღუდვა. კანონით განისაზღვრება ისიც, თუ ვის აქვს შეზღუდვის დაწესების უფლება.

ახლა ვნახოთ კონსტიტუციის 73-ე მუხლი, სადაც ნათქვამია, თუ როდის შეიძლება გამოცხადდეს საგანგებო მდგომარეობა – ომიანობის თუ მასობრივი არეულობის, ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფის, სამხედრო გადა-

ტრიალებისა და შეიარაღებული ამბოხების, ეკოლოგიური კატასტროფების და ეპიდემიების დროს, ან სხვა შემთხვევებში, როცა სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები მოკლებული არიან კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა ნორმალური განხორციელების შესაძლებლობას, ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე ან მის რომელიმე ნაწილში აცხადებს საგანგებო მდგომარეობას და არა უგვიანეს 48 საათისა ეს გადაწყვეტილება შეაქვს პარლამენტში დასამტკიცებლად. საგანგებო მდგომარეობის დროს გამოსცემს კანონის ძალის მქონე დეკრეტებს, რომლებიც მოქმედებს საგანგებო მდგომარეობის დამთავრებამდე, ახორციელებს საგანგებო ღონისძიებებს. დეკრეტები წარედგინება პარლამენტს, როცა იგი შეიკრიბება. საგანგებო უფლებამოსილებანი ვრცელდება მხოლოდ იმ ტერიტორიაზე, სადაც ამ პუნქტში აღნიშნულ მიზეზებთან დაკავშირებით გამოცხადებულია საგანგებო მდგომარეობა.

ვნახოთ 46-ე მუხლიც. ამ მუხლის თანახმად, საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს, საქართველოს პრეზიდენტს უფლება აქვს, ქვეყანაში ან მის რომელიმე ნაწილში, შეზღუდოს კონსტიტუციის რამდენიმე მუხლში (მათ შორის 24-ე მუხლში) ჩამოთვლილი უფლებანი და თავისუფლებანი. აქ ყურადღება უნდა მივაქციოთ ორ საკითხს – 24-ე მუხლის თანახმად, ეს უფლებები შეიძლება შეიზღუდოს. 46-ე მუხლში კი, ნათქვამია, რომ საგანგებო მდგომარეობის დროს ეს უფლებები შეიძლება შეიზღუდოს დეკრეტით. როგორ უნდა გავიგოთ ეს ორი ნორმა? შეიძლება თუ არა, შეიზღუდოს დეკრეტით რომელიმე ისეთი უფლება, რომელიც კანონით არ არის შეზღუდული? პრეზიდენტის დეკრეტი კანონის ძალის მქონეა, მაგრამ კანონი არ არის. ის მხოლოდ საგანგებო მდგომარეობის დროს მოქმედებს. პარლამენტის რეგლამენტსაც აქვს კანონის ძალა, მაგრამ არც ის წარმოადგენს კანონს. კონსტიტუცია ამბობს, რომ ესა თუ ის უფლება შეიძლება კანონით შეიზღუდოს, თან, გავითვალისწინოთ, რომ აქ არ არის საუბარი მუდმივ შეზღუდვაზე, ყურადღება მივაქციოთ იმასაც, რომ ცენზურა დაუშვებელია. ასე რომ, ზემოთ თქმულის ისე გაგება, თითქოს, კანონში შეიძლება დაინეროს, რომ ცენზურა არსებობს, 24-ე მუხლის არსებითი დარღვევა იქნებოდა. ამ მუხლის თანახმად, ამ პირობების შესრულების მიზნით, დემოკრატიული საზოგადოების არსებობისთვის აუცილებელი და სხვადასხვა პირობების შესრულების მიზნით, შეიძლება დაწესდეს შეზღუდვა, მაგრამ იგი მხოლოდ გარკვეული წინაპირობების წარმოქმნისას მოქმედებს და ვინმემ უნდა თქვას, როდის წარმოიქმნება ეს წინაპირობები.

ეს პრეზიდენტმა გააკეთა. გამოაცხადა საგანგებო მდგომარეობა, გამოსცა დეკრეტი, რომელიც პარლამენტმა დაამტკიცა. მაგრამ არის თუ არა კანონით დაშვებული ამ უფლებების შეზღუდვა? ამისთვის უნდა ვნახოთ კანონი საგანგებო მდგომარეობის შესახებ. იქ არის მუხლი, რომელიც გვამცნობს, რომ საგანგებო მდგომარეობის დროს ხელისუფლებას

ამიტომ, ჩემთვის გაუგებარია, 7 ნოემბერს, როდესაც ჯერ კიდევ არ იყო გამოცხადებული საგანგებო მდგომარეობა, კავკასიისა“ და ი მედის“ დახურვის კანონიერება. ჩემთვის გაუგებარია, კანონის რომელი ნორმის საფუძველზე გაკეთდა ეს. ხოლო, დეკრეტის გამოცემის შემდეგ, მედია-საშუალებებს, გარდა საზოგადოებრივი მაუწყებლისა, აეკრძალათ ინფორმაციის გავრცელება და მოპოვებაც, რაც ასევე გაუგებარია, რადგან კანონი საგანგებო მდგომარეობის შესახებ, ასეთ შეზღუდვას არ ითვალისწინებს.

აქვს უფლება, დაანესოს შემდეგი შეზღუდვები (აქ არის საკმაოდ გრძელი ჩამონათვალი). აქ საუბარია გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვაზე, მიტინგების, შეკრებისა და მანიფესტაციების შეზღუდვაზე და ა.შ. რაც შეეხება მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებსა და ინფორმაციას, არის ერთადერთი წინადადება – ხელისუფლებას უფლება აქვს, დაანესოს კონტროლი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა საქმიანობაზე. აქ არაფერია ნათქვამი ინფორმაციის მიღებისა და თავისუფლების შეზღუდვასა და აკრძალვაზე. არ არის საუბარი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა დახურვაზე. რას ნიშნავს კონტროლის დაწესება? აქ, მაქსიმუმ, იგულისხმება ცენზურის დაწესება, ანუ, კონტროლი საიმისოდ, რომ განუჩევლად ყველა ინფორმაცია, რომელსაც ფლობს მასობრივი ინფორმაციის საშუალება, არ გავიდეს ეთერში, არ დაიბეჭდოს გაზეთში. ინფორმაცია უნდა დახარისხდეს. ამიტომ, ჩემთვის გაუგებარია, 7 ნოემბერს, როდესაც ჯერ კიდევ არ იყო გამოცხადებული საგანგებო მდგომარეობა, კავკასიისა“ და იმედის“ დახურვის კანონიერება. ჩემთვის გაუგებარია, კანონის რომელი ნორმის საფუძველზე გაკეთდა ეს. ხოლო, დეკრეტის გამოცემის შემდეგ, მედია-საშუალებებს, გარდა საზოგადოებრივი მაუწყებლისა, აეკრძალათ ინფორმაციის გავრცელებაც და მოპოვებაც, რაც ასევე გაუგებარია, რადგან კანონი საგანგებო მდგომარეობის შესახებ, ასეთ შეზღუდვას არ ითვალისწინებს.

სხვა თემაა, არსებობდა თუ არა, საკუთრივ, საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების კონსტიტუციური საფუძველი. მაგრამ დავუშვათ, რომ საგანგებო მდგომარეობა კონსტიტუციურად გამოცხადდა. მაშინ, შემდგომი მოქმედება, რომელიც მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებსა და ინფორმაციის მიღებასა და გავრცელებას ეხება, დეკრეტით გადამეტებულია ის უფლებები, რომელსაც, ამ შემთხვევაში, კონსტიტუცია ანიჭებს ხელისუფლებას. აქ ხელისუფლებაში იგულისხმება, როგორც პრეზიდენტი, ისე პარლამენტიც, ვინაიდან, ეს დეკრეტი, სწორედ პარლამენტმა დაამტკიცა. სამართლებრივი თვალსაზრისით ასეთია ჩემი დამოკიდებულება ამ პროცესებისადმი.

მაგდა მემანიშვილი, ჟურნალისტი – შეუძლია თუ არა ხელისუფლებას, ისეთი ინტერპრეტაცია გააკეთოს, რომ კონტროლის დაწესებაში დახურვაც იგულისხმებოდეს?

ვახტანგ ხმალაძე – ჩემს პრაქტიკაში ნორმის არასწორად ინტერპრეტირების არაერთი შემთხვევა ყოფილა. ამის მაგალითებს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეებიც დაგისახელებენ. კონტროლი რა არის, ამას, იურისტებს, ჯერ კიდევ სტუდენტობის პერიოდში ასწავლიან. კონტროლი გაუქმებას არ ნიშნავს.

ია ანთაძე – ყველამ კარგად ვიცით, მედიაში დღეს რა მდგომარეობაც გვაქვს. ინფორმაციის მიღება და გავრცელება აკრძალულია, მხოლოდ საზოგადოებრივი მაუწყებელი მუშაობს. იმის შესახებ, თუ როგორ მუშაობს ის ამ პირობებში, როცა ერთადერთი ტელევიზიაა, რომელსაც ინფორმაციის მიღება და გავრცელება შეუძლია, სხვადასხვა აზრი შეიძლება არსებობდეს. ჩემი აზრით, ამის გაკეთება უფრო დაბალანსებულიადაც შეიძლებოდა. თუმცა, ხშირად, რაც თეორიულად შესაძლებელია, რეალურად ძნელი განსახორციელებელია.

ორი დღის წინ, კანცელარიაში, ბ-ნ გია ბარამიძესთან შეხვედრა გაიმართა. ბ-ნმა გიამ ბრძანა, რომ მან კოლეგებისგან მიიღო ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ ტელეკომპანია იმედის“ დახურვისთვის რეალური სამართლებრივი საფუძველი არსებობს. მან თქვა, რომ თავად, ჯერჯერობით არ უნახავს ეს დოკუმენტაცია. მისივე თქმით, მიმდინარეობს მსჯელობა ამ ქმედების მიზანშეწონილობაზეც. გამოდის, რომ ხელისუფლებას, ერთი მხრივ, მომზადებული აქვს დოკუმენტაცია, რომელიც შეუძლია აამოქმედოს და „იმედი“ უნდა დაიხუროს, ხოლო მიზანშეწონილია თუ არა ეს, ჯერჯერობით არ არის გადაწყვეტილი. ამის მიხედვით ეს ტელეკომპანია ან გაიხსნება ან – არა. ასეთი მდგომარეობა იყო ორი დღის წინ.

მიმაჩნია, რომ მდგომარეობა, მართლაც საგანგებოა, ამიტომ, ამ სათაურის ავტორებს ვეთანხმები იმაში, რომ ეს ორლესული ფრაზაა. მინდა გესაუბროთ იმის შესახებ, თუ როგორ დაიწყო ეს საგანგებო მდგომარეობა. წარმოგიდგენთ სქემას, რომელზეც გამოსახულია ორი სამკუთხედი, ერთი, წვერით ზევით, მეორე კი, პირიქით. ჩემი აზრით, ეს სამკუთხედები ადვილად ხსნის დღეს ჩვენში არსებულ მდგომარეობას. პირველი შევარდნაძის პერიოდში არსებულ მდგომარეობას ასახავს, როდესაც წვერში ხელისუფლება იყო, ქვემოთ, ფუძის კუთხეებში კი, მედია-მფლობელი და ჟურნალისტი. ეს სქემა, ძირითადად, რუსთავი 2-ს“ ეხებოდა, როგორც გადამწყვეტ მედია-საშუალებას, ადამიანების ცნობიერების იმგვარად ჩამოყალიბებაში, რომელმაც შემდგომ შესაძლებელი გახადა რევოლუცია. ფაქტობრივად, მედია-მფლობელი და ჟურნალისტი, ერთი გუნდის წევრები იყვნენ და ხელისუფლების წინააღმდეგ ერთად მოქმედებდნენ. მედია-მფლობელი ჟურნალისტს ნებას რთავდა და მოუწოდებდა მოეპოვებინა, რაც შეიძლება მეტი ინფორმაცია იმისთვის, რათა ეჩვენებინა ხელისუფლების სახე. ეს გუნდური პრინციპი, ყველაზე მეტად, საგამოძიებო გადაცემა 60 წუთში“ იყო ასახული. თუმცა, იყო შეცდომებიც, იყო მასალაც, რომელსაც არავინ ეთანხმებოდა, მაგრამ 60 წუთის“ როლი მოვლენების შემდგომი განვითარების თვალსაზრისით, ჩემი აზრით, მაინც ძალიან მნიშვნელოვანი იყო.

რაც შეეხება რევოლუციის შემდგომ პერიოდს, ეს სამკუთხედი მარტივად ამოყირავდა. ბევრ ტელეკომპანიას შეეცვალა მფლობელი და მივიღეთ მდგომარეობა, როდესაც ხელის-

საზოგადოებრივი მაუწყებელი პირველი ტელეკომპანია აღმოჩნდა, რომელიც შეეცადა დარღვეული ბალანსის აღდგენას. საზოგადოებრივ მაუწყებელში დებატების აღდგენა სერიოზული წინგადადგმული ნაბიჯი იყო იმის გათვალისწინებით, რომ არც ერთი სხვა ტელევიზიის ეთერიდან, საზოგადოებას არ ეძლეოდა საშუალება ერთ თემაზე განსხვავებული აზრი მოესმინა.

ფლება და მედია-მფლობელები ერთ გუნდში გაერთიანდნენ და მთელი ძალით ზემოქმედებდნენ ჟურნალისტზე, როგორც საზოგადოების ინტერესების დამცველ ადამიანზე, რომლის მოვალეობაც იყო, რომ თავისი სინდისის შესაბამისად ემოქმედა და, ფაქტობრივად, იგი დაუცველი აღმოჩნდა, როგორც ხელისუფლების, ისე მედია-მფლობელის მხრიდან. სწორედ ამის შედეგია დღევანდელი ვითარება. რა მოხდა კონკრეტულად? ტელევიზიებში დაირღვა ბალანსი – ზოგიერთი მათგანის საშუალებით მხოლოდ ხელისუფლების წარმომადგენლების კომენტარები გადიოდა, სხვების საშუალებით კი ოპოზიციურად განწყობილი ადამიანების აზრებს ვისმენდით. იყო ისეთი ტელევიზიებიც, მაგალითად, მზე“, სადაც პოლიტიკოსები საერთოდ არ დადიოდნენ, და რომელიც, შეიძლება ითქვას, რომ მოვლენების გაშუქების თვალსაზრისით, სხვა ტელეკომპანიებს, ერთი დღით ჩამორჩებოდა. არსებობს პროექტი მოქალაქეთა ინფორმირებული არჩევანი, მედია და არჩევნები“, რომელსაც მხარს უჭერს საქართველოში ევროკომისიის წარმომადგელობა. ამ პროექტზე მედია-ექსპერტები მუშაობდნენ და იკვლევდნენ, თუ როგორ აისახება პოლიტიკური პროცესები სხვადასხვა მედია-საშუალებებში. მზე“, როგორც კვლევის ობიექტი, ამ პროექტიდან, საერთოდ ამოვარდნილი იყო.

საზოგადოებრივი მაუწყებელი პირველი ტელეკომპანია აღმოჩნდა, რომელიც შეეცადა დარღვეული ბალანსის აღდგენას. საზოგადოებრივ მაუწყებელში დებატების აღდგენა სერიოზული წინგადადგმული ნაბიჯი იყო იმის გათვალისწინებით, რომ არც ერთი სხვა ტელევიზიის ეთერიდან, საზოგადოებას არ ეძლეოდა საშუალება ერთ თემაზე განსხვავებული აზრი მოესმინა. ეს წინგადადგმული ნაბიჯი იყო იმის გამოც, რომ მათი დებატები იმპულსი აღმოჩნდა სხვა ტელევიზიებისთვის. დიდი დაკვირვება არ სჭირდება იმას, რომ საზოგადოებრივი მაუწყებლის შემდეგ, სხვა ტელეკომპანიებიც იძულებულნი გახდნენ, ეზრუნათ ბალანსზე. მოგვიანებით, გენერალური დირექტორის შეცვლის შემდეგ, ეს, რუსთავი 2-მაც“ გააკეთა. ჩემთვის უცნობია, არის თუ არა ეს ამ ფაქტთან დაკავშირებული, მაგრამ დროში ემთხვევა. მინდა გაგახსენოთ ერთი შემთხვევა – რუსთავი 2-ის“ ყოფილი გენერალური დირექტორის პერიოდში ერთსა და იმავე საღამოს ორჯერ გადაიცა ირაკლი ოქრუაშვილზე გადაღებული ერთი ფილმი. როდესაც ვიკითხე ამის საჭიროების შესახებ, მიპასუხეს, რომ კარგი იქნებოდა, თუ, არა მართო ამ საღამოს, არამედ მთელ თვეს ამოვიგდებდი მესხიერებიდან. გამოდის, რომ ეს იყო თვე, როდესაც საკუთარი მუშაობა არც თვითონ მოსწონდათ.

ახლა მინდა რამდენიმე სიტყვით ტელეკომპანია იმედსაც“ შევეხო, რომელმაც ვერ მოახერხა ისეთი ბალანსი მაინც შეექმნა, როგორიც ბოლო დღეების განმავლობაში შექმნა ტელეკომპანია რუსთავი 2-მა“. რა თქმა უნდა, ეს, ერთი მხრივ, განპირობებული იყო იმით, რომ ხელისუფლება წე-

ლინდანხევერის განმავლობაში არ დადიოდა ტელეკომპანიაში და მიმჩნია, რომ ამით, მიზანმიმართულად ცდილობდა ტელეკომპანიის დასუსტებას. მაგრამ, მეორე მხრივ, მე რომ ვყოფილიყავი გადანყვეტილებების მიმღები ადამიანი, ექსპერტებისა და საზოგადოების წარმომადგენელთა მეშვეობით მაინც შევეცდებოდი ბალანსის შენარჩუნებას იმაზე მეტად, ვიდრე მათ ეს რეალურად მოახერხეს. ამის დიდი სურვილი არ იგრძნობოდა. ამ სქემიდან გამომდინარე, მედია-მფლობელი არ ყოფილა ხელისუფლებასთან ყოველთვის კარგ ურთიერთობაში. მაგრამ, ეს ორივე ძალა, ხელისუფლებაც და მედია-მფლობელიც, დაანვა ჟურნალისტს, რომელიც მათ წინაშე უსუსურია. ეს სქემა გვიჩვენებს, რომ ჟურნალისტის გვერდით არავინ დგას.

7 ნოემბერს ტელეკომპანია იმედში“ განვითარებული მოვლენები, თავად ამ ტელეკომპანიის ჟურნალისტების აზრით, რალაც მხრივ, ბადრი პატარკაციშვილის ბოლოდროინდელი განცხადებებითაც იყო გამოწვეული და მათ მიაჩნიათ, რომ ადამიანისგან, რომელიც თავად უცხოეთში იმყოფება, ჟურნალისტების ასე დაუცველად დატოვება არ იყო გამართლებული საქციელი.

მიუხედავად იმისა, რომ იმედის“ მიმართ, ბალანსის დარღვევის თვალსაზრისით, ბევრი კრიტიკული მოსაზრება შეიძლება გამოითქვას, ჯერ კიდევ გაზაფხულიდან მოყოლებული, საერთაშორისო რესპუბლიკური ინსტიტუტის გამოკვლევებით, გამოკითხული მოსახლეობის 74% იმედის“ მაყურებელი აღმოჩნდა. ტელეკომპანიის ასეთი რეიტინგი განსხვავებული აზრის გადმოცემითაც არის განპირობებული, ოღონდ, ნაწილობრივ. იმიტომ, რომ, ისევ ჩვენი პროექტიდან გამომდინარე, მედია-ექსპერტებმა დაწვრილებით შეისწავლეს, თუ როგორ აისახებოდა პოლიტიკური პროცესები სხვადასხვა საინფორმაციო პროგრამებში, და თქვეს უცნაური რამ – საინფორმაციო გადაცემებს შორის, ყველაზე უფრო დაბალანსებული, ქრონიკა“ აღმოჩნდა. ასე განონასწორებული და დაბალანსებული არ ყოფილა არც კურიერი“ და არც მოამბე“. გარდა ამისა, ქრონიკა“ იყო ერთადერთი საინფორმაციო გადაცემა, სადაც მაყურებლებს ეძლეოდათ საშუალება, მოესმინათ უბრალო ადამიანების აზრი სხვადასხვა საკითხზე. ეს იყო ტელეკომპანია, რომელიც ყველაზე ხშირად აძლევდა ქუჩაში გამვლელ მოქალაქეებს ამა თუ იმ საკითხთან დაკავშირებით, აზრის გამოთქმის საშუალებას. ამავე მედია-ექსპერტთა აზრით, ეს იყო ერთადერთი ტელეკომპანია, რომელიც არ უშინდებოდა არც ერთი თემის გაშუქებას და ცდილობდა დაეცვა ბალანსი და ეჩვენებინა ეს თემა სხვადასხვა კუთხიდან.

მოსახლეობას აინტერესებს, როდის აღდგება იმედი“. ძალიან ხშირად მეკითხებიან ამის თაობაზე. ჩემთვის, ეს რასაკვირველია, უცნობია, თუმცა, მიმჩნია, რომ საგანგებო მდგომარეობის გაუქმების შემდეგ, როდესაც ყველა ტელევიზია განაახლებს მაუწყებლობას თავის სრულ რეჟიმში, კარგი იქ-

ნება, თუ ჟურნალისტები, სერიოზულ დისკუსიას გავმართავთ იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა ვიმუშაოთ ამ ახალ ვითარებაში. ეს იდეა ჩემს კოლეგას, ლამა ტულუშს ეკუთვნის და მეც ვიზიარებ. არჩევნების წინა პერიოდში ჩვენ ყველამ პოზიტიური როლი უნდა ვითამაშოთ. უნდა მოვიფიქროთ, როგორ მოვახერხოთ, ავუხსნათ საზოგადოებას, რა არჩევნები გვაქვს წინ, რატომ არის ეს ასეთი მნიშვნელოვანი და რატომ მოგვინევს თითოეულ ჩვენგანს კომპლექსური გადანყვებილების მიღება, მიუხედავად იმისა, რომ ასარჩევი იქნება სულ ერთი ადამიანი - საქართველოს მომავალი პრეზიდენტი.

დავით აფრასიძე – თქვენ ძალიან ხშირად გესმით სიტყვები – დემოკრატია, ლიბერალიზმი, თავისუფლება, თანასწორობა, პასუხისმგებლობა და ა.შ. თუმცა, ბოლოდროინდელმა მოვლენებმა დამარწმუნა, რომ აზრი იმის შესახებ, რომ საქართველო დემოკრატიის შუქურა იყო, თავიდანვე მცდარი ყოფილა იმ მიზეზის გამო, რომ ჩვენ ერთ დღეში, ან ერთ ღამეში ვერ გავხდებოდით დემოკრატიულები. მახსენდება ფარიდ ზაქარიას ცნობილი სტატია, რომელშიც საუბარია არალიბერალური დემოკრატიების არსებობაზე პოსტსაბჭოთა სივრცესა და ლათინურ ამერიკაში. აქვე ვკითხულობთ, რომ დემოკრატია არც იწყება და არც მთავრდება არჩევნებით.

მინდა ასევე ორლესული რიტორიკული კითხვა დავსვა როგორც სახელისუფლებო, ისე ოპოზიციურად განწყობილი ძალების მისამართით. ერთი მხრივ, შეიძლება ვინმემ იფიქროს კიდევ, რომ ხელისუფლებამ არჩევნების მოგებით დაასრულა დემოკრატიაზე ფიქრი, მაგრამ შევხედოთ სხვანაირად, რა მოხდება, არჩევნები რომ ჩატარდეს ისეთ ქვეყნებში, სადაც ხალხი არ არის განწყობილი ლიბერალურად? ასევე მაინტერესებს, რა იქნებოდა, ირაკლი ოქრუაშვილს რომ ჰქონოდა ასაკი, რომელიც საშუალებას მისცემდა კენჭი ეყარა საპრეზიდენტო არჩევნებში? ჩემი აზრით, მას გამარჯვების საკმაოდ დიდი შანსი ექნებოდა.

ხომ არ შეიძლება წარმოიქმნას დემოკრატიის გაუქმების საფრთხე, იმ მიზეზით, რომ შეიძლება იქ მიგვიყვანოს, სადაც, მისვლა არც ერთ ჩვენგანს არ ენდომებოდა. ეს არ არის გამოსავალი და არ უნდა მოხდეს. არც ერთ რეჟიმს, რომელსაც ასეთი პასუხი გაუცია ოპონენტებისთვის, კარგად არ დაუმთავრებია საქმე. შეგვიძლია გავიხსენოთ აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების: ალბანეთის, რუმინეთის, მაგალითები. უნდა გავითვალისწინოთ ერთი რაღაცაც – ბ-ნი ვახტანგის თქმით, მედია აბსოლუტური თავისუფლებით სარგებლობდა. აბსოლუტური თავისუფლება საკამათო ცნებაა. ბევრი შეიძლება ვიკამათოთ იმაზე, არსებობს თუ არა იგი, რეალობაში. მაგრამ თავისუფლება, ნამდვილად არსებობს და დემოკრატიის თანმხლები პრინციპია. მისი მთავარი მომენტი კი ის არის, რომ თავისუფლებას პასუხისმგებლობა უნდა ახლდეს – თუ მედია პასუხისმგებლობით შეზღუდული არ არის, ის, შე-

საძლოა, შევნიშნავდეთ კიდევ იმ მთავარ ღირებულებებს, რომლის სამსახურშიც, წესით, უნდა იდგეს.

როგორ მოვიქცეოდით ხელისუფლების ადგილზე? ეს შეკითხვა საკუთარი თავისთვისაც დამისვამს. სამი პასუხი მაქვს, მაგრამ, არ ვიცი, რეალურად რომ ვყოფილიყავი ხელისუფლების პირი, რომელ მათგანს ავირჩევდი. პირველი – პრობლემების წინაშე აღმოჩენილი, არაფერს ვიღონებდი ძალაუფლების შესანარჩუნებლად, ჩავიკეტებოდი ჩემს წრეში; მეორე – ბევრ რამეს შევცვლიდი, როდესაც მიხვდებოდი, რომ გამოწვევების წინაშე აღმოვჩნდი, წამოწყებული საქმიანობის შესანარჩუნებლად ყველანაირად შევცვდი ხელისუფლების შენარჩუნებას. ისევ წრეში ჩავიკეტებოდი, იმიტომ რომ, საბოლოოდ, ისევ იმ პრინციპებს, ისევ იმ ღირებულებებს შევნიშნავდებოდი, რომელთა დანერგვაც მსურდა. მესამე – იმგვარად ვიმოქმედებდი, რომ ხან შევზღუდავდი თავისუფლებას, ხანაც – დაუშვებდი. არ ვიცი, რომელ ნაბიჯს გადავდგამდი. არც ის ვიცი, თქვენ როგორ აფასებთ ხელისუფლების მიერ გადადგმულ ნაბიჯებს, მაგრამ ფაქტია, რომ თავისუფლებას ყოველთვის უნდა ახლდეს პასუხისმგებლობაც. ეს არ ეხება მხოლოდ ხელისუფლებას, რადგან მას არჩევანის უფრო მეტი თავისუფლება აქვს, მას შეუძლია აირჩიოს, რომელ გზას დაადგეს ამ სამიდან. გვაქვს თუ არა სახეზე პოლიტიკური პასუხისმგებლობა სხვა პოლიტიკური მოთამაშებისგან, ან საზოგადოებისგან? ეჭვი მეპარება. შესაძლოა, თქვენ გახსენდებათ ოპოზიციური პარტიებისგან საკუთარი თავის მიმართ კრიტიკული შეფასებები.

ხშირად გვსმენია ხელისუფლებისგან, რომ ქართულ ტელევიზიას უყურებენ, მაგრამ ქართულ პრესას არ კითხულობენ – კითხულობენ ეკონომისტს“ და ა.შ. ცხადია, ეს ცუდი მოსასმენია, მაგრამ ამის მიზეზი ისაა, რომ უცხოური პრესა უკეთესად ანალიზებს ჩვენში მომხდარ მოვლენებს. დაგვისვამს შეკითხვა ასე: რატომ არ კითხულობენ ხელისუფლებაში ქართულ პრესას – იმიტომ, რომ სიმართლეს ვწერთ, თუ, იმიტომ, რომ ცუდად ვწერთ? ვყოფილვართ კრიტიკულები საკუთარი თავის მიმართ? საზოგადოებრივ მაუწყებელს ნამდვილად არ მოსწონს იმ რეჟიმში მუშაობა, რომელშიც აღმოვჩნდით. 8 ნოემბერს გვქონდა საშუალება, დებატებში სტუმრად მოგვეწვია ახალი მემარჯვენეების“ წარმომადგენელი, ფიქრია ჩიხრაძე და უმრავლესობის წევრი, პავლე კუბლაშვილი. მაგრამ 8 ნოემბრის შემდეგ ყველა ერიდება ჩვენთან მოსვლას. თუმცა, შესაძლოა, ეს იმიტაც იყოს გამოწვეული, რომ ჯერჯერობით არ არის დასრულებული პოლიტიკოსების ჩაკეტილ კარს მიღმა საუბრები. მინდა გამოვცხადო დავით პაიჭაძის დღევანდელ გადაცემას, სადაც სწორად იყო დასმული კითხვა – ასე რადიკალურად რატომ განსხვავდება პოლიტიკოსების კარს მიღმა საუბარი მათი საჯარო დისკურსისგან? მარტო იმიტომ, რომ საზოგადოებისგან არის ასეთი დაკვეთა? ჩემი აზრით, ეს ჩვენი ბრალიცაა, იმ ადამიანების, რომლებიც პოლიტიკოსებს და საზოგადოებას ერთმანეთთან აკავშირებს.

რატომ არ კითხულობენ ხელისუფლებაში ქართულ პრესას – იმიტომ, რომ სიმართლეს ვწერთ, თუ, იმიტომ, რომ ცუდად ვწერთ?

რა არის მედიის ფუნქცია? დიდი ხანია, ვმსჯელობთ ამ საკითხზე. ჩვენ მხოლოდ ინფორმაციას ვანვდით საზოგადოებას თუ რაღაც ღირებულებებსაც გადავცემთ? ჩემი აზრით, მთავარი ინფორმაციის მიწოდებაა. მაგრამ, ვაკეთებთ კი ამას რეალურად? არავის ვთხოვ ობიექტურობას, რომელიც ძალიან სუბიექტური ცნებაა თავისთავად, მაგრამ დავუკვირდეთ: ხშირად, ყველაზე მეტად ის გვიხარია, როგორ გვაქვს საზოგადოება. გვაგინყდება ჩვენი მთავარი პრინციპები. გვახარებს შექება და არ გვიყვარს კრიტიკული შეფასებები. ხშირად მსაყვედურობენ, რომ არ ვარ კრიტიკული და არ ვსვამ მწვავე კითხვებს. ჩემი პრინციპიდან გამომდინარე, არც არასოდეს დავსვამ იმ მწვავე კითხვებს, რომლებიც ამ კრიტიკოსების აზრით, მწვავეა. არ დავსვამ სკანდალურ, ყვირთელ“, მაინტრიგებელ კითხვებს. სულ ახლო წარსულში, ერთ-ერთმა ცნობილმა ჟურნალისტმა თავისი რესპოდენტი, რომელიც კანონის მაინსტიტუციონალიზებელ ეფექტზე საუბრობდა, შეაჩერა და სთხოვა, ისე ესაუბრა, ხალხს რომ გაეგო, მერე კი დაამატა, რომ ეს არ იყო საინტერესო და მას მომდევნო შეკითხვა დაუსვა, იმის შესახებ, თუ ვინ იდგა ამ კანონის უკან. მისი აზრით, ეს ჩამჭრელი“ და მაინტრიგებელი შეკითხვა იყო.

ჩვენთან არ არის იმის განცდა, რომ სიმწვავე თემებით იყოს გამოხატული, რომ სიღრმისეულად ანალიზდებოდეს გარკვეული თემები. შეიძლება მითხრათ, რომ არც არის ბევრი ისეთი პოლიტიკოსი, რომელიც სიღრმისეულ დაა შინაარსობრივ კითხვას შესაბამის პასუხს გასცემდა. დაგეთანხმებით, მაგრამ რომელი ქართველი ჟურნალისტი სვამს ასეთ შეკითხვებს?

სად არის გამოსავალი? რამდენიმე პუნქტი მაქვს. პირველი – მარტივი მორალი – ვიდრე სხვის კრიტიკაზე გადავიდოდეთ, მანამდე, სჯობს, კრიტიკულები საკუთარი თავის მიმართ ვიყოთ, კრიტიკულად უნდა გავაანალიზოთ ქართული მედიის განვითარების საფეხურები; მეორე – ვალიაროთ, რომ მეოთხე ხელისუფლების ცნება არასწორად გავიგეთ – მედია არ არის, და არც უნდა ცდილობდეს, გახდეს პოლიტიკური მოთამაშე. ის, ასეთი, არც 2003 წელს უნდა გამხდარიყო. მესამე საკითხი პროფესიონალიზმის ნაკლებობაა. კიდევ ერთ პასაჟს მოვიშველიებ. მახსენდება, როგორ თქვა ერთ-ერთმა, ასევე, ცნობილმა ჟურნალისტმა, რომ მას განათლებულ და ნახევრად სიმართლის მთქმელ ჟურნალისტს, ნახევრად განათლებული და სიმართლის მთქმელი ჟურნალისტი ურჩევნია. ამ სიტყვებმა მაყურებლის ოვაცია გამოიწვია. ამ ჟურნალისტს თავად რომ ჰქონოდა განათლება, მიხვდებოდა, რომ სიმართლე სუბიექტური კატეგორიაა და ჩვენ დღესაც ვნახავთ, რომ ამ დარბაზში ბევრი სიმართლე იქნება ნათქვამი და მეორე, გაუნათლებლობა კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს სხვისი სიმართლის მიღებას. ანუ, გაუნათლებელი ჟურნალისტი ვერ იქნება სიმართლისა და ობიექტურობის დამცველი. და კიდევ ერთი

გაუნათლებლობა კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს სხვისი სიმართლის მიღებას. ანუ, გაუნათლებელი ჟურნალისტი ვერ იქნება სიმართლისა და ობიექტურობის დამცველი.

საკითხი – მახსენდება მედია-საბჭოს ირგვლივ წარმოქმნილი აუიოტაჟი. მას ბევრი მაკონტროლებელ ორგანოდ აღიქვამდა. დამერწმუნეთ, თუ მედია-საშუალებები, ჩვენი, პოლიტიკის ჩაურევლად, მოვახერხებთ თვითრეგულირებას, მეთიუ ბრაიზას აღარ მოუწევს რჩევის მოცემა, როგორ დაუნიშონ იმედს“ გენერალური დირექტორების საბჭო და ისე გახსნან. ჩვენვე უნდა მივხედოთ ასეთ საკითხებს. დავსხდეთ, ვისაუბროთ, ვალიაოთ, რომ სხვადასხვა პოზიციები გვაქვს. ეს დემოკრატიის მონაპოვარია. ავილოთ პასუხისმგებლობა ჩვენს საქმიანობაზე, არ დაუტოვოთ კანონს და პოლიტიკას ჩვენი მანიპულირების საშუალება. გმადლობთ.

გოგი გვახარია, კინომცოდნე, ჟურნალისტი – დღეს ცოტა განსხვავებულ კონტექსტში ვართ. ახლა, საუბარი იმის შესახებ, თუ რამდენად იცავდა იმედი“ ჟურნალისტურ სტანდარტებს, ცოტა უხერხულად მეჩვენება. ალბათ, გავა დრო და მოგვეცემა ამაზე საუბრის საშუალება. დღეს, ჩემი აზრით, სხვის ბრალეულობაზე ლაპარაკს, ჯობს, ყველამ, პოლიტიკოსებმაც, საზოგადოებამაც, ჟურნალისტებმაც, ყველა მოქალაქემ, აღიაროს საკუთარი პასუხისმგებლობა და შეცდომები.

მიმაჩნია, რომ ჩემი შეცდომა იყო ის, რომ როდესაც იმედის“ ეთერში გიორგი კალანდიას ქვათა ლალადი“ გავიდა, მაშინვე არ გამოვხატე პროტესტი, როგორც ეთნიკური შუღლის გამლევებელი ფილმის მიმართ.

ან, როდესაც ქ-ნ ხოფერიას ინტერვიუ მოვისმინე ირაკლი ოქრუაშვილთან, როდესაც შეეკითხა, რამ გამოიწვია მისი აღიარებითი ჩვენება, ხომ არ იყო ეს გამოწვეული მასზე ზეწოლით, და ოქრუაშვილმა სთხოვა, ამაზე არ ესაუბრათ, ჟურნალისტს არ უნდა ეპასუხა, რომ ყველაფერი გასაგები იყო, არ უნდა გადასულიყო სხვა თემაზე, იმიტომ, რომ საზოგადოებას ყველაზე მეტად ეს საკითხი აინტერესებდა.

საზოგადოებას უნდა გამოეხატა თავისი პოზიცია არაპროფესიონალიზმის მიმართ. უნდა შევეცადოთ, ვიყოთ ობიექტურები. დღეს საუბარი იმაზე, თუ როგორი იყო იმედი“, ცოტა უხერხულად მიმაჩნია. მე რომ დათო აფრასიძის ადგილზე ვყოფილიყავი, ვალიარებდი იმედთან“ საინფორმაციო ომის წაგებას. იმიტომ რომ თუ ამდენი ხნის განმავლობაში მაყურებელს მოსწონდა ის, რასაც იმედი“ აწვდიდა, ეს იმას ნიშნავს, რომ მათ ვერაფერი დაუუსპირისპირეთ. და არა იმიტომ, რომ უკეთესები ვართ და ვერ დავსვამდით მწვავე შეკითხვებს. ჩვენ ამ წლების განმავლობაში ვერ მოვახერხეთ საზოგადოების დემოკრატიული ფასეულობებისთვის აღზრდა“.

გიორგი ჩხეიძე, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის თავმჯდომარე – რატომღაც, როდესაც ლიბერალურ ღირებულებებზე, ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებაზე ვსაუბრობთ, ყოველთვის მოვალედ მივიჩნევთ თავს, ვახსენოთ მოვალეობებიც. ვამბობთ, რომ არ არსებობს

უფლება და თავისუფლება მოვალეობის გარეშე. არა მგონია, ეს სწორი მიდგომა იყოს. რას მოითხოვს საზოგადოება ჟურნალისტებისგან? ჩემი აზრით, რაც უფრო თავისუფლები იქნებიან ჟურნალისტები, მეც, როგორც საზოგადოების წევრი, უფრო თავისუფალი ვიქნები. ვერ დავეთანხმები ბ-ნ აფრასიძეს. ხელისუფლებას არ აქვს ბევრი არჩევანი. იმან, რომ ჩვენს მიერ არჩეულ ხელისუფლებასაც მიაჩნდა, რომ ბევრი არჩევანი ჰქონდა, გამოიწვია ის, რაც მივიღეთ შედეგად. დიალოგის არარსებობამ განაპირობა ის, რომ ყველა ტელევიზია სხვადასხვას გადმოსცემდა. ჩვენი პრობლემაა, საზოგადოებისა და ჟურნალისტებისა, რომ უფრო მეტად არ შევეცადეთ, როგორმე მიგვეღწია დიალოგისთვის არა მარტო პოლიტიკოსების, არამედ საზოგადოების წარმომადგენლებსა და ხელისუფლებას შორის.

დავით პაიჭაძე – რაც შეეხება ღირებულებების გადაცემას, საზოგადოების აღმზრდელის“ ფუნქციას, და მის იმ დონეზე ამონევას, რომელზეც თავად ჟურნალისტები იმყოფებიან, ეს კონცეფცია, ჩემი აზრით, კატეგორიულად მიუღებელია, თუნცა იმიტომ, რომ ის სათავეს ჟურნალისტიკის საბჭოთა თეორიიდან იღებს. ჟურნალისტმა უნდა გადასცეს ინფორმაცია, მაგრამ გარკვეულ ღირებულებებზე დაყრდნობით და არა, თავად ღირებულებები. ვერ გავიზიარებ იმ აზრს, რომ ჟურნალისტს უნდა ჰქონდეს ვინმეს აღზრდის“ პრეტენზია.

დავით არაბიძე, განათლების ეროვნული კავშირი – ჩემი აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვანია ის, რომ არსებული ანტი-ჰუმანური და ანტისოციალური შრომის კოდექსი არ აძლევს ჟურნალისტს იმის საშუალებას, რომ მან რეალურად მოახერხოს საკუთარი სოციალურ-ეკონომიკური და სამართლებრივი ინტერესების დაცვა. არ არსებობს ჟურნალისტთა პროფკავშირი. ამას ერთვის ისიც, რომ საქართველოში შემოსული ტრანსნაციონალური კორპორაციები ყველაფერს აკეთებენ იმისთვის, რათა აქ სტაბილურად იყოს დაბალი სოციალური ნორმატივები. ეს კი იმას განაპირობებს, რომ ჟურნალისტი იძულებული ხდება, აჰყვეს ცდუნებას და ეკონომიკური უპირატესობისთვის გარიგებებზე წავიდეს.

გია ბურჯანაძე, საქართველოს ქრისტიან-დემოკრატიული პარტიის“ თავმჯდომარე – გაგახსენებთ ერთ შემთხვევას, შვედეთში პრემიერ-მინისტრი იმის გამო გადადგა, რომ მის კაბინეტში ვერ იპოვნეს 7 ათასი კრონის შესატყვისი საბუთები. ამას არჩევნების ჩატარება მოჰყვა. მედიას ნუ დავაბრალებთ იმას, რომ საზოგადოება, ან მისი ერთი ჯგუფი, განაწყენებულია ხელისუფლებაზე. ასეთი პრობლემა ყველა ქვეყანაში არჩევნების გზით წყდება. ვერ ვხედავ ჟურნალისტურ სოლიდარობას – რაც იმედში“ მოხდა, ის მარტო მათი პრობლემა არ არის, ეს ყველას ერთნაირად ეხება. ასეთი საკითხებით,

ადამიანური საკითხებით ინყება პრობლემების გადაწყვეტა. მე მიმაჩნია, რომ თუ ჩვენ შეგვეძლება ისეთი საზოგადოების შექმნა, სადაც არჩევნებისა და თანამშრომლობის გზით გადავდგამთ ნაბიჯებს, სახელმწიფო აშენდება.

გოგი ხუციშვილი, კონფლიქტოლოგი – აქ საუბრობდნენ იმედის“ დახურვაზე, მაგრამ, ჩემი აზრით, მნიშვნელოვანია ის, რომ იგი ჯერ დაარბიეს და ამის შემდეგ გამოაცხადეს საგანგებო მდგომარეობა, როცა პირიქით უნდა მომხდარიყო. უფრო სწორად, თუ აპირებდნენ შეზღუდვას, ეს საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების საფუძველზე, კანონით გათვალისწინებულ ფარგლებში უნდა მომხდარიყო.

დასკვნა ასეთია – ეჭვქვეშ დგება ჩვენი დემოკრატიული არჩევანი. სწორედ იმიტომ, რომ ის მეთოდები, რომლებითაც გვსურს დავამტკიცოთ სახელმწიფოს სიძლიერე, სუსტის რექცია და არა ძლიერის. ამით ცუდი საქმე კეთდება სახელმწიფოსთვის და ის მსოფლიოში იმაზე უფრო სუსტად გამოიყურება, ვიდრე სინამდვილეშია. როდესაც პოლიციის მხრიდან ძალის გადამეტებას აქვს ადგილი, იმის ნაცვლად, რომ გამოძიება დაიწყოს, კეთდება დასკვნა, რომ პოლიციელს რომ ეს არ გაეკეთებინა, უარესი მოხდებოდა და ქვეყანა დაიქცეოდა. ყველაფერი სწორად უნდა შეფასდეს. უნდა დავფიქრდეთ, რა აძლიერებს და რა ასუსტებს ქვეყნის იმიჯს. ძალის გადამეტებისთვის სიძლიერის წოდება სისუსტის გამოხატულებაა.

ირაკლი მაჭარაშვილი, ასოციაცია მწვანე ალტერნატივა – გარდა იმისა, რომ გაითიშა იმედი“ და კავკასია“, გათიშეს უცხოური არხებიც, სი-ენ-ენი“, ევრონიუსი“. ეს როგორ უნდა აიხსნას? ეს აიეტის“ გადაწყვეტილება იყო თუ ვინმე სხვისი? საგანგებო მდგომარეობა კი, მედიასთან მიმართებაში, ჩემი აზრით, ახლა კი არ დადგა, დიდი ხნის წინ ჩამოყალიბდა. ვიდრე თავად ჟურნალისტები არ აღიარებენ ჟურნალისტების მოსყიდვის ფაქტებს, არაფერი გამოვა.

შემიძლია იმის თქმა, რომ გარემოს დაცვასთან დაკავშირებულ პრობლემებს რუსთავი 2“ მხოლოდ იმიტომ არ აშუქებდა, რომ მისი ერთ-ერთი ხელმძღვანელი მინისტრის ახლო ნათესავი აღმოჩნდა. ამ პრობლემებზე ვერც იმედზე“ ნახავდით სიუჟეტებს, რადგან სამინისტროს პიარი იმედის“ ყოფილი თანამშრომელი იყო. არის ასეთი შემთხვევები. კიდევ ერთ საკითხზე მსურს საუბარი – როგორც ჟურნალისტები, ისე, მთელი საზოგადოება, ზედმეტად პოლიტიზებულია. ეს იმაში გამოიხატება, რომ პოლიტიკოსები თავიანთ სათქმელს მხოლოდ არჩევნებიდან არჩევნებამდე, წინასაარჩევნო პერიოდებში, გამოთქვამენ. ვიდრე არ გამოჩნდება ძლიერი საზოგადოებრივი მოძრაობები, როგორც ადამიანის უფლებათა დამცველი, ისე პროფკავშირული, გარემოს დაცვითი, ამ ქვეყანას არაფერი ეშველება.

საქართველოში, რომელიმე არხზე, ბალანსის არსებობა, ჩემი აზრით, მითოლოგიის სფეროს მიეკუთვნება. არც აზრის, არც წარმოდგენებისა და შეხედულებების თვალსაზრისით, ბალანსი არც ერთ არხზე არ ყოფილა. ეს ილუზიაა.

ჰამლეტ ზუკაკიშვილი, კავკასიური სახლი – ბოლო დღეებში პირველ არხზე, ევროპის სხვადასხვა ქვეყნებში – დანიაში, საფრანგეთში, უნგრეთში – მიტინგების დარბევის ამსახველი მასალების გასვლასაც ხომ ჟურნალისტები არ წყვეტენ? რატომ უშვებენ მხოლოდ იმ მასალას, რომელშიც მანიფესტანტები უტევენ პოლიციელს? ხელებანეულები რომ მიდიოდნენ, ეს რატომ არ უჩვენებიათ?

ლელა გაფრინდაშვილი, ფილოსოფოსი, კავშირი ქალეზის ინიციატივა თანასწორობისათვის – ია ანთაძეს ვერ დავეთანხმები იმაში, რომ ხელძღვანელობის შეცვლის შემდეგ რუსთაველი-ში“, ბალანსის აღდგენის მხრივ, რაიმე შეიცვალა. იმიტომ, რომ სწორედ ამ დაძაბულ პერიოდში მოვხვდი მათთან, იაგო კაჭკაჭიშვილთან ერთად და ხელისუფლების მიმართ, მკაცრი, თუმცა, კეთილგანწყობილი გამოთქმების გამოყენების შემდეგ სასწრაფო წესით გამოგვიშვეს სტუდიიდან. საქართველოში, რომელიმე არხზე, ბალანსის არსებობა, ჩემი აზრით, მითოლოგიის სფეროს მიეკუთვნება. არც აზრის, არც წარმოდგენებისა და შეხედულებების თვალსაზრისით, ბალანსი არც ერთ არხზე არ ყოფილა. ეს ილუზიაა.

რაც შეეხება ხელისუფლების საქციელს, თავისი ხალხის მიმართ, იმ ხალხის წინააღმდეგ, რომელმაც ის ხელისუფლებაში მოიყვანა, ვერავინ მომატყუებს. 7 ნოემბერს რუსთაველის გამზირზე ვიყავი დილის ათი საათიდან და ყველაფერი საკუთარი თვალით ვნახე. ხელისუფლებამ გამოხატვის თავისუფლებას მოძრაობის თავისუფლება ანაცვალა და სწორედ ამან მიმიყვანა იქ იმ დღით. თერთმეტის ნახევარზე უკვე ვიცოდი, რომ მეტრო რუსთაველთან“ რაზმი იდგა. დარბევა მომიტივტა მხრიდან აგრესიის გამოხატვამდე უკვე გადაწყვეტილი იყო.

მედიას უნდა აესაზა ეს მოვლენები – უნდა აესხნა ხალხის შეკრებისა და პროტესტის მიზეზი, მათი მოთხოვნები. მაგრამ მედია ამით არ დაინტერესებულა. მიუხედავად იმისა, რომ არასოდეს მომწონდა ტელეკომპანია იმედი“, ბევრი ფაშისტური გადაცემაც მინახავს ამ არხზე, ის, რაც მოხდა იმედის“ წინააღმდეგ, ჩემი აზრით, ჟურნალისტების უფლებებისა და გამოხატვის თავისუფლების უხეში დარღვევაა.

გოგი გვახარია – მახსენდება შალვა რამიშვილის დაპატიმრების დღე. ჟურნალისტები მაშინაც ეიფორიაში ვიყავით, პეტიციის მომზადებას ვაპირებდით. რამდენიმე დღეში კი, ვნახეთ კადრები, სადაც ნაჩვენები იყო, თუ როგორ იღებდა შალვა რამიშვილი ფულს. მანამდე საზოგადოებაში ეს ფაქტი პოლიტიკურ ანგარიშსწორებად ფასდებოდა. იმ კადრების ხილვის შემდეგ ყველანი სასაცილო მდგომარეობაში აღმოვჩნდით.

ნინო ზურიაშვილი, ჟურნალისტი, სტუდია მონიტორი – აქ ძალიან ბევრი საკითხი წამოიჭრა, ბევრ მათგანს არ ვეთანხ-

მები და კითხვებიც მიჩნდება. ხომ არ არის დრო, თბილისში შეიქმნას პრეს-კლუბი, რომელშიც გაიმართება დისკუსიები და მთელი რიგი საკითხების განხილვის საშუალება მოგვეცემა? იქნებ, სწორედ ეს პრეს-კლუბი გახდეს თვითრეგულირების ჩამოყალიბების წინაპირობა. როდემდე შეიძლება ქილიკი საკუთარ არაპროფესიონალიზმზე? ქართულ ჟურნალისტიკას დღემდე დაღად აზის ის, რომ, მიუხედავად მრავალგზის მცდელობისა, ვერ შევძელით ეთიკის კომისიის შექმნა. საამისოდ, სოროსის ფონდიდანაც გამოიყო თანხები, მაგრამ, სამწუხაროდ, ყველაფერი წყალში გადაყრილი აღმოჩნდა. თავის დროზე თავისუფლების ინსტიტუტმა“ შექმნა თბილისის პრეს-კლუბი“, მაგრამ მან ძალიან მალე შეწყვიტა მუშაობა. საბოლოოდ ისე მოხდა, რომ თავისუფლების ინსტიტუტმა“ და მისმა წარმომადგენელმა, ლევან რამიშვილმა თავს მოგვახვიეს საკუთარი აზრები. ეთიკის კომისია კი, ნდობაზე უნდა იყოს აგებული და არა თავსმოხვეულ მოსაზრებებზე.

მანანა ქოჩლაძე, ასოციაცია მწვანე ალტერნატივა – ვეთანხმები ბნ ვახტანგს. მეც მიმაჩნია, რომ თუნდაც, დაბალი ხარისხის ინფორმაციის გავრცელება სჯობს იმ ვაკუუმს, რომელშიც ახლა ვიმყოფებით. ამერიკაში არის არაჩვეულებრივი ტელეარხი, მერდოკის იმპერიიდან, ფოქს-ნიუსი“, მასზე დაუბალანსებელი ტელევიზია ვერ წამომიდგენია, თუმცა, ამავე იმპერიას აქვს ვოლსთორით-ჟურნალი“, არც ასეთი დაბალანსებული გაზეთი მიხილავს. ჟურნალისტების გადასაწყვეტია, სად იმუშავენ, რომელ მხარეს. ერთი პრობლემაა არაპროფესიონალიზმი და მეორე – დაიწყონ ქართველმა ჟურნალისტებმა იმის ასახვა, რაც საზოგადოებაში ხდება.

გარდა ამისა, აქ ითქვა, რომ ჟურნალისტს არ ევალება ადამიანების აღზრდა, მაგრამ მან გამართული ქართულით მაინც უნდა იმეტყველოს.

დავით პაიჭაძე – შეუძლებელია, ჟურნალისტს, ჰქონდეს უნივერსალური კომპეტენცია. მას, დასაკვალიანებლად, პროდიუსერების მთელი არმია სჭირდება. სხვათა შორის, ლარი კინგს, 150 პროდიუსერი ჰყავს, რაც იმის პირობას ქმნის, რომ მას პროდიუსერებმა ნებისმიერ საკითხზე მოუმზადონ ინფორმაცია, მან კი, კვალიფიციური კითხვები დასვას.

ნინო გუჯარაიძე, ასოციაცია მწვანე ალტერნატივა – ამ დისკუსიაზე მოველოდი, რომ მიუხედავად პროფესიონალიზმისა თუ არაპროფესიონალიზმისა და ერთმანეთის მიმართ დამოკიდებულებისა, ჟურნალისტები გაერთიანდებოდით იმის მიმართ, რაც განხორციელდა იმედთან“ დაკავშირებით. თუ დღეს ჟურნალისტები ერთხმად არ აღიარებენ იმას, რომ ყოველივე ეს კანონის სრული დარღვევა იყო, ხვალ, ასეთივე რამ, შესაძლოა, თითოეულ თქვენგანს დაემართოს. ჩემი აზრით, დღეს არ არის იმის დრო, რომ იმედის“ ჟურნალის-

ტების არაპროფესიონალიზმზე ვისაუბროთ. ბევრად უფრო მნიშვნელოვნად მიმაჩნია სოლიდარობის გამოხატვა და იმის აღიარება, რომ უკანონობის მოწმეები აღმოვჩნდით.

გაგა ნიჟარაძე, ფსიქოლოგი – ვფიქრობ, ჯერ კიდევ კარგად არ გვაქვს წარმოდგენილი, რა მოხდა. მოხდა ისეთი რამ, რაც საქართველოში ადრე არ მომხდარა. ხელისუფლებამ საკუთარი ხალხის წინააღმდეგ ძალა გამოიყენა, გადაამეტეს თუ არა მათ საკუთარ უფლებამოსილებას, ეს იურისტების განსასჯელია. ხშირად ამბობენ ხოლმე, რომ რა ხალხიცაა, ისეთივე მთავრობა და ჟურნალისტები გვყავს. მთლად ასე, ალბათ, არ არის. ხან ხელისუფლება უსწრებს წინ ხალხს, ხან ხალხი – ხელისუფლებას. დღეს ქართველი ჟურნალისტები, ჩემი აზრით, ორად არიან გაყოფილები. ყველა ამბობს, რომ ცუდი რამ მოხდა, მაგრამ ერთნი ამბობენ, რომ ძალიან ცუდი რამ მოხდა, მეორენი კი, რომ ეს არ მოხდებოდა, იმედი“ რომ ცუდი არ ყოფილიყო. გავანებოთ თავი ზნეობას და ეთიკას, პრაგმატიკას მივმართოთ: ძალიან ცუდი მომავლის წინაშე ვდგავართ.

მაინტერესებს, როგორ უნდა მოიქცეს ქართული მედია საგანგებო ვითარებაში? ეს მდგომარეობა კი, ჩემი აზრით, ფაქტობრივად, გაგრძელდება არჩევნებამდე და შესაძლოა, არჩევნების შემდეგაც.

ნინია კაკაბაძე, ჟურნალისტი – დღევანდელ გამომსვლელებს ბევრ რამეში ვეთანხმები, თუმცა, არის საკითხები, რომლებზეც განსხვავებული აზრი მაქვს. ინფორმაციის გავრცელებასთან დაკავშირებით, ერთი პატარა მაგალითი მინდა მოვიხილო. ეს უკანასკნელი დღეები, საზოგადოებრივი მაუწყებლის საინფორმაციო გამოშვებების მეშვეობით, მოვისმინეთ ინფორმაცია პრალაში ნეო-ნაცისტების მიტინგის დარბევის შესახებ. როგორც პრალაში მცხოვრები ჩემი მეგობრისგან შევიტყვე, ამ დიდი დარბევის შედეგად, მხოლოდ მსუბუქად დაზარალებულა ექვსი ადამიანი. ამის შესახებ საინფორმაციო გამოშვებებში არაფერი უთქვამთ.

ძალიან მაინტერესებს, როგორი სურათი შეიქმნება საგანგებო მდგომარეობის გაუქმების შემდეგ სატელევიზიო მედიაში?

იმედთან“ დაკავშირებით, თითოეულმა ჩვენგანმა უნდა გაიზიაროს პასუხისმგებლობა. მსურდა ღია წერილით მიმემართა იმედის“ ხელმძღვანელობისთვის და მერჩია, ნუ იქნებოდა ეთერში ასეთი ღია მოწოდებები რევოლუციისკენ, მაგრამ, სამწუხაროდ, ამის გაკეთება ვერ მოვასწარი. ჩვენ წინ გვაქვს რუსთავი 2-ის“ მაგალითი, რომელიც, ჩემი აზრით, არ არის გამარჯვებული ტელევიზია – ის დამარცხდა. იქ დღეს აღარ არის არც ერთი ის ადამიანი, ვინც მაშინ რევოლუცია მოახდინა. ყველა საკმაოდ უსიამოვნო ფორმებით აღმოჩნდა ამ ტელევიზიის გარეთ.

ლაურა კუტუბიძე, ჟურნალისტი – ბ-ნმა დავით აფრასიძემ სწორად ბრძანა, რომ ჟურნალისტი არ შეიძლება იყოს მხარე. ქართულ მედიაში სწორედ რუსთავი2-მა შექმნა პრეცედენტი, მედია გამხდარიყო მხარე. თუმცა, ვარდების რევოლუციიდან“ ორ თვეში, ისე მოხდა, რომ გამარჯვებული ხალხის ტელევიზია“ ხმას აღარ იღებდა. დაიხურა აქტიური და რეიტინგული გადაცემები. ამ პრეცედენტმა შემდეგ მოიტანა კიდევ ერთი პრეცედენტი, რომ გამეორებულიყო მცდელობა და მედია კიდევ ერთხელ გამხდარიყო მხარე, მოეხდინა რევოლუცია და ემართა პროცესები. ძალიან ცუდია, ურმის გადაბრუნების შემდეგ რომ გვინვეს რალაცის გაანალიზება. ფაქტია, რომ საზოგადოება ჟურნალისტიკას სწორედ მწვავე, თავისუფალ ინფორმაციას სთხოვს და არა წყნარ გადაცემას.

ეკა აღდგომელაშვილი, ფონდ ინკლუზივის“ პროგრამების მენეჯერი – მახსოვს, ერთხელ, სწორედ ამ დარბაზში განაცხადა ნიკა გვარამიამ, რომ პრობლემა, საჯარო დისკურსში მოხვედრამდე ვერ იარსებებს. დღევანდელი სიტუაცია მარწმუნებს, რომ ხელისუფლებას მართლაც სჯერა, რომ თუ არ ისაუბრებენ მომხდარზე, თუ დაიხურება და შეიზღუდება მედიასაშუალებები, პრობლემა აღარ იარსებებს. პრეტენზიას რაც შეეხება, ტელევიზიების მიმართ, ყველას მიმართ შეიძლება გვექონდეს, მაგრამ, პირადად მე, ყველაზე დიდი პრეტენზია საზოგადოებრივი მაუწყებლის მიმართ მიჩნდება.

იაგო კაჭკაჭიშვილი, სოციოლოგი – ბოლო წლებში ჩატარებული ნებისმიერი გამოკითხვა ადასტურებს იმას, რომ გამოკითხული მოსახლეობის უმრავლესობა – 74% იმედის“ მაყურებელი იყო. ამის დაუნახაობა არ შეიძლება. განწყობა იმედის“ მიმართ აშკარა იყო. ამავე გამოკითხვებით, საზოგადოებრივ მაუწყებელს გამოკითხულთაგან მხოლოდ 2% უყურებს. ერთი სერიოზული მიზეზი, თუ რის გამოც იყო დაბალი სხვა ტელეკომპანიების რეიტინგი, ისაა, რომ შეიქმნა მედია-სნობიზმი“. ასე მოხდა საზოგადოებრივი მაუწყებლის შემთხვევაში. მედია და ელიტა დაწყვილდა საზოგადოებასთან შეხვედრისას.

ია ანთაძე – როგორ უნდა ვიმუშაოთ ამის შემდეგ ჟურნალისტებმა? - ჩვენ თვითონ უნდა გავვიჩინდეს თვითრეგულაცია. წინ გვიდევს არჩევნები, დამეთანხმებით, სერიოზულ გზაგასაყარზე ვდგავართ. ძალიან დიდი პასუხისმგებლობა გვეკისრება.

ვახტანგ ხმალაძე – გეთანხმებით, თუ შესრულდა ხელისუფლების წარმომადგენელთა სიტყვები, ერთ კვირაში დაიწყება წინასაარჩევნო პერიოდი. და ძალიან დიდი მნიშვნელობა მიენიჭება იმას, როგორ მოიქცევიან ამ პერიოდში მედია-საშუალებები.

პროფესია ჟურნალისტი: თავისუფლება და პასუხისმგებლობა¹

მომსახურება:

პატრიცია ფლორი

გერმანიის ელჩი
საქართველოში

ლაშა გულაშვი

მწერალი

მარინა ვაშაყშაძე

რადიო თავისუფლების“
თბილისის ბიუროს
ხელმძღვანელი

პაატა ზაქარაიშვილი

კონფლიქტოლოგი/
რესპუბლიკური პარტიის
წევრი

მოღერაცია

გოგი გვახარია

17 დეკემბერი, 2007

ვერნერ ვილი, საქართველოში გოეთეს ინსტიტუტის ხელმძღვანელი – ქალბატონებო და ბატონებო, მოგესალმებით გოეთეს ინსტიტუტში ამ წლის ბოლო ღონისძიებაზე, რომელსაც ჰაინრიხ ბიოლის ფონდთან ერთად ვატარებთ. მინდა შეგახსენოთ, რომ ჩვენ ბიოლის ფონდთან ერთად სხვა პროექტებიც განვახორციელებთ. წელს ეს იყო ანა პოლიტკოვსკაიას ტექსტების კითხვა, ლუსტრაციასთან დაკავშირებული ღონისძიება, მაშინ ბ-ნი იოახიმ გაუკი² იყო ჩვენი სტუმარი, წლის ბოლო ღონისძიება კი, ჰაინრიხ ბიოლის 90 წლისთავს უკავშირდება. ეს კვირა ბიოლის ფონდთან ერთად გერმანელ მწერალს, ჰაინრიხ ბიოლს მივუძღვენით. წარმოგიდგენთ ბ-ნ ვალტერ კაუფმანს, რომელიც უფრო დაწვრილებით მოგი-თხრობთ ამ თემაზე.

ვალტერ კაუფმანი – მოგესალმებით, ძვირფასო სტუმრებო. მინდა, მადლობა გადავუხადო გოეთეს ინსტიტუტს, რომელმაც ამ ღონისძიების ჩატარების საშუალება მოგვცა. დღეს ჩვენ ვხსნით ჰაინრიხ ბიოლის კვირეულს და ვიხსენებთ მწერალს, ლიტერატურაში ნობელის პრემიის ლაურეატს, პუბლიცისტს, კრიტიკულ ინტელექტუალს, 1945 წლის შემდეგ დასავლეთ გერმანული საზოგადოების ერთ-ერთ ყველაზე საინტერესო და მნიშვნელოვან ფიგურას.

ჰაინრიხ ბიოლი დაიბადა 1917 წლის 21 დეკემბერს, პარასკევს მას 90 წელი შეუსრულდებოდა. ბიოლი 1985 წლის ზაფხულში გარდაიცვალა. რატომ მიგვაჩნია ასე მნიშვნელოვნად მისი გახსენება? – ბიოლის სახელობის ფონდი მისმა მეგობრებმა 20 წლის წინ დააარსეს. საქართველოს თავადაც ბევრი პრობლემა აქვს საიმისოდ, რომ დიდი ხნის წინ გარდაცვლილი გერმანელი მწერალი გაიხსენოს, შეიძლება ვინმეს გაუჩნდეს კიდეც ეს კითხვა. დღეს მე არ ვისაუბრებ ჰაინრიხ

1. დისკუსია გაიმართა ჰაინრიხ ბიოლის ფონდისა და საქართველოში გოეთეს ინსტიტუტის მიერ ჰაინრიხ ბიოლის 90 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი კვირეულის ფარგლებში

2. იოახიმ გაუკი (Joachim Gauck) - *1940 - ყოფილი გდრ-ის „შტაზის“ (სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის) არქივების გაშუქებისათვის უფლებამოსილი ფედერალური სამმართველოს პირველი ხელმძღვანელი.

გდრ-ის სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის არქივების ფედერალური სამმართველო (Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR (BStU)) 1989 წლის მშვიდობიანი რევოლუციის შემდეგ დიდი ძალისხმევით შედეგად დააარსეს სახალხო კომიტეტის წევრებმა და სახალხო მოძრაობის მონაწილეებმა იმისათვის, რომ გდრ-ის უშიშროების (შტაზის) აქტები არ დაკარგულიყო. ამ ფედერალური სამმართველოს პირველი ხელმძღვანელი იყო პასტორი იოახიმ გაუკი, რომლის ხანგრძლივი და წარმატებული ხელმძღვანელობის შედეგად ამ ინსტანციას შემოკლებით გაუკის სამმართველოს უწოდებდნენ.

2000 წლიდან ამ სამმართველოს მართავს მარიანე ბირტლერი. გერმანიის მოქალაქეებს დღესაც აქვთ საშუალება გაეცნონ მათზე შექმნილ აქტებს.

ბიოლის შემოქმედებაზე, თქვენ თავად წაიკითხეთ, ან გადაიკითხეთ მისი ნაწარმოებები და თავად განსაჯეთ მისი, როგორც მწერლის ხარისხი.

შემოგთავაზებთ ბიოლის ყველაზე მნიშვნელოვანი სამი რომანის მიხედვით გადაღებულ სამ ფილმს. ამ ფილმების მეშვეობითაც შეგიძლიათ შეიქმნათ შთაბეჭდილება იმ თემებზე, რომლებიც ლიტერატურულად საინტერესო იყო ჰაინრიხ ბიოლისთვის. ის, რაც მე აღმაფრთოვანებს ამ მწერალთან, არის მისი, – არა მარტო გერმანიისა და საქართველოს, არამედ სხვა ქვეყნებისთვისაც, – მუდმივად აქტუალური და სამაგალითო ინტელექტუალური და მორალური პოზიცია.

სამ ძირითად მომენტს შევხები. პირველი – ბოლომდე ჩაძიება. მაშინ როდესაც პოლიტიკა, მეცნიერება, ეკონომიკა ამომწურავი პასუხების გაცემას ცდილობს, როდესაც პოლიტიკური და რელიგიური იდეოლოგიები ცდილობენ, ზუსტად განსაზღვრონ რა არის კარგი და ცუდი, ვინ – მტერი და ვინ – მეგობარი, ჰაინრიხ ბიოლი შუალედებს ეძებს. იგი პოეზიის გონიერებას იმ ჭკუის მასწავლებელთა წინაშე იცავს, რომლებიც თავიანთ მბრძანებლურ კონსტრუქციებში ადამიანურ ცდომილებას და ფანტაზიას ადგილს აღარ უტოვებენ.

მეორე ძირითადი თემა თანამედროვეობაა. ჰაინრიხ ბიოლი ლიტერატურითა და ინტელექტუალური სამუშაოთი ყოველთვის პასუხობდა იმ დროის საზოგადოებრივ კითხვებს. ბიოლი მუდმივად უბრუნდებოდა ნაციონალ-სოციალიზმის დანაშაულის თემას, გერმანული საზოგადოების გადაჯაჭვულობას ნაციონალ-სოციალიზმთან და ამ დანაშაულებრივი ომის ტრავმებს. „ვერაჟინ გათავისუფლება იმისგან, რაც იყო,“- ამბობდა ჰაინრიხ ბიოლი, და ეს ციტატა პოპულარული არ ყოფილა. 50-იან წლებში გერმანელების უმეტესობას მომხდარის დავინცება და სუბლიმაცია სურდა. ბიოლი ლიტერატურითა და საჯარო მოღვაწეობით, განსაკუთრებით, ყოფილ საბჭოთა კავშირში, სხვა, უკეთესი გერმანიის სურათის გატანას ცდილობდა. აქტიური თანამედროვეობა იყო ისიც, რომ ბიოლი 70-იან წლებში მემარცხენე-ტერორიზმის საფუძვლებთან სხვაგვარი მიდგომის მომხრე იყო. სწორედ ამიტომ გახდა იგი კონსერვატიული პრესისა და პოლიტიკოსების გაცხარებული დევნის ობიექტი. მას და სხვა კრიტიკულ ინტელექტუალებს ტერორიზმის სულიერ მამას უწოდებდნენ და ქვეყნის მტრად აცხადებდნენ. დღევანდელი ფილმიც სწორედ ამ პერიოდს ეხება. იმ დროს, როდესაც კრიტიკა ქვეყნის მოღალატეობად მიიჩნეოდა, ბიოლი თავისუფლებას და დემოკრატიას ქადაგებდა მათ წინააღმდეგ, ვისაც მისი დემოკრატიისა და თავისუფლების სახელით ჩახშობა სურდა.

მესამე თემა, რომელზეც მსურს, გესაუბროთ, არის ჩარევა. ჰაინრიხ ბიოლი, როგორც მწერალი, ნობელის პრემიის ლაურეატი, საერთაშორისო პრეს-ცენტრის პრეზიდენტი, მგზნებარედ ერეოდა აღმოსავლეთისა თუ დასავლეთის, სამხრეთისა თუ ჩრდილოეთის პოლიტიკურად დევნილების

ჩვენ, ავტორები, დაბადებულნი ვართ ჩარევისთვის. ჩვენ ვერვით იქ, სადაც განტევის ვაცები იძებნება და იქ, სადაც იმედების დამარხვას ცდილობენ. ეს იდეალისტურად ჟღერს, მაგრამ სულაც არ არის ასე. ჩარევა ერთადერთი საშუალებაა, რომ რეალისტი დარჩე.”

საკითხებში. მისთვის თავისთავადი იყო და არა წინააღმდეგობრივი, დაეგმო შეერთებული შტატების მიერ ვიეტნამში წარმოებული ომი და გამოქომაგებოდა რეპრესირებულებს საბჭოთა კავშირში. სწორედ იმ დროს, 1977 წელს, როდესაც ბიოლი გერმანიაში ტერორისტული ისტერიკის გაკრიტიკების გამო სამსჯავროზე გამოიყვანეს, მან საბჭოთა კავშირიდან გამოძევებული ალექსანდრ სოლჟენიცინი შეიფარა. ბიოლი ამბობდა – ჩვენ, ავტორები, დაბადებულნი ვართ ჩარევისთვის. ჩვენ ვერვით იქ, სადაც განტევის ვაცები იძებნება და იქ, სადაც იმედების დამარხვას ცდილობენ. ეს იდეალისტურად ჟღერს, მაგრამ სულაც არ არის ასე. ჩარევა ერთადერთი საშუალებაა, რომ რეალისტი დარჩე.”

ჰაინრიხ ბიოლი საქართველოს ორჯერ სტუმრობდა, 1966 და 1972 წლებში. მას განსაკუთრებით ორ ქართველ გერმანისტთან, ბ-ნ რეზო (ბუბა) ყარალაშვილთან და ბ-ნ ნოდარ კაკაბაძესთან მეგობრობა აკავშირებდა და ჰქონდა წერილობითი ურთიერთობა. ბ-ნი რეზო ყარალაშვილი, სამწუხაროდ, დიდი ხნის წინ (1989 წ.) გარდაიცვალა, ბ-ნი ნოდარი კი, სულ ცოტა ხნის წინ წავიდა ჩვენგან. ხუთი წლის წინ, როდესაც გაეხსენით ჰაინრიხ ბიოლის ფონდი საქართველოში და გამოვფინეთ ეს ექსპოზიცია, რომელსაც დღესაც ხედავთ, ბ-ნი ნოდარი ბრძანდებოდა ჩვენთან და ჰაინრიხ ბიოლზე თბილი სიტყვები წარმოთქვა. დღეს ჩვენ ძალიან გვაკლია ბ-ნი ნოდარი, ის იყო საქართველოში ბიოლის შემოქმედების საუკეთესო მცოდნე და ერთ-ერთი მთარგმნელი ქართულ ენაზე.

პროგრამა თემატურად ისე დავგეგმეთ, რომ სრულად შეგქმნოდათ შთაბეჭდილება იმის შესახებ, თუ რას მოიცავდა ჰაინრიხ ბიოლის მოღვაწეობა – ეს არის ლიტერატურა და აქტიური სამოქალაქო აქტივობა. ჩვენ ვნახეთ ჰაინრიხ ბიოლის რომანის მიხედვით გადაღებული ფილმი. ეს რომანი ბიოლის ყველაზე წარმატებული ბესტსელერი იყო. შემთხვევითი არც ის არის, რომ საღამოს განვაგრძობთ დისკუსიით, რომელიც ამ ფილმში წამოჭრილ თემებს ეხმიანება. კატარინა ბლუმის შელახული ღირსება“ სწორედ იმის შესახებ მოგვითხრობს, თუ როგორ ხდება კონკრეტულ ადამიანზე ხალხის მტრის სახელით მანიპულირება. 70-იან წლებში, ჰაინრიხ ბიოლი ორჯერ გახდა ასეთი ტიპის კამპანიის მსხვერპლი, როდესაც ტერორიზმთან ბრძოლის თემისადმი დიფერენცირებული მიდგომისთვის მხარდაჭერას ცდილობდა. სიტყვას გოგი გვახარიას გადავცემ.

გოგი გვახარია – ალბათ, სიმბოლურია, რომ დღეს გოეთეს ინსტიტუტისა და ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის მიერ ჰაინრიხ ბიოლის 90 წლისთავისადმი მიძღვნილი ერთობლივი ღონისძიება ამ დარბაზში ეწყობა. ალბათ, იცით, რომ არა მარტო ჰაინრიხ ბიოლს ადანაშაულებდნენ და აკრიტიკებდნენ იდეალიზმის გამო, ბიოლის ფონდის შესახებაც ხშირად გამოიგონია, რომ მას იდეალისტურს უწოდებენ. დღეს ამ დარბაზში

ამდენი ადამიანის ხილვა მახარებს: მოგესალმებით, იდეალი-სტებს! შეიძლება ითქვას, რომ დღევანდელი ჩვენი შეხედვრა ორი ადამიანის, ჩვენგან სულ ცოტა ხნის წინ წასული ქ-ნ ნელი ამაშუკელისა და ბ-ნი ნოდარ კაკაბაძის ხსოვნასაც ეძღვნება.

ალბათ, სიმბოლურია ისიც, რომ ჩვენი ღონისძიებები მე-დიის პრობლემებზე საუბრით იწყება. ეს, ზოგს, შესაძლოა, უც-ნაურადაც მოეჩვენოს. მაგრამ ჩვენ ვინცებთ მედიაზე საუბრით და არა მარტო იმიტომ, რომ მედია ჰაინრიჰ ბიოლის შემოქ-მედების ერთ-ერთი ყველაზე სერიოზული და მნიშვნელოვანი საკითხია. როდესაც სტუდენტობის დროს ჰაინრიჰ ბიოლის რომანები წავიკითხე, ვერ ვიფიქრებდი, რომ ოდესმე ეს წიგ-ნები ასეთი აქტუალური გახდებოდა საქართველოში. როდეს-აც ბიოლის წიგნებს კითხულობ, გრჩება შთაბეჭდილება, რომ ისინი ქართულ რეალობასაც ასახავს, და ამ რეალობას ვერ ავცდებით. შევეცდებით, რომ ჩვენი დღევანდელი შეხედვრა არ იყოს ძალიან პოლიტიზებული, თუმცა, ვერ წარმომიდგენია, თუ როგორ შეიძლება მედიაზე საუბარი პოლიტიკის გარეშე.

პირველ რიგში, მოვუსმინოთ გერმანიის ელჩს საქართვე-ლოში, ქ-ნ პატრიცია ფლორს.

პატრიცია ფლორი – მოხარული ვარ, რომ მომეცა გერმა-ნიასა და საქართველოს შორის პარალელების გავლების საშუა-ლება. საქართველოში მოვითხოვთ ძალაუფლების გამიჯვნას. გერმანიაშიც გვაქვს ეს პრობლემა. ძალაუფლებაზე საუბრი-სას არც მეოთხე ხელისუფლება უნდა დავივინყოთ. ეს ძალიან მნიშვნელოვანია. როდესაც მედიას ამ კატეგორიაში მოვია-ზრებთ, ნათელი ხდება, რამხელა გავლენა გააჩნია მას, რო-გორც პოზიტიური, ისე ნეგატიური თვალსაზრისით. მეოთხე ხელისუფლებას ადამიანის დამსხვრევაც შეუძლია, როგორც მოხდა კატარინა ბლუმის შემთხვევაში, და დემოკრატიული პროცესების განვითარებაც. ამიტომ, თითოეულ ჟურნალისტს და მედია-საშუალებას, ძალიან დიდი პასუხისმგებლობა აკის-რია იმ შედეგებზე, რაც შეიძლება მოჰყვეს მათ მიერ გამოქვე-ყნებულ სტატიებსა თუ მომზადებულ რეპორტაჟებს. ამიტომ, მედიის თავისუფლება, როგორც ერთ-ერთი იდეალი, არ შეი-ძლება აბსოლუტური იყოს. აქ ჩნდება სწორედ შეკითხვა, თუ სად გადის თავისუფლების ზღვარი, აქვს თუ არა საზღვარი თავისუფლებას და ვინ შემოსაზღვრავს მას. ჩემი აზრით, ეს თავად ჟურნალისტმა უნდა გადაწყვიტოს თავის რეპორტაჟში, თავად უნდა გაავლის ზღვარი. ყოველთვის მაკვირვებს, რო-დესაც ჟურნალისტები პოლიციის მიერ ვინმეს დაკავებისას მის სახელს და გვარს აცხადებენ. ეს ამ ადამიანის წინასწარი გასამართლების ტოლფასია. შემდეგ, შესაძლოა, ველარც კი გავიგოთ, გაამართლა ეს პირი სასამართლომ, თუ მართლაც დამნაშავე აღმოჩნდა. როდესაც მედია თვითონ აბიჯებს ამ ზღვარს, მაშინ ვინ უნდა გაავლოს იგი, პოლიტიკოსებმა თუ იურისტებმა? კატარინა ბლუმის შემთხვევა ცხადყოფს, რო-გორ ეწყობა ერთმანეთს მედია და პოლიტიკა.

გოგიგვახარია – ალბათ, სწორედ ადამიანთა დიდი სოციალური ჯგუფებისა და პიროვნების, ამ შემთხვევაში, ჟურნალისტის დამოკიდებულება ასევე ის თემა, რომელსაც დღეს ჩვენ შევხებით, და რომელსაც ეხებოდა ჰაინრიჰ ბიოლი თავის შემოქმედებაში. ლაშა ბულაძე არის მწერალი, რომელიც ერთ-ერთი პირველი დაუპირისპირდა ყვითელ, პოპ-მედიას, სწორედ ამიტომ დღევანდელი ღონისძიების ორგანიზატორებმა გადანყვიტეს, ლაშას ესაუბრა მედიის პასუხისმგებლობის შესახებ.

ლაშა ბულაძე – ცხადია, ეს ძალიან მნიშვნელოვანი და საინტერესო თემაა და ის, ნებისთი თუ უნებლიედ, ყველა ჩვენგანს ეხება. ალბათ, ჩვენს სუბიექტურ დამოკიდებულებაზეც უნდა ვისაუბროთ ჟურნალისტიკისა და ჟურნალისტების მიმართ. ჩვენს ცხოვრებაში, ჟურნალისტიკა, აქტიურად, ალბათ, დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ იჭრება. მანამდე ჟურნალისტიკა, ერთი მხრივ, მხოლოდ სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიის დანამატის სახით არსებობდა, მეორე მხრივ კი, არც იყვნენ ჟურნალისტები, მათ ფუნქციას დიქტორები ასრულებდნენ. ამ დროიდან გვესმის ჩვენ ჟურნალისტის ხმა და მიუხედავად მრავალგზის დეკლარირებული პრინციპისა, რომ მედია არის ობიექტური ნიშა, რომელიც ითავსებს ანალიტიკოსისა და კომენტატორის ფუნქციას, ვფიქრობ, რომ ჩვენთან ეს თემა ყოველთვის პირობითი იყო, იმიტომ რომ ქართველ ჟურნალისტებს ყოველთვის ჰქონდათ გამოკვეთილი პოზიცია. გაგახსენებთ ჟურნალისტების დაპირისპირებას პირველ პრეზიდენტთან და პროტესტის ნიშნად ტელევიზიის კიბეებზე ჩამოსხდომას. შემდეგ, ჟურნალისტების ნაწილი ამ პრეზიდენტის მხარდამჭერი აღმოჩნდა. საქართველოში, თითქოს ტრადიციად იქცა, რომ ყველა პოლიტიკოსს თან ახლავს ჟურნალისტიკა გარკვეული ჯგუფი, შედეგად კი ვხედავთ სუბიექტურ პოზიციათა ჭიდილს. ყველაზე დიდი პრობლემაც ეს არის. არიან ჟურნალისტები, რომლებიც კომპლექსდებიან ან ამაყობენ პოლიტიკოსებთან ურთიერთობით. მეგობრობა ამა თუ იმ პოლიტიკოსთან მათ საქმიანობაზე აისახება. საბოლოოდ ვლტულობთ რამდენიმე მედია-სიმართლეს და მათ შორის განსხვავებები მხოლოდ სუბიექტური ინტერესებიდან გამომდინარე იკვეთება.

ალბათ, უნდა დაისვას კითხვა, ხომ არ არის უტოპია ჟურნალისტური ობიექტურობა იმ სამყაროში, რომელშიც ჩვენ ვცხოვრობთ? ორჰან ფამუქიც კი, თურქი ნობელიანტი, წარმოსთქვამს ფრაზას, რომლის მიხედვითაც, იმ სამყაროში, სადაც გვატყუებს მედია და გვატყუებენ პოლიტიკოსები, გულწრფელობის ნიშა მხოლოდ ხელოვნებას და ლიტერატურას უკავია. სწორედ ისეთი ტექსტებია დღეს აქტუალური, რომლებიც მედიისა და პუბლიცისტების მიერ მივიწყებული და იგნორირებული ნიშის შევსებას ცდილობენ ევროპაშიც და სხვაგანაც. შოკში ჩამაგდო ორჰან ფამუქის თოვლის“ ნაკი-

საქართველოში, თითქოს ტრადიციად იქცა, რომ ყველა პოლიტიკოსს თან ახლავს ჟურნალისტიკა გარკვეული ჯგუფი, შედეგად კი ვხედავთ სუბიექტურ პოზიციათა ჭიდილს. ყველაზე დიდი პრობლემაც ეს არის.

თხვამ. ვისაც ნაკითხული გაქვთ, ალბათ, დამეთანხმებით. ამ წიგნით პირველად გავიგე, თუ რას წარმოადგენს სინამდვილეში თურქეთი. ეს ქვეყანა არ არის, რომელსაც ჩვენ ტელევიზიით გვიჩვენებენ. ამ წიგნიდან გავიგე, რომ რეტროგრადები არიან ის ადამიანები, რომლებიც თურქეთში მხარს უჭერენ რესპუბლიკურ წყობას, პროგრესულად მოაზროვნეებად კი ახალგაზრდა ისლამისტები ითვლებიან. ეს არ შეესაბამისება იმ მედია-კლიშეს, რომელიც ასე აქტუალურია დღეს მთელ მსოფლიოში. ეს პარადოქსია, მოდელი ამოყირავებულია.

არიან მწერლები, რომლებიც ახლოს იყვნენ ჟურნალისტიკასთან, და მათი ჟურნალისტური შთაბეჭდილებები და ლიტერატურული ან ჟურნალისტური პოზიცია, რომელიც ჩანს მათ ტექსტებში, მათსავე პიროვნულ პოზიციას ეწინააღმდეგება. მაგალითად, გაბრიელ გარსია მარკესი. ტექსტებში ის აბსოლუტური ლიბერალია, ცხოვრებაში კი, ვიცით, რომ ფიდელ კასტროსთან მეგობრობს. მაგრამ ბევრი თანამედროვე მწერლის შემოქმედებაში, იგივე, ორჰან ფამუქისა და სალმან რუშდის შემთხვევაში, ასეთ სოციალურ მეტაფორებს აღარ ვხვდებით. აქ უკვე გამოკვეთილი, აშკარა პოლიტიკური პოზიციაა გამოხატული და ხშირ შემთხვევაში გარჩევაც კიჭირს, ეს მხატვრული ლიტერატურაა თუ ჟურნალისტიკა.

გოგი გვახარია – ვფიქრობ, სხვადასხვა არხზე სხვადასხვა სიმართლის ასახვა ქართული მედიის პრობლემაა და არა ზოგადად, მედიისა. ახლა წარმოგიდგენთ რადიო თავისუფლების“ ქართული ბიუროს ხელმძღვანელს, მარინა ვაშაყმაძეს; იმ რადიოსი, რომელიც იცავს მედიის ნორმებსა და სტანდარტებს. შეიძლება ითქვას, რომ იცავს იმ იდეას, რომელსაც ჰაინრიხ ბიოლი ქადაგებდა – არასოდეს შეურაცხყო ადამიანი, არასოდეს გამოხატო ფაშისტური იდეები, არ გაუშვა ეთერში და არასოდეს თქვა სიტყვები როგორც გამიგია“, როგორც ამბობენ“ და ა.შ. ყოველთვის უნდა დაასახელო წყარო და თან უნდა გადაამოწმო.

მარინა ვაშაყმაძე – ბევრი კამათობს იმაზე, ეწინააღმდეგება თუ არა ერთმანეთს თავისუფლება და პასუხისმგებლობა. ეს ჩემი აზრით, არ არის მხოლოდ ქართული მედიის პრობლემა, ეს, ზოგადად, მედიის პრობლემაა. გრძნობენ თუ არა ქართველი ჟურნალისტები მათზე დაკისრებულ პასუხისმგებლობას. ძალიან მინდა გამოვესარჩლო ქართველ ჟურნალისტებს, იმიტომ, რომ დღეს ძალიან გახშირდა მათზე საუბარი.

დღეს ყველა ლაპარაკობს მედიის თვითრეგულაციის მექანიზმებზე. ეს მექანიზმები მსოფლიო ჟურნალისტიკამ სწორედ იმიტომ მოიფიქრა, რომ მედიას წნეხი არ განეცადა არავის მხრიდან. ერთ მშვენიერ დღეს მედიამ გადაწყვიტა, თვითონ მოეწყო საკუთარი თავისთვის, რადგან, შესაძლოა, მეორე დღეს ვინმე სხვას მონდომებოდა ამის გაკეთება. ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ მედიის დამოუკიდებლობა არ არის ერთი

ენიანამდევება თუ არა ერთმანეთს თავისუფლება და პასუხისმგებლობა. ეს ჩემი აზრით, არ არის მხოლოდ ქართული მედიის პრობლემა, ეს, ზოგადად, მედიის პრობლემაა.

ყველაფერი, საბოლოოდ, ჟურნალისტის პირად პატიოსნებასა და სინდისზე ხდება დამოკიდებული, მის შინაგან მორალურ ფასეულობებს ეფუძნება. ჟურნალისტი დგება არჩევანის წინაშე, მაგრამ ყოველთვის მისი გადასაწყვეტი არ არის ეთიკური ან სტანდარტების არჩევანი. ამას, ძალიან ხშირად, მედიასაშუალება წყვეტს. მოდით, ვიყოთ გულწრფელები, ეს, მაინც, ადამიანების პირადი არჩევანია.

ჟურნალისტის დამოუკიდებლობა. რისი გაკეთება შეუძლია ერთ კონკრეტულ ჟურნალისტს? უნდა იყოს პატიოსანი, წესიერი ადამიანი და როგორ მოიქცეს კონკრეტულ ვითარებაში, ეს მას საკუთარმა შინაგანმა ხმამ უნდა უკარნახოს.

ქნმა პატრიციამ ბრძანა, რომ ბიოლის შემოქმედებაში, და ამ ფილმშიც, ნათლად არის ნაჩვენები პოლიტიკისა და მედიის ერთიანობა. ჟურნალისტური ეთიკის თვალსაზრისით მედია-სივრცეს – კანონი და თვითრეგულაცია არეგულირებს. ის, რაც განსაზღვრულია კანონით – ნათელია. როდესაც პოლიციელი აკავებს ადამიანს და ჟურნალისტს მის გადაღებას სთხოვს, აქ უკვე აშკარაა ეს ერთიანობა. კანონს ყველა თანაბრად უნდა იცავდეს, სახელმწიფოც და ჟურნალისტიც. ის კი, რაც არ არის კანონის ნაწილი, ჩვენით უნდა დავარეგულიროთ.

ეთიკა ყველას სხვადასხვაგვარად ესმის. ერთია, საერთო ეთიკური სტანდარტები, რომლებზეც მსოფლიო ჟურნალისტიკა შეთანხმდა და სიმართლეს, ობიექტურობას და დაბალანსებას გულისხმობს და მეორე – ეთიკური საკითხები, რომელთა გამოც იქმნება ეთიკის კოდექსები. ეთიკაში მხოლოდ უხერხული გამონათქვამები არ იგულისხმება. ეს არის გაცილებით ფართო თემა, ამ დილემის წინაშე ყოველდღიურად დგება ჟურნალისტი. სტანდარტები ხშირად არ გაძლევს პასუხს და თავად უნდა გადაწყვიტო, რა არის დასაშვები და მისაღები და რა არა. ამაზე პასუხს სახელმძღვანელოებში ვერ ამოვიკითხავთ. ყველაფერი, საბოლოოდ, ჟურნალისტის პირად პატიოსნებასა და სინდისზე ხდება დამოკიდებული, მის შინაგან მორალურ ფასეულობებს ეფუძნება. ჟურნალისტი დგება არჩევანის წინაშე, მაგრამ ყოველთვის მისი გადასაწყვეტი არ არის ეთიკური ან სტანდარტების არჩევანი. ამას, ძალიან ხშირად, მედიასაშუალება წყვეტს. მოდით, ვიყოთ გულწრფელები, ეს, მაინც, ადამიანების პირადი არჩევანია. მე, მაგალითად, გამიჭირდებოდა იმ ჟურნალისტის გამტყუნება, რომელსაც ოჯახი ჰყავს სარჩენი და ფუნთუშების ცხოზა არ იცის, და ჟურნალისტური საქმიანობა მისი არსებობისთვის ერთადერთი საშუალებაა. სხვა საკითხია, როგორ მოვიქცეოდით ჩვენ ასეთ ვითარებაში. ძალიან ძნელია, დაუსრულებლად სთხოვდე ადამიანს გამირობას.

გარემო ისეთი უნდა იყოს, რომ ჟურნალისტს მიეცეს შესაძლებლობა, იმ პრინციპებით, იდეალებითა და სტანდარტებით იმოქმედოს, როგორსაც მისგან ეთიკური სტანდარტები და ნორმები მოითხოვს. ადრე უფრო ხშირად ჟურნალისტების უფლებებზე საუბრობდნენ, დღეს – პასუხისმგებლობაზე. ჩემი აზრით, ეს მიდგომაც დაბალანსებული უნდა იყოს.

გოგი გვახარია – კიდევ ერთ სფეროზე უნდა ვისაუბროთ, ის ასევე უკავშირდება ჰაინრიხ ბიოლს. როდესაც ფაშიზმის კვლევას იწყებდა, იგი შეეჭიდა ორ მთავარ საკითხს, ასევე ძალიან აქტუალურს საქართველოსთვის – ქვეყნის მისიონერულ

როლს, რომელიც მტრის ხატების მომრავლებასთან ერთად ჩნდება. ჩვენ ხშირად გვესმის, რომ სახელმწიფოებრიობა უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ადამიანის თავისუფლება და მისი სიცოცხლეც კი. პოლიტიკური ჯგუფები უფრო მნიშვნელოვანი ხდება, ვიდრე ერთი ადამიანის სიცოცხლე. ასე ეჯახება ერთი ადამიანი ისეთ ინსტიტუტებს, როგორიც არის მედია, ეკლესია და პოლიტიკური სივრცე.

პაატა ზაქარეიშვილი – გულახდილად რომ გითხრათ, დღეს მე აქ არ მოვსულვარ, როგორც პოლიტიკოსი. სულაც არ მიმაჩნია თავი სანიმუშო პოლიტიკოსად, საკუთარ თავს უფრო პოლიტიკასა და სამოქალაქო აქტიურობას შორის მოვიზარებ. ჩემთვის მედია და სიტყვის გამოხატვის თავისუფლება ძალიან მნიშვნელოვანია, იმიტომ, რომ ეს ადამიანის ერთ-ერთ ფუნდამენტურ უფლებად მიმაჩნია, მით უმეტეს, დემოკრატიის შემთხვევაში. დღევანდელ დისკუსიაში, როგორც მოქალაქე, ისე ვისაუბრებ.

საჯარო პირი ვარ და ჩემი აქტიურობიდან გამომდინარე, ხშირად ვუპირისპირდები კლიშეებს, სტანდარტებს, სტერეოტიპებს, პოლიტიკოსებსაც, რომლებიც ხშირ შემთხვევაში, ჩემი თანაგუნდელები არიან. ამიტომ ხშირად ვაწყდები ხოლმე მედიასთან პრობლემებსაც. ამ ყველაფრის გათვალისწინებით, ასეთ დისკუსიებში მონაწილეობა ძალიან მნიშვნელოვნად მიმაჩნია. თუმცა, ამ დისკუსიების შედეგებს, სამწუხაროდ, ჯერჯერობით ნაკლებად ვხედავ.

ნოემბრის მოვლენებმა შექმნა როგორც პოლიტიკური, ისე სახელისუფლებო და საბოლოოდ, საზოგადოებრივი კრიზისი. ამ ფონზე ყველაზე მეტი ყურადღება მედიისკენ იყო მიპყრობილი. მედიის თავისუფლება იყო ის ტესტი, ქართული საზოგადოების დემოკრატიულობას განსაზღვრავდა. ველოდებოდით, გაიხსნებოდა თუ არა დახურული ტელევიზია და ა.შ. შესაბამისად, როცა დახურული მედია-საშუალება გაიხსნა, ახალი კითხვა გაჩნდა – სად იყვნენ ჟურნალისტები, სად და რატომ წავიდნენ. ისევ ჟურნალისტების ფენომენი წამოვიდა წინ და არა ზოგადად, მედიის, როგორც საზოგადოების სექტორის.

ყველას და მათ შორის, მეც, მაინტერესებს, სად უნდა იდგეს ჟურნალისტი. ის არავისთან არ უნდა იდგეს; პირველ რიგში, თავის თავთან უნდა იყოს. ის არც ხელისუფლებასთან უნდა იყოს და არც ოპოზიციასთან, ამ შემთხვევაში, მათ შორის განსხვავებას ვერ ვხედავ. ჟურნალისტი უნდა ეცადოს, საკუთარი სინდისის და პროფესიის წინაშე იყოს მართალი. კანონი ამ ყველაფერს არეგულირებს. თავისუფალ პროფესიებს შორის, ერთ-ერთი ყველაზე თავისუფალი ჟურნალისტი, რომელიც მხოლოდ ნდობაზე აგებს თავის პროფესიას. ანუ, ენდობიან თუ არა მას, კითხულობს თუ არა საზოგადოება, უყურებს თუ არა მას. შესაბამისად, საზოგადოებასთან მისი ურთიერთობა, მხოლოდ ეთიკაზე, პროფესიონალიზმსა და

ყველას და მათ შორის, მეც, მაინტერესებს, სად უნდა იდგეს ჟურნალისტი. ის არავისთან არ უნდა იდგეს; პირველ რიგში, თავის თავთან უნდა იყოს. ის არც ხელისუფლებასთან უნდა იყოს და არც ოპოზიციასთან, ამ შემთხვევაში, მათ შორის განსხვავებას ვერ ვხედავ. ჟურნალისტი უნდა ეცადოს, საკუთარი სინდისის და პროფესიის წინაშე იყოს მართალი.

ჟურნალისტის თავისუფლება და პასუხისმგებლობა გათანაბრებული უნდა იყოს. ყველა უნდა შეეცადოს, ეს პირობები შეუქმნას ჟურნალისტებს. არის ეს პირობები? არის ჟურნალისტი საზოგადოების ისეთივე ნაწილი, როგორიც ყველა ჩვენგანი ვართ? რა პირობები აქვს დღეს ჟურნალისტს საიმი-სოდ, რომ დამოუკიდებელი იყოს?

თავისუფალი ჟურნალისტების ამქრობა, სადაც პროფესია უფრო მაღლა იდგებოდა, ვიდრე ვილაციის მიმართ მხარდაჭერა ან პირიქით, ჩვენში ჯერ არ არსებობს. მაგრამ, მიუხედავად ყველაფრისა, პასუხისმგებლობას მხოლოდ ჟურნალისტებს არ დავაკისრებდი. მთელი საზოგადოებაა პასუხისმგებელი.

სინდისზე უნდა იყოს დამოკიდებული. თუ რაღაც საზღვრები გადალახა, ამას მისი მეპატრონეები მოუვლიან, ყველაფერი შეიძლება მოგვარდეს. ასე რომ, შეკითხვა, თუ სად დგანან ჟურნალისტები, მაშფოთებს.

მინდა, პასუხისმგებლობაზეც ვისაუბრო. ჟურნალისტის თავისუფლება და პასუხისმგებლობა გათანაბრებული უნდა იყოს. ყველა უნდა შეეცადოს, ეს პირობები შეუქმნას ჟურნალისტებს. არის ეს პირობები? არის ჟურნალისტი საზოგადოების ისეთივე ნაწილი, როგორიც ყველა ჩვენგანი ვართ? რა პირობები აქვს დღეს ჟურნალისტს საიმი-სოდ, რომ დამოუკიდებელი იყოს? არის სასამართლო, სადაც შეძლებ გასაჩივრებას? ან არსებობს კი, თავისუფალი პრესის ბაზარი, სადაც იყიდება თავისუფალი ინფორმაცია და შესაბამისად, ამ ინფორმაციის მოხმარება თავისუფალია? სამწუხაროდ, ეს ასე არ არის. რამდენად არის საზოგადოება მზად საკუთარ თავზე აილოს პასუხისმგებლობა, როდესაც ჟურნალისტს სთხოვს ამას? რამდენჯერმე მქონდა სურვილი, მეჩივლა რამდენიმე გაზეთისთვის, რომლებშიც აშკარად მწამებდნენ ცილს იქ გამოქვეყნებული მასალებით. მაგრამ აღმოჩნდა, რომ სასამართლოში საჩივრის შეტანისთვის იმდენი ფულია გადასახდელი, ყველაფრის სურვილს გიკარგავს. მით უმეტეს, არც ხარ დარწმუნებული, რომ მოიგებ.

ამ საზოგადოების ნევრი ვარ, ბედნიერი ვარ ამით, მომწონს ასეთ დროს რომ ვცხოვრობ საქართველოში და რაღაცებში ემონაწილეობ, მაგრამ მეორე მხრივ, მინდა, რომ ჩემნაირ ადამიანებს გაუგონ. სამწუხაროა, მაგრამ ჟურნალისტებისგან ვერ ვხედავ მცდელობას გაიგონ, რატომ იცევა ადამიანი ასე და არა სხვაგვარად? მათთვის საკმარისია ის სტანდარტი და კლიშე, რომელიც ვილაციამ მოგანება. არავინ ინტერესდება, რატომ ფიქრობ ისე, როგორც ფიქრობ.

თავისუფალი ჟურნალისტების ამქრობა, სადაც პროფესია უფრო მაღლა იდგებოდა, ვიდრე ვილაციის მიმართ მხარდაჭერა ან პირიქით, ჩვენში ჯერ არ არსებობს. მაგრამ, მიუხედავად ყველაფრისა, პასუხისმგებლობას მხოლოდ ჟურნალისტებს არ დავაკისრებდი. მთელი საზოგადოებაა პასუხისმგებელი. ჟურნალისტები კი, ეს უკანასკნელმა მოვლენებმაც დაადასტურა, წამყვანი და სერიოზული ფიგურები არიან ჩვენს საზოგადოებასა და ქვეყანაში.

გოგი გვახარია – ბ-ნ პაატას სიტყვების მიხედვით, ჟურნალისტი არ უნდა იდგეს პოლიტიკური ჯგუფების გვერდით. არადა, სამწუხაროდ, ამ ბოლო დროს ხშირად გვესმის ფრაზა ვინც ჩვენს გვერდით არ დგას, ის ჩვენი მტერია“, და ეს ჟურნალისტების მისამართითაც ისმის.

ნინო გელაშვილი, რადიო თავისუფლება – ჟურნალისტს ბატონად მხოლოდ მედია-მფლობელი და ხელისუფლება არ ევლინება. რადიო თავისუფლებას“ რომ შეუწყდეს დაფი-

ნანსება და დამოკიდებული გახდეს ბაზარზე, ვერ შეძლებ-
და იმ სტანდარტებით არსებობას, რომლითაც ამდენი ხანია
არსებობს. ამას დღეს ჩვენს ქვეყანაში არსებული ვითარება
მათქმევინებს. იმდენად დაუბალანსებელია, საზოგადოება
მედიისგან, როგორც რეალური ძალისგან რაღაცების დაბა-
ლანსებას მოითხოვს. როგორ გგონიათ, იმ ვითარებაში, რაც
დღეს ჩვენს ქვეყანაშია, რატომ არის ასე გააქტუალურეუ-
ლი მედიის პასუხისმგებლობაზე საუბარი? ჩვენ ვიცით, რომ
ეს ხელისუფლების ინიცირებულია, მაგრამ მას აქტიურად
აჰყვას საზოგადოებაც და თავად მედიაც და ეს ცუდი არ არის,
მაგრამ მაინც რა არის ამ თემის გააქტუალურების მიზეზი?
განა ეს არის დღეს ჩვენი მთავარი პრობლემა? ანკი, შეიძლება
ცალკე მედიის აღზრდა, როდესაც ის იმ ყველაფრის ნაწილია,
რაც ქვეყანაში ხდება? რატომ ვსაუბრობთ ასე ინტენსიურად
მედიის პასუხისმგებლობაზე?

პაატა ზაქარეიშვილი – ჯერ ერთი, არსებობს საინფორმა-
ციო შიმშილი, ჭეშმარიტი ინფორმაცია ბოლომდე არ მოდის
ჩვენამდე, არადა, მუდმივად არსებობს მისი მიღების მოთხო-
ვნილება. როგორც წესი, მიღებული ინფორმაცია ერთმანეთს
ენინააღმდეგება და ამიტომ სულ ეძებ დამაჯერებელ პასუხე-
ბს, რათა გაიმყარო შენი, როგორც ინფორმირებული ადამიან-
ის, პოზიციები. არადა, ხშირად ჩვენამდე ის უკვე მოსულია,
მაგრამ ისეთი უნდობლობაა, რომ მუდმივად გრჩება განცდა –
ინფორმაციას ბოლომდე ვერ იღებ. ამისი მშვენიერი მაგალი-
თია ნოემბრის დღეებში კობა დავითაშვილის შესახებ გავრცე-
ლებული ხმები. როგორც კი გაითიშა ინფორმაცია, მაშინვე,
მთელ საქართველოში გავრცელდა ხმა ამ ადამიანის მოკვლის
შესახებ. ადამიანის მოთხოვნილებაა, მიიღოს მაინცდამაინც
ის ინფორმაცია, რომელიც აწყობს. უცებ გახდა იძულებული
საზოგადოებრივი არხი, რეაგირება მოეხდინა ამ თემაზე და
ეჩვენებინა კადრები, რომლებიც უარყოფდა გავრცელებულ
ხმებს. უცებ ყველა მიხვდა, რამხელა საფრთხეს შეიცავდა
დახურული სივრცე.

რადიო თავისუფლების“ მსმენელი ვარ, მაგრამ ბოლო
დღეებში შემექმნა შთაბეჭდილება, რომ ხალხი ამ რადიოთიც
კი არ იღებდა ინფორმაციას. თავისუფლება“ მაინც არ ყო-
ფილა ჩართული საერთო ქართულ საინფორმაციო ფერხულ-
ში. არ ვიცი, ეს რატომ ხდება, არ ენდობიან, რადგან ძალიან
ობიექტურია? თქვენი მსმენელი ვარ და გენდობით, მაგრამ
უმრავლესობის აზრი, ალბათ, არ არის ასეთი. იმ დღეებში
თითქმის არ ყოფილა თავისუფლებიდან“ ციტირება, მაშინ
როცა, საკმარისი იყო, რომელიმე არც თუ ისე მაღალი დო-
ნის გაზეთში რაიმე დაენერათ, რომ უცებ ვრცელდებოდა
ინფორმაცია. იმდენად დიდია უნდობლობა საზოგადოება-
სა და სახელმწიფო ინსტიტუტებს შორის, რომ ადამიანები
არ ენდობიან იმ ინფორმაციას, რომელიც შეიძლება ახლოს
იყოს ხელისუფლებისგან წამოსულ ინფორმაციასთან და

შეძლებისდაგვარად, თხზავენ ჭორებს და ლეგენდებს. და ამ მითებში ცხოვრება უხარიათ. მითების ჭიდილი მიდის. ამას ნავის მართვის სისტემას ვაძარებ: თუ ამინდი მშვიდია და ნავი კარგად მიცურავს, პრობლემა არაა, მაგრამ თუ რაღაც ძალამ ნავი ერთ მხარეს გადაზნიქა, საჭიროა ორმაგი ენერგია, რომ როგორმე საპირისპირო მხარეს გადმოაყიწავო ნავი. ფაქტიურად, ჭიდილი მიდის თოკის გადანევაზე. არა-და, ჭეშმარიტება სადღაც შუაშია. ჩემი აზრით, ასე ხდება, თუმცა მზა პასუხები შეიძლება, ამაზე არც მქონდეს - ახლა, თქვენთან ერთად ვფიქრობ. ხალხი ჭეშმარიტებას სხვაგან ეძებს, და არა იქ, სადაც უნდა ეძებდეს და ეს ინვესტ ასეთ უკუღმართ, მანკიერ მოთხოვნებს მედიისგან, რაც ჩემთვის მიუღებელია.

გოგი გვახარია – ნინო გელაშვილი შეკითხვაზე პასუხს ქ-ნ პატრიციასგანაც ელის. მეც მაქვს ერთი შეკითხვა: როგორია ასეთი პრესის გავლენა საზოგადოებაზე, მოთხოვნილება არის ასეთ მედიაზე?

პატრიცია ფლორი – მთავარია, რომ პრესის თავისუფლება ხელისუფლებისგანაც და საზოგადოებისგანაც დაცული იყოს. ჯერ პრიორიტეტები უნდა ჩამოვყალიბოთ. პირველ ადგილზე თავისუფლება უნდა დავაყენოთ და მხოლოდ ამის შემდეგ ვიმსჯელოთ იმაზე, როგორ მოვექცეთ ამ თავისუფლებას, როგორ მოვექცეს მედია თავისუფლებას. მე გერმანიაში ჟურნალისტური განათლებაც მაქვს მიღებული და მიმაჩნია, რომ ჟურნალისტისთვის მთავარი პროფესიონალიზმია და არა სიკეთე და პატიოსნება. მან თავისი პროფესიონალიზმის მეშვეობით უნდა მოახერხოს ობიექტურის სუბიექტურისგან გამოიჯვანა და მათ შორის ზღვარის გავლება. რა თქმა უნდა, ჟურნალისტმა არ უნდა მიაკუთვნოს თავი რომელიმე პოლიტიკურ მიმართულებას. საქართველოში, ისეთი შთაბეჭდილება მექმნება, რომ მედია, ზოგჯერ ამა თუ იმ პოლიტიკურ მხარეს აღმოჩნდება, რაც სწორი არ არის.

ვინ არის ჟურნალისტის ბატონი? ის, ვინც მას აფინანსებს, და ის საზოგადოება, რომელიც მას უსმენს, კითხულობს, რომელიც უკვეთავს და ლებულობს მისგან ინფორმაციას.

ლაშა ბულაძე – ვინ უნდა იყოს ჟურნალისტის ბატონი? ეს, თითქმის, კომფორტული მდგომარეობის შექმნის მცდელობაა. ჟურნალისტები და რეჟისორებიც, ხალხიდან წამოსული კონიუნქტურის დაკმაყოფილებას ცდილობენ. ხშირად მიჩნდება შეკითხვა, რატომ არის აუცილებელი, ყველა ქართულ სპექტაკლში იყოს ცეკვა, რაზეც მპასუხობენ, რომ ამას ხალხი ითხოვს, ეს ხალხს მოსწონს. ასევე ვეკითხებით ჟურნალისტებს, ხომ შეიძლება დისკუსია ცოტათი უფრო ღრმა იყოს და არა მაინცდამაინც სენსაციებზე აგებული, ამაზეც იგივეს მპასუხობენ, ამბობენ, რომ ამას ხალხი ითხოვს.

ჩემი აზრით, მაინც ჯობია, დღეს ცოტა უფრო კრიტიკულები ვიყოთ ჟურნალისტების მიმართ, ამით მათ არაფერი დაუშავდებათ. პირადად ვარ მომსწრე, როგორ იქმნებოდა ჟურნალისტების მიერ გარკვეულ პერიოდში რეალობა და როგორ მზადდებოდა სიუჟეტები. ყველას სწყინს კრიტიკა, ხელისუფლებასაც, ჩვენც, მაგრამ ყველაზე მეტად, საზოგადოებას. ყველაზე აგრესიულად საზოგადოება რეაგირებს კრიტიკაზე – ყველა პრობლემა ჩვენში საზოგადოებაშია.

რას ელის საზოგადოება საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლისგან?

მომხსენებლები:

თამარ კინწურაშვილი

საქართველოს
საზოგადოებრივი
მაუწყებლის გენერალური
დირექტორი

ეკა კვესიტაძე

გაზეთ 24 საათის“
მომომხილველი

ზვიად ქორიძე

ჟურნალისტი

მოდერატორი

გოგი გვახარია

27 თებერვალი 2008 წ.

გოგი გვახარია – ბევრი ვიფიქრეთ, რა გვეწოდებინა დღევანდელი დისკუსიისთვის და ბოლოს ასეთი სათაური მოვიფიქრეთ – რას ელის საზოგადოება საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლისგან?“ დღეს ბევრი ამბობს, რომ საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა საზოგადოების დაკვეთა უნდა შეასრულოს. რა არის საზოგადოების დაკვეთა, როგორ საზოგადოებაზე საუბარი, ან რა არის თავად საზოგადოება და საზოგადოებრივი მაუწყებელი – დღეს ჩვენ ამ თემებზე ვისაუბრებთ. დღეს ჩვენი დისკუსიის ძირითადი მომხსენებლები იქნებიან ქალბატონები თამარ კინწურაშვილი და ეკა კვესიტაძე, და ბ-ნი ზვიად ქორიძე.

თამარ კინწურაშვილი – კორექტივს შევიტანდი სახელწოდებაში და დღევანდელ დისკუსიას დავარქმევდი როგორი ტელევიზია სჭირდება დღეს საზოგადოებას?“ იმიტომ რომ, როგორიც არ უნდა იყოს აპელირება საზოგადოებაზე, იმ ხალხის მოლოდინი, რომელიც იდგა მიტინგზე, ან დღეს პოლიტიკურ მაგიდასთან საუბრობს, არ არის მთელი საზოგადოების მოლოდინი. საზოგადოება ნაკლებად არის და იყო დაინტერესებული საზოგადოებრივი მაუწყებლით. უფრო მეტი რომ ყოფილიყო დაინტერესება, ჩვენთვის უკეთესი იქნებოდა. კარგი იყო თუნდაც ის კრიტიკა, რომელიც მოჰყვა ფილმს ნომბრიდან ნომბრამდე“. ასეთ შეცდომას, ალბათ, აღარასოდეს ჩავიდენ, რაც ამ შემთხვევაში, ჩემი უპასუხისმგებლობით გამოიხატა, როდესაც ფილმი ეთერში გასვლამდე არ ვნახე. იმიტომ, ინერტული დამოკიდებულების ნაცვლად, ამ ტიპის აქტივობა რომ ყოფილიყო, ეს ჩვენც დაგვეხმარებოდა და შედეგიც უკეთესი იქნებოდა. თუმცა, ჩემი აზრით, ყველაზე დიდი პრობლემა და შეცდომა ის იყო, რომ თავის დროზე, როდესაც ჩავუდექით ამ არხს სათავეში, ის დროებით არ დავხურეთ. რადგან ის რესურსი, რომელიც ამ არხს ბიუჯეტიდან ჰქონდა გამოყოფილი, არ იყო საკმარისი რეფორმების განსახორციელებლად. საზოგადოებრივი მაუწყებლის პრობლემა დღეს მისი სისუსტეა. თუ გინდა კონკურენცია გაუწიო იმ არხებს, რომლებიც ჩემი აზრით, არასწორ სტანდარტებს აწესებენ და საერთოდ, თავად მედია-პროფესიონალებშიც კი საკამათოა, რა არის ჟურნალისტური სტანდარტი დღეს – ის, რაც რეიტინგულია, თუ ის, რაც მიღებულია დასავლურ ქვეყნებში, როგორც ჟურნალისტიკის საფუძველი. თუ გინდა კონკურენცია გაუწიო იმას, რასაც საზოგადოება

ჭამს და მიირთმევს“, ამისთვის შენც ადეკვატურად ძლიერი უნდა იყო.

ტექნიკური ძალიან ბევრი რამეს განსაზღვრავს. ვინც ტელევიზია იცის, დამეთანხმება, რომ 90% ვიზუალურ მხარეზეა დამოკიდებული. ამიტომ ჩვენ ყველაზე ელემენტარული რამით, კამერითა და სამონტაჟოებით დავინყეთ. გასათვალისწინებელია ისიც, თუ რა ხდებოდა წინა მენეჯმენტის პირობებში. მაშინ არსებული კორუფციული სისტემა ძალიან მოხერხებული იყო იმისთვის, რომ ბიუჯეტიდან გამოყოფილი თანხები გარეთ, კერძო სტუდიებისკენ გადაქაჩულიყო და ისინი გაძლიერებულიყვნენ, ტელევიზია კი დაუძლურებულიყო. ცხადია, არის ადამიანური რესურსის პრობლემაც და ამით მხოლოდ საზოგადოებრივი არხი არ გამოირჩევა ჩვენს ქვეყანაში. არაერთი კონკურსი ჩავატარეთ, მაგრამ მათ დიდი აქტიურობა არ მოჰყოლია. ზოგიერთი ადამიანი თავს უკვე წარმატებულ ჟურნალისტად და ვარსკვლავად მიიჩნევს და ასეთ კონკურსებში აღარ მონაწილეობს, კონკურსის ფორმით სამსახურში მიღება მათთვის მიუღებელია.

ჩვენი მთავარი მიღწევა დაბალანსებული საინფორმაციო პოლიტიკა გახლდათ და ეს ადვილი მისაღწევი არ ყოფილა. როდესაც პირველად მივედი საზოგადოებრივ არხზე და წინა პერიოდის ანგარიშის დაწერა მომიწია, ერთ-ერთმა თანამშრომელმა დამიწერა, რომ ბალანსი საინფორმაციოში 70-30-ზე ნაწილდებოდა და მთავარი თემები სახელმწიფო კანცელარიასთან თანხმდებოდა. ასეთ პირობებში რთულია რაიმე ახლის შექმნა. ამიტომ, ჩვენი პრიორიტეტი საინფორმაციო გადაცემები, ტექნიკური ბაზის შექმნა, პოლიტიკური დისკუსიებისთვის კარის გაღება, პოლიტიკური თოქ-შოუების ორგანიზება და ახალგაზრდებზე ორიენტირება იყო, რისი შედეგიცაა გადაცემა „კედელი“. ძველი კვლევები აჩვენებს, რომ საზოგადოებრივ არხს მაინც უფრო ასაკოვანი მაყურებელი ჰყავდა. ამის საპირისპიროდ, ბოლო პერიოდში ჩატარებული კვლევები ცხადყოფს, რომ მაყურებლის გაახალგაზრდავების ტენდენცია უკვე შეინიშნება.

ეკა კვესიტაძე – ძალიან მოკლედ შევეხები რამდენიმე პრობლემატურ საკითხს. ჩვენ ვიცით, რომ როდესაც საზოგადოებრივი მაუწყებელი იქმნებოდა, მთავარი ამოცანა იყო, ქართულ მედიასივრცეში, იმ სივრცეში, სადაც პროფესიული სტანდარტებისა და ეთიკის სერიოზული დეფიციტი იყო, ის მოდის კანონმდებელი“ გამხდარიყო. ამასთან ერთად ეს მაუწყებელი, რა თქმა უნდა, უნდა გამხდარიყო არხი, საიდანაც მაყურებელი მოისმენდა მაღალი ხარისხის საგანმანათლებლო-შემეცნებით გადაცემებს და მეტნაკლებად საზოგადოების ყველა ფენის ინტერესებს მოიცავდა.

რამდენად შეძლო საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა ამ ამოცანებისთვის თავის გართმევა, რა ხარისხით, რა სეგმენტში მოახერხა ამის გაკეთება, და თუ ვერ მოახერხა, რა იყო

საზოგადოებრივ მაუწყებელს ძალიან კარგი წინა პირობები ჰქონდა საიმისოდ, რომ კარგი საინფორმაციო გადაცემები გაეკეთებინა, რადგან მისი სარედაქციო დამოუკიდებლობა კანონით იყო დაცული. ამის პრობლემა ყველა სხვა არსს აქვს, ამიტომ, მათთან შედარებით საზოგადოებრივ მაუწყებელს დიდი უპირატესობა ჰქონდა.

ამის მიზეზი? როგორ დავახასიათებთ შეცდომებს, როგორც სუბიექტურს, თუ როგორც ობიექტურს? და კიდევ, მთავარი საკითხი – ამ არხს რეიტინგი არ ჰქონია. რით აიხსნება ეს – იმით, რომ არხის მიმართ საზოგადოებაში ნდობა არ გაჩენილა, თუ იმით, რომ არ მზადდებოდა საინტერესო და კონკურენტუნარიანი გადაცემები? ამ კითხვებზე ცალსახა პასუხების მოძებნა ძნელია. მათზე ყველამ ერთად უნდა ვიფიქროთ, რათა ჩვენმა პასუხებმა გეზი მისცეს საზოგადოებრივი მაუწყებლის მუშაობას მომავალში. რა თქმა უნდა, ყველა ქვეყანაში, დიდ ბრიტანეთშიც კი, სადაც ბი-ბი-სი“ პირველი არხია, რეიტინგით მას კონკურენცია, შესაძლოა, „მე-4 არხმა“ გაუწიოს. იმიტომ, რომ კომერციულ ტელევიზიებს, როგორც წესი, ყველა ქვეყანაში უფრო მეტი მომხმარებელი ჰყავს. მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ამ არხს რეიტინგი არ უნდა ჰქონდეს და რომ რეიტინგი მისთვის არაფერს ნიშნავს.

რა პრობლემები იდგა საზოგადოებრივ მაუწყებელში? საზოგადოებრივ მაუწყებელს ძალიან კარგი წინა პირობები ჰქონდა საიმისოდ, რომ კარგი საინფორმაციო გადაცემები გაეკეთებინა, რადგან მისი სარედაქციო დამოუკიდებლობა კანონით იყო დაცული. ამის პრობლემა ყველა სხვა არხს აქვს, ამიტომ, მათთან შედარებით საზოგადოებრივ მაუწყებელს დიდი უპირატესობა ჰქონდა. გამოიყენა თუ არა მან ეს შესაძლებლობა? რაღაც თვალსაზრისით, შესაძლოა, გამოიყენა კიდევ, იმიტომ რომ ეს დაბალანსებული არხი იყო. წინასაარჩევნო პერიოდში ჩვენ ვზომავდით ბალანსს სხვადასხვა ტელევიზიაში და შეჯამების შედეგად აღმოჩნდა, რომ ამ არხს ყველაზე დაბალანსებულად გადმოსცემდა წინასაარჩევნო კამპანიას. მაგრამ ბალანსი არ გამოირიცხავს სიმწვავესა და კრიტიკულობას. ჩემი აზრით, საზოგადოებრივი მაუწყებლის საინფორმაციო გადაცემებს აკლდა სიმწვავე და კრიტიკულობა და ნაკლებად საინტერესო იყო.

ცალკე საკითხია ვიზუალური მხარე. 21-ე საუკუნეში ტელევიზია, უპირველეს ყოვლისა, ვიზუალურია. თუ გამოსახულება არ შექმენი, მაყურებელს ვერ მიიზიდავ. ქ-ნი თამარი, ალბათ, უფრო კარგად ახსნის, რატომ ვერ მოხერხდა „ვიზუალის“ გამოსწორება ამდენი ხნის განმავლობაში. მეორე, ჩემი აზრით, რაც ყველაზე მეტად აკლდა ამ ტელევიზიას, და რაც ხშირად აკლია ხოლმე დოტაციაზე მყოფ ტელევიზიებს, ის არის, რომ წამყვანებს და ჟურნალისტებს მაინცდამაინც არ აინტერესებთ აუდიტორია. მაყურებელსა და ჟურნალისტებს შორის კავშირი დაიკარგა, მათ შორის ურთიერთობა ამ არხზე არ ჩანდა, ისევე როგორც ის, რომ წამყვანებს რეალურად აინტერესებდათ მაყურებელი და მათთვის მსჯელობდნენ. იქმნებოდა შთაბეჭდილება, რომ გადაცემები, განსაკუთრებით ღამის საუბრები“, იმ ადამიანებისთვის იქმნებოდა, რომლებიც სტუდიაში იმყოფებოდნენ. ისინი ერთმანეთში საუბრობდნენ, მათი ფოკუსი და ინტერესი არ ყოფილა აუდიტორია. ეს, ალბათ, იმიტაც აიხსნება, წამყვანები არ არიან პროფესიონალი

ჟურნალისტები. პროფესიონალი ჟურნალისტი ნიშნავს, გიყვარდეს შენი პროფესია და ის შენთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის პროფესია იყოს. პირველადი პროფესია, აქ, ძალიან ბევრისთვის არ ყოფილა ჟურნალისტიკა, ამიტომ არ იგრძნობოდა ის ინტერესი, რომელიც უნდა ამოძრავებდეს ტელევიზიაში მომუშავე წამყვანს და ჟურნალისტს. ამავდროულად, ის თითქოს კლუბური არხიც გახდა. იქ ხშირად ინვესტირებდნენ ერთსა და იმავე ადამიანებს. მიუხედავად იმისა, რომ მათი ღირებულებები და შეხედულებები ჩემთვის აბსოლუტურად მისაღებია, მაინც მგონია, რომ არხი ერთ წრეში ჩაიკეტა და გაუჭირდა, მოეცვა საზოგადოების უფრო ფართო ფენები. აი, ეს არის ჩემი აზრით ის პრობლემები, რომლებიც, არ ვიცი, ამდენი ხნის განმავლობაში რატომ ვერ მოგვარდა.

რაც შეეხება ბოლო პერიოდის მოვლენებს, რომელთა გამოც საზოგადოებრივი მაუწყებელი ხელისუფლებასა და ოპოზიციას შორის საჯილდაო ქვად იქცა, ეს ძალიან ცუდი პრეცედენტია. ეს პროცესი გრძელდება და იმაზე მიანიშნებს, რომ საზოგადოებრივი არხი ვერ დაიცვა კანონმა და ოპოზიციის მხრიდან მასზე აშკარა პოლიტიკურ გავლენას და ზეწოლას ჰქონდა ადგილი. თუმცა, ამ მომენტში ძალიან მნიშვნელოვანი იყო ის, რომ სამეურვეო საბჭო, ორგანო, რომელსაც უნდა დაეცვა არხი, ფაქტობრივად აღარ მუშაობდა. სულ რამდენიმე წევრი იყო დარჩენილი ძველი საბჭოდან. ჩნდება კითხვა იმის შესახებ, თუ რატომ გახდა პრობლემა ამდენი ხნის განმავლობაში სამეურვეო საბჭოს შევსება?

თამარ კინწურაშვილი – ამ კითხვაზე პასუხს აქ ვერავინ გაგცემთ, იმიტომ, რომ ეს საკითხი უშუალოდ არის დამოკიდებული პრეზიდენტსა და პარლამენტზე.

ეკა კვესიტაძე – ფაქტია, რომ ამ საბჭომ თავისი ფუნქცია სწორედ მაშინ ვერ შეასრულა, როდესაც ეს ყველაზე მეტად იყო საჭირო. ჩემი აზრით, არც ახალი სამეურვეო საბჭო იქნება გამორჩეული და შეცვლის რამეს, თუმცა, გამიხარდება, თუ ეს მოლოდინი არ გამართლდება. ყველაფერი დამოკიდებული იქნება ახალ გენერალურ დირექტორზე, თუ ისიც პოლიტიკური შეთანხმების შედეგად შეირჩა, ეს თავისთავად, უკვე ძალიან ცუდი იქნება. მართალია, აღფრთოვანებული არ ვყოფილვარ საზოგადოებრივი მაუწყებლის მუშაობით, მაგრამ არა ვარ დარწმუნებული იმაში, რომ ცვლილებები, რომლებიც იქ მოხდება, აუცილებლად უკეთესობისკენ წაიყვანს ამ მაუწყებელს.

კიდევ ერთი საკითხი – ოპოზიციის მხრიდან ხშირად ისმოდა, რომ საზოგადოებრივი მაუწყებელი არ გამოხატავდა საზოგადოების ინტერესებს. უნდა დავაკონკრეტოთ, რას ნიშნავს საზოგადოების ინტერესები, რადგან პოლიტიკურმა პარტიებმა ამ ინტერესებს პოლიტიკური დატვირთვა შესძინეს. ისინი საზოგადოების ინტერესად ასახელებდნენ მიტინ-

უნდა დავაკონკრეტოთ, რას ნიშნავს საზოგადოების ინტერესები, რადგან პოლიტიკურმა პარტიებმა ამ ინტერესებს პოლიტიკური დატვირთვა შესძინეს.

გის მიმდინარეობის პირდაპირ ეთერში გაშვებასაც, რაც, ჩემი აზრით, არასწორი იქნებოდა. ახლა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ვილაპარაკოთ იმაზე, რა არის საზოგადოებრივი ინტერესი და რა ინტერესს უნდა ემსახურობოდეს საზოგადოებრივი მაუწყებელი.

გოგიგვახარია – დღეს, რა თქმა უნდა, ვისაუბრებთ იმაზე, თუ როგორი იყო საზოგადოებრივი მაუწყებელი, მაგრამ უნდა ვილაპარაკოთ იმაზეც, რას ელის საზოგადოება საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლისგან.

თამარ კინწურაშვილი – როდესაც საზოგადოებრივი მაუწყებლის მიმართ შენიშვნებს გამოთქვამთ, სასურველი იქნება, თუ ისინი უფრო კონკრეტული იქნება. მაინტერესებს რეიტინგზე საუბრისას რომელ წყაროს ეყრდნობით. იქნებ, როდესაც მოხსენებას ამზადებთ, იგი კონკრეტულ კანონსა და ფაქტებს ეყრდნობოდეს. მზად ვარ, ყველაფერზე გაგცეთ პასუხი. კანონი განსაზღვრავს სამეურვეო საბჭოს შემადგენლობის შევსებას. ეს არ არის გენერალური დირექტორის კომპეტენცია. სამეურვეო საბჭოს წევრების ვაკანსიებზე პრეზიდენტი აცხადებს კონკურსს და მათ პარლამენტი ნიშნავს. ნოემბრის ამბების შემდეგ შექმნილი კრიზისის გამო არ მოხერხდა მათი დანიშვნა და ამაზე პარლამენტია პასუხისმგებელი, იმიტომ რომ ეს მისი კომპეტენციაა.

რაც შეეხება რეიტინგებს, ორი ალტერნატიული წყარო არსებობს. პირველს ჩვენ უნდობლობა გამოუცხადეთ იმის გამო, რომ კვლევების აფიშირებას პოლიტიკური კონიუნქტურის შესაბამისად ახდენდა, ეს არის კომპანია ეი-ბი-ჯი“. რაც შეეხება მეორე კვლევის შედეგებს, ამ მონაცემებით, საზოგადოებრივი მაუწყებელი მესამე ადგილზე იყო, დღეს კი მეორეზეა. არსებულთან შედარებით, ზრდის ნელი ტენდენცია შეინიშნება. რასაც ვერ გავაკეთებდით, იმაზე პრეტენზია არც გვქონია. იმ გეგმაში, რომელიც თავის დროზე სამეურვეო საბჭოს წარუდგინე, საუბარი იყო სამწლიან პერიოდზე. ჩვენი გეგმები ტექნიკური ხარისხის გაუმჯობესებასაც გულისხმობდა. ეს პროცესი სამეურვეო საბჭოს არარსებობამაც შეაფერხა. ვიზუალის მონესრიგება მხოლოდ ტექნიკური გადაიარაღების შემდეგ არის შესაძლებელი. ყველაზე კარგი ტექნიკური ბაზა საქართველოში ტელეკომპანია იმედს“ ჰქონდა, რომელშიც ბადრი პატარკაციშვილმა თავის დროზე ძალიან დიდი ერთჯერადი ინვესტიცია ჩადო.

წლევანდელი ბიუჯეტი 17 მლნ 400 ათასი ლარი იყო. ქონების რეალიზაციის ხარჯზე, საპარლამენტო არჩევნების დროს, დამატებით 8 მლნ ლარი მივიღეთ. ამ თანხიდან 4 მლნ 500 ათასი ლარი ტექნიკურ გადაიარაღებას მოხმარდა. ჩვენ ვემზადებოდით არჩევნებისთვის, რომელიც შემოდგომაზე იყო დანიშნული, გვქონდა პროექტი, რომელიც ყველა ამ პრობლემის კომპლექსურად მოგვარებას ისახავდა მიზ-

ნად, ოღონდ კრედიტის ხარჯზე. მის ალბაზე წინა სამეურვეო საბჭოსაგან გვქონდა თანხმობა. გავლენიანი ხარ მაშინ, როდესაც ძლიერი ხარ, საამისოდ კი, შენს კონკურენტებთან შედარებით თანაბარი პირობები უნდა გქონდეს. საქმე პირველ რიგში საინფორმაციო გადაცემის ვიზუალს ეხება, იმიტომ, რომ საინფორმაციო გადაცემა ნებისმიერი არხის სავიზიტო ბარათია. ის სტუდია, რომელიც ჩვენ დაგვხვდა, ძალიან ვინროა და არ იძლევა დეკორაციის შეცვლის საშუალებას. ტელევიზიას დიდი ფართობი უკავია, მაგრამ ტექნიკურად აღჭურვილი მხოლოდ ორი სტუდია აქვს. ჩვენ დავინყეთ ახალი სტუდიის მშენებლობა, ამისთვის გერმანელი სპეციალისტები მოვიწვიეთ.

გამოსახულების პრობლემა დაკავშირებულია გადამცემებთანაც. გადამცემები, რომელთა მეშვეობითაც ვრცელდება ჩვენი პროგრამები, ძალიან მოძველებულია, ლამპურ“ პრინციპზე მუშაობს. მას გაცილებით მეტი ენერგია და რესურსი სჭირდება. როდესაც გაქვს არჩევანი ციფრულ მაუწყებლობასა და ლამპურ“ მაუწყებლობას შორის, რა თქმა უნდა, პირველს ირჩევ.

გავრცელებაში კორუფციული სისტემაა. ის ადამიანი, სახელმწიფო შპს-ს წარმომადგენელი, რომელიც უზრუნველყოფს ტელე-რადიო პროგრამების გავრცელებას, იმავედროულად იმედშიც“ მუშაობს და სარგებლობს ჩვენი სიხშირეებით. კონკრეტული მაგალითი შემოიძლია მოგიყვანოთ – სოფელ ჯვარში მეორე არხის გადამცემით, რომელიც არ ფუნქციონირებს, ვრცელდებოდა ტელეკომპანია იმედის“ გადამცემები, იმიტომ, რომ იყო კორუფციული გარიგება. როდესაც ვერ აკონტროლებ გადამცემებს, ძალიან რთულია მუშაობა. სიხშირეების რესურსი შეზღუდულია და ვიღაც კონკრეტული ადამიანი ხეირობს; ცალკე, რეგიონული ტელევიზიები სარგებლობენ, ცალკე – სხვა ტელეკომპანიები. ის პროექტი, რომელიც ჩვენ გერმანულმა კომპანიამ მოგვიშადა, 4 მლნ ევრო ღირს და კრედიტის ხარჯზე უნდა განხორციელებულიყო. ის სერიოზულ პრობლემებს შეუქმნიდა ბევრი ტელეკომპანიის მეკობრულ გადამცემებს და ჩაახშობდა მათ სიხშირეებს, იმიტომ რომ გვექნებოდა სუპერთანამედროვე, მძლავრი გადამცემები. თუ ალტერნატიული გავრცელების სისტემა არ შეიქმნა, ვერ გააკონტროლებ, რა ხდება რეგიონებში. ჩვენ ოფიციალურად ვურიცხავთ მომსახურების თანხას, ცალკეული ტელეკომპანიები კი, ნაღდის სახით უდებენ ჯიბეში ფულს. ამ კორუფციული სისტემით ზარალდება საზოგადოებრივი მაუწყებელი, რომელიც ამ ეტაპზე არავის, მათ შორის, არც ხელისუფლებას, აინტერესებს. ოპოზიციას აინტერესებს იმდენად, რამდენადაც დაინტერესებულია დაუბალანსებელი გაშუქებით.

ეკა კვესიტაძემ ჟურნალისტების არაპროფესიონალიზმიც ახსენა. თუ მონიტორინგის შედეგით, საინფორმაციო დაბალანსებულად მუშაობდა და ეს ევროსაბჭოს დასკვნაშიც იყო

ერთ-ერთი პრობლემა იყო კომუნიკაციის არარსებობა საზოგადოებასთან. ამ ფუნქციას, ალბათ, სამეურვეო საბჭო მომავალში უკეთესად შეასრულებს. მისი უშუალო ფუნქცია სწორედ საზოგადოებასთან ურთიერთობაა და არა კონკრეტულ გადაცემებზე ფიქრი.

აღნიშნული, ის ადამიანები, ვინც ამას აკეთებდა, არაპროფესიონალებად არ უნდა იწოდებოდნენ. ისიც ითქვას, რომ ერთ წრეში ვტრიალებთ. ჩაკეტილობის პრობლემა, გარკვეულწილად, მართლაც იყო, მაგრამ თანდათან დაიძლია. ჩვენ ვცდილობდით, ყველა მხარე გვეყოლოდა წარმოდგენილი დისკუსიაზე, მაგრამ განსხვავებული აზრის მიუღებლობას ვანყდებოდით.

ერთ-ერთი პრობლემა იყო კომუნიკაციის არარსებობა საზოგადოებასთან. ამ ფუნქციას, ალბათ, სამეურვეო საბჭო მომავალში უკეთესად შეასრულებს. მისი უშუალო ფუნქცია სწორედ საზოგადოებასთან ურთიერთობაა და არა კონკრეტულ გადაცემებზე ფიქრი.

გოგი გვახარია – მჯერა, რომ კორუფციული გარიგებები არსებობდა გადამცემებთან დაკავშირებით, მაგრამ ერთი შენიშვნა მიჩნდება: თქვენ გქონდათ საშუალება ამაზე თქვენს საინფორმაციო გადაცემაში გესაუბრათ.

თამარ კინწურაშვილი – ჩვენ ამას ვაკეთებდით. სოფელ ჯვართან დაკავშირებული ინციდენტი არა მარტო გავაშუქეთ, პროკურატურასაც შევატყობინეთ. ბორია ადამია მოხსნეს სამსახურიდან, მაგრამ შემდეგ კვლავ დააბრუნეს, რადგან აღმოჩნდა, რომ მის გარდა ეს საქმე არავინ იცის კარგად.

გოგი გვახარია – თამარმა ხელისუფლება ახსენა, ეკამ აქცენტი ოპოზიციაზე გააკეთა. ცოტა უცნაურად მეჩვენება, რომ ნოემბრის ამბების მერე საქართველოს პრეზიდენტი პირველად რუსთავი2-ის ეთერში ვიხილეთ და არა საზოგადოებრივი მაუწყებლის ეთერში. ხელისუფლების მხრიდანაც ხომ არ იყო ბოიკოტი საზოგადოებრივი მაუწყებლის მიმართ და რაში გამოიხატებოდა იგი, ან რა იყო ამისი მიზეზი?

ზვიად ქორიძე – საზოგადოებას აქვს იმის მოლოდინი, რომ ეს მისი ინტერესების გამომხატველი არხია. საზოგადოებრივი ინტერესი, შესაძლოა, ისეთივე ამორფული ფრაზაა, როგორც სახელმწიფო ინტერესი და ა.შ., მაგრამ საზოგადოებაში ძალიან ბევრი კითხვაა, რომელთა დასმასაც და მათზე პასუხებს საზოგადოება ელის. საზოგადოებაში არის ტენდენციები, რომელთა ეკრანზე ხილვის სურვილიც ამავე საზოგადოებაში არსებობს.

დღეს ორი გამოკვეთილი ტენდენცია შეინიშნება და, სამწუხაროდ, მედიამ ორივე აიტაცა. ერთია ის, რომ საზოგადოება უნდა აღვზარდოთ. საზოგადოებრივ არხზე ეს პრობლემა ასე პირდაპირ არ დამდგარა, მას ერთ-ერთ კერძო არხზე წავანყდი, სადაც სარედაქციო პოლიტიკაში უწერიათ, რომ მათ ახალი ადამიანი, ახალი საზოგადოება უნდა აღვზარდონ. მაგრამ ეს მედიის ზოგადი ტენდენციაა, თითქმის ჩვენ უფრო მაღლა ვიყით და გვქონდეს ვილაცის დამოძღვრისა და მისთ-

ვის ქცევის წესების სწავლების უფლება.

და მეორე ტენდენცია – თითქოს დღეს არ არის მთავრობის კრიტიკის დრო, თითქოს მთავრობა ნოვატორი და ჩვენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ახალი ინიციატივების შემომტანია და მას სწორად ვერ უგებს საზოგადოება, ამიტომ საზოგადოება უნდა ვაკრიტიკოთ. არა აქვს მნიშვნელობა, რომელ ტენდენციას დაუჭერს მხარს მედია, ის ავტომატურად ხდება მენტორი. ქართულმა მედიამ ეს გზა აირჩია. მენტორის მიღება კი, ჩემი აზრით, საზოგადოებას უჭირს. საზოგადოება აქეთ გვთავაზობს დისკუსიის რეჟიმს და სურს, რომ ვიკამათოთ. კომუნიკაციის საუკეთესო საშუალება სწორედ დისკუსიაა. ვეთანხმები ეკა კვესიტაძეს – საზოგადოებრივი მაუწყებლის ყველაზე დიდი პრობლემა ის იყო, რომ მან დაკარგა კომუნიკაცია საზოგადოებასთან. როდესაც ვსაუბრობ იმაზე, რომ დისკუსიის მოდელი არ მიიღო საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა, სწორედ ამას ვგულისხმობ. არსებობს დისკუსიის ორი ფორმა – ერთია დისკუსია, როგორც დისკუსია თავისი ფორმით, როდესაც ერთ სივრცეში, სტუდიაში ვიკრიბებით და ვკამათობთ, და არის მეორე დისკუსია, როდესაც გავაკეთებ გადაცემას ან სიუჟეტს და მას შემდეგ მოჰყვება დისკუსია საზოგადოებაში.

დისკუსიის ფორმით მოწოდებული დისკუსია საზოგადოებრივ არხზე მხოლოდ „კედელია“, რომელიც თანდათან ასევე გადაიქცა მენტორულ შოუდ, სადაც მოსული სტუმარი იქ შეკრებილ საზოგადოებას ჭკუას ასწავლის. მონვეული სტუმარი არ იყო ერთ-ერთი ჩვენგანი, ის ცალკე იყო, შეკრებილი საზოგადოება – ცალკე, რითაც ირღვეოდა დისკუსიის დემოკრატიული გარემო. ძნელად მახსენდება ისეთი გადაცემა, ფილმი ან მოამბის“ სიუჟეტი, რომელმაც ამ სამი წლის განმავლობაში საზოგადოებაში დიდი დისკუსია გამოიწვია, რომლის გამოც შეიძლებოდა სადმე, რომელიმე ჯგუფში, რომელიმე აუდიტორიაში შევკრებილიყავით და გვეკამათა. მე არ ვუბრუნდები ფილმს ნოემბრიდან ნოემბრამდე“. ანუ, დისკუსიის არც ამ კონტექსტის ფორმას უმუშავია. ამის მიზეზი იყო სწორედ ამ კომუნიკაციის დეფიციტი, რომელიც აღმოაჩნდა მთელ მაუწყებელს. ვშიშობ, რომ ეკა კვესიტაძის მოსაზრებების გამეორება მიწვევს, იმიტომ, რომ მან ვრცლად ისაუბრა ამ თემაზე. ბოლოს საზოგადოებრივი მაუწყებლის წამყვანები უკვე მხოლოდ ერთმანეთს უსმენდნენ და მონაწილეობდნენ ერთმანეთის გადაცემებში. ეს არ ეხება მხოლოდ ლამის საუბრებს“. ამან გამოიწვია არცთუ ცუდი წამყვანების მარგინალიზება.

კომუნიკაციის დაკარგვის საუკეთესო ნიმუში იყო 2007 წლის 4 ნოემბრის ღამე, როდესაც საზოგადოებრივ მაუწყებელს უკვე ჰქონდა მოწოდებული ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ გარეთ უმუშევრები და ლოთები იყვნენ შეკრებილები და რომ ხალხს ბადრი პატარკაციშვილმა ფული დაურიგა. არხი გვთავაზობს პრეზიდენტთან ინტერვიუს, სადაც პრეზიდენ-

ტი გვეუბნება, რომ წელს საქართველოში პირველად დაიწყო მწნილის წარმოება. ეს იყო კომუნიკაციის აღრევის ნიმუში, საზოგადოება ამ ადამიანისგან სხვა რამეს ელოდა და სულ სხვა რამ მიიღო. ამ ინტერვიუს წამყვანი¹, ჩემი აზრით, ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო და კარგი ტელესახე ქართულ მედიასივრცეში, ძალიან ცუდ მდგომარეობაში აღმოჩნდა. საზოგადოებრივ მაუწყებელს დავით აფრასიძისთვის მაქსიმალურად იდეალური პირობები უნდა შეექმნა. ასეთი რესურსის გამოყენება ასეთი ინტერვიუსთვის, ცოტა მეუხერხულეა.

ვიცი, რომ დარბაზში მყოფ საზოგადოებას ბევრი რამ აქვს სათქმელი, ამიტომ სიტყვას აღარ გავაგრძელებ, მხოლოდ იმის თქმა მინდა, რომ 7 ნოემბერი გარდამტეხი მომენტი იყო. ის ამ კონკრეტულ თემაზე საუბრისას ორი პროცესის შემაერთებელი ნიშნულია. ეს არის ერთი მხრივ, ქვეყანაში არსებული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური კრიზისი და მეორე მხრივ, თავად საზოგადოებრივი მაუწყებლის კრიზისი. რა თქმა უნდა, მოვისმენ მოსაზრებას, რომ შესაძლოა, ეს არ იყო კრიზისი, მაგრამ იმ საინფორმაციო პოლიტიკამ, თუ როგორ შეუქმნოდა ეს მოვლენები, იმ ათდღიანმა პერიოდმა, როდესაც საზოგადოება მხოლოდ საზოგადოებრივი მაუწყებლის საინფორმაციო გამოშვებების ამარა დარჩა, და იმ ორმა ფილმმა, ამ არხზე კრიზისული ვითარება შექმნა. ეს ორი კრიზისი გადაჯაჭვულია, მათ ერთმანეთი გამოიწვიეს. მათი შედეგი იყო ის, რომ პოლიტიკურმა ძალებმა იხელთეს დრო და საზოგადოებრივი მაუწყებლის მონოპოლიზება გადანეციტეს. ეს ძალიან ცუდი ნიშნული იყო, იმიტომ, რომ იმ მომენტისათვის, ფორმალურად მაინც, საზოგადოებრივი მაუწყებელი პოლიტიკური და კომერციული ზეგავლენისაგან თავისუფალი იყო, თუმცაღა პერიოდულად მაინც ჩნდებოდა ხოლმე რეკლამა არხზე. უკეთესი იქნებოდა, საზოგადოებრივ მაუწყებელს საერთოდ არ ჰქონოდა რეკლამა.

პოლიტიკური ზემოქმედება კი, რაზეც აქამდე მხოლოდ ეჭვის დონეზე თუ შეგვეძლო საუბარი, დღეს უკვე, პრაქტიკულად, პოლიტიკური შეთანხმების სახით გაფორმდა – მმართველმა ძალამაც და ოპოზიციამაც გადანეციტეს ხელის ფათური საზოგადოებრივ მაუწყებელში. თავად სამეურვეო საბჭოს თუ აღმოაჩნდება რესურსი თავი დაიცვას და დაიცვას საზოგადოებრივი მაუწყებელიც, კარგი იქნება. ყოველ შემთხვევაში, კანონი აძლევს მას ამის საშუალებას. რას ელის საზოგადოება საზოგადოებრივი მაუწყებლისგან? მე ერთადერთი პასუხი მაქვს ამ ეტაპზე – კომუნიკაციის აღდგენას.

საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა ვერ უზრუნველყო, დროულად გადაეცა ქვეყანაში საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შესახებ პრეზიდენტის განკარგულება, რასაც შედეგად მოჰყვა ბათუმის მოვლენები. ღამის პირველის ნახევარზეც კი, არხმა გადასცა ინფორმაცია, რომ საგანგებო მდგომარეობა მხოლოდ თბილისში გამოცხადდა, მაშინ როცა იგი საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ვრცელდებოდა.

1. იგულისხმება დავით აფრასიძე.

თამარ კინწურაშვილი – ეს არასწორი ინფორმაციაა. პრეზიდენტის ბრძანება იმ სახით გადაეცემა, როგორი სახითაც მივიღეთ. ჩვენ მივედით კობა დავითაშვილთან, მაგრამ გორის ჰოსპიტალში არ შეგვიშვეს. ის გარეთ გამოვიყვანეთ და ვაჩვენეთ ნაცემი კობა დავითაშვილი. ის, რომ ჩვენ შიგნით არ შეგვიშვეს, ჩვენი ბრალი არ ყოფილა, საგანგებო მდგომარეობის რეჟიმით იყო განპირობებული. თავისუფალი გადაადგილების უფლება შეზღუდული იყო.

ზვიად ქორიძე — თუ საგანგებო მდგომარეობის დროს არ შეიძლებოდა ინფორმაციის გადაცემა, რატომ აჩვენეთ ის ორი ფილმი?

თამარ კინწურაშვილი – ეს განსხვავებული აზრის მიუღებლობაა. ეს იყო ხელისუფლების მიერ მომზადებული ფილმი, რომელშიც ნოემბრის მოვლენების მისეული ვერსია იყო გადმოცემული და სახელისუფლებო პოზიციას გამოხატავდა. ამ პოზიციასაც აქვს არსებობის უფლება, ისევე როგორც თქვენს მოსაზრებებს.

ზვიად ქორიძე – მე მოსაზრების მიუღებლობას არ ვგულისხმობ. მხოლოდ ის მაინტერესებს, საგანგებო მდგომარეობის პირობებში, როდესაც იკრძალება ინფორმაციის გავრცელება, რატომ არ იყო შეზღუდვა იმ ინფორმაციის გადაცემაზე, რომელიც ამ ფილმის სახით გადაეცემა?

თამარ კინწურაშვილი – ეს შეცდომა იყო და ამის შესახებ მე უკვე მოგახსენეთ. ვაღიარებ, ეს იყო ტექნიკური შეცდომა. მაგრამ ვინ, თუ არა საზოგადოებრივმა არხმა, უნდა გაახმოვანოს ხელისუფლების ოფიციალური პოზიცია. როდესაც სხვა არხებზე ჩნდება პირველად ხელისუფლების წარმომადგენელი, ეს უფრო დიდ პრობლემად მიმაჩნია. იმ ეტაპზე თან ორი ძირითადი მოთამაშე იყო: ერთი მხრივ, იმედი“, ოპოზიციური არხი და მეორე მხრივ – რუსთავი2“, სახელისუფლებო არხი. როდესაც არჩევანი დგებოდა, მესმის მათი პრაგმატული მოსაზრებები, ეს არხები გაცილებით რეიტინგული იყო, ყოველთვის იქ მიდიოდნენ. არაერთხელ მოვიწვიეთ, მაგალითად, ქართული აკადემიის წარმომადგენლები, რომლებიც სხვადასხვა მიზეზით უარს ამბობდნენ ჩვენთან მოსვლაზე. როდესაც მე ვთქვი, რომ საზოგადოება არ იყო დაინტერესებული საზოგადოებრივი მაუწყებლით, სწორედ ეს ვიგულისხმებ. ეს თემა აქტუალური მას შემდეგ გახდა, რაც პოლიტიკოსებმა დააყენეს დღის წესრიგში. თქვენ არავინ გიშლიდათ ხელს აქამდეც დაინტერესებულყავით, მიგელოთ მონაწილეობა სამეურვეო საბჭოსთან არსებული საბჭოების მუშაობაში. ჩვენ გამოვაცხადეთ კონკურსი, მაგრამ ამ პროცესში ჩართვის სურვილი ბევრს არ გამოუთქვამს. მერე იძულებულნი გავხდით ჩვენი გაგვეკითხა, მოგვეძებნა გენდერული ენჯეოები,

პოლიტიკოსებს დაეკავშირებოდათ. საბჭოები სხვადასხვა ნიშნით შეიქმნა. არის გენდერული, პოლიტიკური, რელიგიური, ეთნიკური ნიშნით დაკომპლექტებული საბჭოები.

საკუთარ პასუხისმგებლობაზეც უნდა ვიფიქროთ. მე ვაცნობიერებ საკუთარ პასუხისმგებლობას. მაშინ, როდესაც ლევან გაჩეჩილაძე დააყენებს საკითხს დღის წესრიგში და ყველანი ერთად დავესევით საზოგადოებრივ მაუწყებელს, გაცილებით იოლია კრიტიკა, მაგრამ მანამდე სად იყავით და რატომ არ ინტერესდებოდით; როდის შეგეზღუდათ უფლება ჩვენს ეთერში გაგეკრიტიკებინეთ და გამოგეთქვათ თქვენი მოსაზრებები?

შორენა შავერდაშვილი, ჟურნალ ცხელი შოკოლადის“ რედაქტორი – ზვიად, თქვენ თქვით, რომ ტელევიზია არ შეიძლება გახდეს საზოგადოების მენტორი, და როდესაც ამ ფუნქციას კისრულობს, საზოგადოებისგან ამას უეურეაქცია მოჰყვება. იქნებ, განმიმარტოთ, რას გულისხმობთ ამაში, იმიტომ რომ შეიძლება, საზოგადოების დიდ ნაწილს ქსენოფობიური იდეოლოგია და მოსაზრებები ჰქონდეს, ან ისეთ რამეს მოითხოვდეს, რაც არ ჯდება იმ ფასეულობებში, რომლებითაც ჩვენ გვინდა ცხოვრობდეს საზოგადოება. ამ შემთხვევაში ვინ ვის კარნახობს, ტელევიზიამ მხოლოდ ის რომ ასახოს, რაც ხდება საზოგადოებაში, ის შეიძლება გაურკვეველი ღირებულებებისა და ფასეულობების ამსახველი გახდეს. საზოგადოებრივ მაუწყებელს აქვს თუ არა ამაზე მეტი ფუნქცია, განსხვავებით კომერციული მაუწყებლობებისაგან?

გოგი გვახარია – ზვიადმა თქვა, რომ ტელევიზიებში გავრცელებულია აზრი, რომ საზოგადოება უნდა აღვზარდოთ. მე თუ მკითხავთ, ტელევიზიებში არ არის გავრცელებული ეს აზრი და ეს ძალიან ცუდია. ლაპარაკია განათლების დეფიციტზე. მგონი, საზოგადოებრივი მაუწყებლის ვალია საზოგადოების აღზრდა და ის ამას კარგად ვერ აკეთებდა.

ზვიად ქორიძე – შემეცნებითი და საგანმანათლებლო პროგრამები სხვა რამეა, საზოგადოების აღზრდა კი, სხვა. ავიღოთ პროპაგანდისტული ტელევიზიის კეთების მექანიზმი და გამოვიყენოთ. როდესაც გვაქვს ეჭვი, რომ საზოგადოების აბსოლუტური უმრავლესობა ქსენოფობიურად არის განწყობილი, თუმცა, შესაძლოა, ესეც საკამათო იყოს, მიმაჩნია, რომ ეს დისკუსიის თემა უნდა გახდეს. სამი კვირის წინ გადაცემა კედელში“, რომელიც ტოლერანტობის თემასა და ეროვნულ უმცირესობებს ეძღვნებოდა, მოწვეული იყო სოზარ სუბარი. დარბაზში მჯდომ აუდიტორიას მკაფიოდ გამოხატული ანტისომხური და ანტიჩინური მოსაზრებები ჰქონდა. მთელ აუდიტორიაში გამოჩნდა ერთადერთი კაცი, რომელმაც თქვა, რომ სომეხიც კაცია და მას წამყვანიც დაეთანხმა. ეს იყო მთელი აღმზრდელობითი მუშაობა. ასე ვერ შეასრულებ ამ ფუნქციას – მე პრინციპზე ვსაუბრობ.

ეკა აღდგომელაშვილი, ქალთა ინიციატივების მხარდაჭერი ჯგუფი – ამჟამად წარმოვადგენ ფონდ ინკლუზივს“, რომელიც სექსუალურ უმცირესობათა პრობლემებზე მუშაობს. ვარ გენდერული კომისიის წევრიც, რომელიც საზოგადოებრივ მაუწყებელთან არსებობს. ეს ყველაფერი იმიტომ ჩამოვთვალე, რომ კარგად მაქვს გაცნობიერებული, რა მინდა საზოგადოებრივი მაუწყებლისგან, ვიცნობ მის წესდებასაც და შესაბამისად, რადგან ქ-ნმა თამარმა ბრძანა, რომ კონკრეტულად ჩალიან მნიშვნელოვანია ამ საკითხებზე საუბრისას, ერთ კონკრეტულ მაგალითს მოვიყვან. შარშან ფონდმა ინკლუზივმა“, 17 მაისამდე, ჰომოფობიასთან ბრძოლის საერთაშორისო დღემდე, ერთი თვით ადრე, საზოგადოებრივ მაუწყებელს ამ თემაზე არტეს“ და ცე-დე-ეფის“ (ZDF) დაკვეთით გერმანული კომპანიის, გალერეა ალიასკა-პროდაქშენის“ მიერ მომზადებული ფილმის, „ცისარტყელის დასასრული“, გაშვების თხოვნით მიმართა. ჩვენ შევიძინეთ ეს ფილმი, ვთარგმნეთ და ტელევიზიაში დისკით მივიტანეთ კიდეც, რათა წინასწარ გაცნობის საშუალება ჰქონოდათ. ჩალიან გამიჭირდა პასუხის მიღება, რატომ არ გაუშვეს იგი. შემდეგ გვითხრეს, რომ საათნახევრიანი დოკუმენტური ფილმის გაშვების საშუალებას საზოგადოებრივი მაუწყებლის ბაღე არ იძლეოდა. ბოლოს იძულებული გაგხდი მესარგებლა გენდერული კომისიის წევრობით და უშუალოდ საბჭოს თავმჯდომარისთვის მეკითხა ფილმის საზოგადოებრივი მაუწყებლის ეთერში გაუშვებლობის მიზეზი, თუმცა, ვერც მისგან მივიღე პასუხი.

თამარ კინწურაშვილი – ზეპირი პასუხი თქვენ ამ შეხვედრაზე მიიღეთ. ჩვენი ბადის თანახმად, საინფორმაციო გამოშვებები ყოველ საათში ერთხელ გადის ეთერში და ამის გამო საათნახევრიანი ფილმის გაშვება არ მოხერხდებოდა. რომ შეგვემოკლებინა ფილმი, მაშინ შესაძლოა, გეთქვათ, რომ ცენზურას ჰქონდა ადგილი. ჰომოფობიასთან ბრძოლის საერთაშორისო დღესთან დაკავშირებით ჩვენ სიუჟეტი მოვაგზადეთ და საინფორმაციოთი გადავეცით. ეს ჩვენი სარედაქციო გადაწყვეტილება იყო, რომელიც, შესაძლოა, საქართველოს ყველა მოქალაქისთვის არ იყოს მისაღები.

ნინო ძანძავა, საქართველოს კინემატოგრაფის ეროვნული ცენტრის კინომემკვიდრეობის განყოფილების სპეციალისტი – ამ თემაზე ბევრი სხვა ფილმი არსებობს, თუ ბადის პრობლემა იყო, მაყურებლისთვის შეგეთავაზებინათ 40 ან 50-წუთიანი ფილმი.

თამარ კინწურაშვილი – საზოგადოების უმრავლესობას ამ ტიპის ფილმებზე არა აქვს მოთხოვნილება. ჩვენ ფილმებს ერთ დიდ პაკეტად ვყიდულობთ, მასში ასეთი ფილმი არ ყოფილა შესული. შესყიდვის პროცედურა რომ დაგვეწყო, ჰომოფობიასთან ბრძოლის მომდევნო დღისთვის, ალბათ შე-

ვიძენდით, კანონმდებლობიდან გამომდინარე, საკმაოდ ხანგრძლივია ეს პროცედურა.

გოგი გვახარია – ძალიან სერიოზული პრობლემა დაისვა. ქნმა თამარმა თქვა, რომ საზოგადოების უმრავლესობას ასეთ ფილმებზე მოთხოვნილება არ ჰქონია, იმედია, ეს არ ყოფილა წამოცდენა. ჩვენ დღეს სწორედ ამაზე უნდა ვისაუბროთ. ჩვენს დისკუსიასაც სწორედ ამიტომ შეევურჩიეთ სახელად რას ელის საზოგადოება საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლისგან“. როგორი უნდა იყოს მომავალში საზოგადოებრივი მაუწყებელი. იმის მიხედვით უნდა აიგოს, რას ისურვებს საზოგადოების უმრავლესობა, თუ უმცირესობის ინტერესებიც გაითვალისწინოს?

თამარ კინწურაშვილი – ვისურვებდი, საზოგადოებრივი მაუწყებელი იმდენად ძლიერი იყოს, რომ არ აკეთებდეს მხოლოდ იმას, რაც უმრავლესობას სურს. დღეს საზოგადოებრივი მაუწყებელი სუსტია, ამიტომ საზოგადოებას ასეთი თემები შეუძლია სასპეკულაციოდ გამოიყენოს. ჩემი აზრით, უფრო მნიშვნელოვანია, ამ ინსტიტუტმა მოიპოვოს დამოუკიდებლობა, გაძლიერდეს და კონკურენტუნარიანი გახდეს, რათა შემდგომ თავად მოახდინოს გავლენა პროცესებზე.

გოგი გვახარია – კარგი იქნებოდა, ბევრს ენახა პარლამენტის სხდომის ის მომენტი, როდესაც კენჭს უყრიდნენ სამეთვალყურეო საბჭოს წევრებს. საზოგადოებამ უნდა ნახოს, როგორ შედგა ეს ცირკი.

– ვისურვებდი, საზოგადოებრივი მაუწყებელი იმდენად ძლიერი იყოს, რომ არ აკეთებდეს მხოლოდ იმას, რაც უმრავლესობას სურს.

თამარ კინწურაშვილი – გეთანხმებით, კომუნიკაციის დეფიციტი მართლაც იყო. კარგი იქნება, თუ ჩავხედავთ კანონს მაუწყებლობის შესახებ. სამეთვალყურეო საბჭოს ბევრ წევრს თავისი ფუნქცია ცალკეული მიმართულებისა და გადაცემის შემოქმედად წარმოუდგენია, რაც არასწორია, იმიტომ რომ ეს შიდა მენეჯმენტის საკითხია. სამეურვეო საბჭომ საზოგადოებრივ მაუწყებლამდე უნდა მიიტანოს საზოგადოების ინტერესები და მოლოდინი. სამეურვეო საბჭო პროგრამულ პრიორიტეტებს კვლევისა და საზოგადოებასთან შეხვედრის საფუძველზე განსაზღვრავს.

დავით დარჩიაშვილი, ფონდის „ღია საზოგადოება – საქართველო“ აღმასრულებელი დირექტორი – საქართველოში კარგად არაფერი მუშაობს და საზოგადოებრივი მაუწყებელი როგორ იქნება გამონაკლისი, არ ვიცი. მე ძალიან მიჭირს საუბარი, იმიტომ რომ შიგნიდან მომინევს ლაპარაკი. ზვიადის შენიშვნა იმის შესახებ, რომ ერთი-ორჯერ მართლაც მომინია აფრასიძის გადაცემაში მონაწილეობა, მართალია. ეს არის მენეჯმენტის ხარვეზი. კლუბურობის განცდა, თუნდაც, ერთ მაყურებელს მაინც, არ უნდა დაუტოვო. საზოგა-

დოებრივი მაუწყებელი, რომელიც სულ ორნახევარი წლისაა, სარკეა იმისა, რაც ხდება არა მარტო პოლიტიკურ სპექტრში, არამედ მთლიანად საზოგადოებაში.

ერთიც მინდა ვთქვა, ქ-ნ ეკას თამარმა უპასუხა, მაგრამ ეჭვი მიჩნდება, რომ ეს ფილმი ისეთ თემას ეხებოდა, მას ეკლესია დაბლოკავდა. რა ზენოლა იყო ეკლესიიდან, პარლამენტიდან, იქნებ, ამაზეც ვილაპარაკოთ. ამას ემატება არაპროფესიონალიზმის პრობლემაც.

გოგი გვახარია – კარგი იქნებოდა, მედია უფრო რომ აქტიურობდეს, კრიტიკა რომ აქტიურობდეს და საზოგადოებრივი მაუწყებლის უკვე, შეიძლება ითქვას, გადამდგარ დირექტორს არ უწევდეს კრიტიკისა და შენიშვნების მოსმენა. აქამდე ამის შესახებ პრესაში მხოლოდ ორი ადამიანი წერდა. კრიტიკა რომ მეტი ყოფილიყო, შესაძლოა, კრიზისული სიტუაცია აღარ შექმნილიყო.

ია ბახტაძე, თარჯიშანი – ყველა ქართული არხი პოლიტიზებულია. სასურველი იქნებოდა, პირიქით ყოფილიყო. რომელ არხზეც არ უნდა გადართო, რომელიმე პოლიტიკური პარტიის წარმომადგენელი დაგხვდება. ნაკლები ყურადღება ეთმობა საგანმანათლებლო და საბავშვო გადაცემებს. არ შემიძლია არ ვთქვა თარჯიშანის დაბალ ხარისხზე. კარგი იქნება, თუ საზოგადოებრივი მაუწყებელი, თუნდაც წელიწადში ერთხელ ქუჩაში ჩაატარებს გამოკითხვას და მოსახლეობისგან მოისმენს, რას ელიან საზოგადოებრივი მაუწყებლისგან, როგორი გადაცემების ხილვა სურთ და ამის მიხედვით შეადგინოს გადაცემების ნუსხა.

თეო ხატიაშვილი, კინომცოდნე, ჟურნალისტი – კომენტარს გავაკეთებ ბოლო ფრაზაზე. წელან ზვიად ქორიძე მაყურებელთან კომუნიკაციის არარსებობაზე საუბრობდა. ახლა ქალბატონმაც ბრძანა, რომ საზოგადოების მოლოდინის გასაგებად კარგი იქნებოდა, გამოკითხვა ქუჩაში ჩატარებულიყო, მაგრამ, ჩემი აზრით, ეს შედეგს ვერ მოიტანს. აქ იმაზეც საუბრობდნენ, თუ რას ნიშნავს საზოგადოება, ან რა ფასეულობების მატარებელია იგი; ეს გაურკვეველია. შესაბამისად, საზოგადოებაში არსებული მოლოდინიც უამრავნაირია. მგონი, ახალმა სამეურვეო საბჭომაც და გენერალუმა დირექტორმაც უნდა გაითვალისწინონ, რა იგულისხმება საზოგადოებრივი მაუწყებლის ფუნქციაში. მთავარია ლიბერალური ღირებულებების დანერგვა, რაც ძალიან არაპოპულარულია ჩვენს საზოგადოებაში. ვიყოთ გულწრფელები, ჰომოფობიასთან ბრძოლაზე გადაღებული ფილმის გაუშვებლობის მიზეზი საზოგადოების წინაშე არსებულ შიშს უკავშირდება. ხალხისგან ამ ფილმის ხილვის შემდეგ უკმაყოფილება წამოვიდოდა, მაგრამ ამას უნდა შეეგუოს საზოგადოებრივი მაუწყებელი, თუ უნდა, რომ ამართლებდეს თავის სახელს.

გოგიგვახარია – სამეურვეო საბჭო უნდა იყოს ისეთი, რომ შეეძლოს ასეთ შემთხვევებში მაუწყებლის დაცვა.

თამარ კინწურაშვილი — პრობლემა ისიც არის, რა არის იმ ადამიანების მოტივაცია, ვინც მიდის საბჭოში. ისინი არ არიან სამოქალაქო აქტივისტები. ისინი იქ იმიტომ კი არ მიდიან, რომ საკუთარი სამოქალაქო პოზიცია გამოხატონ და დაიცვან ტელევიზია, როდესაც თუნდაც, ეკლესიის მხრიდან არის უკმაყოფილება. არავის ამოუღია ხმა გია ნოდიას გარდა, როდესაც იყო მსგავსი შემთხვევა.

დავით პაიჭაძე, ჟურნალისტი – ჩვენ მოვისმინეთ აქამდე არსებული საზოგადოებრივი მაუწყებლის კრიტიკა, მაგრამ არა მგონია, ეს კრიტიკა მყარ კრიტერიუმებს ეფუძნებოდეს. ჩვენ ჩვენი შთაბეჭდილებებიდან გამომდინარე ვსაუბრობთ, შევთანხმდეთ იმაზე, რომ ჩამოყალიბებული წარმოდგენა იმაზე, თუ როგორი უნდა იყოს საზოგადოებრივი მაუწყებელი, მაშინ, როდესაც ის იქმნებოდა, არ არსებობდა. იყო რალაც პრინციპები, რომლებსაც აფუძნებდნენ და ნელ-ნელა აშენებდნენ ასეთ მაუწყებლობას.

თქვენი ყურადღება მიიწვივს იმ საფრთხეს, რომელიც შეიძლება ემუქრებოდეს საზოგადოებრივ მაუწყებელს და გკითხვთ, ვინ დაიცავს მას? ამ კითხვის შინაარსი დღევანდელ დისკუსიაზე არაერთხელ გახმაირდა. გოგიმ თქვა, რომ ეს სამეურვეო საბჭომ უნდა გააკეთოს, თამარმა თქვა, რომ სამეურვეო საბჭოს, შესაძლოა, სულ სხვა ამოცანები ჰქონდეს, მაგალითად, ახლობელთა დასაქმება. თამარს უფრო დაეჯერება, იმიტომ, რომ ის უყურებდა წინა საბჭოს წევრების საქციელს.

გოგიგვახარია – არავის გასჩენია შეკითხვა გუშინდელ სხდომასთან დაკავშირებით, რომელზეც დაამტკიცეს სამეურვეო საბჭოს წევრები. არავის უკითხავს, ვინ იყვნენ ეს ადამიანები, რას აპირებდნენ, რა იდეების მატარებლები იყვნენ. მგონი, ეს ძალიან სახიფათოა, იმიტომ, რომ ერთი წლის შემდეგ, შესაძლოა, გაცილებით მწვავე კრიტიკა მოვისმინოთ საზოგადოებრივი მაუწყებლის მიმართ.

ეკა აღდგომელაშვილი – საზოგადოებრივი მაუწყებლის ვებ-გვერდზე ძალიან კარგად არის ჩამოწერილი ამ ტელევიზიის ამოცანებიც და სამეურვეო საბჭოს ფუნქციებიც. ჩემთვის მთავარია, მათ თავიანთი ფუნქცია შეასრულონ, მათ ვინაობას ჩემთვის ნაკლები მნიშვნელობა აქვს. ისევე, როგორც საზოგადოებრივი მაუწყებელი უნდა ასრულებდეს იმ ფუნქციას, რომელიც უნერია. მე ვერ დავიცავ ტელევიზიას, რომელიც თავად არ აღიარებს იმას, რომ მასზე ზეწოლა ხორციელდება, გინდა ხელისუფლების, და გინდაც, ეკლესიის მხრიდან. ვილაყამ უნდა ისაუბროს ამაზე.

დავით პაიჭაძე – მე მგონი, ეკლესიის ზენოლას აღიარება არც სჭირდებოდა, ძალიან ნათლად დავინახეთ, როგორ დაიბარეს გენერალური დირექტორი და საინფორმაციო-პოლიტიკური პროგრამების დირექტორი საპატრიარქოში.

ნინო ლეჟავა, ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის პროგრამების კოორდინატორი – შესაძლებელია, ერთი შეხედვით გულუბრყვილო კითხვას ვსვამ: რა მოხდებოდა, ეს ადამიანები რომ არ წასულიყვნენ საპატრიარქოში? ან წასულიყვნენ იქ, მოესმინათ აზრი, მაგრამ სხვა გადაწყვეტილება მიეღოთ?

როგორც ამ შეხვედრების ორგანიზატორი, ძირითადად ვცდილობ ხოლმე ნაკლებად გამოვხატო საკუთარი აზრი, მაგრამ დღეს, ჩემთვის პატივსაცემი რამდენიმე ადამიანის მოსმენის შემდეგ ისეთი შთაბეჭდილება შემექმნა, რომ „დიმიტრი გელოვანის ძიების“ გზა საპატრიარქოსკენ მიდის. შეიძლება უხეში მეტაფორა გამომდის, მაგრამ ქ-ნმა თამარმაც, დავით დარჩიაშვილმაც, რომელიც პოლიტოლოგი, საზოგადოებრივი მაუწყებლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გადაცემის წამყვანი და ღია საზოგადოება – საქართველოს“ აღმასრულებელი დირექტორია, დავით პაიჭაძემაც, რომელიც თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის მიმართულების ხელმძღვანელი გახლავთ, ახსენეს ზენოლა საპატრიარქოს მხრიდან. საქართველოში მიმდინარე მოვლენებს უკანასკნელი წლების განმავლობაში თვალს ვადევნებ და ზოგჯერ ეს ზენოლაც დამინახავს, მაგრამ აქამდე არ მიფიქრია, რომ შეიძლება საშინელება მოხდეს, თუ საზოგადოებრივი მაუწყებლის ეთერში რამე ისეთი გავა, რასაც საპატრიარქოს ადმინისტრაციის თანამშრომლები არ მოიწონებენ.

თამარ კინწურაშვილი – იმისათვის, რომ გადარჩე, კონიუნქტურას უნდა გაუსწორო თვალი. არის რაღაც უფრო ღირებულო, რომლის დათმობაც არ ღირს. ეს არის დამოუკიდებლობა. ვთქვი, რომ არ ვაპირებ მუშაობას პოლიტიკური შეთანხმების შედეგად შერჩეულ სამეურვეო საბჭოსთან ერთად. ჩვენ არ უნდა დავთმოთ მთავარი და არ გადავაცოლოთ პატარა, მაგრამ ვილაციისთვის მნიშვნელოვან დეტალებს უფრო მნიშვნელოვანი ღირებულებები. პრიორიტეტებს რედაქცია ადგენს. ზარებიც იყო, ზენოლაც და დაკვეთაც, მაგრამ, ბევრი რამ იმაზეა დამოკიდებული, შენ თვითონ რას აკეთებ. დაკვეთილი სიუჟეტები ჩვენს არხზეც გადიოდა, მაგრამ სხვა არხებზე გასულ ასეთ სიუჟეტებს მათ ვერც შევადარებთ. დამოუკიდებლობა თავად უნდა დაიცვა. დამოუკიდებლობა კი იმაში გამოიხატება, არ დაემორჩილო ასეთ ზარებსა და დაკვეთებს და არა იმაში, გამოხვიდე და ასეთ ზარებზე ილაპარაკო.

მედია და ომი: საინფორმაციო პოლიტიკა და ჟურნალისტური სტანდარტები

მომხსენებლები:

ნინო დანელია

მედია-კომუნიკაციის
სპეციალისტი,
საქართველოს
საზოგადოებრივი
საქმეთა ინსტიტუტი
(გვიპა)

დავით კიკალიშვილი

გადაცემა P.S.-ის
წამყვანი, რუსთავი2“

ოლეგ პანფილოვი

ექსტრემალური
ჟურნალისტიკის
ცენტრის დირექტორი

მოღერაცია

დავით პაიჭაძე

3 ოქტომბერი, 2008 წ.

ნინო ლეჟავა, ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი – დრომ და კონტექსტმა ისე მოიტანა, რომ ამჯერადაც ომის თემაზე სასაუბროდ შევიკრიბეთ. დღევანდელი დისკუსიის თემა, უფრო კონკრეტულად, ომსა და მედიას უკავშირდება და მომავალზე გვაფიქრებს. აგვისტოს მოვლენები, ალბათ, კიდევ დიდხანს განსაზღვრავს ჩვენს კონტექსტსა და საცხოვრებელ გარემოს. მიგვაჩნია, რომ მედია არის სფერო, რომელსაც მომავალზე გავლენის მოხდენა შეუძლია.

დღეს სტუმრად სწორედ ის ადამიანები მოვიწვიეთ, რომელთა აზრიც, ვფიქრობთ, თქვენთვის საინტერესო იქნებოდა. ახლა კი, უკვე დღევანდელი დისკუსიის მოდერატორს, დავით პაიჭაძეს გადავცემ სიტყვას.

დავით პაიჭაძე – მოგესალმებით. დღეს ჩვენი სტუმრები არიან ადამიანები, რომლებიც დიდი ხანია მედიაში მუშაობენ.

ნინო დანელია მედია-კომუნიკაციების სპეციალისტი გახლავით, ის ხანგრძლივი სტაჟის მქონე ჟურნალისტი, წლების გამავლობაში მუშაობდა რეზონანსში“, დღეს კი, საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტში პროფესიულად შეისწავლის ქართულ მედიას. შემდეგ გესაუბრებათ **დავით კიკალიშვილი**, რომელსაც ყველა თქვენგანი კარგად იცნობს. ბ-ნი **ოლეგ პანფილოვი** გახლავით ჩვენი მესამე სტუმარი, პოლიტიკურად ქართველი – მან საქართველოს მოქალაქეობა მიიღო. ოლეგი ექსტრემალური ჟურნალისტიკის ცენტრის ხელმძღვანელია. მას სულ ვეუბნებოდი, რომ საქართველოს ასე სიყვარული მხოლოდ უცხოელს შეუძლია, რადგან თუ ქართველი ხარ და შენს ქვეყანას კარგად იცნობ, იგი ასე არ გეყვარება. თუმცა, ოლეგ პანფილოვი რაციონალისტი, სწორედ ამ რაციონალური, მიუკერძოებელი და ფხიზელი მიდგომების გამოვლენას ველით დღესაც ჩვენ მისგან. ახლა სიტყვას ნინო დანელიას გადავცემ.

ნინო დანელია – ყველასთვის ცხადია, რომ მედიის მთავარი ფუნქცია საზოგადოების ინფორმირებაა, მაგრამ ეს ძალიან რთულდება ომის დროს, რადგან საზოგადოებისთვის ცუდი ამბების მოყოლა ძნელია. ჟურნალისტებს, როგორც წესი, უჭირთ, ისევე როგორც საზოგადოებას უჭირს ცუდი ამბების მიღება. მაგრამ მთავარი, როგორც ომის, ისე მშვიდობიანობისას ისაა, რომ ჟურნალისტი აშუქებდეს ყველაფერს, რაც საიდუმლო არ არის. აქვე უნდა გავითვალისწინოთ, რომ

კრიზისულ ვითარებაში საზოგადოების დამოკიდებულება მედიაზე გაასკეცებულია, რადგან ადამიანებს აინტერესებთ ყოველნაირი ინფორმაცია. ომის დროს სიახლე გაცილებით უფრო მეტ წონას იძენს. ამ დროს ტელევიზიას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, რადგან ყველას აინტერესებს, რა ხდება ფრონტის წინა ხაზზე, როგორ მიმდინარეობს საომარი მოქმედებები, ვკარგავთ და ვიღებთ პოზიციებს და ა.შ.

აქცენტი მინდა გავაკეთო ახალ ტექნოლოგიებზეც. ერაყის ომის ხილვამ პირდაპირ ეთერში შეცვალა ომის რეპორტაჟების მეთოდოლოგია. ჩვენ პირდაპირ ეთერში შეგვეძლო თვალის მიდევნება ომის მიმდინარეობისთვის. ასევე, მობილური ტელეფონების გამოჩენამ, ინტერნეტ-საიტებმა, მაგალითად, იუთუბიმ¹, შეცვალა მიდგომები. ასეთი ტერმინიც არის, მას მაკაკას ეფექტს² უწოდებენ, ამერიკის ერთ-ერთმა სენატორმა, რომელიც არ ელოდა მედიას იქ, სადაც სიტყვით გამოდიოდა, მაკაკები უწოდა შავკანიანებს. აღმოჩნდა, რომ ერთ-ერთმა იქ ყოფმა ეს მობილურით გადაიღო და სენატორს მთელი წინასაარჩევნო გეგმა ჩაუშალა. ჟურნალისტი უკვე აღარაა ის, ვინც პროფესიონალი ჟურნალისტიკა, აქვს შესაბამისი განათლება და მუშაობს მედიისთვის. ჟურნალისტი შეიძლება გახდეს ნებისმიერი ადამიანი, რომელიც ინფორმაციას ავრცელებს. აქ კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება ფაქტებზე დაფუძნებული ინფორმაციის გადაცემა საზოგადოებისათვის, რადგან ასეთი ინფორმაცია ერთადერთია, რაც ყველაზე მეტად მიგვაახლოებს სიმართლესთან, ისიც ცნობილია, რომ ომის დროს ყველაზე მეტი ტყუილი ითქმება ხოლმე.

როდესაც დღევანდელი დისკუსიის თემაზე დავიწყებ ფიქრს, პირველი კითხვა, რაც გამიჩნდა, ისაა, არსებობს თუ არა განსხვავება ომის და ჩვეულებრივ ჟურნალისტიკას შორის. დავიწყებ იმ ლიტერატურის ძიება, სადაც მოთხრობილია, თუ როგორ უნდა გაშუქდეს ომი. აღმოვაჩინე ერთი რამ, რაც ძალიან უცნაური მეჩვენა – ერთადერთი განსხვავება ომის, ექსტრემალურ ჟურნალისტიკასა და ჩვეულებრივ ჟურნალისტიკას შორის, ისაა, რომ ჟურნალისტებმა, ისევე როგორც მათმა პროდიუსერებმა, ომის დროს მაქსიმალურად უნდა დაიცვან უსაფრთხოების ნორმები. უნდა გაითვალისწინონ, როგორ ჩაიცვან, რომ მათ სიცოცხლეს საფრთხე არ შეექმნას, როგორ გადაადგილდნენ, და როგორ დაამყარონ ურთიერთობა მათთან, ვინც შეიძლება მათ პოტენციურად საფრთხე შეუქმნას. სხვა განსხვავება არ არსებობს.

ომისა და მშვიდობისა საერთაშორისო ინსტიტუტის³ ბროშურაში, რომელსაც ეწოდება კრიზისულ ადგილებში მომუშავე ჟურნალისტების სამაგიდო წიგნი⁴, დეტალურად არის საუბარი ამ საერთაშორისო სტანდარტებზე და პირველივე გვერდზე დიდი ასოებით წერია, რომ სიზუსტე, მიუკერძოებლობა და სამართლიანობა კარგი ჟურნალისტიკის საფუძველია, რადგან ეს არის აუცილებელი საზოგადოებრივი დებანტების უზრუნველსაყოფად და იმისთვის, რომ საზოგადოებამ

ომის დროს სიახლე გაცილებით უფრო მეტ წონას იძენს. ამ დროს ტელევიზიას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, რადგან ყველას აინტერესებს, რა ხდება ფრონტის წინა ხაზზე, როგორ მიმდინარეობს საომარი მოქმედებები, ვკარგავთ და ვიღებთ პოზიციებს და ა.შ.

ერთადერთი განსხვავება ომის, ექსტრემალურ ჟურნალისტიკასა და ჩვეულებრივ ჟურნალისტიკას შორის, ისაა, რომ ჟურნალისტებმა, ისევე როგორც მათმა პროდიუსერებმა, ომის დროს მაქსიმალურად უნდა დაიცვან უსაფრთხოების ნორმები.

ერთ-ერთი პროფესიონალური სტანდარტი დამოუკიდებლობაა, არა მხოლოდ მათგან, ვისაც აშუქებ, ვგულისხმობ ოფიციალურ წყაროებს, არამედ იმ მოვლენებისგანაც, რომელსაც აშუქებ. თუმცა, ომის გაშუქების დროს ესეც ძალიან მტკიცენულია, ჟურნალისტები, ბუნებრივია, ემოციურად იყვნენ ჩართულები ამ საკითხებში.

სახელმწიფო მოხელეებისთვის მედია ზოგჯერ შეიძლება მტერი აღმოჩნდეს, სამაგიეროდ, საზოგადოებისთვის ის შეიძლება ძალიან კარგი პარტნიორი იყოს.

მიიღოს ინფორმირებული გადაწყვეტილება, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ომის დროს. თქვენ თვალს ადევნებდით ომის პერიოდში მედიის მუშაობას და შეამჩნევდით, რომ ფაქტებზე დაფუძნებული მართალი ინფორმაციის დეფიციტი იყო მედიაში. ეს არაფერი იქნებოდა, რომ არ ყოფილიყო ის საფრთხე, რომლის წინაშეც აღმოჩნდნენ, თუნდაც, მხოლოდ კონფლიქტის ზონაში მცხოვრები ადამიანები. გაგახსენებთ, ქართული მედია იუნყებოდა, რომ ქართული ჯარები ჯერ კიდევ ფლობდნენ სიმაღლეებს ცხინვალის გარშემო, კონლიქტის ზონაში მცხოვრები ადამიანები უყურებდნენ ტელევიზორს, ამის შესახებ ისინი თავად ყვებიან, მათ არ ჰქონიათ ეჭვი საფრთხის მოახლოებაზე, რის გამოც თადარიგი არ დაუჭრიათ და მალე მხოლოდ მეზობლებისაგან გაიგეს, რომ სასწრაფოდ უნდა დაეტოვებინათ სახლები. ამ ადამიანებს მოუწიათ ყველაფრის დატოვება, მათ სიცოცხლეს სერიოზული საფრთხე შეექმნა, აღარაფერი რომ ვთქვათ იმაზე, რომ მთელი თავისი სარჩო-საბადებელი დაკარგეს. მათ რომ სცოდნოდათ სიმართლე და მხოლოდ პროპაგანდისტული ინფორმაცია არ მოესმინათ, გადაწყვეტილების მიღების სხვაგვარი საშუალება ექნებოდათ.

ერთ-ერთი პროფესიონალური სტანდარტი დამოუკიდებლობაა, არა მხოლოდ მათგან, ვისაც აშუქებ, ვგულისხმობ ოფიციალურ წყაროებს, არამედ იმ მოვლენებისგანაც, რომელსაც აშუქებ. თუმცა, ომის გაშუქების დროს ესეც ძალიან მტკიცენულია, ჟურნალისტები, ბუნებრივია, ემოციურად იყვნენ ჩართულები ამ საკითხებში. ამიტომ მათ ვერ შეასრულეს დამოუკიდებელი გაშუქების და ინფორმაციის მიმწოდებლის როლი, ამის ნაცვლად ისინი გადაიქცნენ სახელმწიფო პროპაგანდისტული მანქანის გაგრძელებად, რაც ჩემთვის ძალიან მტკიცენულია. BBC“-ის მოვიხმობ მაგალითად, მათი ქვეყნის კოდექსს, სადაც ხაზგასმულია ომის დამოუკიდებელი გაშუქება და აქვე მოჰყავთ მაგალითი, რომ მეორე მსოფლიო ომის დროს ჩერჩილი ისე გაბრაზდა BBC“-ის მიუკერძოებელ გაშუქებაზე, რომ ამ ტელეარხს მტერი ჭიშკრის გამოღმა უწოდა.

სახელმწიფო მოხელეებისთვის მედია ზოგჯერ შეიძლება მტერი აღმოჩნდეს, სამაგიეროდ, საზოგადოებისთვის ის შეიძლება ძალიან კარგი პარტნიორი იყოს. ეს დამოუკიდებლობა ემოციურ დამოუკიდებლობასაც გულისხმობს. ასევე, დამოუკიდებლობას განცხადებებსა და პოზიციებში. აქ მახსენდება თენგიზ გოგოტიშვილის სიუჟეტები, გაგახსენებთ, ერთ-ერთ სამხედრო ბაზაზე შესვლისას იგი ეკითხება ოთხფეხა ძაღლებს, წავიდნენ თუ არა ძაღლები. ცხადია, ეს რიტორიკული შეკითხვაა, იგი მასზე პასუხს ვერ მიიღებდა, მაგრამ მას სურდა თავისი ემოცია ქართულ საზოგადოებისთვის გადაეცა, რაც ეთიკური, პროფესიული თუ მედია-სტანდარტებით მიუღებელია.

კიდევ ერთი პრინციპი სიზუსტეში მდგომარეობს. ქართული მედია ამ მხრივაც სცოდავდა. აქ არ არის ლაპარაკი შემთხვევით შეცდომებზე, რომელსაც მაშინვე ასწორებენ,

გაგახსენებთ სიუჟეტს, რომელშიც ქართული მედია გვიყვებოდა, თუ როგორ გააკეთა გერმანულმა მედიამ პუტინ-მედვედევის ურთიერთობაზე სიუჟეტი და აჩვენა, რომ მედვედევი პუტინის მარიონეტია და თქვა, რომ ეს სპეციალურად ომის დროს შეიქმნა. სინამდვილეში, აღმოჩნდა, რომ ეს სიუჟეტი სამი თვით ადრე ყოფილა დამზადებული და საერთოდ არ უკავშირდებოდა ამ ომს.

ძალიან მნიშვნელოვანია წყაროებთან ურთიერთობა. სტანდარტი წყაროს მაქსიმალურად დაცვას მოითხოვს. ყოფილა ასეთი შემთხვევებიც, 2005 წელს ნიუ-იორკ თაიმსის“ ჟურნალისტი ციხეში წავიდა წყაროს ანონიმურობის დაცვის სანაცვლოდ. ერთ-ერთი ჟურნალისტი საზოგადოებრივ არხზე ამაყად ყვებოდა, რომ მას პრობლემა შეექმნა ბლოკ-საგუშაგოზე გადასვლისას და დაასახელა ქართველი ოფიციალური პირის სახელი და გვარი, რომელმაც კამერები დაამალვინა და ჩუმად გადაიყვანა ისინი ბლოკ-საგუშაგოზე. ამ შემთხვევაში წყარო პირდაპირი დარტყმის ქვეშ დგას. სხვა რამეს აკეთებს ვერსია“. იგი ასახელებს გოგონას, რომელიც მიკროავტობუსიდან ჩამოსვებს და ოცდახუთმა ადამიანმა გააუპატიურა. აქ ზედმეტია პროფესიულ სტანდარტებზე საუბარი. გაზეთი რეზონანსი“ თითქოს ცდილობს წყაროების დაცვას, მაგრამ წერს სახელებს და გვარების ნაწილს და ყვებიან, როგორ გადახნეს“ ზნაურის რაიონის სოფლები, აქაც კონოტაცია ნათელია, ძალიან კარგად ჩანს, რისი თქმა უნდოდა წერილის ავტორს.

სამწუხაროდ, ჟურნალისტები ვერ ამბობენ, რატომ უნდა ენდოს მათ მკითხველი – უფრო მეტი ფაქტობრივი მასალის მოტანაა საჭირო. ძალიან მნიშვნელოვანია ფაქტების ყოველმხრივ განხილვა, მით უმეტეს, როდესაც ისინი ომს უკავშირდება. BBC“-ის გაიდლაინში ვკითხულობთ – იყავი ინფორმაციის მაძიებელი, იყავი მწვავე, სკეპტიკური, ინფორმირებული და ისაუბრე საკითხებზე, მაგრამ არ იყო უზრდელი, ემოციური და არ წარმოადგენდე არგუმენტის მხოლოდ ცალმხარეს“. ცხადია, ეს ძალიან რთულია, იმიტომ რომ ყველანი ძალიან მძიმედ აღვიქვამდით მოვლენებს, მაგრამ ჟურნალისტს, როგორც წესი, უფრო მეტი მოეთხოვება ხოლმე, ვიდრე ჩვენ ყველას, ვისაც გვაქვს ჩვენი აზრის ემოციურად გამოთქმის უფლება.

აქვე მახსენდება თენგიზ გოგოტიშვილის კიდევ ერთი სიუჟეტი, რომელშიც მან ოქროს ჩანგალი ამოუღო ჯიბიდან რუს ჯარისკაცს. იგი ძალიან აგრესიულად ელაპარაკებოდა ჯარისკაცს, ეკითხებოდა, ნანახი ჰქონდა თუ არა მას საქართველოს რუკა, რომ ჟურნალისტები სამშობლოში იმყოფებოდნენ, ეს ჯარისკაცები კი იქ არავის დაუპატიჟებია. ასეთი კონფრონტაციულობა პირველ რიგში არღვევს თავად ჟურნალისტების უსაფრთხოებას, ასეთ ფონზე მათი სიცოცხლე არ არის დაზღვეული. ამავე დროს ეს ზიანს აყენებს თავად საზოგადოებას, რომელმაც ემოციების გარეშე უნდა შეძლოს ამბის გა-

გება. ცხადია, ჟურნალისტის ტონი ამ დროს მაქსიმალურად ნეიტრალური უნდა იყოს.

სასურველია, ჩანდეს მედიაში ადამიანი, ვინც მეტად უფრო პაციფისტია და ნაკლებად ემხრობა საომარ ვითარებას, ან ადამიანები, რომლებიც ილაპარაკებენ დაშვებულ შეცდომებზე. როდესაც საომარი ვითარებაა, ამაზე ლაპარაკი, ცხადია, ნაადრევია, მაგრამ როდესაც საზოგადოება ანალიტიკურ ფაზაში შედის, ასეთი საუბრები უნდა დაიწყოს, მაგრამ, სამწუხაროდ ერთადერთი თოქ-შოუს, პროფილის“ ანაბარა დავრჩით, სადაც იმის ნაცვლად, რომ მაქსიმალურად ფრთხილად მოეკიდო რესპონდენტს, მომსწრეები გავხდით, როგორ მოიწვიეს ბავშვი, რომელსაც მიღებული ტრავმების შედეგად მეტყველების უნარი ჰქონდა დაკარგული, მაგრამ ჟურნალისტი ჩაიციებით სთხოვდა ხმის ამოღებას და იმის მოყოლას, თუ რა გადახდა თავს. აქაც, ალბათ, არ არის საკამათო, ვასრულებთ თუ არა მედიის სტანდარტებს. დისკუსია უფრო საჯარო უნდა იყოს, ჩვენ საჯაროდ უნდა გავუზიროთ ერთმანეთს ჩვენი აზრი.

დაბოლოს, ისევე ჟურნალისტურ სტანდარტებზე. BBC“-ის და ომის და მშვიდობის საერთაშორისო ინსტიტუტის“ გაიდლაინების მიხედვით, უნდა შეირჩეს ის მასალა, რომელიც გადის ეთერში ზოგადად, აქ მარტო ახალ ამბებზე არ არის საუბარი. გაგახსენებთ, პირველ არხზე გასულ საომარ ფილმებს, რომლებიც გადიოდა ახალ ამბებს შორის და დეტალურად გადმოსცემდნენ რას ნიშნავს ომი, აჩვენებდნენ დაჭრილ ადამიანებს და საუბრობდნენ მსხვერპლზე. და ასეთ დროს გადასცემდნენ დოიჯაშვილის ჩემთვის სრულიად არაეთიკურ კლიპს, რომლის რეფრენიც იყო ფრაზა – **Русские, мать вашу.**“ ეს, ჩემი აზრით, სამარცხვინო იყო და ამაზეც უნდა დავინწყოთ ლაპარაკი.

არ შემიძლია არ ვთქვა, მიუხედავად იმისა, რომ ცხელი შოკოლადი“ გამოირჩევა ქართულ მედიაში, და ამის დასტურია მისი ბოლო ნომერიც, სადაც სადისკუსიო თემების გაშლის მცდელობა, ისიც კი, როგორღაც მოყვა ამ ემოციურ ტალღაზე და მის ყდაზე აღმოჩნდა პუტინის სურათი მინანქრით **fuck**“, რაც, მით უმეტეს, ჟურნალის შინაარსის ფონზე, არაეთიკური მეჩვენა.

დავით პაიჭაძე – გმადლობთ, ნინო. ნინოს საუბრის შემდეგ სიტყვა ალბათ დათო კიკალიშვილს უნდა გადავცეთ. მე ველოდები, რომ დათო ობიექტურად ისაუბრებს, რადგან მას აქვს განცენების და საკუთარი საქმიანობისთვის გარედან შეხედვის უნარი.

დავით კიკალიშვილი – შევეცდები ვუპასუხო ნინოს გამოვლას. ქართულ მედიაში არსებული პრობლემები ყველასთვის ცნობილია. გამიკვირდებოდა ამ პრობლემებს თავი რომ არ ეჩინა ომის დროს. თქვენ იცით, რომ დე იურე რუსთავი2“

დამოუკიდებელი ტელეკომპანიაა, მაგრამ ის მაინც განიცდის გარკვეულ გავლენებს და ამან ომის დროსაც იჩინა თავი. თქვით, რომ არ ხდებოდა განვითარებული მოვლენების ანალიზი, სპეციფიკური გავლენების გამო, ტელევიზიებში, სარედაქციო პოლიტიკა არც თუ ისე თავისუფალია, მას აქვს თავისი ობიექტური მიზეზები, იმიტომ, რომ მედია ქართული საზოგადოებისგან განყენებული მოვლენა არ არის და საზოგადოებაში, სადაც პოლიტიკური კონკურენცია არ არსებობს, მედიის დამოუკიდებლობის თავისუფლების ხარისხიც შესაბამისად, დაბალია. ეს ჩემი სუბიექტური აზრია, ამიტომ, წინა პერიოდზე, თუ როგორ მოვედით აქამდე, დიდხანს არ ვისაუბრებ. თუმცა, გაგახსენებთ, რუსთავი2⁴ რალაც ხნის წინ ბევრმა გამოცდილმა ჟურნალისტმა დატოვა და ამან თავისი კვალი დაატყო მოვლენების გაშუქებასა და რეპორტაჟებს.

ტექნიკურ პრობლემებსაც წავანყდით ომის პერიოდში – აღმოჩნდა, რომ არც ერთი ჟურნალისტის სიცოცხლე არ იყო დაზღვეული. საომარ სიტუაციებში ძალიან ჭირდა ჟურნალისტების ცხელ წერტილებში გაგზავნა. ჟურნალისტებს რისკის ფასად უხდებოდათ ცხელ წერტილებში წასვლა, რადგან მათ არ ჰქონიათ არც ჯავშანჭილკები, არც ჩაფხუტები. ერთი-ორი გამონაკლისის გარდა არც ერთ ჟურნალისტს არ ჰქონდა გავლილი ტრენინგი, თუ როგორ უნდა ემუშავათ ასეთ სიტუაციაში, რამაც ასევე დაატყო კვალი ამ მოვლენების გაშუქებას. შესაბამისად, როდესაც გამოუცდელ ჟურნალისტებს გვერდით რალაც აუფეთქდებოდა, ძალიან ძნელი იყო მათი მართვა და მათგან ინფორმაციის მიღება.

კიდევ ერთი, რაც შეეხება მოსახლეობის გაფრთხილებას. ეს ომი ძალიან მცირე ხანს, ძალიან პატარა ტერიტორიაზე ვრცელდებოდა. საომარი მოქმედების შედეგად ინფორმაციის მიწოდების ძალიან სპეციფიკურ სიტუაციაში აღმოვჩნდით – დაწესდა გარკვეული ცენზურა, ძალიან გართულდა თანამდებობის პირებისგან ინფორმაციის მიღება. იცით, რომ გორში შეიქმნა მედია-ცენტრი⁵, რომელსაც უნდა გაეგრცვლებინა ინფორმაცია, მაგრამ მალევე დაიშალა. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ან თავდაცვის სამინისტროს წარმომადგენლები დროდადრო აკეთებდნენ განცხადებას, დამატებით ინფორმაციის მიღება თითქმის შეუძლებელი იყო.

ამავე პერიოდში რამდენიმე ჟურნალისტი დაიღუპა და იმის გამო, რომ ჩვენ არ ვფლობდით ინფორმაციის გადამონების საშუალებას, თუ რა ხდებოდა ბრძოლის ველზე, ძალიან შეზღუდულები ვიყავით. ასე რომ, ძალიან მეექვსეა, ასეთ სიტუაციაში ვინმეს მოეხერხებინა მოსახლეობის გაფრთხილება, რომ ისინი საბრძოლო მოქმედების არეალში იმყოფებოდნენ. მოვლენები ძალიან სწრაფად ვითარდებოდა და ამის გაკეთება ძალიან რთული იქნებოდა.

ერთ რამეში გეთანხმებით, ჩვენ გარკვეულწილად ჩავებით პროპაგანდისტულ ომში. პირველი დღეების განმავლობაში, იქიდან გამომდინარე, თუ რას გადასცემდნენ რუსული

ერთი-ორი გამონაკლისის გარდა არც ერთ ჟურნალისტს არ ჰქონდა გავლილი ტრენინგი, თუ როგორ უნდა ემუშავათ ასეთ სიტუაციაში, რამაც ასევე დაატყო კვალი ამ მოვლენების გაშუქებას.

ტელეარხები, ვცდილობდით მათთვის პასუხის გაცემას. ამ პროპაგანდისტისთვის პასუხის გაცემას კონტრპროპაგანდით ვცდილობდით, სამწუხაროდ თუ საბედნიეროდ, ჩვენ ამაში მათსავით გამობრძმედილები და გამოცდილები არ აღმოვჩნდით, ჩვენი ხელისუფლებაც მიხვდა ამას და რუსეული არხები გათიშა.

დაუცველები აღმოვჩნდით კიბერ-შეტევების წინააღმდეგაც, ჩვენმა საიტებმა ეგრევე გაჩქედეს“. არ აღმოგვაჩნდა ტელევიზიაში სპეციალური ჯგუფები, რომლებიც იმუშავებდნენ ვიდეო-მასალის გადაგზავნაზე სხვადასხვა საერთაშორისო საიტებზე, იგივე იუთუბიზე“. ფაქტობრივად, ძალიან მწირი ინფორმაცია გადიოდა საქართველოდან. მოგვიანებით ავანყეთ ეს სამსახურები და შევეცადეთ მოპოვებული მასალების გარეთ გატანას.

კიდევ ერთი პრობლემა, რომელსაც ჩვენი რედაქცია წააწყდა, იდეოლოგიზაციას უკავშირდება. შეიძლება, ცოტა კომიკური სიტუაცია იყო, მაგრამ მაინც გიაშობთ. რამდენიმე მასალა შემოვიდა, რომლებშიც საუბარი იყო დაღუპულებზე, ზარალზე, და ჩვენ ირიბად გვთხოვეს, რომ ვიდრე საომარი პერიოდი იყო, არ გვეჩვენებინა ეს მასალა. მაგრამ შემდეგ, თუ არ ვცდები, ფოქს-ნიუსზე“ გამოვიდა ცხინვალში ნამყოფი გოგონა, რომელმაც მოყვა, როგორ ბომბავდნენ მათ ქართველები. მას შემდეგ სახელისუფლებო წრეებთან დაახლოებული ადამიანი შემხვდა და მისაყვედურა, რომ ძალიან ცუდად ვმუშაობთ და არ გვაქვს ჰუმან-სთორები“. ასეთი პრობლემებიც გვქონდა.

სამწუხაროდ, არც სახელისუფლებო სტრუქტურებში არ შეიქმნა ერთიანი შტაბი, რომელიც რეგულარულად მოგვანვდიდა ინფორმაციას და ჩვენც მოუმზადებლები აღმოვჩნდით ასეთ სიტუაციაში სამუშაოდ. განვიცდიდით გამოცდილი კადრების ნაკლებობას. როგორც უკვე გითხარით, საომარი მოქმედებების გასაშუქებლად ჟურნალისტების გაგზავნა ძალიან ძნელი აღმოჩნდა. რაც შეეხება ომის შემდგომ პერიოდს და შეფასებებს, სამწუხაროდ, ბევრი თოქ-შოუ დაიხურა და შეფასებების გაკეთებაც ჭირს. ზოგჯერ რედაქციას აქვს ამის სურვილი, მაგრამ არ არის შესაძლებლობა, ზოგჯერ კი, უკვე სურვილიც აღარ აქვს. თუმცა, ვფიქრობ, დარჩა დრო სიტუაციის გასაანალიზებლად და შედეგებზე სასაუბროდ.

რაც შეეხება ემოციურად გვერდზე გადაგომას და მოვლენების ასე გაშუქებას, ესეც საკამათოა, სად არის გემოვნება, სად – ეთიკა, შესაძლოა, მომწონდეს თენგიზ გოგოტიშვილის სიუჟეტი, შესაძლოა, არც მომწონდეს, მაგრამ საკამათოა, რამდენად დაარღვია მან ჟურნალისტური ეთიკის ნორმები. კარიკატურაში ვილაც დათვს ამსგავსებს რუსეთს, ვილაცამ ძალლი უწოდა, რომელია ეთიკური ან არაეთიკური, ცოტა რთული გასარკვევია. ასევე რთულია, როდესაც ხედავ განაგებულ და გადამწვარ სოფლებს, დახოცილ ხალხს, ჯარისკაცის ჯიბიდან გამოჩენილი ოქროს ჩანგლის დანახვაზე

თავი შეიკავო და ცივი იყო. შეიძლება ვილაცას გამოსდიოდეს კიდევც ეს, მაგრამ ვილაცას არც გამოუვიდეს.

წყაროების გათქმაზე გეთანხმებით, ბევრი დარღვევა მოხდა, მაგრამ ჩვენი მედიის ხარისხი და მისი ნაკლოვანებები, ვიმეორებ, კრიზისულ სიტუაციაში უფრო მეტად გამოჩნდა. როდესაც მაგალითად დასავლური მედია მოგვყავს, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ იქ მეტი რესურსია, მეტი საშუალებაა, შეარჩიო ადამიანები და კადრები, ჩაუტარო ტრენინგები და შემდეგ იმოქმედო. სი-ენ-ენისა“ და რუსთავეის2-ის“ შედარება, შეუძლია თუ არა გადმოსცეს პირდაპირ ეთერში ომი, წარმოუდგენელია, იმიტომ, რომ ჩვენთან გადამცემებიც არ არსებობს, რომელიც ამის საშუალებას მოგვცემდა.

დავით პაიჭაძე – დიდი მადლობა, დათო. ნინომ ილაპარაკა სტანდარტებზე, დათომ – პირობებზე, რომელშიც უწევთ ჟურნალისტებს მუშაობა. რამდენად შეიძლება შეეფარდოს ეს ორი საკითხი ერთმანეთს, ამაზეც შეიძლება ვისაუბროთ. აქ ახსენეს სიტყვა „გამოცდილება“. ნათელია, რომ ეს გამოცდილება ძალიან ახალია ჩვენთვის. 1992 წლის კონფლიქტში თუ ომის გაშუქების რაიმე გამოცდილება გვქონდა, გავებდავ და ვიტყვი, რომ ის მთლიანად დავინწყებულია და არათუ დავინწყებულია, გააზრებულიც კი არ ყოფილა. ქართული მედიის მიერ აფხაზეთის კონფლიქტის გაშუქებას თბილისში ფრაგმენტულ რეაქციას აგებებდნენ ხოლმე. ახლა კიდევ შეიძლება მოიძებნოს ერთ-ორი მედიაკრიტიკოსი, რომელიც ცდილობს ამ ახალ გამოცდილებაზე ლაპარაკს. აღარაფერს ვამბობ 90-იანი წლების დასაწყისში სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქში არსებულ კონფლიქტზე, რომელიც მთლიანად ფოლკლორის ამარაა დარჩენილი, ამას ქართველების ძრახვის გამო კი არ ვამბობ, იმის თქმა მინდა, რომ იმ პირველი კონფლიქტებიდან, 90-იანი წლების კონფლიქტებიდან არაფერი გამოგვიტანია. ახლა ცხელ კვალზე სჭირდება ამ ახალ გამოცდილებას გააზრება. ფეიქრობ, ეს სიტყვები მიესადაგება ჩვენს მესამე გამომსვლელსა და მის ცენტრს. ექსტრემალური ჟურნალისტის ცენტრს“ გამოცემული აქვს წიგნები, რომლებიც დაწერილია პრაქტიკოსი ჟურნალისტების მიერ, რომლებიც თავად აშუქებდნენ ომს. ეს წიგნები ჩვენთან, უნივერსიტეტშიც ინახება. ჩემი აზრით, ოლეგი ისაუბრებს, თუ როგორ ხდება ერთმანეთს ნამდვილ კონფლიქტში ეს ორი რამ – ჟურნალისტური სტანდარტები და პირობები, რომლებზეც ნინო და დათო საუბრობდნენ.

ოლეგ პანფილოვი – დიდი მადლობა მონვევისთვის. ისე მოხდა, რომ ომის დაწყების პირველივე დღიდან საქართველოში ვიყავი. დასასვენებლად ვიყავი ჩასული ჩაქვში, თბილისში 9 აგვისტოს ჩამოვედი და მხოლოდ 30 აგვისტოს გავემგზავრე. მთელი ამ ხნის განმავლობაში ვაკვირდებოდი სიტუაციას, ვაგროვებდი ინფორმაციას და მიმაჩნია, რომ

მეტნაკლებად შემექმნა წარმოდგენა. სამუხაროდ, ქართული ენა არ ვიცო და მხოლოდ ახლობლების თარგმნით და მონათხრობით ვიგებდი მომხდარზე, თუმცა, სატელევიზიო რეპორტაჟები, ნაჩვენები კადრები იძლეოდა იმის საშუალებას, რომ მომხდარზე წარმოდგენა შემექმნა.

ჩემი აზრით, როდესაც ქვეყანა ოკუპაციის მსხვერპლი ხდება, როდესაც თავს ესხმიან, ძალიან ძნელია ლაპარაკი ჟურნალისტურ სტანდარტებსა და ეთიკის ნორმებზე. საქართველო აგრესიის მსხვერპლი გახდა, ამიტომ, ჟურნალისტის ემოციური ქცევა კადრში, თუნდაც, იმ ჩანგლის ისტორია, მე არ მაკვირვებს და ცუდს ვერაფერს ვხედავ. ჩემი აზრით, ეს ჟურნალისტის მხრიდან გამირობაც კი იყო, მან ომის ერთი პატარა დეტალი აჩვენა.

როგორც უკვე გითხარით, საქართველოდან 30 აგვისტოს გავემგზავრე და რუსეთში დაბრუნების შემდეგ ისეთი შთაბეჭდილება დამრჩა, რომ სხვა ქვეყანაში აღმოვჩნდი. იქ დამხვდნენ აგრესიული და გაბოროტებული ადამიანები და მივხვდი, რომ მათ წარმოდგენა არ ჰქონდათ იმაზე, სინამდვილეში რა მოხდა საქართველოში. მათთვის უცნობია, რომ რუსული ავიაცია ბომბავდა საქართველოს, მათ ამის შესახებ არავინ ეუბნება. არც მარადიურობის ფაქტებზე იციან რამე. რუსეთის მოქალაქეებს სჯერათ, რომ რუსეთის არმიამ ოსი ხალხი განადგურებისგან იხსნა, რომ საქართველო დაისაჯა ცხინვალის ტერიტორიაზე შეჭრისთვის. იმას, რომ იურიდიულად სამხრეთ ოსეთი საქართველოს ტერიტორიაა, რუსეთის მოქალაქეებს არავინ ახსენებს. რუსეთის პროპაგანდისტული მანქანა, რომელიც 8 წლის წინ ჩეჩნეთის მოვლენებთან და პუტინის გამოჩენასთან დაკავშირებით ჩამოყალიბდა, ახლა იღებს ნაყოფს. რუსეთის საზოგადოებას არ შეუძლია წინააღმდეგობის გაწევა და იღებს მხოლოდ იმ ინფორმაციას, რომელსაც ტელევიზიით გადასცემენ.

მთელი ყოფილი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით რომ შევადაროთ, საქართველოს ტელევიზიისა და პრესის მუშაობა სხვებისას ბევრად აღემატება. ამიტომ, ძალიან ფრთხილი ვიქნებოდი ქართველი ჟურნალისტების რეპორტაჟების, ჟურნალისტური სტანდარტების კუთხით შეფასებისას, რადგან, ვიმეორებ, საქართველო ოკუპაციის მსხვერპლი გახდა და მას როგორმე თავი უნდა დაეცვა.

რაც შეეხება საქართველოს ხელისუფლების მიერ რუსული ტელეარხების ტრანსლირების აკრძალვას, ესეც გამართლებულად მიმაჩნია, თუნდაც იმიტომ, რომ ქართველებმა რუსები იმაზე ადრე არ შეიძულონ, ვიდრე ეს საჭირო იქნება. რუსული ტელეარხების რეპორტაჟების ემოციური შინაარსი იმდენად ცრუ იყო, რომ მათი ცქერა, არც კი ვიცო, რას გამოიწვევდა საქართველოს მოსახლეობაში.

პრაქტიკულ საკითხებზეც ვისაუბრებ. ვეთანხმები ჩემს კოლეგებს, ბევრი ჟურნალისტი არაპროფესიონალურად მუშაობდა კადრში და იმ ადგილებშიც, რომლებსაც ძნელია,

რაც შეეხება საქართველოს ხელისუფლების მიერ რუსული ტელეარხების ტრანსლირების აკრძალვას, ესეც გამართლებულად მიმაჩნია, თუნდაც იმიტომ, რომ ქართველებმა რუსები იმაზე ადრე არ შეიძულონ, ვიდრე ეს საჭირო იქნება.

საომარი მოქმედების ზონა უნოდო. რუსული არმიის ბლოკ-საგუშაგოების საომარი მოქმედების ზონად გამოცხადება არ არის მართებული. ჩემი აზრით, ქართველი ჟურნალისტები იმდენად დიდი ხანია მუშაობენ პოლიტიკურ ჟურნალისტიკაში და ეწევიან საინფორმაციო ომს ქვეყნის პოლიტიკური ცხოვრების გაშუქებისას, რომ პრაქტიკულად მოუმზადებლები აღმოჩნდნენ საომარი მოქმედებებისთვის. ჟურნალისტებს არ ჰქონიათ ჯავშან-ჟილეტები, ჩაფხუტები, დაზღვევა. პრობლემა იყო მათი არადეკვატური ქცევა სტენდაფის“ დროს, კამერების გაურკვეველი მოძრაობა გადაადგილებისას. ზოგჯერ ვფიქრობდი, რომ ჟურნალისტებს ძალიან დიდი დახმარება აღმოუჩინა მობილური ტელეფონებით გადაღების იდეამ. ფოტოს პირველი დაბომბვა ღამით სწორედ მობილური ტელეფონით იყო გადაღებული. ეს ძალიან კარგი მიგნება იყო და სამოქალაქო ჟურნალისტიკის სფეროს მიეკუთვნება, როდესაც თავად მოსახლეობა ერთვება მოვლენების გაშუქებაში.

დათომ იუთუბი“ ახსენა, ესეც იყო პრობლემა. მეც, შეიძლება ითქვას, რომ აღმოვჩნდი ომის მსხვერპლი. იმიტომ, რომ ჩემი ბლოგი, რომელზეც დღეში 40-50 ათასი ადამიანი შემოდიოდა და ეცნობოდა იქ განთავსებულ ინფორმაციას, 24 აგვისტოს გატეხეს და გაანადგურეს. ასეთ სიტუაციაში ინტერნეტი ინფორმაციის გავრცელების საუკეთესო საშუალება იყო, როდესაც ტელევიზია პროპაგანდისტული ხდება, ასევე გაზეთებიც, ინტერნეტის როლი ძალიან იზრდება. მაგრამ ყოველთვის იგრძნობოდა კადრების ნაკლებობა, ტექსტს სჭირდება კადრები, ვიდეომასალა, ის ეხმარება მკითხველს შინაარსის ემოციურ აღქმაში. რუსთავი 2-სა“ და ალანიაში“ გასული რეპორტაჟების ნახვის შემდეგ ვურეკავდი ახლობლებს და ვთხოვდი, ერჩიათ, ვისთვის მიმემართა, რომ ეს ვიდეორეპორტაჟები როგორმე იუთუბიზე“ აეტვირთათ, რათა შემდეგ ჩემს ბლოგზე გადამეტანა. მაგრამ ამის გაკეთებას 2-3 დღე მაინც სჭირდებოდა ხოლმე.

არ შეიძლება დავივიწყოთ, რომ საქართველო საინფორმაციო დაპირისპირების თვალსაზრისით ძალიან დიდ პრობლემას წააწყდა. ის ქართული თანამგზავრული არხები, რომელთა ხილვაც მთელ მსოფლიოში შეიძლება, ამისთვის გამოუსადეგარი აღმოჩნდა. რუსთავი 2“-ის, საზოგადოებრივი მაუწყებლისა“ და აჭარის“ ტელევიზიის საინფორმაციო გამოშვებები მხოლოდ ქართულ ენაზე გადაიცემა. ახლა მაინც რომ დაფიქრდეთ და შექმნათ საინფორმაციო არხი, რომელიც რუსულ და ინგლისურ ენებზე გაავრცელებს ინფორმაციას, სამომავლო საინფორმაციო სივრცისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი იქნებოდა. უნდა გაითვალისწინოთ, რომ რუსულ ენას, რუსეთის გარდა, სხვა ქვეყნებშიც ფლობენ. იყო უამრავი ადამიანი, რომელსაც სურდა ინფორმაციის მიღება, მაგრამ არ ჰქონდა ამის საშუალება. თუ გახსოვთ, SNN“ და BBC“-ის მანამდე, ვიდრე ისინი საქართველოს პრეზიდენტის არხებად გადაიქცეოდნენ, როდესაც უკვე მიხეილ სააკაშვილი

რუ სთავი2“-ის, ს აზოგადოებრივი მაუწყებლისა“ და აჭარის“ ტელევიზიის საინფორმაციო გამოშვებები მხოლოდ ქართულ ენაზე გადაიცემა. ახლა მაინც რომ დაფიქრდეთ და შექმნათ საინფორმაციო არხი, რომელიც რუსულ და ინგლისურ ენებზე გაავრცელებს ინფორმაციას, სამომავლო საინფორმაციო სივრცისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი იქნებოდა.

ყოველ ლამე ჩნდებოდა ამ არხებზე, ძალიან უცნაურ მასალას გადასცემდნენ. მე არ მინდა იმის თქმა, რომ ისინი ეწინააღმდეგებოდნენ საქართველოს, მაგრამ მათი ინფორმაცია ძალიან თავშეკავებული და არაობიექტური იყო. ამიტომ, რომ ყოფილიყო ქართული არხი რუსულ და ინგლისურ ენებზე, ძალიან მნიშვნელოვანი იქნებოდა თავად საქართველოსთვის.

დავით პაიჭაძე – მინდა მოვნიშნო ერთი თემა, რომელიც პერსპექტიულია გრძელ ვადაში და უპერსპექტივოა ახლა, მაგრამ მისი მონიშვნა მაინც საჭიროდ მიმაჩნია. ჩვენ ვლაპარაკობთ საინფორმაციო პოლიტიკაზე, სტანდარტებზე და იმაზე, თუ როგორ მუშაობდა ქართული მედია რუსეთ-საქართველოს ომის დროს, მაგრამ დანამდვილებით ვერავინ იტყვის, რა გავლენა იქონია ამან საქართველოს მოქალაქეებზე. არადა, ეს ძალიან საინტერესოა და მას შესწავლა სჭირდება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, გამოცდილებაზე ვერ ვილაპარაკებთ, რადგან იგი არ არსებობს გაცნობიერების გარეშე.

რამდენიმე მომენტს გამოვყოფდი ჩვენი მომხსენებლების გამოსვლებიდან. პირველი შეკითხვით დათოს მიემართავ. ის ამბობდა, რომ გარკვეული ცენზურა დაწესდა, თუმცა სიტყვა „გარკვეული“ ფარავს გაურკვევლის შინაარსს. საინტერესოა, რაზე იყო ცენზურა.

პროპაგანდისტულ ომზე საუბრისას კი არ შეიძლება, არ გამოვყოთ ორი განზომილება – პროპაგანდისტული ომი საიმისოდ, რომ შენი ხედვა საზღვარგარეთ გაიტანო, რისთვისაც საქართველოს როგორც ინტელექტუალური თუ ლინგვისტური თვალსაზრისით, ძალიან მწირი რესურსები აქვს, და პროპაგანდისტული ომი საკუთარ ხალხთან. ოლეგისგან განსხვავებით, რომელიც ომის დროს საქართველოში იმყოფებოდა, მე არ ვყოფილვარ საქართველოში და ვხედავდი, როგორი აბსოლუტური წარმატებითა და უპირატესობით იომა რუსეთმა საკუთარ ხალხთან ინფორმაციის თვალსაზრისით. მათ არ ჰქონდათ სხვა არჩევანი, გარდა იმისა, რასაც სთავაზობდათ ოერტე“ და ვესტი“. ამ საინფორმაციო ნაკადში საქართველო საერთოდ არ არსებულა. ლაპარაკობდნენ სამხრეთ ოსეთზე, რუსეთზე და ვიღაც ცუდ ქართველებზე. ალბათ, საკუთარ მოქალაქეებს აჩვენებდნენ, რომ ამ ქვეყანას საერთოდ აღარ უნდა ეარსება. ასე რომ, საინფორმაციო ომზე საუბარი ჩემთვის ნიშნავს ომს საკუთარ ხალხთან და ამ ომს ეწევა სახელმწიფო და ხელისუფლება საკუთარ ხალხთან. ის, რაც დათომ თქვა, მე იმედს მძლევეს, რომ ჩვენ კიდევ გვაქვს რაღაც შანსი. ჩვენი სისუსტე“ და გაუნაფველობა“ მსახურებაში შეიძლება იყოს ჩვენი შანსი, რომ ქართული მედია სხვა მიმართულებით განვითარდეს.

ნინია კაკაბაძე – არაპროფესიონალიზმის პრობლემა ქართულ მედიაში ომამდეც იყო და ომის დროსაც და კიდევ დიდხანს იქნება. ეს სხვა საკითხია და ამისთვის ყველამ უნდა ვიბრძოლოთ.

დევნილები, რომლებსაც მე ვხვდებოდი, ამბობდნენ, რომ არ იცოდნენ, რა ხდებოდა სინამდვილეში. ისინი თავიანთ ასეთ უკიდურეს უბედურებაში ჩავარდნას სწორედ ინფორმაციულ ვაკუუმს უკავშირებდნენ. მაინტერესებს, რუსთავი 2-ის ჟურნალისტებმა არ იცოდით, რა ხდებოდა და ამიტომ ვერ ამბობდით, თუ იცოდით და მაინც ვერ ამბობდით? ჩემთვის, რიგითი მოქალაქისთვის, მთავარია, ვიცოდე, რა ხდება ჩემს თავს, რა ხდება ჩემს ქვეყანაში. ვიცოდე, რა საფრთხე მელის, რომ ავარიდო თავი.

(დავით კიკალიშვილმა ამ შეკითხვებზე პასუხის გასაცემად დიქტოფონების გამორთვა ითხოვა)

სალომე ჯაში, ჟურნალისტი – ომის დღეებში BBC-ის ჟურნალისტებთან ერთად ვმუშაობდი, მირეკავდნენ პრეს-პიკერები და მეუბნებოდნენ, რომ მათ ჰქონდათ ინფორმაცია მხოლოდ უცხოელი ჟურნალისტებისთვის. იყო შემთხვევებიც, როცა პრესკონფერენციებიც მხოლოდ უცხოელი ჟურნალისტებისთვის იმართებოდა. ამიტომ, მესმის, რომ ძალიან რთულ ვითარებაში აღმოჩნდა რუსთავი 2 და საერთოდ, ქართული ტელევიზიები. მაგრამ არ მესმის დათოს ნათქვამი იმის შესახებ, რომ არ შეიქმნა სპეციალური შტაბი, რომელიც მათ მიანვდიდა ინფორმაციას. მაშინ, როცა არსებობს აპარატი, რომლის ინფორმაციაზე დაყრდნობითაც ფუნქციონირებს ეს ტელევიზია, ჟურნალისტს არ უნდა სჭირდებოდეს სპეციალური შტაბის შექმნა ინფორმაციის მისაღებად. სულ არ იყო საჭირო ინფორმაცია ოფიციალური პირებისგან მიგელოთ.

მესმის, რომ ასეთ სიტუაციაში განსაკუთრებულად ძნელია ტელევიზიაში მუშაობა, მაგრამ არ მესმის, როდესაც ამბობ, რომ თქვენი ჟურნალისტები არ იყვნენ კარგად განვრთნილები. ცნობილია, რომ თქვენი ხელმძღვანელები ჟურნალისტებს ტრენინგებზე არ უშვებენ. რაც შეეხება დაზღვევას, არც მე მქონია, მაგრამ გორი არ იყო ისეთი საშიში ადგილი.

დავით პაიჭაძე – სალომე, შენ, ჩემი აზრით, ის ტელეკომპანია გიცავდა, ვისთან ერთადაც მუშაობდი. მათთან ერთად ყოფნა შენთვის, შესაძლოა, ერთგვარი ფარიც კი ყოფილიყო.

დავით კიკალიშვილი – ეს პირადი ვაჟკაცობის საკითხია. სამწუხაროდ, ისეთი ადამიანებიც ვნახე, რომლებიც ამ დღეებში ტელევიზიიდან გარბოდნენ.

სალომე ჯაში – კიდევ ერთი, რაც არ შემიძლია არ ვთქვა. იმ ღამეს, როდესაც რუსები თბილისისკენ მოდიოდნენ, ყველა პანიკაში იყო და ყველაზე საჭირო იყო ინფორმაციის მიღება, ღამის პირველ საათზე რუსთავი 2-ში მხოლოდ ხუთი ადამიანი დამხვდა, მათ შორის არ ყოფილან ჟურნალისტები. ამან ძალიან დამწყვიტა გული.

იმ ღამეს, როდესაც რუსები თბილისისკენ მოდიოდნენ, ყველა პანიკაში იყო და ყველაზე საჭირო იყო ინფორმაციის მიღება, ღამის პირველ საათზე რუსთავი 2-ში მხოლოდ ხუთი ადამიანი დამხვდა, მათ შორის არ ყოფილან ჟურნალისტები. ამან ძალიან დამწყვიტა გული.

დავით პაიჭაძე – რით განსხვავდებოდა ის ინფორმაცია, რასაც ხელისუფლება იმეტებდა უცხოური ტელეკომპანიებისთვის, იმ ინფორმაციისგან, რომელიც გადაიცემოდა ქართული არხებით?

სალომე ჯაში – ჯგუფი, რომელთან ერთადაც მე ვმუშაობდი, არ ესწრებოდა არც ერთ პრესკონფერენციას, არ იღებდნენ ოფიციალური უწყებების მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას, თავად მოიპოვებდნენ ინფორმაციას იქ, სადაც მოვლენები ვითარდებოდა.

ნინო დანელია – შესაძლებლობა მქონდა, ჩამეტარებინა საერთაშორისო მედიის კვლევა, თუ როგორ აშუქებდა იგი ქართულ ომს. კერძოდ, ტელევიზიები **SNN**“, **BBC**“-ის და გერმანული, ფრანგული და ბრიტანული პრესა. საერთაშორისო საზოგადოების მიმართ იყო სხვადასხვა ტიპის გზავნილები. მათ ეუბნებოდნენ, რომ საქართველო გაბრწყინებული და ბორცვებზე შემდგარი ქვეყანაა. ქართული აუდიტორიისთვის ეს მატაფორა შესაძლოა ცოტა გაურკვეველი იყოს, ის ამერიკული აუდიტორიისთვის იყო განკუთვნილი. ალბათ, გახსოვთ, ამერიკის დამფუძნებელმა მამებმა სწორედ ამერიკა შეადარეს გაბრწყინებულ ქალაქს ბორცვებზე, სადაც იქნებოდა კანონიერება, თანასწორობა და თავისუფლება. პრეზიდენტს თავის საუბარში სურდა, რომ ამერიკელებს საქართველო სწორედ ასეთი წარმოედგინათ. კეთდებოდა ისტორიული ანალოგიები ევროპელებისთვის, რომ მათ მოეხდინათ იდენტიფიკაცია საქართველოსთან და კარგად გაეგოთ, რატომ უნდა ყოფილიყო მათთვის მტკივნეული მომხდარი, რატომ უნდა ეზრუნათ საქართველოზე. ქართული სახელმწიფო სტრუქტურები წარმატებულ პროპაგანდას ეწეოდნენ ამ მიმართულებით, ყველამ ვნახეთ, რომ საერთაშორისო საზოგადოებამ მართლაც დიდი მხარდაჭერა აღმოუჩინა საქართველოს.

გიორგი გოცირიძე – გაუგებარია, რა აზრი ჰქონდა რაღაც ინფორმაციის ეთერში გაუშვებლობას, როცა კონფლიქტის ზონაში მყოფი ადამიანებისთვის იგი ხელმისაწვდომი იყო უცხოური მედიასაშუალებებიდან. თერთმეტ აგვისტოს ვიყავი გორში და შევესწარი საჰაერო იერიშის დროს პრეზიდენტის გაქცევას. ეს არ უჩვენებია რუსთავი 2“-ს, მაგრამ ვნახე ევრონიუსზე“. სამაგიეროდ, ქართული არხები აცხადებდნენ იმის შესახებ, რომ ჩვენ ვფლობდით სიმაღლეებს, მაშინ როცა კონფლიქტის ზონიდან ჯარისკაცები გამორბოდნენ და ჩვენც გვეუბნებოდნენ, დაგვეტოვებინა იქაურობა. ცენზურა უკანონო და უსაფუძვლო იყო. დღესაც, როდესაც უკვე გაუქმებულია საომარი მდგომარეობა, არ აღმდგარა რუსული ტელეარხების ტრანსლირება. რა არის ამის მიზეზი? ბნელმა ოლეგმაც თქვა, რომ საქართველოს ხელისუფლების ადგილზე, ისიც გათიშავდა რუსულ არხებს. სამართლებრივ საფუძველს და

საფრთხეს, რომელიც ჩვენ ამ არხების გათიშვით ავიცილეთ, მე ვერ ვხედავ.

მამუკა ყუფარაძე, სტუდია რე – შეკითხვა მაქვს ოლეგ პანფილოვთან. თქვენ თქვით, რომ როდესაც ქვეყანას თავს ესხმიან, ძალიან ძნელია ჟურნალისტებს მოსთხოვო მოვლენების უემოციოდ და ობიექტურად გაშუქება. მაგრამ თუ ჩემი ქვეყანა შეტევით ომს ახორციელებს, ისეთს, როგორიც იყო ჩეჩნეთში, ასეთ დროს შეიძლება მოსთხოვო ჟურნალისტს ობიექტურობა? მეორე შეკითხვა, – ვინ უნდა გადამინყვიტოს მე, გავეცნობი თუ არა რუსულ საიტებს და ვუყურებ თუ არა საკაბელო ტელევიზიით რუსულ გადაცემებს, ეს ჩემთვის ალტერნატიული ხედვაა. და მესამე, – როგორ ფიქრობთ, ის რიტორიკა გამარჯვების და დაუმარცხებლობის შესახებ, რომელიც დღემდე გრძელდება ჩვენი მედიის საშუალებით, გამართლებულად მიგაჩნიათ?

თამარ პაპავა, სტუდენტი – ომი დამთავრდა და ალბათ, დროა, დავუბრუნდეთ ანალიტიკურ ფაზას, რომელზეც ქ-ნი ნინო საუბრობდა. მაგრამ ქართული მედია, რატომღაც, დუმს. ეს მახსენებს აჭარის რეეოლუციის პერიოდს, როდესაც აჭარის ტელევიზია გადასცემდა ინფორმაციას იმის შესახებ, როგორ გახსნა ასლან აბაშიძემ ბათუმში მემედ აბაშიძის სახელობის სკვერი. ამ ტონალობაში მიმდინარეობს დღესაც ყველაფერი. რუსთავი 2“-ის ჟურნალისტებს თუ აქვთ დღეს შინაგანი პროტესტი, თუ აპირებთ ანალიტიკურ ფაზაში თქვენი წვლილის შეტანას, რომ საზოგადოებამ ბევრ კითხვაზე მიიღოს პასუხი.

მინდა, ბ-ნ ოლეგსაც მივმართო. თქვენ ქართული მედია ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნების მედიას შეადარეთ და თქვით, რომ ის ყველაზე უკეთ მუშაობს, მაგრამ ჩვენ აღარ გვინდა შედარება ამ ტელევიზიებთან, ჩვენ გავდივართ ამ სივრციდან. ახალი სტანდარტები გვინდა შევქმნათ ჩვენი მედიისთვის. გვინდა მივუახლოვდეთ იმ სტანდარტებს, რომლებზეც ნინო დანელია საუბრობდა და ეს არ არის იდეალიზმი.

ნინო ჯაფიაშვილი – რუსთავი2“-ის მთავარი პრობლემა არ ყოფილა არაპროფესიონალიზმი, ეთიკა და ინფორმაციის უქონლობა. ჩემი აზრით, მთავარი ის არის, რომ რომც ჰქონოდათ ინფორმაციის მოპოვების საშუალება, ეთერით ვერ გადასცემდნენ. ეს იყო ყველაზე კრიზისული სიტუაცია, რომელშიც აღმოჩნდა რუსთავი 2“. ეს იყო კატასტროფა მთელი ქვეყნისთვის და ამ ტელევიზიისთვისაც. მაინტერესებს, ამან შეცვალა თუ არა რაიმე ამ ტელეკომპანიაში. მისცა თუ არა ამ კრიზისულმა სიტუაციამ ტელეკომპანიას ახალ ეტაპზე გადასვლის საშუალება.

ოლეგთანაც მაქვს შეკითხვა. მისი ნათქვამი პროპაგანდისტული არხების აკრძალვასთან დაკავშირებით თითქოს არგუ-

მენტირებულია, თუმცა, მე უფრო მეტი არგუმენტი მჭირდება იმის დასაჯერებლად, რომ დავრწმუნდე რუსული არხების გათიშვის აუცილებლობაში. ქართული არხებიც პროპაგანდისტული იყო. რუსული არხებიდან ჩვენ დამატებით ინფორმაციას მივიღებდით, შედარების საშუალება გვუძენებოდა.

ოლეგ პანფილოვი – თუ ვლადიმერ პუტინის სიტყვის თავისუფლებაზე, მოდით მართლაც ვლადიმერ პუტინის თავისუფლებაზე. რუსეთის ტელევიზიასთან არ გვუძენებოდა პრეტენზია, მიუკერძოებელი მასალა რომ ეჩვენებინათ. მათი რეპორტაჟები რომ არ ყოფილიყო ცალმხრივი, ან რომ ესაუბრათ საქართველო-რუსეთის შორის არსებულ პრობლემებზე, რომ მოენვიათ ანალიტიკოსები, განსხვავებული შეხედულების მქონე ადამიანები. რუსულ პროპაგანდას, უკვე რვა წელია, ვაკვირდებით. ექვსივე ტელეარხი სახელმწიფოს კონტროლის ქვეშაა. ჩვენს ინტერნეტგვერდზე შეგიძლიათ ნახოთ გამოკვლევა, რომელსაც ბოლო ოთხი წლის განმავლობაში ვანარმოებთ. საინფორმაციო პროგრამებში, პრაიმ-თაიმში“, 6-დან 12 საათამდე, ოთხი წლის წინ დროის 93% პუტინის საქმიანობის გაშუქებას ეთმობოდა, უკანასკნელი გამოკვლევისას, რომელიც პრეზიდენტის არჩევნების პერიოდს დაემთხვა, ამ მაჩვენებელმა 97%-მდე აიწია. ინფორმაცია და პროპაგანდა განსხვავებული ცნებებია.

ჟურნალისტები, მასმედიაში მომუშავე ადამიანები და დანარჩენი საზოგადოება განსხვავებულად აღიქვამს იმას, რასაც ტელევიზია გადასცემს. ისინი ადვილად ემორჩილებიან პროპაგანდას. საქართველოშიც ბევრს სჯერა ყველაფერი ის, რაზეც იწერება გაზეთებში ან გადაიცემა ტელევიზიით. 7 ნოემბრის შემდეგ დავწერე წერილი, რომელმაც ბევრი მტერი გამიჩინა. მსაყვედურობდნენ, რატომ ვწერდი, რომ ძალისმიერი მეთოდებით ტელევიზიის ალება არ არის სწორი. ასე იმიტომ ვფიქრობ, რომ მართლაც გაუმართლებელია ტელევიზიაში შეიარაღებული პირების შეჭრა. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ ყველამ კარგად ვიცით, – იმედი“, ბადრი პატარკაციშვილმა შექმნა, როგორც საინფორმაციო იარაღი, ისევე როგორც ოერტე“, ბორის ბერეზოვსკიმ. და, იმის თქმა, რომ ეს ტელევიზია ობიექტურ ინფორმაციას ავრცელებდა, ნამდვილად გამიჭირდება.

დაახლოებით ერთი თვის წინ ტელეკომპანია „კავკასიაში“ მიმიწვიეს. თქვენ თუ ფიქრობთ, რომ ეს ტელევიზიაა, ამაში ვერაფრით დაგეთანხმებით. პირველად მომიწია შეხვედრა ჟურნალისტთან, რომელიც საერთოდ არ იცნობს კანონებს. არ შეიძლება დავივინყოთ, რომ სიტყვის თავისუფლებასთან ერთად არსებობს საინფორმაციო ომიც. და ის მოქმედებს არა გარკვეულ ჯგუფზე, არამედ მთელ საზოგადოებაზე. ასე რომ, სიტყვის თავისუფლების გაიგივება რუსული არხების ჩვენებასთან არასწორად მიმაჩნია. უკანასკნელი ტელევიზია რუსეთში იყო HTB 2002 წლამდე. ახლა მეტნაკლებად შეიძლება

ობიექტური ინფორმაციის მიღება **RenTV**-იდან, მაგრამ ყველა დანარჩენი, უბრალოდ, კომპარია.

ნინია კაკაბაძე, ჟურნალისტი – რით განსხვავდება ქართული და რუსული ტელევიზიები?

ოლეგ პანფილოვი – ქართული ჟურნალისტიკის პრობლემა თავად ჟურნალისტებშია. როდესაც ამბობთ, რომ არ არსებობს კანონი, რომელიც არეგულირებს ცენზურის საკითხს საომარი მდგომარეობის დროს, არ არის სწორი, რადგან არსებობს საომარი მდგომარეობა, ნიშნავს, რომ არსებობს კანონი მის შესახებ. ბევრ ქვეყანაში საომარი მდგომარეობის შემოღების შემდეგ იზღუდება ინფორმაციის გადაცემა, იკრძალება ინფორმაცია სამხედრო შენაერთების გადაადგილების შესახებ. ასეთი შეზღუდვები რეალურად არსებობს და მას ვერსად წაუხვალ. ვიმეორებ, ეს ქვეყნის ოკუპაცია იყო. ვფიქრობ, ომის დროს ხელისუფლების კრიტიკა არ უნდა იყოს გამართლებული.

ნინო დანელია – თქვენ ამბობთ, რომ ქვეყანა ოკუპაციის მსხვერპლი გახდა. მაგრამ ასეთ სიტუაციაში არ არის აუცილებელი პროპაგანდას პროპაგანდით უპასუხო. მას შეიძლება სიმართლით გასცე პასუხი, ეს არის ყველაზე მნიშვნელოვანი.

ოლეგ პანფილოვი – კი მაგრამ, თუ ოფიციალური წყაროები არ განვდიდნენ ინფორმაციას, წასულიყავით კონფლიქტის რეგიონში და თავად მოგეპოვებინათ უტყუარი ცნობები. რატომ იდგნენ ჟურნალისტები გორის ტრასაზე, იგოეთთან, რატომ არ შედიოდნენ სიღრმეში?

დათო კიკალიშვილი – რაც შეეხება ანალიზს, ქართულ მედიაში ომამდეც იყო ეს პრობლემები. ეს ომი დიდ ძვრებს გამოიწვევს როგორც ჩვენს საზოგადოებაში, ისე მედიაშიც. თავად საზოგადოებაზე დამოკიდებული ცვლილებები. მაგრამ ეს ყველაფერი მაინც ძალიან რთულია, იმიტომ რომ კერძო მედიები კერძო სტრუქტურებით კონტროლდება, რომლებიც ხელისუფლებასთან არიან დაკავშირებულნი, მათ გავლენას განიცდიან და გარკვეული პოზიცია უკავიათ. თუმცა, ვფიქრობ, საზოგადოებას, არასამთავრობო ორგანიზაციებს მეტი საშუალება აქვთ პასუხი მოსთხოვონ საზოგადოებრივ ტელევიზიას.

დავით პაიჭაძე – მეჩვენება, რომ ნაკლებად ვენდობით ჩვენს მოქალაქეებს. როდესაც ვხედავთ, რომ უცხო ქვეყნის ჯარი შემოდის სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, აქ პროპაგანდისგან თავის შეკავება, შეიძლება, სულაც არ იყოს გამომწყვეტი ფაქტორი ადეკვატური დამოკიდებულების ჩამოყალიბებისთვის იმ ქვეყნის ან იმ ქვეყნის ხალხისადმი. არა

ბევრ ქვეყანაში საომარი მდგომარეობის შემოღების შემდეგ იზღუდება ინფორმაციის გადაცემა, იკრძალება ინფორმაცია სამხედრო შენაერთების გადაადგილების შესახებ. ასეთი შეზღუდვები რეალურად არსებობს და მას ვერსად წაუხვალ

ეს ომი დიდ ძვრებს გამოიწვევს როგორც ჩვენს საზოგადოებაში, ისე მედიაშიც. თავად საზოგადოებაზე დამოკიდებული ცვლილებები.

მგონია, რომ პროპაგანდა სჭირდებოდა, ხელს უწყობდა, ან პირიქით, ანელებდა სიძულვილს აგრესორი ქვეყნის მიმართ. ყველა ქართველს შეუძლია დღეს თქმა, რომ რუსეთი სძულს და ამ განცხადებაში ისინი შეიძლება აბსოლუტურად გულწრფელები იყვნენ – ეს არ არის ვითარება, როცა ქრისტიანობა პიროვნული ურთიერთობის კონტექსტში ამბობს, რომ გარტყმის შემთხვევაში, მეორე ლოყა უნდა მიუშვირო.

ნინია კაკაბაძე – დათო, შენ ფიქრობ, რომ საჯაროდ შეიძლება იმის გამოცხადება, რომ გძულს?

ოლეგ პანფილოვი – ჩემი აზრით, საქართველოში ეს შეუძლებელია, მაგრამ თუ მაინც მოხდა, კრემლში ძალიან გაუხარდებათ.

დავით პაიჭაძე – ეს სიძულვილი სულაც არ არის საჭირო გამოიხატოს რუსების დევნაში. გავიხსენოთ, როგორ იქცეოდნენ ბალტიისპირელები. მათაც ჰქონდათ განცდა, რომ წაართვეს დამოუკიდებლობა. საბჭოთა კავშირმა მოახდინა ბალტიისპირეთის ოკუპირება. მათ დაახლოებით 50 წელი გაატარეს სტაბილური, თუმცა, შეფარული სიძულვილის რეჟიმში. მაგრამ იცხოვრეს ისე, რომ საბჭოთა კავშირის დანგრევის შემდეგ მის ნანგრევებს ქვეშ არ მოყოლილან. არც ფარისევლობა დასჭირვებიათ რუსების სიყვარულის შესახებ, ჰქონდათ რაციონალური დამოკიდებულება თავიანთი დამპყრობლების მიმართ. ასეთ ქმედით და პროდუქტიულ სიძულვილს ვგულისხმობდი. ჩვენ ყოველთვის გვიმიჯნავდნენ რუსულ კულტურას და რუსულ პოლიტიკას და ეს სწორი იყო. მაგრამ დღეს ვხვდებით, რას ნიშნავს ეს გამიჯვნა. რუსული კულტურა ყოველთვის თავისთვის იყო. უზარმაზარი კულტურის ქვეყანაა, მაგრამ ვერ ვხვდავთ ამ კულტურის მოქმედებას მათსავე პოლიტიკაზე.

ჰაინრიჰ ბოლის ფონდის შესახებ

ჰაინრიჰ ბოლის ფონდი გერმანიის მწვანეთა პარტიასთან ასოცირებული, ოურიდიულად დამოუკიდებელი პოლიტიკური ორგანიზაციაა, რომლის მთავარი მიზანია, ხელი შეუწყოს სამოქალაქო განათლებას როგორც გერმანიაში, ისე მის ფარგლებს გარეთ; აგრეთვე დემოკრატიულ პროცესებში საზოგადოების ჩართულობას, სოციალურ და პოლიტიკურ აქტივობას და განსხვავებულ კულტურებს შორის ურთიერთგაგების ჩამოყალიბებას.

ჰაინრიჰ ბოლის ფონდი ცდილობს დაეხმაროს ხელოვნებასა და კულტურას, მეცნიერებასა და კვლევებს, აგრეთვე განვითარების სფეროში თანამშრომლობას. მისი საქმიანობა განისაზღვრება ეკოლოგიის, დემოკრატიის, სოლიდარობისა და არაძალადობის ფუნდამენტური პოლიტიკური ღირებულებებით.

ფონდის საქმიანობა მიმართულია განსხვავებული წარმომავლობის, კულტურული თუ გენდერული იდენტობის ან პოლიტიკური შეხედულებების ადამიანთა შორის ურთიერთაბატივისცემის დამკვიდრებისაკენ.

ფონდი თავის მრავალრიცხოვან პარტნიორებთან საერთაშორისო თანამშრომლობით მიისწრაფის გააძლიეროს გლობალური ეკოლოგიური და სამოქალაქო აქტივობა, გააძლიეროს იდეებისა და გამოცდილების გაცვლა და ხელი შეუწყოს ადამიანების გახსნილობას ცვლილებებისადმი.

ფონდის საქმიანობისთვის მნიშვნელოვანია ჰაინრიჰ ბოლის მაგალითი – მისი იდეები და პოლიტიკაში მოქალაქეთა აქტიური მონაწილეობის მიმართ მისი მხარდაჭერა.

ჰაინრიჰ ბოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ბიურო 2003 წელს გაიხსნა და ცდილობს, საკუთარი წვლილი შეიტანოს ამ რეგიონში თავისუფალი, სამართლიანი და ტოლერანტული საზოგადოების ჩამოყალიბებაში. ფონდი ხელს უწყობს რეგიონში ცალკეული პიროვნებებისა და ორგანიზაციების თანამშრომლობას; ადამიანის უფლებების ძირითად პრინციპებზე დაყრდნობით ცდილობს საზოგადოებისა და პოლიტიკის არადემოკრატიული და არატოლერანტული განწყობის შეცვლას.

სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური ბიურო ხელს უწყობს ეთნო-პოლიტიკური და ტერიტორიული კონფლიქტების ტრანსფორმაციას სამართლიანი და არაძალადობრივი გზით და მხარს უჭერს ადამიანებისა და საზოგადოების მდგრად განვითარებას. ფონდი ხელს უწყობს საჯარო დისკუსიების კულტურის ამაღლებას, რათა გადანეჭილობების მიღების პროცესი უფრო სამართლიანი და გამჭვირვალე გახდეს.

ჰაინრიჰ ბოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ბიურო

ზოვრეთის ქ. 38
0160 თბილისი
ტელ: +995 32 380467
ფაქსი: +995 32 912897
info@boell.ge
www.boell.ge
www.boell.de